ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕХНІЧНІ, МЕДИЧНІ ТА ПРИРОДНИЧІ НАУКИ 8

Бадогіна Л. Інноваційні технології в підготовці майбутнього лікаря. Проблемне навчання 8
Баніт О., Бондаренко В. Поняття інноваційних педагогічних технологій та їх роль в розвитку вищої технічної освіти в сучасних умовах 11
Білий А., Коваленко С. Інформаційні технології в управлінні процесами навчальної діяльності кафедри: досвід кафедри органічної і біоорганічної хімії Запорізького державного медичного університета 14
Болілій В., Копотій В. Інтеграція інформаційної інфраструктури університету в глобальний освітній простір 17
Bubinets O., Skachkov V. Participation of oxygen and carbon in formation of oxidation-induced stacking faults in monocrystalline silicon 20
Бушуєва І., Сікорська М., Н. Кандибей. Підвищення якості навчання студентів медичного вузу -важливий аспект у підготовці майбутніх кваліфікованих фахівців 23
Vlasenko A., Rudenko N. Properties of polymer-modified mortars 26
Vlasiuk N., Burov O. The study of renewable energy as educational space development trend 29
Гармаш С. Н. Мітіна, Зубарева І. Перспективи отримання біогазу в Україні із відходів органічного походження 31
Зубарева И., Н. Митина, Гармаш С. Биобезопасность применения мицелиальных организмов как объектов биотехнологии 34
Книш Є., Н. Ткаченко, Червоненко Н. Науково-дослідна робота студентів у процесі формування організаційно-управлінських компетенцій фахівців фармації 37
Кофанова О. Хімічна освіта як невід'ємна складова професійного потенціалу майбутнього фахівця-еколога 40
Кучмістова О., Кучмістов В. Доцільність використання інноваційних технологій навчання при проведенні удосконалення фармацевтичних кадрів 43
Макурина Г. Современные особенности последипломного преподавания дерматовенерологии в ЗГМУ 47
Михайлюк Є., Білай І. Дистанційна освіта під час підвищення кваліфікації провізорів 49
Нагорна Н., Васюк С., Нагорний В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку вищої медичної та фармацевтичної освіти 51
Nosov M. Research of the thermal conductivityin metal samples with different perforation forms 55
Okhmat A. World and Its Developing Nowaday 57
Petrykovska V., Trofymova N. Information technologies in Ukrainian education 59
Подплетня О., Хмельникова Л. Використання електронних освітніх ресурсів при підготовці провізорів 62
Romanenko Y. Determination of ore size distribution with image analysis 65
Смойловська Г., Мазурін О. Сучасні підходи до застосування інформаційних технологій при підвищенні кваліфікації провізорів 68
Fedorenchik M. Internet Today 71
Khaliq R.,Yakovleva O.. Pharmacoeconomic aspects of further improvement of pharmaceutical care for patients with depressive disorders 74
Цис О., Білай І. Вдосконалення освітнього процесу медичних працівників з

використанням сучасних інформаційних технологій 77
Щербак М., Каплаушенко А. Використання комп'ютерних технологій на практичних заняттях з фізколоїдної хімії 80

СЕКЦІЯ 2. ФІЛОСОФСЬКІ, ІСТОРИЧНІ НАУКИ, КУЛЬТУРОЛОГІЯ ТА ОСВІТА 82

Ажажа М., Муц Л. Теоретичні виміри освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини 82
Антипенко Л., Білий А., Кандибей К. Кореляційний аналіз відробок комп'ютерного тестування з дисципліни органічна хімія вітчизняними студентами її курсу 1 фармацевтичного факультету ЗДМУ у 2015-2016 навчальному році 85
Берегова Г. Особлива місія філософії у формуванні світогляду особистості 88
Білогур В. Спорт як головна субстанція людської життєдіяльності 91
Вдовиченко Є. Корупція у творчості М. Вебер 93
Воронкова В., Романенко Т., Адрюкайтене Р. Формування смарт-освітнього простору інформаційного суспільства у глобальному вимірі та нової технології смарт-стаффінгу 95
Gedviliene N., Giliuviene V. Influence of professional practices in the context of college studies quality 98
Герасименко М. Знання в контексті визначення сучасного етапу розвитку суспільства 99
Дідик Н. Творчість як вид продуктивної активності 106
Дуднікова І. Адаптація як домінанта життєдіяльності і життєтворчості індивіда у новому освітньому середовищі 109
Кавецька А. Інклюзивна освіта у загальноосвітніх навчальних закладах: шляхи запровадження 111
Кісіль М. Глобальний погляд на мету вищої освіти 114
Киричнко С. Ігрова функція культури як засіб самоідентифікації особистості 117
Kravets M, Barabas D. The lean principles implementation in the work of the university 120
Krawczyk-Neifar E. Educational space in higher education: a case of Polish-Ukrainian double diploma in English philology 122
Кравченко О. Практичні заняття з правових дисциплін як вид навчальних занять освітнього процесу 124
Кучера Т.М. Освіта як головна детермінанта інноваційного прориву держави в епоху глобалізації і модернізації 126
Максименюк М. Нова освітня парадигма соціогуманітарної освіти в умовахінформаційного суспільства та напрями її модернізації 128
Мельник В. Формирование механизмов устойчивого развития интеллектуально-духовного образовательного пространства в условиях глобализации 132
Нікітенко В. Формування соціокультурного простору особистості в умовах нової освітньої парадигми інформаційного суспільства 135
Рупташ Н. Зміцнення конкурентоздатності країн завдяки пріоритетному розвитку освіти і науки 138
Скобиоалэ Н. Культура в жизни современного общества 140
Солодухін С., Хорошун В. Формування варіативної компоненти в навчальних планах підготовки студентів в умовах реалізації закону Про вищу освіту 143
Черемісін О. Мемуарні джерела про модернізацію півдня україни в кінці xv і

її початку хіх ст. 146
Черниш Т., Основні напрямки розвитку «багатовимірної сутності гуманізму» як форми антропологічного, психологічного та аксіологічного антропоцентризму в умовах глобалізації 149
Хахалін О. Парадигмічні засади паломництва на святих місцях 152
Хомутецька Н., Голуб А. Освіта в умовах глобальної інтеграції 154

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІЧНІ, ПОЛІТИЧНІ ТА СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ 158

Antoci A. Identity within the European Union through the lens of rites of passage 156
Арпентьева М. Проблема насилия в образовании 160
Артамонов Р. Методика аналізу фінансових результатів діяльності підприємства 165
Babenko E. The concept of financial business business strategy 166
Бужор Т., Гринчук Л., Сущность и виды мотивации персонала предприятия 168
Vienazindiene M., Andriukaitiene R. The challenges to human resource management in the context of public management reforms 171
Gabrevičienė A., Petrošienė B., Šidlauskienė D. Internal audit: concept, activities and problems 174
Gantsovskiy O., Voronkova V. World experience of corporate social responsibility in business 178
Головаха М., Кудієвський А., Іваньков В. Дистаційна освіта з фаху "Травматологія та Ортопедія" на платформі OPEN EDX 181
Грюкова О. Поняття синергії у розрізі підприємства 184
Деньга Н., Сас Н. До питання "Аналіз методик діагностики рівня розвитку професійної рефлексії" 185
Добровольски Л., Литвин А. Конкуретноспособность республики Молдовы в глобальном контексте 188
Zbancă A., **Litvin A.** Benchmarking of investment in cherry orchard 191
Кощуг К. Качество предоставляемых аэропортом услуг как основополагающий фактор увеличения туристических потоков 195
Конакова О., Сіліна Є., Пахальчук Т., Дралова О. Організація аудиторської самостійної роботи для студентів шостого курсу медичного факультету з дитячих інфекційних хвороб 199
Кравченко Т., Чернова І. Організаційно-правові аспекти соціального захисту студентсьої молоді в Україні 202
Литвин Е. Понятие, сущность и значение социологии управления 205
Нікітенко К., Воронкова В. Напрями удосконалення комунікативних технологій у розвитку туристичного бізнесу в умовах глобалізації 207
Осіпова Л., **Воронкова В.** Управління проектами як фактор досягнення стабільності в сучасному соціумі 209
Петрашку С. Основные методы управления в предприятиях 212
Повстин О. Кластерізація освітнього простору:інноваційний підхід 215
Похильченко І. Дослідження соціально-еколого-економічної та інноваційної діяльності ПАТ "ЗАПОРІЖТАЛЬ" 217
Пшенічнікова А., Пірог Л. Планування соціальної допомоги в рамках соціального супроводу 220
Рекотов П. Юридична освіта України: проблеми сьогодні 223
Rodina O., Nikitenko V. Cost management:aspect between theory and practice 227
Sadovska Y., Nikitenko V. Lobbyng of interests of Ukrainian manufacturers abroad 229

Сапунова Ю. Ефективність менеджменту організації: концепції та підходи до оцінки ефективності управління 232
Сидоренко О., Мельничук А. Конкуренція як фактор розвитку освітнього простору 234
Сільченко Р., Воронкова В. Управління комунікаціями в інформаційно-комунікаційних проектах 235
Скляров Д., Нікітенко В. Освітній простір України, його недоліки, та перспективи розвитку через міжнародне співробітництво 239
Строгонова Т. Дослідження тенденцій розвитку освітнього простору україни в умовах глобалізації 242
Суркова Н. Критерії прийняття фінансових рішень 245
Таранов В., Руденко О. Оцінювання статистичних показників на заняттях з соціальної медицини та організації охорони здоров'я 247
Топчій О. Актуальні питання прояву глобалізації у правничій освіті україни 248
Фадєєва М., Воронкова В. Моделі корпоративного управління 251
Федорова А. Співробітництво України з світовим банком 254
Федотова Т. Образовательная интеграция инновационного типа с ориентацией на рынок труда 256
Шевцова Т., Воронкова В. Удосконалення державної кадрової політики в сфері державної служби 259
Shinkarenko T., Nikitenko V. The current state of the financial system of Ukraine in the space of globalization 262

СЕКЦІЯ 4. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ 262

Андреева О. Учет особенностей родного языка студентов на уроках РКИ 264
Волкова Г. Расширение коммуникативных возможностей студентов медицинских специальностей посредством информационных и коммуникативных технологий 266
Вишницька Я., Іваненко С. Колір та кольороніми як об'єкт лінгвістичних досліджень 269
Гонтар З. Інтернаціоналізація як фактор підвищення рівня якості вищої освіти України 272
Гончар М., Махачашвілі Р. Вплив соціально-політичних факторів на формування суспільно-політичної лексики англійської мови 275
Дмитренко И. Особенности преподавания дерматовенерологии русскоговорящим иностранным студентам 278
Жаворонкова В. Особливості розвитку іншомовної комунікативної компетентності майбутніх лікарів 280
Калашникова М., Махачашвілі Р. Вербалізація концепту «мода» у сучасній англійській мові 282
Кречман А., Соляненко О. Особливості абревіації та акронімізації медичної термінології в англійській мові 285
Мазулін О., Лукіна І., Бігдан О. Перспективи безперервної фармацевтичної освіти провізорів в Україні 288
Матрос А. Традиции немецкого романтизма в повести В.Ф.Одоевского «Сильфида» 289
Неруш А. Научный стиль: лексические особенности языка медицины 291
Нікітенко Е. Сучасна медична термінологія в національній терміносистемі 294
Носонова Г. Питання ВІЛ-СНІД в Україні та аспекти викладання цієї

проблеми студентам медичних факуьтатів на сучасному етапі 296
Potapenko L. English language teaching: development of receptive language skills 298
Сенета М., Іванишин П. Іван Огієнко як шевченкознавець діаспори 301
Скрипник Ю. До особливостей вербалізації концепту хвороба в латинському лінгвокультурному просторі 304
Соляненко Е. Самосовершенствование студента-одна из необходимостей современного образовательного процесса (на примере изучения английского языка) 307
Топол І. Впровадження дистанційної форми навчання у навчальний процес медичних ВИШ 310
Philatova Y., Osadcha M., Potenko L. Linguistic features of Internet communication 312
Філат Т., Ковтуненко О., Сербіненко Л., Сидора М. , Запорожець О. Мовна підготовка як один з пріоритетних напрямів роботи з іноземними студентами 315
Чорна Ю., Турковский С. Развитие письменной речи на уроках РКИ 318
Щербина С. Особливості формування релігіозної освіти в контексті творчості І.С. Нечуя-Левицького 321

СЕКЦІЯ 1
ТЕХНІЧНІ, МЕДИЧНІ ТА ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

УДК 378.147:001.895:614.253.4

Л. Бадогіна,
доцент, завідувач кафедри педіатрії 2
Дніпропетровської медичної академії МОЗ України
e-mail: lyudmila.badogina@gmail.com
В. Кондратьєв,
професор кафедри педіатрії 2
Дніпропетровської медичної академії МОЗ України
Л. Вакуленко,
доцент кафедри педіатрії 2
Дніпропетровської медичної академії МОЗ України
О. Облонська
асистент кафедри педіатрії 2
Дніпропетровської медичної академії МОЗ України,
м. Дніпро

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ. ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ

Важливою сучасною проблемою педагогіки вищої медичної школи в умовах кредитно-модульної системи навчання залишається його інтенсифікація, під чим треба розуміти передачу більшого об'єму учбової інформації при незміненій тривалості навчання і збереженні високого рівня якості знань. В цьому плані одним з найбільш перспективних напрямків удосконалення педагогічних прийомів може виступати проблемне навчання.[2]

Мотивування індивідуального познавального процесу при навчанні студентів в медичному ВНЗ спрямоване на вирішення задач професійної підготовки майбутнього лікаря. При цьому навчальний процес повинен відповідати сучасним досягненням галузей медицини і фармації, а під час практичних занять на клінічних кафедрах необхідно приділяти максимум часу для роботи і спілкування з хворими, їх батьками і родичами, для самостійної роботи в стаціонарі і поліклініці під час лікарської практики на 4-5-му курсах.

На початку занять в медичному ВНЗ, студенти, як правило, зустрічаються з труднощами, які пов'язані зі звичкою, напрацьованою у школі, коли для більшості учнів головним джерелом інформації був вчитель. При цьому, розраховуючи на викладача як на основного експерта з дисципліни і сприймаючи за достатнє звичайне запам'ятовування викладеної їм мінімальної фактичної інформації, деякі студенти першого-другого курсу втрачають зацікавленість в подальшому навчанні і придбанні необхідних для лікаря знань і навичок.[3]

Під час підготовки студентів у медичному ВНЗ у майбутнього лікаря повинні сформуватися необхідні творчі здібності, вміння та навички:

- спілкуватися з хворим та його родичами;
- самостійно визначити та сформулювати проблему;
- виявити симптоми і синдроми, проаналізувати їх, запропонувати ефективні методи їх діагностики та інтерпретації;
- висунути лікарську гіпотезу або попередній діагноз, знайти способи їх перевірки;

- сформулювати висновки і клінічний діагноз, визначити прогноз захворювання і можливі шляхи лікування хвороби;
- визначити міру особистої участі у вирішенні медичної проблеми конкретного пацієнта при роботі в колективі медичних працівників.

При цьому принципово важливим для проблемного навчання є подання нової наукової і практичної інформації не для елементарного засвоєння, а для мислення та вирішення нестандартних задач і прикладних проблем конкретного предмету. [1]

Проблемне навчання в медичному ВНЗ – це навчання студентів на проблемних ситуаціях з метою успішної результативної попередньої підготовки до майбутньої роботи в реальних умовах практичної охорони здоров'я. Проблемне навчання полягає не тільки у традиційній роботі студентів біля ліжка хворого на 4-6-му курсах, але повинне передувати такій роботі, тобто широко використовуватися на кафедрах фундаментальних дисциплін: патологічної анатомії і фізіології, фармакології, пропедевтики внутрішньої медицини.

Для створення та вирішення проблемних ситуацій, що виникають в подальшій практичній діяльності лікаря, на клінічних кафедрах пропонується використання клінічних ситуаційних задач, які містять в собі складну нетипову ситуацію і можуть бути розподілені за змістом наступним чином:

- задачі з невизначеними умовами при встановленні діагнозу, які потребують пошуку необхідної додаткової інформації. При використанні таких задач необхідний діалог між викладачем і студентом - варіант клінічної гри;
- задачі с невизначеністю ефективного способу лікування, коли необхідно зробити вибір його оптимального варіанту;
- задачі з надлишковими відомостями в умовах, коли інформація про наявні захворювання пацієнта, містить відомості, які не мають прямого відношення до даного випадку хвороби;
- задачі з частково невірними або суперечливими відомостями між анамнезом захворювання і результатами об'єктивного обстеження.

Залежно від підготовленості аудиторії можливе використання різних варіантів проблемності з поступовим підвищенням її рівня до максимальної самостійності студентів не тільки у вирішенні проблеми, а й у її визначенні.

Що стосується підготовки студентів за допомогою тестів, слід відзначити, що в реальних умовах практики лікар зустрічається з проблемами, які досить рідко бувають стандартними. При цьому здатність находити єдину стандартну вірну відповідь у вирішенні традиційних навчальних задач, як це пропонується в тестах, мало сприяє формуванню особистості майбутнього лікаря спеціаліста, тобто тестові завдання повинні використовуватися переважно як спосіб контролю засвоєних студентом знань і, виключно, для проведення державної атестації у вигляді тестових іспитів "Крок-1", " Крок-2".

Практика свідчить, що студенти медичного ВНЗ, які прийшли курс проблемного навчання, у своїй подальшій лікарській діяльності мають вищий професійний рейтинг завдяки більш досконалим практичним навичкам, здатності самостійно вирішувати медичні проблеми, володінню технікою самооцінки, навичками збирання необхідної інформації, вмінню спілкуватися і встановлювати професійно-емоційний контакт з пацієнтами та їх родичами.

З метою визначення ефективних методик викладання педіатрії у вищому медичному навчальному та їх оцінки студентами п'ятого курсу, а також відношення студентів до традиційних та інноваційних форм викладання клінічної дисципліни на кафедрі педіатрії 2 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» було проведене анкетування 96 студентів 5 курсу, які навчаються за спеціальностями «лікувальна справа» та «педіатрія» (52 і 44 студенти відповідно). Учасникам анкетування було запрпоновано оцінити різні методики проведення занять та вивченя тем: читання класичних тематичних лекцій, лекцій з

проблемними питаннями, щоденне традиційне опитування, клінічний розбір випадків захворювання «біля ліжка хворої дитини» та засвоєння практичних навичок (самостійно або під контролем викладача), демонстрацію викладачем рідкісних випадків захворювань за допомогою комп'ютерної техніки в мультимедійному форматі, проведення рольових ігор (лікар – хвора дитина – її батьки) під час практичних занять, клінічні ситуаційні завдання, відпрацювання практичних навичок на манекенах, підготовка студентом мультимедійної презентації за темою заняття з доповіддю, контроль підготовки студентів за допомогою тестів.

За даними анкетного опитування студенти цілком позитивно оцінюють і сприймають як запропоновані інноваційні, так і традиційні методики засвоєння теоретичного матеріалу і практичних навичок. Як доцільні, студентами визначені такі методики, як опитування та теоретичний розбір теми з викладачем, читання лекцій, робота біля ліжка хворого, відпрацювання навичок з обстеження пацієнта, інтерпретацію лабораторних аналізів, ЕКГ, УЗД та інших додаткових методів дослідження за даними історій хвороби. Переважна більшість студентів (86,4%) позитивно оцінювала методику вирішення клінічних ситуаційних завдань, які дають можливість створити проблему і визначити шляхи її вирішення, що потребує від студента не тільки знать, а й здатності до клінічного мислення.

Досить стримано (74,8% позитвних оцінок) студенти віднеслись до проведення занять у вигляді рольових ігор.

Протягом останнього часу вища медична освіта в Україні набула значних змін. Все більше розповсюджуються сертифіковані навчальні програми, акредитація ВНЗ, протоколи діагностики та лікування на засадах доказової медицини, що спрямовано на вирішення питань ефективності і контролю якості медичної освіти. При цьому в багатьох випадках головне питання педагогіки вітчизняної вищої медичної школи залишається відкритим – як змінює така нова методологія рівень професійної підготовки лікарів і як це впливає на показники здоров'я громадян України?

Разом з цим, одним із сучасних ефективних педагогічних інструментів при вирішенні задач підготовки в медичному ВНЗ може бути впровадження інноваційних методик викладання, таких як проблемне навчання, що становить за мету формування у студентів найбільш загальних принципів діяльності у самостійному активному мотивованому засвоєнню знань і виховання індивідуальних здібностей при засвоюванні і удосконаленні необхідних для лікарської діяльності практичних навичок, психологічних прийомів у спілкуванні з хворим, його батьками та родичами.

Стримане відношення студентів до новітніх методів навчання та схильність до традиційних методик може бути пояснена з одного боку особливостями «лікарського менталитету», який формувався роками й десятиріччями. В медицині особиста думка та занадто творчий підхід до проблеми, якщо вони не базуються на традиційних, базових знаннях та досвіді, можуть бути не тільки не корисними, а навіть і шкідливими. Сучасні вимоги діяти за протоколами та стандартами додають ролі традиційності в медицині. До того ж, система навчання студентів-медиків багато в чому нагадує заняття в школі зі звичним щоденним опитуванням і оцінюванням. З другого боку, прийняття прогресивних, сучасних методів навчання залежить від уміння викладача використати методику. Що стосується, наприклад, проблемного навчання, зацікавленість студентів залежить від того, яку проблему висвітлить викладач, як вона буде подана слухачам, які шляхи її вирішення будуть обрані. На власному прикладі навчити студента побачити проблему і визначити можливості її рішення – завдання викладача.

Список використаних джерел

1.Володин Н.Н., Чучалин А.Г., Шухов В.С. Вопросы непрерывного медицинского образования (проблемно-ориентированное обучение)// Лечащий врач.- 2000.- №3.

2.Кудрявцев В. Т. Проблемное обучение: истоки, сущность, перспективы. - М.: «Знание», 1991. - 80 с.
3.Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие / Отв. редактор М.В. Буланова-Топоркова. - Ростов н/Д: Феникс, 2002.- 544 с.

УДК 378.013

О. Баніт,
аспірант кафедри аграрного менеджменту
Вінницького національного аграрного університету,
науковий керівник - В. Бондаренко
д.е.н., професор кафедри аграрного менеджменту
Вінницького національного аграрного університета,
м. Вінниця
e-mail: banitop@ukr.net

ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ РОЛЬ В РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасна освіта має готувати людину, котра здатна жити в надзвичайно глобалізованому і динамічно змінному світі, сприймати його змінність як суттєву складову власного способу життя. Глобалізація, трансформаційні процеси та неперервна інформаційна змінність обумовлюють введення людини в дуже складну систему суспільних взаємовідносин, вимагають від неї здатності до нестандартних і швидких рішень. Тільки інноваційна за сутністю освіта може виховати людину, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації, є всебічно розвиненою, самостійною, самодостатньою особистістю, котра керується в житті власними знаннями і переконаннями. Загалом, це більше потрібно суспільству, ніж освіті чи конкретній людині, бо без всебічно розвиненої особистості неможливо ні розбудувати основи демократії, ні досягти параметрів економічно розвинених країн.

Тому потрібно проаналізувати стан зміни політики і соціальних пріоритетів в освіті незалежної України, сформованості принципово нової парадигми освіти та виховання – переходу від виховання громадянина країни до формування громадянина світу, людини відкритої, демократичної та відповідальної, освіченої , культура і мораль якої відповідають складності завдань глобалізованого світу. У формуванні інтелектуального потенціалу країни дедалі помітніше місце займають школи нового типу – гімназії, ліцеї, коледжі й авторські школи. Багато з них уже стали справжніми педагогічними майстернями, де апробують і запроваджують нові педагогічні технології [6].

Водночас освіта в цілому є надзвичайно консервативною системою, тому й нові технології запроваджувати в процес навчання, виховання і в організацію навчально-виховних заходів уже складно, особливо порівняно з запровадженням технічних інновацій. Суспільство довірило освіті через навчально-виховну діяльність виховувати молоде покоління, тому педагогічна система має бути відкритою для інновацій, критичного сприйняття досягнень і водночас уміти створювати власні новоутворення й через них впливати на розвиток суспільства. Ідея технологізації навчання не є повною. Ще Я. А. Коменський відстоював організацію навчання. Він закликав до того, щоб навчання стало «механічним» (тобто «технологічним»), прагнув відшукати такий порядок навчання, який неминуче приводив би до позитивних результатів.

Сучасна вища технічна освіта є одним з визначальних чинників відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, запорукою майбутніх успіхів країни зміцненні й утвердженні її авторитету. Вища технічна освіта грає ключову роль у створенні

єдиного Європейського освітнього простору, тому вона стає центральною в освітній політиці України. Якість вищої технічної освіти визначається не тільки обсягом знань, але й параметрами особистісного, світоглядного, громадянського розвитку майбутнього фахівця, тому проблема якості освітнього процесу у вищій школі розглядається як з позицій загальнолюдської, так і соціальної цінності освіти. Професіоналізація педагога і входження його в інноваційний режим роботи неможливі без творчого самовизначення, в якому провідну роль відіграють інноваційні педагогічні технології. На сьогодні інноваційні педагогічні технології за кордоном випереджають у розвитку інноваційні процеси в техніці, матеріальному виробництві тощо. Не випадково інноваційна діяльність у сферах матеріальної і духовної культури багатьох розвинутих країн розпочиналася з виховання нового покоління молоді, яке у майбутньому здійснюватиме відкриття [4].

Багато учених вели дослідження у напрямку інноваційних технологій у вищій освіті. Серед них, слід відзначити праці І. Д. Беха, Л. І. Даниленка, І. М. Дичківської, М. В. Кларіна, О. М. Пєхоти, О. В. Попової, Л. С. Подимової, А. І. Прігожина, Г.К. Селевка, В. А. Сластьоніна, А. В. Хуторського та ін. Разом з тим у наукових дослідженнях по-різному визначено суть терміну «педагогічна технологія», відсутній системний аналіз педагогічної технології як об’єкта проектування, її параметрів, критеріїв інноваційності, а також самого процесу розробки педагогічних технологій. Деякі науковці переконані, що інноваціями можна вважати лише те нове, яке має своїм результатом кардинальні зміни у певній системі, інші зараховують до цієї категорії будь-які, навіть, незначні, нововведення. Розбіжності спричинені неоднаковим баченням авторами сутнісного ядра, а також радикальності нововведень [2].

Розвиток системи вищої технічної освіти вимагає впровадження нових методів навчання і виховання майбутніх фахівців. Прагнення постійно оптимізовувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості. Класифікацією педагогічних інновацій займається нова галузь педагогічного знання - інноваційна педагогічна технологія, яка пов'язана із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. На сучасному етапі все очевиднішим стає те, що традиційна школа, орієнтована на передавання знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх нарощування. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на конструктивні дії в обновлюваних ситуаціях, основою яких є інноваційні педагогічні технології.

На визначенні суті терміну «педагогічні технології» немає єдиного погляду: деякі вчені (М. В. Кларін, О. М. Пєхота, О. В. Попова), розуміють це як певну систему вказівок щодо використання сучасних методів і засобів навчання; інші (І. М. Дичківська, Г.К. Селевко) - цілеспрямоване застосування прийомів, засобів, дій для підвищення ефективності навчання. Спільним в усіх визначеннях є спрямування педагогічної технології на підвищення ефективності навчального процесу, що гарантує досягнення запланованих результатів навчання. Як засвідчує аналіз психолого-педагогічної літератури, сьогодні існує понад 300 підходів до поняття «педагогічна технологія» залежно від того, як автори розуміють структуру і компоненти освітнього процесу. Кожний з цих підходів має право на існування, бо охоплює різні сторони навчального процесу і виникає з необхідності його вдосконалення. До основних компонентів процесу навчання, які підлягають вдосконаленню, відносять: зміст освіти; викладання – діяльність викладача; учіння – діяльність суб’єкта навчання; засоби навчання [7].

Першим, хто ввів у науковий та практичний обіг сам термін «педагогічна технологія», був В. П. Беспалько. Він визначив дане поняття як «проект визначеної педагогічної системи, яку реалізують на практиці» [1, с. 5].

На думку Г. В. Селевка педагогічна технологія, є змістовим узагальненням, що вбирає в себе зміст усіх визначень різних авторів (джерел). Вчений трактує це педагогічне поняття як сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення планових результатів навчання [6].

Зокрема, він вважає, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати таким основним методологічним вимогам або критеріям технологічності, як:

1) концептуальність, що передбачає філософське, психологічне, дидактичне та соціально-психологічне обґрунтування освітніх цілей;

2) системність, тобто педагогічна технологія має всі ознаки педагогічної системи;

3) керованість, що дозволяє моделювати процес навчання та його основні етапи, вибір засобів та методів для корекції результатів;

4) відтворення, під яким розуміють можливість використання педагогічної технології іншими суб'єктами освітнього простору.

Цілий ряд авторів, зокрема й В. С. Кукушкін, вважають, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним методологічним вимогам (критеріям технологічності) [5, с.30-31].

До таких вимог відносять: концептуальність, системність, можливість управління, ефективність, відтворюваність, візуалізацію.

За іншими підходами, інноваційні технології – не просто створення нових засобів, а й сутнісні зміни, які виявляються в новому способі діяльності, стилі мислення. Це, зокрема, зазначає І.М. Дичківська й підкреслює, що інноваційна педагогічна технологія - цілеспрямоване впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, що охоплюють ціннісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [3].

Отже, можна дійти висновку, що педагогічна технологія - це системний метод створення, застосування і визначення усього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів в їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм навчання.

У числі визначальних чинників, від яких залежать перспективи розвитку української вищої технічної освіти, на перший план все більше висувається проблема якості підготовки фахівців. Саме тому, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є використання інноваційних педагогічних технологій для забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Ми вважаємо, що для підвищення ролі сучасної педагогічної технології у вищому технічному закладі освіти, необхідно проводити постійний моніторинг результатів використання різних інновацій при засвоєнні предметної інформації. Саме цей напрям потребує подальшого дослідження, бо може дати змогу гарантувати досягнення певного рівня навчання й виховання. Ми розглядаємо моніторинг як ефективний засіб отримання інформації про функціонування інноваційних технологій в освітній системі. В умовах кардинальної модернізації національної освіти в Україні це є надзвичайно важливим, оскільки надає змогу вчасно усунути можливі прорахунки та розробити стратегію подальшого впровадження інноваційних технологій в освітній процес.

Таким чином, зміни, зумовлені впровадженням інноваційних технологій, сприятимуть якісним перетворенням вищої технічної освіти.

Список використаних джерел

1. Безпалько В. П. Слагаемые педагогической технологи / В. П. Безпалько. – М. : Просвещение, 1989. – 192 с. – С. 5.

2. Власко М. П., Устименко О. В. Про переваги модульно-рейтингової технології навчання / М. П. Власко, О. В. Устименко // Професійна освіта. – 2014. – С. 98–106.

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2014. – 351 с. – С. 27-31.

4. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій : теоретико-прикладний аспект. Науково-методичний посібник. / За редакцією Л. Даниленка. – К. : Логос, 2001. – 185 с.

5. Педагогические технологии / Под общей ред. В. С. Кукушкин. – Ростов н/Д., 2015. – 309 с. – С. 30-31.

6. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : Учебное пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 255 с.

7. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти.—К.: Видавничий центр „Академія", 2012

УДК 004.9:005:37:091.2:[547+577.1](61:378.4)(477.64)

А. Білий,
к. фарм. н., старший викладач кафедри органічної і біоорганічної хімії
Запорізького державного медичного університета
науковий керівник - С. Коваленко,
д. фарм. н., професор, завідувач кафедри органічної і біоорганічної хімії
Запорізького державного медичного університета,
м. Запоріжжя
e-mail: bilii.andrew@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПРОЦЕСАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕДРИ: ДОСВІД КАФЕДРИ ОРГАНІЧНОЇ І БІООРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ ЗАПОРІЗЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Інформаційні технології нерозривно пов’язанні з вищими навчальними закладами з початку свого існування, адже саме у провідних університетах світу були розроблені та удосконалювались обчислювальні системи, на основі яких виникла сучасні комп’ютери та мережі. Ролі, які відводиться для інформаційних систем в сучасній освіті є вкрай різноманітними. [1] Так, інформаційні технології можуть бути використані для ведення обліку навчальної роботи студентів та управління контингентом останніх, для контролю знань, як елемент навчальної роботи, інструмент комунікації між студентом і викладачем. Названі вище сфери застосування інформаційних технологій відносяться перш за все до організації проведення навчальної роботи, однак не слід забувати, що кафедри вищих навчальних закладів також мають проводити й наукову роботу, яка в ідеалі має бути тісно інтегрована з освітнім процесом. Якщо ролі інформаційних технологій у організації навчального процесу мало залежать від профілю кафедри, то у випадку наукової роботи це не так. Особливим випадком є кафедри математичного, економічного та технічного профілів, адже на подібних кафедрах інформаційні технології є основним інструментом наукових досліджень. В інших випадках інформаційні технології відіграють допоміжні ролі, особливості їх впровадження суттєво залежить від профілю кафедри, та, як правило, пов’язані з обліком та аналізом одержаних даних, моделюванням різноманітних систем тощо. Звичайно, що детальний аналіз існуючих форм впровадження інформаційних технологій у навчальний процес та наукову роботу кафедр є вкрай актуальним, адже дозволить обрати підходи які найбільш адаптовані для вирішення тих чи інших завдань.

В представленій роботі нами описано особливості використання інформаційних технологій у провадженні освітньої діяльності кафедри органічної і біоорганічної хімії, яка функціонує у складі 2-го фармацевтичного факультету Запорізького державного медичного університету. На даній кафедрі проходять навчання студенти 1-го курсу медичного

факультету, які вивчають дисципліну «Біоорганічна хімія» та студенти 2-го курсу фармацевтичного факультету очної та заочної форми навчання, які вивчають дисципліну «Органічна хімія». Необхідно відмітити, що на кафедрі проходить навчання значна кількість іноземних студентів, зокрема для певної категорії студентів заняття проводяться англійською мовою. До інших особливостей роботи кафедри органічної і біоорганічної хімії можна віднести значний обсяг роботи співробітників, яка спрямована на підготовку студентів до ліцензійного іспиту «КРОК-1. Фармація». Даний елемент робот кафедри є вкрай важливим, адже студенти, які не здали названий іспит мають бути відраховані з вищого навчального закладу, і саме тому успішність складання ліцензійного іспиту «КРОК-1. Фармація» є одним з найважливіших показників успішності роботи кафедр та факультету в цілому [2].

Враховуючи значний обсяг роботи як навчального так і наукового характеру, колективом кафедри було вирішено провести її оптимізацію шляхом активного впровадження інформаційних технологій. Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити ряд завдань. По перше, необхідно було проаналізувати наявний стан використання інформаційних технологій при проваджені навчального процесу та наукової роботи на кафедрі. По друге,необхідно було оцінити ефективність зазначеного використання та виявити елементи, які потребують вдосконалення. По третє, необхідно було скласти план оптимізації, що мав містити перелік програмних засобів та організаційних процедур, які підлягали до впровадження. Четверте завдання полягало власне в реалізації згаданого плану. Останніми завданнями є постійний моніторинг ефективності використання інформаційних технологій та внесення пропозицій по їх удосконаленню.

В процесі вирішення першого завдання було з’ясовано, що станом на 2012-2013 навчальний рік використання інформаційних технологій в навчальному процесі кафедри обмежувався виключно тестовим контролем знань. Зазначена функція на самому початку була реалізована за допомогою програмного пакету тестового контролю знань RATOS, а в подальшому використанням доопрацьованої версії під назвою XTLS, мала певні обмеження. Основною проблемою даної системи перш за все є необхідність участі викладача у процесі тестування. Так, саме викладач проводить допуск студента на тестування, контролює процес тестування та реєструє одержаний результат. І, якщо останні два пункти можуть бути покладенні на навчально-допоміжний персонал, то допуск на тестування, особливо якщо це елемент модульного (підсумкового) контролю залишається у компетенції викладача. Також необхідно зауважити, що при великій кількості студентів, навіть такі функції, як реєстрація результатів та контроль за процесом тестування, може стати значною проблемою.

Вже на етапі вирішення перших двох завдань було зрозуміло, що оптимізація процесу комп’ютерного тестування без інтеграції відповідного програмного забезпечення з модулем обліку відвідування та успішності студентів є майже неможливою. Створення зазначеного модулю додатково обумовлений необхідністю аналізу стану успішності студенів, оперативної подачі зазначених відомостей в деканат. Таким, чином нами розроблений проект системи тестування, який інтегрований з журналом обліку відвідування та успішності студентів в якому реалізована функція допуску до тестувань в залежності від тих чи інших факторів (наприклад до підсумкового тестування не допускаються студенти, які мають невідпрацьовані практичні заняття, обмеження кількості тестувань за певний проміжок часу) та реєстрацією результатів. Зазначені нововведення дозволять не лише більш досконало організувати процес тестування, а і відслідковувати прогрес студентів у складанні тих чи інших блоків тестових завдань.

Ще однією проблемою, котра потребувала вирішення, була необхідність створення ефективної системи управління тестами, яка звичайно має бути інтегрована з системою тестування. Зазначена система має надавати можливість створювати тестові завдання, в тому числі з наявним в них контентом хімічного характеру (структури сполук, схеми

перетворень), редагувати тестові завдання включно з наявним в них контентом, градація тестових завдань за складністю та закріплення тестових завдань за темами.

Також при плануванні робот по модифікації системи тестового контролю знань ми не могли не враховувати необхідність удосконалення підходів по підготовці студентів до МЛІ «КРОК-1. Фармація». Як відомо зазначений іспит проводитися у вигляді саме тестового контролю, і розширення функціоналу системи тестового контролю спрямоване на можливість проведення тестування у навчальному режимі є вкрай бажаною. Зазначене удосконалення полягає у можливості проведення тестування як в режимі контролю знань так і в навчальному режимі. У випадку режиму контролю студенту в процесі тестування надається інформація тільки про кінцевий результат, у навчальному режимі студенту після кожної відповіді надається інформація про те чи була відповідь вірною та детальне пояснення відповіді на дане питання з посиланнями на літературу.

Проаналізувавши всі запропоновані модифікації ми дійшли висновку, що їх неможливо реалізувати в рамках програмного комплексу RATOS. Саме тому ми вирішили розробити власну систему управління навчальною роботою кафедри, в якій було би об'єднані такі інструменти, як система обліку успішності студентів (електронний журнал), система тестування, система управління тестами та система аналізу результатів навчання.

Система під робочою назвою «Потік» написана на мові програмування PHP [3] з використанням MVC фрейворка Laravel 4.2, що дозволяє мінімізувати написання програмного коду та уникнути розповсюджених помилок при перевірці даних, введених користувачем. Для зберігання всієї інформації використовується база даних MySQL. Для взаємодії клієнтів з сервером використовуються AJAX-запити, які реалізуються використанням JavaScript бібліотеки JQuery та дозволяють зробити роботу системи максимально швидкою, адже необхідна інформація завантажується на сторінки частинами. Для формування зовнішнього вигляду використано HTML, CSS та JS фреймворкBootstrap, що робить використання сайту однаково комфортним на будь-якому типі приладів, включаючи мобільні телефони та планшети.

Модульна система побудови системи дозволяє легко розширювати функціонал без необхідності редагування існуючого коду. Це чітко проявляється в модулі створення/редагування тестових завдань. Так, для форматування тестових завдань використано JavaScript HTML WYSIWYG редактор TinyMCE, до якого, як плагін, налаштовано підключення хімічного редактору, написаного на мові програмування JavaScript – MarvinJS.

Впровадження даної системи повністю дозволяє автоматизувати процес допуску студентів до тестування, та реєстрації результатів тестового контролю знань. Модуль управління тестовими завданнями робить роботу по підготовці тестів більш комфортною, викладач може проводити розробку або корегування тестового завдання у віддаленому режимі. Як і планувалось, система дозволяє проводити тестування в навчальному режимі, що значно полегшує підготовку студентів до МЛІ «КРОК-1. Фармація». Модуль який відповідає за облік інформації про успішність навчання студентів дозволяє швидко готувати аналітичні довідки для структурних підрозділів університету, які відповідають за контроль навчальної діяльності студентів.

В подальшому нами планується інтеграція розробленої системи в веб-сайт кафедри, що дозволить студентам проходити тестування, як в навчальному режимі, так і в режимі контролю знань зі своїх пристроїв, не прив'язуючись до зайнятості комп'ютерного класу кафедри. Це є особливо важливим для підготовки студентів, які навчаються на заочній формі навчання. Також планується інтеграція модулю тестового контролю знань з розробленими на кафедрі он-лайн курсами.

Таким чином колективом кафедри органічної і біоорганічної хімії розроблено оригінальне програмне забезпечення яке дозволяє значною мірою спростити процес організації тестового контролю знань, підготовки студентів до складання МЛІ «КРОК-1. Фармація» та ведення обліку успішності студента. Також запропоновані напрямки подальшого удосконалення даної системи.

Список використаних джерел

1. Роль інформаційних технологій у системі освіти під призмою сучасних реалій Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. - , № 2, Т. 3. - с. 234 - 237

2. Воскобойнік О.Ю. Елективний курс «Теоретичні основи органічного синтезу» як метод підвищення знань з органічної хімії та інструмент підготовки до ліцензійного іспиту «Крок-1» // Фармацевтичний часопис. - 2015.- №1 – р. 117-120.

3. http://php.net

УДК 378.04

В. Болілий,
к. фіз.-мат.н., доцент кафедри інформатики
Кіровоградського державного педагогічного університета ім. В. Винниченка,
e-mail: basilb@kspu.kr.ua,
В. Копотій,
викладач кафедри інформатики
Кіровоградського державного педагогічного університета ім. В. Винниченка,
м. Кропивницький
e-mail: vkopotiy@kspu.kr.ua

ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УНІВЕРСИТЕТУ В ГЛОБАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Процеси глобалізації поступово охоплюють увесь світ, усі сфери життя суспільства, зокрема, і освіту. Зараз активно формується глобальний або світовий освітній простір, що об'єднує регіональні та національні простори. Навчальні заклади України розбудовують власні інформаційні освітні ресурси, котрі зливаються у вітчизняний освітній простір, поступова інтеграція якого спочатку до європейського, а потім, і до світового освітнього простору є важливим стратегічним завданням освітян країни.

Глобалізація освітнього простору характеризується такими тенденціями [4; 5]:

- загальнодоступність високоякісної освіти для усього населення;
- поширення та поглиблення міжнародної співпраці у галузі освіти;
- гуманітаризація освіти, збільшення навчальних дисциплін орієнтованих на вивчення людини і суспільства, а саме, політології, психології, соціології, культурології, екології, ергономіки, економіки тощо;
- інформатизація освіти, яка призводить до формування глобального інформаційного *освітнього простору;*
- збереження національних і культурних традицій країн у поєднанні із значними нововведеннями й технічними інноваціями сприяє утворенню полікультурного наднаціонального освітнього простору.

Як видно із вищезазначених тенденцій глобалізація освіти та інтеграція вітчизняної освітньої системи до світової здійснюється одночасно по різним напрямкам. У даній роботі представляється досвід інформатизації освітнього процесу, розбудови інформаційної інфраструктури Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира

Винниченка (КДПУ), а саме, інформаційного освітнього простору університету [3] як шлях до інтеграції у вітчизняний та світовий освітній простір.

На листопад 2016 року інформаційна інфраструктура КДПУ або *інформаційний освітній простір* (ІОП) [3; 4] університету включає такі ресурси:

- http://www.kspu.kr.ua/ – сайт Кіровоградського державного педагогічного університету;
- http://mail.kspu.kr.ua/ – поштовий сервіс;
- http://wiki.kspu.kr.ua/ – вікі-сайт *Вікі-КДПУ*;
- http://testing.wiki.kspu.kr.ua/ – вікі-сайт для тестування *Вікі Тести;*
- http://moodle.kspu.kr.ua/ – система управління навчанням *Moodle-КДПУ;*
- http://owncloud.kspu.kr.ua/ – хмарне сховище *Хмарка-КДПУ*;
- http://library.kspu.kr.ua – бібліотека КДПУ;
- http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/ – інституційний репозитарій (архів) наукових публікацій;
- http://irbis.kspu.kr.ua/cgibin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe?lng=uk&c21com=f&i21dbn=bd2&p21dbn=bd2 – *Ірбіс* електронний каталог бібліотеки КДПУ;
- http://webinar.kspu.kr.ua/ – сервіс вебінарів та веб-конференцій.

Агрегатором є *веб-сайт КДПУ*, що містить посиланням на усі сервіси, які входять до інформаційного освітнього простору КДПУ. Сайт працює у двомовному варіанті, більшість текстів з української мови перекладені на англійську (рис. 1).

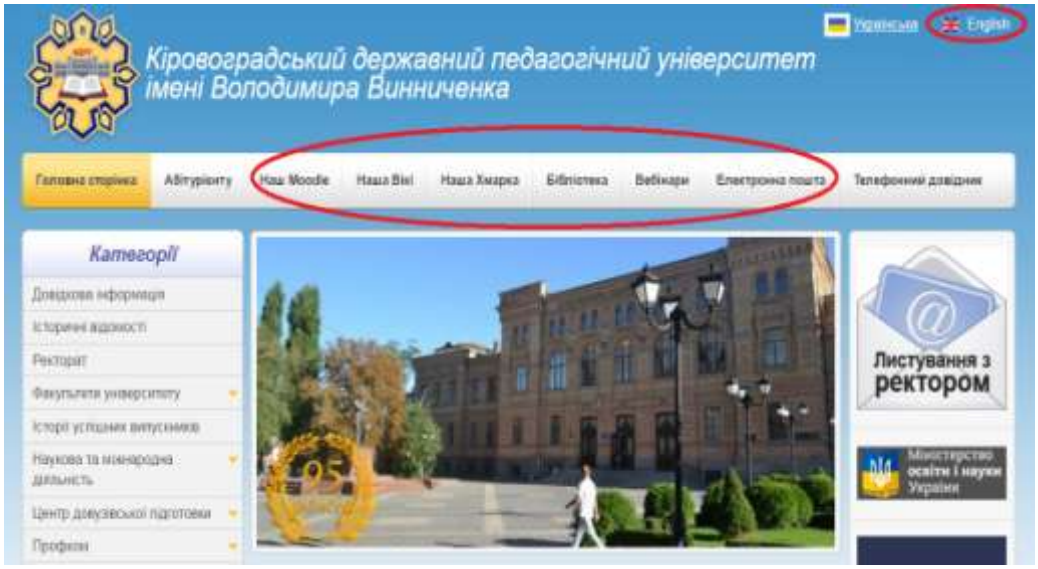

Рисунок 1. Сайт КДПУ

Каталог LDAP (Lightweight Directory Access Protocol) використовується для функціонування єдиної системи автентифікації користувачів і надає авторизований доступ до таких ресурсів: поштовий сервіс, Вікі-КДПУ, вікі-сайт для тестування «Вікі », Moodle-КДПУ, Хмарка-КДПУ, Вебінари КДПУ, інституційний репозитарій та «Ірбіс» електронний каталог бібліотеки.

Для долучення навчально-методичних матеріалів до вітчизняного освітнього простору та сумісної роботи над ними в університеті працює *Вікі-КДПУ* на базі MediaWiki. Вісім років успішної діяльності цього ресурсу висвітлено у різних публікаціях [1; 2]. Інформація, що розміщена на *Вікі-КДПУ* є відкритою й доступною для співпраці.

Для обміну, розповсюдження і збереження інформаційних даних широко використовуються у світовій практиці хмарні сервіси та сховища. *Хмарка-КДПУ* представляє собою хмарний сервіс на вільно розповсюджуваній платформі *OwnCloud*, який долучається

до інформаційного освітнього простору як сховище файлів у текстових форматах (PDF, DOC або ODF), презентацій, ілюстрацій, фотографій, аудіо, відео тощо.

Серед різних сайтів та ресурсів особливе місце посідають такі, що надають можливість формувати електронні навчальні курси. Такі курси роблять освітній процес відкритим, а навчальні матеріали доступними у будь-який час і з будь-якого місця, де є інтернет. Завдяки цим ресурсам вища освіта стає більш якісною та масовою. У Кіровоградському педунівеситеті для створення електронних навчальних курсів розгорнуто на платформі MOODLE сайт *Moodle-КДПУ*, а відкриті курси публікують на *Вікі-КДПУ* залучаючи для збереження файлів *Хмарку-КДПУ* та «*Вікі Тести*» для проведення тестування.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології сприяють виникненню нових способів спілкування й обміну даними між учасниками освітнього процесу із усього світу. Серед таких засобів виділяються сервіси для проведення вебінарів та веб-конференцій, на базі яких відбувається більшість міжнародних наукових конференцій і семінарів. Із вересня 2015 року в педуніверситеті функціонує веб-сайт «*Вебінари КДПУ»,* основним компонентом якого став продукт *BigBlueButton*.

Мабуть найпотужнішими сучасними інформаційними ресурсами є електронні бібліотеки та репозитарії. У КДПУ цей вимір заповнює веб-ресурс «*Бібліотека КДПУ*», що задовольняє інформаційні потреби користувачів такими інструментами: віртуальна довідкова служба; «*Електронна доставка документів (ЕДД)*» (користувач може замовити, а потім отримати електронну копію друкованого видання із фондів бібліотеки через інтернет). Серед «*Електронних ресурсів*» бібліотеки найбільш популярними є: «*Електронний каталог*», який працює на основі системи «*Ірбіс*» і надає інформацію про різні книги та періодичні видання через мережу інтернет; «*Інституційний репозитарій eKSPUIR*» – відкритий електронний архів, що накопичує, зберігає, розповсюджує та забезпечує довготривалий, постійний, онлайновий доступ до матеріалів наукового, освітнього та навчально-методичного призначення.

Рисунок 2. Схема інформаційного освітнього простору КДПУ

У Кіровоградському педуніверситеті ведеться активна діяльність по інтеграції університетського інформаційного освітнього простору (рис. 2) до вітчизняного освітнього простору, європейського і світового. Викладачі та студенти КДПУ, утворюючи різні навчально-методичні матеріали, реалізуючи творчі й дослідницькі проекти, долучають результати через ресурси Вікі-КДПУ, Хмарка-КДПУ, Moodle-КДПУ, Вебінари КДПУ і Бібліотека КДПУ до світового інформаційного освітнього простору. Матеріали опубліковані на ресурсах у інших країнах теж помітно впливають на формування університетського

освітнього простору надаючи можливість адаптувати досвід найпотужніших закордонних навчальних закладів і удосконалювати власні наробки.

Список використаних джерел

1.Болілий В.О. Відкриті вікі-курси в освітньому процесі сучасного університету / В.О. Болілий, В.В. Копотій // Наукові записки. – Випуск 9. – Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Частина 3. –Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – С. 151-158

2.Болілий В.О. Вікі-портал як складова відкритого освітнього середовища сучасного університету / В.О. Болілий, В.В. Копотій // Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. – Випуск 1 – 2015. – С. 1-14. – Режим доступу: http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/1#.VlRpG4Sli1F

3.Болілий В.О. Інформаційно-комунікаційний простір Кіровоградського державного педагогічного університету / В.О. Болілий, В.В. Копотій // Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. – 2015. – №. 15. – С. 126-130. – Режим доступу: http://nbuv. gov. ua/j-pdf/Nchnpu_2_2015_15_24. Pdf

4.Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України / [В.В.Лапінський, А.Ю.Пилипчук, М.П.Шишкіна та ін]: за наук. ред. проф. В.Ю.Бикова. – К.: Педагогічна думка, 2010. – 160 с. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/667/

5.*Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія / За заг. ред. Ф.Г. Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 560 с. – Режим доступу: http://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre /get/3717*

UDC 621.315.592

O. Bubinets,
postgraduate student
Zaporizhia State Engineering Academy
V. Skachkov,
Candidate of Engineering Sciences**,** Associate Professor at the Department of Metallurgy,
Zaporizhia State Engineering Academy,
Zaporizhia
e-mail: nko@zimz.com.ua

PARTICIPATION OF OXYGEN AND CARBON IN FORMATION OF OXIDATION-INDUCED STACKING FAULTS IN MONOCRYSTALLINE SILICON

It is experimentally established, that density of oxidation-induced stacking faults (OISF) in the boron doped monocrystalline silicon plates, that above, than it is more relation of oxygen atoms concentration to carbon atoms concentration in them.

Key words: silicon, single crystal, oxygen, carbon, oxidation-induced stacking fault.

Single crystals of silicon intended for microelectronics, produced by growing from the melt by the Czochralski method.

By purity monocrystalline silicon very high requirements. The concentration of uncontrollable impurities in it should not exceed 10^{-9} %.

The impurities in the growing single crystal comes primarily from the melt. This is - a variety of impurities contained in the raw material - polycrystalline silicon semiconductor purity. Directly during growth in melt enters oxygen impurity due to partial dissolution in a liquid silicon quartz crucible walls. Also, the melt comes carbon atoms as a result of their separation elements graphite tooling heated melting chamber. These two prmesi contaminants in silicon single crystals called background impurities, since their entry into the melt can not be excluded when using existing installations Czochralski method. Numerous studies have shown that oxygen and carbon are involved in complex formation processes in a single-crystal silicon [1].

In the manufacture of many devices and virtually all integrated circuits using wafer oxidation operation. In the process of oxidation in the surface areas of the plates along with the introduction of thermal and mechanical stresses are formed oxidation stacking faults (OISF) [1]. This two - dimensional defects, which are a violation of the order of stacking atomic layers. In the crystal lattice of silicon defect packaging often has an interstitial nature and formed by "pasting" of two of the extra between two close-packed atomic planes {111}. Oxidizing stacking faults reduces the dielectric strength of silicon dioxide film, which reduces yield of devices due to electrical breakdown of the insulating layer[2].

The oxidation stacking faults originate on micro defects are clusters of interstitial silicon atoms formed in the silicon single crystal during its cultivation. This is due to the fact that as the pulling of the single crystal from a melt of its upper portion gradually cools. The equilibrium concentration of point defects (vacancies and interstitial silicon atoms) decreases, so they begin to form selection. Microdefects vacancy nature are formed mainly during the cooling of the temperature 1420 K to 1350 K [3], and interstitial nature - in a wider temperature range – 1670…1220 K [4]. It is shown that aggregation of interstitial silicon atoms occurs at impurity carbon atoms [5]. The oxygen atoms are actively involved in education as vacancy micro-defects of nature, and a variety of complexes.

The current level of growing silicon single crystals by the Czochralski technology ensures the required purity of Ukraine, as well as places without linear (dislocations) and two-dimensional defects (twin boundary blocks growth of stacking faults).

To achieve the full otsustvija micro-defects in the silicon single crystal growing by the Czochralski method is impossible. You can only control the concentration and type of micro-defects by adjusting the thermal history of a single crystal, which depends not only on the growth process parameters, but also on the characteristics of specific plants for cultivation. Therefore, in practice, it requires an experimental study of density and distribution of the OISF in silicon single crystals grown in an industrial environment.

Following an analysis of the impact of oxygen and carbon atoms to the nucleation process of OISF in silicon single crystals can be seen the following:

In all six test me single crystals in the upper section of the cylindrical part of the ring detected pucks circumferentially OISF and OISF, uniformly distributed over the area outside of the washer rings. The density of the OISF in the rings at the 2 ... 3 orders of magnitude higher than the outside.

As the distance from the upper section of the cylindrical part of the radius of a single crystal rings increased OISF, that is shifted to the periphery of the ring washer. At some distance from the upper rings OISF already otsustvovali. In single crystals of number 1, number 3, number 5, grown from the initial download, ring OISF places without at a distance from the upper section 30 ... 40 mm, and in single crystals of number 2, number 4, number 6, grown after reloading - the distance from the top sections 75 ... 95 mm.

The area with a high density of OISF ~ 10^5…10^3 $см^{-2}$ cervix begins immediately after the single crystal has a conical shape and extends deep into the growing crystal. In cross sections, this area is in the form of rings. The rest of the volume of a single crystal of the OISF allocated randomly, and their lower density 10^3 $см^{-2}$.

The results of measuring the density of the OISF compared with the concentration of oxygen and carbon impurities out of their rings. The silicon single crystal growing in the installation by the Czochralski method, the concentration of background impurities varies along its length from the top to the bottom: oxygen - is reduced and carbon - increased [11]. In [12] it was shown that complex formation processes in silicon single crystal are determined not so much the absolute values of these concentrations as their ratio. Generalized six investigated single crystals of silicon brand me KDB 12/24 of measuring the density of the OISF are shown in Picture - 1.

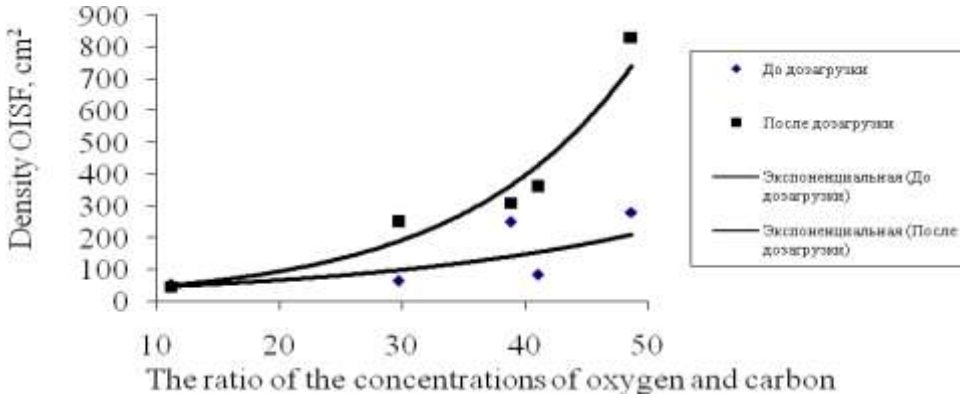

Picture 1 - The dependence of the density of the TAC, located outside the rings, the ratio of the background concentrations of impurities in silicon single crystals

From the data in Picture 1 shows that the OISF density is higher, the greater the ratio of the concentration of oxygen to the carbon concentration. conclusions It was established experimentally that the density of micro-defects which serve as nuclei for the formation of oxidation stacking faults (OISF) in silicon single crystals doped with boron, the higher, the greater the ratio of the concentration of oxygen to the carbon concentration in a single crystal. The results make it possible to adjust the parameters of silicon single crystal growth process in an industrial environment with a view to increasing the yield of usable product on the density parameter oxidation stacking faults.

REFERENCES

1.Рейви,К. Дефекты и примеси в полупроводниковом кремнии [Текст] – Imperfections and Impurities in Semiconductor Silicon / К. Рейви ; пер. с англ. В. В. Высоцкой [и др.] ; под ред. С. Н. Горина. - М. : Мир, 1984. – 470с. – 3300 экз..

2. Sadamitsu S. A model for the formation of oxidation-induced stacking faults in Czochralski silicon [Текст] / S. Sadamitsu, M. Okui, K. Sueoka, K. Marsden, A. Shigematsu // Japanese journal of applied physics. – 1995. - Vol. 34. – P. L597-L599.

3. Sinno N. Modeling microdefect formation in Czochralski silicon [Текст] / N. Sinno, R.A. Braun // J. of the Electrochem. Soc., 146(6), (1999), pp. 2300 –2312.

4. Saishoji T. Formation behavior of grown–in defects in silicon during Czochralski crystal – growth [Текст] / T. Saishoji, K. Nakamura, H. Nakajima, N.Yokoyama, F. Ishikawa, J. Tomioka // Electrochtm. Soc. Proc., V 98, № 13 (1998), pp. 28 – 40.

5. Wijaranacula W. Numerical modeling of the point defect aggregation during the Czochralski silicon crystal growth [Текст] / W. Wijaranacula // Journal of electrochemical society. – 1992. - Vol. 139, № 2. - P. 604-616.

6. ASTM F1188. Standard test method for interstitial atomic oxygen content of silicon by infrared absorption // Annual book of ASTM Standards. Vol.10.05 (2000).

7. ASTM F1391. Standard test method for substitutional atomic carbon content of silicon by infrared absorption // Annual Book of ASTM Standards. Vol.10.05 (2000).

8. ASTM F1188. Standard practice for detection of oxidation induced defects in polished silicon wafers // Annual Book of ASTM Standards. Vol.10.05 (2000).

9. ASTM F1809. Standard guide for selection and use of etching solutions to delineate structural defects in silicon // Annual Book of ASTM Standards. Vol.10.05 (2000).

10. ASTM F1810. Standard test method for counting preferentially etched or decorated surface defects in silicon wafers // Annual Book of ASTM Standards. Vol.10.05 (2000).

11. Таран Ю.Н. Полупроводниковый кремний: теория и технология производства [Текст] / [Таран Ю.Н., Куцова В.З., Червоный И.Ф. и др.]; под ред. Ю.Н. Тарана – Запорожье: ЗГИА, 2004. – 344 с.

12. Реков Ю.В. Влияние атомов углерода на образование примесных комплексов в монокристаллах кремния [Текст] / Ю.В. Реков, И.Ф. Червоный, Е.Я. Швец, Ю.В. Головко // Восточно-Европейский журнал передовых технологий, 2012. - № 4/5 (58). – С. 24-27.

УДК 378:005.6:61]-045.25

І. Бушуєва,
д. фарм.н., професор кафедри клінічної фармації, фармакотерапії та УЕФ
Запорізького державного медичного університета
М. Сікорська,
к.мед.н., доцент кафедри нервових хвороб
Запорізького державного медичного університета
Н. Кандибей,
к.фарм.н., асистент кафедри клінічної фармації, фармакотерапії та УЕФ
Запорізького державного медичного університета
м. Запоріжжя
e-mail: valery999@ukr.net

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ВУЗУ – ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

Проблема забезпечення повноцінної вищої освіти при підготовці кваліфікованих фахівців (з числа як вітчизняних студентів, так і іноземців) є на сучасному етапі актуальною задачею медичних вищих навчальних закладів не тільки в Україні, але і у всьому освітянському просторі[4, 5].

Як відомо, освітній процес у навчальному закладі, де здійснюється підготовка фахівців медичного профілю, дуже специфічний і характеризується, в першу чергу, своєю цілеспрямованістю у плані отримання повноцінних знань, забезпечення виконання життєво необхідних лікувальних дій щодо забезпечення і підтримки здоров'я людей, чиє життя залежить від правильних і своєчасних дій лікаря, медичної сестри, провізора або фармацевта. Кінцевий успіх у досягненні поставлених цілей досягається у разі реалізації всіх ланок ланцюга відомої педагогічної тріади «знання – уміння – навички» [2].

Основна частина студентів в Україні здійснює своє навчання українською чи російською мовами. Тому рівень засвоєння нового матеріалу в певній мірі залежить від якості довузівської підготовки студента-першокурсника. Ситуація ускладнюється ще й тим фактом, що вже починаючи з першого курсу (особливо на кафедрах анатомії, гістології, біології, фармацевтичної ботаніки, неорганічної та орнанічної хімії та ін..) необхідно запам'ятовувати (а найголовніше – розуміти значення багатьох термінів латинською та грецькою мовами, необхідних для осмислення медичної, фармакологічної та фармацевтичної термінології. Особливу складність у навчанні відчувають особи, для яких українська або російська мови не є рідними. Наявне в даний час різноманітність матеріалу, яким необхідно оволодіти студенту-іноземцю, свідчить про необхідність створення комунікативного мінімуму з основних дисциплін, передбачених навчальною програмою вищого навчального закладу медичного профілю України.

Одним із шляхів підвищення якості підготовки студентів-медиків представляється вдосконалення послідовності та наступності у викладанні навчальних дисциплін в період усього терміну навчання, що дозволяє їм набувати більш міцні фундаментальні та спеціальні знання, якіі довго зберігаються протягом тривалого часу. Цей аспект є одним з головних критеріїв для успішного проходження ліцензійник іспитів «Крок-1», «Крок-2», «Крок-3», а в подальшому – й набуття інших медичних спеціальностей.

Останнім часом у багатьох медичних ВУЗах України студенти, які приїхали в нашу країну з інших держав, мають можливість здобуття вищої освіти англійською мовою. Така

форма навчання іноземців є досить прогресивною, так як робить привабливим навчання в Україні для більшого числа молодих людей з різних держав світу [1, 7, 8].

Дуже важливим і життєво необхідним напрямком вдосконалення вищої і середньої спеціальної медичної (фармацевтичної) освіти є широке використання в навчальному процесі сучасних інформаційних технологій і комп'ютерної техніки. Досить перспективними в цьому плані видаються навчальні програми, які забезпечують зворотний зв'язок. В результаті цього стає можливим коригування підготовки студентів на всіх етапах його перебування в період навчання [2, 3].

Певну роль у підвищенні якості навчання відіграє самостійна робота студентів (СРС), значення якої весь час збільшується. Слід зазначити, що вибір форми самостійної роботи визначається не місцем її у навчальному процесі, а видом професійної діяльності, яку вона реалізує. На навчальному занятті самостійна робота регламентована в часі (розклад, технологічна карта), прив'язана до певного місця (кафедра), проводиться під керівництвом викладача. При цьому використовуються модельні та емпіричні об'єкти. Контроль результатів такої роботи здійснюється в рамках заняття. Позааудиторна самостійна робота не визначається жорсткими тимчасовими рамками, не завжди вимагає умов кафедри та консультації викладача, а контроль її результатів, як правило, відстрочений. Вона здійснюється з емпіричними і модельними об'єктами. Емпіричними об'єктами в медичному ВУЗі є хворі, ЕКГ, рентгенограми, морфологічні препарати, дані лабораторних досліджень, прилади, тварини, підприємства, об'єкти, віртуальна аптека, лікарські засоби тощо.

Модельними об'єктами можуть слугувати задачі, завдання, тренажери, моделі, фантоми, стимулятори, схеми, алгоритми, рисунки, таблиці, тести та ін. Для підвищення ефективності самостійної роботи студентів-медиків велику роль відіграє управління виконанням даною роботою, яким служить методичне та дидактичне забезпечення навчального процесу [6].

У ході проведення СРС результати її повинні бути документовані. Найбільш раціональним представляється оформлення результатів курації у вигляді історії хвороби, медичної карти, лабораторної роботи шляхом складання протоколу з аналізом конкретної ситуації, протоколів проведення хімічних аналізів, робочих зошитів і т. п. Для оцінки ефективності самостійної роботи і внесення коректив у зміст, методичне забезпечення, організацію її велике значення має контроль. З цією метою можуть використовуватися такі види контролю як оцінка представлених підсумкових матеріалів, тестовий контроль освоєння цільових видів діяльності, анкетне опитування студентів та таке інше.

У процесі дослідження, проведеного О. С. Чашечниковим та З. Б. Чухраєм [9, 10] було визначено, що ефективності позааудиторної роботи студентів сприяє врахування психолого-педагогічних особливостей юнацького віку в ході формування прагнення та готовності студентів до самоосвіти, підвищення інтересу студентів до навчання предмету через розуміння ролі медичних та фармацевтичних дисциплін у своїй майбутній професійній діяльності. Крім того, важливу роль відіграють психолого-педагогічні аспекти і методи удосконалення позааудиторної роботи, завдання дослідницького характеру; впровадження рольових ігор, що імітують конкретні професійні (виробничі) ситуації, через адекватне застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Важливим є розвиток інтелектуальної активності. При цьому студент-медик має відчувати себе рівноправним суб’єктом навчального процесу, прагнути стати кваліфікованим фахівцем. Даній мотивації сприяє систематична спільна навчально-дослідницька діяльність викладача кожної окремої дисципліни та кожного зі студентів. Встановлено, що в ході навчання студентів-медиків ефективним є застосування елементів дослідження на лекційних та практичних заняттях; найбільш доцільно використовувати з метою формування пізнавальної активності, здатності до ефективної самостійної навчально-пізнавальної

діяльності поряд з пояснювально- ілюстративним методом проблемно-пошуковий та частково- пошуковий методи. На перших етапах викладач демонструє зразок розв'язування завдання дослідницького характеру, домінує колективна робота, поступово акцент переноситься на організацію групової та індивідуальної форм діяльності студентів.

Зокрема, виникає проблема стимулювання мотивації студента до самостійної роботи, а отже постає питання засобів або мотиваторів до її виконання. Можна виділити наступні групи мотиваторів: 1. Заохочувальні (ранжування студентів, застосування рейтингової системи). 2. Інтелектуальні (заохочення до науково-дослідної роботи, зацікавлення студента новими видами діяльності, запровадження різних форм колективної роботи, що формують колективний досвід тощо). 3. Організаційні (можливість достроково здати екзамен, проста і зрозуміла система контролю за самостійною роботою). Для організації і успішного виконання самостійної роботи студентів потрібні: 1. Комплексний підхід до організації СРС (включаючи усі форми аудиторної і позааудиторної роботи). 2. Забезпечення контролю за якістю виконання СРС (вимоги, консультації). 3. Використання різних форм контролю. Для самостійного опанування матеріалу даної дисципліни викладачі усіх кафедр ВУЗу розробляють методичні матеріали різного рівня і призначення (так зване дидактичне забезпечення) при цьому ці матеріали повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента. У процесі розвитку мотивації функція контролю з боку викладача замінюється різними формами самоконтролю. Для здійснення організації самоконтролю викладач повинен: уміти аналізувати діяльність студентів та вносити до неї відповідні поправки; уміти визначити місце самоконтролю в навчальному процесі; уміти організувати самоконтроль та взаємоконтроль студентів; правильно підібрати матеріал для самоконтролю студентів. Допомога і контроль з боку викладача не повинні пригнічувати ініціативи студента, а привчати його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, як особисту рису характеру [11].

Таким чином, успішна реалізація всіх складових частин в організації та забезпеченні навчання дозволяє удосконалювати підготовку кваліфікованих медичних та фармацевтичних кадрів для задоволення потреб кадрового ринку охорони здоров'я не тільки України, а й багатьох країн світу [1].

Список використаних джерел

1. Андрейчин М.А., Господарський І.Я., Івахів О.Л. Особливості навчання іноземних студентів на випускному курсі медичного вищого навчального закладу // «Проблеми навчання іноземних студентів у медичних вищих навчальних закладах України». Всеукраїнська конф . 19-20 квітня 2002 року. м.Тернопіль . – Медична освіта. – 2002. – С. 21-23.

2. Бєляєва О.М. Деякі аспекти викладання клінічної термінології студентам-іноземцям // «Особливості організації навчально-виховного процесу зі студентами-іноземцями у медичному ВУЗі» Матеріали доповідей навч.-метод . конф . – Полтава. – 2003. – С. 14-17.

3. Вороненко Ю.В., Фисун Ю.І. Актуальні проблеми розвитку системи підготовки іноземних студентів у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України // «Проблеми навчання іноземних студентів у медичних вищих навчальних закладах України». Всеукраїнська конф . 19-20 квітня 2002 року. м.Тернопіль . – Медична освіта. – 2002. – С. 14-16.

4. Дудник И.Н., Черний В.И., Рождественский Е.Ю. и др. Роль самостоятельной работы в обучении иностранных студентов в медицинском ВУЗе // Матеріали VIII Міжнародної наук .- практич . конф . «Наука і освіта '2005»– Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2005. –Т.32. – С.16-18.

5. Дудник И.Н., Черний В.И., Рождественский Е.Ю. и др. Некоторые аспекты повышения качества обучения иностранных студентов с учетом специфики ВУЗов медицинского профиля // Первая Всеукаинская науч-практич . конф . «Образовательный процесс: взгляд изнутри»: Сборник науч . трудов – Днепропетровск . – 2005. – С.21-23.

6. Казаков В.Н., Волосовец А.П., Талалаенко А.Н. и др. Внедрение информационных технологий обучения как средство оптимизации качества подготовки специалистов в медицинском ВУЗе // «Актуальні питання педагогіки вищої школи»: Зб. наук. праць. – Донецьк. – 2004. – С. 3-6.

7. Ковальчук Л.Я. Впровадження сучасних технологій в навчальний процес // Медична освіта – 2000. - №1. – С. 18-20.

8. Скородумова Н.П., Коваленко Т.И., Гончарова Л.А. и др. Новый век – новые проблемы в обучении студентов-медиков // «Актуальні питання педагогіки вищої школи»: Зб. наук. праць. – Донецьк. – 2004. – С. 58-62.

9. Чашечникова О.С. Впровадження рівневої диференціації навчання математики через застосування завдань на дослідження / О.С. Чашечникова, З.Б. Чухрай // Нова педагогічна думка. – 2008. – № 3. – С. 77-78.

10. Чухрай З.Б. Розвиток дослідницьких здібностей студентів економічних спеціальностей у процесі навчання математики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання» / З.Б. Чухрай. – Черкаси, 2013. – 20 с.

UDC 620.97

A. Vlasenko,
postgraduate student
Zaporizhia State Engineering Academy
N. Rudenko,
doctor of technical sciences, professor of the Department inductrial and civil construction
Zaporizhia State Engineering Academy
Zaporizhia
e-mail: art.vlasenkoo@gmail.com

PROPERTIES OF POLYMER-MODIFIED MORTARS

Introduction In modern concrete construction and repair works the role of polymers is increasing day by day. Polymers are either incorporated in a cement–aggregate mix or used as a single binder. The composites made by using polymer along with cement and aggregates are called polymer-modified mortars (PMM) or polymer-modified concrete (PMC), while composites made with polymer and aggregates are called polymer mortar (PM) or polymer concrete (PC). Since polymers are costly the former type of application is preferred over the latter in most of the situations. The incorporation of polymers greatly improves strength, adhesion, resilience, impermeability, chemical resistance and durability properties of mortars and concrete [1–3]. These properties make PMM a suitable material for making various structural and non-structural pre-cast products, repair of structural members, waterproofing, anticorrosive and decorative finishes, overlay of pavements, bridges and industrial floors [1,4]. A number of thermoplastic or thermosetting polymers are used in modifying mortars and concrete. These are used in various forms like: liquid resins, latexes, redispersible powders and water-soluble homopolymers or copolymers [5]. The choice of the polymer depends upon the intended use, and requirement of performances like strength, durability and chemical resistance. Moreover, the polymer systems can also be modified by use of additives like surfactants, stabilisers, antifoaming agents and colouring pigments [1].

Polymer latexes are dispersion of polymer particles of size 0.05–5.00 lm in water [5]. For making PMM, most of the researchers use latexes of a single or combinations of polymers like polyvinyl acetate, copolymers of vinyl acetate–ethylene, styrene–butadiene, styrene–acrylic, and acrylic [1,5,6]. Latex can also be made by using epoxy resin, which comes under the non re-emulsifiable category. The non re-emulsifiable latexes are expected to have greater resistant to chemical, alkaline and humid environment.

Epoxy emulsion was prepared by emulsifying epoxy resin, based on diglycidyl ether of bisphenol-A, and amino-amide based hardener in water by using a non-ionic surfactant. Additives like defoaming, wetting and anticatering agents, and fillers were also used. For both, epoxy emulsion and acrylic emulsion, similar dosages of additives were used. The prepared epoxy

emulsion had density of 1.00–1.05 g/cm^3, epoxide equivalent value of 200–300 g eq and total solids of 60 ± 2%; while acrylic emulsion had density of 1.05–1.10 g/cm^3 and total solids 38 ± 2%.

Ordinary Portland cement, grade 43, and quartz sand No. 10 were used for making the PMM test specimens. Properties of the cement and sieve analysis of the sand used in this study are reported in Tables 1 and 2, respectively. To study the effect of polymer–cement ratio on various properties specimens were prepared by varying the polymer–cement ratio from 0% to 30% by mass of cement. A cement–sand ratio of 1:3 by mass was kept constant for all the specimens. For all the mixes the water–cement ratio (w/c) was adjusted to maintain a constant flow between 110 and 120 mm.

Five specimens of 40 mm · 40 mm · 160 mm size were prepared for three-point flexure test. After flexural test the specimens were cut from the ends, i.e., from the uncracked portion of the specimens to obtain cubes of size 40 mm · 40 mm · 40 mm for determining compressive strength and water absorption. For carbonation and chloride ion penetration tests three prisms of 40 mm · 40 mm · 80 mm size for each test were moulded. After moulding, the specimens were allowed to cure in the mould for first 24 h. During this period the moulds were covered with wet cloth and polyethylene sheet. The specimens were then kept in the laboratory conditions, 20 ± 2 "C and 50 ± 5% relative humidity (RH) for the next 27 d. It is known that the water curing degrades the mechanical strength of polymer modified cementitious mortars [2,7]. Hence, water curing was eliminated for PMM specimens, while one set of control specimens, i.e., specimens without polymer was water cured and another was air cured. Water absorption, flexural and compressive strength tests were carried out according to JIS A 1171–2000 and JIS A 6203–2000 [8,9].

Table 1 - Properties of cement used

Property	Value
Density (g/cm^3)	3.08
Specific surface area (cm^2/g)	2540
hemical analysi (%) Silica, SiO_2	21.40
Lime, CaO	62.25
Alumina, Al_2O_3	8.95
Iron Oxide, Fe_2O_3	2.80
Magnesia, MgO	1.46
Loss on ignition	1.52

Table 2 Sieve analysis of quartz sand

I.S. sieve size	Mass retained (%)	Cumulative mass retained (%)
4.75 mm	–	–
2.36 mm	–	–
1.18 mm	–	–
600 lm	40	40
300 lm	30	70
150 lm	30	100

In the carbonation test, the finished and bottom surfaces and two ends of the cured mortar samples were coated with epoxy resin based paint. The specimens were then placed in a test chamber for 14 d at a CO_2 gas concentration of 5%, temperature 30 "C and 60% RH. The carbonated samples were then split into two pieces by using a splitting-tensile device. Immediately after splitting a 2% alcoholic solution of phenolphthalein was sprayed on the newly exposed inner surfaces of the specimens. The depth of each cross-section without colour change was measured as carbonation depth. For the chloride-ion penetration test, the cured samples were immersed in a

2.5% sodium chloride solution at 25 "C for 7 d. The samples were split after the test and the split cross-sections were sprayed with 0.1% sodium fluorescein and 0.1 N silver nitrate solution. The depth of the rim of each cross-section changed to white was measured as chloride ion penetration depth.

The effect of polymer addition on water–cement ratio required to maintain the desired flow (110–120 mm) is shown in Fig. 1. The required quantity of water decreases with the addition of both polymers. However, the decrease is relatively more in case of acrylic emulsion. A reduction in water requirement was expected not only due to the presence of surfactants in the polymers but also due to the lower surface tension of polymer molecules, which facilitates better flow of the mix at the same water content.

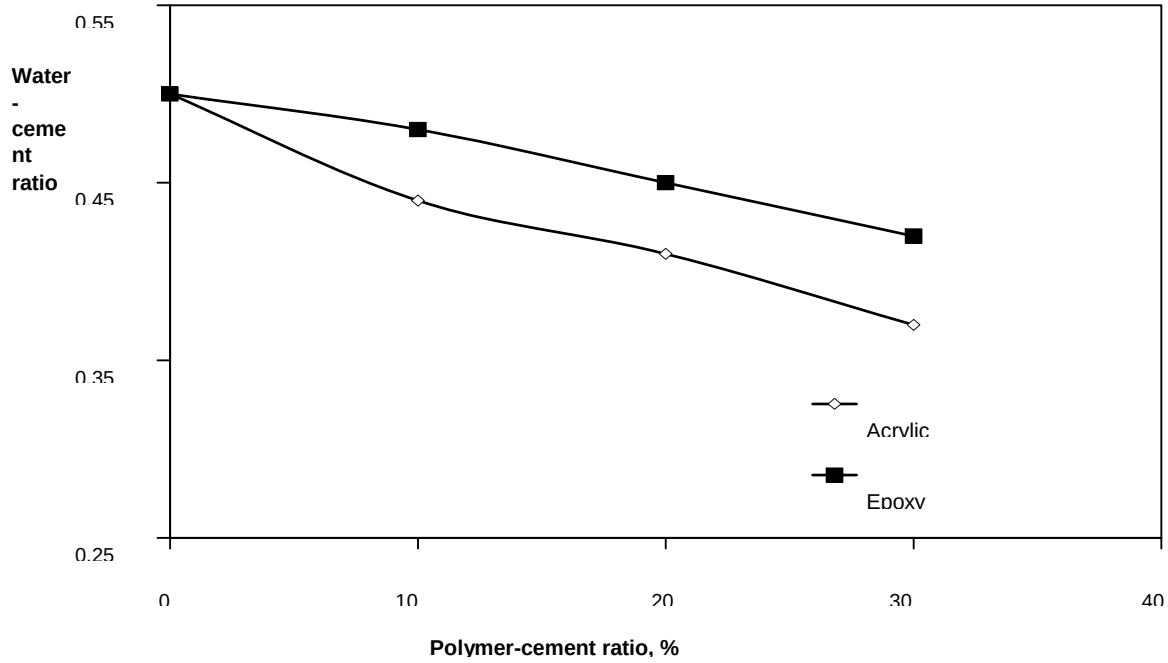

Fig. 1. Effect of polymer addition on water–cement ratio required to maintain flow

The results of polymer addition on compressive strength of the mortar at 28 and 90 d are shown, respectively. The compressive strength of unmodified water cured mortar specimen is 39.5 MPa at 28 d and 45.0 MPa at 90 d curing. It can be seen that both 28 and 90 d compressive strengths of the mortar increase with polymer–cement ratio. However, the compressive strength of PMM is less than that of water cured control specimens when the polymer–cement ratio is less than 20%. Nevertheless, the 90 d compressive strength is higher than water cured specimens when the polymer–cement ratio is more than 20% for both the polymer systems. While comparing the 28 and 90 d strength of PMM and water cured control specimens it appears that in water cured specimens most of the hydration is completed within 28 d; whereas in PMM the process of hydration/polymerisation continues till around 90 d. However, this period may vary depending upon various parameters such as type of polymer, additives and their dosages. Nevertheless, the slow rate of strength gain of PMM is not expected to affect the performance, because the strength development can continue without any external aid. The results also show that at the same polymer–cement ratio the epoxy emulsion modified mortars have better compressive strength than acrylic modified mortars.

REFERENCES

1. Ohama Y. Principle of latex modification and some typical properties of latex modified mortar and concrete. ACI Mater J 1987;86(Nov–Dec):511–8.

2. Mehta PK, Monteiro PJM. Concrete: structure, properties and materials. 2nd ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall; 1993. p. 418–23.

3. Ohama Y. Polymer-based admixtures. Cement Concrete Compos 1998;20:189–212.

4. Popovic S. Strength losses of polymer modified concrete under wet conditions. In: David WF, editor. Polymer modified concrete, ACI SP-99, 1987. p. 165–89.

UDC 620.97

N. Vlasiuk,
postgraduate student
Zaporizhia State Engineering Academy
O. Burov,
Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor of the Department of Electronic systems
Zaporizhia State Engineering Academy,
Zaporizhia
e-mail: vlasiuk.nn@mail.ru

THE USED OF RENEWABLE ENERGY AS EDUCATIONAL SPACE DEVELOPMENT TREND

Renewables are now cost-competitive with fossil fuels in many markets and are established around the world as mainstream sources of energy. Renewable power generating capacity saw its largest increase ever. Modern renewable heat capacity also continued to rise, and renewables use expanded in the transport sector. Distributed renewable energy is advancing rapidly to close the gap between the energy haves and have-nots [1, p.7].

According the renewable energy policy network for the 21st century (REN-21), renewables are now established around the world as mainstream sources of energy. Rapid growth, particularly in the power sector, is driven by several factors, including the improving cost-competiveness of renewable technologies, dedicated policy initiatives, better access to financing, energy security and environmental concerns, growing demand for energy in developing and emerging economies, and the need for access to modern energy. Consequently, new markets for both centralized and distributed renewable energy are emerging in all regions [1, p.17].

By the end of 2015, the top countries for total installed renewable electric capacity continued to be China, the United States, Brazil, Germany and Canada. China was home to more than one-quarter of the world's renewable power capacity – totaling approximately 495 GW, including about 296 GW of hydropower. Considering only non-hydro capacity, the top countries were China, the United States and Germany; they were followed by Japan, India, Italy and Spain (see Figure 1). Among the world's top 20 countries for non-hydro renewable power capacity, those with the highest capacity amounts per inhabitant were Denmark, Germany, Sweden, Spain and Portugal [1, p.33].

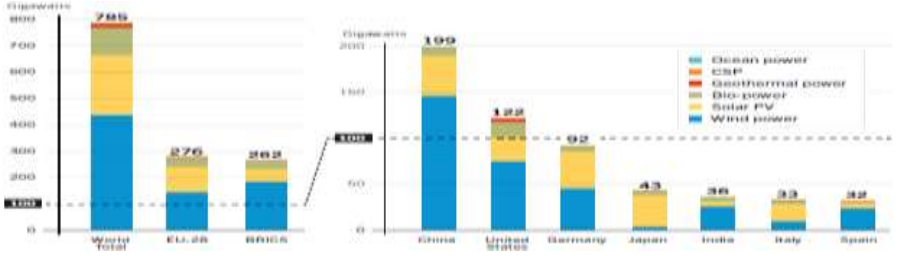

Figure 1 – Renewable Power Capacities in World, EU-28 (European Union), BRICS (Brazil, the Russian Federation, India, China and South Africa) and Top Seven Countries, End-2015 (not including hydropower)

The questions of energy efficiency and energy independence have become very topical in Ukraine in recent years. Increasing the cost of imported energy, the instability of the national currency and the policy of energy is currently the main factors that require decision making.

The structure of the renewable energy capacity of Ukraine as of December 2015 is presented in Figure 2 [2].

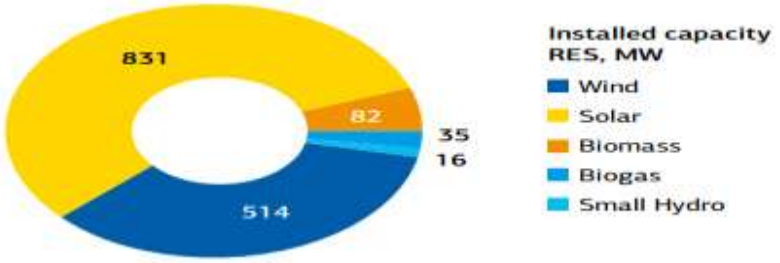

Figure 2 –Installed Renewable Energy Capacities of Ukraine

The total installed capacity of electric stations of Ukraine on December 2015 amounted to 54,892 MW, of which 2,7% came from power stations working on renewable energy sources.

In January and February 2016 the most significant contribution to the production of ecologically clean renewable energy in Ukraine are made by manufacturers in the wind power plants. In total they managed to generate 178 million kWh (63%) of the summary 284 million kWh (at 200 million kWh for the same period of 2015), indicating a significant potential of this type of renewable energy sources in Ukraine, which, however, is not always fully utilized [3]. Positive results showed bio-energy sector, which in the 1st quarter of 2016 produced 35 million kWh, compared with 30 million kWh for the same period of 2015. Development of small hydro power plants, compared to the previous year, on the contrary decreased from 66 million kWh in 2015 to almost 60 in 2016.

Thus, the potential of renewables is enormous. Renewable energy provided an estimated 19,2% of global final energy consumption in 2014, and growth in capacity and generation continued in 2015. An estimated 147 gigawatts (GW) of renewable power capacity was added in 2015, the largest annual increase ever, while renewable heat capacity increased by around 38 gigawattsthermal (GWth), and total biofuels production also rose. This growth occurred despite tumbling global prices for all fossil fuels, ongoing fossil fuel subsidies and other challenges facing renewables, including the integration of rising shares of renewable generation, policy and political instability, regulatory barriers and fiscal constraints.

However, to accelerate the transition to a healthier, more secure and climate-safe future, we need to build a smarter, more flexible system that maximises the use of variable sources of renewable energy and that accommodates both centralised and decentralised as well as community-based generation.

According to the D / 2012/04 / MC-EnC Ukraine undertook to 2020 to reach the level of 11 percent of the energy produced from renewable energy in the total energy consumption of the country. Therefore, the basic ways of development of the market of renewable energy is:

• support for technological and energy startups;
• transfer of innovative technologies;
• cultivating professionals for the industry;
•educational programs (participation in technological competitions, opening hubs, laboratories at the technical universities, support for educational projects);
• equipment production in Ukraine;
• the creation of favorable conditions for attracting investments;
• the social program for energy consumers [4, p.37].

REFERENCES

1. Renewables 2016 Global Status Report // Renewable Energy Policy Network for the 21st Century/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ren21.net

2. Ukrainian wind market overview // Ukrainian Wind Energy Association / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uwea.com.ua/

3. "Green" Energy: the results of the first quarter of 2016. Prospects./ Association "Ukrainian Association of Renewable Energy"/ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://uare.com.ua/ru/novyny/494-zelenaya-energetika-itogi-pervogo-kvartala-2016-perspektivy.html

4. Sergey Shakalov "The possibilities of Ukrainian solar market"//Ukrainian Alternative Energy Forum '16/ [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://a7conf.com/upcoming-events/ukrainian-alternative-energy-forum-16

УДК 662.7

С. Гармаш,
к.с-г.н., доцент кафедри охорони праці та БЖД
Украиїнского державного хіміко-технологічного університета,
e-mail: svgarmash@ukr.net
Н. Мітіна,
к.тех.н., доцент кафедри охорони праці та БЖД
Український державний хіміко-технологічний університет,
e-mail: natalimitina_68@mail.ru
І. Зубарева,
к.тех.н., доцент
Днепропетровський національний університет ім. О. Гончара,
м. Дніпро
e-mail: zubareva95@bk.ru

ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ БІОГАЗУ В УКРАЇНІ ІЗ ВІДХОДІВ ОРГАНІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Загострення проблеми забруднення навколишнього середовища органічними відходами тваринницької галузі, а також зростаючий дефіцит енергетичних ресурсів є головними мотивами інтенсифікації європейських розробок у галузі виробництва та ефективного використання біогазу. Виробництво біогазу, який є продуктом анаеробного зброджування гною та інших органічних відходів, дає не лише відновлювану енергію, але є ефективним шляхом боротьби з забрудненням води й повітря шкідливими відходами.

У галузі виробництва біогазу тваринництво України, зокрема свинарство та птахівництво, має величезний потенціал. Сировиною можуть бути інші відходи рослинного та тваринного походження, що продукуються харчовою, фармацевтичною та ферментною індустрією, садівничими господарствами, підприємствами громадського харчування, ринками, а також побутові відходи [1].

Залучення до паливно-енергетичного балансу України нетрадиційного енергоносія біогазу, отриманого з використанням сучасних біоенергетичних технологій, відповідає наполегливому проведенню в Україні політики енергозбереження та реалізації положень Програми державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро - і теплоенергетики, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 31.12.1997 р. № 1505.

Україна щороку імпортує більше двох третин споживаного нею об'єму газу і 80% нафти, тому витрачає ці ресурси економно. За підрахунками німецьких "зелених", потенціал України у виробництві біогазу становить близько половини всього імпорту, тобто приблизно

25 млрд. $м^3$ у рік (промислові та побутові органічні відходи, стічні води міст, гній і послід, що отримуються в сільському господарстві).

До складу біогазу входять такі компоненти: метан – 50–75 %, вуглекислий газ – до 25–28 %, а також незначні кількості сірководню, аміаку та ін.

Основне рівняння, що описує анаеробне зброджування целюлози, має вигляд

$$(C_6H_{10}O_5)_n + nH_2O = 3nCO_2 + 3nCH_4$$

Деякі органічні сполуки рослин (наприклад, лігнін) і всі неорганічні складові не піддаються зброджуванню. Вони є інертною в цьому процесі масою, утворюють шлак, здатний засмітити систему. Але 95% маси, що заповнює біогазогенератор, складає вода.

Ці реакції екзотермічні, в процесі їх протікання виділяється приблизно 1,5 Мдж тепла на 1 кг сухої маси зброджуванного матеріалу, тобто приблизно 25 кДж/моль. Тільки близько10% потенційної теплоти згорання втрачається в процесі зброджування. Таким чином, ККД конверсії складає 90%.

На практиці зброджування рідко ведуть до кінця, оскільки це сильно збільшує тривалість процесу. Зазвичай зброджують приблизно 60 % початкового продукту. Вихід газу складає приблизно від 0,2 до 0,4 $м^3$ на 1 кг зброджуваного сухого матеріалу за нормальних умов і при витраті 5 кг сухої біомаси на 1 $м^3$ води. Відомо, що зброджування при вищих температурах йде швидше, ніж при низьких, і характеризується приблизно подвоєнням виходу газу на кожні 5 °С [2].

Нищій рівень температури – психрофільний, біля 20 ^{0}С, середній – мезофільний, біля 30 °С, вищий – термофільний, біля 55 °С.

Біохімічні процеси при зброджуванні йдуть в три стадії, причому кожна забезпечується власною групою анаеробних бактерій: 1) нерозчинні біологічні матеріали (наприклад, целюлоза, полісахариди, жири) розщеплюються на вуглеводи і жирні кислоти. У працюючому біогазогенераторі це відбувається при температурі 25 °С за добу; 2) кислотопродукуючі бактерії утворюють переважно оцтову і пропіонову кислоти. Ця стадія йде при такій же температурі 1 добу; 3) метаностворюючі бактерії протягом 14 діб при температурі 25 °С повністю зброджують початкові продукти, виробляючи 70 % CH_4 і близько 30 % CO_2 з малими домішками H_2 і H_2S.

Для забезпечення успішного зброджування необхідно підтримувати постійні умови по температурі і подачі початкових матеріалів.

Метаностворюючі бактерії чутливі до величини pH: умови в середовищі повинні бути середньокислими (pH від 6,6 до 7,0) і не нижче pH = 6,2 [3].

Метою наших досліджень було порівняння можливостей отримання біогазу з різних видів відходів органічного походження – гною верхової рогатої худоби, свинячого гною, рослинних відходів (соломи пшениці, соняшникового лушпиння) в лабораторних умовах та встановлення його об’єму і виходу біогазу.

Для досліджень у лабораторних умовах використовували пристрій (міні-реактор), який з’єднується за допомогою трубок через невелику ванну (гідрозатвор) з газовими накопичувальними ємностями – газгольдерами, виготовленими з пластикових пляшок (або гумових камер). Основним показником ефективності роботи пристрою є швидкість наповнення газгольдерів біогазом. Так можна оцінити майбутню продуктивність біореактора під час роботи на певній сировині. Зібраний у газгольдері газ через газовідвідну трубку подається на факел, де і спалюється.

У першій серії експериментів об’єктом дослідження був гній верхової рогатої худоби з с. Чаплі. Експеримент проводили протягом 32 діб. Вивчено інтенсивність накопичення біогазу у двох пробах. З інтервалом у 3–4 доби проведені вимірювання діаметра кулі, що була натягнута на пластикову пляшку. Найбільші темпи метаноутворення фіксували через тиждень після початку експерименту.

Другий експеримент проведений з використанням свинячого гною. В експерименті вивчали інтенсивність накопичення біогазу у двох пробах. Найбільші темпи метаноутворення були зафіксовані через шість діб після початку експерименту.

У третій серії експериментів об'єктом досліджування були солома пшениці та соняшникове лушпиння. Отримання біогазу проводили в лабораторних умовах у трьох повтореннях. Систему для отримання біогазу ставили в термостат при t = + 40 °С. За виділенням газу стежили протягом двох тижнів по наповненню гумової камери.

В таблиці 1 представлено середні результати виходу біогазу з органічних відходів (при 3-кратної повторності).

Таблиця 1- Результати отримання біогазу з органічних відходів

Найменування відходів	Вихід біогазу на 1 кг сухої речовини, $дм^3/кг$	Вміст метану, %
Гній верхової рогатої худоби	250	50
Свинячий гній	400	75
Солома пшениці	350	60
Соняшникове лушпиння	300	60

При порівнянні проведених експериментів виявилося, що найбільшим виходом біогазу характеризувалися свинячий гній та солома пшениці (відповідно до 400 та до 350 $дм^3/кг$).

Згідно з розробленою методикою виконано розрахунок метантенку для молочнотоварної ферми кількістю 1000 голів. При визначенні необхідної потужності біогазоенергетичної установки (БГЕУ) у першу чергу враховували об'єми добового виходу гною на фермі та коливання його кількості протягом року.

При розрахунках прийнято, що в біогазі, одержаному від переробки гною обох видів тварин, вміст метану становить 65 %, енергетична цінність 1 $м^3$ біогазу – 2 кВт електроенергії та 3 кВт тепла. Використання електроенергії самою БГЕУ при переробці 20, 40 і 80 т гною великої рогатої худоби дорівнює відповідно 80, 160 і 500 кВт, а свиней – 60, 120, і 400 кВт. При цьому враховано коефіцієнти поправки показників на роботу установки в літній і зимовий періоди та якості гною.

Аналітичний огляд літератури свідчить, що біогаз, отриманий в процесі анаеробного зброджування органічних відходів агропромислового комплексу, які постійно поновлюються, є високоефективним альтернативним джерелом енергії. В Україні на великих свинарських та птахівницьких підприємствах щорічно утворюється більше 3 млн. т органічних відходів (за сухою речовиною), переробка яких дасть змогу отримати близько 1 млн. т умовного палива (у.п.) у вигляді біогазу, що еквівалентно приблизно 8 млрд. кВт·год. електроенергії [4].

Впровадження 2 млн. установок в Україні дасть змогу на перспективу отримати близько 2 млрд. $м^3$ біогазу на рік, що еквівалентно 13 млрд. кВт·год. електроенергії і може забезпечити садиби у сільській місцевості 10 млн. т органічного добрива на рік. Доцільність отримання у масштабах України біогазу із органічних відходів обумовлена їх кількістю та концентрацією в окремих господарствах та загалом у регіонах

Упровадження екобіотехнологічного методу біоконверсії відходів сприяє покращенню довкілля на агропідприємствах та отриманню альтернативного джерела енергії – біогазу [5].

Агропромисловий комплекс України, виробляючи значні обсяги органічних відходів, володіє ресурсами для виробництва біогазу, здатними замістити 1,5 млрд. $м^3$ газу на рік. При розвитку галузі і широкому використанні рослинної сировини цей потенціал може бути доведений до 18 млрд. $м^3$ у перерахунку на природний газ.

При проведенні експериментальних досліджень встановлено, що вихід біогазу на 1 кг сухої речовини складає від 250 $дм^3/кг$ (із гною верхової рогатої худоби) до 400 $дм^3/кг$ (із

свинячого гною). Хроматографічний метод аналізу свідчить про достатньо високий вміст метану (50-75 %) в біогазі.

Розвиток біогазових технологій в Україні дозволить у перспективі виробляти щорічно до 6 млрд. $м^3$ еквіваленту природного газу, що стане значним внеском у забезпечення енергетичної незалежності держави.

Список використаних джерел

1. Матвеев Ю.Б. Обзор биогазовых проектов в Украине и перспективы их развития. Биоэнергетическая ассоциация Украины: Біогаз - шанс для енергетичної незалежності України і її європейської інтеграції. – К., 2012 р. – [Электрон. ресурс] – Режим доступа: http://uabio.org/img/files/news/pdf/matveev.pdf

2. Сидоров Ю. І., Мельниченко О. С., Новіков В. П., Влязло Р. Й. Розрахункова модель безперервного виробництва біогазу та її економічний аналіз // Вісник НУ «Львівська політехніка». – 2004. – № 497. – С. 65–70.

3. Потенциал производства биогаза в Украине [Электрон. ресурс] – Режим доступа: http://www.biowatt.com.ua/analitika/potentsial-proizvodstva-biogaza-v-ukraine/

4. Гармаш С.Н. Анаэробная биоконверсия органических отходов в биогаз // Вопросы химии и химической технологии-2013.-№5.-С.35-38

УДК 635.89+582.284.51

И. Зубарева,
к.тех.н., доцент
Днепропетровский национальный университет им. О. Гончара,
e-mail: zubareva95@bk.ru
Н.Митина,
к.тех.н., доцент кафедры охраны труда и БЖД
Украинский государственный химико-технологический университет,
e-mail: natalimitina_68@mail.ru
С. Гармаш,
к.с-г.н., доцент кафедры охраны труда и БЖД
Украинского государственного химико-технологического университета,
e-mail: svgarmash@ukr.net

БИОБЕЗОПАСНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ МИЦЕЛИАЛЬНЫХ ОРГАНИЗМОВ КАК ОБЪЕКТОВ БИОТЕХНОЛОГИИ

Различные виды грибов издавна находят широкое практическое применение. Съедобные грибы (белые, сыроежки, грузди и др.) употребляют в пищу, но только после обработки. Наиболее ценный гриб французский черный трюфель, для него характерен привкус прожаренных семечек или грецких орехов. Этот гриб является деликатесом, он растет в дубовых и буковых рощах, главным образом в Южной Франции и Северной Италии. В пищевой промышленности различные дрожжевые культуры применяют в хлебопечении, для приготовления спиртных, молочнокислых напитков (вина, водки, пива, кумыса, кефира), а плесневые культуры – для изготовления сыров (рокфор, камамбер), соевого соуса (Aspergillus oryzae), а также некоторых вин (херес). Иногда грибы используют как источник галлюциногенов (мухоморы). Грибы и препараты из них широко применяют в медицине. Некоторые виды грибов продуцируют важные вещества, в том числе антибиотики – пенициллы и др. В списке официальных препаратов содержатся многочисленные препараты из таких грибов, как чага, спорынья. В восточной медицине используют цельные грибы – рейши (ганодерма), шиитаке и др. Однако, известно, что некоторые грибы оказывают и отрицательное воздействие. Обнаружено большое количество разнообразных патогенных грибов, вызывающих заболевания растений, животных и человека. Грибы-древоразрушители

вызывают быструю деструкцию деревьев и древесных материалов, поэтому рассматриваются как патогенные. Но в природе наблюдаются и симбиотические отношения между грибами и растениями. В этом случае гриб, как гетеротрофный организм получает от дерева готовые органические соединения, а минеральные вещества, находящиеся в почве, переводит в доступную для поглощения форму и обеспечивает дерево большей поверхностью всасывания. Отдельные представители плесневых грибов существенно снижают урожай сельскохозяйственных культур. Так, многие грибы способны к взаимодействию с другими организмами посредством своих метаболитов или прямо инфицируя их. Применения сельскохозяйственных пестицидных препаратов, полученных на основе некоторых подобных грибов, рассматривается как возможность управления размерами популяций вредителей сельского хозяйства, таких, как насекомые, нематоды и др. В качестве биопестицидов (препарат боверин) используют, например, энтомопатогенные грибы. Мухомор издавна применялся как исектицид.

В биотехнологии в качестве объектов широко используются и высшие съедобные базидиомицеты (Basidiomycetes), которые формируют, в большинстве случаев, хорошо организованные, крупные плодовые тела. Мицелий у базидиальных грибов многоклеточный септированный, для них характерно образование базидий, несущих базидиоспоры. Данный класс включает подавляющее большинство грибов, употребляемых человеком в пищу, а также ядовитые грибы и многие грибы, паразитирующие как на культурных, так и на диких растениях. Всего насчитывается свыше 30 тыс. видов базидиальных грибов. В культуру же введены немногочисленные представители высших съедобных базидиомицетов: виды рода Agaricus: шампиньон двуспоровый – Agaricus bisporus, шампиньон двукольцевой - Agaricus bitorguis; сиитаке (шиитаке) – Lentinus edodes, опенок зимний – Flammulina velutipes, вольвариелла вольвовая – Volvariella volvacea, кольцевик – Stropharia annulata, а также некоторые виды рода Pleurotus [1]. Указанные виды культивируют как экстенсивным, так и интенсивным способами, прежде всего для получения плодовых тел, как источника ценного пищевого белка.

Таким образом, искусственное выращивание съедобных грибов способно внести существенный вклад в дело обеспечения продовольствием все увеличивающегося населения земного шара. За последние десять лет производство грибов в мире увеличилось вдвое и достигло 12 млн. тонн. Наиболее легко поддаются искусственному выращиванию древоразрушающие грибы, например вешенки. По общим объемам производства виды рода вешенка занимают второе место в Европе после шампиньонов [2]. Род вешенка представлен 39 видами, девять из которых являются объектами промышленного культивирования в различных странах Европы, Азии и Америки: P. ostreatus, P. pulmonarius, P. eous, P. flabellatus, P. sajor-caju, P. cystidiosus, P. eringii, P. cornucopiae, P. cytrinopileatus. Все культивируемые виды, кроме P. eryngii – являются сапрофитами и растут на отмерших частях лиственных и хвойных деревьев. P. eryngii – представитель степной зоны, растет на корнях растений семейства Apiaceae и способен переходить от сапрофитного типа питания к паразитизму.

Наиболее популярным среди культивируемых видов вешенки является Pleurotus ostreatus (вешенка обыкновенная или вешенка устричная), поскольку обладает рядом существенных преимуществ перед другими видами: высокая скорость развития мицелия; значительная конкурентоспособность к посторонней микрофлоре; способность утилизировать из разнообразных растительных отходов сельского хозяйства и лесоперерабатывающей промышленности различные углеродсодержащие соединения, в том числе и такие труднодоступные, как целлюлоза и лигнин; относительная простота культивирования всех видов вешенки; гибкость технологии, т. е. возможность выращивать плодовые тела в подвалах, теплицах, вне помещений, экстенсивным или интенсивным

способом; возможность использования отработанного субстрата в качестве удобрения или корма для сельскохозяйственных животных. Одним из немногих существенных недостатков вешенки является способность спор гриба вызывать аллергические реакции у людей, но данный биологический опасный фактор у биообъекта Pleurotus ostreatus устраняется различными способами: при выращивании вешенки в теплицах грибы собирают в фазе активного плодообразования, не выдерживая их до фазы спорообразования, предупреждая таким образом распространение спорового материала; другой способ – это селекция промышленных штаммов вешенки по признаку отсутствия спор.

Пищевая ценность вешенки объясняется химическим составом мицелия (г/100 г): белки – 10,5 -20, углеводы – 60 - 75, липиды – 1 – 7,2, клетчатка – 7,5. Известно, что биологическая ценность грибных белков ниже, чем животных. Но, несмотря на это белки грибов являются полноценными по аминокислотному составу, то есть содержат все незаменимые аминокислоты. Белки вешенки особенно богаты лизином и триптофаном. В мицелии присутствуют микро - и макроэлементы (мг/100 г): калий - 3793, фосфор -1800, натрий – 158 - 837, кальций – 180 - 293, магний – 136 - 590, железо – 5 - 33, медь – 1,9 - 2,2, цинк – 3,7 - 9,1, марганец – 1,3 - 3,6, кобальт – 0,2 - 0,4, селен – 1,5 - 10,5, йод и др [3]. Энергетическая ценность съедобных грибов, в том числе и вешенки невысокая и составляет 317 – 367 ккал на 100 г продукта, что позволяет отнести вешенку к диетическим низко калорийным продуктам. Содержатся в мицелии вешенки также органические кислоты, ферменты, витамины. Количество витаминов в мицелии соответствует таковому в мясопродуктах, а по содержанию пантотеновой кислоты вешенка превосходит овощи, фрукты, мясо, молоко и рыбу. По наличию биотина вешенка считается один из самых богатых этим витамином продуктом (8-76 мкг/100 г). По количеству витамина РР, который улучшает кровообращение, препятствует возникновению тромбов в сосудах и улучшает работу печени, кишечника, вешенке нет равных среди культивируемых грибов. Кроме указанных витаминов, в плодовых телах вешенки содержатся витамины С, D_2, Е [4].

Сферы практического использования Pleurotus ostreatus, как биобезопасного объекта биотехнологии продолжают расширяться. Так, разработаны технологии глубинного культивирования гриба на жидких питательных средах различного состава с целью получения мицелиальных биомасс как кормового, так и пищевого назначения [3]. На основе культуральной жидкости и глубинного мицелия вешенки возможно получение биологически безопасных препаратов различных биологически активных веществ (аминокислоты, витамины, ферменты), белоксодержащих препаратов, биосорбентов, пищевых волокон и др. Предлагается также получать на основе зернового мицелия вешенки функциональные добавки для производства хлебобулочных изделий, что расширяет ассортимент полезных для здоровья продуктов питания. Основное же направление прикладной микологии на сегодняшний день – производство плодовых тел. При выращивании гриба интенсивным способом и соблюдении оптимальных условий удается собирать не менее трех волн урожая вешенки. Несмотря на это процесс получения плодовых тел стремятся интенсифицировать [3 – 5]. С этой целью некоторые авторы предлагают вносить в состав питательного субстрата стимуляторы роста растений химического происхождения (гетероауксины и т.п.). Авторы данной работы считают такой способ интенсификации недопустимым, поскольку плодовые тела из экологически чистого и биологически безопасного продукта питания становятся *потенциальным источником опасности для потребителей подобной продукции. Объясняется* такое «преобразование» коротким циклом развития гриба. Примордии (зачатки плодовых тел) формируются на вегетативном мицелии, развившемся на субстрате, содержащем опасные добавки, которые могут легко проникать в репродуктивный мицелий и накапливаться в плодовых телах. Способность грибов аккумулировать вредные вещества подтверждается их природными свойствами [1].

Так, известно, что съедобные грибы, собранные в естественных местах их обитания вызывают отравления у людей, при попадании в ареал распространения грибов токсичных веществ. Важность данного вопроса объясняется и тем фактом, что выращивание съедобных грибов в промышленных масштабах позволяет хотя бы частично устранить риски ежегодного массового отравления населения грибами, собранными в естественных условиях.

Таким образом, интенсификация процесса плодоношения возможна, но биологически безопасными как для потребителей, так и для производителей продукции способами: селекцией промышленного штамма по определенным признакам, оптимизацией условий культивирования, введением в состав твердофазного субстрата жома, патоки, отрубей, соевого шрота, минеральных добавок, повышающих качество питательную ценность плодовых тел.

Список использованных источников

1. Мюллер Э., Леффлер В. Микология. – М. : Мир, 1995. – 383 с.

2. Украина: Рынок культурных грибов. Исследование рынка. – Киев : ИК «ПроАгро», 2011. – 125 с.

3. Zubareva I. M., Mitina N. B., Vasilkova A.V. Dependence of the biosynthetic ability of the producers of biologically active substances on quality of nutrient medium and substratum // Food and environment safety, Suceava (Romania), 2014 - V. X111, Issue 1, pag. 60 – 67.

4. Патент РФ № 2183056, МПК A 01 G 1/04 «Способ стимуляции роста культуры вешенки обыкновенной», Евдокимова О.А., Польских С.В., Аксеновская В.Е., Кашапова Л.А., Манешин В.В., Усачева Р.В.: - опубл. 10.06.2002.

5. Пат. 104231 Україна МПК A 01 G 1/04 «Спосіб підвищення врожайності Pleurotus ostreatus», Митина Н.Б., Зубарева И.М.: - № 20150209, заявл.23.03.2015, опубл. 25.01.2016, Бюл. № 2 – 5 с.

УДК 378.147.091.33-021.464:001.89:[005:615.1]

Є. Книш,
д.фарм.н., професор, завідувач кафедри управління і економіки фармації, медичного та фармацевтичного правознавства
Запорізького державного медичного університету
e-mail: knysh@zsmu.zp.ua
Н. Ткаченко,
к.фарм.н., доцент кафедри управління і економіки фармації, медичного та фармацевтичного правознавства
Запорізького державного медичного університету
e-mail: tkachenkonat@bk.ru
Н. Червоненко,
к.фарм.н., доцент кафедри управління і економіки фармації, медичного та фармацевтичного правознавства
Запорізького державного медичного університету,
м.Запоріжжя
e-mail: prirodnaya26@mail.ru

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦІЇ

Сучасна епоха зі зростаючою кількістю інформації, з прискоренням технологічних процесів і якісною зміною соціального часу зумовила необхідність перегляду принципів та парадигм освітнього процесу [1]. Сьогодні медична й фармацевтична система освіти України зазнає реформування: відбувається пошук шляхів відповідності змісту й запитам практичної фармації, особистим вимогам студентів, світовим стандартам. Реформа вищої освіти

покликана забезпечити перехід студента з пасивного споживача знань в фахівця, який вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність [2]. На перший план у підготовці висококваліфікованих фахівців фармації виступає неперервність, системність, самоосвіта, удосконалення.

Сучасний провізор повинен бути здатним не тільки відтворювати у професійній діяльності отримані знання, а й нестандартно мислити та діяти творчо. Навчальний процес, де відбувається формування загальних і професійних компетенцій, повинен розкрити творчий потенціал і розвинути самостійність студента, його здатність до самоосвіти, саморозвитку і самореалізації. Це передбачає орієнтацію на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей студентів, перехід від поточного до індивідуалізованого навчання з урахуванням потреб і можливостей особистості. У цьому плані слід визнати, що науково-дослідна робота студентів (НДРС) є не просто важливою формою освітнього процесу, а повинна стати його основою [3].

Саме НДРС є ефективним методом підготовки якісно нових фахівців у вищій школі. Вона розвиває творче мислення, індивідуальні здібності, дослідницькі навички студентів, дозволяє здійснювати підготовку ініціативних фахівців, розвиває наукову інтуїцію, творчий підхід до сприйняття знань і практичне застосування для вирішення завдань і наукових проблем.

Мета роботи – поділитися досвідом організації науково-дослідної роботи студентів на кафедрі управління і економіки фармації, медичного та фармацевтичного правознавства Запорізького державного медичного університету у процесі викладання організаційно-управлінських дисциплін.

Основна частина. Наукове дослідження - це цілеспрямований процес пізнання, який здійснюється з метою викриття закономірностей зміни об´єктів в залежності від певних умов місця і часу їх функціонування для подальшого використання їх в практичній діяльності. Це - організований процес розумової праці, безпосередньо направлений на виробництво нових знань [4].

НДРС у вищій школі здійснюється у трьох напрямах [5]:

- науково-дослідна робота як невід'ємний елемент навчального процесу, що належить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм і є обов'язковою для всіх студентів;
- науково-дослідна робота, що здійснюється поза навчальним процесом у межах студентського науково-творчого товариства, у наукових гуртках, проблемних групах тощо;
- науково-організаційні заходи (конференції, конкурси, олімпіади тощо).

Перші кроки до НДР студент робить під час знайомства й вивчення як загально-освітніх так і професійних дисциплін, у тому числі й організаційно-управлінського характеру. НДР студентів, що є невід'ємним елементом навчального процесу, охоплює всі форми навчальної роботи: виконання практичних і самостійних завдань, які містять елементи проблемного пошуку; виконання нетипових завдань дослідницького характеру під час виробничої практики; виконання індивідуальних завдань; написання рефератів, доповідей, повідомлень, курсових робіт з конкретної теми у процесі вивчення окремої дисципліни; підготовка і захист дипломних робіт, пов'язаних з проблематикою досліджень кафедри. Під час їх виконання студент вчиться самостійної наукової творчості: працювати з науковою літературою, набуває навиків критичного відбору і аналізу необхідної інформації. Поступове підвищення рівня вимог до такої роботи сприяє розвитку студента, як дослідника, а її виконання направлено на закріплення і розширення теоретичних знань з вказаних дисциплін.

Другий вид НДРС, який відбувається поза навчальним процесом є одним з найважливіших засобів формування висококваліфікованого фахівця фармації. Він

передбачає роботу у наукових гуртків; проблемних групах, секціях; участь у виконанні держбюджетних або госпрозрахункових наукових робіт; проведенні досліджень у межах творчої співпраці кафедр, факультетів; роботу в студентських інформаційно-аналітичних і культурологічних центрах; рекламну діяльність; написання статей, тез, доповідей, інших публікацій. Саме такий принцип роботи діє й на кафедрі управління і економіки фармації, медичного та фармацевтичного правознавства ЗДМУ.

На початку кожного навчального року проводиться організаційне засідання СНТ на яке запрошуються усі студенти, що забажали спробувати себе на ниві дослідницької роботи. Крім того, співробітники кафедри на перших лекціях і заняттях з організаційно-управлінських дисциплін знайомлять студентів з усіма аспектами наукової роботи, намагаючись донести до них значення придбаних навиків для професійної діяльності у майбутньому .

Студенти, що вступили до лав наукового товариства, обирають напрямок досліджень та працюють з керівниками проблемних груп за індивідуальними планами. На протязі року на засіданнях таких груп обговорюється хід дослідження, окремі його аспекти, отримані проміжні результати.

Основними принципами, на яких будується робота СНТ кафедри управління і економіки фармації, медичного та фармацевтичного правознавства ЗДМУ є: доцільність; добровільність; плановість; реальність й актуальність дослідницьких тем; різноманітність методів роботи; стабільність; врахування інтересів і можливостей студентів; висока наукова кваліфікація і зацікавленість викладачів; спадкоємність і формування традицій в роботі кафедри; мотивація як викладачів так і студентів.

Мотивація участі студентів у СНТ дуже різноманітна. Більшість студентів мають наміри удосконалювати свої знання та придбані навички, розширити свій світогляд сучасної фармації. Окремі студенти бажають мати друковані роботи, публікації, щоб порадувати батьків, а в майбутньому і дітей.

Відмітимо й ще один важливий момент: якщо студент у вільний свій час готовий займатися додатковим вивченням дисципліни, проявляти інтерес в області її останніх досягнень, то вирішується актуальна проблема навчального процесу - мотивація студента до занять. А спільна робота викладача і студента є його ключовим моментом і спрямована на поглиблення теоретичних знань, вдосконалення навичок в фармацевтичній діяльності. Саме така організація навчального процесу дає можливість більш якісно здійснювати підготовку ерудованого фахівця, який володіє великим запасом інформації й здатний вирішувати професійні завдання.

Робота майбутніх провізорів у гуртку кафедри сприяє більш глибокому оволодінню майбутньою спеціальністю, розширенню теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутніх фахівців фармації, ознайомленню студентів зі станом розроблення наукових проблем у різних галузях науки, техніки, культури, формуванню здібностей застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності, прищепленню студентам навичок ведення наукових дискусій, логічного прийняття управлінських рішень, навичок роботи у команді й самостійно тощо.

Слід відмітити, що кожного року майже третина студентів-науковців у подальшому висловлюють бажання виконувати дипломну роботу по напрямку своїх досліджень.

Сьогодні основними напрямками науково-дослідної роботи на кафедрі зі студентами є:

- маркетингові дослідження ринку лікарських засобів різних фармакотерпевтичних груп;
- організація фармацевтичної справи у зарубіжних країнах;
- методи просування ЛЗ на вітчизняному ринку;
- реклама на регіональному ринку;
- лояльність споживачів фармацевтичної продукції;

- маркетингові дослідження ринку апаратної косметології;
- стан вітчизняної системи фармацевтичної освіти;
- вивчення рівнів соціальної відповідальності фармацевтичних фахівців у процесі неперервного професійного розвитку, тощо.

Останні три роки показали, що за результатами наукових досліджень молодими вченими кафедри було зроблено 30 доповідей на науково-практичних конференціях, опубліковано 114 друкованих робіт, отримано 36 сертифікатів та дипломів різного рівня. Географія участі молодих дослідників дуже різноманітна: Білорусія, Казахстан, Польща, Росія, Туркменістан, Україна та ін.

Висновок. Науково-дослідна робота студентів під час професійної освіти формує цілу низку спеціальних загальних й професійних компетенцій, є відображенням сучасного процесу реформи фармацевтичної освіти як складовою формування нового соціально відповідального фармацевтичного фахівця.

Список використаних джерел

1. Синицына Л.Н. Медицинское образование в контексте современной культуры / Л.Н.Синицына // Инновационные технологии в фармации : сборник научно- методических трудов / под общей ред. Е. Г. Горячкиной ; ГБОУ ВПО ИГМУ Минздрава России. – Иркутск : ИГМУ, 2014. – 210 с.

2. Актуальні питання якості медичної освіти (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку) : матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 12–13 трав. 2016 р.) : у 2 т. / Терноп. держ. мед. ун-т ім. І. Я. Горбачевського. – Тернопіль : ТДМУ, 2016. – Т. 1. – 348 с.

3. Лохонова Г. Научно-исследовательская работа студентов вуза как компонент профессиональной подготовки будущих специалистов [Электронный ресурс] // Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии: сб. ст. по матер. I междунар. науч.-практ. конф. № 1. Часть II. – Новосибирск: СибАК, 2010. – Режим доступа : http://sibac.info/conf/pedagog/i/35274.

4. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В.С.Марцин, Н.Г.Міценко, О.А.Даниленко. – Вид-во: Львів: Ромус-Поліграф, 2002.- 128 с.

УДК 378.6

О. Кофанова,
к.хім.н., д.пед.н., професор кафедри інженерної екології ІЕЕ
НТУУ "Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського",
м. Київ
e-mail: alexina555@gmail.com

ХІМІЧНА ОСВІТА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ-ЕКОЛОГА

Сьогодні характерною рисою сучасного глобалізованого світу є наявність взаємозалежних і взаємозумовлених екологічних криз, які неможливо вирішити в одній окремо взятій країні. Тому серед основних завдань реформування вищої екологічної освіти України − приведення її змісту і принципів організації у відповідність з актуальними соціально-економічними, політичними й екологічними завданнями суспільства [5].

Загальновідомо, що зміст фахової підготовки майбутніх фахівців-екологів містить як професійно, так і фундаментальну складові, які тісно взаємопов'язані та взаємообумовлені. У нашому дослідженні ставимо акцент на тому, що хімічна освіта екологів є не тільки базисом для формування ключових і професійних компетентностей, а й фундаментом для успішного засвоєння споріднених дисциплін.

Пошук ефективних шляхів щодо розв'язання завдань вищої екологічної освіти актуалізував такі питання: як і за яких педагогічних умов можна забезпечити ефективну

хімічну підготовку майбутніх фахівців у галузі екології та охорони навколишнього середовища? Що саме надає змогу майбутнім випускникам-екологам набути високого рівня хімічної і професійної компетентності?

З огляду на тему дослідження, констатуємо, що головною метою хімічної підготовки студентів-екологів у вищих навчальних закладах є формування і розвиток у них певного комплексу ключових і хімічних компетенцій, які у подальшому навчанні професійно орієнтованих і фахових дисциплін трансформуватимуться у професійну компетентність. Тому для формування у студентів-екологів належного рівня професійної компетентності вкрай важливим є створення умов для набуття ними необхідних ключових і хімічних компетенцій [1].

З урахуванням результатів, отриманих Н. А. Казанцевою [4], за основу визначення необхідних компетенцій майбутніх випускників-екологів беремо найзначущі види їхньої професійної діяльності, а саме − виробничо-технологічні, організаційно-управлінські та інформаційно-аналітичні компетенції. Спираючись на висновки С. У. Гончаренка, головною метою вивчення студентами-екологами хімічних дисциплін вважаємо засвоєння ними системи знань про взаємодію людини і природи, формування ядра фундаментальних і спеціальних хімічних знань, наукового світогляду й загальнолюдської культури [3, с. 205].

Отже, хімія як фундаментальна дисципліна є не лише теоретичною базою екології та інженерії навколишнього середовища, вона має величезний потенціал при вивченні інших фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін, спецкурсів тощо, оскільки вивчає компоненти довкілля, механізми та закономірності трансформації природних і штучних речовин у навколишньому середовищі, досліджує біохімічні основи збереження здоров'я людини, нації, людства загалом.

В умовах погіршення екологічної ситуації в країні й у світі та пов'язаної з цим проблеми зниження показників здоров'я нації підвищується значущість системи хімічної підготовки студентів-екологів як базису для розуміння хімічних і біохімічних аспектів екологічних криз, валеологізації освіти майбутніх фахівців у галузі екології та охорони навколишнього середовища. Отже, до основних ідей хімічної підготовки студентів-екологів у ВНЗ відносимо ідеї наступності хімічної і технічної складових, фундаменталізації, інтегративності, професійної спрямованості, гуманізації та валеологізації хімічної освіти.

Окрім того, зміст хімічної підготовки має бути таким, щоб він сприяв би активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, розвитку їх творчої особистості та викликав позитивну мотивацію до навчання [2].

Одним з найважливіших дидактичних принципів організації освітнього процесу є принцип міждисциплінарності, який у контексті нашого дослідження передбачає взаємну узгодженість змісту і методів розкриття основних хімічних законів, принципів і способів на всіх рівнях професійної підготовки майбутніх фахівців-екологів [167, 376]. Передбачаємо, що виявлення й посилення міждисциплінарних зв'язків при одночасній реалізації принципів наступності й послідовності хімічної підготовки сприятиме закріпленню теоретичного матеріалу; засвоєнню узагальнювальних понять, які є спільними для хімічних і споріднених професійно орієнтованих і фахових курсів; підвищенню практичної і науково-теоретичної підготовки студентів-екологів; а також надасть змогу застосовувати набуті студентами компетенції у конкретних, нестандартних і навіть надзвичайних ситуаціях, при розв'язуванні багатьох проблем людства, суспільства, біосфери в цілому.

Прогнозуємо, що розгляд змісту хімічної підготовки студентів-екологів як цілісної системи через призму реалізації внутрішньо - і міждисциплінарних зв'язків сприятиме також системності у формуванні ключових, хімічних і професійних компетентностей майбутніх фахівців, оптимізації й інтенсифікації освітнього процесу, підвищенню якості професійної підготовки та розвитку творчого потенціалу особистості студентів. Для полегшення

встановлення міждисциплінарних зв'язків, посилення професійної спрямованості хімічної підготовки студентів-екологів, валеологізації її змісту вважаємо за доцільне проводити спеціальні консультації між викладачами хімічних та споріднених професійно орієнтованих і фахових дисциплін з метою узгодження термінології, принципів і послідовності викладання навчального матеріалу, ознайомлення з темами, які відбивають специфіку майбутнього фаху студентів-екологів.

З принципом міждисциплінарності безпосередньо пов'язаний принцип інтегративності знань − хімічних, фізичних, біологічних, математичних тощо. Наприклад, курс "Екологія людини", який належить до професійно орієнтованих і вивчається після опанування хімічних дисциплін, певною мірою розширює й поглиблює базовий компонент хімічної освіти, забезпечуючи інтеграцію хімічних, біологічних, валеологічних і соціокультурних знань. Він орієнтований на дослідження проблем збереження здоров'я людини, забезпечення якості навколишнього середовища та, у свою чергу, ставить додаткові вимоги до змісту хімічного матеріалу. Крім того, принцип інтегративності наукових знань у поєднанні з принципом зв'язку навчання з життям сприяє реалізації такого специфічного принципу, як принцип валеологізації змісту хімічної підготовки.

Оскільки головними забрудниками компонентів довкілля є природні й штучні органічні сполуки, то життєдіяльність людини головним чином зумовлена складними біохімічними перетвореннями цих сполук в організмі та участю їх в обміні речовин з навколишнім середовищем. Тому до змісту курсу "Екологія людини" включаємо такі розділи біохімії, як хімічні, фізико-хімічні та біологічні властивості білків, вуглеводів, ліпідів, інших біополімерів, властивості біологічних рідин організму, особливості ферментативних перетворень тощо. Ми стоїмо на позиції, що валеологізація хімічної підготовки майбутніх фахівців-екологів посилить її практичну спрямованість, забезпечить тісний зв'язок з життям і за рахунок реалізації міждисциплінарного підходу формуватиме в них основи валеологічних знань, позитивне ставлення до здорового способу життя, сприятиме розвитку ключових здоров'язберігаючих компетенцій.

У зв'язку з цим вважаємо за необхідне у змісті курсів "Урбоекологія" ("Екологія міських систем") нагадати студентам властивості основних класів органічних сполук, оскільки у багатьох вітчизняних технічних ВНЗ за нестачі навчального часу цей матеріал виведений зі змісту хімічних дисциплін. Цей розділ, на нашу думку, створює міцне підґрунтя для вивчення студентами теми "Основи екологічної токсикології", яку ми також включаємо до змісту цих курсів і в якій з позицій впливу полютантів різноманітної природи на міське й урбанізоване середовище досліджуємо зв'язок токсичної і біологічної дії, реакційної здатності речовин-полютантів з будовою та конфігурацією їхніх молекул, з їх фізико-хімічними властивостями.

Будь-які порушення в сталому складі хімічних речовин довкілля або поява нових сполук здатні викликати зміни, які можуть згубно вплинути як на окремі компоненти, так і на біосферу в цілому, на здоров'я людей тощо. Тому особливу увагу в курсах "Урбоекологія" ("Екологія міських систем") приділяємо показникам якості питних і поверхневих вод, небезпеці їх забруднення різноманітними полютантами, способам очищення води і процесам водопідготовки, профілактиці захворювань людини, ролі органічних і неорганічних речовин в процесах життєдіяльності організмів, їх мутагенним і канцерогенним властивостям. Важливим є також вивчення різноманітних процесів впливу автотранспортної інфраструктури на все компоненти довкілля, на здоров'я людини, населення в цілому.

Підсумовуючи результати дослідження, доходимо висновку, що створення й реалізація в навчальному процесі професійної підготовки майбутніх фахівців-екологів методичної системи їх хімічної підготовки надасть змогу посилити внутрішньо - і міждисциплінарні зв'язки, забезпечити професійну спрямованість хімічного матеріалу, а також сприятиме

валеологізації змісту хімічної підготовки. Це, в свою чергу, дозволить створити сприйнятливі умови для вивчення дисциплін хімічного циклу студентами з різним рівнем базової хімічної підготовки, досягти запланованих освітніх цілей тощо.

Під час навчання у ВНЗ студенти повинні також опанувати вміння самостійного вивчення матеріалу; навчитися застосовувати здобуті знання у нестандартних ситуаціях, для розв'язування завдань, пов'язаних з практикою, з майбутньою професією, з життєдіяльністю людини у навколишньому середовищі тощо. Вважаємо, що кредитно-модульне структурування змісту хімічної підготовки майбутніх екологів дасть змогу органічно поєднати індивідуальні та колективні форми навчальної діяльності студентів, реалізувати особистісно орієнтований і проблемно-дослідницький підходи, індивідуалізацію й диференціацію навчання за рахунок стимулювання самостійності та відповідальності студентів, реалізації їх творчого та інтелектуального потенціалів, застосування сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Спираючись на власний багаторічний досвід викладання хімічних і споріднених професійно орієнтованих дисциплін студентам-екологам, констатуємо, що реалізація мети щодо забезпечення якісної хімічної підготовки студентів відбувається досить складно. Причин тому декілька, але головними з них вважаємо недостатній рівень базових знань з хімії та інших фундаментальних наук, а також слабку мотивацію студентів до навчання хімічних дисциплін. Тому перспективи подальшого дослідницького пошуку пов'язуємо, по-перше, з обґрунтуванням педагогічних умов підвищення ефективності навчально-виховного процесу хімічної підготовки майбутніх фахівців-екологів; а, по-друге, з розробленням критеріїв оцінювання ефективності та результативності навчання хімічних і споріднених дисциплін, розгляду потенційних можливостей посилення мотивації студентів до опанування дисциплін хімічного циклу.

Список використаних джерел

1. Білецька Г. А. Педагогічні умови інтеграції фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін у підготовці екологів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Галина Анатоліївна Білецька. – Вінниця, 2004. – 256 с.

2. Величко Л. П. Теорія і практика навчання органічної хімії у загальноосвітніх навчальних закладах: монографія / Л. П. Величко. − К: Генеза, 2006. − 330 с.

3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

4. Рудишин С. Д. Біологічна підготовка майбутніх екологів : теорія і практика: монографія / С. Д. Рудишин. – Вінниця : ВМГО "Темпус", 2009. – 394 с.

УДК: 378.147.091

О. Кучмістова,
к.біол.н., доцент кафедри військової фармації
Української військово-медичної академії
В. Кучмістов,
к.біол.н., доцент кафедри військової фармації,
Української військово-медичної академії,
м. Київ
e-mail: Helen.kuchmistoff@mail.ru

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ УДОСКОНАЛЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ КАДРІВ

Перші десятиліття XXI ст. внесли суттєві зміни до культурно-освітянського простору країни, необхідності підвищення когнітивного потенціалу людини. Адже майбутнє

належатиме тим, хто зможе перевершити інших у засвоєнні нових знань, трансформації наукових досягнень у новітні технології [1]. Першочергове завдання викладача вищої школи - формування інформаційної компетенції у різних галузях знань в рамках навчальних програм на етапі як до дипломного, так і післядипломного навчання. Індивідуалізація в навчанні дає можливість зробити його сприйнятливим до будь-яких інновацій, стає умовою ефективності вживання нових педагогічних й інформаційних технологій.

Одним з найважливіших інноваційних напрямів розвитку системи удосконалення фармацевтичних кадрів є відкрита освіта. Відкрита освіта індивідуально-орієнтована, вона направлена на створення відповідних умов для особи, що навчається, для проектування та реалізації власних індивідуальних освітніх траєкторій [3]. Підготовка фахівця в сучасних умовах перетворюється на довічний процес. Саме тому слухачеві упродовж проведення навчання бажано освоїти різноманітні способи і форми роботи, які дозволять йому надалі продовжити освіту і самоосвіту.

Традиційний для вищої військово-медичної школи пояснювально-ілюстративний метод навчання сьогодні вимагає грунтовного перегляду, спричинене низькою пізнавальною активністю слухачів. Психологами доведено: тільки те стає дійсно міцним надбанням людини, що пройшло через її самостійну думку та самостійну діяльність [4]. Вища освіта формує суттєвий методичний підхід для аналізування явищ і дисциплін, що вивчаються, цілком достатніх для самостійного поглиблення набутих знань за певною тематикою. Сутність післядипломного навчання полягає не в періодичному повторенні програми вищого навчального закладу, а в систематичній самоосвіті, удосконаленні практичних навичок.

Ефективність системи безперервної освіти «вищий навчальний заклад» → «військово-медична академія» забезпечується певною послідовністю основних етапів:

- етап А (початковий) - надання основної інформації (лекція);
- етап Б – осмислення та повторення матеріалу (самостійні заняття);
- етап В - відтворення і закріплення матеріалу (практичні заняття);
- етап Г - контроль (семінарські заняття);
- етап Д (заключний) - застосування знань, вмінь та навичок (за місцем служби).

У відповідності до сучасних вимог програма підготовки магістра фармації передбачає, окрім обов'язкових годин аудиторної роботи, також і певні об'єми самостійної роботи слухача (47% навчального часу для основних дисциплін і 33% - для дисциплін поглибленого вивчення) [2].

Суттєвим моментом підвищення ефективності навчального процесу є використання різноманітних аудіовізуальних засобів, що підкреслюють ключові моменти певного матеріалу. Спосіб передачі інформативного матеріалу обумовлює його сприйняття та запам'ятовування упродовж тривалого часу. Зокрема, здатність відтворення інформації слухачем *через 3 години* після її усної передачі викладачем (лекція) складає 25%, після візуальної передачі (самостійне читання) – 72%, візуальної та усної передачі (підготовка та захист реферативної роботи, ілюстрація її слайдами) – 80% та вимога активної участі слухача (складання схем, воєнні ігри, тактико-спеціальні або командно-штабні навчання, практика) – 90%. *Через 3 доби* надані показники здатності відтворення інформації залежно від певного методу її передачі складають відповідно 10-20%, 10%, 65% та 70%. Цілком очевидно, що найактивніше засвоєння знань відбувається на заняттях, що потребують активної участі самого слухача [2].

Безумовно, на сучасному етапі освітянський процес потребує нових технологій, що забезпечує належну підготовку молодих фахівців до роботи в інтелектуально насиченому високотехнологічному середовищі, що швидко розвивається, в умовах надлишку інформації. Модернізація методик процесу навчання за допомогою широкого використання сучасних когнітивних технологій («cognitio» у перекладі з латинської означає «пізнання») є

необхідною складовою сучасної освіти у вищій школі, частиною процесу формування особистості, що дуже важливо для професійної практичної підготовки провізора [5].

Збільшення швидкості приросту інформації розвиває когнітивну діяльність людини, а в практичному плані відображає його здатність до навчання [4]. Отже, провідною метою сучасної освіти має стати саме формування інформаційної компетентності молодих провізорів. За даними Антонова В.М. (2015), когнітивні технології спираються на засади нейронауки, теорію синергетики, комп'ютерні та інформаційні технології, математичне моделювання свідомості людини, інші наукові й практичні концепти, які раніше вважали складовими фундаментальної та прикладної природничої науки [1]. Як показав проведений літературний аналіз, провідні фахівці (Холодна М.А., 2002; Пацула-Русецька О.Д., 2014; Ryzhov A., 2014) вважають, що закладання когнітивних технологій в медицині/фармації проходило у тісному зв'язку з гуманітарними та інформаційними технологіями. Це сприяло створенню необхідних передумов для нового технологічного укладу, для якого об'єктом і суб'єктом усіх перетворень в усіх сферах життя (в т.ч. й медицині) стане людина [3-5].

Когнітивно-візуальний підхід до викладання різноманітних дисциплін (основних та розрахованих для поглибленого вивчення) на кафедрі військової фармації Української військово-медичної академії є одним із методів когнітивного навчання, що дозволяє максимально використовувати потенціальні можливості візуального мислення. Вказаний підхід обумовлює цілеспрямоване використання пізнавальної функції наочності: 2D візуалізація (статичне табличне і графічне зображення), 3D візуалізація (динамічна анімація). Викладачі кафедри при проведенні занять з магістрами, слухачами циклів удосконалення (тематичного удосконалення, передатестаційних циклів) активно використовують методи 2D та 3D візуалізації. Застосування кожного з вказаних методів або їх комбінацій суттєво покращує сприйняття навчального матеріалу вказаного контингенту слухачів.

Результатом пошуку способів когнітивних освітянських технологій у навчанні, вивчення досвіду інших навчальних закладів варіативним компонентом моделі навчального процесу стала ціла низка певних засобів навчання. Наприклад, при викладанні дисципліни «Організація управління і економіка фармації» широко застосовуються певні засоби візуалізації (слайди, таблиці, відео- та кіноматеріали, демонстраційні програми), технічні засоби навчання (відео- та кінопроектори, електронні дошки, комп'ютери), демонстраційне обладнання, навчальні та контролюючі програми, джерела інформації на паперових і електронних носіях.

Про застосування принципу науковості при викладенні дисциплін «Фармакогнозія» і «Основ гомеопатії та фітотерапії» свідчить значна частина практичних занять із застосуванням інтерактивних методів навчання, ситуаційно-ділових ігор. Зокрема, ділова гра формує творчий підхід, логічне мислення, сприяє кращому засвоєнню пройденого матеріалу. В якості прикладу можливо навести ситуаційно-ділову гру «Товарознавчий аналіз ЛРС». Викладач оголошує умови: «До АТ «Борщагівський ХФЗ» м. Києва надійшла партія товару – 20 кг кореня Алтеї лікарської. Постачальником є аптекарський склад УВМА. Необхідно провести повний товарознавчий аналіз сировини і зробити висновок щодо можливості її подальшого використання». Слухачі знайомляться з фармакопейними методиками проведення наданого аналізу. Відповідно до отриманого завдання до кожного етапу роботи пропонується визначитися з домішками мінерального та органічного походження у віртуальній ЛРС (відсутність неприпустимих, наявність та %-кількість припустимих), показниками вологості, зольності (загальної золи та нерозчинної в розчині HCl-кислоті), ступенем ураженості сировини амбарними шкідниками. Кожна група слухачів описує свої дії в конспектах, проводить необхідні розрахунки, заповнює сертифікат якості. На підставі цього визначається якість наданої партії алтейного кореня та її можливе використання (допущено до медичного застосування, переробка з метою отримання індивідуальних

речовин, нестандартна ЛРС). Викладач спрямовує діяльність слухачів, надає консультативну допомогу, результати ділової гри виносяться на загальне обговорення. Проведення занять вказаного типу дозволяє спрямувати діяльність молодих фахівців, підвищити зацікавленість до фармакогностичних і фітотерапевтичних досліджень. Загалом система організації навчального процесу на кафедрі спонукає слухачів продовжувати безперервну самоосвіту із використанням сучасних інформаційних джерел (у т.ч. on-line довідники, офіційні сайти). У подальшому це допоможе досягти високого фахового рівня та отримати позитивну професійну динаміку.

Професорсько-викладацький колектив кафедри успішно впроваджує особистісто-діяльнісний підхід, що зумовлює певні зміни в навчальній діяльності як військово-медичної академії, так і вітчизняної системи освіти загалом. З точки зору наданого підходу в центрі навчального процесу є слухач, і крім знань, навичок певної навчальної дисципліни підкреслюється важливість формування його особистості за допомогою засобів певної навчальної дисципліни. Акцентуємо увагу, що когнітивним стилям притаманні такі риси, як стабільність, стійкість, у т.ч. й вікова постійність.

На прикладі дисциплін «Організація управління і економіка фармації», «Фармакогнозія», «Основи гомеопатії та фітотерапії» показана реалізація когнітивного принципу у їх вивчення. Характерної особливістю робочих програм вказаних дисциплін є не тільки ретельний підбір необхідного об'єму теоретичних відомостей, практичного матеріалу, а й жорстка система проведення контролю на різних рівнях: первинного, поточного, підсумкового. Розроблена спеціальна система завдань, що забезпечують логічне опрацювання рекомендованої літератури (основної, допоміжної), інформації загалом. Автори прийшли до висновку, що різноманітні методи (словесні, наочні, дослідницькі), прийоми та засоби навчання сприяють уникненню формального засвоєння матеріалу, активізують пізнавальну діяльність слухачів як під час самостійної підготовки, так і на самих заняттях. Фахівець, який володіє сучасним арсеналом практичних навичок, професійно компетентний і кваліфікований, здатен швидко проаналізувати поточну інформацію, а також вирішувати стратегічні, організаційні, тактичні або економічні задачі будь-якої складності. Саме професійні вміння повинні бути головним критерієм контролю при визначенні фахової компетенції та кваліфікації.

Таким чином, авторами була проаналізована доцільність когнітологічних технологій в оптимізації навчального процесу на кафедрі військової фармації Української військово-медичної академії.

Список використаних джерел

1. Антонов В.М. Когнітивні технології навчання [Текст] / В.М. Антонов // Матеріали II З'їзду «Медична та біологічна інформатика і кібернетика» (12.11-13.11.2015). – Запоріжжя-Київ, 2015. – С.22-25.

2. Кучмістова О.Ф. Роль сучасних освітянських технологій у післядипломній підготовці провізорів [Текст]/ О.Ф. Кучмістова, Т.В. Приходько, Т.В. Шумило // Збірник наукових праць «Проблеми військової охорони здоров'я» / за ред. В.Я. Білого. – К., 2005. – С. 41-45.

3. Пацула-Русецька О.Д. Індивідуалізація навчання на основі врахування когнітивного стилю [Текст] / О.Д. Пацула-Русецька // Збірник праць викладачів Державного ВНЗ «Артемівський коледж транспортної інфраструктури». – Артемівськ, 2014. – 23 с.

4. Холодная М.А. Когнитивные стили: о природе индивидуального ума [Текст] / М.А. Холодная. - ПЕРСЭ, 2002. – С.15-19.

УДК:378.147.016:[616.5+616.97].046-021.68:[378:61]

Г. Макурина,
к.мед.н., доцент кафедри дерматовенерологии и косметологии
Запорожского государственного медицинского университета,
г. Запорожье
e-mail: makurina.g@yandex.ua

СОВРЕМЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ПРЕПОДАВАНИЯ ДЕРМАТОВЕНЕРОЛОГИИ В ЗГМУ

Подготовка квалифицированных врачей общей практики-семейная медицина – основная задача высшего медицинского заведения в настоящее время. К сожалению, специалисты отмечают низкий уровень знаний и подготовки врачей после окончания обучения в ВУЗе. Не вызывает сомнений целесообразность реформирования системы высшего образования, особенно последипломного обучения. Подписание Болонской декларации, переход на европейский стандарт последипломного медицинского образования, а также быстрое развитие медицинской науки и процесс обновления знаний (не через 5—7 лет, как было в предыдущие десятилетия, а через год-два, особенно в области фундаментальных дисциплин — биологии, генетики, иммунологии и др.) обязывает врачей непрерывно учиться. Одной из ключевых задач в развитии системы последипломного образования является целенаправленное развитие системы дополнительного образования специалистов здравоохранения с тем, чтобы они могли максимально удовлетворить потребности в совершенствовании профессиональных знаний на протяжении всей трудовой деятельности [1]. Всемирная федерация медицинского образования ввела понятие «непрерывное профессиональное развитие» врачей и провизоров — continuing professional development. Понятие это достаточно новое, оно требует введения ряда таких понятий, как «стандарты непрерывного профессионального развития», «дистанционное обучение», «электронные учебные пособия» и др. Последипломное профессиональное обучение должно представлять собой непрерывное профессиональное развитие, т.е. в основном самостоятельное обучение специалиста. Не только программы и учебные планы, но и педагогические методы и формы обучения нуждаются в модернизации с учетом этих требований[2,3] .

Для успешной и полноправной работы в сфере последипломного обучения образовательное учреждение (в данном случае, кафедра дерматовенерологии) должно соответствовать критериям Европейского союза медицинских работников для медицинских учреждений, ответственных за обучение врачей (1993): соответствующий кадровый состав преподавателей; адекватные технические средства для диагностики и лечения кожных, заразных кожных болезней и инфекций, передаваемых половым путем; необходимое количество стационарных коек и амбулаторных больных, где представлен полный спектр кожных и венерических заболеваний; условия для ведения научно-исследовательской работы интернов, клинических ординаторов, аспирантов и практикующих врачей; достаточная информационная база; контакт с другими смежными специалистами.

Объединенный комплекс последипломной подготовки кадров по дерматовенерологии Запорожского государственного медицинского университета (ЗГМУ) — кафедра дерматовенерологии и косметологии с курсом дерматовенерологии и эстетической медицины ФПО, по максимальному количеству параметров соответствует этим требованиям. Кадровое обеспечение – преподавательский состав — 3 доктора медицинских наук, 1 профессор; 4 доцента, 7 кандидатов медицинских наук; информационное обеспечение —

библиотека ЗГМУ с компьютерной базой данных; репозитарий; 2 выхода в Интернет на кафедре ЗГМУ и в Запорожском ОКВД, где расположена база кафедры; клиническая база — стационарные отделения на 250 коек (женское и мужское кожные отделения, женское и мужское венерологические отделения, отделение микологии); амбулаторный прием на базе 2 диспансерных отделений ЗОКВД; современный лабораторно-диагностический комплекс (объединенная клиническая лаборатория и специализированная лаборатория ЗОКВД, серологическая лаборатория); база для проведения научно-исследовательских работ — Центральная научно-исследовательская лаборатория ЗГМУ; контакты со смежными специалистами — клинические кафедры на других базах города.

Последипломное обучение в Запорожье осуществляется в ЗГМУ и Академии последипломного образования (ЗМАПО). На нашей кафедре проводится последипломное обучение врачей интернов по специальности «дерматовенерология», «общая практика-семейная медицина», аспирантов очной и заочной формы обучения, клинических ординаторов. В течение последних двух лет спектр обучаемых расширился за счет открытия курсов тематического усовершенствования по дерматовенерологии для курсантов – врачей дерматовенерологов, открыты курсы как по тематическому усовершенствованию, так и предаттестационные циклы. В связи с наличием в штате преподавателей опытных специалистов-косметологов (пластический хирург, доктор медицинских наук; косметолог, кандидат медицинских наук), действуют курсы по обучению косметологии как для врачей, так и специалистов специальности ТПКС. Используются как классические методы последипломного образования, так и формы дополнительного непрерывного образования: открытые консультации в Университетской клинике ЗГМУ, ежедневный консультативный осмотр вновь поступивших и тяжелых больных в стационаре диспансера и других лечебно-профилактических учреждениях города и области; областные научно-практические конференции «День дерматовенеролога» (11 научно-практических конференций за 2015 г.); открытые телеконсультации ведущих дерматологов Украины; телеконференции.

На кафедре дерматовенерологии и косметологии с курсом дерматовенерологии и эстетической медицины ФПО ЗГМУ наряду с традиционными формами последипломного обучения вводятся и используются современные формы и методы обучения: мультимедийные лекции; проблемные лекции; деловые игры, творческие задания (презентации, видеофильмы, ситуационные задачи на материалах из собственной практики и др.); тестовый анкетный и автоматизированный контроль: тематический, рубежный, итоговый, экзаменационный; учебные тематические конференции; дерматоскопия, микроскопия; мультимедийные учебные пособия. Использование проблемных и ситуационных задач на практических занятиях, зачётах и экзаменах нацеливает врача не на запоминание материала, а на развитие навыков решать клинические ситуации. Задачи составляются с учетом современной учебной программы и новой информации в медицинской науке и практике. Они позволяют оценить не только знания, но в значительной степени умения и навыки, необходимые в практической клинической работе. В создаваемых новых задачах мы стараемся предусмотреть такие вопросы к задаче, которые бы выявляли подготовленность врача работать в условиях стандартов диагностики и лечения, овладение им этических нормам, соблюдение прав больного. Активное использование современных технических средств обучения (компьютеризация, доступность Интернета, дистанционного и визуальных способов подачи информации) позитивно влияет на качество подготовки врача.

Список использованих источников

1. *Кутасевич Я.Ф. Деякі аспекти організації надання шкірно-венерологічної допомоги / Я.Ф.Кутасевич, В.М.Волкославська, О.Л.Гутнєв, О.І.Хара, О.І.Денисенко // збірник тез науково-практичної конференції «Новітні тенденції лікування та профілактики дерматовенерологічних проблем у рамках доказової медицини» - Київ. – 2016. – С.95-96.*

2. Чмут В.Г. Цикл тематичного удосконалення «інфекцій, що передаються статевим шляхом» у післядипломній освіті дерматовенерологів / В.Г.Чмут, О.Д.Александрук. В.Є.Ткач, О.П.Кухта // Український журнал дерматології, венерології, косметології – 2016. - №1(60). – С.96.

3. Кравець К.І. Досвід застосування сучасних методів теледерматології в діагностиці новоутворень шкіри / К.І.Кравець, С.Д.Дячук, О.В.Богомолець // Український журнал дерматології, венерології, косметології – 2015. - №3(58). – С.13-17.

УДК: 378.018.143:615.15:005.963

Є. Михайлюк,
к.фарм.н., асистент кафедри фармакогнозії, фармацевтичної хімії та технології ліків ФПО Запорізького державного медичного університету
науковий керівник - І. Білай,
д.мед.н., професор, завідувач кафедри клінічної фармації, фармакотерапії та УЕФ Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: belay_im@mail.ru

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ПІД ЧАС ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРОВІЗОРІВ

Дистанційна освіта у вигляді онлайн курсів – це є форма навчання, що активно розвивається. За даними міністерства освіти України, зараз в світі можна нарахувати більше шести мільйонів студентів, які навчаються дистанційно, а ще вісім років тому, в 2005 році, їх було вдвічі менше.

Новітні інформаційні технології все більше входять в наше життя та допомагають економити час, як в побуті, так і на роботі. Викладання клінічної фармації в інтернатурі у провізорів вимагає постійного вдосконалення освітнього процесу.

Дистанційна освіта в Україні розвивається вже близько десяти років. Багато питань ще не вирішено, система потребує модернізації, але така форма широко практикується по всій країні.

За основу системи взяті європейські стандарти навчання, вироблені в рамках Європейської кредитно-трансферної системи. З кожним роком всі проблемні моменти, які виникають при практичному її застосуванні, вирішуються, і виконуються заходи, щодо запобігання їх появі в майбутньому. Проробленa серйозна робота по впровадженню в дистанційну освіту навчальних методик і технологій, досвідченим шляхом перевірених у європейських вузах.

Система дистанційного навчання на даний момент цілком може надати знання, необхідні провізору для підвищення його професіональних навичок, так само, як і на будь-якій іншій стандартній формі навчання.

Головне, що потрібно для отримання дистанційної освіти в Україні – наявність комп'ютера та доступу до інтернету. Навчання проходить в режимі онлайн за допомогою телекомунікаційних систем. Це дозволяє знаходитися на будь-якому віддаленні від навчального закладу. Матеріали, що надаються, необхідно вивчати самостійно, однак у провізора завжди є можливість звернутися до викладача-консультанта. Відсутність постійного контролю може занадто розслабляти, тому потрібно пам'ятати про свої цілі.

Реформування сучасної освіти з постійним збільшенням долі годин, які відводяться на самостійну роботу провізорів, змушує звернути увагу на оптимізацію проведення цього виду навчання. Провізор є дипломований спеціаліст та його освіта повинна бути направлена на вдосконалення його професійних навичок.

Сучасні інформаційні технології все більше входять в наше життя та допомагають економити час, як в побуті, так і на роботі. Викладання клінічної фармації на факультеті післядипломної освіти кваліфікації провізорів вимагає постійного вдосконалення освітнього процесу. Не обходить стороною модернізація і освітній процес. В статті наведені дані щодо організації навчального процесу з клінічної фармації за допомогою дистанційних технологій на факультеті післядипломної освіти.

Сучасні інформаційні технології дають змогу тісно взаємодіяти викладачу з курсантом на відстані, а провізору дає змогу вдосконалювати свої знання не відриваючись від робочого процесу в комфортній обстановці.

Зараз є можливість контролю активності провізора в навчальному процесі, виконання ситуаційних та практичних завдань, тестів та підготовку до заліку. Навіть залік можливо проводити у вигляді дистанційної форми, хоча ми вважаємо, що заключний контроль знань фахівця повинен проходити в особистій співбесіді з викладачем. Провізор отримує можливість користуватися електронними ресурсами кафедр для отримання теоретичних знань. У програмі дистанційного курсу провізор отримує оцінки за відповідний розділ або тему та має можливість проконсультуватися з викладачем на форумі. Дистанційне навчання допомагає контактувати та спілкуватися з викладачем, а сам процес навчання мають можливість постійно контролювати тьютори (викладачі).

Навчальний заклад має можливість надати провізорам-інтернам методичні та навчальні матеріали через мережу інтернет використовуючи існуючи платформи (moodle® або edx). Також викладачі можуть надавати відео чи аудіо записи лекцій, можуть проводити дистанційні консультації чи вебінари. Треба відмітити, що використання вищим навчальним закладом спеціальних програм для дистанційної освіти дозволяють проводити дистанційний контроль засвоєння знань інтернів у вигляді тестів, ситуаційних задач або підготовки докладів чи рефератів.

У теперішній час важливим і актуальним є здійснення постійного навчання та вдосконалення практичних навичок спеціаліста, не відриваючись від професійної діяльності та робочого процесу. Це дає змогу інтернам приїжджати в вищий навчальний заклад для проходження очної частини інтернатури вже з певним багажем знань та навичок.

У вік інформаційних технологій перед закладами освіти розкривається велика кількість інструментів для забезпечення проведення освіти у вигляді дистанційної форми навчання.

Сучасні інформаційні технології спрощують освітній процес на післядипломному етапі навчання, починаючи з оформлення документів на проходження курсів підвищення кваліфікації та закінчуючи проведенням занять та консультацій з викладачем.

Дистанційна освіта має певні переваги перед заочною формою навчання, в якій оцінка знань матеріалу та практичних навичок відбувається під час сесії, в свою чергу дистанційні курси дозволяють забезпечувати контроль знань після кожної теми або розділу відповідно до програми курсу. Основною перевагою дистанційної освіти є те, що викладач має можливість постійно контактувати з курсантом, що забезпечує контроль навчання, консультації і допомагає підходити до іспитів з сформованим багажем знань.

Для слухачів курсів підвищення кваліфікації це розкриває великі можливості у вигляді здійснення освіти не відриваючись від роботи та сім'ї, не змушуючи себе до переїзду у інше місто. Курсант має можливість ознайомитись з методичним та лекційним матеріалом, дистанційно отримати завдання для самостійної роботи та практичного виконання для підготовки до складання заліку, отримати консультацію викладача on-line чи у вигляді електронної переписки. Можливість розібрати з викладачем конкретну проблему, яка може виникати під час професійної діяльності.

Сучасний підхід до розробки програми самостійної роботи з клінічної фармації перед викладачем ставить наступні завдання: створення актуальних завдань для провізорів та

методи контролю. Під час розробки завдань для кожної теми повинен використовуватися особливий підхід. Він має базуватися на моделюванні конкретної проблеми перед провізором, яка може з'явитися перед провізором під час професійної діяльності, яку він має самостійно вирішити. Особливу увагу слід приділити методам контролю виконання самосійної роботи, в залежності від виду завдань та способу їх вирішення.

Як пропозиції щодо оптимізації курсів удосконалення провізорів-курсантів хотілося відзначити наступне: встановити облікову базу дистанційних курсів: кількість годин, яким чином проводити лекції, практичні й семінарські заняття, розробити робочі програми; переробити екзаменаційні тести за програмою «Ратос 2.0», які застаріли й потребують повного оновлення; розробити навчально-методичні і навчальні посібники зі всієї тематики курсів, проведених через циклову комісію з фармацевтичних дисциплін; збільшувати кількість слухачів передатестаційних і тематичних курсів за рахунок розширення географії міст; удосконалювати лекції і практичні заняття, використовуючи мультимедійну техніку; брати участь в оформленні уніфікованої програми передатестаційних циклів за фахом «Загальна фармація», «Організація і управління фармацією», «Аналітико-контрольна фармація».

Звертаючи увагу на вище перелічене, треба відмітити економію коштів, як спеціалістів, які можуть не відриватися від роботи, так і економію коштів вищого навчального закладу на навчання курсантів через скорочення аудиторних годин викладачів.

Список використаних джерел

1. *Белай И.М. Учебно-методическое пособие к практическим занятиям по клинической фармации для провизоров-курсантов по специальности «Общая фармация». – Запорожье, 2011. – 40 с.*
2. *Зіменківський А.Б. Клінічний провізор в системі охорони здоров`я / А.Б. Зіменківський, Л.Є. Зарума // Вісник фармакології і фармації. – 2007. - №6. – с. 58-60.*
3. *Бабак О. Я. Клінічна фармакологія : підручник / О. Я. Бабак, О. М. Безугла, В. І. Волков; за ред. О. Я. Бабака, О. М. Білова, І. С. Чекмана. – К. : Медицина, 2008. – 768 с.*
4. *Фармакотерапія : підручник для студентів фарм. факультетів / під ред. О. В. Крайдашенка, В. Р. Купновицької, І. М. Клища, В. Р. Лизогуба. – Вінниця : Нова Книга, 2010. – 644 с.*

УДК 61:378:005.591

Н. Нагорна,
к.фарм.н., асистент кафедри аналітичної хімії
Запорізького державного медичного університета
e-mail: natalija.nagornaja@yandex.ua
С. Васюк,
д.фарм.н., професор, завідувач кафедри аналітичної хімії
Запорізького державного медичного університета,
e-mail: svitlanavasyuk@gmail.com
В. Нагорний,
к.фарм.н., доцент кафедри технології ліків
Запорізького державного медичного університета
м. Запоріжжя
e-mail: nagornyi1966@gmail.com

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ

Стратегічні напрями реорганізації вітчизняної системи вищої медичної та фармацевтичної освіти визначаються як внутрішньодержавними процесами, так і

тенденціями загальносвітового розвитку, а відтак передбачають приведення її структури, змісту та якості у відповідність і додержавних потреб та вимог системи охорони здоров'я, і до міжнародних стандартів.

Вища медична освіта повинна забезпечити високоякісну підготовку студентів і є важливою складовою реформування галузі охорони здоров'я та реалізації соціальних пріоритетів держави, оскільки від рівня підготовки майбутніх лікарів залежить якість надання медичної допомоги населенню країни. Сучасний розвиток медичної науки і практики зумовлюють необхідність вносити корективи в підготовку та підвищення кваліфікації медичних працівників із наближенням їх освіти до міжнародних стандартів.Саме тому, якість освіти у вищих навчальних закладах необхідно покращити шляхом ефективної організації та інформатизації навчального процесу, впровадженням передових наукових розробок у практику викладання, забезпеченням високого професіоналізму викладачів, створенням сучасної навчально-методичної бази в усіх освітніх галузях, зокрема і медичній[3].

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки визначає основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти, кадрову і соціальну політику та складає основу для внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, управління та фінансування, структури та змісту системи освіти. Розробка Національної стратегії розвитку освіти зумовлена необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський і світовий освітній простір.

Освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. З огляду на визначені пріоритети найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства та держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, формування нових життєвих орієнтирів особистості.

Конструювання та впровадження нових освітніх моделей потребує певних змін у світоглядних засадах освіти, зокрема вітчизняної [4].

На етапі підготовки майбутніх лікарів та провізорів на рівні міжнародних вимог одним з найважливіших стратегічних завдань вищої освіти України є забезпечення якості медичної вищої освіти, що відповідає міжнародним стандартам. Ідея реформування медичної вищої освіти полягає у адаптації національної системи вищої освіти до європейських стандартів. Метою реформування вищої освіти є створення уніфікованих критеріїв і методологій та систем контролю, а також взаємовизнання дипломів про вищу освіту, сприяння мобільності студентів. Одним з інструментів реалізації цілей євроінтеграції медичної освіти є запровадження в навчальний процес європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) (European Credit Transfer System) (ECTS), яка допомагає вузам досягти забезпечення якості медичної освіти у світлі реформування нової системи охорони здоров'я України[3].

Кредитна трансферна система - це умовна одиниця виміру навчального навантаження і оцінки його засвоєння студентом. Конкретна сутність ECTS полягає, насамперед, у визначенні і впровадженні у освітянську практику національних ВНЗ таких основних понять: кредит, залікова одиниця, модульна система навчання і рейтинговий механізм оцінок за багатобальними шкалами.

Кредит - визначається фактично як довіра і впевненість в однаковій якості навчальної роботи всіх учасників Болонського процесу, а не тільки і не стільки на повній тотожності, синхронності і співпадання всіх навчальних програм.

Залікова одиниця (заліковий кредит). В системі ECTS поняттям залікової одиниці визначається об'єм навчального навантаження при виконанні всіх форм (модулів) освітянської і наукової роботи студента - аудиторна, різноманітні види самостійної роботи, навчальна практика, участь у науково-педагогічних конференціях, симпозіумах, круглих столах, студентських доповідях, робота з літературою (в бібліотеці, в інтернеті), оформлення контрольних робіт, рефератів, доповідей, тощо.

Модульна система навчання. Основана на структуруванні навчальних програм на модулях - фрагментах навчального матеріалу, логічно пов'язаних в одній навчальній дисципліні. Блок модулів відображує повний об'єм навчального навантаження студента з певного предмету.

Рейтингова система оцінок. Здійснюється за рейтинговими шкалами успішності, які в системі ECTS основані на комплексному врахуванні даних аудиторної успішності, самостійної роботи, участі у науковій роботі, індивідуальній практиці та інших форм навчальної діяльності студента.

Болонською декларацією регламентовані не лише принципи, але й конкретні одиниці і показники кредитно-модульно-рейтингової системи в установах вищої школи, тобто в університетах, що дозволить зблизити національні системи вищої освіти в країнах Європи на основі порівняння чітких і прозорих кількісних і якісних показників навчання і контролю за близькими або навіть ідентичними освітніми програмами, основаними на єдиному розумінні і впровадженні нових освітніх технологій.

В чому ж конкретна сутність кредитно-модульної системи навчання і в чому її переваги над попередніми методами? Згідно з Болонською декларацією, конкретний об'єм кредитів щороку складає 60 залікових одиниць. Це відповідає 1600 навчальним годинам впродовж 1 академічного року (40 тижнів). Нескладний розрахунок показує, що 1 кредит відповідає 24-30 академічним годинам, тривалість тижня становить 1,5 кредиту, тобто 4-5 академічних годин на добу при шестиденному і 5-6 - при п'ятиденному тижні.

Застосування кредитної системи замість традиційної залікової і екзаменаційної, ефективніше і об'єктивніше забезпечуватиме оцінковий облік багатовекторної освітньої і наукової діяльності студента. Тому система кредитів надає можливість виявити ступінь і якість виконання навчальної програми з окремої дисципліни, незалежно від того, в якому вищому навчальному закладі навчається студент. Кредитна трансферна система дозволяє не лише виміряти трудомісткість навчальної програми, але й ступінь засвоєння кожним студентом навчальних дисциплін впродовж академічного семестру або року і протягом всього періоду навчання у ВНЗ.

Виняткове значення в кредитно-трансферній структурі ECTS має рейтингова система оцінки успішності із застосуванням 7-бальної шкали (5-бальної для встигаючих і 2-бальної - для невстигаючих студентів).

Додатково вводиться єдина шкала оцінок для студентів (pass grade) з виділенням семи градацій оцінок (A, B, C, D, E, FX, F) і відповідного до кожної з них відсоткові статистичні показники[1].

Нинішній етап розвитку вищої медичної та фармацевтичної освіти характеризується системними змінами, що зумовлені: динамічними змінами у вітчизняній охороні здоров’я та соціальними, економічними, етичними, правовими особливостями діяльності суб’єктів системи охорони здоров’я в Україні; сучасними вимогами до рівня якості у галузі вищої освіти; масштабністю й темпами перетворення у світі у сфері накопичення, передачі, використання інформації з питань медичної науки і практики; інтенсифікацією міжнародного

співробітництва у сфері медичної та фармацевтичної освіти: єдині системи оцінювання, обмін знаннями, створення інтерактивних мереж, мобільність студентів, викладачів і фахівців охорони здоров'я; створенням нових форм навчального середовища, безперервного професійного розвитку лікарів та провізорів, починаючи від засобів дистанційної освіти і закінчуючи повноцінними «віртуальними» освітніми комплексами.

Інновації в системі медичної та фармацевтичної освіти тісно пов'язані із впровадженням сучасних галузевих стандартів вищої медичної та фармацевтичної освіти, запровадженням системи ліцензування та сертифікації фахівців. Все це спонукало до перегляду змісту медичної освіти та розробки нових науково-педагогічних підходів до підготовки фахівців з медичних і фармацевтичних спеціальностей. Міністерство охорони здоров'я України здійснило ряд заходів, спрямованих на підвищення рівня підготовки лікарів і провізорів: збільшений перелік лікарських спеціальностей в інтернатурі, запроваджена незалежна від вищих навчальних закладів система оцінки професійної компетентності студентів та лікарів (провізорів)-інтернів, практично-орієнтовані іспити, подовжені терміни після дипломного навчання лікарів, запроваджений новий навчальний план на медичних та фармацевтичних факультетах.

У Всесвітній декларації про вищу освіту для XXI століття: підходи й практичні дії підкреслюється, що якість у сфері вищої освіти є багатомірною концепцією, яка повинна охоплювати всі його функції та види діяльності: навчальні й академічні програми, наукові дослідження і стипендії, укомплектування науково-педагогічними кадрами, матеріально-технічну базу, обладнання клінік, роботу на благо суспільства і академічне середовище. Підготовка студента — це виховання свідомого українця, який має знати історію і традиції свого народу, володіти сучасними інформаційними і лікувальними технологіями, декількома іноземними мовами, бути провідником і прикладом здорового способу життя для людей[2].

Зважаючи на європейський вектор розвитку, майбутня система охорони здоров'я в Україні має бути узгоджена з європейськими принципами. Головним напрямком щодо розвитку вищої медичної освіти України є постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу, розвиток освіти, як державно-суспільної системи; піднесення вищої освіти України до рівня вищої освіти розвинутих країн світу та інтеграції її у міжнародне науково-освітнє співтовариство[3].

Список використаних джерел

1. *Кінаш Н. Напрямки реорганізації вищої медичної освіти в Україні / Н. М. Кінаш // Архів клінічної медицини. – 2015. -№2.- С.77-80.*
2. *Лазоришинець В.В. Вища медична та фармацевтична освіта україни на сучасному етапі // Лазоришинець, М.В. Банчук, О.П. Волосовець, І.І. Фещенко, І.Є. БулахС.2-7*
3. *Мороз В.М. Проблеми та перспективи вищої медичної освіти у реалізації Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я України // Мороз В.М. , Гумінський Ю. Й., Фоміна Л.В., Полеся Т.Л. – С.1-6*
4. *Нагорна Н. О. Філософія освіти через призму сьогодення // Нагорна, Н. О., Смойловська Г. П., Нагорний В. В., Берест Г. Г.Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» - Додаток 1 до Вип. 36, Том ІІІ (63) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». К.: Гнозис, 2015. – С. 131-141*
5. *ПередерійВ.Г. Інтеграція вищої медичної освіти України до вимог Болонської декларації: стан та перспективи // Нарада ректорів вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів та закладів післядипломної освіти. - К., 12 травня 2004 р.*

UDC 536.2.083

M. Nosov,
postgraduate student
Zaporizhzhya State Engineering Academy,
Zaporizhzhya
e-mail: nosovmak@gmail.com

RESEARCH OF THE THERMAL CONDUCTIVITYIN METAL SAMPLES WITH DIFFERENT PERFORATION FORMS

Introduction

The porosity in metals has been perceived only as a negative factor for a long time, which reduces the mechanical properties and tightness of the material. For preventing and blocking the negative effects of porosity in metals were dedicated a lot of scientific works, some of them are used in present time [1-3].

Despite the negative impact of porosity, porous metal materials found their usage in various fields: in the aerospace industry, as titanium and aluminum sandwich panels; in medicine as implants in humans [4]; in shipbuilding as a body for passenger vessels; in the automotive industry as structural elements [5-7]. Prevalence of porous metallic materials is caused by their unique physical and mechanical characteristics, such as high stiffness in combination with a very low density (low specific gravity) and / or high gas permeability combined with a high / low thermal conductivity [8]. Such materials globally divided on three types: porous metals [9]; metallic foams [10, 11] and cellular metals [12]. Each category has its unique porosity parameters and methods of production.

In spite of the unique characteristics and prevalence, porous metal materials is still haven't unified theory of dependence of the effective thermal conductivity from the parameters of porosity (pores location, pores form, their size, etc.). The aim of this work is to investigate the influence of a combination of factors (form, size and position of pores) in the porous metal material on the thermal conductivity.

The main part of research

For research was chosen the computer modeling method. It is due to the fact that the manufacturing of metal samples with precise form and pores location is extremely difficult and can lead to significant errors of experimental results. Also computer method allows to fully elimination of the convective and radiation components.During the simulation of the thermal process, heat flow was routed from one side and was uniformly allocated on the surface. The heat flux was 0,1 W, the heating time was 1 second. Such period of time is simplifying the calculation process. The initial temperature of the samples was 20 °C. The heat transfer coefficient was 23 $W/m^2 \cdot K$, ambient temperature was 20 ° C. The convective surface was located opposite the heating surface. All other surface were adiabatic. Size of mesh was 0,0004 m. The number of elements was over 250000.

Thermal process which was modeled gave us temperature of heating surface and temperature of opposite surface in the last moment of time. Due to parameters which were taken from experiment, we can calculate coefficient of thermal conductivity using the following formula

$$\lambda = \frac{Q \cdot l}{(T_2 - T_1) \cdot S},$$

where l – sample length;

Q – heat flow which was routed;

T_1, T_2 – temperatures of heating and opposite surfaces;

S – cross sectional area of sample.

For investigation of influence of the perforation form on the thermal conductivity, were created samples with the holes of the following forms: circle, ellipse, square, equilateral triangle and hexagon.The holes sizes were selected in such way that their cross-sectional areas were the same and were equal $1{,}13094 \cdot 10^{-4}$ m^2. The material was the same as in previous experiment. The holes were located in-line and staggered, the distance between the centers of the holes are the same in all cases. Parameters of thermal process were identical to the previous. Figure 1 shows the temperature allocation in the samples.

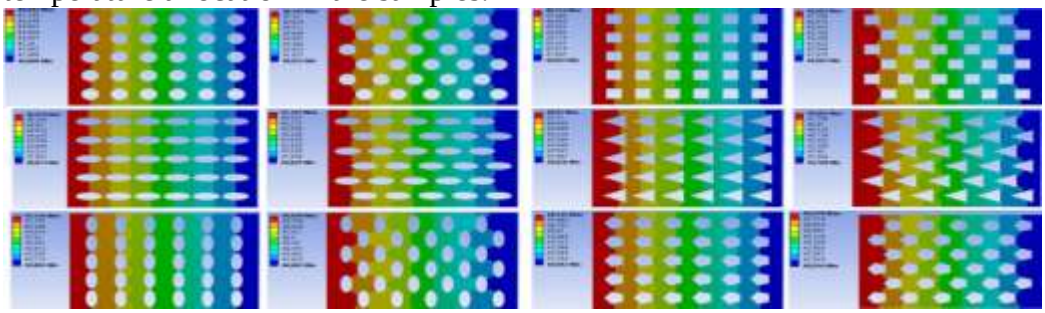

Figure 1 – Allocation of temperature in the samples

By results, which were obtained during the experiment under samples with different perforation forms, was built diagram of the thermal conductivity coefficients for the samples with different perforation forms (Fig. 2).

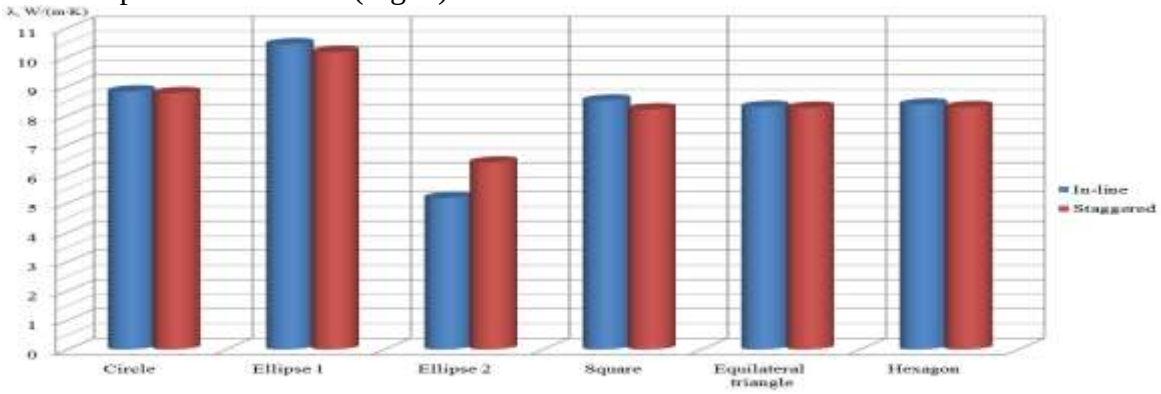

Figure 2 – Thermal conductivity coefficients for the samples with different perforation forms

Conclusions

The results which was found in this research give the opportunity to make next conclusions:

1. On the thermal conductivity (without radiation and convective component) has a greater effect holes form, rather than their location (at the same porosity).

2. When we used holes form of ellipse with staggered location, perpendicular and parallel to the heat flow, difference of thermal conductivity was 59%.

3. When we replaced holes form of circle to ellipse located perpendicular to the heat flow, thermal conductivity reduced by 27%.

4. The difference between staggered and In-line location of circular holes was 0.66%.

5. The best for thermal insulation materials are holes form of an ellipse which located perpendicular to the heat flow. In this case, if the holes have in-line location, thermal conductivity will be smaller. This result is explained by the smallest distance between the holes, which leads to a bigger dispersal of heat energy.

6. Thermal conductivity in the samples with perforation forms of a square, equilateral triangle and hexagon very closed to each other and smaller than at form of circle on 3,56-6%.

7. Since the impact of holes location on the thermal conductivity is very small, follows the conclusion that it's necessary to focus on the study of influence of the pores form and porosity as a whole.

REFERENCES

1. Gunasegaram D. R., Farnsworth D. J., Nguyen T. T. Identification of critical factors affecting shrinkage porosity in permanent mold casting using numerical simulations based on design of experiments // Materials Processing Technology. 2009. Vol. 209. P. 1209-1219.

2. William van Grunsven Porous metal implants for enhanced bone ingrowth and stability / Thesis submitted to the University of Sheffield for the degree of Doctor of Philosophy.Department of Materials Science and Engineering.September 2014.

3. Aluminium foams as a filler for leading edges: Improvements in the mechanical behavior under bird strike impact tests / J. A. Reglero, M. A. Rodriguez-Perez, E. Solorzano, J. A. de Saia // Materials and design. 2011. Vol. 32. № 2. P. 907-910.

4. Lepeshkin I. A., Ershov M. Ju. Vspenennyjaljuminij v avtomobilestroenii // Avtomobil'najapromyshlennost'. 2010. № 10. P. 36-39.

5. KrupinJu. A., Avdeenko A. M. Sil'noporistyestruktury – novyjklasskonstrukcionnyhmaterialov // Tjazheloemashinostroenie. 2008. № 7. P. 18-21.

6. Tehnologicheskieprocessy i materialy. 2012. – P. 181-184.

7. Fractal dimension of pore-structure of porous metal materials made by stainless steel powder / H. P. Tang [et al.] // Powder Technology. 2012. Vol. 217. P. 383-387.

UDC 004.9

A. Okhmat,
st. gr. SP-13-2d
Zaporizhia State Engineering Academy
Zaporizhia
e-mail: lioke@yandex.ua

WORLD AND ITS DEVELOPING NOWADAY

Innovation is the great way to success in this digital age. The path of innovation means doing something different, smarter or better that will make a positive difference in terms of value, quality or productivity by using emerging or proved technologies of the world. The technology which has already proved itself in last two decades is of course the information technology (IT). It has dramatically changed the lives of the individuals and organizations. Currently online shopping, digital marketing, social networking, digital communication and cloud computing etc. are the best examples of change which came through the wave of information technology. Now accurate business planning, effective marketing, global sales, systematic management, real time monitoring, instant customer support and long term business growth cannot be achieved at the optimum level without it.

As you know, speed and accuracy are at the heart of making right decision for your business. Every successful organization has to go through a comprehensive market research process which enables management to make the right decision. Market research can be done in the Internet in many ways through online surveys, forums, blogs, and group discussions using World Wide Web and of course through in-person interviews as well. Currently Big data, Google Analytics and Microsoft CRM Dynamics are one of the greatest tools to extract useful information which can impact on decision making. These online tools not only provide real time responses from the potential audience but also ensure the accuracy of data by minimizing the risk of human errors.

On the other hand, the heart of the business success lies also in its marketing which enables the management to identify its target audience first and then observe their trends and needs. The

overall marketing covers public relation, advertising, promotion and sales which subsequently impact on business growth. Many types of marketing can help you reach your potential customers. And of cause, one of the greatest roles here plays the digital marketing which was the dream in the past without Internet technology. Digital Marketing is a modern phenomenon which let you promote your products or services all over the world. It is a broad term which includes many concepts like search engine optimization (SEO), pay per click (PPC), blogging, discussion forum, email shot, SMS, MMS, social media marketing and Smartphone app advertisement etc. Currently web market is booming at a very fast pace because most of the entrepreneurs have understood that the long term success in business is not possible without digital presence on the internet. Millions of new websites are being added on the internet every year. And as you can get, this creates a lot of high-paid workplaces. [1]

Higher level of customer satisfaction is the key to success which cannot be achieved without a real time customer support process. Business success depends on knowing its customers' needs, trends, behaviors and satisfaction level. Effective communication is the best tool to understand the customer demands, problems and their solutions. Thanks to the Internet Technology that has enabled us to communicate with millions of potential or existing customer in the real time. IT provides many channels to communicate with the customer without going out in snow or rain. Some of these channels are email, webinar, social media, member portals, online newsletters and text or multimedia messaging through the smart phone. Enterprise organizations normally use customer relationship management systems (CRM) to hold valuable data for understanding customer behaviors and future needs.

Thanks to the internet and cloud technology which enables software engineers to introduce cloud based ERP (Enterprise Resource Planning) solutions, now people can manage or monitor their organizational resources virtually anywhere in the world by using their personal computer, laptops, tablets or Smartphone. This concept has introduced the idea of globalization. Most of multinational companies (Microsoft, Google, Amazon, McDonalds etc.) in the world use these cloud based solutions to manage their virtual or physical offices and staff worldwide.

It is really not difficult to envision that in the future, all objects will eventually be associated with computers. Many organizations and well known figures often quote that the era whereby every object is controlled by computers is dawning upon us. Even now, it is said that there exist one computer for every person. And let's not forget that it is programming that fuels the computers.

Due to the rapid increase in demand for computers, the demand for programmers is also increasing. However, there is a lack of programmers around the world. According to a study, 1.4 million programmers are required by the year 2020. However, it is predicted that based on the current pace, there will only be 400,000 programmers when 2020 arrives. In other words, there is a shortfall of 1 million programmers! Faced with such a critical situation, many people had realized the importance of programming.[2]

As our current lifestyle is highly intertwined with computers, and coupled with the fact that there is a lack of programmers around the world, this translates to a lot of opportunities for you if you pick up programming. Aside from the endless opportunities that are presented to you if you learn programming, there are additional benefits if you start to learn programming from a young age! Firstly, you should know that at the end of the day, programming is simply a language for you to express your ideas to others. There is not much difference between programming languages and the other languages (such as English) in the world. Secondly, we should know that technologies are not useful on their own. They will only become useful if someone is able to utilize them. They will become objects with endless potential if held in the hands of a person with ambition, determination and creativity. As programmers are often faced with challenges when they are coding, a programmer will subconsciously pick up problem solving skills. This skill is not only useful in programming but is essential in real life as well. When you begin to learn programming, you will

unconsciously pick up these problem solving skills which will greatly benefit you in the future. Hence, using your creative ideas and programming skills, you can create technologies that may revolutionize the world in just your bedroom.

Let's take a short look at the two modern giants: Facebook and Google. During his college days, there were no efficient ways for Mark Zukerberg to find out more about the other students in his university. To solve this problem he created Facebook. Facebook is now a social media website that is used by more than 1 billion people around the world. Larry Page and Sergey Brin envisioned a place that can house all the information in the world and yet be readily accessible at the same time. To do that, they created Google, a powerful search engine that is utilized by several billion people around the world. [3] These services had not only made the lives of billions more convenient but they had greatly changed their way of living too. However, Mark Zukerberg, Larry Page and Sergey Brin are not super humans. They are just normal human beings like us, but what made them different was they decided to use their programming skills to solve the problems that they were facing and their creative ideas had spread like wildfire all around the world.

So as you see, it is impossible to attain success without using the benefits of information technology in this digital age. The companies have to bear a reasonable cost to achieve this success because using an innovative approach in business strategy, employing highly trained IT professionals and making right decisions at right time are the prerequisite of business success. As IT solutions will continue to increase the productivity, efficiency and effectiveness of different operations and communication, we will continue to rely on Information Technology. So as the result more and more people will decide to connect their life with IT sphere and create brand new things that will change our world.

REFERENCES

1. *https://sg.life-is-tech.com/why/*
2. *https://www.linkedin.com/pulse/role-information-technology-business-success-abid-afzal-butt*
3. *http://www.skills.sa.gov.au/training-learning/training-and-higher-education/what-is-a-course-or-qualification*

UDC 004.9

V. Petrykovska, N. Trofymova
st.gr. SP -13d
Zaporizhia State Engineering Academy
e-mail: FreakingFreak27@gmai.com
e-mail: sa2b@mail.ru

INFORMATION TECHNOLOGIES IN UKRAINIAN EDUCATION

Informatization of society for a long and complex process that requires a lot of mental and physical resources. The value of information technology is the ability to collect, analyze and transfer of information, in different points of the world. These technologies complement the intellectual abilities of human. New information technology open the next page in the scientific community of Ukraine and humanity. Education, as one of the major institutions of society, can not avoid this process. Informatization of education aimed at the formation and development of intellectual potential of the nation, improving the learning process through the introduction of computer teaching methods and evaluation of quality of knowledge. It is a key prerequisite training highly qualified specialists in the world today. Informatization of society is associated primarily with the development of computer's techniques, different software, WAN and multimedia technologies. Building effective ways of informatization of education, taking into account

international experience and the real state of national education - is one of the urgent scientific and practical problems.

Processes occurring in today's education show that consistently changing traditional views on education in Ukraine. This allows you to provide effective learning through building space in which everyone can create information and knowledge, use and share, allowing to everyone who has appropriate resources to fully realize their potential, promoting their own development and improving the quality his life provided widespread use of new ICT (information and communication technology). In modern Ukraine actively created regulatory and normative base areas of information and information activities, including the Law of Ukraine "on information", "on the National informatization program" "on the Concept of the National informatization program" and other regulations. But along with some success, there are a number of issues, including: insufficient level possible use of modern information technologies; insufficient quantity and quality of base; imperfect legal support using information technology in education, particularly of remote learning.

For example, introduction of distance learning approaches in foreign countries paid due attention, in particular, the problems of the current state and development prospects. The UK has a national strategy on ICT, which included the development of skills, development of appropriate knowledge and skills in the learning process. This approach made it possible to create the basis and foundation for the modified and integrated application of distance learning in higher education UK. Problems use of distance education in recent years has become exceptionally topical in Ukraine. Many citizens of Ukraine who located on uncontrolled territory of Ukraine sometimes haven't financial opportunities to move to another place to get a full education. The solution to this problem, in my opinion, would be the adoption of a national program or law that would allow students to confirm their right to study in Ukrainian educational institutions and to develop further knowledge remotely. Of course, in this case to apply new methods of quality control students received theoretical knowledge and practical skills.

So, as a result of the study found that in recent years more and more space in education takes information technology, global telecommunications networks and other.

Ukraine has long been a leader in scientific and technological advancements, which, in tandem with its skilled workforce and developed educational system, has since independence allowed the country to develop one of the most dynamic IT markets in Eastern Europe.

Now with an estimated 90,000 IT specialists, Ukraine is among leaders in Central and Eastern Europe in terms of the number of domestic IT professionals entering its labor market.

And with the industry fast expanding, Ukraine anticipates computer science to be among the most popular career choices for Ukrainians in the near future. Along with “traditional” computer science courses at the established state higher education institutions, new privately-run, paid-for courses and free ones run by non-governmental organizations are emerging to teach Ukraine’s future programmers.

Classical tech education . Ukraine has long traditions in providing higher technical education. State technical institutions like Lviv, Odesa, Donetsk, Kharkiv and Kyiv polytechnic universities still play a significant role in training specialists in microelectronics, engineering, mathematics and programming.

The Ukraine Digital News report on Ukrainian IT industry says the country’s universities annually produce over 130,000 graduates, of which 36,000 obtain technical degrees, including some 15,000 in information technology-related subjects.

According to investment company Horizon Capital, Ukraine ranks 41st in the world for the quality of its university research.

But the state education sector has bugs to fix. The current educational system, with its theory-heavy curriculum, is starting to look rigid and outdated given the dynamic development of

Ukraine's IT sector. Poor state salaries for university staff makes it difficult for these institutions to attract not just theorists, but those with real experience, says Yegor Stadny, the executive director of CEDOS, a think tank on educational issues.

Stadny says that for Ukraine to retain a competitive educational level at its universities, it will need teachers with professional experience. But such people won't be tempted from business back into academia without good pay.

"The salaries at universities for teachers of IT programs aren't competitive enough to bring specialists in from the IT industry," Stadny told the Kyiv Post. The way to break out of this low-wage, low competitive loop, he says, is to develop the IT industry in Ukraine so that tech companies have the resources to fund technical courses in the universities – effectively paying to educate its future employees.

The catch is that for the IT industry to develop, it's first going to need a steady stream of good-quality graduates from the present, underfunded educational system.

And Microsoft Ukraine General Manager Nadiia Vasylieva says that employers still look for an academic degree first and foremost when hiring.

"We typically consider candidates with an academic degree, because a university degree still provides the knowledge and basis we are looking for," Vasylieva told the Kyiv Post. "However, for any position, professional skills and competences are always primary."

Vasylieva is not put off by graduates lacking practical skills after they finish university.

"All of us have been there," she said. "I personally believe in the need for constant education and lifelong learning for everyone."

Private IT schools. Responding to the demand for qualified programmers, entrepreneurs and the IT communities Ukraine's big cities are starting to offer various short-term courses to teach programming languages.

The courses can be either alternative to, or complement university-based courses. Most, however, are independent of higher education, and focus on teaching particular programming languages.

Andrei Pivovarov, the CEO of GoIT, a provider of tech courses in Kyiv, thinks even though attending university is still an important part of a person's development, it can't be considered a fast-track to a successful IT career.

"Undoubtedly, university is good for personal development and socialization, but it's lagging as a place that helps build a career," Pivovarov told the Kyiv Post. "Universities are slow. You can enter the IT profession after taking four-six months of commercial courses, while university takes at least four years."

Indeed, several private programming schools promise to train their clients up for a job in the IT sector in a matter of months.

Such commercial programming courses are now available in schools like LITS in Lviv, the Ukrainian IT School in Kharkiv, SkillsUp in Dnipropetrovsk, GoIT in Kyiv, the Beetroot Academy in Poltava, Odesa and Kyiv, and ITStep, which is present in every large city in Ukraine.

There are various reasons for people to seek a job in the IT industry, but the key one, according to Pivovarov, is the tendency of IT companies to implement western standards in their corporate culture.

Kharkiv IT Cluster Executive Director Nataliya Vynogradska thinks more Ukrainians have started learning programming because the IT industry offers the kind of benefits no other industries yet provide.

"IT-companies offer good employment conditions," Vynogradska said. "It's a really promising industry looking ahead to the future. It (also) gives the opportunity to travel – and if you're a freelancer you can be based anywhere in the world."

Volunteer IT schools. While many other industries in Ukraine are withering due to the country's fragile economy, the war, and unstable political situation, the tech business is stubbornly growing, offering more jobs every quarter and bringing money to the state budget.

The top 25 tech companies in Ukraine — including EPAM, Ciklum, Luxoft, GlobalLogic and others — together employ more than 30,000 programmers.

The increasing demand for programmers has encouraged industry players and non-governmental organizations to take active steps to train up more computer science professionals – at no or little cost to students. For instance, the non-profit organization BrainBasket, which has the goal of developing IT education in Ukraine, plans to train 100,000 IT professionals by 2020 via its free courses.

BrainBasket CEO Vladimir Liulka even believes the IT industry can build a middle-class in Ukraine.

"The tech industry does give better working conditions and better salaries," Liulka said in a March 3 interview. "We can create a middle class – which is a real success for any nation."

BrainBasket has launched its free educational courses all over Ukraine to teach basic programming. The course, called Technology Nation, is based on a study program for novices designed by Harvard University.

Self-educating **.** But BrainBasket is not the only option for Ukrainians looking to learn how to program for free.

Microsoft's Vasylieva says that there are large numbers of excellent online free courses, platforms and websites serving all kinds of IT training. These range from the well-known Coursera and edX free online courses, to free online courses run by top U.S. universities like Stanford, Harvard, MIT and Yale.

"So there's no excuse for not learning," Vasylieva says.

REFERENCES

1.https://www.kyivpost.com
2. https://preply.com

УДК 147:615.1:54:004.9

О. Подплетня,
д.фарм.н., професор, завідувач кафедри загальної та клінічної фармації
Дніпропетровської медичної академії МОЗ України"
e-mail: e_podpl@mail.ru
Л. Хмельникова,
к.хім.н., доцент кафедри загальної та неорганічної хімії
Дніпропетровської медичної академії МОЗ України,
м. Дніпро
e-mail: Ludmila.DMA@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПРОВІЗОРІВ

Вища фармацевтична школа прагне дати майбутньому провізору професійні знання, вміння, навички та компетенції по найважливіших розділах фармації, навчити самовдосконаленню та самоосвіті. Модернізація вищої освіти потребує кардинального оновлення освітніх ресурсів для студентів. У той же час більшість викладачів вищої школи використовують традиційні технології навчання в аудиторному форматі, ігноруючи нагальні проблеми інтенсифікації навчального процесу, коли за мінімальний час студентам необхідно

надати максиму інформації [1]. Тому в даний час важливо впроваджувати в навчальний процес нові навчальні матеріали - електронні освітні ресурси (ЕОР) - інформацію про освітній контент, що характеризує його структуру і вміст [2]. Використання інформаційних технологій в навчальному процесі підвищує інтерес майбутніх провізорів до навчання, сприяє розвитку навичок самостійної роботи, стимулює їх творчий потенціал [3].

Метою дослідження було вивчення можливості використання ЕОР як засобу підвищення ефективності оволодіння практичними навичками з хімічних дисциплін.

Для здійснення вищезазначеної мети нами проведено анкетування студентів, що дозволи до вивчити необхідність створення ЕОР і можливість студентів працювати з ними. При відповіді на питання о видах інформаційних ресурсів і способах сприйняття інформації студенти могли дати декілька варіантів відповідей. В результаті встановлено, що 81,5% респондентів мають можливість роботи з ЕОР. Цікавим виявився той факт, що 84% студентів сприймають інформацію візуальним (зоровим) способом. 87,6% респондентів вважають, що ілюстративні матеріали (ефекти кольорових реакцій виявлення іонів, функціональних груп органічних сполук, перехід забарвлення індикатору при кількісному визначенні тощо) сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу. Результати анкетування показали, що переважна частина студентів готова працювати з ЕОР. Основними джерелами інформації, що використовують студенти при традиційному вивченні хімічних дисциплін, є підручники, навчально - методичні посібники, курси лекцій, збірники тестових завдань та ін., складені відповідно до програм з хімічних дисциплін для студентів за спеціальністю «Фармація», а також Державна фармакопея (ДФ) XI і XII видань. Кожен з перерахованих вище інформаційних джерел надзвичайно корисний для студентів. Однак вивчення величезної кількості літератури забирає у них багато часу на пошук необхідної інформації з конкретного питання. Крім того, в даних виданнях недостатньо ілюстративного матеріалу, що відображає основні етапи проведення фармацевтичного аналізу. При виконанні лабораторних робіт у студентів часто виникають труднощі, пов'язані з технікою проведення аналізу, роботою на приладах та ін. Тому дуже важливо створення ілюстративних матеріалів до лабораторних занять.

Один з важливих розділів фармацевтичного аналізу - аналіз фармацевтичних субстанцій. Майбутні провізори повинні, використовуючи хімічні, фізичні і фізико-хімічні методи, вміти проводити аналіз субстанцій за такими розділами фармакопейних статей: «Опис», «Розчинність», «Тотожність», «Випробування на чистоту і допустимі межі домішок», «Кількісне визначення». Студенти повинні оволодіти також навичками аналізу лікарських препаратів, що містять один або кілька компонентів, з огляду на їх фізичні та хімічні властивості. На основі структурованих слайдів з ілюстративними матеріалами представлені правила проведення випробувань, покрокова деталізація кожного методу аналізу. Об'єктами дослідження слугували неорганічні лікарські засоби у вигляді субстанцій та лікарських форм: гідрогенпероксид, борна кислота, нітрати лужних металів, кальцію хлорид, бісмуту нітрат основний, сульфати цинку, феруму (II), міді та ін. Вивчаючи слайди, можна простежити загальні закономірності і правила аналізу фармацевтичних субстанцій, відповідно до вимог загальних фармакопейних статей ДФ XII видання. Для кожної з субстанцій наведені методики реакцій тотожності та кількісного аналізу, кольорові ілюстрації, формули розрахунків. Кількісне визначення проводилося як хімічними (алкаліметрія, ацидиметрія, аргентометрія, комплексонометрія, йодометрія, перманганатометрія, хроматометрія, гравіметрія), так і сучасними фізико - хімічними методами (спектрофотометрія, потенціометрія, полярографія, рефрактометрія, хроматографія). Наприклад, в аналізі стабілізатора натрію бензоату, що міститься в 3% розчині гідрогенпероксиду, була використана розроблена і валідирована

спектрофотометрична методика [4]. Таким чином, студенти отримували можливість ознайомитися не тільки з відомими, а й з новими методиками аналізу.

Для оцінки ефективності використання електронних ілюстративних матеріалів нами проведено анкетування студентів 2- 3 курсів. Середній бал (за традиційними оцінками 3,4) за підсумками поточної успішності в групах (основній і контрольній) був однаковим. Групи проходили підготовку до практичного заліку за темою «Аналіз фармацевтичних субстанцій. Студенти основної групи готувалися до заліку, використовуючи традиційні друковані навчальні матеріали та створені електронні ілюстративні матеріали, а студенти контрольної групи - тільки друковані матеріали. Завдання контрольного етапу дослідження полягало в порівнянні рівня оволодіння практичними навичками студентами основної і контрольної груп. Після підготовки студенти здавали залік з практичних навичок, який оцінювався за 5-бальною системою. Визначали середній бал в кожній з груп: в контрольній групі він дорівнював 3,3, а в основній - 3,7. Розрахований коефіцієнт ефективності даної методики (співвідношення середнього балу основної групи до середнього балу контролю) дорівнював 1,12. Важливим етапом дослідження було анкетування студентів основної групи. Більшість учасників експерименту дали в цілому позитивну оцінку ЕОР з урахуванням різних показників . 95,8% опитаних вважають за необхідне створення ілюстративних матеріалів за хімічними дисциплінами. На думку студентів, ЕОР необхідні для підготовки до занять (91,9%), заліків (87,3%), іспитів (57,3%). 80,9% студентів вважають, що застосування ЕОР за хімічними дисциплінами сприяло підвищенню рівня знань та якості навчання. Студенти висловили бажання використовувати подібні ресурси при подальшому навчанні. Розроблені ЕОР можна включати в навчальний процес, як при очній, так і при заочній формах навчання, використовуючи дистанційні освітні технології. Студенти, які вивчають теоретичну частину хімічних дисциплін дистанційно, можуть застосовувати подібні ЕОР для підготовки до лабораторних занять, які будуть проводитися під час установчої сесії.

Основою підвищення якості контролю успішності при вивченні хімічних дисциплін є принцип профільного (професійного) викладання. Реалізація принципу забезпечує не тільки оволодіння студентами передбачених програмою знань, умінь і навичок, а й успішно формує інтерес до певної професії, ціннісне ставлення до неї. Зв'язок дисциплін фармацевтичного циклу (наприклад, хімічних і фармацевтичних) реалізується на ілюстративному, теоретичному і методологічному рівнях. На першому з них відбувається звернення до вивченого студентами матеріалу конкретних наук для ілюстрації хімічних понять, принципів, законів; на другому, більш високому принципі профілювання, демонструється значення хімії для інших наук; на третьому, в процесі викладання хімії розглядаються методологічні проблеми частних наук того чи іншого профілю з метою формування у студентів розуміння того факту, що хімія є універсальним інструментом (загальнонауковим) пізнання об’єктивного світу. Професійна спрямованість викладання забезпечує активне засвоєння, використання і розширення хімічних знань, сприяє підвищенню наукового рівня показує значення і роль хімії в загальній системі підготовки фахівця фармацевтичного профілю.

При реформування навчального процесу відповідна роль відводиться ефективності, яка залежить від ступення її мотивованості. При цьому реальна навчальна діяльність завжди полі мотивована, тобто спонукається, спрямовується і регулюється сукупністю мотивів, що відображають багатосторонню взаємодію особистості з навколишнім її світом.

Мотивація до вивчення окремих предметів на початковому етапі фармацевтичної освіти багато в чому визначається досвідом попереднього навчання. На підставі анонімного анкетування студентів молодших курсів була визначена сформованість мотивації до вивчення курсів хімії у випускників середньої школи. Жоден з респондентів не відноситься до хімії як до науки негативно, 95% відзначило позитивне ставлення, в той же час-5%

нейтральне ставлення. 56% студентів вважають, що хімічні знання необхідні для більшості людей у повсякденному житті, незалежно від обраної ними професії. Позитивно до хімії, як до навчального предмету, відноситься 78% студентів, в той же час 19% студентів ставляться негативно. Розвиток мотивації до вивчення хімії при переході від школи до вузу вимагає не тільки особистої зацікавленості студента, а й подолання низки труднощів, пов'язаних з адаптацією до вузівської системи освіти. При спробі оцінити труднощі при вивчені хімії, з якими студенти зіткнулися в перший місяць навчання у вузі (слабкий рівень шкільної підготовки, відсутність навичок самостійної роботи, відсутність доступних і зрозумілих навчальних посібників, необхідність запам'ятовувати велику кількість фактичного матеріалу інтенсивне навантаження з інших дисциплін), більшість студентів обрали останнє. Для з'ясування позитивної оцінки контролю якості модульного навчання у студентів старших курсів виявили наступні моменти: чіткість, можливість багаторазової підготовки, відсутність жаху не подолати труднощі в навчанні. У якості причин, які викликають труднощі – незвична форма надання матеріалу, великий ступінь самостійної роботи, відсутність швидкої допомоги.

Таким чином, згідно з результатами дослідження, використання електронних освітніх ресурсів в навчальному процесі сприяє кращому засвоєнню практичних навичок хімічних дисциплін. Необхідно створювати нові і постійно оновлювати існуючі електронні ресурси з урахуванням сучасних наукових досягнень. Це буде підвищувати інтерес до навчання, активізувати пізнавальну діяльність студентів, що позитивно позначиться на рівні їх знань і умінь.

Список використаних джерел

1. Костиков А.Н. Андрагогические и психолого-педагогические условия профессиональной подготовки преподавателя высшей школы к деятельности в системе дистанционного обучения/А. Н. Костикова // Высшее образование сегодня. – 2011. – № 6. – С. 64–67.

2. ГОСТ Р 52653-2006 Информационно-коммуникационные технологии в образовании. Термины и определения.

3. Саттарова О.Е. Информационные технологии как средство совершенствования качества подготовки и повышения квалификации провизоров/) / Е. Саттарова // Фармация. – 2009. – № 7. – С. 44–47.

4. Ярыгина Т.И Определение бензоата натрия в растворе перекиси водорода / Ярыгина Т.И., Саттарова// О.Е .Фармация. – 2010. – № 5 .-с.12-13

UDC 669.02/09

Y. Romanenko
postgraduate student
Zaporizhzhe State Engineering Academy
e-mail: uraroman@gmail.com

DETERMINATION OF ORE SIZE DISTRIBUTION WITH IMAGE ANALYSIS

In the mining industry determination of size distribution is traditionally done with big and very expensive ridars. In this paper a new method for analyzing crushed ore size distribution by means of image analysis from a conveyor belt is introduced. The method introduces a cheap and effective way to do size distribution analysis. Also a special analysis system based on the idea and built at Pyhäsalmi, Finland, is described. With this system the analysis can be performed on-line right after crushing.

As the computational power of modern computers increases it has enabled researchers to use more and more intensive calculations in on-line analysis or control applications. One important area is image analysis, which usually involves demanding calculations. In this paper a novel image

analysis-based measurement system designed to calculate particle size distribution of crushed ore is presented. The system was built to measure the size distribution after the first crushing stage that is done in the mine right after blasting.

The crushed ore is separated into four different sizeclasses (0-35mm, 35-85mm, 85-100mm and over 100mm in diameter) in the surface and stored in four different silos. From these silos the ore is fed to the grinding mills in correct proportions in order to achieve the best possible result. Thus, it is obvious that the ore coming from the mine has to have correct amount of different sized particles, otherwise one or more silos in the surface will run out of ore. From the level measurements in the silos it is possible to determine the size distribution on the surface and thus see what size classes are running out. However, since the silos are on the surface and there are two additional buffer-silos in the mine the time delay from the crusher to measured change in the size distribution can be even days. This leads to situation where it is very difficult if not impossible to make corrective actions in time. To overcome the problem it was decided to implement size distribution analysis system in the mine, right after the crusher. This way there would be an estimate of the size distribution coming from the crusher that would have only few minute time delay. The basic idea of the analysis is to have a monochrome camera on top of the conveyor belt and a single light source coming from the side. This leads to situation where the rocks form shadows to the image. An example of this kind of image is shown in Fig 1. The length of the shadow is proportional to the size of the rock throwing it. This information is utilized in the calculations.

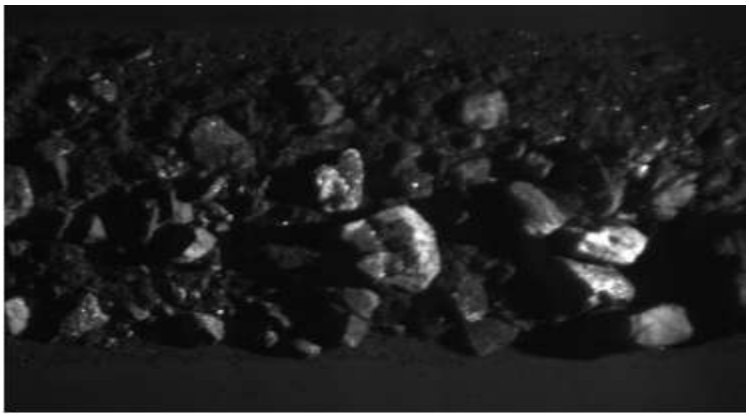

Figure 1. Crushed ore on a conveyor belt

The focus of this thesis is characterizing grainsize distribution of the waste-rock and quantifying gas transport in the test waste-rock piles.

Grain size of waste rock ranges from millimeters to meters. Sieve analysis typically only provides information of grain size <0.1 m at a single location. A computer program was developed using digital image-processing techniques to obtain a spatial grain-size distribution from photographs of tip faces of the test waste-rock piles acquired in the field. The program characterizes grain size >0.1 m and employs a region-growing algorithm for segmentation of waste-rock grains with pre- and post-processing techniques to improve the accuracy of segmentation. The program was applied to photographs of six different tip faces of the test waste-rock piles. For grain size <0.1 m, data from sieve analyses were attached to the grain-size curves generated from image grain-size analyses to obtain a full spectrum grain-size analyses ranging from boulders to fines. The results show that fine fractions are retained at the top of the tip faces and grain size increases non-linearly from top to bottom of a waste-rock pile. Calculations show that although the greatest mass is associated with the medium and coarse fractions, the greatest surface area is associated with the fine fractions. The results are consistent with field observation that the initial solute concentrations are greatest at the top of the pile and saturated hydraulic conductivity are lower at the top of the iv pile

than in the pile interior. Statistical moments show that the test waste-rock piles have mean grain size of granules and are very poorly sorted, coarse skewed and leptokurtic. Permeability is calculated using empirical formulae and good agreement is obtained between calculated values and field measurements. The heterogeneity of grain size obtained from this study can provide a basis for future modeling efforts.

In order to perform theseparation by means of flotation the ore must be ground to small particles approximately 50-100µm in diameter (see [1] and [2]). The grinding method in Pyhäsalmi is so called autogenous method where the largest particles of the ore are used as grindstones.

Gas transport analysis focused on 1) substantiating the relationship between wind flow external to the waste-rock pile and gas pressures within the pile, 2) determining the gas flow regime in the pile, and 3) quantifying the temporal variation in wind speed and direction and determining the relevant time scales. Differential gas pressures were measured in 2008 at 49 locations within one of the three test waste-rock piles and 14 locations on the surface of the pile at one-minute intervals. Wind speed and direction were measured at 10-min intervals. Correlations between wind vectors and pressure measurements show that the wind influences pressure fluctuations in the test pile. The strength of the correlation is roughly inversely proportional to the distance between measurement ports and the atmospheric boundary. The linear relationship between internal pressure measurements and surface pressure measurements demonstrate that gas flow is Darcian within the test waste-rock pile. Spectral analysis of wind data and a one-dimensional analytical solution to the flow equations show that the persistence of wind in a certain direction has most pronounced effects on transient gas flow within the pile. The penetration depth of wind-induced gas pressure wave is a function of the periodicity of the wind and permeability of the waste-rock pile.

Recent developments in digital image processing provide an opportunity to gain a better understanding of large-scale grain-size distribution that is otherwise difficult to obtain through mechanical sieve analysis. An innovative method to obtain grain-size distribution information from photographs of waste-rock piles was developed and applied to a wellcharacterized study site in the Canadian arctic. The method is based on a region-growing algorithm with edge enhancement and image dilation as pre- and post-processing techniques and demonstrates sound reproducibility. The method was applied to photographs of six exposed faces of two test-scale waste-rock piles. The results are presented both as grain-size distribution curves and d50 contours. The results show that fine fractions are retained at the top of the tip faces and grain size increases non-linearly from top to bottom of the test-scale waste-rock pile. Calculations show that although the greatest mass is associated with the coarse fractions, the greatest surface area is associated with the fine fractions. Statistical moments demonstrate that these waste-rock piles have mean grain size of granules and are very poorly sorted, coarse skewed and leptokurtic. Field large-scale grain-size measurements are consistent with the image grain-size analysis results. Permeability is calculated using Hazen and Kozeny-Carmen empirical formulae, and reasonable agreement between field and laboratory measurements was obtained. The results also are consistent with the observation that the initial solute concentrations are greatest at the top of the pile and saturated hydraulic conductivity is lower at the top of the pile than in the pile interior.

There are some commercial applications that measure the ore size distribution (e.g. Split Engineering Ltd and Adept Electronic Solutions Pty Ltd) and many published papers around the subject (e.g. [3], [4]), but the idea to use shadow-length information in a statistical way – meaning that there is no segmentation or other difficult and error prone methods (3-D models etc.) – is unique. Also, especially segmentation-based methods would be difficult to implement in this particular case since the amount of fines is fairly large. The system is based on very robust image analysis methods and thus the camera is used just as a robust measurement device that will produce stable image quality to the following image analysis algorithms despite the possible changes in the external conditions.

The structure of the paper is the following: in the first section the physical setup of the system in terms of hardware and software components is described. The following two sections describe the calculations in detail and the last section draws conclusions and describes future research that will be performed regarding the analysis system.

The results obtained with the system are promising and there is growing interest towards the system among the personnel at the mine. In fact, there is quite much work being done to integrate the analysis and the end user software (referred earlier as TCP client program) as an integral part of the daily work of the plant personnel involved in ore production and grinding. However, there is still much work to be done. One important aspect of research is to automate the system as much as possible and include more information to the end user software.

REFERENCES

1 Hätönen J. (1999): "Image analysis in mineral flotation", Helsinki University of Technology, Control Engineering Laboratory, Report 116, Finland.

2 Kaartinen J. (2001): "Data acquisition and analysis system for mineral flotation", Helsinki University of Technology, Control Engineering Laboratory, Report 126, Finland.

3 Crida R. (1992): "Rock recognition using neural networks", Third South African Workshop on Pattern Recognition, November 1992.

4 McDermott C., Miles N. B. (1988): "The measurement of rock fragmentation using image analysis", Departmental Magazine, Department of Mining Engineering, pp. 49-61, 1988.

УДК: 378.018.46 : 615.15-075.85 : 004.9

Г. Смойловська,
к.фарм.н., доцент кафедри фармакогнозії, фармацевтичної хімії та технології ліків ФПО
Запорізького державного медичного університету
науковий керівник - О. Мазулін,
д.фарм.н., професор, завідувач кафедри фармакогнозії, фармацевтичної хімії та технології ліків ФПО
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: smoilovskaj@ukr.net

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРОВІЗОРІВ

Одним з головних факторів, що впливають на якість наданої фармацевтичної допомоги, виступає рівень кваліфікації фахівців фармацевтичної галузі. Сучасна практична фармація потребує у провізорів не тільки володіти спеціальними знаннями у галузі фармації, але й проявляти такі якості, як гнучкість, доброзичливість, самостійність, бути творчою особистістю, що вміє вирішувати нові завдання, прогнозувати результат їх рішень і брати відповідальність за їх наслідки.

Важливою особливістю сучасного етапу розвитку суспільства є його інформатизація, що віддзеркалюється у професійної діяльності людей та в створенні інформаційних продуктів і ресурсів, здійсненні інформаційної взаємодії засобами Інтернет мережі. У зв'язку з цим стають більш запитані фахівці, що володіють системними знаннями в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, які здатні застосовувати їх у своїй професійній діяльності.

Підготовка провізорів на даному етапі вимагає пошуку нових шляхів організації навчального процесу. Розвиток науки та реформування вищої фармацевтичної освіти

безпосередньо пов'язане з потребою підвищення якості підготовки провізорів не тільки під час навчання у ВУЗі, але і після його закінчення на рівні післядипломної освіти [3].

ІТ-технології можуть використовуватися в декількох варіантах. У найбільш простому випадку навчальний процес йде за загальними методиками викладання, а інформаційні технології застосовуються тільки для проміжного контролю знань у вигляді тестування на всіх етапах проведення навчання для оцінки ефективності отриманих знань. У той же час провізор зобов'язаний бути готов до великого об’єму самостійної роботи та самовдосконалення з використанням різноманітних інформаційно-освітніх технологій. Вони повинна знати порядок збору, зберігання, пошуку, обробки, перетворення, поширення інформації в медичних та фармацевтичних системах, використання інформаційних комп'ютерних систем в медицині та охороні здоров'я; вміти користуватися навчальною, науковою, науково-популярною літературою, мережею Інтернет для професійної діяльності; володіти базовими технологіями перетворення інформації (текстові, табличні редактори, пошук в мережі Інтернет).

На даний час одним з найбільш затребуваних спрямувань у навчанні провізорів у системі післядипломної освіти є дистанційне навчання. Дистанційне навчання - сукупність освітніх технологій, при яких цілеспрямована взаємодія особи, що навчається, та викладача, здійснюється незалежно від місця їх знаходження та розподілу в часі, на основі педагогічно організованих інформаційних технологій, насамперед з використанням засобів телекомунікацій та телебачення. Дистанційна освіта дозволяє повною мірою використовувати сучасні засоби передачі освітньої інформації та управління навчальним процесом. Крім того, система дистанційної освіти справляє позитивний вплив на розвиток навчального закладу, так як дозволяє розвиватися відповідній інфраструктурі, що задовольняє знову виникаючі потреби, повну оснащеність навчально-методичними посібниками, комп'ютерною та телекомунікаційною технікою і технологіями.

Така система освіти має певні переваги, дає свободу вибору та рівноправну можливість отримання освіти для всіх категорій громадян з індивідуалізованим підходом до процесу навчання. Навчання носить відкритий творчий характер з використанням інноваційних підходів і забезпечений вільним доступом до інформаційних ресурсів, що дає можливість підвищувати конкурентоспроможність фахівця на ринку праці.

Необхідно помітити й існуючі недоліки, пов'язані з відсутністю особистого спілкування з викладачем і між учнями; вимогами до самоорганізації; та відсутністю технологій та телекомунікаційних інфраструктур. Для можливості дистанційного навчання, особі необхідно мати відповідне оснащення (комп'ютер з виходом в Інтернет) і навички користувача персонального комп'ютера та вміння орієнтуватися в мережі Internet.

Розробка електронного навчального наповнення для дистанційного навчання вимагає специфічних знань, не достатньо старань викладача, який формує конспект лекції та відповідні тестові завдання для проведення контролю знань. Для створення якісних навчальних курсів повинні бути задіяні педагогічні дизайнери, програмісти, фахівці зі створення віртуальних просторів, відеомонтажу, анімації та т.п.

А. А. Андрєєв виділяє п’ять моделей організації учбового процесу дистанційного навчання, де за основу класифікації взято засоби надання учбових матеріалів [1].

1. Модель «кейс-технології» дистанційного навчання (друковані учбові посібники, комп’ютерні програми, аудіо, відео, що надається очно).

2. Модель кореспондентського навчання (друковані учбові посібники, комп’ютерні програми, аудіо, відео, передані за допомоги пошти).

3. Радіотелевізійна модель навчання (гіпертекст, гіпермедіа, аудіо, відео за рахунок телебачення, радіо-транслювання).

4. Модель мережевого навчання (учбово-методичний матеріал в електронній формі через интернет).

5. Модель мобільного персонального портативного комп'ютера (учбово-методичний матеріал в електронній формі, що об'єднана очною формою, ТВ-інформ, Інтернетом).

Найперспективнішою у даний час є технологія з використанням можливостей Інтернету, для реалізації якої ВУЗом має бути створений спеціальний портал, через який провізори у зручний для них час отримують доступ до навчально-методичних матеріалів і проходять контрольні заходи. Однією з основних проблем інтернет-навчання є проблема аутентифікації користувача при перевірці знань. Аутентифікація - процедура пізнавання користувача при зверненні до ресурсів. Для цього при зачисленні на навчання провізорів проводиться створення облікового запису та проведення авторизації, що дозволяє проводити ідентифікацію користувача. Але, в той же час, не можна достовірно визначити ступень достовірності відповідей саме того слухача, який вийшов при авторизації.

Вибір моделі, за якою буде проводитися навчання у кожному конкретному випадку, повинен враховувати їх відповідність можливостям осіб, яких навчають, і особливостям викладання предмета. У той же час, необхідно враховувати, що якісна підготовка фахівців неможлива без проведення певної кількості занять на кафедрі (близько 20-30%), при безпосередньому спілкуванні викладача та провізора-інтерна, що дає можливість оцінити рівень знань кожної особи та внести корективи при подальшому проведенні занять. Решта робочого матеріалу, підготовленого лектором і забезпеченого необхідною кількістю ілюстрацій, гербаріїв і т.п., розміщується на сайті кафедри разом з матеріалом для його самостійного вивчення.

Процес організації та використання інформаційно-освітнього середовища при проведенні занять з фармакогнозії у провізорів складається з взаємозв'язаних частин:

1) розробка навчальних матеріалів для проведення занять на базі кафедри;

2) розробка навчальних матеріалів для проведення комп'ютерних дистанційних занять;

3) створення програмних засобів автоматизації всіх етапів навчального процесу;

4) визначення підрозділів, відповідальних за впровадження інформаційних технологій;

5) підготовка викладачів до використання інформаційних технологій у навчальному процесі;

6) організація постійної взаємодії між викладачами та учнями для забезпечення дистанційного навчального процесу;

7) розробка технологій зберігання й обробки отриманої інформації з можливістю подальшого коригування отриманих знань;

8) на даний час не запропоновано оптимальних технологічних рішень для аутентифікації, тому більшість дистанційних програм передбачає очну екзаменаційну сесію.

Впровадження дистанційної технології освіти передбачає використання сучасного та постійно оновлюваного обладнання та технологій, що динамічно розвиваються. До освітніх методик, найбільш пристосованих для використання у дистанційному навчанні, відносять: відео- та мультимедіа-лекції; електронні підручники; комп'ютерні навчальні і тестуючі системи; консультації та тести з використанням телекомунікаційних засобів; відеоконференції [2]. Тому викладач повинен постійно підтримувати навчальну діяльності провізорів шляхом контролю усіх етапів навчання, своєчасним проведення консультацій, тому що якісне навчання без зворотного зв'язку і постійного діалогу між педагогом і провізором неможливо.

Для найбільш повного застосування порталу потрібно розробити здійснення таких функцій:

- подавати заявки на навчання;
- проходити дистанційне навчання і тестування;

- знайомитися з базами знань (додатковими навчальними та іншими матеріалами);
- переглядати статистику навчання;
- брати участь в опитуваннях;
- отримувати (при необхідності) консультації;
- викладачі у свою чергу можуть також переглядати дані про навчання своїх учнів.

Досвід застосування інформаційних технологій у навчальному процесі при підготовці провізорів дозволяє говорити про переваги подібних форм організації навчального процесу. Зниження тимчасових і просторових бар'єрів в розповсюдженні інформації пов'язано зі зростанням інтенсивності навчального процесу, а використання інтернету дає можливість тиражування навчальної інформації та її доставки. Навчання при цьому стає інтерактивним, зростає значення самостійної роботи осіб, що навчаються, посилюється інтенсивність учбового процесу.

Список використаних джерел

1. Андреев А.А., Солдаткин В.И. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация/ А.А. Андреев, В.И. Солдаткин.– М.: Издательство МЭСИ, 1999. – 196 с.

2. Деменкова Т.А. Проектирование систем дистанционного обучения с элементами аппаратной поддержки : учеб. пособие / Т.А. Деменкова. - М. : - МИРЭА, 2009. - 175 с.

3. Информационно-коммуникативная среда в системе непрерывного профессионального развития медицинских кадров / С.А. Блашенцева, Д.Е. Овчинников, М.И. Береславский и др. // Медицинское образование и профессиональное развитие. – 2011. – № 1. – С. 23 – 30.

УДК 004.9

M. Fedorenchik,
st.gr. SP – 13-2d
Zaporozhye State Engineering Academy
Zaporozhye
e-mail: maksfedorenchik@gmail.com

INTERNET TODAY

In our days the Internet becomes more than just the technology. The Internet is the decisive technology of the Information Age, and with the explosion of wireless communication in the early twenty-first century, we can say that humankind is now almost entirely connected, albeit with great levels of inequality in bandwidth, efficiency, and price.

People, companies, and institutions feel the depth of this technological change, but the speed and scope of the transformation has triggered all manner of utopian and dystopian perceptions that, when examined closely through methodologically rigorous empirical research, turn out not to be accurate. For instance, media often report that intense use of the Internet increases the risk of isolation, alienation, and withdrawal from society, but available evidence shows that the Internet neither isolates people nor reduces their sociability; it actually increases sociability, civic engagement, and the intensity of family and friendship relationships, in all cultures.

Our current “network society” is a product of the digital revolution and some major sociocultural changes. One of these is the rise of the “Me-centered society,” marked by an increased focus on individual growth and a decline in community understood in terms of space, work, family, and ascription in general. But individuation does not mean isolation, or the end of community. Instead, social relationships are being reconstructed on the basis of individual interests, values, and projects. Community is formed through individuals’ quests for like-minded people in a process that combines online interaction with offline interaction, cyberspace, and the local space. In order to fully understand the effects of the Internet on society, we should remember that technology is

material culture. It is produced in a social process in a given institutional environment on the basis of the ideas, values, interests, and knowledge of their producers, both their early producers and their subsequent producers. In this process we must include the users of the technology, who appropriate and adapt the technology rather than adopting it, and by so doing they modify it and produce it in an endless process of interaction between technological production and social use. So, to assess the relevance of Internet in society we must recall the specific characteristics of Internet as a technology. Then we must place it in the context of the transformation of the overall social structure, as well as in relationship to the culture characteristic of this social structure. Indeed, we live in a new social structure, the global network society, characterized by the rise of a new culture, the culture of autonomy.

Internet is a technology of freedom, in the terms coined by Ithiel de Sola Pool in 1973, coming from a libertarian culture, paradoxically financed by the Pentagon for the benefit of scientists, engineers, and their students, with no direct military application in mind (Castells 2001). The expansion of the Internet from the mid-1990s onward resulted from the combination of three main factors:

- The technological discovery of the World Wide Web by Tim Berners-Lee and his willingness to distribute the source code to improve it by the open-source contribution of a global community of users, in continuity with the openness of the TCP/IP Internet protocols. The web keeps running under the same principle of open source. And two-thirds of web servers are operated by Apache, an open-source server program.
- Institutional change in the management of the Internet, keeping it under the loose management of the global Internet community, privatizing it, and allowing both commercial uses and cooperative uses.
- Major changes in social structure, culture, and social behavior: networking as a prevalent organizational form; individuation as the main orientation of social behavior; and the culture of autonomy as the culture of the network society.

I will elaborate on these major trends.

Our society is a network society; that is, a society constructed around personal and organizational networks powered by digital networks and communicated by the Internet. And because networks are global and know no boundaries, the network society is a global network society. This historically specific social structure resulted from the interaction between the emerging technological paradigm based on the digital revolution and some major sociocultural changes. A primary dimension of these changes is what has been labeled the rise of the Me-centered society, or, in sociological terms, the process of individuation, the decline of community understood in terms of space, work, family, and ascription in general. This is not the end of community, and not the end of place-based interaction, but there is a shift toward the reconstruction of social relationships, including strong cultural and personal ties that could be considered a form of community, on the basis of individual interests, values, and projects.

The process of individuation is not just a matter of cultural evolution, it is materially produced by the new forms of organizing economic activities, and social and political life, as I analyzed in my trilogy on the Information Age (Castells 1996–2003). It is based on the transformation of space (metropolitan life), work and economic activity (rise of the networked enterprise and networked work processes), culture and communication (shift from mass communication based on mass media to mass self-communication based on the Internet); on the crisis of the patriarchal family, with increasing autonomy of its individual members; the substitution of media politics for mass party politics; and globalization as the selective networking of places and processes throughout the planet. But individuation does not mean isolation, or even less the end of community. Sociability is reconstructed as networked individualism and community through a quest for like-minded individuals in a process that combines online interaction with offline interaction, cyberspace and the

local space. Individuation is the key process in constituting subjects (individual or collective), networking is the organizational form constructed by these subjects; this is the network society, and the form of sociability is what Rainie and Wellman (2012) conceptualized as networked individualism. Network technologies are of course the medium for this new social structure and this new culture (Papacharissi 2010).

As stated above, academic research has established that the Internet does not isolate people, nor does it reduce their sociability; it actually increases sociability, as shown by myself in my studies in Catalonia (Castells 2007), Rainie and Wellman in the United States (2012), Cardoso in Portugal (2010), and the World Internet Survey for the world at large (Center for the Digital Future 2012 et al.). Furthermore, a major study by Michael Willmott for the British Computer Society (Trajectory Partnership 2010) has shown a positive correlation, for individuals and for countries, between the frequency and intensity of the use of the Internet and the psychological indicators of personal happiness. He used global data for 35,000 people obtained from the World Wide Survey of the University of Michigan from 2005 to 2007. Controlling for other factors, the study showed that Internet use empowers people by increasing their feelings of security, personal freedom, and influence, all feelings that have a positive effect on happiness and personal well-being. The effect is particularly positive for people with lower income and who are less qualified, for people in the developing world, and for women. Age does not affect the positive relationship; it is significant for all ages. Why women? Because they are at the center of the network of their families, Internet helps them to organize their lives. Also, it helps them to overcome their isolation, particularly in patriarchal societies. The Internet also contributes to the rise of the culture of autonomy.

The key for the process of individuation is the construction of autonomy by social actors, who become subjects in the process. They do so by defining their specific projects in interaction with, but not submission to, the institutions of society. This is the case for a minority of individuals, but because of their capacity to lead and mobilize they introduce a new culture in every domain of social life: in work (entrepreneurship), in the media (the active audience), in the Internet (the creative user), in the market (the informed and proactive consumer), in education (students as informed critical thinkers, making possible the new frontier of e-learning and m-learning pedagogy), in health (the patient-centered health management system) in e-government (the informed, participatory citizen), in social movements (cultural change from the grassroots, as in feminism or environmentalism), and in politics (the independent-minded citizen able to participate in self-generated political networks).

There is increasing evidence of the direct relationship between the Internet and the rise of social autonomy. From 2002 to 2007 I directed in Catalonia one of the largest studies ever conducted in Europe on the Internet and society, based on 55,000 interviews, one-third of them face to face (IN3 2002–07). As part of this study, my collaborators and I compared the behavior of Internet users to non-Internet users in a sample of 3,000 people, representative of the population of Catalonia. Because in 2003 only about 40 percent of people were Internet users we could really compare the differences in social behavior for users and non-users, something that nowadays would be more difficult given the 79 percent penetration rate of the Internet in Catalonia. Although the data are relatively old, the findings are not, as more recent studies in other countries (particularly in Portugal) appear to confirm the observed trends. We constructed scales of autonomy in different dimensions. Only between 10 and 20 percent of the population, depending on dimensions, were in the high level of autonomy. But we focused on this active segment of the population to explore the role of the Internet in the construction of autonomy. Using factor analysis we identified six major types of autonomy based on projects of individuals according to their practices:

a) professional development;
b) communicative autonomy;
c) entrepreneurship;

d) autonomy of the body;
e) sociopolitical participation;
f) personal, individual autonomy

These six types of autonomous practices were statistically independent among themselves. But each one of them correlated positively with Internet use in statistically significant terms, in a self-reinforcing loop (time sequence): the more one person was autonomous, the more she/he used the web, and the more she/he used the web, the more autonomous she/he became (Castells et al. 2007). This is a major empirical finding. Because if the dominant cultural trend in our society is the search for autonomy, and if the Internet powers this search, then we are moving toward a society of assertive individuals and cultural freedom, regardless of the barriers of rigid social organizations inherited from the Industrial Age. From this Internet-based culture of autonomy have emerged a new kind of sociability, networked sociability, and a new kind of sociopolitical practice, networked social movements and networked democracy. I will now turn to the analysis of these two fundamental trends at the source of current processes of social change worldwide.

We can only make progress in our understanding through the cumulative effort of scholarly research. Only then we will be able to cut through the myths surrounding the key technology of our time. A digital communication technology that is already a second skin for young people, yet it continues to feed the fears and the fantasies of those who are still in charge of a society that they barely understand.

REFERENSES

1. *https://www.technologyreview.com/s/530566/the-impact-of-the-internet-on-society-a-global-perspective/*
2. *International Telecommunication Union. "Annual Reports."*

http://www.itu.int/osg/spu/sfo/annual_reports/ index.html

3. *Nielsen Company. "Reports." 2013*

http://www.nielsen.com/us/en/ reports/2013 html?tag . =Category: Media+ and+Entertainment

4. *Oxford Internet Surveys. "Publications." http://microsites.oii.ox.ac.uk/oxis/publications*
5. *Pew Internet & American Life Project. "Social Networking." Pew Internet.*

http://www.pewinternet .org/Topics/Activities-and-Pursuits/Social-Networking.aspx?typeFilter=5

UDC 615:339.13]:616.89-008.454

R. Khaliq,
student of Pharmaceutical Department
Zaporozhye State Medical University
O.Yakovleva,
Candidate of Pharmaceutical sciences, senior lecturer of the Department of Clinical Pharmacy, Pharmacotherapy and Management and Economics of Pharmacy
Zaporozhye State Medical University,
Zaporozhye
e-mail: yakovleva.os@zsmu.zp.ua

PHARMACOECONOMIC ASPECTS OF FURTHER IMPROVEMENT OF PHARMACEUTICAL CARE FOR PATIENTS WITH DEPRESSIVE DISORDERS

In modern society among general medical problems the most urgent are the problems of depressive disorders. According to WHO, at the beginning of the XXI century depressive disorders accounted for about 40% of total mental pathology. Every year depression affects about 200 million people, and this figure is rapidly growing. Every eighth person, at least once in life, requires specialized antidepressant therapy (WHO, 2000). Among general population of patients seeking for medical or psychological help, depressive disorders are recorded in 65% of cases. In 148

economically developed countries (Sweden, Spain, the USA, Australia, Japan), this figure reaches 20-29%.

Actuality of problem is caused by the prevalence of depression, its impact on the quality of life and social functioning of the person. Depression reduces and depresses mood, which is often accompanied by anxiety, insomnia, weakness, and loss of appetite, adynamia and other symptoms [12]. In order to be considered as a disease, the depression should have a severe form and duration of at least 2 weeks. A very important aspect of depressive disorders is a risk of suicide. Approximately 2/3 of patients diagnosed with depression are inclined to suicide attempts and 10-15% commit suicide [5].

According to WHO the "epidemic threshold" of suicides makes 9 people per 100,000 population, but in our country, this figure is much higher, it ranges about 40. Thus, the most inclined to suicidal behavior in people aged 21 to 60, the crucial point is at the age from 41 to 50, so from psychological crises suffer mostly working-age population of the country. This all leads to major economic losses.

For the last 40 years depression is successfully treated with psychopharmacological drugs, but only every third case is recognized by doctors and only one in four patients is assigned adequate treatment. Now in the present conditions of limited financing of specialized health facilities, arises the acute question of rational choice of drugs for the treatment of depression

Medical and pharmaceutical care requires the development of a rational approach to the provision of the population with life-saving drugs in resource-limited health care institutions. For this purpose, the leading countries of the world use the results of health technology assessment and economic evaluation of the cost-effectiveness of pharmacotherapy.The use of different medicines and their reasonable choice for inclusion in formulary lists, standards, and protocols of treatment are considered. That technology is called "pharmacoeconomics" [1].

The history of the development of terminology with respect to the concept of "pharmacoeconomics" began in 70s-80s. The analysis of cost-effectiveness of treatment with drugs was understood under the notion. Later, in the early 90s, the term "clinical and economic analysis" was introduced.

That brought the use of pharmacoeconomic approaches beyond pharmacotherapy and allowed to use it in all types of medical technologies. During last decades, the world medical community uses the term "health technology assessment", which is synonymous to the term "clinical and economic analysis" and involves pharmacoeconomy which is pharmacological evaluation of technology.

Currently, the problem of economic estimation of efficiency of application of both separate drugs and drug regimens in Ukraine is one of the most actual issues because it is connected with the necessity to impose rational approaches with limited resources of health care institutions. Rapid development of the pharmaceutical industry and medical services market is taking place [2,3].

The results of the following methods of pharmacoeconomic analysis are used more often. Among them are:

− "*Cost of illness*" is the calculation of all direct and indirect (average) costs for diagnosis and treatment of disease at the level of state or region in order to identify patternsand trends of using funds and optimization of priorities in health care financing;

− "*Cost-minimization*" is when treatment has similar and equal results that allows to compare the costs for selecting a cheaper alternative of medical technologies;

−"*Cost-effectiveness*" is the method of comparing of two or more alternative medical technologies when measured in costs and results of treatment of each of them;

−*"Cost-benefit*" –It is more complex analysis when the costs and benefits of medical technologies are calculated only in financial terms, evaluating the saved money due to the reduction

of disability days and duration of hospital treatment. This method is used to assess benefits of vaccinations, early diagnosis, prevention of diseases;

– *"Cost-utility"* –This method is used while analyzing the effectiveness of treatment on the basis of indirect assessment of patient's quality of life (physical, psychological, social functioning) using alternative treatment regimens. Due to the special questionnaires the quality of life indicators are compared and the number of years of life of standardized quality is determined with the help of index calculation of QALYs (Quality Adjusted Life Years).

In connection with the introduction in Ukraine of pilot projects on the reimbursement of medicines, using elements of the evaluation system of medical technologies promising is the development of unified approaches to conducting and interpreting the results of pharmacoeconomical analysis.

Currently the pharmacoeconomy of developed countries actively uses the method of "risk-sharing". It is used for cost estimation in the application of innovative products and the effectiveness of these medicines. The study is carried out in a particular population during a specific period. Its aim is risk sharing of the financing of overpriced treatment and insufficient evidence on efficacy of innovative drugs between the state and manufacturer.

The application of this method in the implementation of state financing of innovative therapy or medical technology is a relatively new phenomenon in the world of pharmaeconomy. Currently it is widespread in some countries. At the same time, this method can be considered by other countries, in particular, while funding expendable areas of medical care.

Often the results of the method of "risk sharing" is used in the form of an agreement between the manufacturer and the government to reduce the risk in the financing of state procurement of drugs when the high cost of treatment has not yet been confirmed by a high level of evidence of its effectiveness. This method is constantly used since 1997 in the UK, Italy, Portugal, France and only for certain medical technologies it is used in Germany, Belgium, Estonia, Hungary, Lithuania, Slovenia.

The results of "budget impact analysis" are used by managers in the national health programs for budget planning, forecasting the size of insurance payments, the introduction of new medical technologies. It should be noted that the methodology of conducting and providing the results of this analysis is still in the formative stage. The most important sections are still in need of further theoretical elaboration, including the conditions of national health care.

There are two models of analysis of impact on budget: static and dynamic. Static model provides a simple calculation of the costs by changing one or two factors, leaving all the rest unchanged. This may be sufficient if an alternative and reference scenarios are quite similar, but the probability is well known.

The dynamic model takes into account such uncertainties as the probability of clinical outcomes, as well as indirect effects (e.g., more attention is given to the diagnosis of patients, changes in the use of resources, involvement of patients in the payment).

In cases when the introduction of new medical technology requires additional costs for the obtaining more helpful treatment the analysis of "willingness to pay" is used. For its implementation the "willingness to pay threshold" is applied. It reflects the amount in national currency that the society is willing to spend for the achievement of certain therapeutic effect for this category of patients.

The obtained results may vary depending on the country and methods of determination. In carrying out of this method acquires importance the analysis of the indicator "threshold willingness-to-pay" for one year saved quality of life of the patient. It can be calculated by:

− GDP (Gross domestic product), per capita of population multiplied by three (it's the technique recommended by the Commission on Macroeconomics WHO);

− incremental values of the indicators of "cost-effectiveness" ("incremental cost – effectiveness ratio" – ICER) or "cost - utility " ("incremental cost – utility – ICUR);

− survey data groups of consumers of medical and pharmaceutical services or experts, such as random evaluation of closed and open questions, joint analysis, conditional evaluation etc.

The use of multi-criteria approach for decision-making on reimbursement of drugs can be replaced by “cost-effectiveness” analysis in cases when it is advisable to use more criteria than baseline, among which are such measure as price and proven effectiveness.

The purpose of multi-criteria analysis is the choice of the most available and important indicators for making proper decisions in the health care. The advantages of multi-criteria analysis are:

− allows to find the optimal solution in the terms of excess disordered arguments for making a decision;

− provides a consistent and repeatable decision-making process through the use of common approach to different contexts of decision-making;

− delivers more clear decision-making process, i.e. evidence and other factors are taken into the account, and the decision-making process is understandable to external observers.

Thus, the results of the economic evaluation of medicines will allow to justify the choice of the most rational treatment regimens for patients with depressive disorders. That will enable to make reasonable managerial decisions to identify priorities in the financing of medical and pharmaceutical care of these patients.

REFERENSES

1. Дмитрик К. Оцінка медичних технологій – впровадження в країнах с обмеженими ресурсами [Електронний ресурс]. / К. Дмитрик // Щотижневик «Аптека». – № 1052 (31). − Режим доступу: http://www.apteka.ua/article/381572?print=1.

2. Дмитрик К. Оцінка медичних технологій – комплексний підхід для покращення доказової бази політичних рішень [Електронний ресурс]. / К. Дмитрик // Щотижневик «Аптека». – № 1051 (30). − http://www.apteka.ua/article/380969.

3. Лук’янчук Є. Оцінка медичних технологій: вимірювання вартості та результатів лікування [Електронний ресурс]. / Є. Лук’янчук // Щотижневик «Аптека». – № 1050 (29). − Режим доступу: http://www.apteka.ua/article/380050.

4. Яковлева Л. В. Фармакоекономічний аналіз застосування лікування препаратів для лікування депресії [Електронний ресурс]./ Л. В. Яковлєва, О. В. Ткачова, Т. Ю. Щукіна : Фармакоекономіка в Україні: стан та перспективи розвитку : матеріали III наук.-практ. конф., м. Харків, 25-26 лютого 2010 р. – Х.: Вид-во НФаУ, 2010. – Режим доступу: http://pharmacoeconomics.com.ua/files/Conferentions/sbornik%20tezisov%20-%202010.pdf.

УДК:378.147:616-051:004.9

О. Цис,
Запорізький державний медичний університет
науковий керівник - І. Білай,
д.мед.н., професор, завідувач кафедри клінічної фармації, фармакотерапії та УЕФ
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: belay_im@mail.ru

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким розвитком інноваційних процесів у сфері медичної освіти. Вимоги до вищої школи сьогодні визначаються ситуацією, яка характеризується глобальними процесами перерозподілу праці.

Головне завдання, що стоїть перед вищою медичною школою - забезпечувати розвиток потенціалу майбутніх фахівців-медиків для практичної діяльності. Глобальною метою реформування професійної освіти є навчання майбутнього медика самостійно взаємодіяти з інноваційним світом, що знадобиться в його професійній праці.

Впровадження електронних і дистанційних технологій в навчальний процес - нагальна потреба на сучасному етапі модернізації навчального процесу у ВНЗ. Завданням інформатизації процесу навчання в медичному університеті є надання студенту актуального методичного забезпечення з дисциплін і контакт з професійним викладачем в ході навчального процесу шляхом впровадження інноваційних освітніх технологій: електронного навчання і дистанційних технологій, якими він зможе користуватися з будь-якого електронного пристрою.

При реалізації дистанційних технологій і впровадження їх в навчальний процес ВНЗ, необхідно враховувати всі нижченаведені принципи (таблиця 1):

Таблиця 1

1.	Принцип цілісності	включає нормативно-правову, фінансово-економічну, маркетингову, матеріально-технічну підсистеми та підсистему безпеки
2.	Принцип відтворюваності	при виборі технологій варто враховувати, що сучасна медична освіта повинна бути реалізована в умовах освітнього закладу при необхідному і достатньому мінімумі матеріальних засобів, людських ресурсів і часу
3.	Принцип адаптації	цей принцип вимагає пристосування процесу навчання до особистості того, хто навчається і пізнавальним особливостям конкретного студента. Ця вимога розширюється до адаптації освітнього процесу до умов його місця проживання та життєдіяльності, фінансовим і фізіологічним властивостям його організму
4.	Принцип психологічної обґрунтованості	Цей принцип набуває особливого значення з огляду на самостійну, в основному ізольовану, роботу студента-медика з переважним використанням комп'ютерних і телекомунікаційних засобів у процесі навчання
5.	Принцип економічної доцільності	принцип, який набуває першочергового значення в нинішніх умовах недостатнього фінансування сфери освіти; застосування нової дистанційної освітньої технології повинно бути економічно обґрунтовано
6.	Принцип науковості	принцип, який вимагає опори на останні досягнення педагогічної науки, на експериментально перевірені дидактичні нововведення, дані з суміжних з дидактикою областей знання
7.	Принцип гнучкості	принцип, який вимагає забезпечення можливості оперативного і безперервного оновлення змісту навчання, модернізації змісту навчальних дисциплін і дидактичних матеріалів до них
8.	Принцип контрольованості	принцип виражається у вигляді наявності деякого компонента в системі, що забезпечує якісну оцінку результатів реалізації технології навчання. При проведенні електронного навчання принцип контрольованості можна реалізувати шляхом моніторингу відвідуваності електронних ресурсів, часу, проведеному на сайті, звітів про проведення дистанційних тестувань, записи відео лекцій при використанні дистанційних технологій відбувається контроль віддаленої роботи не тільки учнів, а й викладачів, що є важливою перевагою впровадження таких технологій в навчальний процес

Наведені принципи реалізуються багатьма структурними підрозділами вузу і необхідні при розподілі їх функціональних обов'язків і координації взаємодії в процесі організації і впровадження дистанційних технологій.

Принципи, знання яких необхідно викладачеві при організації занять з застосуванням дистанційних технологій є відповіддю на численні типові питання, які задають викладачі при підвищенні кваліфікації за темою використання системи дистанційного навчання (таблиця 2):

Таблиця 2

1.	Принцип стартових знань	наприклад, для організації занять з застосуванням дистанційних технологій необхідні знання та навички у використанні комп'ютера як у викладача, так і у студента. Зазвичай існує думка, що студенти добре володіють комп'ютерами, але це помилкове переконання, особливо якщо ми розглянемо групи заочної форми навчання. Медичні спеціалісти зазвичай мають профіль діяльності, не пов'язаний з комп'ютерною технікою, а годин з дисципліни «Інформатика» в навчальному плані недостатньо для отримання стійких практичних навичок навігації в різних програмних середовищах
2.	Принцип інтерактивності	найважливіший принцип при організації процесу навчання із застосуванням дистанційних технологій. Саме наявність інтерактивних елементів електронного навчально-методичного курсу відрізняє його від будь-якого сайту або електронної копії паперового навчального посібника. Інтерактивними елементами є: завдання з можливістю відправлення відповіді в системі дистанційного навчання, семінар, форум, чат, тестування, віртуальна кімната для консультацій з викладачем, on-line відео лекція та ін. Наявність цих елементів в електронному навчально-методичному курсі є обов'язковим і враховується при експертизі курсу перед впровадженням в навчальний процес. Після проведення експертизи видаються документи, в яких вказані параметри курсу і посилання на адресу його розміщення
3.	Принцип індивідуалізації	дозволяє врахувати в курсі різний темп навчання і рівень початкових знань з дисципліни. Викладач має можливість ранжувати студентів за малими групами і надавати їм доступ до навчальних матеріалів різного рівня складності. Таким чином, з'являється можливість проектування індивідуальної траєкторії навчання студента в рамках окремої дисципліни
4.	Принцип ідентифікації	реалізується шляхом обмеження доступу в систему дистанційного навчання тільки зареєстрованим користувачам
5.	Принцип регламентного навчання	полягає в можливості структурувати курс за темами або по тижнях відповідно до навчального плану. Викладач має можливість регулювати доступ до різних тем курсу відповідно до розкладу занять і темпу засвоєння навчального матеріалу групою. Доступ регулюється адміністратором курсу шляхом закриття / відкриття інформації по темам для студентів одним кліком, причому для викладача ці теми залишаються видимими на екрані. Також регламент навчання відбивається в особистому календарі студента, який бачить, коли у нього термін здачі завдання, терміни проходження тесту або дата контрольної точки з дисципліни
6.	Принцип забезпечення відкритості і гнучкості навчання	полягає в можливості доступу до електронних ресурсів в будь-який зручний час, так як вони відкриті для використання 24 години на добу. Гнучкість при навчанні проявляється у виборі темпу навчання, місця навчання, в порядку освоєння дисциплін. Статистика звернення

		до сайту дистанційного навчання говорить про підвищення числа користувачів сайту у вечірній і нічний час. Причому аналіз категорій користувачів дозволяє стверджувати, що не тільки студенти-медики, а й викладачі використовують нічний час для роботи над електронним навчально-методичним комплексом
7.	Принцип педагогічної доцільності застосування засобів нових інформаційних технологій	Цей принцип є основоположним при ухваленні рішення про використання електронного навчання і дистанційних освітніх технологій в навчальному процесі. Приймаючи рішення про впровадження даних нових технологій, викладачеві слід визначити мету. Наприклад: надати доступ студентам до лекційного матеріалу для повторного освоєння; розвинути навички самостійної роботи з інформацією, прискорити і централізувати збір відповідей на завдання; надати можливість навчального тестування та ін.

Спрямованість розвитку вищої медичної освіти,яка є неперервною, вимагає постійного вдосконалення освітніх методик, комплексної діяльності щодо створення, освоєння, використання й поширення новітніх педагогічних технологій.

Список використаних джерел

1. Быкова Н.Н., Баулин Е.А. Дистанционные технологии в образовании как фактор развития информационной культуры студента // Вестник ЛГУ: научный журнал. – Т. 3. Педагогика. – 2014. – № 3. – С. 87-92.

2. Побережна Н. Діагностика впровадження інформаційних технологій у процес навчання студентів / Н. Побережна // Вищашк. – 2010. – N 1. – С. 43–52.

3. Сазоненко Г.С. Інноваційна культура освіти / Г. Сазоненко // Управління освітою. – 2010. – №13–18. – С. 6 – 10.

4. Хуторской А.В. Компетентностный подход в обучении: научно-методическое пособие. – М.: Эйдос; Изд-во Института образования человека, 2013. – 73 с.

УДК: 37.016:54

М. Щербак,
к.фарм.н., асистент кафедри фізколоїдної хімії,
Запорізького державного медичного університету
науковий керівник - А. Каплаушенко,
д.фарм.н., доцент, завідувач кафедри фізколоїдної хімії,
Запорізького державного медичного університету
м. Запоріжжя
e-mail: malina_alekseevna@mail.ru

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ФІЗКОЛОЇДНОЇ ХІМІЇ

На сьогоднішній день інформатизація торкнулася майже всіх сфер людського життя. Інформаційні технології відкривають нову сторінку в розвитку суспільства. Особливо значну роль грає інформатизація в галузі освіти оскільки саме тут формується базис соціальних, психологічних, загальнокультурних і професійних підвалин для інформатизації суспільства. Окрім цього інформатизація освіти є ключовою умовою формування не просто носія знань, а насамперед, творчої особистості, яка вміє застосовувати набуті знання і вміння, працювати з інформаційними ресурсами для успішної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя.

В умовах інформатизації освіти неможливо уявити вивчення фізичної та колоїдної хімії без використання інформаційних технологій. Вирішення типових розрахункових задач з

фізколоїдної хімії є одним з пріоритетних напрямків освоєння дисципліни. Розв’язання задач допомагає студенту в закріпленні отриманих знань, вмінні застосовувати їх на практиці, здійснює функцію реалізації міжпредметних зв'язків. Однак розв’язання деяких задач з хімічної кінетики, термодинаміки та інших розділів фізколоїдної хімії вимагає об’ємних розрахунків і, як наслідок, великих витрат часу на обчислення [1-4]. Саме тому, з нашої точки зору актуальним та зручним стає застосування для цієї мети електронних таблиць Excel, оскільки дана програма має низку обчислювальних переваг, а викладачі та студенти є впевненими користувачами ПК (у тому числі широко поширеними програмами пакету Microsoft Office).

Використання в освітньому процесі електронних таблиць Excel дозволяє організовувати роботу з базами даних, вводити математичні формули, використовувати вбудовані функції, представляти дані в графічному вигляді, здійснювати графічну інтерпретацію розрахунків, вирішуючи, в тому числі, дидактичні задачі. Це особливо важливо в професійній підготовці майбутнього спеціаліста, коли професійні методичні знання починають формуватися в процесі освоєння спеціальних дисциплін. Окрім цього, розв’язання задач за допомогою електронних таблиць Excel сприяє поглибленому вивченню теоретичних основ фізколоїдної хімії, інтеграції хімічних і математичних знань, формування інформаційної культури, а також дає великі можливості для реалізації міждисциплінарних зв'язків (фізична хімія, інформатика, математика). Важливо також зазначити, що інформатизація освітнього процесу на кафедрі фізколоїдної хімії значно спрощує освітній процес та дає можливість економити час на практичних заняттях.

Яскравими прикладом застосування інформаційних технологій на практичних заняттях з фізколоїдної хімії є використання аналітичного та графічного методів при вирішенні задачі за наявними даними про зміну концентрації реагуючих речовин у часі. Співробітниками кафедри було проаналізовано завдання з різних збірників задач [1-4], які можуть бути вирішені з використанням електронних таблиць Excel. Такі заняття повинні проводитися в комп'ютерному класі і мати на меті вирішення завдань зі студентами в малих групах. Це сприяє активізації пізнавальної та дослідницької діяльності студентів, так як при вирішенні подібних завдань потрібно не просто підставити чисельні дані в формулу, а, проаналізувавши їх, сформулювати проблему і знайти шлях її вирішення. Крім того, в процесі такої діяльності учнів відбувається поглиблення теоретичних основ хімічного знання.

За наявності відповідних методичних посібників велика кількість завдань може вирішуватись самостійно поза аудиторією з подальшим обговоренням отриманих результатів на заняттях. Це буде сприяти не тільки швидкому оволодінню навичками роботи з додатком Excel, а й формуванню інформаційної культури.

Таким чином, використання електронних таблиць Excel в процесі вивчення фізколоїдної хімії виконує мотиваційну, навчальну і розвиваючу функції, сприяючи ефективному процесу формування методичних умінь майбутнього спеціаліста. Інформатизація освіти на кафедрі фізколоїдної хімії суттєво впливає на зміст, методи та організаційні форми навчання й управління навчально-пізнавальною діяльністю, призводить до змін у діяльності як учнів, так і викладачів.

Список використаних джерел

1. *Збірник задач з фізичної хімії: навч. посіб. для студ. хім. та біол. спец. вищ. навч. закл. / В. Ф. Сазонова, Л. О. Сінькова, В. В. Менчук ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. - О. : 2012.*
2. *Збірник тестових завдань з біонеорганічної, фізичної та колоїдної хімії / Луцевич Д. Д., Минка А. Ф., Мороз А. С., Яворська Л. П., Огурцов В. В. – Л., 1995. – 308 с.*
3. *Кубасов А. А. Химическая кинетика и катализ. – М.: Академкнига, 2004.*
4. *AtkinsP. Physical Chemistry,10e: Oxford University Press, 2014*

СЕКЦІЯ 2
ФІЛОСОВСЬКІ, ІСТОРИЧНІ НАУКИ, КУЛЬТОРОЛОГІЯ ТА ОСВІТА

УДК 373.3:321.7](076)

М. Ажажа,
к. з держ. управл., доцент кафедри менеджменту організацій та управління проектами
Запорізької державної інженерної академії
e-mail: azaz-marina@yandex.ru
Л. Муц,
к.соц.н., доцент кафедри іноземних мов і лінгвістичних комунікацій
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя

ТЕОРЕТИЧНІ ВИМІРИ ОСВІТИ ДЛЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ГРОМАДЯНСТВА ТА ОСВІТИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Сьогодні відбувається активний розвиток демократизації української держави і громадянська освіта та виховання є одними із найважливіших завдань, які вирішує система освіти. У становленні національної демократичної держави однією з передумов є формування соціуму свідомо активних громадян, які дотримуються демократичних цінностей та настанов у своїй поведінці, а також своєю діяльністю продукують громадянські ініціативи та демократичну культуру. У «Концепції громадянського виховання особистості в умовах української державності» сказано, що процес розбудови суверенної, правової, демократичної, соціально орієнтованої держави органічно пов'язаний із становленням громадянського суспільства в Україні, що передбачає істотну трансформацію світоглядних орієнтацій та самосвідомості народу. Перебуваючи у процесі стрімких соціально-економічних змін, Україна надзвичайно гостро відчуває потребу підготовки і виховання нової генерації громадян, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та керівних кадрів на засадах цінностей демократичного суспільства – верховенстві прав людини, рівності і взаємній відповідальності. Але виховання справжнього громадянина та розвиток громадянських компетентностей громадян, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та керівних кадрів можливе лише за умови створення демократичного середовища.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що формування та розвиток освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини засноване на задоволенні особистих та суспільних потреб людини, для якої механізми демократії та громадянське суспільство є умовами створення демократичного середовища. Дослідження обумовлено масштабними трансформаціями у світі, у контексті яких розвиток громадянських компетентностей виступає головною умовою інтелектуального, економічного, соціального та духовного прогресу як суспільства, так і особистості. Економічні реформи в Україні потребують значних інвестицій в людський капітал, підвищення індексу людського розвитку та удосконалення механізмів державного регулювання на всіх рівнях, що уможливлює досягнення стабільного розвитку суспільства, його конкурентоспроможності в умовах глобалізації. Рушійною силою розвитку продуктивних сил суспільства є розвиток *громадянських компетентностей*, стале зростання ролі людини в усіх сферах життєдіяльності, а саме: у громадській, соціальній, політичній, виробничій сферах, в освіті, у науковій та професійній галузях тощо. Ідеї, що певним чином стосуються громадянського виховання, зароджуються у працях таких відомих вчених, як С.Русової, Г.Ващенка,

В.Воронкова, В.Сухомлинський, В.Андрущенко, Р.Арцишевського, М.Боришевського, М.Задерихіна, П.Ігнатенко, О.Киричука, Н.Косарєвої, В.Кременя, Л.Крицької, Т.Ладиченко, В.Оржеховської, В.Поплужного, А.Сиротенко, О.Сухомлинської, Г.Філіпчука, К.Чорної та ін. Понятійно-категоріальний апарат громадянської компетентності проаналізовані у працях Р. Даля, В. Зікратова, О. Пометун, Х. Мюнклера, Е.Слабунової. Вивченню питань розвитку громадянськості присвячені дослідження В.Малєнкова і О.Сухомлинської. Проблематика громадянського виховання розкрита в роботах П.Вербицької, М. Рагозіна, І.Тараненко, К.Чорної та ін.

Проте чимало питань зазначеного спектра ще не знайшли свого теоретичного обґрунтування, на даний час відсутні наукові дослідження комплексної дії механізмів державного регулювання розвитку *громадянських компетентностей* як перспективної сфери; не визначено механізмів управління ним в умовах ринку; залишаються невисвітленими чимало проблем концептуального та емпіричного характеру.

Необхідність теоретичного обґрунтування та осмислення місця і ролі держави в організації господарювання та забезпеченні інтеграції до європейського простору зумовлюється сучасними тенденціями щодо формування інноваційної економіки знань. У свою чергу, це вимагає наукового аналізу розвитку компетентностей людини як найвищої цінності та людського капіталу, що є важливим ресурсом у здійсненні модернізації українського суспільства, сутнісним чинником для реалізації ефективного і якісного функціонування економіки інноваційно-інтелектуального типу.

Запровадження знань щодо розвитку громадянських компетентностей для громадян, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та керівних кадрів, використання його основних методик у практиці, сприятиме утвердженню демократичних цінностей в українському суспільстві, розвиткові демократичного врядування, вихованню відповідальних і свідомих громадян України.

Україна, як член Ради Європи, запроваджує в національну систему освіти основні положення освітньої політики, розроблені цією організацією.

Освіту для демократичного громадянства та освіту з прав людини (ОДГ/ОПЛ) було впроваджено як основний механізм освітньої реформи в багатьох країнах Європи, що вплинуло на складові національних освітніх систем: зміст освіти, управління освітою, методику навчання, підготовку викладачів, систему та критерії оцінювання тощо.

Мета ОДГ/ОПЛ навчати і залучати громадян, особливо молодь, до участі в житті суспільства.

Ціль навчання – це розвиток демократичного громадянства на ідеях демократії і політики. Демократичне врядування країною грає ключову роль в ОДГ/ОПЛ, оскільки дає громадянам можливість навчитися брати участь у житті суспільства.

Авраам Лінкольн характеризує демократію як “владу народу, створену народом та для народу”. Ці три категорії можна розглядати як:

– “влада народу”: влада йде від народу: народ – це верховна влада, що здійснює або надає повноваження, і той, хто наділений частиною повноважень, несе відповідальність за народ;

– “створена народом”: влада здійснюється або через вибраних представників, або безпосередньо громадянами.

– “для народу”: влада здійснюється, щоб служити інтересам народу, тобто задля суспільної користі.

Варто зазначити, що навчання спеціалістів, управлінців системи державної служби та місцевого самоврядування демократії практикується в європейських країнах упродовж багатьох років. Здебільшого слухачі отримували знання щодо політичної системи своєї країни та конституційних прав громадян. Таке навчання було частіше пасивним і

формальним. Громадянство переважною більшістю молодих людей розумілось як підпорядкування законам і участь у виборах.

Події та зміни в останні роки, що відбуваються в Європі і світі, а саме: глобальні загрози і відсутність безпеки; етнічні конфлікти і радикальний націоналізм; розвиток нових інформаційних і комунікаційних технологій; міграція населення; екологічні проблеми; недовіра до традиційних політичних інститутів, форм правління і політичних лідерів тощо, ставлять під загрозу існування цієї традиційної моделі громадянства. Ці та інші зміни чітко визначають *необхідність формування нового типу громадянина***:** не лише освіченого, але й активного, – здатного зробити свій внесок у життя суспільства, країни, всього світу та взяти на себе більше відповідальності.

Освіта для демократичного громадянства і освіта прав людини тісно взаємопов'язані і доповнюють одна одну. Вони розрізняються тематикою і масштабами, але не цілями й практичними методиками. ОДГ фокусує основну увагу на демократичних правах та обов'язках, а також на активній участі у громадянській, політичній, соціальній, економічній, правовій і культурній сферах життя суспільства. Натомість ОПЛ пов'язана з ширшим спектром прав людини і основних свобод в усіх аспектах життя людей.

ОДГ/ОПЛ ґрунтується на цілісному підході до викладання і навчання та може бути виражене трьома принципами: навчання "про" демократію і права людини; навчання "для" демократії і прав людини; навчання "через" демократію і права людини.

Навчання "про" демократію і права людини формує чітке розуміння того, що таке демократія, і якими правами громадянин користується, якими документами дані права були закріплені, і яким чином громадянин може бути захищений або змушений діяти.

Навчання "для" демократії і прав людини допомагає *г*ромадянину навчитися брати участь у житті свого суспільства і усвідомлювати, яким чином він може реалізувати свої права. Громадянин як повноправний і активний член суспільства має можливість брати участь у політичних процесах, спільно працювати в інтересах розвитку загального блага, культивувати цінності демократії і прав людини в повсякденному житті й діяльності, поважати думку кожного, навіть протилежну.

Навчання "через" демократію і права людини відбувається у сприятливому навчальному середовищі із застосуванням відповідних методів навчання, що сприятимуть набуттю практичних знань щодо процедур захисту прав людини, наприклад, свобода думки і висловлювання.

Таким чином, освіту для демократичного громадянства та освіту з прав людини необхідно впроваджувати на принципах моделі наслідування щодо дотримання взаємної поваги, мирного врегулювання конфліктів, толерантності та терпимості. Демократія і права громадянина мають бути педагогічною нормою в системі національної освіти, які будують організаційне мікросуспільство.

Список використаних джерел

1. Хартія Ради Європи з Освіти для демократичного громадянства і Освіти з прав людини, затвердженої в рамках рекомендації CM/Rec (2010) Комітету Міністрів (www.coe.int/edc).

2. Хартлей М. і Хадлестон Т. (2009), Партнерство шкіл, суспільства, університетів для підтримки стійкої демократії: Освіта для демократичного громадянства в Європі і Сполучених Штатах. Пакет ОДГ/ОПЛ, Том 5, Рада Європи, Страсбург, С. 8 (www.coe.int/edc).

3. Навчаємо демократії: Базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та прав людини для вчителів / Р. Голлоб, П. Крапф, О. Олафсдоттір, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер: Пер. з англ. та адапт. Л. І. Паращенко. – К.: Основа, 2011. – Т. 1. – 164 с.

4. Іванов М. Формування системи політичної та громадянської освіти як чинник процесу демократизації політичного життя окремих європейських країн [Електронний ресурс] / М.Іванов. – Режим доступу: http://www.democracy.kiev.ua/publications/collections.php?conference=3&section=19.

5. Живемо в демократії : плани уроків з питань Освіти для демократ. громадянства та Освіти прав людини для загальноосвіт. навч. закл. / [Р. Голлоб, Т. Хадлестон, П. Крапф та ін.] ; пер. з англ., наук.

редагування та адапт. О. В. Овчарук ; заг. ред. : Р. Голлоб, П. Крапф ; заг. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. - К. : НАДУ, 2009. - 212 с.

6. Булда А.А., Смагіна Т.М. Формування громадянської компетентності учнів у процесі навчання правознавства : навчально-методичний посібник для студентів / Анатолій Андрійович Булда, Таїса Миколаївна Смагіна. – Київ : НПУ, 2010. – 88 с.

7. Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів / [Укладач Наталія Степанова.] – Черкаси: Видавництво Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради, 2014. – 44 с.

УДК 378.091.26:[378.096:615.1]-047.44”450*2””2015/2016”

Л. Антипенко,
доцент кафедри органічної та біоорганічної хімії
Запорізького державного медичного університету
e-mail: antypenkol@gmail.com
А. Білий,
к.фарм.н., старший викладач кафедри органічної та біоорганічної хімії
Запорізького державного медичного університету
К. Кандибей,
доцент кафедри органічної та біоорганічної хімії
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя

КОРЕЛЯЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ВІДРОБОК КОМП’ЮТЕРНОГО ТЕСТУВАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ ОРГАНІЧНА ХІМІЯ ВІТЧИЗНЯНИМИ СТУДЕНТАМИ ІІ КУРСУ 1 ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЗДМУ У 2015-2016 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

У вищих навчальних закладах для оцінки успішності використовуються різні методи дослідження, наприклад, паперові іспити, усні відповіді, курсові роботи, реферати, презентації та ін. Так, було виявлено понад п'ятдесят різноманітних методів оцінки засвоєння матеріалу в рамках вищої освіти, проте найбільш часто використовуваними є іспити [1].

Так, Бодманн і Робінсон провели дослідження, щоб порівняти швидкість і результативність комп'ютерних (КІ) і паперово-олівцевих іспитів (ППІ) [2]. В експерименті брали участь п'ятдесят п'ять студентів бакалаврату з педагогічної психології, які вже були знайомі з комп'ютерними тестами. Обидва випробування містили 30 пунктів з 35-й хвилинним терміном їх вирішення. Приблизно половина класу (28 студентів) віддала перевагу тесту на комп'ютері. Коли час на вирішення було збільшено до двох тижнів, то студенти завершили КВ значно швидше, ніж ППІ, хоч і без різниці в балах.

Кларіана і Уоллес, крім того досліджували наступні фактори впливу: знайомий зміст тестів, знання комп'ютеру, конкурентоспроможність, і стать [3]. Так, результати показали, що КІ вплинуло позитивно на оцінки студентів у порівнянні з ППІ. Стать, конкурентність поміж студентами і знання комп'ютеру не були пов'язані з цією різницею у продуктивності, хоча ознайомлення з суттю питань - було.

Джаміль та ін. у своїй роботі зробили висновок, що вищі навчальні заклади повинні планувати підготовку викладачів для проведення успішних КІ, щоб дати їм можливість оцінити велику групу студентів за менший час [4]. Він є системою семестрового контролю, яка поліпшує роботу всім зацікавленим сторонам, тобто викладачам, студентам та адміністраторам, та деяким чином поліпшує знання студентів із-за наявності великої кількості різноманітних за змістом тестів.

У системі медичної освіти існує система ліцензійних інтегрованих іспитів "КРОК", яка є комплексом засобів стандартизованої діагностики рівня професійної компетентності, що є складовою частиною державної атестації студентів, які навчаються за спеціальностями напрямів підготовки "Медицина" і "Фармація", та лікарів (провізорів), які проходять первинну спеціалізацію (інтернатуру), у вищих закладах освіти незалежно від їх підпорядкування. Ліцензійний інтегрований іспит включає один, два або три окремі тестові екзамени у відповідності до вимог підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями.

Метою ліцензійного інтегрованого іспиту є встановлення відповідності рівня професійної компетентності випускника (інтерна) мінімально необхідному рівню згідно з вимогами Державних стандартів вищої освіти. Професійна компетентність діагностується як уміння застосовувати знання і розуміння фундаментальних біомедичних наук та основних медичних дисциплін.

Так, середній показник складання студентами IV курсу 1 фармацевтичного факультету у 2015-2016 навчальному році КРОК-1 був 69,2%, що тільки на 8,7% перевищує прохідний ліміт. Із загальної кількості 200 тестів тільки 25 представлені з органічної хімії, тобто, для успішного складання студент правильно повинен був відповісти всього на 16 питань. Але враховуючи те, що зазначений іспит проходить на початку IV курсу, тобто після закінчення вивчення органічної хімії проходить цілий рік, та довгострокова пам’ять студентів останнім часом погіршується з кожним роком, на покращення цього показника можна вплинути тільки використання постійного тестового контролю на кожному занятті, як мірою вхідного контролю рівня знань студентів, з наступним обґрунтуванням теоретичної бази кожного з питань. Крім того, прохідний відсоток повинен становити 80-90%, з метою абсолютного опанування кожним студентом усієї бази тестових питань, навіть на підсвідомому рівні.

Більш того, у медичному ВНЗ студент зобов'язаний відвідувати усі заняття, включені в розклад. Поважні причини пропуску занять (хвороба, сімейні обставини, виклик до військкомату і т.п.) повинні бути підтверджені документально. В окремих випадках декан або його заступник можуть дозволити студенту, з урахуванням конкретної ситуації, пропустити певну кількість занять. Якщо студент не представить документів, що підтверджують поважність причини пропуску занять, то незалежно від його пояснень, причина пропусків вважається неповажною. За пропуски занять без поважних причин студент може бути покараний в адміністративному порядку, аж до відрахування з університету. У виняткових випадках студенту може бути встановлений індивідуальний графік навчання на підставі його заяви, щоб скоротити час на відпрацювання. Таким чином, незалежно від причини пропуску та наявності незадовільної оцінки, студент зобов’язаний відпрацювати кожну пропущену тему, яка включає комп’ютерне тестування, теоретичну та практичну частину заняття.

Що стосується онлайн-інструментів тестування, Алнавайсех наголошує, що його дизайн повинен спеціально зосередитися на безпеці. Іспити, які вимагають фізичної присутності студента не тільки дають можливість перевірити особу студента, а й гарантують, що обстежувані дотримуватися правил іспиту (наприклад, студенти не повинні розмовляти один з одним, користуватись телефоном, і т.д.) [5]. Тому система електронного випробування передбачає наявність комп’ютерного класу під контролем відповідальної людини, та (чи) камери спостереження протягом кожного тестування протягом семестру чи іспиту. Крім того, усі питання повинні відповідати програмі предмету та валідовані комісію по кафедрі. До екзаменаційного тестування повинні допускатися тільки студенти, що не мають заборгованостей. Протягом екзаменаційного тижня питання не модифікують, надається одна перша спроба, бал якої не підвищується, та у разі негативного результату наявна обмежена кількість перескладань згідно відповідного графік. Та, обов’язково, студент має бачити свій

бал одразу після завершення тестування, щоб уникнути необ'єктивності оцінювання. Таким чином, метою даного дослідження був моніторинг та аналіз результатів складання відпрацювань у комп'ютерному класі на кафедрі органічної і біоорганічної хімії студентами II курсу 1 фармацевтичного факультету у 2015-2016 навчальному році, що скорегувати графік перескладання тестування для досягнення найкращих результатів на КРОК-1.

Так, у осінньому семестрі загалом було зафіксовано 9924 успішного перескладання тестового контролю та 18381 невдалих спроб (Рис. 1).

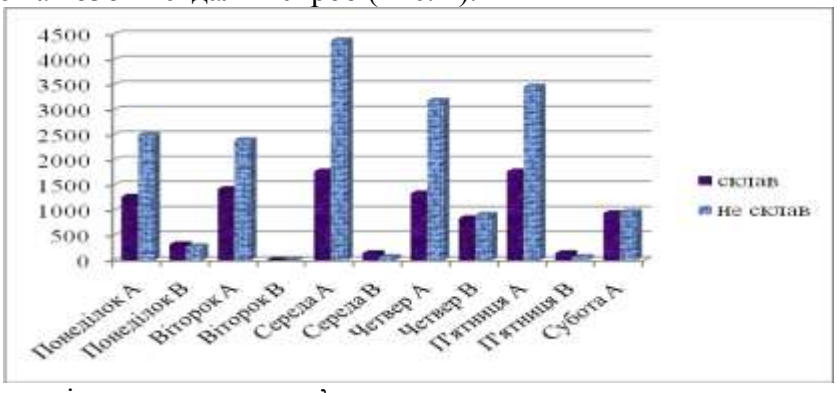

Рис. 1. Кількість відпрацювань комп'ютерного тестування протягом тижня в осінньому семестрі 2015-2016 навчального року (А – до 15:00, В – після 15:00).

Як видно з графіку, кількість негативних спроб перевищувала позитивні кожного дня, а у середу, навіть більш ніж у два рази, що свідчить про несвідоме відношення студентів до майбутнього ліцензійного іспиту, та надію на "пощастить". І тільки у суботу та у понеділок після третьої години дня студенти були краще підготовленими до перескладання. Друга половина кожного дня теж була менш популярною у студентів, тобто усі намагались встигнути відробити на перерві між парами, ніж після занять. А у вівторок після 15 години майже ніхто не приходив, та комп'ютерний клас був вільний, на що слід звернути увагу, наприклад, при складанні графіку додаткових тестувань для заочного факультету. Крім того, протягом тижня спостерігалося деяке підвищення кількості перескладених тестувань. А середа та четвер були на перших місцях по наявністю студентів.

Рис. 2. Рис. 1. Кількість відпрацювань комп'ютерного тестування протягом тижня у весняному семестрі 2015-2016 навчального року (А – до 15:00, В – після 15:00).

Аналізуючи другий семестр, загальна кількість перескладань значно знизилась, так тестування було пройдено 2689 разів, та не складено - 7856 спроб. Проте співвідношення між спробами зросло з 1,9 щодо першого семестру до 2,9, а у п'ятницю навіть досягло 3,5 разів. Тепер друга половина четвергу та п'ятниці стали найбільш вільними щодо студентів у комп'ютерному класі, навіть більше за вівторок. А перша половина понеділка була найбільш результативною серед усіх днів тижня. У порівнянні з першим семестром спостерігалась протилежна закономірність по зменшенню загальної кількості спроб протягом тижня, а п'ятниця стала лідером за кількістю негативних результатів тестувань. Навіть у суботу, коли не має інших пар, більшість студентів не були спроможні здати тести.

Таким чином, узагальнюючи вищенаведене, треба зробити висновок, що треба змінювати свідомість студентів-боржників щодо серйозності відношення до перескладання комп'ютерного тестування та обмежувати кількість перескладань. Бо, отримані результати свідчать про явне погіршення теоретичної бази та навіть механічної пам'яті окремої прошарки сучасного студентства.

Список використаних джерел

1. Sim, G., Holifield, P., and Brown, M. (2004). Implementation of Computer Assisted Assessment: Lessons from the Literature. ALT-J, Research in Learning Technology, 12 (3), 217 – 233.

2. Bodmann, S. M. and Robinson, D. H. (2004). Speed and Performance Differences among Computer-Based and Paper-Pencil Tests. Journal of Educational Computing Research, 31(1), 51 – 60.

3. Clariana, R., and Wallace, P. (2002). Paper-based versus computer-based assessment: key factors associated with the test mode effect. British Journal of Educational Technology, 33 (5), 593-602.

4. Jamil, M., Tariq, R. H. and Shami, P. A. (2012). Computer-based vs paper-based examinations: perceptions of university teachers. The Turkish Online Journal of Educational Technology, 11(4), 371-381.

5. Alnawaiseh A., Alnawaiseh S. (2015) The attitude of information technology students in Mutah university towards computerized exams. European Scientific Journal, 11(34), 416-428.

УДК 1.101:372.8

Г. Берегова,
д.філос.н., професор кафедри філософії і соціально-гуманітарних наук
Херсонського державного аграрного університету,
м. Херсон
e-mail: gberegova@meta.ua

ОСОБЛИВА МІСІЯ ФІЛОСОФІЇ У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДУ ОСОБИСТОСТІ

Освіта й виховання, безумовно, складають цілеспрямовану діяльність, однак у вітчизняній педагогічній думці немає єдиної концепції освіти, а це передбачає визначення багатьох цілей і дезорієнтацію педагогічної діяльності як системи планованих впливів на особистість, оскільки неясно, на русі до якої мети треба будувати освіту і, відповідно, задля якої мети викладати філософію.

Спираючись на основу та зміст навчання/виховання, необхідно конкретизувати роль філософії як складової системи свідомо планованих інтелектуальних, естетичних і моральних впливів на особистість (чи групу людей) у вищих навчальних закладах і визначити її орієнтацію на соціальний і педагогічний результат.

Характер виховання загалом і філософією зокрема як система свідомих впливів на особистість у сьогоднішній соціокультурній ситуації актуалізує знову й знову проблему сутності й змісту філософії, адже філософствування притаманне самій природі людини. І сьогодні, у межах нового значеннєвого простору глобальної комунікації, що різко змінює всю систему культури, лише філософськи розсудлива людина зможе оцінити дані процеси, виявивши їх негативні й позитивні аспекти й використати своє розуміння як стимул для побудови нових моделей пояснення життя, стимул для дій, спрямованих на збереження і розвиток культури та цивілізації.

Філософія та її структурні розділи *покликані давати молодій людині певний мінімум узагальнених знань про світ, у зв'язку з чим розглянемо специфіку філософії* у формуванні світогляду.

1. Загальність філософських понять і принципів: на відміну від приватних наук, які вивчають певні фрагменти світу, філософія вивчає світ загалом. Із такою загальністю

пов'язана абстрактність її основоположень і рефлективність, котра означає, що для філософа предметом міркувань є сама людина та її діяльність у світі.

2. Філософія, поряд з об'єктивним знанням, є суб'єктивно-особистісним переконанням людини, адже служить засобом пояснення й орієнтації людини у світі: саме сукупність філософських знань і формує світогляд людини.

Система поглядів на світ і людину, багато в чому визначає ставлення людини до цього світу, інших людей, себе самої і формує її особистісні структури. Р. Арцишевський стверджує: «саме в процесі формування світогляду, людина усвідомлює сенс і мету свого життя, визначає свої життєві програму, шлях, найфундаментальніші цінності й орієнтири» [1, с.10].

3. Філософія плюралістична (містить різні авторські версії вирішення одних і тих же «вічних проблем») і практична наука (відповідає на головне запитання стратегії життя, визначене І. Кантом: яким треба бути, щоб бути людиною).

4. Філософія розглядає проблеми граничного (прикінцевого), абстрактного й найбільш загального характеру буття: проблеми природи існування, пізнання, моральності, розуму й призначення людини. Проникнення у світ філософії з цієї позиції – і є шлях до філософського розуміння світу, що дають передусім усвідомлені знання «єдиного в усьому», які відрізняється від знання окремих речей, - саме філософськими знаннями оперує (мислить) людина для пояснення багатьох явищ і предметів. Таким чином, філософське пізнання дає людині можливість створити в уяві розуміння картини світу, а її предметна специфіка (відношення «людина – світ») полягає в узагальненості інформації з точки зору основного питання світогляду про взаємовідносини людини та світу, а отже, постає майже неозорим, безмежним і певною мірою невизначеним явищем.

5. Трансцендуючий характер філософії. Заглиблюючись у себе, людина через себе осягає світ у його першооснові, а заглиблюючись у цю першооснову, осягає все більше саму себе: така медитація є розумовою дією, спрямованою на приведення психіки людини у стан заглибленої зосередженості, що передбачає усунення крайніх емоційних виявів і значне пониження реактивності. Оскільки філософствування доходить до меж неосяжного та уявлень про першооснову світу, воно не може не торкатися сфери надприродного.

6. Філософське знання як установка здорового глузду. Саме в повсякденному житті, у його глибинах відбувається кристалізація дорогоцінного феномену соборного людського життя – мудрості, що тлумачиться як глибокий розум і спирається на життєвий досвід. Мудрість – це поєднання істини та блага, життєва правда, злиття любові й істини, вищого стану розумового й морального удосконалення.

7. Філософське знання – це комплексний, інтегруючий вид знання, де інтегральність виявляється єдністю, що не виключає превалювання в ньому якогось об'єднуючого першопочатку. І таким першопочатком є, напевно, його раціоналістичність, оскільки філософія звертається до розуму. Раціоналістичність своєю чергою продукує філософський тип мислення.

8. Філософське мислення у системі світогляду особистості постає формою людського самоусвідомлення, її життєвого вибору й становить гранично широкий рівень узагальнення, що виходить на межу буття і небуття.

Філософське мислення тісно пов’язане з науковим, що формується в межах норм конкретної науки й визначається правилами наукового дослідження (роботи в оперативних системах математики, поводження з різного виду символікою, моделями, картами, кресленнями тощо). Будучи чітко запрограмованим, наукове мислення здійснюється на базі наукових понять; філософське ж – на базі філософських категорій, що не настільки чіткі, як наукові, і саме ця їхня нечіткість дозволяє з їх допомогою визначити напрями наукового пошуку в тих ситуаціях, де наукові поняття не спрацьовують [4].

Тільки філософське мислення окреслює дійсність не лише такою, якою вона є, а й такою, якою має бути; воно є більшою мірою мисленням про мислення, ніж мисленням і думкою про якусь реальність. Прагнучи визначити й розв'язати граничні, абсолютні проблеми людського буття, філософське мислення постає внутрішньо пов'язаним, логічно послідовним, аргументованим та обґрунтованим.

9. Філософське пізнання постає майже неозорим, безмежним і певною мірою невизначеним явищем: дає людині можливість створити в уяві розуміння картини світу, а її предметна специфіка (відношення «людина – світ») полягає в узагальненості інформації з точки зору основного питання світогляду про взаємовідносини людини та світу.

Саме у філософії та за допомогою філософії людина заявляє про своє бажання взяти на себе відповідальність за свідоме вирішення своєї життєвої долі. Тобто тією мірою, якою людина здатна на сьогодні осмислити та зрозуміти себе і своє становище у світі, тією мірою, якою вона просякнута рішучістю пройти усю можливу дистанцію розумового прояснення своєї життєвої ситуації, – саме тією мірою вона філософствує або постає філософом.

До філософського осмислення світу людство піднялося не відразу: історично йому передували буденний, міфологічний і релігійний світогляди. Знадобилися тисячоліття для накопичення знань, духовних цінностей і вироблення засобів їхньої логічної обробки – філософського, понятійного інструментарію – перш ніж дві з половиною-три тисячі років тому в стародавніх Індії, Китаї, Греції, Римі з'явилися перші філософські вчення, перші філософи. І кожна окрема людина теж не може відразу піднятися до філософського світорозуміння. Для цього, по-перше, потрібен певний мінімум відомостей про світ (буденних і наукових знань, політичних, правових, етичних, естетичних і інших поглядів), оскільки цілком очевидно, що перш ніж осмислювати (упорядковувати, систематизувати, аналізувати, оцінювати), треба мати що осмислювати. По-друге, необхідно хоча б в якоюсь мірою оволодіти засобами філософського осмислення дійсності – філософськими категоріями, логікою їхнього взаємозв'язку та формами логічного мислення.

Більш детальний аналіз освітньо-виховних можливостей філософського знання та його змістове наповнення у вищій школі зроблено в монографії автора «Освітньо-виховний потенціал філософських знань у системі вищої аграрної освіти в Україні» [2].Метою цієї роботи є обґрунтування й розробка концептуально-методологічного підходу до формування світогляду нового типу особистості студента вищого навчального закладу засобами філософських наук і надання науково-обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення змісту, методів і прийомів навчання й учіння майбутніх фахівців у контексті гуманізації і гуманітаризації освіти в Україні.

Процес формування практичного світогляду студентів, безумовно, вимагає комплексної поетапної роботи щодо вивчення філософських й інших соціально-гуманітарних дисциплін: 1) вироблення ціннісних орієнтацій особистості студентів-аграрників засобами історичних і мовознавчих дисциплін з акцентуацією на філософії мови, історії та культури; 2) оволодіння основним змістом філософського знання (історія філософії, онтологія, антропологія, гносеологія, аксіологія) та його складовими – релігієзнавством, етикою, логікою, естетикою, що виконують ряд важливих функцій (світоглядну, загальнометодологічну, пізнавальну, прогностичну, освітню, соціальну, гуманістичну й ін.); 3) філософське розуміння світу зі спеціальними для аграрників складовими (філософія природи, антропокосмізм, філософський енергетизм тощо), а також вивчення таких соціальних предметів, як соціологія й політологія, що сприяють розвитку аксіологічного потенціалу особистості; 4) формування гуманістичної спрямованості особистості зновим типом мислення під час набуття професійних компетентностей і розгляду філософських проблем спеціалізації на рівні спеціаліста (поки що) та основ філософії науки магістрами.

Слід додати, що характер виховання філософією у системі свідомих впливів на особистість визначається основним принципом і функцією самого виховання, адже поняття *educir* у перекладі з латини означає «витягти назовні те, що перебуває усередині». Під впливом філософії виходять на світло найглибші й справжні внутрішні якості людини. «Ми народжуємося заново саме з того моменту, коли філософ починає працювати з нами, щоб пробудилося й виявилося все сховане, що ми несемо усередині, коли він допомагає зв'язати в одне осмислене ціле всі наші ідеї, внести порядок у наші почуття, спокій і впевненість – у нашу душу», - стверджує Д. Гусман [3].

Світогляд як рівень філософського осмислення світу органічно поєднує в собі певні інтелектуально-розумові й почуттєво-емоційні компоненти особистості та синтезує цілу низку таких інтелектуальних утворень, як знання, бажання, інтуїція, віра, надія, життєві мотиви, мета тощо. Складовими світогляду є погляди, переконання, принципи, ідеали, цінності, вірування, життєві норми та стереотипи, що об'єднуються пізнавальним, ціннісно-нормативним, емоційно-вольовим і практичним компонентами, а також визначають відношення людини до світу, орієнтують і регулюють людську поведінку.

Отже, світогляд людини значною мірою формує філософія, оскільки саме сукупність філософських знань надає можливість розглядати проблеми граничного, абстрактного й найбільш загального характеру буття (природи існування, пізнання, моральності, розуму й призначення людини тощо). Окрім того, філософське пізнання сприяє створенню в уяві особистості розуміння універсальної картини світу, а *філософське мислення спричиняє людину заявити про бажання взяти на себе відповідальність за свідоме вирішення своєї життєвої долі та долі майбутніх поколінь.*

Список використаних джерел

1. *Арцишевський Р. Світоглядна освіта в умовах переходу до інформаційного суспільства / Роман Арцишевський // Шлях освіти. – №1.– 2008. – С. 6-11.*
2. *Берегова Г.Д. Освітньо-виховний потенціал філософських знань у системі вищої аграрної освіти в Україні: Монографія / Галина Берегова. – Херсон: Айлант, 2012. – 312 с.*
3. *Гусман Делия С. Философия – воспитание на всю жизнь; [Электронный ресурс] / Культурная Ассоциация «НовыйАкрополь», Испания. – Режим доступа: http://www.newacropolis.org.ua/ua/study/ conference/?thesis=4206.*
4. *Лукянець Лук'янець В.С. Науковий світогляд на зламі століть / В.С. Лук'янець, О.М. Кравченко, Л.В. Озадовська, О.Я. Мороз. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2006. – 288 с.*

УДК130.0

В. Білогур,
д.ф.н., професор, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання та спортивних дисциплін
Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького,
м. Мелітополь
e-mail: bilovlada@mail.ru

СПОРТ ЯК ГОЛОВНА СУБСТАНЦІЯ ЛЮДСЬКОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

У зв'язку з сучасними змінами, що сьогодні відбулися у цілому у світі спорту за останні десятиліття, виникає закономірно питання: як можуть відобразитися сучасні зміни на самому феномені спорту. Перш за все, слід відмітити, що у новій ситуації ринку і комерціалізації спорту мова не йде про зміну основних ідеалів і цінностей спорту, які направлені на гармонічний розвиток особистості. Тому, на нашу думку, спорт повинен культивувати ідеали етики, культури і виховання, поєднуватися з культурою і освітою,

базуватися на цінностях образу життя, що базується на радості від досягнення спортивних успіхів, на виховних цінностях доброго прикладу, на повазі і самоповазі до всезагальних етичних принципів. Як справедливо вважає K.Volkwein [1995], лозунги і заклики дотримуватися принципів моральної поведінки у спорті навряд чи внесуть серйозні зміни у ту реальну ситуацію, яка існує сьогодні в сучасному спорті, де панує лозунг «успіх будь-якою ціною». Спорт – це фундамент трудового і морального виховання людини, який формує цілеспрямованість, комплекс вольових компонентів, морально-етичні нормативи. Головні фактори спортивного успіху: 1) природа людини, його біологічні схильності; 2) працелюбство спортсмена, упертість і наполегливість на тренуваннях; 3) психологічна налаштованість на перемогу, яка задається згори (незрозуміле джерело сили); 4) психологічні можливості, які управляють нашим організмом.

Велику роль відіграють:

1. Мотивація спортсмена як одна з самих важливих ролей у досягненні результатів спортсменів. Проте на слід вважати, що чим вищою є мотивація спортсмена, тим він є результативнішим. Нагорода є стимулом, а уявлення про неї є мотивацією. Занадто висока мотивація підвищує рівень тривоги і страху спортсмена, потребує стійкості, швидкості реакції.

2. Психологічне забезпечення являється вирішальним фактором у досягненні успіху, тому необхідна тісна співпраця лікаря, психолога і тренера, що забезпечують створення гідного психоемоційного клімату у колективі, ефективну психодіагностику, що сприяє вибору оптимального стилю діяльності спортсмена з врахуванням типології нервової системи, особистісних особливостей особистості і спорту. Для початку доцільно навчити спортсмена мистецтву самоконтролю і саморегуляції, свідомо управляти собою на всіх етапах спортивної діяльності [1, С.91].

На думку О.Групе, ці ідеали слід звести до наступних характеристик:1) концепція гармонічного розвитку особистості; 2) можливість удосконалення на шляху до високих спортивних досягнень; 3) принцип самодисципліни; 4) відмова від матеріальної користі; 5) етичний кодекс спорту; 6) формування спортивної еліти. На думку Групе (1985), у сучасному спорті практично ці ідеали все рідше використовуються в Олімпійському спорті: удосконалення вже не розцінюється вище перемоги на Олімпійських іграх; все рідше зустрічається орієнтація на гармонійний розвиток; небагато спортсменів є прихильниками єдності фізичного, інтелектуального і духовного розвитку особистості [4].

Тим більше, що сьогодні висловлюється думка, що соціокультурна ситуація потребує послаблення гуманістичної орієнтації олімпійської філософії, відмови від раніше проголошених цінностей. Тому в сучасних умовах слід посилювати гуманістичну спрямованість олімпійської філософії, більш чітко визначити гуманістичні цілі і пріоритети. Так, неодноразово ставилося питання змінити олімпійський девіз: "Citius. Altius. Fortius", постільки він формує у спортсменів бажання добитися перемоги будь-якою ціною, часто шляхом порушення здоров'я чи морально-етичних принципів. Тому необхідна нова філософія спорту в цілому, в основі якої краса і гармонічний розвиток особистості. Гуманістичні тенденції у світі спорту пов'язані з формуванням краси, тілесності, здоров'я людини. Сьогодні, на жаль, відсутня концепція цього формування Філософський дискурс є найбільш адекватним у дослідженні проблем спорту, постільки розкриває антропологічну, аксіологічну, метафізичну, онтологічну глибину, неоднозначність і багатовимірність спорту як соціального і культурного феномена.

Сьогодні в умовах глобалізації спорт є невід'ємною частиною глобальної культури, а поняття «великий спорт» перетворилося на легітимну частину поняття «велика політика». Спорт у сучасному світі виконує роль впливової сили, здатної як консолідувати, так і роз'єднати великі групи людей. Отже, потенціал спорту щодо створення колективних

ідентичностей не міг залишитися поза увагою творців Європейського проекту, оскільки «зі вступом людства в постіндустріальну епоху спорт у масовій свідомості людей став дедалі більше виражати соціальну та культурну солідарність народів» [5,С.74]. Як відмічає Н.Пелагеша, саме спорт є важливим елементом культури та одним з найпоширеніших видів діяльності в європейських країнах, ним займаються постійно, час від часу, люди похилого віку, люди з обмеженими можливостями, діти, молодь та дорослі. Близько 20 % населення в перших 15 країнах–членах ЄС є членами спортивних клубів. Інакше кажучи, в 700000 спортивних клубах Європи займаються спортом близько 70 мільйонів осіб. Як найбільший соціальний рух у країнах–членах Європейського Союзу він пов'язаний не тільки із соціальною та культурною сферами, а й з бізнесом, наприклад, 36 % світової спортивної торгівлі відбувається в Європейському Союзі. Попереду тільки Сполучені Штати, які мають 42 %. Як підкреслює в дослідженнях та аналітичних матеріалах Єврокомісія, спорт має безпосереднє відношення до економічного розвитку об'єднання, оскільки він пов'язаний із здоров'ям, а отже, з рівнем соціальної та трудової активності громадян та витратами на медицину.У спортивних клубах, школах, на групових заняттях «переборюються» культурні відмінності, що сприяє соціальній інтеграції. Завдяки спорту встановлюються контакти не тільки між професійними спортсменами з різних країн, а й між пересічними громадянами різних країн. Що стосується ролі професійних спортсменів, то вони, з одного боку, сприяють ідентифікації громадян з власними державами–націями, а з іншого –примушують думати наднаціональними та глобальними категоріями. Участь представників різних етнічних груп у складі єдиної спортивної команди зміцнює міжетнічну солідарність і толерантність у суспільстві. Крім того, люди, які займаються спортом у вільний час, роблять це і поза національними кордонами. Таким чином, якщо «брати до уваги розміри спортивної індустрії в Європі, спорт, якщо його культивувати на пан'європейському рівні, спроможний відігравати об'єднуючу роль» .

Спорт як головна субстанція людської життєдіяльності направлений на посилення тілесності і духовності свого «Я», яке намагається вийти за свої межі, розширяє горизонти свого буття, фізичні і творчі можливості своєї буттєвості.

Список використаних джерел

1.Ібрагімов М.«Філософія спорту»: чи буде плідною філософія на ниві спорту?/М.Ібрагімов //Молода спортивна наука України.- 2011. Т.4. С. 54.

2. Абдулкаримов С. А. Спорт и культурная идентичность в обществе: история и современность // Этническое обозрение. – 1994. – № 5.

3. Edensor, T. National Identity. Popular Culture and Everyday Life. Oxford –New– York, 2002. – P. 74.

4. Пелагеша Н. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації. – К.: НІСД, 2008. – 288 с.

УДК 1:37:378

Є. Вдовиченко,
к.істор.н., заступник завідувача кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін
Херсонського державного аграрного університету,
м. Херсон
e-mail: Evgenvdv82@meta.ua

КОРУПЦІЯ У ТВОРЧОСТІ М. ВЕБЕРА

В умовах глобалізаційного процесу, що трансформує соціальну дійсність, особливо гостро стоїть на порядку денному проблема корупції. Саме вона заважає модернізації країн, розвитку їх економік і негативно впливає на життя всієї світової спільноти. Корупція відіграє

одночасно значну і негативну роль у функціонуванні суспільства. Високий рівень поширення корупційних явищ призводить до розтрати державних коштів і майна, неефективного використання суспільних благ, придушення підприємницької активності, зниженню якості наданих товарів і послуг, інвестиційної привабливості країн, збільшенню соціальної диференціації населення, підриву демократичних засад суспільства, зниження авторитету і довіри до держави з боку суспільства, ослабленню управлінського потенціалу державного апарату, гальмування у проведенні необхідних соціально-політичних, соціально-економічних та управлінських змін.

У соціології та філософії корупція розуміється як дисфункційне явище, патологія суспільства, що породжує у ньому потворні форми взаємовідносин між людьми. Корупція представляє собою особливу соціальну структуру, тобто сукупність стійких і достатньо універсальних (вони пристосовані до існування у різноманітних сферах життя суспільства) норм, принципів взаємин людей. При цьому маються н увазі не окремі, одиночні випадки та персони, а соціальні групи, які підтримують цю структуру у якості головного або у якості невід'ємної умови (джерела) свого існування [1]. Тут корупція постає у виді неофіційної підсистеми соціального регулювання, що існує паралельно із офіційним механізмом регуляції суспільного життя. Ця «паралельна система» регулювання породжується неефективною діяльністю органів державної влади. Відповідно з таким підходом корупційна поведінка посадових осіб визначається як «неформальна» девіантна (з відхиленням) поведінка управляючої еліти, що проявляється у нелегітимному використанні нею соціальних благ [2].

В основі подібного соціологічного розуміння феномену корупції лежать теорії раціональної бюрократії М. Вебера, структурно-функціональний підхід і теорія соціальної аномії Т. Парсонса і Р. Мертона. Вебер виходячи із своїх трьох типів легітимної держави, стверджував, що сучасна держава здійснює панування над своїми громадянами при допомозі бюрократії. Тому необхідною умовою нормального функціонування державної влади виступає робота бюрократії, заснована на формальній раціональності. Така раціональність передбачає «розвиток і перетворення сучасного чиновництва у сукупність трудящих, висококваліфікованих спеціалістів духовної праці, професіонально вишколених багатолітньою підготовкою із високо розвинутою становою честю, що гарантує бездоганність, без чого виникла б фатальна небезпека жахливої корупції і низького міщанства» [3]. Таким чином, з гідно концепції М. Вебера, розповсюдження корупції серед державних службовців пов'язується з нераціональною організацією їх діяльності.

Варто зазначити, що для творчості німецького вченого характерний етичний політеїзм цінностей. Тобто, винесення ціннісних суджень і не визнання абсолютних та безумовних цінностей. Мова йде про принцип вибору, що встановлює напрям пошуку для причинного пояснення феномену. У реальності немає кордонів, але дослідники цікавляться лише визначеними явищами або їх аспектами. Скажімо феномен корупції вивчається, оскільки він зачіпає наші культурні інтереси, і наш пізнавальний імпульс орієнтований на цей сектор реальності. Також М. Вебер зробив висновок про функціональність та прийнятність корупції при умові, що вона посилює позицію еліт, що гарантують прискорення змін які стаються у суспільстві. З точки зору прихильників даного напряму, корупція перестає існувати реалізувавши своє економічне та політичне призначення у суспільстві. Отже, мова йде не тільки про функціональність корупції, але про її конструктивність.

Актуальний підхід до розгляду корупції склався у XX столітті. У цей час трансформується погляд суспільства на справедливість, владу та багатство. Сучасний погляд на те, що корупція заважає розвитку, у середині минулого століття не був однозначним. Деякі дослідники, наприклад С. Хантінгтон, знаходячись під впливом М. Вебера вважали, що корупція може приносити користь суспільству, так як вона знижує рівень насилля і на

додачу презентує собою один із механізмів адаптації до сучасності і має антиреволюційний характер[4].

Тільки у кінці XX століття до корупції стали відноситися як до серйозної соціальної проблеми, що обумовлена різноманітними детермінантами. Особливо це стало помітно, коли дане явище стало становити небезпеку для нормального функціонування суспільства. Соціум, в тому числі і український намагається віднайти шляхи і способи боротьби з даною соціальною проблемою.

Список використаних джерел

1. Дахин А. В. Коррупция: элементы социологической модели / А. В. Дахин // Коррупция в органах государственной власти: природа, меры противодействия, международное сотрудничество: Сборник статей. – Новгород. – 2001. – 280 с.

2. Гараев Р. Ф. Понятие коррупции / Р. Ф. Гараев // Следователь. – 2001. - № 2. – С. 47.

3. Вебер М. Политика как призвание и профессия / М. Вебер // Избранные сочинения. – М. Прогресс. – 1990. – 808 с.

УДК 378.162:004.75

В. Воронкова,
д.філос.н., професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та управління проектами
Запорізької державної інженерної академії,
e-mail: valentina-voronkova@yandex.ru
Т. Романенко,
доцент кафедри менеджменту організацій та управління проектами
Запорізької державної інженерної академії
м. Запоріжжя
e-mail: romanenko.tp@gmail.com
Р. Андрюкайтене,
д.соц.н., завідувач кафедри підприємництва та економіки Маріямпольської колегії,
Литва
e-mail: regina.andriukaitiene@gmail.com,
regina.andriukaitiene@mkolegija.lt

ФОРМУВАННЯ СМАРТ-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ ТА НОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СМАРТ-СТАФФІНГУ

Поняття «інформаційне суспільство» характеризує постіндустріальний рівень його розвитку, на якому величезне значення має такий ресурс, як інформація. На зміну інформаційному суспільству йде «суспільство знань», яке інколи ототожнюється з інформаційним, проте в інших випадках його називають наступною стадією розвитку («Towards Knowledge Societies», доповідь ЮНЕСКО) з його найважливішим ресурсом знання. Розвиток інформаційного суспільства пов'язаний з початком ери становлення розуму. Логічним продовженням мережевого суспільства є смарт-суспільство (smart-society), що розвивається на основі смарт-технологій. Концепція смарт-суспільства знаходиться в основі сучасних державних програм розвитку країн Південної Кореї та Японії, зокрема, в Південній Кореї Національним соціальним агентством розроблена «Стратегія смарт-суспільства», що є надзвичайно актуальною. Smart-суспільство трансформує бізнес, роблячи управління більш інтелектуальним (гнучким, розумним), а діяльність, направленою на використання знань та інновацій. Освіта, за рахунок використання електронних і колективних технологій, стає більш масовою та ефективною. Відповідно, смарт-держава повинна формувати смарт-

громадян (розумних), які є високоосвіченими, так як використовують сучасні технології, діють колективно і приймають участь в управлінні [1]. Smart-інновації породжують нову парадигму розвитку суспільства, яка вважається найважливішим фактором становлення Smart-суспільства. Не випадково це зростання зафіксоване у документі «Європа - 2020: Стратегія розумного стійкого та інклюзивного розвитку» (Smart growth) - стратегія, що включає розвиток економіки, що базується на знаннях та інноваціях, та сприяє стійкому розвитку (Sustainable growth), більш ефективному використанню ресурсів, що включає інклюзивне зростання (Inclusive growth) та укріплення високої зайнятості населення, що в цілому сприяє розвитку Інтернет-економіки [2]. Відмітимо, що вперше термін «SMART-суспільство» ввів П.Друкер ще у 1954 р. перші літери якого означали: S - Self-Directed; M - Motivated; A - Adaptive; R - Resourceenriched; T - Technology. SMART-критерії, яким повинні відповідати цілі: 1) specific – конкретний (що необхідно досягнути); 2) measurable – вимірюваний (у чому буде вимірюватися результат); 3) attainable – досягнутий (за рахунок чого можливо досягнути цілі); 4) relevant – актуальний (визначення істинності цілі); 5) time-bounded - співвіднесення з конкретним строком (визначення часового проміжку, по закінченню якого ціль має бути досягнута). Правильна постановка цілей означає, що вони мають бути конкретними, вимірювальними, досягнутими, значущими і співвідноситися з конкретним строком, що й означають перші літери даного терміну. Слово «smart» у перекладі на українську означає розумний, тобто як такий, що сприяє розвитку розумних технологій і формуванню розумного суспільства [3]. Smart – це властивість системи чи процесу, яке проявляється у взаємодії з оточуючим середовищем і наділяє систему здатністю до реагування на зміни у зовнішньому середовищі: 1) адаптації до умов, що трансформуються; 2) самостійному розвитку і самоконтролю; 3) ефективному досягненню результату. Ключовим у властивості «смарт» є здатність взаємодіяти з оточуючим середовищем. Не випадково передові країни вже давно сформували концепції (парадигми, теорії) розвитку смарт-суспільства, а саме – розумного суспільства, розумного уряду, розумної освіти, розумного міста, що пов'язано з формуванням «економіки знань». Smart - це властивість об'єкта, що характеризує інтеграцію у даному об'єкті елементів, раніше не поєднуваних, які здійснюються за допомогою використання Інтернет. Наприклад: Smart-TV, Smart-Home, Smart-Phone Smart-технології, що в цілому приведе до розширення трудової мобільності: в освіті, на державній службі і в багатьох інших сферах зайнятості. В основі *Smart-суспільства* лежить розвиток «суспільства знань», цифрових технологій, цифрового суспільства, всього того, що зветься «цифровою ерою» розвитку цивілізації. Smart-суспільство побудоване таким чином, що «розумна» робота, яка утворена «розумним» життям, державою і бізнесом, базується на «розумній» інфраструктурі і «розумних» громадянах, які відіграють центральну роль у створенні smart-культури. Зарубіжні вчені вважають, що розвиток таких галузей, як Smart-транспорт, Smart-охорона здоров'я, Smart-енергетика, Smart-суспільство приведе до появи Smart-світу, детермінованого цифровими технологіями. Останнім часом стали виникати світові тренди у розвитку Smart: Smart-міста; Smart-країни; Smart-мобільності; Smart-екології; Smart-освіта; Smart-життя. Сучасна концепція смарт-уряду (Smart Government) базується на найновішій платформі «Smart Networks». Платформа Smart networks («розумних мереж») передбачає використання комунікаційних мереж для управління системами різної природи. Розумна мережа виражається через три складових розвитку Інтернет: 1) міжмашинна взаємодія (M2M), тобто технології, що дозволяють машинам обмінюватися інформацією між собою або ж передавати її одностороннім порядком; 2) хмарові обчислювання (CC); 3) аналіз великих даних (Big Data). *Smart-економіка* – це економіка, що базується на комплексній модернізації та інноваційному розвитку всіх секторів на основі технологій нового покоління, що забезпечують високу додаткову вартість, енергоефективність, формування якісного

оточуючого середовища і соціальну стабільність. Smart-економіка базується на високих, у тому числі енергозберігаючих технологіях та екологічній інфраструктурі. У «мережевій» економіці формується нова якість послуг: їх генерують самі користувачі, громадяни смарт-суспільства, що взаємодіють з органами державного управління та приватним бізнесом не по вертикальним, а по горизонтальним зв'язкам [4]. При цьому передбачається «fifth level service» така ситуація, коли сама послуга «знаходить» клієнта, а не навпаки. Застосування ІКТ дозволяє підприємствам добиватися значних економічних успіхів за рахунок швидкої адаптації до плинного бізнес-середовища, використання віддалених офісів, безперервної комунікації з споживачами і партнерами. Смарт-суспільство кооперується в загальнонаціональну мережу, трудова діяльність в якому організується на основі колективного інтелекту, що породжує «смарт-роботу». У результаті зміни потреб інформаційного суспільства з'являються нові вимоги до трудових ресурсів, в контексті якого витребуваним є оволодіння колективною мережевою компетенцією. Смарт-суспільство включає в себе «розумні технології», освіту, управління містом, все те, що пов'язане з Інтернетом, та сприяє підвищенню ефективності нової ролі інформаційних технологій, які виступають у якості єдиної інфраструктури нового суспільства. Smart-економіка в умовах цифрової трансформації соціуму базується на високих, у тому числі енергозберігаючих технологіях та екологічній інфраструктурі; в мережевій економіці формується нова якість послуг, їх генерують самі користувачі, громадяни смарт-суспільства, що взаємодіють з органами державного управління і приватним бізнесом не по вертикальним, а по горизонтальним зв'язкам. При цьому передбачається «fifthlevel service», коли сама послуга «знаходить» клієнта, а не навпаки. Застосування ІКТ дозволяє підприємствам (організаціям) добиватися значних економічних успіхів за рахунок швидкої адаптації до плинного бізнес-середовища, використання віддалених офісів, безперервної Інтернет-комунікації зі споживачами і партнерами. Розвиток інтернет-технологій формує унікальні умови для виникнення з працівниками і роботодавцями нових трудових відносин. Зокрема, у рамках технології Смарт-Стаффінгу реалізовані нові високотехнологічні підходи до залучення персоналу. Спеціалісти, що працюють в одній команді на загальний результат використовуються не одночасно, а послідовно, по певному графіку, а велика частина працівників може виконувати трудові функції у дистанційному режимі. Реалізація технології Смарт-Стаффінгу відбувається через розподільчу інтелектуальну Інтернет-b2b-платформу, за допомогою якої роботодавці на значній відстані залучають і перерозподіляють між собою доступні компетенції співробітників, а також заключають угоди з віддаленими працівниками за допомогою електронного документообігу. Еволюція бізнес-моделі сьогодні відбувається від електронного навчання до Smart-університету в контексті розвитку каталізатора інновацій в освіті: просування на інституційному/ національному рівні; система кібер-навчання в кібер-університетах, Центрах перепідготовки і навчання. «Стаффінг» (staffing) – термін, що означає представлення персоналу на тих чи інших умовах: staff leasing - «аренда» персоналу, temporary staffing - поставляння тимчасового персоналу на короткий строк, аутстаффінг – виведення персоналу за межу штату. Smart staffing - «розумний стаффінг» - це у першу чергу ринкова технологія регулювання попиту і пропозиції трудових ресурсів, дотримуючи розумний компроміс між реаліями кадрового ринку і сучасними технологічними трендами, які відкривають нові можливості для управління доступністю персоналу потрібної якості і кількості, а також для сучасного його використання. Сучасна концепція стаффінгу враховує існуючі тенденції цифрової економіки і цивілізації: проникнення Інтернету у всі сфери нашого життя, зростання інтересу до віддаленої роботи і популярності «віртуальних офісів», розвиток «хмарних» технологій. Цифрова економіка епохи Інтернету формує унікальні умови для виникнення нових відносин між роботодавцями і працівниками, так і між компаніями, що розсіяні по всьому світу. Смартстаффінг за рахунок

динамічного перерозподілу трудових ресурсів, у кінцевому рахунку, сприяє збільшенню національного «кадрового потенціалу». Частка «людського капіталу» у створенні «додаткової вартості», що повинна превалювати практично у будь-якому сучасному проекті. Для того, щоб своєчасно вирішувати унікальні задачі і підтримувати свою конкурентоспроможність, організації повинні мати доступ до кадрових ресурсів у потрібний час, сприяючи розвитку «людського капіталу» як конкуренто спроможного ресурсу для створення додаткової вартості, яка є інтелектуальною платформою, кадровою і соціальною інновацією. Місія компаній - надавати якісні, високопрофесійні послуги та впроваджувати інноваційні технології і рішення для управління бізнесом, в результаті чого компанії-клієнти стрімко та прогнозовано будуть рости та успішно розвивати свій бізнес. Принципом роботи SMART business є побудова довгострокових відношень з клієнтами, як наслідок високого результату та якості послуг. Smart-інновації породжують нову парадигму розвитку суспільства, яка вважається найважливішим фактором становлення Smart-суспільства. Не випадково це зростання зафіксоване у документі «Європа - 2020: Стратегія розумного стійкого та інклюзивного розвитку» (Smart growth) - стратегія, що включає розвиток економіки, що базується на знаннях та інноваціях, та сприяє стійкому розвитку (Sustainable growth), більш ефективному використанню ресурсів, що включає інклюзивне зростання (Inclusive growth) та укріплення високої зайнятості населення, що в цілому сприяє розвитку Інтернет-економіки в умовах інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку інформаційного суспільства [Текст] / В. Г. Воронкова // Гілея : науковий вісник: зб. наук. праць. – К.: Вид-во УАН ТОВ "НВП" "ВІР", 2015. – Вип. № 93(2). – С. 174-179.

4. Тихомиров В. П. Мир на пути к смарт-обществу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me-forum.ru/upload/iblock/982/ 9822ab64e205263119d6568 e24dc4292.pdf

UDC 378.094

N. Gedviliene
Lecturer of Department of Business and Economics
Marijampole College
e-mail: nijole.gedviliene@mkolegija.lt
V. Giliuviene
Lecturer of Department of Business and Economics
Marijampole College,
Marijampole
e-mail: virginija.giliuviene@mkolegija.lt

INFLUENCE OF PROFESSIONAL PRACTICES IN THE CONTEXT OF COLLEGE STUDIES QUALITY

Annotation

In order to realize the acquired skills in practice, professional skills become extremely important. Competence becomes the educational aim in higher education, covering not only the knowledge that makes up the core of the acquired qualification, but also practical skills that help consolidate in the labor market.

Practices are an integral part of the learning process, but practice performance quality is a frequently occurring problem. Student practice performance quality is determined by a lot of

different factors: student motivation and desire to gain professional experience, properly formulated practice tasks and objectives, the attitude of the company, in which students have their practice, to the trainee, practice tutor's competence, etc. The article aims to figure out the importance of professional practices for study quality, the influence of practices on the students in adapting to the labor market and the successful transition of students from the education system to independent professional activities.

Keywords: *professional activities practice, professional activities, study quality, study program, the student.*

INTRODUCTION

Modern labor market changes pose considerable qualification requirements. The specialists newly entering the labor market must have exceptional personal, social, professional, practical and other skills.

According to Norkute and Stasiunaitiene [12], in order to train a good specialist able to compete in the market and ensure the quality of studies, part of the studies should be organized not in the theoretical but in real professional environment, as it provides new opportunities to see, to experience, to act, develop valuable attitudes important for professional activities.

Professional activities practices is a compulsory part of the curriculum in college degree programmes. Professional practice in the study process is more than application of theory or knowledge. It is understood as an activity and as a relationship in a possible professional field. The practice aim - to enable the students to apply the gained theoretical knowledge and abilities in specific work situations and gain the skills or experience necessary for future professional activities. Through specific practical activities practice helps check how the learning outcomes are achieved and the study quality is ensured. The College trains specialists practitioners, capable to consolidate independently in the labor market.

Today, it is *relevant* to analyze the specifics of practice as part of the study programme in the total context of college studies quality, and associate the effectiveness of practices with the student's ability to integrate into the labor market. Practical training is an integral part of the study quality.The *problems* of the analyzed topic reveal themselves through parameters of organizing college studies practices that determine the results of the study programme and study quality, and successful student's transition from the education system to independent professional activities.

Research methods

The study aims to determine the importance of students' professional activities practices for study quality.

A questionnaire method was used because it is a reliable way to survey.

The study used non-probability sampling. Advantages of non-probability sampling - lower costs, less time spent. The sample size received in this way is determined by the researcher's personal experience and needs, and the resulting information can be the basis for further research.

The study sample size is not large, because only Marijampole College Business and Technology Faculty graduate students were included in the survey (59 graduate students were questioned). Quantitative study analysis type is summarizing, statistical.

THE ESSENCE OF PRACTICE IN COLLEGE STUDIES

Education and Study Act [7] states that practice is part of study process, for the organization of which the higher education institution is responsible, in college studies the practices have not less than 15 ECTS credits. Although the practice is regulated by law, the study process encounters various practice organization and implementation problems.

Legally practice is regulated as part of the study process, but the problem of large gap between graduates' knowledge and skills acquired in a higher education institution, and the skills needed in the workplace is still relevant. This affects the quality of studies and practice organization, and searches for process improvement mechanisms.

Jezerskyte, Janiunaite [4], analysing study curriculum content, point out that the concept of practice has undergone significant changes in recent years. Having considered the Bologna experts remarks, the practice volume is increased, there are fundamental changes in the concept of practice, its contents and forms. Practice is becoming the integrated axis of studies. Practice performance encourages students to understand the importance of theory, to look for the answers to the questions raised, and to apply them in practice. According to Tereseviciene and Gedviliene [14], practical learning is based on thinking development, creativity, because they enable the learner individuality expression.

Strazdiene, Garalis [13], discussing the expression of entrepreneurship phenomenon education, note the need to shift from teaching to learning and to create a learning environment that could be as realistic as possible. The authors note that during the practice the students have the opportunity to apply the acquired knowledge in practice, to get acquainted with the business company activities, to know themselves, to improve employability skills.

Concerning the content aspect, the practice is part of the study programme, that is why with respect to time, it is directly included into the process which involves a number of various practical tasks. Practice essence - to enable the student to adapt the available theoretical knowledge and skills working in specific situations and to acquire new skills or experience necessary for future professional activity [9].

However, there are knowledge, skills and values which can be acquired and developed only by learning in a particular workplace, so the harmony of study subject content and practical teaching and learning is very important [9]. Practice content is directly related to the study programme learning outcomes. This can be understood as a temporary boost to professional reality having created the conditions for the students to gain the expected results which may not be obtained during the study process in the academic environment [10]

According to Norkute and Stasiunaitiene [12], the aim of the practice can be described in two ways: practice as knowledge of professional activity field and practice as acquisition of professional or work knowledge, skills and / or experience. Practice is becoming the integrated axis of studies in terms of independent personality development, as well as trying to develop the use of theoretical knowledge into practice of future professionals. [5].

THEORY AND PRACTICE RELATIONSHIPS IN PROFESSIONAL PRACTICE

One of today's most relevant issues in higher education area is the quality of studies. Lithuanian higher education system receives a lot of criticism for the degree programs not satisfying the quality of studies, for not sufficient graduatespractical preparation and possibilities to apply the obtained knowledge of the labor market. The problem of theory and practice relationship in college studies still remains relevant.

Some uncertainty in the discussion about the relationship between theory and practice is brought by carried out scientific research on the issue. Domarkas [1], with reference to the works of many scientists, states that students of many specialities assess the theory and practice relationship in different ways, according to their practical work experience. He emphasizes that students who do not have practical work experience, pay greater attention to the practical knowledge need because they intuitively feel that academic studies are more focused on theory. Students who have practical work experience, value theoretical knowledge more in order to better understand the practical processes.

Having assessed the insights of Lithuanian scientists [1; 9] , it can be assumed that during the practice conditions are created for students to apply the available theoretical knowledge in relevant work situations and to gain the skills and experience that will be required in the future work activities. The integrity of theory and practice is also analyzed by Zubrickiene, Adomaitiene [15]. According to them, theoretical and practical training is an integral component of the process, related to the whole of experiences that are different but complementary. Theory and practice in the study

process is integrated by reflexive learning that occurs in practice. Students do not relate themselves to abstract theories during the practice, but evaluate them reflectively and critically, and then apply them in a specific practical situation. In this respect the practice is distinguished by different learning and experience acquisition nature, opposite to studies in the academic environment.

The analysis of the data of the empirical study "The Theory and Practice Integrity with the Respect to the Student Experience and Assessment" [15] confirmed the theory and practice compatibility principle. Respondents indicated that during the professional practice they need both the theoretical and practical knowledge that helps acquire practical skills and practical experience in a real professional activities situation.

According to the authors of the article, greater attention should be given to the interaction between theory and practice in college study programmes and study process when training the specialists for the labor market and this would ensure the quality of studies.

Professional practices at Marijampole college are part of studies in which students acquire skills that allow to create their own learning process and to control it, besides to create the desire to learn and to reflect as well as evaluate the whole learning process. The data analysis showed that it is relevant for students to get acquained with the practice programme so that they could better prepare for practice performance, i.e. to figure out the practice goals, objectives and tasks given by tutors to be carried out during the practice. The analysis confirmed the principle of theory and practice compatibility. During the practice most students were given suitable conditions for practice performance, but some aspects were assessed very badly – such as introduction to IT systems, and acquaintance with the record documentation show that during the practice not all companies create suitable conditions for students for practice. The comment was received that doing practice in December is not the right time, because it is a difficult period for the company's financial system staff, when the company practice tutors cannot focus enough on trainees, even if they want to. The results of the research showed that the students assess the general skills acquired during practice quite well, with the exception of computer skills and foreign language skills, because in some practice places there are no proper conditions to realize these skills during practice. Only a small part of students did not learn time management skills during the practice that help achieve the best possible results in the frames of available time. They did not acquire punctuality and skills for performing tasks on time, as, apparently, this personal ability is not followed in the company. The study showed that when training students for professional activity greater attention should be paid to studentsspeciality theoretical knowledge uptake, speciality training and professional practices organization, development of social personal qualities and skills, and provide greater and deeper specific knowledge and skills. It is very gratifying that some students (24 percent) have enough theoretical knowledge, deeper specific knowledge and skills, and 14 percent of students mention that they have sufficient attention for development of social personal qualities and skills. The vast majority of respondents recognized the usefulness of the practice for their future professional activities. The data analysis showed that during the practice the majority of students not only apply theoretical and practical knowledge, are able to use it in real practical situations, but also understand their benefits for future professional activities.

The study showed that while training students for professional activity greater attention should be given to studentsspeciality theoretical knowledge uptake, speciality training and professional practices organization, development of social personal qualities and skills, and provide greater and deeper specific knowledge and skills.

CONCLUSIONS

1.Training future specialists at College more and more focus is put on professional skills development, broader practical application of knowledge, ideas generation, independent solution of problems and taking responsibility in solving complex challenges of activities.

2.When doing practices it is very important for students to create suitable conditions for practice performance. Practice performance encourages students to understand the importance of theory, to look for answers to the questions raised and to apply them in practice.

3.Focusing on the student's ability to adapt quickly in the changing professional environment, the ability to apply theoretical knowledge in professional activities is highlighted and to dispose of a variety of general and personal skills.

4.The research showed that training students for professional activity greater attention should be paid to the studentsreceptivity for theoretical knowledge, organization of specialty training and professional practices, development of social personal qualities and skills, and provide with greater and deeper specific knowledge and skills.

LITERATURE

1. *Domarkas, V.Teorijos ir praktikos santykio problema viešojo administravimo studijų programose./Viešoji politika ir administravimas, Nr. 5. Kaunas: KTU, 2003.*

2. *Earwaker, J. Helping and Supporting Students. RethinkingtheIssues. Society of Researchinto Higher Education,/ England. Open University Press, London, 1992.*

3. *Ivanauskienė, V., Cervin S. Socialinio darbo praktinių gebėjimų lavinimas mokomąja praktika. Mokomoji socialinio darbo praktika. /Socialinis darbas. patirtis ir metodai 2010 5(1)*

4. *Jezerskytė, E., Janiūnaitė, B. Dėstytojo inovacinės veiklos bruožai tobulinant studijų programas: besikeičiančios edukacinės paradigmos kontekstas./ Jaunųjų mokslininkų darbai. Šiaulių universitetas. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 2009, nr. 1(22).*

5. *Kaminskienė, L., Pundzienė, A., Baršauskas P. ir kt. VESP studentų praktikos organizavimo sistemos./Lietuvos galimybių studija. 2011./ Prieiga per internetą*: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_VESP_Galimybiu_studija.pdf *[žiūrėta 2016-10-22]*.

6. *Kondratavičienė, V., Sajienė, L. Praktinio mokymo realioje darbo vietoje modernizavimo vertinimas: studentų požiūrio tyrimas. /Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, Nr. 13. Kaunas; VDU, 2007.*

7. *Lietuvos respublikos mokslo ir studijų įstatymo aktuali redakcija. /Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343430&p_query=&p_tr2= (Žin., 2009, Nr. 54-2140,61,101) [žiūrėta 2016-10-10]*.

8. *Matonytė, I., Palidauskaitė, J. Studentų praktika: nuo konceptualizavimo link jos atlikimo Lietuvos savivaldybėse vertinimo./Viešoji politika ir administravimas. 2011, T. 10, Nr. 2.*

9. *Norkutė, O., Stasiūnaitienė E. Universitetinių studijų praktikos kokybiniai parametrai. /Aukštojo mokslo kokybė = Thequalityofhighereducation. Nr. 8 (2011). Kaunas: VDU.*

10. *Olsen, D. G. Constructivist principles of learning and teaching methods. Education, 1999. vol. 120.*

11. *Petrauskienė, A., Raudeliūnaitė, R., 2009.Studentų mokymosi veiksniai atliekant socialinio darbo praktiką./Mokslo darbai. MRU.2009.*

12. *Stasiūnaitienė, E., Norkutė, O. Praktika universitetinėse studijose, kaip studentų įsidarbinamumo gebėjimų įgijimą skatinantis veiksnys. /Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos VDU 2012/ 23.*

13. *Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita./Monografija. Kaunas.2003.*

14. *Zubrickienė, I., Adomaitienė, J., Teorijos ir praktikos integralumas studentų patirties ir vertinimo požiūriu. /Andragogika, 2013, 1 (4).*

УДК 141.7

М. Герасименко,
старший викладач кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін
Херсонського державного аграрного університету,
м. Херсон
e-mail: NV_Gerasimenko@mail.ru

ЗНАННЯ В КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНОГО ЕТАПУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Науковий дискурс фіксує неоднозначність думок науковців стосовно визначення сучасного етапу суспільної еволюції. Проте, не дивлячись на відмінності в оцінках того, що

вважати характерною ознакою сучасних і майбутніх змін («глобалізація», «постіндустріальне суспільство», «технотронна ера», «епоха інформації» тощо) практично всі вони визнають найважливішою закономірністю сучасної стадії розвитку людського суспільства – зростання ролі інформації та знання у різних виявах суспільної буттєвості. Знання, поряд з інформаційно-комунікаційними технологіями, забезпечують докорінні перетворення на рівні практично всіх сфер життєдіяльності суспільства, а такі фактори виробництва, як природні ресурси, робоча сила і капітал, втратили донедавна вирішальне значення й відійшли на другорядні, периферійні позиції, оскільки нині їх кількісні та якісні показники перебувають в істотній залежності від певного рівня знань і вміння ефективно застосувати знаннєві ресурси на практиці.

Характерною ознакою сучасної людської діяльності є наявність у кожному продукті й послузі знання в інтелектуальній або в опредметненій формі. В наш час наукоємні сектори економіки відіграють визначальну роль в економічному розвитку провідних країн світу. «Знання, є основним, пануючим чинником продуктивності і в масовому виробництві; тепер вони стають головним предметом і головним результатом праці, що зумовлює реорганізацію галузей навколо створення знань і реструктуризацію всієї економіки країни навколо сфери накопичення інформації» [6]. У зв'язку з цим, форму соціального буття, в якому знання виступають організуючим принципом усього суспільства, доречно назвати «суспільством знань».

«Суспільство знань» в концептуальному вимірі відносять переважно до постіндустріального етапу суспільного поступу. Термін «суспільство знань» («knowledge society») вперше використав у своїх працях 1966 році Р. Лейн. Розуміння суті цього визначення в наукових презентаціях або виводиться як похідне від суті інформаційного суспільства, теоретично представленого в працях Д. Белла і О. Тоффлера, або зводиться до визначення сучасного розвитку цивілізації і як «інформаційного суспільства», і, водночас, як «суспільства знань» [4, с.104]. Основу концепції власне «суспільства знань» склали дослідження Ф. Махлупа і П. Друкера, в яких було висунуто припущення про становлення принципово нового типу економіки – «економіки знань». При цьому, у книзі «Посткапіталістичне суспільство» (1993) П. Друкер зауважив, що можливо, нинішнє суспільство ще передчасно розглядати як «суспільство знань», але ми з певненісттю можемо говорити про створення економічної системи на основі знання. Подальшого розвитку концепція суспільства знань набула у працях Н. Штера, Р. Райха, П. Вайнгартена. Науковці слушно відзначають когерентність, сумірність концепції суспільства знань з концепціями «спільнот, здатних навчатися» (Р. Хатчесон, Т. Хусен) та «організацій, спроможних до самоосвіти» (П. Сенге).

Нині дискусії щодо руху в напрямку «суспільства знань» вийшли на рівень міжнародних форумів та зустрічей на найвищому рівні – зокрема, під егідою ООН. Світовий банк в рамках програми «Знання для розвитку» розробив методики розрахунку індексів і показників, які дозволяють порівнювати країни і групи країн за рівнем розвитку системи знань. «Суспільству знань» також присвячено Всесвітню доповідь ЮНЕСКО «До суспільств знань», опублікованій у 2005 році.

Аналіз різних статей, фундаметальних досліджень, наукових доповідей та повідомлень, що стосуються характеристики сучасного суспільства і перспектив його розвитку, свідчить, що терміни «суспільство знань» та «інформаційне суспільство» використовуються переважно синонімонічно. Одначе, в уже згадуваній вище доповіді ЮНЕСКО, її автори чітко позиціонують відмінність концепції суспільств знань від ідеї розвитку інформаційного суспільства, оскільки поняття інформаційного суспільства ґрунтується, перш за все, на досягненнях технології. Поняття ж суспільств знання має на увазі ширші соціальні, етичні та політичні параметри. До того ж множина використана невипадково, а для того, щоб

підкреслити, що немає єдиній моделі суспільного розвитку, яку можна «поставити під ключ» [2, с.19-20].

Погоджуючись з авторами доповіді, слід зауважити, що невід'ємним атрибутом сьогодення постають фрагменти кліпового мислення, які підміняють системні знання хаотичною інформацією. Здавалося б, знання – за великим рахунком – співпадає з інформацією (знання́ у вузькому сенсі – дані, інформація. Див. Вікіпедія). Втім, логіка розвитку соціології призвела до того, що дві дисципліни – соціологія знання та соціологія інформації (або ж засобів масової комунікації) помітно розійшлися між собою як щодо предмету розгляду, так і щодо методів вивчення. Предмет виявився різним вже хоча б тому, що знання охоплює саме змістовні, значущі дані про світ, натомість в інформацію включаються відомості безвідносно до їхньої значущості. Сучасні глобалізаційні процеси відбуваються за умов, коли «основним ресурсом стає інформація, а фактором, що стимулює чи обмежує розвиток суспільства, – знання» [5, с.75].

Звертає на себе увагу й те, що піднесення і утвердження гегемонії комп'ютера в суспільстві сучасного формату співпало із занепадом гуманітарної сфери: саме завдяки комп'ютеру в свідомості сучасної людини дивовижним чином поєднуються неймовірна обізнаність та світоглядна інфантильність, почуття всемогутності та невротичної невпевненості. Поширення знань відбувається на тлі їх фрагментації, вівісекції на автономні сегменти, розпорошення системного світосприйняття, неспроможності свідомості пересічного індивіда до цілісного, поліаспектного осягнення дійсності. До того ж «інтернет для багатьох користувачів перетворюється з царства знань у царство інформації, іншими словами, в «другу реальність», яка поступово витісняє зі свідомості конкретне людське життя, перетворюючись на подобу fast-food – fast thinking – готову «їжу» для роздумів. При цьому інформація як віртуальний «двійник» знання здебільшого не стає, на відміну від реальної матриці когнітивного процесу, стимулом до дії. Більше того, її циркуляція все частіше є фантомом, самоціллю, відірваною від критерія користі, а тим більше – від вдосконалення внутрішнього світу людини [1, с.131].

Важливим теоретико-методологічним завданням нині постає змістовна демаркація знання та інформації: якщо знання – це результат пізнання дійсності, котре має системне й несуперечливе оформлення і є об'єктивним (незалежним від волі людини), то інформація – це відомості, які здебільшого виражають суб'єктивний (суб'єктивований) підхід, можуть бути недостовірними й суперечливими. Як суб'єктивний феномен інформація часто стає на заваді об'єктивному, трансуб'єктивному оперуванню, відтак, актуалізується потреба зміщення основного акценту із засвоєння обсягу інформації на активізацію мисленнєвої діяльності й розвиток самостійного, критичного, рефлексійного мислення. Істотним же проблемним аспектом знань є його відносність: через прискорене старіння відбувається витіснення знань інформацією, перетворення знань на інформацію.

Знання має специфічні ознаки, які виокремлюють його з-поміж інших ресурсів. Перша – знання, по суті, не є конкурентним ресурсом, тобто воно є загальнодоступним. Ним можуть користуватися водночас багато людей. Друга ознака – знання як таке є нематеріальним, а тому вічним, «нетлінним». Третя – для знання немає «прямої» дороги, воно накопичується нелінійно, тобто завдяки відкриттям і осяянням воно зростає стрибкоподібно. Четверта ознака – знання відносне, тобто кожний окремий фрагмент знання набуває значення лише в системі інших фрагментів, які утворюють контекст. П'ята – знання кумулятивне, оскільки може поєднуватися з іншим знанням. Чим більше знань, тим різноманітніші з них комбінації. Шоста ознака – знання є найбільш мобільним ресурсом. Сьома – знання можна «стиснути» до ряду абстракцій і символів (тобто воно компактне). Восьма ознака – знання невичерпне та накопичується з прискоренням [3, с.25]. Динаміка його накопичення така, що коли дитина, яка народилася сьогодні, завершуватиме навчання в коледжі, то обсяг доступних їй знань

збільшиться в чотири рази. А коли їй виповниться 50 років, то корпус знань збільшиться в 32 рази, оновившись за півстоліття на 97%.

Сфера знань є істотним фактором і ресурсною перевагою сучасного суспільства. У такому суспільстві, системі освіти належить одна з основних – якщо не визначальна – роль у сталому його розвитку і відтворенні соціальних інститутів. Якщо раніше ця система мала основною функцією соціалізацію людини за допомогою трансляції історично апробованих соціальних патернів і навичок, то в суспільстві знань на систему освіти покладається не менш, якщо не більш важлива функція, – формування на рівні як індивідуальної, так і суспільної свідомості системи випереджаючої ментальної і когнітивної адаптації до соціального життя в умовах масованих інформаційних потоків та її ефективної організації на основі динамічно оновлюваного знання.

З огляду на те, що знання є унікальним продуктом, на відміну від товарів, на які існує ринкова ціна, і доступне тільки тим, хто може його засвоїти, а отже, володіти ним і користуватися, перед системою освіти постає задача також і формування людей здатних навчатися, вміло аналізувати великі обсяги інформації й обирати лише потрібну, креативно мислити і генерувати принципово нові ідеї, направляти свої зусилля на суспільне благо. Принципи, що мають реалізуватися в соціальній системі суспільства знань у перспективі, повинні бути закладені в освітніх стратегемах вже нині. Це наголошує на визначальності випереджаючого розвитку системи освіти в сучасному суспільстві. Такий акцент пояснюється насамперед якісно новим масштабом її детермінативного впливу на формування реалій майбутнього суспільства, яке визначається не стільки станом матеріального, скільки характером духовного виробництва і може стати реальністю лише внаслідок розвитку відповідних освітніх тенденцій.

Отже, презентований вище матеріал дає підстави зробити наступні висновки: зростання ролі знання в усіх сферах життєдіяльності має статус імператива сучасної стадії розвитку людства; на основі знань ми облаштовуємо все наше життя, вони є організуючим принципом усього суспільства, а тому таку форму соціального буття доречно назвати «суспільством знань»; не можна ототожнювати концепт суспільства знань і інформаційного суспільства, оскільки поняття інформаційного суспільства ґрунтується на досягненнях інформаційно-комунікаційних технологій, а суспільство знань передбачає і соціальні, моральні та політичні параметри; модель «супільства знань» не може бути єдиного стандарту, вона повинна враховувати культурні, соціальні, економічні та інші особливості тих конкретних суспільств в яких знаходить свою реалізацію; у сталому розвитку суспільства знань випереджаюча роль належить системі освіти, яка зобов’язана підготовити громадськість адаптовану до життя в безкінечному потоці інформації та в організаційних стосунках, що постійно оновлюються на основі знання.

Список використаних джерел

1. Андреев И., Назарова Л. Электронная западня // Свободная мысль. – №1/2014. – С. 122–135.

2. К обществам знания: Всемирный доклад ЮНЕСКО. Париж: Изд-во ЮНЕСКО, 2005. – 239 с.

3. Кочетков В.В. К вопросу о генезисе постиндустриального общества / В.В. Кочетков, Л.Н. Кочеткова // Вопросы философии. – 2010. – № 2. – С. 20-25.

4. Писаренко Н.Н. Концепція «суспільства знань»: зміст, основні характеристики / Н. Н. Писаренко // Водний транспорт. – 2013. – № 2. – С. 103-107.

УДК 378

Н. Дідик,

к.псих.н., доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка,
м. Кам'янець-Подільськ
e-mail: aspirantka000@gmail.com

ТВОРЧІСТЬ ЯК ВИД ПРОДУКТИВНОЇ АКТИВНОСТІ

Стимулювання розвитку творчих процесів сьогодні є пріоритетною спрямованістю саморозвитку людини. Проблема творчості була предметом дослідження багатьох авторів: І. М. Біла, Д. Гілфорд, Н. Головін, В. О. Моляко, В. Р. Рибалка, К. Роджерс, В. А. Роменець, С. Рубінштейн, С. Степанов, Е. Фромм, В. М. Ямницький та ін.

У працях В. А. Роменця висвітлюється вчення про природу й механізми творчості людини, що охоплює три складові: загальну, генетичну, прикладну психологію творчості. На думку І.М. Білої, актуальними проблемами дослідження творчості є вивчення способів творчої діяльності, стадіальності творчого процесу, його динаміки та психологічних особливостей розвитку, аналіз творчого результату на різних стадіях творчого процесу та його завершенні, що допомагає зрозуміти психологічний механізм і проаналізувати продуктивність творчості [1, с. 7]. Творчість специфічна для людини, тобто завжди передбачає творця – суб'єкта творчої діяльності.

У сучасній психології ще не існує однозначної інтерпретації категорії творчості, причому поширеність терміну та різноманітних словосполучень за його участю тільки поглиблює картину неоднозначності та різнобічних інтерпретацій (творчі здібності, творча особистість, творчий потенціал, творча обдарованість тощо). Так, А. Рахімовим (1992) наводяться результати контент-аналізу визначень творчості, наявних у різних наукових джерелах. Дослідником виявлено 125 провідних поширених словосполучень, які виражають понятійний масив розуміння сутності творчості.

Творчість – здатність адаптивно реагувати на потребу в нових підходах. Це здебільшого властивість свідомо включати в життя щось нове, причому процес може бути неусвідомлюваним або усвідомлюваним частково [5, с. 55]. С. Л. Рубінштейн розуміє творчість як діяльність зі створення нового, оригінального. За визначенням В. О. Моляко, творчість – це процес створення, відкриття нового, що раніше для певного конкретного суб'єкта було невідомим [2].

І. М. Біла зауважує, що творчість розглядається вченими як людська діяльність вищого рівня у процесі пізнання і перетворення навколишнього природного та соціального світу, в результаті чого змінюється й сама людина, (форми і способи її мислення, особистісні якості): вона стає творчою особистістю [1, с. 10].

У психологічному словнику за редакцією С. Ю. Головіна вказано, що «креативність – здібність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації; готовність до продукування принципово нових ідей» [3, с. 308]. У сучасній психології підхід до творчості як до способу продуктивного перетворення власного досвіду, проявів неадаптивної активності представлений у концепції Д. Богоявленської.

Визнання пріоритету творчого потенціалу в людині є, можливо, найбільш значною концепцією гуманістичної психології. А. Маслоу першим вказав, що творчість є найбільш універсальною характеристикою людей, яких він вивчав або спостерігав [4, с. 486]. Описуючи її як невід'ємну властивість природи людини, А. Маслоу розглядав творчість як рису, потенційно присутню у всіх людей від народження. Однак він також визнавав, що більшість людей втрачає цю якість у результаті «окультурення». На думку А. Маслоу, так як

здатність до творчості закладена в кожному з нас, вона не вимагає спеціальних талантів чи здібностей. Творчість – універсальна функція людини, що веде до всіх форм самовираження.

На думку А. Маслоу, креативність є однією з характеристик самоактуалізованих людей [4, с. 519]. Маслоу виявив, що всі без винятку самоактуалізуючі люди володіють здатністю до творчості. Маслоу говорив про природну і спонтанну креативність, яка притаманна дітям. Ця креативність, яка присутня в повсякденному житті як природний спосіб вираження спостережливої, сприймаючої нове, особистості.

К. Роджерс креативність описував як характеристику повноцінно функціонуючої особистості [4, с. 550]. Продукти творчості (ідеї, проекти, дії) і творчий образ життя з'являються у людини, яка живе «хорошим життям». Творчі люди прагнуть жити конструктивно і адаптивно у своїй культурі, у той же час задовольняючи власні найбільш глибокі потреби. Вони схильні творчо, гнучко пристосовуватися до умов, що змінюються. Однак, такі люди не обов'язково повністю пристосовані до культури і не є конформістами. Їх зв'язок із суспільством можна виразити так: вони є членами суспільства і його продуктами, але не його полоненими. К. Роджерс хотів, щоб людина звертала увагу на те, якою вона може бути: жити насичено, повністю усвідомлено, у повній мірі відчувати людське буття - «повноцінно функціонувати».

Представник гуманістичного психоаналізу Е. Фром описує творчість як характеристику, що властива для продуктивного типу характеру, який являє собою кінцеву мету розвитку людини [4, с. 253]. Цей тип характеру − незалежний, чесний, спокійний, люблячий, творчий і здійснює соціально-корисні вчинки. Він виявляє здатність людини до продуктивного логічного мислення, любові і праці. Завдяки продуктивному мисленню люди дізнаються, хто вони такі, і тому звільняються від самообману. Продуктивна праця забезпечує можливість виробництва предметів, необхідних для життя, завдяки творчому самовираженню. Результатом реалізації всіх перерахованих вище сил, властивих всім людям, є зріла і цілісна структура характеру.

В. М. Ямницький зауважує, що аналіз творчого процесу на рівні цілісної діяльності вимагає трактування творчості як специфічного виду активності [5, с. 67]. Означений підхід дозволяє виділити такі особливості, як неадаптивність, продуктивність, нерегламентованість, нецілеспрямованість, спонтанність, ірраціональність, невимушеність, перетворюючий характер. Творчість може бути розглянуто як специфічний вид неадаптивної продуктивної активності, результатом якої є створення нового за рахунок перетворення попереднього досвіду суб'єкта. Продуктивна активність ґрунтується на пошуковій пізнавальній активності, мотиваційна основа якої - пізнавальна потреба [5, с. 75-76].

В. М. Ямницький дає власне визначення творчості як цілісної, інтегральної характеристики життєвої активності, процесу саморозвитку, що спричиняє перетворення особистості на суб'єкта життєтворчості [5, с. 67].

Більшість дослідників психології творчості описують такі ознаки креативності: високий рівень соціальної і моральної свідомості; пошуково-перетворюючий стиль мислення; розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо); проблемне бачення; творча фантазія, розвинуте уявлення; специфічні особистісні якості (любов до людей; безкорисність; сміливість; готовність до розумного ризику в професійній діяльності; цілеспрямованість; допитливість; самостійність; наполегливість; ентузіазм); специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я»; бажання бути визнаним; творчий інтерес; захопленість творчим процесом, своєю працею; прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах своєї праці); комунікативні здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури.

У ІІ половині ХХ століття відокремилась окрема галузь психологічної науки – психологія життя особистості, що ґрунтується на життєтворчості. Життєтворчість – це

духовно-практична діяльність особистості, що спрямована на проектування, планування, програмування і творче здійснення нею свого індивідуального життя. В. М. Ямницький вважає, що життєтворчість – особливий тип життєдіяльності, за яким кожна мить є творчим актом, потенційною інновацією в будь-якій сфері життя людини та культури, що забезпечується та одночасно результується унікальністю людини [5, с. 16]. На думку А. С. Сухорукова, життєтворчість – творчість людини в галузі психологічних утворень і процесів, з якими пов'язана цілісність її життя. В. М. Ямницький обґрунтував поняття життєтворчої активності як активність суб'єкта життєтворчості, який свідомо реалізує цільовий або смисловий аспект цілісного буття відповідно до власного творчого задуму [5, с. 334].

Н. Хрящева й С. Макшанов на підставі групи експериментально встановлених фактів засвідчують наявність взаємозв'язку між творчими проявами й характеристиками досвіду, набутого суб'єктом. Зокрема, з'ясовано, що періоду продуктивної, творчої діяльності передує тривалий період навчання, напруженої роботи.

На сьогоднішній день актуальності набуває вивчення проблеми творчості у професійній сфері фахівця. Існують чотири рівні творчої діяльності у професії: 1-й рівень – репродуктивний; 2-й рівень – раціоналізаторський; 3-й рівень – конструкторський; 4-й рівень – новаторський.

Репродуктивний рівень передбачає, що фахівець, працюючи на основі вироблених до нього методик, рекомендацій, досвіду, відбирає ті, які найбільше відповідають конкретним умовам його праці, індивідуально-психологічним особливостям.

Раціоналізаторський рівень передбачає, що фахівець на основі аналізу свого досвіду, конкретних умов своєї діяльності вносить корективи у свою роботу, вдосконалює, модернізує деякі елементи існуючих рекомендацій, методик, досвіду відповідно до нових завдань.

Конструкторський рівень характеризує діяльність фахівця, коли на основі свого досвіду, самоаналізу своєї діяльності і знань психолого-педагогічних особливостей колективу, використовуючи існуючі методики, рекомендації, передовий досвід, конструює свій варіант вирішення проблеми.

Новаторський рівень передбачає, що фахівець вирішує проблеми на принципово нових засадах, які відрізняються оригінальністю, високою результативністю.

С. С. Пальчевський зауважує, що для творчо працюючого фахівця творчість є одним з основних мотиваційних чинників у його професійній діяльності. Тому в системі загальної акмеологічної освіти чільне місце повинно належати креативній акмеології, яка дає змогу з позиції психології творчості вивчити специфіку самоактуалізації дорослої людини у всі вікові періоди її творчої зрілості як фахівця, допомогти їй зрозуміти шляхи та чинники збудження творчого процесу, логіку його перебігу.

Отже, творчість є видом продуктивної активності, що передбачає створення чогось нового, нестандартне вирішення проблемних ситуацій. Для підвищення рівня творчості важливим є самовиховання, саморегуляція, відвідування тренінгів креативності, професійної майстерності, розв'язання креативних задач та проблемних ситуацій, застосування методів арттерапії (казкотерапія, малюнкова терапія, фототерапія, музикотерапія, епістолярна терапія, лялькова терапія, застосування метафоричних асоціативних зображень та ін.). Ефективним є створення власної програми творчого саморозвитку та написання самозвітів до неї.

Список використаних джерел

1. *Біла І. М. Психологія дитячої творчості / І. М. Біла. – К. : Фенікс, 2014. – 200 с.*
2. *Моляко В. О. Психологічна теорія творчості/В. О. Моляк //Обдарована дитина. – 2004.–№6. – С. 2-9.*
3. *Словарь психолога-практика / Сост. С. Ю. Головин. – Мн. : Харвест, М. : АСТ, 2001. – 976 с.*

4. *Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности / Л. Холл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер, 2005. – 607 с.*
5. *Ямницький В. М. Розвиток життєтворчої активності особистості: теорія та експеримент : монографія / В. М. Ямницький. – Одеса : ПНЦ НАПН України. – СВД Черкасов М. П., 2006. – 362 с.*

УДК 374.7

І. Дуднікова,
доцент, завідувач кафедри екології
Європейського університета
м. Київ
e-mail: aspirant@kyiv.e-u.in.ua

АДАПТАЦІЯ ЯК ДОМІНАНТА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ І ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ІНДИВІДА У НОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Адаптація – (від лат. adaptation –пристосування) – сукупність морфологічних, поведінкових, популяційних та інших особливостей виду, які забезпечують можливість специфічного способу життя в певних умовах; сукупність способів адаптації надає життєдіяльності організму рис доцільності. Адаптацією називається також сам процес формування пристосувань організмів до умов пристосування; виникає і розвивається під впливом основних чинників органічної еволюції – мінливості, спадковості, природного чи штучного добору; вид взаємодії особистості чи соціальної групи із соціальним середовищем, в процесі якого узгоджуються вимоги і очікування його учасників. Найважливіший компонент адаптації – узгодження самооцінок, тяжіння і очікування суб'єкта з його можливостями і з реальністю соціального середовища. Поняття «адаптації» виникло в біології для визначення пристосування організмів до умов існування і звички до нього. Психологічна адаптація визначається активністю особи і (чи) групи і виступає як єдність аккомодації (засвоєння правил середовища, «уподібнення» до неї) і асиміляції («уподібнення» собі, модернізація середовища), звідси – адаптація і одночасно, адаптуюча активність особистості чи групи. Зі сторони соціального середовища адаптація визначається цілями діяльності, соціальними нормами – способами їх досягнення і санкціями за відхилення від цих норм; зі сторони особистості чи групи адаптація залежить перш за все від сприйняття і оцінки цих цілей, норм і санкцій. Це визначається її самосвідомістю, що виявляється в образі «Я» особистості чи в почутті «ми» групи. Розрізняють наступні варіанти адаптаційної взаємодії, що залежить від ступеня активності і напряму діяльності особистості і групи.

Підкорення середовищу, при якому власні цілі особистості чи групи і способи їх досягнення загальновизнані, традиційні, повністю відповідають соціальним нормам. Оновлення середовища, при якому для досягнення загальноприйнятих і схвалених цілей використовує нешаблонні, несхвалені чи невідомі раніше способи. Ритуалізм, при якому, переслідуючи незагальноприйняті цілі, особистість чи група використовує схвалювані чи загальноприйняті способи, суворо слідуючи традиціям і ритуалам. Найважливішою умовою успішної адаптації є оптимальне співвідношення адаптивної і адаптуючої діяльності, в залежності від конкретних умов, ситуацій. Основа цього – високоусвідомлена творча діяльність, безперервний змістовний обмін із соціальним середовищем, з суспільством в цілому, що сприяє якісному оновленню середовища, особистості чи групи, переходу їх на новий більш високий рівень. Це вимагає усвідомлення себе як діяча, вірного особистості чи групи, переходу їх на новий більш високий рівень. Це вимагає усвідомлення себе як діяча, вірного сполучення розумних потреб особистості чи групи із задачами соціального середовища, що можливо лише при певних соціальних умовах. Так, в суспільстві, при якому

цілі особистості не сполучаються з суспільними цілями, успішна адаптація в багатьох випадках в принципі неможлива, в результаті чого виникають різні форми відхиленої поведінки (крайні її форми пов'язані з дезадаптацією соціального суб'єкту, розузгодження вимог і очікувань соціального середовища і суб'єкта, що виявляється в аномії розпаду діяльності). Поняття «адаптації» використовується також при аналізі систем «людина – машина». В ряді сфер (медицина; юриспруденція) застосовується термін «реадаптація»; іноді адаптація розуміється у вузькому смислі як процес пристосування суб'єкта до певних зовнішніх умов і впливом; різного роду процеси пристосування індивіда (соціальної групи) до соціального середовища; інтеграції індивідів у нове соціальне оточення; адаптивний підхід – це уявлення про соціалізацію, згідно з якою життя людини – це ряд криз, до яких необхідно пристосуватися. Адаптація являє собою процес і результат перебудови функціонування організму і поводження, у відповідь на нові вимоги виробничого середовища, а також з метою забезпечення їхньої взаємодії та розвитку. Трудова адаптація виступає як необхідна умова і провідний механізм соціалізації особистості.

Адаптація – це двосторонній процес, у якому індивід не лише пристосовується до оточуючого середовища, до змінених умов буття,але й сам впливає на дане середовище, змінює його, чим і забезпечується еволюційний перехід від одного рівня функціонування суспільства до іншого, найчастіше – вищого. Серед головних ознак соціальної адаптації слід назвати активне, творче включення індивіда у процес створення умов для реалізації його потреб, життєвих цілей; пристосування до між особистісних стосунків, властивих даному середовищу, до екологічного та культурного оточення тощо. Найвищою формою адаптації людини до середовища можна вважати її творчість, яка є універсальною родовою ознакою і сутнісним проявом людської діяльності. Творчість являє кінцевий підсумок активності цілісної людської істоти, переробки енергії та інформації шляхом діяльнісного-есенціального досягнення речових результатів і завдяки активізації духовних процесів шляхом зверення до зовнішніх, загальніших шарів духовності (трансцендентування), а також мобілізації внутрішніх духовних ресурсів суб'єкта (віртуалізація). Саме творчість дозволяє особистості досягти рівня суб'єкта життя. Життя людини має адаптивний характер, тобто є адаптацією організму до навколишнього середовища – єдністю стресу, пам'яті і домінанти. Якщо на біологічному рівні адаптація відбувається інстинктивним, несвідомим шляхом, то на соціальному рівні даний процес здійснюється завдяки стратегії. Стратегія передбачає накопичення певного роду знань, в контексті соціального життя стратегія – це акумулятор життєвого досвіду соціального організму. Крім цього, стратегія визначає домінанту – той напрямок діяльності, який забезпечує життєдіяльність організму в умовах стресу або його наслідків. Тому у суспільному, так би мовити, змісті життя особистості є здібність особистості до само відтворення, зростання і розвитку саморегуляції, які володіють спадковістю і непостійністю, дискретністю і цілісністю, подразненням і ритмічністю як активної частини і суб'єкту суспільного світу. Задачі формування соціально активної особистості, що ефективно адаптується до соціуму, викликані концепцією довгострокового соціально--економічного розвитку країни на період до 2020 року. Для того, щоб правильно організувати процес адаптації студентів до навчання у ВНЗ, слід щоб у кожному ВНЗ була розроблена концепція адаптації студентів до нових умов розвитку освітнього простору в умовах глобалізації, у результаті чого студент виступає суб'єктом нових видів відносин і діяльності і, таким чином, отримує можливість оптимально виконувати свої функції. Це пристосування студента до нових умов середовища ВНЗ і до нових видів діяльності. В основі процесу адаптації лежать суперечності між вимогами, які пред'являються до умов нового середовища ВНЗ і готовність студента до цих умов на основі його попереднього досвіду. Адаптація – це не просто пристосування до нових умов, а суперечливий і складний процес, що включає момент активності індивіда і супроводжується певними зсувами у структурі

його особистості. Важливою педагогічною умовою ебфективної адаптації особистості є формування певних способів поведінки, що дозволяють їй реагувати успішно на реалізацію тих чи інших труднощів і сприяти формуванню певних способів і моделей поведінки, що допомагають особистості оволодіти новою моделлю діяльності. Адже адаптація молодої людини до навчання у ВНЗ – це основа формування майбутньої моделі професіонала-особистості, що буде сприяти конкурентоспроможності і виконанню довгострокових планів соціально-економічного розвитку країни та її інтеграції до загальноєвропейського простору.

Список використаної літератури:

1. Демьяненко Н. В., Ермакова Я. В., Куровский В. Н. Понятие социальной адаптации студентов-первокурсников к обучению в высшем учебном заведении // Молодой ученый. — 2016. — №8. — С. 942-944.

2. Алексеев П.В. Социальная философия: Учебное пособие.-М.: ООО „ТК Велби", 2003.-256 с.

3. Бондаренко О.М. Соціальна адаптація особистості в умовах пострадянського суспільства: Автореф. дис. канд.. філос. наук: 09.00.03 / Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т (м. Одеса) ім.. К.Д. Ушинського.-О., 2004.-19 с.

4. Горак Г.І., Березко І.В., Ніколаєнко Я.М. Стратегія життя. (Філософський, етичний та психологічний вимір).-К.: Український Центр духовної культури, 2001.

УДК 364:3

А. Кавецька,
вчитель вищої категорії, старший вчитель
Запорізький навчально-виховний комплекс №64,
м. Запоріжжя
e-mail: historiangelika68@gmail.com

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ШЛЯХИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ

Розвиток сучасного українського суспільства в євроінтеграційному напрямку актуалізує питання забезпечення прав та свобод людини і громадянина в Україні. Особливо гостро постає проблема гарантії прав стосовно тих, хто найбільше цього потребує – це діти з особливими освітніми потребами. Важливість питання інклюзивної освіти зростає за тих обставин, що чисельність дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно зростає. Так, дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, в Україні понад 1 млн., що становить 12% від загальної чисельності дітей у країні. При цьому інклюзивною освітою охоплено 5,0% дітей з інвалідністю: станом на 01.09.2014 р. дошкільні навчальні заклади відвідували 7 950 дітей-інвалідів; у навчальних закладах для здобуття повної загальної середньої освіти навчалися 41 557 дітей, які потребують корекції фізичного та(або) розумового розвитку [1, с.190]. Отже, 95,0% дітей з інвалідністю навчаються в умовах спеціальних навчальних закладів, або не отримують освіту взагалі. Саме тому пошук підходів до активізації розвитку інклюзивної освіти є важливим державним питанням.

Інклюзія (від англ. inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і насамперед, що мають труднощі у фізичному розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті [2, с.7]. Термін «інклюзія» має відмінності від термінів «інтеграція» та «сегрегація». При інклюзії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату.

На сьогодні організаційно-методичні засади навчального процесу у загальноосвітніх школах орієнтовані на дітей з типовим розвитком, і не враховують особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами. Невідповідність форм і

методів педагогічного впливу на таких дітей може створювати передумови для формування у них негативного ставлення до навчання, девіантної поведінки.

Успішне запровадження інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, потребує вирішення завдань на державному рівні, а саме: формування нової філософії державної політики щодо дітей з особливими освітніми потребами, удосконалення нормативно-правової бази у відповідності до міжнародних договорів у сфері прав людини, реалізації та поширення моделі інклюзивного навчання дітей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах.

З метою визначення пріоритетів державної політики у сфері освіти в частині забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям з особливими освітніми потребами, здійснення комплексної реабілітації таких дітей, набуття ними побутових та соціальних навичок, розвиток здібностей, втілення міжнародної практики щодо збільшення кількості загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивним навчанням, готових до надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами Наказом Міністерства освіти і науки України від 1 жовтня 2010 р. №912 була затверджена Концепція розвитку інклюзивної освіти. Крім того, Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. №872 затвердила Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, який визначає вимоги до організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізації та інтеграції в суспільство, залучення батьків до участі у навчально-виховному процесі [3].

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей [4].

Розвиток інклюзивної освіти в Україні базується на таких принципах, як:

1) науковість (розробка теоретико-методологічних основ інклюзивного навчання, програмно-методичного інструментарію, аналіз і моніторинг результатів впровадження інклюзивного навчання, оцінка ефективності технологій, що використовуються для досягнення позитивного результату, проведення незалежної експертизи);

2) системність (забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами, наступності між рівнями освіти: рання допомога – дошкільна освіта – загальна середня освіта);

3) варіативність, корекційна спрямованість (організація особистісно орієнтованого навчального процесу у комплексі з корекційно-розвитковою роботою для задоволення соціально-освітніх потреб, створення умов для соціально-трудової реабілітації, інтеграції в суспільство дітей з порушеннями психофізичного розвитку, у тому числі дітей-інвалідів);

4) індивідуалізація (здійснення особистісно орієнтованого підходу);

5) соціальна відповідальність сім'ї (виховання, навчання і розвиток дитини; створення належних умов для розвитку її природних здібностей, участь у навчально-реабілітаційному процесі);

6) міжвідомча інтеграція та соціальне партнерство (координація дій різних відомств, соціальних інституцій, служб з метою оптимізації процесу освітньої інтеграції дітей з особливими освітніми потребами).

Умовами, які забезпечать ефективність навчально-виховного процесу, є: створення позитивної атмосфери; командний підхід; індивідуалізація навчального процесу; ефективне залучення членів родини; адаптація та модифікація навчальних планів, програм; підготовка педагогів.

В 2016 році до класів завітали діти з особливими потребами – аутисти. Як працювати вчителю? Як соціалізувати цих дітей до колективу підлітків? Саме технології кооперативного навчання допоможуть вирішити ці питання. Діти аутисти мають можливість спостерігати за звичайними дітьми, наслідувати їх, отримувати соціальний досвід. Спільне навчання стає корисним і для дітей без вад, оскільки вони з раннього віку стають чутливими та толерантними до потреб інших, вміють позитивно сприймати не схожих на них людей, у них виявляється вища соціальна відповідальність, більша впевненість у собі, що сприяє їх особистісному розвитку.

Групове кооперативне навчання є одним з провідних у системі інтерактивного навчання, де кожен має допомагати, одержувати допомогу від іншого. Норми спільної групової роботи – це певні правила, які вироблені групою, прийняті нею та яким повинна підкорятися поведінка її членів, щоб була можлива їхня спільна діяльність. Здорові діти допомагають дітям з особливими потребами.

Кооперативне навчання позитивно впливає на всіх школярів – слабких, середніх і сильних. Слабкі можуть скористатися підтримкою групи і досягти успіху в опануванні навчальних програм Середні також бачать значно вищі горизонти своїх досягнень і мають почуттєві переживання від свого поступку. Учні без особливих потреб вчаться працювати разом з іншими, чого вони не робили раніше, коли буди впевненими у своїй талановитості лише для себе, а не для інших. Вони знаходять у кооперативній праці велике задоволення від допомоги іншим, виконуючи педагогічну функцію навчати менш підготовлених. На уроках історії у групі з учнем аутистом добре використовувати метод картинок підказок, які виготовляють учні з середнім рівнем навченості [5, с.105].

Кооперативне навчання покликане розвивати толерантну поведінку серед учнів. Така форма навчання знищує недовіру. Учні відчувають у конкретних виявах колективізму свою особисту участь і свою персональну значущість: усі відчувають комфорт від потреби спілкування з іншими, усі відчувають власну вагомість.

Для здійснення контролю над ходом процесу навчання викладач також повинен:

— глибоко вивчити матеріал, у тому числі додатковий;

— ретельно планувати та розробляти зміст і хід заняття: визначити хронометраж, ролі учасників;

— підготувати питання та можливі відповіді;

— виробити критерії оцінки ефективності заняття;

— мотивувати учнів до вивчення конкретної теми шляхом відбору найцікавіших проблем.

На сьогоднішній день поведінкова терапія для аутистів або метод АВА, тобто прикладного аналізу поведінки (Applied behavior analysis), є одним з найбільш ефективних методів корекції дитячого аутизму. В її основі поведінкові технології та методики навчання, що дозволяють вивчати вплив на поведінку аутиста факторів навколишнього середовища і маніпулювати цими факторами, змінюючи його. Метод АВА при аутизмі, носить ще одну назву, а саме «Модифікація поведінки». Поведінкова терапія для аутистів за програмою АВА побудована на ідеї, що будь-яка поведінка людини тягне за собою певні наслідки, і коли дитині це подобається, він стане повторювати цю поведінку, а коли не подобається, не стане. За результатами засновника методики АВА Івара Ловааса, приблизно половина дітей, які навчалися за нею, після закінчення корекції аутизму можуть навчатися у звичайній загальноосвітній школі. Більше 90% дітей, із загального числа тих, отримував АВА, поліпшили свій стан і поведінку.

Таким чином, побудова ефективної системи інклюзивної освіти в Україні можлива на основі взаємодії різних факторів, насамперед посилення фінансування освіти, удосконалення

її нормативно-правового забезпечення, поліпшення методичного та кадрового забезпечення інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

1. Заярнюк О.В. Інклюзивна освіта в Україні: проблеми та шляхи вирішення / О.В. Заярнюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – №11. – с. 190 – 193.

2. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: [навч.-метод. посіб.] / [А.А. Колупаєва, Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін.] ; за заг. ред. Л.І. Даниленко. – К., 2007. – 128 с.

3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. №872 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF

4. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 1 жовтня 2010 р. №912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/normativno-pravova-baza.html

5. Романовська Д.Д. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами / Д.Д.Романовська // Психологічний та соціально-педагогічний супровід навчання і виховання «особливої дитини» у школі: метод. посібник / за ред. Д.Д.Романовської, С.І.Собкової. – Чернівці: Технодрук, 2009. – С. 104-109.

УДК 378

М. Кісіль,
к.філос.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ
e-mail: kisilmv@gmail.com

ГЛОБАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА МЕТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Глобалізація суспільних процесів на планеті, перехід від індустріальних до інноваційно-інформаційних технологій, побудова економіки знань, формування цінностей гуманістичного та гуманітарного спрямування – ось деякі з основних тенденцій, що мають системоутворюючий вплив на всі сфери людського існування, у тому числі й на вищу освіту. Відбувається змістовно-ціннісна соціокультурна переорієнтація освітнього процесу, трансформується весь простір освіти, формуються нові глобальні установки на розуміння мети вищої освіти.

Упродовж кількох останніх десятиліть ми є свідками масивного розширення сектору вищої освіти, що призводить до цілої низки прямих та опосередкованих наслідків і впливів на різноманітні сфери людської життєдіяльності. Вища освіта дедалі більше стає інтернаціоналізованою. Збільшується попит на крос-культурну складову в навчальних курсах для більш ефективної підготовки випускника до міжнародної кар'єри. Університети, прагнучи стати помітною частиною світового простору вищої освіти, сприймають процеси інтернаціоналізації як виклик, що стимулює їх до "підвищення стандартів якості, зростання свого глобального значення, приваблення найкращих студентів та викладачів, принесення доходу, розширення меж пізнання через дослідження та внутрішню різноманітність"[5, с. 4].

Первинним й основоположним завданням як певного вищого навчального закладу, так і окремо взятої країни чи співдружності країн є формулювання цілей вищої освіти – таких, які б відповідали запитам суспільства не лише на адекватну сьогоденню систему знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, але й передбачали перспективи розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва. Актуальним і

корисним, на наше переконання, є аналіз того, які саме смисли превалюють у сьогоднішньому дискурсі про цілі освіти, яким є глобальний консенсус щодо мети і завдань вищої освіти, адже це допоможе в процесі модернізації цілей та змісту вітчизняної вищої освіти.

У 2014 році на щорічній конференції Американської асоціації досліджень з питань освіти (AERA) було представлено цікаву доповідь про результати порівняльного аналізу цілей та завдань бакалаврської освіти[3]. Авторам наукової роботи Roy Y. Chan, Gavin T. L. Brown, Larry H. Ludlow вдалося, на основі значної кількості даних, отриманих з північноамериканських вищих навчальних закладів, зробити своєрідне порівняння між тим, якими є цілі, завдання вищої освіти з точки зору освітнього закладу й студента. У результаті узагальнень та усунення суперечностей, було виділено дев'ять найбільш типових тематичних блоків щодо цілей бакалаврської освіти:

1.Соціальні демократичні цінності й дії; залучення громадянського суспільства. Цей тематичний блок відображає ідею про те, що після закінчення навчання студенти будуть брати активну участь у житті суспільства, працюватимуть на службі, дбатимуть про вирішення проблем громади.

2.Розвиток інтелектуальних навичок високого рівня. Тут йдеться про такі пізнавальні й інтелектуальні навички, як вирішення складних проблем, аналітичне та критичне мислення й творчість.

3.Розвиток комунікативних навичок високого рівня. Сюди відносимо розвиток здібностей спілкування в усній та письмовій формах, а також за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, щоб ефективно передавати інформацію, переконувати, вести дискусію і так далі.

4. Навички міжособистісного спілкування. Цей тематичний блок особливо актуальний для студентів, які здобувають компетентність через стосунки з іншими людьми. Сюди входить навчання керування складними різнорідними соціальними системами, тренування терпимості, розвиток допитливості, винахідливості й уяви.

5. Підготовка до професійної діяльності. Диплом бакалавра є результатом отримання знань та вмінь такого рівня, який дозволяє влаштуватись на високооплачувану роботу, будувати кар'єру вже сьогодні чи мати можливість продовжити йти шляхом омріяної професії.

6. Підвищення якості власного життя. Йдеться про те, що вища освіта допомагає розвинути особисте відчуття мети, перспективи й ідентичності, що загалом покращує якість життя людини.

7. Особиста цілісність. Коли індивідуум усвідомлює такі поняття, як когнітивний дисонанс і резонанс[1] і здатен приймати рішення відповідно до особистої моралі й цінностей.

8. Підготовка до навчання в аспірантурі. Актуалізуються навички, знання і вміння, необхідні при вступі до аспірантури з конкретної дисципліни.

9. Сімейні очікування / причини. Лейтмотивом цього пріоритету є те, що первинною мотивацією для здобуття вищої освіти є виконання зобов'язань, справдження очікувань і здійснення прагнень своєї родини.

Як бачимо з викладеного вище, цілі освіти тісно пов'язані з мотивами, і це природно, адже мотив є спонукою або устремлінням досягнути мету. Цікаво було б окремо проаналізувати проблему мотивації, і тут би відкрилось широке поле для дослідження

[1] ***Когнітивний дисонанс*** — внутрішній психічний конфлікт, що виникає при зіткненні в свідомості індивіда суперечливих знань, ідей, переконань або поведінкових установок стосовно деякого об'єкта чи явища, за якого з існування одного елемента виникає заперечення іншого. У зв'язку з цим конфліктом, стан індивіда характеризується відчуттям неповноти життя.
Когнітивний резонанс - явище психологічного відгуку, в якому інформація, органічно вписуючись в загальну систему поглядів і уявлень людини, породжує нове рішення і формує розуміння. Явище когнітивного резонансу проявляється в несумісності нової інформації зі сформованою у людини загальною системою поглядів на світ.

факторів, що мотивують формулювання цілей освіти на рівні інституційному, державному, глобальному.

Рамки нашого дослідження повертають нас до основної теми – глобального погляду на цілі вищої освіти, і дев'ять названих вище тематичних блоків – це своєрідний типовий зріз, що ілюструє характерний для сучасності мікс уявлень як окремих індивідуумів, так і цілих інституцій та держав.

Незважаючи на те що сьогодні не існує єдиного розуміння цілей вищої освіти, ми все-таки маємо підстави говорити про певний глобальний консенсус щодо необхідності формування особистості, підготовки фахівця, який здатен забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через інновації в навчанні, науковій роботі та професійній діяльності.

Використаємо для нашої другої ілюстрації Південну Африку, яка формулює цілі своєї системи вищої освіти таким чином [4, с. V]:

1.Задовольняти навчальні потреби та сподівання особи через розвиток її інтелектуальних здібностей і нахилів упродовж усього життя.

2.Розвивати суспільство знань і забезпечувати ринок праці фахівцями високого профілю, що здатні опановувати знання і вміння, які швидко змінюються.

3.Сприяти соціалізації освічених, відповідальних і конструктивно критичних громадян.

4.Робити внесок у створення, обмін й оцінку знань.

Для ще одного прикладу цілей вищої освіти, що формулюються на національному рівні, використаємо Індію, яка виокремлює такі чотири аспекти:

1.Мудрість і знання. Вища освіта має готувати розум і душу; жодна фактологічна інформація не ввійде до свідомості людини, поки щось особливе не пробудиться і не допоможе прищепити мудрість і знання.

2. Цілі соціального порядку. Система освіти повинна знайти свій керівний принцип у цілях громадського порядку, для яких вона готує людину. Якщо не зберегти цінності демократії, справедливості, свободи, рівності і братерства − можна втратити свободу.

3. Любов до вищих цінностей життя. Велич країни залежить не від величини її території, протяжності комунікацій або ж розміру багатства, а від любові до вищих цінностей життя. Потрібно розвивати здатність думати про бідних і стражденних, бути уважними й ставитись з повагою до жінок, плекати віру в братерство, незалежно від раси, кольору шкіри, релігії і т.д.

4. Навчання для керівництва. Однією з важливих цілей вищої освіти є підготовка до лідерства в професійному та суспільному житті. Саме на університети покладається функція навчання чоловіків і жінок для мудрого керівництва.

Формулювання мети вищої освіти, як бачимо, має різні рівні та може бути спрямоване на різні об'єкти: студента, локальну громаду, націю, світову спільноту. Ось приклад лаконічного й ємкого визначення, спрямованого на студента: "мета вищої освіти – становлення студента як особистості, фахівця, громадянина, що має бути готовий до самостійних роздумів, творчих пошуків, колективно-групових форм взаємодії, постійного самовдосконалення"[2].

Мета й цілі сучасної вищої освіти можуть формулюватися прямо чи опосередковано. Друге має місце тоді, коли говоримо про ідею чи місію університету. Так, наприклад, дослідниця Т. Жижко у своїй статті про ідею університету[1] систематизує деякі з основних смислів, що є сьогодні актуальними для розуміння мети й цілей вищої освіти. Остання, залишаючись охоронцем національної культури, сприяє міжкультурному діалогу, формує здатність до самостійного навчання впродовж усього життя, є простором освіти, дослідження й наукової комунікації, сприяє громадянському вихованню та суспільному розвитку.

Консенсусне поле сучасних уявлень про цілі вищої освіти включає ідеї про посилення зв'язку в тріаді вищої освіти, досліджень і бізнесу для досягнення досконалості та регіонального розвитку; необхідність залишатись духовно-інтелектуальною віссю суспільства, бути центром інновацій, культури і духовного розвитку; бути провідником ідеї свободи в широкому цивілізаційному розумінні.

Подальшого дослідження потребують питання трансформації цілей вищої освіти, крос-культурних особливостей, впливу нових завдань на зміст і форми освіти. Відкритим залишається питання, чи необхідно прагнути глобального консенсусу у формулюванні мети вищої освіти, а чи краще плекати різноманіття, конкуруюче середовище поглядів і підходів.

Список використаних джерел

1. Жижко Т. Ідея університету [Електронний ресурс] / Тетяна Жижко // Освіта регіону: Політологія, психологія, комунікації. Український науковий журнал. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://social-science.com.ua/article/358

2. Складановська М. Г. Освіта XXI століття: сьогодення та перспективи / М. Г. Складановська // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. - 2014. - № 12. - С. 54-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpabia_2014_12_16

3. Roy Y. Chan. What is the purpose of higher education?: A comparison of institutional and student perspectives on the goals and purposes of completing a bachelor's degree in the 21 st century [Електронний ресурс] / Roy Y. Chan, Gavin T. L. Brown, Larry H. Ludlow // Philadelphia, PA. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://www.dal.ca/content/dam/dalhousie/pdf/clt/Events/Chan_Brown_Ludlow(2014).pdf

4. The Aims of Higher Education [Електронний ресурс] // Council on Higher Education. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://che.ac.za/sites/default/files/publications/kagisano9.pdf

5. The shape of things to come: higher education global trends and emerging opportunities to 2020 [Електронний ресурс]//British Council. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/the_shape_of_things_to_come_higher_education_global_trends_and_emerging_opportunities_to_2020.pdf

УДК 005.57:37:001.102

С. Кириєнко,
к. мистецтвознавства, доцент кафедри українознавства
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: KirienkoC@yandex.ru

ІГРОВА ФУНКЦІЯ КУЛЬТУРИ ЯК ЗАСІБ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Культура початку XXI століття – це культура зміни парадигми, де співіснують масова культура і унікальність людського буття. Як сфера духовного життя вона відтворює суб'єктивні людські сили і здібності, які реалізуються в діяльності, знаннях і вміннях, рівні інтелектуального, естетичного, морального розвитку, світогляді, способах взаємного спілкування людей в межах колективу, суспільства, на міжособистісному рівні. Актуалізується значення соціалізуючої (з поняттям «девіація» - відмова від традиційного погодження норм поведінки), диференційної, інтегруючої ігрової функцій культури. В рамках ігрової функції існує вільна, творча діяльність особистості, в основі якої виокремлюються змагальні і розважальні моменти (акції, презентації, конкурси, огляди, змагання тощо).

Освіта у вищих навчальних закладах виводить студента на якісно новий рівень культури, де формуються вміння, навички, а виховання сприяє становленню ціннісних орієнтирів, які допоможуть досягти гармонію з соціальним і природними середовищем. Це

освіта, яка повинна відповідати викликам нового тисячоліття, забезпечувати випереджувальний загально-цивілізований розвиток нової генерації особистостей, здатних мислити і діяти системно, знаходити правильні рішення у конкретних життєвих ситуаціях.

Навчально-виховний процес провідних вузів Європи націлений на формування особистості, яка усвідомлює свою належність до певного народу, європейської цивілізації і орієнтована на реалії і перспективи соціокультурної динаміки, готовності до життя в постійно змінному, конкурентному, взаємозалежному світі. Велика роль відводиться діяльності, яка спрямована на розвиток студентської активності, самостійності, творчих можливостей [1]. В даному контексті студентська аудиторія розглядається як суб'єкт дослідження, де об'єктом виступає ігрова функція культури як новаторство, творчість, вільна діяльність.

Поряд з освітою і працею гра належить до основних видів людської діяльності. Це поняття неутилітарне, яке не є засобом безпосереднього задоволення будь-яких життєвих потреб, матеріальних інтересів. Вона реалізується вільно, уособлюючи свято, захоплення, забаву. Ціль гри – в ній самій, в її процесі і результаті, в задоволенні від ігрових дій, де існує певний порядок, тобто естетика гри, напруга, змагання, які надають гостроту, цікавість, емоційну насиченість. Відчуття і переживання захоплюють не тільки гравців, а і глядачів.

Будь-яка розвинута гра породжує стремління до асоціації і об'єднання граючих в певну спільність. Консолідація учасників гри має тенденцію до тривалості у вигляді компаній, клубів, союзів, об'єднань, громадських організацій. Ця тенденція може активно реалізуватися в студентському середовищі у вигляді філософських клубів, творчих об'єднань, мистецьких центрів, наукових товариств.

Гра має значний вплив на розвиток культури і є не тільки видом життєдіяльності, а й її культурною формою, яка виходить далеко за межі діяльності з метою задоволення біологічних потреб людини. Надаючи свободу дій, вона стимулює світосприйняття і приносить певний смисл свободі дій з привнесенням обмеженості даної свободи. Гра – це мотивація до змагань, орієнтація на кращий результат, на вищу досконаліть, вона є найбільш простим засобом входження в культуру, стремління до прекрасного, досконалого. Тенденція до освіти, яка також породжується за допомогою гри, сприяє розвитку форм спілкування, виникненню різноманітних культурних контактів.

Ігрова функція культури є складовою сфери мистецтва, наприклад, в поезії з формальної сторони вона виступає як гра із словами і певними правилами віршоутворення. Ігровий елемент присутній в принципах і вимогах різних художніх стилів. Ігрові сценарії складаються і реалізуються виконанням таких видів мистецтв, як театр, естрада, танець, пантоміма, аміаторство та ін.

В сучасному суспільстві спостерігається процес розвитку ігрової функції як рекреативної (розважальної) сфери людського буття з різноманіттям ігрових форм, засобів. Ігрові сценарії втілюються в педагогіку, наукові досліди, технічні розробки. Безпосередньо в системі освіти функція гри реалізується в організації свят, де за межами повсякденного простору (святкова зала, спортивний майданчик, поїздка за місто) можна відступити від багатьох існуючих правил [2]. Отже, гра є фактором розвитку культури особистості, де максимально реалізується її творчі здібності.

За допомогою гри продукуються різноманітні заходи в сучасному студентському середовищі (конкурси, огляди, фестивалі, брейн-ринги, виставки тощо). Вони є результатом соціалізації, внутрішньої регуляції особистості з відповідною рефлексією, а не просто репродукуванням.

Найбільш доступним для широкого студентського загалу є фотомистецтво. Участь у фотовиставках надає можливість кожному із учасників продемонструвати рівень

світосприйняття в багатогранності стилів художнього фото (pop-art, retro, glamour та ін.), уможливлюючи всебічний прояв художніх смаків, причетність до розуміння прекрасного.

Фотовиставки містять елемент гри, де кожен учасник демонструє складність технічної естетики, синтез жанрової виразності та жанрової палітри фото.

Арт-дизайнерський стиль сучасних фотовиставок може поєднувати різні види мистецтв: дизайн, живопис, декоративно-ужиткове мистецтво. Останнє презентує новаторську традицію, яка забезпечує стійкість матеріальної і духовної культури.

Арт як напрям мистецтва поєднує різні стилі, сюжети і образи, надає студенту оптимально проявити свої організаторські і професійні здібності, технічні та художні засоби, сформувати цілісне, гармонійне, предметне середовище у поєднанні з естетико-художнім напрямом, використати на візуальній основі предмети декоративно-ужиткового мистецтва з державними і національними символами.

Ігрова функція у певній мірі реалізується у проведенні презентацій, автограф-сесій, відкритих обговореннях (дискусіях), круглих столах, майстер-класах для творчої молоді, літературних конкурсах, конкурсах соціальних плакатів, коміксах тощо. Зазначені заходи сприятимуть не тільки ідентифікації особистості, а й популяризації української книги, української мови, української культури в регіонах, що межують із зоною конфлікту.

Явищем сучасної культури, де максимально реалізується елемент гри є акціонізм (акції, хепенінги, перформанси, флуксуси тощо). Саме в акціонізмі максимально вирішується проблема самоідентифікації суб'єкта за допомогою ігрового аспекту, який розглядається як фундаментальна властивість людської натури, імпульс активності [3].

Перформанс – процес взаємодії між автором, глядачем і твором, який складається з абстрактних категорій – часу, простору, людського тіла, свідомості та є унікальним засобом соціальної комунікації. Як явище мистецтва початку XXI століття перформанс став невід'ємною частиною культури, створюючи надзвичайні механізми взаємодії, які нині вдало втілюються в різних сферах соціального життя (політичні та рекламні технології) [4].

Спорідненими термінами перформансу є «акція», «хепенінг», «флуксус». Акція – дія, спрямована на досягнення певної мети та на провокації відповідної дії. На відміну від перформансу вона може відбуватися без певного сценарію, та для неї обов'язковим є наявність конкретної мети (на відміну від хепенінгу). Акціоніст не завжди впевнений у тому, як відбуватиметься його акція, та обов'язково знає , навіщо це робить.

Хепенінг – подія, що відбувається в певному місці в певний час, та не має драматургії і, навіть, мети. Вона не передбачає наявності сценарію, отже, ніхто з її учасників не може знати, як розвиватиметься ця дія. Хепенінг розрахований виключно на імпровізацію.

Флуксус – від латинської «fluxus» - потік, раптовість, відмова від статики. Мета – створити за допомогою свого тіла, простору, речей парадоксальну ситуацію, що немотивована логікою буденного існування.

Отже, ігрова функція культури, мотивована сучасними реаліями громадського життя, полягає у вільній творчій діяльності особистості, обумовлена самореалізацією і є джерелом регулювання соціальної взаємодії і поведінки. В рамках зазначеної функції культури існує вільна, творча діяльність, за допомогою якої вирішується проблема ідентифікації суб'єкта.

Сучасний вищий навчальний заклад розглядається як культурний універсум із своїми функціями, історією, впровадженням своєрідних заходів, де ігрова функція культури реалізується заохоченням студентів до творчих заходів, участю в різноманітних проектах.

Список використаних джерел

1. Європейські стандарти компетентної освіти протягом життя. Освіта і тренінги 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lex evropa.eu/legal-content.

2. Савченко О.Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти // Рідна школа. - №8-9 (серпень-вересень), 2011. – С. 4-10.

3. *Фрай М. Акція. Арт-азбука / М.Фрай // http: azbuka.gif.ru/alphabet/a/action/*
4. *Гриненко Ю. Перформанс як явище сучасного вітчизняного мистецтва/Ю.Гриненко//http:// www.gif.ru/texts/txt-gnirenko*

УДК 378.1

M. Kravets,
Bachelor of International Economics
National Economic University Named After Vadym Hetman
D. Barabas,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Management
National Economic University Named After Vadym Hetman,
e-mail: dmitry_barabas@mail.ru

THE LEAN PRINCIPLES IMPLEMENTATION IN THE WORK OF THE UNIVERSITY

Pretty practical application of the strategy to reduce costs is the paradigm of lean manufacturing is a management philosophy of company Toyota.

The essence of lean production reveals the following key components:

- the emphasis on the permanent reduction of all kinds of losses aimed at continuous improvement of the effectiveness of educational institutions and lower costs.
- rational organization of workplaces, which allows achieving maximum order, efficiency and productivity;
- quality control throughout the University and the quality here includes not only the quality of educational services but also all the activities;
- standardization of work. It is the stabilization and maintenance of the improvements of the results due to the training and discipline, which should ensure stable high results [1, p. 311].

Lean production technology involves the reduction of losses in seven main areas:

• losses due to the manufacture of defective products occur due to spending time and resources on the detection of defects and for processing of defective products; this category also includes losses from incorrigible marriage. In the University these include the publication of outdated and poor quality textbooks, the admission to protection of non-compliant projects and dissertations, conducting and verification of resist examinations;

• losses due to the production of non-marketable products–are the result of failures in the development of forecasts of market conditions thanks to which graduates of the part of the professions (e.g., economic and legal) can't find work and are forced to be reprofiled;

• losses due to excess inventories of raw materials are formed through the storage of a bigger amount of resources than is objectively needed to ensure the stable operation of the University;

• losses due to the inefficient time-table, lateness of the teachers, excessive and prolonged paperwork, ineffective communication between the teacher and the student;

• losses due to excess displacement, for example, it can be moving of groups of students and teachers between remote classrooms and buildings of the University; excessive movements of operators in searching for tools which are intended for them, and so on;

• losses because of lack of control over spending – the water that keeps dripping from a tightly twisted faucet, and light is not switched off after completion of the work shift, though imperceptibly, but increase production costs; this category also includes the heat loss due to old windows with low insulation level;

• losses due to reckless follow production or management fashion. These losses can be very large: for example, very expensive acquisition of costly information management system, which is

then not used or used only a few percent of its capacity; causes losses implementation not tested IT-applications of its own production.

British universities and colleges, for example, began to implement the principles of thrift a little more than ten years ago [4, p. 16]. This introduction began with more or less scattered experimental projects with the narrow focus, which gave a rapid result, however, is not always coordinated with the main processes of creation of added value [3, p. 11] [5, p. 57]. Using lean tools improved the overall efficiency of the universities by saving staff time and reducing costs. Satisfaction of student also increased. However, the main focus was made on long-term cultural changes through conscious and reasoned involvement of the whole staff of the University [4, p. 63].

At the University, this theory finds application in the implementation of the electronic workflow system, careful use of paper and its recycling.

In the implementation of information technology paperwork reduction does not happen automatically. When e-mailing, paper consumption grew about 40 %. This was due to the not always justified printout of the electronic message due to the habits of employees to work with paper documents. Therefore, it is desirable that the complex of measures on the introduction of electronic document circulation in the organization also provides measures for optimizing the use of paper. Notice the situation relating to documentary maintenance of managers. The problem is not only to train leaders to work with electronic documents. It is much harder and deeper. Workflow management includes not only those transactions that can be automated, and those which require the perception of information, its evaluation. It is important to take into account the psychological aspects of perception, the functional asymmetry of the right and left hemispheres of the brain, the combination of creative and logical thinking. Sometimes the head of a high rank works with weakly structuring information reflecting the multidimensional managerial situation, so it is better to work with a paper document. In contrast, for the perception of a structured and factual information, the electronic document can be easier than a paper one. Therefore, in the implementation of electronic document flow shall be provided an opportunity to carry out the printout of the documents received in electronic form, to report to the head. However, in the context of increasing use of modern information technology, more and more leaders of different ranks prefer working directly with the systems of electronic documents, including a handwritten entry of orders (resolutions), visas and use of electronic signature counterparts.

In our opinion, fundamental is the fact that in recent years were held qualitative changes in two main aspects: the use of computer technology to prepare the administrative documents (in fact, as a more perfect means of replacing the typewriter) to the ability to build a coherent system based on the use of electronic documents and electronic exchange of information; on this basis the transition from the use of individual documents on the machine carrier to the mass use of electronic documents. Given these circumstances, it is necessary to adjust the existing or even to build a new system of concepts that form the basis for further development of electronic document management.

American universities are becoming on the path of lean manufacturing. The University of Central Oklahoma, University of Iowa, University of New Orleans, State University Bowling Green, Rensselaer Polytechnic Institute, the University of Scranton improve services and administration procedures, simplify the main and supporting processes, improve the function of the campus, reduce bureaucratic red tape and paper consumption, etc. The experience of American universities is a reflection of the possibilities of implementing Kaizen methodology in higher education and the usefulness of such initiatives to all stakeholders [2, p. 47-86].

In Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman students implement the project "Green University", which will help to optimize the use of paper, it's recycling. Environmental club "Green University" has identified the following priority projects:

- Placing containers for paper and organization of its removal.
- Placing containers for used batteries.

- Placing containers for solid waste.
- Create Bicycle Parking facilities in existing premises and adjacent areas.
- Development sites and aggregator companies for nature preservation.

In the framework of this project in the halls of the University campuses and socially active departments were installed containers for collecting wasted paper. The funds received from recycling go to the active departments' participants, further development of "Green University", and the orphanages of Kiev. In one year were collected 2890 kg of paper. Purchased new paper for departments in the amount of 1400 UAH.

The collected paper is already saved: 49,13 trees aged about 30 years, 75140 liters of water,of 8,67 cubic meters of fertile lands, 11560 kilowatt-hours of electricity.

Given conclusions allow considering cost optimization in the context of not only short-term financial challenges for domestic resource mobilization. The building management system of financial and non-financial components of the institution, where the system cost optimization is included, solves also important strategic tasks, reinforcing the market position of the University and preparing it for an increase of competition in the future.

REFERENCES

1. Барабась Д.А. Японская модель качества «Кайдзен» в деятельности западных университетов // Система менеджмента качества: опыт и перспективы. – 2016. – Вып. 5. – С. 311–316.

2. Balzer, W. K. Lean higher education: Increasing the value and performance of university processes / William K. Balzer. – New York: Productivity Press, 2010. – 292 p.

3. Francis, D.E. Lean and the learning organization in higher education / David E. Francis // Canadian Journal of Educational Administration and Policy. – 2014. – Issue №157, April 28. – P. 1-23.

4. Langer T. Lean University. The Application of Lean thinking for Improving Processes in Higher Education Institutions : Evidence from three UK case studies / Tobias Langer. – Belfast : Queen's University Belfast, 2011.–137 p.

UKD 811.111:378.2:341.24](438:477)'2001

E. Krawczyk-Neifar,
rector of University of Occupational Safety Management in Katowice and the Head of the Philology Department
e-mail: eneifar@wszop.edu.pl

EDUCATIONAL SPACE IN HIGHER EDUCATION: A CASE OF POLISH-UKRAINIAN DOUBLE DIPLOMA IN ENGLISH PHILOLOGY

In the following discussion we shall try to present the concept of educational space as applied to higher education and the way it functions as exemplified by the double diploma project in English philology run between the University of Occupational Safety Management in Katowice (Poland) and the Alfred Nobel University in Dnipro (Ukraine).

In the widest sense educational space is the space in which educational processes take place (Surina, 2012). This definition, however, does not reflect its full essence. Thus, it should be extended by adding that educational space is a relatively homogeneous construction of ordering of social life. Hence, educational space is an element of social relationships (Surina, 2012).

Educational space is constantly changing but it has its own structure which is created, on the one hand, by state requirements and, on the other hand, by social needs and expectations. It includes educational infrastructure, institutions covering all levels of education, educational systems, education as a social institution, standards of education, social groups participating in educational activities, educational market (Surina, 2012).

Taking into consideration the essence of educational space it can be characterized by the following features:

- multidimensionality (it includes many factors determining its existence),
- heterogeneity (combining various elements in the same spatial-temporal spheres),
- temporariness (resulting from space organization in time),
- relative continuity (conditioned by the existence of various elements in the specific period),
- lengthiness (manifesting itself in the number of educational institutions),
- saturation (conditioned by many ordered in space and time events connected with education),
- asymmetry (lack of two symmetric subspaces),
- assimilation (the minority adopts the values and the norms of the majority),
- complexity (the occurrence of the large number of elements and corresponding types of social behavior),
- openness (the occurrence of mobile temporal boundaries),
- non-linearity (conditioned by feedback),
- sensitivity (refers to social changes),
- educational conformity (obligatory subordination to the norms),
- instability (the result of the self-organizational and self-regulatory processes),
- integrity (reflected in combining social life with agents' activities),
- multidimensional character (resulting from different levels of educational organization),
- navigability (conditioned by the mechanism of directing-manipulating consciousness (Surina, 2012).

Educational space has its subspaces. In this discussion we shall concentrate on the subspace of higher education. The processes of globalization as well as European integration set boundaries for educational activities, their possibilities, expectations and social requirements. They are clearly defined in the assumptions of the Bologna process and the Bologna Declaration. The official date of starting the process is 19 June 1999 when during the conference in Bologna the ministers of education of 29 countries signed the so-called Bologna Declaration (www.nauka.gov.pl szkolnictwowyzsze/sprawy-miedzynarodowe/proces-bolonski). Its main objectives were to:

- introduce the diploma supplement enabling comparing the grades of the graduates and, thus, making it easier for the citizens of Europe to find the job,
- introduce the 2-cycle system of education based on the idea of 3+2, where the first three years led to obtaining the BA degree and the following two years to MA degree,
- introduce the European Credit Transfer System as a means of supporting student mobility,
- support student and staff member mobility
- support international cooperation ensuring quality of education,
- support European higher education in preparing joint research, joint studies and widely understood cooperation between institutions of higher learning.

Following the main objectives of the Bologna Declaration in 2014 the University of Occupational Safety Management in Katowice (hence WSZOP) signed the agreement with the Alfred Nobel University in Dnipro (hence DUAN) enabling the graduates of English from DUAN obtaining the BA diploma in business English from WSZOP. The project is known as the dual diploma project. The first thing that had to be done was to compare the curriculum covered by the students of DUAN with the one covered by the students of WSZOP. Following the Ukrainian higher educational system the BA course in DUAN lasted 4 years (8 semesters). The BA course in WSZOP lasted 3 years (6 semesters). The comparison of the curricula allowed us to make a list of subject incompatibilities, i. e. these subjects which were included in the WSZOP curriculum but were not covered by the students from DUAN. These subjects were then divided into two categories: the ones which can be taught by DUAN staff members in Dnipro and the ones which cannot be taught in DUAN due to lack of specialists. Thus, it was decided that the latter subjects will be taught by Polish specialists in WSZOP. Another problem that had to be taken care of was

writing the diploma work by DUAN students following the requirements of WSZOP diploma works. It was a big challenge for DUAN students because it was to be the first diploma work ever written by them. The supervisor of the diploma works was a staff member from DUAN and the students were writing them in Dnipro during their 8th semester of studies. After graduating from DUAN the students came for two weeks to Katowice. It was usually the last week of June and the first week of July. During this period they were taught these subjects which resulted from the list of incompatibilities and additionally they were preparing the final versions of their diploma works. It was a very intensive period and it required a lot of effort from the students. The final part of the project was the oral diploma examination. It followed the same pattern as for the Polish students. First the student was to discuss the PowerPoint presentation concerning his diploma work. Then, what followed, was the presentation of the reviews of the diploma work by the supervisor and the reviewer (the reviewer was from WSZOP). Finally, the student had to answer three questions. Two of them were related to the diploma work and were asked by the supervisor and the reviewer. The last one was drawn by the student from over 30 questions covering the whole course of studies. The students had access to the last series of questions so they could prepare the answers to these questions earlier.

The project has proved to be very successful and there is big interest in obtaining the WSZOP diploma among DUAN students of English. In June and July 2016 we received the third group of DUAN students.

BIBLIOGRAPHY

1.Frankowicz, M. Kształtowanie się europejskiej przestrzeni edukacyjnej, (www.uj.edu.pl/chemia03//materialy/europejska_przestrzen_edukacyjna), 13.11.2016

2.Proces Boloński, www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/sprawy-miedzynarodowe/proces-bolonski, 13.11.2016.

3. Surina, I. 2012."Rozważania o przestrzeni edukacyjnej – od teorii do praktyki edukacyjnej", in: Surina. I. (ed.).2012. Przestrzeń edukacyjna wobec wyzwań i oczekiwań społecznych. Kraków: Impuls.

УДК 378.147

О. Кравченко,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Торговий коледж Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: olgakznu@mail.ru

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН ЯК ВИД НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сучасний стан розвитку вітчизняної освіти варто визнати періодом інтенсивного розвитку та якісних перетворень у сфері вищої освіти, самоідентифікації української національної вищої школи в умовах формування єдиного світового освітнього простору і важливіших системних змін.

Освітній процес відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у вищому навчальному закладі через систему науково-методичних і педагогічних заходів, спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості (ст.47) [1]. Серед основних видів навчальних занять у вищих навчальних закладах передбачено практичні заняття, за яких викладач організує детальний розгляд студентами окремих

теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно до сформульованих завдань [2, с.303].

Практичні заняття є логічним продовженням лекційного заняття, в процесі якого здійснюється засвоєння теоретичних знань з певної теми. Крім того, практичні заняття є формою перевірки знань студентів, яких вони набули під час самостійної роботи над запропонованими темами.

Деякі викладачі виходять з того, що зміст практичного заняття полягає у вирішенні студентами запропонованих задач, під час опрацювання яких студенти набувають певних навичок та оволодівають методикою роботи [3, с.133]. Однак досвід роботи свідчить, що належним чином організовані практичні заняття надають можливість досягти освітніх, виховних та розвиваючих цілей.

Вчені-практики надають класифікацію практичних занять, які використовують у вищих навчальних закладах: ознайомчі (формування вмінь і навичок користування приладами, необхідних для практичної роботи); підтверджуючі (в процесі виконання яких студент отримує підтвердження теоретичним знанням); частково пошукові (зазначається мета завдання, план досліджень та орієнтовний перелік питань, а студент має конкретизувати план досліджень та надати повний перелік питань, які необхідно вирішити); дослідницькі (надається лише мета роботи, а пошуки шляхів її вирішення здійснюють студенти) [4, с.40].

Однак, варто зауважити, що зазначені види практичних занять відрізняються між собою, спільними в їх структурі можуть бути лише окремі елементи (початкові та кінцеві). Крім того, наведена класифікація в більшій мірі відповідає методиці проведення практичних занять в процесі викладання технічних дисциплін.

В освітньому процесі, на думку вчених-практиків, використовують дві форми проведення практичних робіт: 1) фронтальна, за якої після викладення на лекції теорії всі студенти групи виконують одночасно одну практичну роботу; у такому разі наявний єдиний план і однакова послідовність дій для всіх студентів групи; 2) індивідуальна, за якої студенти групи, поділені на підгрупи, виконують різні за тематикою, змістом і планом практичні роботи. До такої форми вдаються за відсутності належної матеріальної бази для реалізації фронтальної роботи студентів.

Досвід роботи надає можливість стверджувати, що в процесі проведення практичних занять з правових дисциплін ефективними є використання як індивідуальної, так і фронтальної форм роботи. Проведення фронтальних практичних робіт створює однакові умови роботи для студентів, а викладач має можливість виявити рівень засвоєння теоретичного матеріалу та ступінь вироблення певних навичок групою студентів. Використання індивідуальних практичних робіт створює умови для застосування індивідуального підходу до студентів (підгрупи студентів) в освітньому процесі, надання завдань різного рівня складності з більш широким спектром тематики завдань для дослідження. Разом з тим, доцільно зауважити, що в процесі проведення індивідуальних практичних занять з правових дисциплін необхідно передбачити час для ознайомлення та обговорення результатів роботи кожної підгрупи. Такий підхід надає можливість для розширення обсягу теоретичних знань студентів, набуття досвіду публічного наукового виступу студентами та вироблення навиків дискусійного обговорення питань з одногрупниками.

Основними функціями практичних занять, на наш погляд, є:

— поглиблення та уточнення теоретичних знань, здобутих під час лекційних занять та в процесі самостійної роботи;

— становлення навичок роботи з нормативно-правовими актами;

— формування у студента вмінь орієнтуватися в чинному законодавстві та аналізувати зміст нормативно-правових актів;

— застосовування теоретичних знань та принципів нормативно-правових актів у практичному житті;

— правильне користування юридичною термінологією в навчальному процесі та професійній діяльності;

— вміння застосовувати правові знання та правові норми у діяльності за фахом.

Застосування практичних занять в освітньому процесі передбачає відповідний інтелектуальний та методичний рівень підготовки викладача [5, с.34]. Так, викладач правових дисциплін має володіти сучасними активними методиками навчання і застосовувати їх на заняттях, мати гідну науково-теоретичну підготовку з навчальної дисципліни та навики практичного застосування теоретичних знань, знатися у правозастосовній практиці, використовувати ситуаційні завдання для студентів з урахуванням змін у законодавстві тощо.

Отже, національна доктрина розвитку освіти щодо переходу до нового типу гуманістично-інноваційної освіти передбачає застосування інноваційних технологій та вдосконалення існуючих форм організації освітнього процесу, серед яких належне місце посідають практичні заняття.

Список використаних джерел

1. *Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. // Відомості Верховної Ради. – 2014. – №37-38. – ст. 2004.*
2. *Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник. – К.: Знання, 2005. – 486 с.*
3. *Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / М.М.Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.*
4. *Мокін Б.І. Стратегія пошуку оптимального співвідношення лабораторного практикуму та наукових досліджень в навчальному процесі інженерних спеціальностей: Монографія/ Б.І.Мокін, В.О.Леонтьєв, О.Б.Мокін. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2002. – 142 с.*
5. *Єгорова В.В. Аналіз, сучасний стан та перспективи розвитку системи методичної роботи ВНЗ як осередку підвищення кваліфікації наково-педагогічних працівників / В.В. Єгорова // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2014. – №1(9). – С.34–40.*

УДК 316.751

Т.М. Кучера
кан. філос.н. , доцент кафедри філософії
Харківського національного медичного університету
м. Харків

Освіта як головна детермінанта інноваційного прориву держави в епоху глобалізації і модернізації

Актуальність соціально-філософського дослідження проблем і перспектив освітнього простору в умовах глобалізації набуває все більшого значення в контексті розширення культурно-інформаційних зв’язків між державами і народами, що активізує, з однієї сторони – появу нових можливостей та вироблення механізмів управління регіональною освітньою політикою (розробка інноваційних технологій, іноземне інвестування національної економіки, доступ до інформаційних ресурсів, нові можливості трудової і професійної мобільності), а з іншої - відкритість соціуму до нових (малодосліджених) ризиків і загроз (техногенні та воєнні ризики, демографічна криза, проблеми глобальної нерівності, тощо). Відтак, в таких умовах постійно знижується рівень прогнозованості та управління соціальними процесами, що неухильно детермінує запит на науку та освіту як активний

ресурс інтелектуалізації суспільства. Таким чином, можна сказати, об'єднання інтелектуальних здібностей та духовних сил соціуму може бути направлене на розвиток потенціалу (інтелектуального, інформаційного), що забезпечує дієздатність і прогрес держави в умовах формування "інформаційного суспільства" (Й. Масуда, М. Порат), виступає важливим механізмом успішного сталого розвитку країни (забезпечує ефективне функціонування (відданість/дієвість) національної еліти – політичної, наукової, управлінської), зокрема може бути використане державою для вирішення завдань по самозбереженню в умовах глобалізації.

Як наголошує Г. Стасюк, сучасний український соціум характеризується суперечливістю та нестійкістю в сферах економіки та політики, що вимагає негайного переосмислення подальшого формування "ефективної економічної політики в умовах модернізації, глобалізації, зростаючої ролі регіонів. Найбільш вагомою детермінантою стабільності цих процесів виступає розвиток ринків освітніх послуг" [6, с. 213].

В такому контексті, освіта, на думку філософів, соціологів, психологів, педагогів, – виступає не тільки фактором соціальної згуртованості, механізмом забезпечення культурно-історичної спадковості, потужним економічним фактором в умовах глобального світу [2]. Саме, освіта виступає проективним процесом, "механізмом розвитку не тільки індивіда, але і суспільства в цілому, направленим на формування і розгортання в тих чи інших формах фізичного та інтелектуального потенціалу" [3, с. 131].

На нашу думку, в умовах розгортання взаємозалежних та взаємодоповнюючих процесів диверсифікації (поява нових освітніх закладів, введення нових курсів/навчальних програм/ методів/напрямів навчання) та інтернаціоналізації освіти (зближення національних систем, що супроводжується розвитком і взаємозбагаченням загальних універсальних компонентів, які виступають основою багатоманітності національних культур) зростає увага до проблеми розвитку національної системи освіти і науки, досягнення її високих стандартів за умови збереження основних національних особливостей.

Як наголошують вітчизняні вчені (В. Андрущенко, О. Базалук, М. Бойченко, В. Воронкова, С. Клепко, В. Кремінь, В. Лутай) інтелектуальний потенціал соціуму, в умовах глобального переходу до інформаційної епохи, виступає фундаментальною основою інноваційного прориву держави. Відтак, керованість освітнього, наукового, виховного процесу має бути націлена на гуманізацію світових процесів, зокрема відродження в суспільстві ціннісних констант, адже: "Цінності…є тією категорією, без якої неможливо уявити побудову теорії як особистості, так і соціальних систем… [1, с. 103]".

Отже, феномен інтелектуального потенціалу людини/суспільства визначений не тільки високим темпом навчання та засвоєння нових знань та вмінь, а власне проблемою формування механізму його ефективного зростання в сучасних умовах. Можна сказати, що критерій ефективності інтелектуального потенціалу людини/суспільства виступає не тільки напрямом зростання та підвищення конкурентоспроможності країни, він сприяє переходу від кризової фази розвитку до фази нового циклу і нового способу виробництва [4].

На думку Т. Сакайя: "…ми вступаємо в новий етап цивілізації, на якому рушійною силою є цінності, створені знаннями" [5, с. 337]. В такому контексті зазначимо, що в умовах неухильного розгортання глобалізації, саме знання та інтелектуальна здатність людини вирішувати складні розумові завдання виступає рушійною силою сучасних інновацій як необхідного елементу циклічної технологічної динаміки.

Тому, в умовах сучасної дійсності, ефективність економічної системи України залежить від здійснення цілеспрямованої політики по реструктуризації соціально-економічного потенціалу країни в напрямку росту інтелектуального потенціалу українського соціуму, що розглядається як сукупність освітнього, наукового, інноваційного та культурного потенціалів.

Зазначимо, що ефективність інтелектуального потенціалу залежить від оперативного реагування освіти на зміни в економіці та суспільстві, зокрема від успішності адаптації та розвитку навчально-методичних технологій за випереджаючим принципом. Саме відповідність цим вимогам є найважливішим показником ефективності соціальної політики в сфері освіти і критерієм відповідності якості освіти вимогам сучасної інноваційної економіки. Слід підкреслити, що найважливішим завданням державної політики кожної країни є пошук оптимального співвідношення традиційних основ національної освітньої системи з новими елементами, постійне оновлення та реформування освіти, підвищення її якості та доступності. Відтак, ми дійшли висновку, що освіта є головною детермінантою інноваційного прориву держави, має бути усвідомлена як невід'ємний елемент державної політики, завдання якої - ефективно задіяти інтелектуальний потенціал кожної людини для прогресивного розвитку всіх сфер суспільства - економічної, політичної, культурної в сучасну епоху глобалізації і модернізації.

***Список використаних джерел*:**

1. Бойченко М. Цінності як категорія філософської освіти (соціально-філософський та філософсько-антропологічний ракурси) / М. Бойченко // Філософія освіти. – № 1-2 (8). – 2009. – С. 99-107.

2. В. Воронкова Концептуалізація інформаційно-комунікативного менеджменту як нової парадигми розвитку XXI століття / В. Воронкова // Теоретичні та практичні засади розвитку менеджменту організацій та адміністрування в умовах незалежності України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 25 річниці незалежності України та 20-річчю кафедри менеджменту організацій та управління проектами / Ред.-упорядн.: д.філос.н., проф. Валентина Воронкова, Регіна Андрюкайтене. – Запоріжжя : ЗДІА, 2016. – С. 12-17.

3. Дуднікова І. Менеджмент освіти в епоху глобалізації і модернізації. Теоретичні та практичні засади розвитку менеджменту організацій та адміністрування в умовах незалежності України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 25 річниці незалежності України та 20-річчю кафедри менеджменту організацій та управління проектами / Ред.-упорядн.: д.філос.н., проф. Валентина Воронкова, Регіна Андрюкайтене. – Запоріжжя : ЗДІА, 2016. – С. 128-132.

4. Кучера Т. М. Інтелектуальний потенціал як найважливіша умова інноваційного прориву українського соціуму в контексті сучасних глобалізаційних процесів / Т. М. Кучера, Л. М. Печенікова // Мова, культура та філософія у процесі глобальних трансформацій : матеріали науково-практичної конференції, Київ, 26 лютого 2015 р. / відп. ред.: Л. В. Кнодель, К. С. Усачова. - Київ : Інститут кримінально-виконавчої служби, 2015. - С. 77-79.

5. Сакайя Т. Стоимость создаваемая знаниями, или история будущего // Новая индустриальная волна на Западе: Антология / под. ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Academia,1999. – С. 337-371.

6. Стасюк Г. Регіональні пріоритети розвитку освітньої політики/ Зб. наукових праць. – Дрогобич : ДДПУ ім. Івана Франка "Людинознавчі студії", 2015. – С. 212-224.

7. Ярошенко А. О. Ціннісний дискурс освіти: Монографія / А. О. Ярошенко – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – 156 с.

УДК 37.013.73

М. Максименюк,
доцент кафедри менеджменту організацій та управління проектами
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: marina.maximenuk@mail.com

НОВА ОСВІТНЯ ПАРАДИГМА СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА НАПРЯМИ ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

На межі XX-XXI століття у суспільному житті відбулися істотні зміни, пов'язані з формуванням нового типу суспільного облаштування буття – появою інформаційного

суспільства. Створення у післявоєнні роки нового наукового технічного напрямку у вигляді методів і засобів спочатку кібернетики, а потім інформатики, істотно трансформувало образ світу. На зміну цінностям, які були характерні для індустріального суспільства, приходять інші, які визначаються інформаційними ресурсами держави і стратегій їх включення у життя суспільства. З процесами розвитку інформаційного суспільства пов'язані і інтенсивні процеси становлення нової освітньої парадигми, що прийшла на зміну класичній. В основі нової парадигми лежать фундаментальні уявлення про людину та її розвиток через освіту в умовах інформаційного суспільства. Необхідність нової освітньої парадигми викликана реалізацією екогуманістичного способу конструювання інформаційного суспільства, який базується на стійкому і безпековому розвитку і приходить на зміну технократичному (кризовому, затратному, з нестійким розвитком). Перш за все змінюється основна освітня мета, яка виявляється не тільки у знаннєвій підготовці, стільки у забезпеченні умов для самовизначення і самореалізації особистості. Це твердження базується на зміні відношення до людини як складної системи і до знання, яке повинне бути звернене у майбутнє, а не в минуле. Критерієм реалізації нової освітньої моделі стає випереджаюче її відображення та міра «пізнання майбутнього». У новій освітній парадигмі молода людина виступає суб'єктом пізнавальної діяльності, а не об'єктом педагогічного впливу. Діалогічні відносини викладача і студента визначають основні форми організації навчального процесу. Результатом виступає активна, творча діяльність, далека від простої репродукції, адже сучасна людина повинна не тільки володіти деяким об'ємом знань, але й вміти вчитися: шукати і знаходити необхідну інформацію, щоб вирішувати ті чи інші проблеми, використовувати і знаходити необхідні джерела інформації для вирішення цих проблем, постійно набувати нові знання. Адже знання стають єдиним джерелом довготривалої стійкої конкурентної переваги, постільки все останнє випадає з того, що націлене на конкуренцію, так як тільки знання підтверджує кваліфікацію індивідів. Тому сучасному суспільству потрібні люди, які вміють навчатися, самостійно працювати з інформацією, розраховувати на успіх в інформаційному суспільстві. Тому, як свідчить соціально-філософський аналіз, переорієнтація цілей освітнього процесу супроводжується і зміною моделі (парадигми). На зміну предметно-онтологічній моделі навчання повсюдно приходить гносеологічна модель, при якій основу предмета навчальної дисципліни складає методологія та історія дисципліни, що вивчається, її пізнавальні засоби і технології. Вона формує в студентів здатність до самостійного вироблення цілісної системи вирішення професійних проблем, стимулює потреби продуктивного творчого характеру. Становлення нової освітньої парадигми передбачає вирішення ряду основних протиріч між культурою, що розвивається, і традиційним способом освіти людини, між цілісністю культури і галузевим принципом її уявлення через багатоманітність предметних областей в освіті. Традиційна освітня система базується на передачі готового знання, відчуженого від динаміки розвитку культури, відчуженого від життя особистості і соціуму. Вона не враховує зростаючу потребу безперервної освіти у динамічному світі, що постійно змінюється.

Однією з провідних світових тенденцій, направлених на вирішення цих суперечностей, є перехід до безперервної, відкритої освіти (смарт-освіти), яка формує основу інформаційного суспільства і може розглядатися як раціональний синтез всіх відомих форм освіти. Раціоналізація принципів відкритої освіти приводить до якісних змін у всіх елементах педагогічної системи, включаючи характер самого знання, форми і методи організації освіти, роль викладачів і студентів у навчальному процесі. Серед істотних рис і функцій нової освітньої парадигми виступає фундаменталізація, гуманітаризація, інформатизація, екологізація, футуризація. Найбільш важливим стосовно відкритої освіти виступає принцип гуманізації, який звернений на людину, створення умов для виявлення її індивідуальності. Гуманітарність виступає системоутворюючою компонентною нової освітньої системи, яка, в свою чергу, перетворюється на пріоритетний домінуючий фактор

соціального розвитку в інформаційному суспільстві, формує інформаційне суспільство як суспільство знання, у якому очікування суспільства знаходять відображення у сфері освіти. Це пов'язане з тим, що зростання сцієнтистських тенденцій, технократичного мислення, вузько прагматичних орієнтацій приводить до збіднення емоційного світу людини. Наблизити освіту до запитів людини, її психології, моральності дозволяє гуманітаризація освіти. Ядро гуманітаризації складає гуманізація, тобто насиченість освіти гуманітарними дисциплінами, введення їх в соціокультурний контекст. Цільові установки гуманітаризації направлені на те, щоб закласти основи світогляду, не обмеженого природничо-науковою картиною світу, а формувати інноваційне мислення. Гуманітарна освіта допомагає людині знайти себе, відстояти своє право на самореалізацію, створити її культурне поле, тобто взяти на себе задачу формування світоглядного, загальнокультурного, духовного та інтелектуального розвитку особистості. Саме філософія відкритої освіти пов'язана з уявленнями в сучасній науковій картині світу і способах пізнання, зорієнтованих на вивчення систем, що самоорганізуються і саморозвиваються в умовах нелінійно-синергетичної парадигми світу. Це передбачає, що визначальною тенденцією сучасної освіти повинна стати не подальша диференціація різних способів пізнання світу, а, напроти, їх інтеграція, системний підхід до вивчення світу, що базується на використанні найновіших технічних засобів, сучасних комунікацій та інформаційних технологій. Тому однією з пріоритетних задач сучасної системи освіти виступає розробка концептуальних моделей інформатизації освіти та наукової діяльності, їх науково-методичне забезпечення, побудова системної моделі інформатизації гуманітарної освіти, що включає філософсько-гуманітарну, науково-педагогічну, змістовну, економічну та технологічну компоненти. Необхідна побудова єдиної освітньої моделі гуманітарної освіти, що базується на сучасних інформаційних і педагогічних технологіях, на методологічних принципах інформаційного суспільства та відкритої освіти. Інформатизація виступає як основний механізм реалізації нової освітньої парадигми, як нова якість системи освіти, як засіб реалізації функції прогнозування системи освіти, системного зв'язку науки і освіти. Інформатизація сприяє новому синтезу гуманітарних і природничих наук, подоланню їх відчуження один від одного. Сучасна освіта повинна будуватися на міждисциплінарності, яка повинна проявлятися і в методології, і в освітній практиці. При цьому важливо не тільки знайомство студентів з методами інших наук, але й вивчення механізмів взаємодії різних наукових методів. Професіоналізм гуманітарної освіти в умовах міждисциплінарності, яка вже стала реальністю і має перспективи в майбутньому, у все більшому розповсюдженні, тому й повинна будуватися на більш високій, метадисциплінарній підготовці, яку слід впроваджувати у вищій школі. Міждисциплінарні дослідження є найбільш ефективними, мають загальний об'єкт, на який направлені методи різних наук. І таким об'єктом міждисциплінарних досліджень є саме інформація, що має складну внутрішню структуру. Її дослідження і формують зону міждисциплінарності, тому що в різних науках створені методи, які дозволяють досліджувати інформацію з різних позицій. Але синтез підходів до вивчення інформації можливий лише в гуманітарній сфері. Саме гуманітарні науки знаходяться у ситуації пошуку деяких загальнонаукових засад, фундаменту, який дозволив би здійснити міждисциплінарні дослідження [1]. Тому все більш важливим є не стільки використання методів інших наук, стільки пошук універсальних загальнонаукових засад. У якості загальнонаукової методології може виступати теорія інформації, яка набуває особливого значення в умовах міждисциплінарних досліджень. Теорія інформації, збагачена досягненнями семіотики, здатна стати фундаментом загальнонаукових досліджень і виступити загальнонауковою методологією. Інтерес до теорії інформації тісно пов'язаний з процесами інформатизації, які, зачепивши практично всі сфери знання, втягнули на межі 1980-1990-их рр. і соціально-гуманітарні науки. Підтвердженням тому стала поява у 1990-х

рр. «галузевих» інформатик у цілому ряді наукових сфер (соціальна, економічна, правова, історична інформатика, комп'ютерна лінгвістика). Проте у розвитку будь-якої «галузевої» інформатики відбувається акцент у сторону прикладних досліджень, що базуються на практичному використанні інформаційних технологій у соціально-гуманітарних науках, у сторону переваги логіки засобів перед логікою змісту гуманітарних досліджень. Сучасне інформаційне середовище пред'являє нові вимоги до системи гуманітарного знання: методик, технологій, понятєвого апарату, використання інформаційних технологій. Інформатизація гуманітарних наук дозволила виявити глибокі соціальні зміни, викликані процесом інформатизації, що привело до необхідності переосмислення розуміння інформатики, зміни наукових поглядів на саму інформатику, виявлення механізмів впливу інформатизації на розвиток суспільства, на формування нової інформаційної культури, побудову теорій інформаційного суспільства. У полі зору сучасної інформатики повинні лежати закономірності виникнення і функціонування всіх видів інформації, закономірності і наслідки інформаційних процесів у суспільстві. Вивчення інформаційних процесі, джерел і каналів інформації дозволить глибоко зрозуміти причини і характер соціальної поведінки та соціальної взаємодії. Дослідження гуманітарних проблем інформатики відіграє провідну світоглядну роль, яка проявляється у формуванні у студентів цілісної системно-інформаційної картини світу, розумінні спільності інформаційних процесів управління у живій природі, суспільстві і техніці. Все більш актуальним стає дослідження інформаційного суспільства, інформатизації та її наслідків, вирішення методологічних проблем інформатизації. Необхідність і важливість таких досліджень визначається рядом факторів: 1) інформація у сучасному суспільстві є визначальною категорією в економічному розвитку. Інформація, знання виходять на перше місце у системі суспільних цінностей, а їх отримання виступають основою задачею суспільства. Інформатизація як основний механізм переходу до інформаційного суспільства виступає предметом дослідження самого широкого кола спеціалістів; 2) інформатизація приводить до зміни соціальних зв'язків і відносин між людьми. Створення і розвиток комп'ютерних комунікацій викликає зміни комунікаційних процесів у суспільстві, характер комунікаційних взаємодій; 3) розвиток інформаційних і комунікаційних технологій здійснює помітний вплив на розвиток людини, зміну її світогляду, систему особистісних цінностей. Все більше занурюючись у віртуальні і реальні комп'ютерні світи, людина стикається з необхідністю зміни стилю життя, образу мислення, характером взаємовідносин з оточуючим світом; 4) подальший розвиток інформатизації потребує не тільки комп'ютерної грамотності, але й певного рівня інформаційної культури, що базується на розумінні закономірностей розвитку інформаційного суспільства. При цьому у першу чергу повинно змінитися не тільки розуміння інформатизації і інформатики, під якими вже зараз розуміють не стільки впровадження інформаційних технологій в різні сфери життя суспільства, стільки розвиток інформації, розширення інформаційних каналів, поглиблення їх зв'язків, посилення їх впливу на людину і суспільство. Це приводить до розширеного розуміння інформатики *як міждисциплінарної науки,* направленої на розвиток особистості в умовах інформаційного суспільства, яка вивчає у першу чергу закономірності і особливості інформаційних процесів у суспільстві, соціальні наслідки інформатизації. Звідси виникає соціальний аспект гуманітарної інформатики як філософії і методології інформаційного суспільства, системи знань про інформаційне суспільство, в основі якого соціальна сфера інформатизації, що слугує основою модернізації гуманітарної освіти в умовах нового інформаційного середовища.

Список використаних джерел

1. Філософія інформаційно-комунікативного суспільства: теоретико-методологічний контекст: монографія / В. Г. Воронкова, О. В. Соснін, В. О. Нікітенко, М. Ю. Максименюк, за ред. д. філософ. н., проф. В. Г. Воронкової; Запорізька державна інженерна академія. – Запоріжжя :ЗДІА, 2016.- 276 с.

2. Воронкова В. Г. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві [Текст] / В. Г. Воронкова // Гілея : науковий вісник: зб. наук. праць. – К. : Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР», 2014. – Вип. № 86 (7). – С. 198 - 203.

3. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії / М. Ю.Максименюк, В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб.наук.пр.] – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016. - випуск №66. - С.266 - 278.

УДК 316.422

В. Мельник,
к.ф.н., доцент кафедры управления информационно-аналитической деятельностью и Евроинтеграцией Института управления, и экономического образования Национального педагогического университета им. М. Драгоманова
г. Киев
e-mail: doc.v.melnik@mail.ru

ФОРМИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНО-ДУХОВНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В условиях трансформации постиндустриального общества в информационное возникает потребность в формировании механизмов интеллектуально-духовного цивилизационного развития, которое будет способствовать устойчивому развитию образовательного пространства. Такими механизмами могут выступать такие устойчивые социальные институты – экономика, политика, право, культура, управление, мораль, направленные на удовлетворение культурных потребностей населения. Формирование механизмов устойчивого развития интеллектуально-духовного образовательного пространства в условиях трансформации постиндустриального общества в информационное и «общество знаний» пронизывает все сферы жизнедеятельности, так как выступает средством, результатом и средой жизнедеятельности индивидов. В условиях трансформации постиндустриального общества в информационное только интеллектуально-духовные приоритеты цивилизационного развития выражают устойчивую качественную характеристику общества, которая в единстве развивает все ее элементы, включая науку, образование, культуру. Интеллектуально-духовные приоритеты цивилизационного развития выполняют роль коммуникатора, который соединяет в одно единое целое все ее элементы между творцами и потребителями духовно-интеллектуальных и культурных ценностей, обеспечивая регулирование социальных отношений и в то же время отображая регулятивный аспект. Интеллектуально-духовные приоритеты цивилизационного развития представляют собой нелинейное образование, достаточно сложное и противоречивые, духовно-практическое социальное образование, которое развивается в контексте трансисторических культурных значений и конкретно-исторических смыслов [1].

Интеллектуально-духовные приоритеты цивилизационного развития эволюционировали от индустриального к постиндустриальному и информационному обществу, которое эволюционно переходит в «общество знаний», в котором возрастает динамика развития науки, образования, культуры. Интеллектуально-духовные приоритеты цивилизационного развития как часть общей культурной политики государства имеют самостоятельные цели, задачи, функции, детерминированные целью и задачами общей культурной и образовательной политикой современного государства. Новая стратегия интеллектуально-духовных приоритетов цивилизационного развития направлена на решение культурно-интеллектуальных задач образования, выработку стратегических позиций

развития образования в условиях вызовов цивилизации. В условиях глобальных рисков и вызовов цивилизации интеллектуально-культурное развитие развивается по оси смещения от культурного империализма к культурному плюрализму и от закрытого общества к открытому с формированием мегатенденций и мегатрендов глобального развития [2].

Новая стратегия образования как фактор устойчивого развития в условиях трансформации постиндустриального общества в информационное и «общество знаний» должна преодолеть проблемы массового общества и массового человека, космополитической культуры и космополитического человека, глобального гражданского общества и глобальной культуры. Глобализация расшатывает систему факторов, которые влияют на личность, расшатывает традиционные культуры и ценности; изменения взаимоотношений человека и природы в информационном обществе, которые невозможны без изменений отношений между людьми в разных социокультурных и образовательных контекстах. Динамическая трансформация постиндустриальной цивилизации в информационную требует динамического развития науки и образования, которые развиваются в качестве непосредственной производительной силы и направлены на формирование качественно нового сектора информационной экономики. В этих условиях государство должно решить две задачи стратегического назначения образования как фактора устойчивого развития: 1) сохранение материального и духовного наследия; 2) завоевание конкурентоспособности национального культурного продукта на мировом рынке. Новая стратегия интеллектуально-духовных приоритетов цивилизационного развития образования в условиях глобальных рисков направлена на создание стабилизационно-устойчивых процессов (общественная консолидация, уменьшение рисков возникновения деструктивных и дезорганизованных элементов, развитие гражданского общества, создание межкультурного диалога; вклад каждой культурной группы в создание общественного благосостояния) [3].

Одним из культурных вызовов современной цивилизации есть фрагментарность современного общества, которая требует формирования культурной идентичности. Только наполнение образовательной политики информационным содержанием может открыть каждую из национальных культур миру, развитие которых есть первоочередным заданием в эпоху глобализации. Новая стратегия образования как фактора устойчивого развития интеллектуально-духовных приоритетов в условиях глобальных рисков – это создание антикризисных культурных механизмов, деятельность которых направлена на преодоление разрушительных процессов. Новая стратегия образования в контексте интеллектуально-духовных приоритетов цивилизационного развития в условиях глобальных рисков развивается как реконструкция образования с ориентацией на моделирование культурных феноменов онтологии личности в социуме философских, метафизических, эстетических, этических, теолого-религиозных и других оснований, воздействуя на матрицы духовно-интеллектуальной матрицы культуры.

Интеллектуально-духовные приоритеты цивилизационного развития должны выступить катализатором устойчивого социально-экономического прогресса, чтобы способствовать устойчивому развитию интеллектуальной цивилизации на основе науки, образования, культуры в едином взаимозависимом процессе. Новая стратегия образования как фактор устойчивого развития в условиях эволюции информационного общества в «общество знаний» – это процесс все большего приспособления системы обучения и воспитания к запросам расширяющейся практики глобальной рыночной экономики, стремящейся преодолеть границы национальных государств. Усиливающаяся зависимость экономики от знаний порождает идею создания Единой мировой образовательной системы (ЕМОС), основанной на единых образовательных стандаратах [4]. Судьба XXI столетия зависит от образования, и от того, насколько будет формироваться и внедряться в жизнь эффективная концепция образования и к управлению страной привлекаться компетентные

управленцы, зависит судьба страны, экономики, общества. В современных условиях трансформации постиндустриальной цивилизации в информационную формирование эффективной концепции образования обусловлено потребностями практики, а также теми реальными вызовами, которые делегируют системе образования современные факторы общественной жизни – глобализация и информационная революция, демократизация и становление рыночной экономики, интенсификация общественных отношений и межгосударственных культурных связей.

Эффективная концепция системы подготовки специалистов в условиях информационной цивилизации должна сводится к тому, чтобы научиться познавать; научиться работать; научиться работать с другими; научиться приобрести профессиональную квалификацию; научиться быть компетентным специалистом. В условиях информационного общества профессионализм и компетентность – это цель образования, благодаря которым образование должно готовить профессиональную и квалифицированную элиту, способную работать в условиях конкуренции.

Прогресс системы образования возможен только на основе культуры, так как на основе культуры могут развиваться реальная политика, эффективная экономика, эффективная культурная политика. Основными компонентами эффективной концепции образования должны стать: неустанное формирование знаний, высокое качество образовательных услуг, доступность качественного образования. Чтобы было будущее у нашего государства, необходимо формировать в высших учебных заведениях: 1) высокую философскую, политическую и экономическую культуру; 2) высокое политическое сознание; 3) использовать новые методы анализа социальных и экономических явлений; 4) научиться принимать эффективные управленческие решения; 5) владеть методами диагностики общества; 6) формировать высокую гуманитарную культуру и гуманитарное знание, которое способствует формированию мировоззренческого сознания, морального сознания, правового сознания. Государство должно сформировать стратегию приоритетного научно-технического развития на основе привлечения производства, науки, образования, бизнеса в едином взаимозависимом комплексе.

Формирование эффективной концепции системы подготовки профессиональных специалистов включает:

1) междисциплинарную подготовку высококвалифицированных кадров в контексте новых направлений;

2) концепцию гуманитарного образования, которая была бы принята на государственном уровне;

3) концепцию развития современных информационных технологий;

4) концепцию повышения квалификации (так как знания устаревают каждые 7-10 лет).

Новая стратегия интеллектуально-духовного образования как фактор устойчивого развития в условиях трансформации информационного общества, эволюционирующего в «общество знаний», выходит на формирование знания как фактора развития инновационного развития. Мы согласны с авторами, которые утверждают, что в XXI веке знания становятся не менее, если не более значимыми для общества, чем сырьевые ресурсы, так как в качестве показателя национального богатства выступают не запасы сырья или цифры производства, а количество способных к научному творчеству людей. «Общество знания» - это не только продолжение проекта Просвещения, но и трансформация информационного общества в «общество знаний», в основе которого превращение знания, наиболее развитой формой которого является научное знание. Концепция «общества знания» лучше отражает сложность и динамизм происходящих изменений, чем концепция постиндустриального или «информационного общества».

Список использованных источников

1. Воронкова В. Г. Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего / В. Г. Воронкова / Кого и как воспитывать в подрастающих поколениях: [монография] // Под ред. О. А. Базалука. – К.: Издательский дом «Скиф». – 2012. – Т.2. – С.134-152.

2. Voronkova Valentina, Maksimenyuk Marina, Nikitenko Vitalina. Humanistic Management in the Context of Philosophic Anthropology: Human Dimension. / «Intellectual Archive», Vol. 5, No. 1.- Ontario, Kanada, 2016. – P.37-48.

3 Мельник В. В. Культурна глобалізація як рушійна сила розвитку сучасного соціуму / В. В. Мельник // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії і практики: [зб. наук. пр..] / Класичний приватний університет. – Вип.54. – 2012. – С.184-196.

4. Нікітенко В. О. Загальнолюдські цінності як геоцінності планетарного масштабу: антропологічний вимір / В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.]. / ред. В. Г. Воронкова. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2013. – Вип. 55. – С. 131 – 138.

УДК 316.61

В. Нікітенко,
к.філос.н., доцент кафедри іноземних мов
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: vitalina2006@ukr.net

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розвиток і широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій є глобальною тенденцією науково-технічного прогресу останніх десятиліть, яке привело до значних змін у багатьох сферах людської зайнятості, зокрема таких сфер, як освіта, охорона здоров'я,зайнятість, економіка. Використання ІКТ має рішучий вплив для підвищення конкурентоспроможності економіки, розширення можливостей її інтеграції у світову систему господарства, підвищення ефективності державного управління. Сучасне суспільство зробило перші кроки у сторону інтенсифікації інформаційних процесів в епоху інформатизації. Це підтверджується тим, що зростає швидкість передачі інформації, прискорюються процеси її обробка, удосконалюється технічна база. Швидкість і масштаби змін досягли такого рівня, що покоління ідей, незважаючи на їх багатоманітність, змінюють один одного швидше, чим покоління людей. З'являється необхідність у постійному удосконаленні практичних навичок та теоретичних знань. Розвиток системи освіти визначається переміщенням з матеріальної сфери в інтелектуальну. При цьому освіта повинна бути певним фактором соціального зростання, формувати майбутні потреби суспільства і пріоритети, які на практиці повинні означати розвиток освіти в інтересах держави в цілому і кожної людини, зокрема. Ключова роль у сучасному суспільстві відводиться інформації та електронним засобам, що забезпечують технічну базу для її використання і розповсюдження. Однією з найважливіших ознак інформаційного суспільства є підвищення якості освіти за рахунок розширення її можливостей систем інформаційного обміну на міжнародному, регіональному та національному рівнях, і відповідно, підвищення кваліфікації, професіоналізму і здібностей до творчості як найважливіших ознак сфери праці. Стає очевидним, що інформатизація освіти і розвиток інформаційного суспільства взаємопов'язані. З однієї сторони, становлення інформаційного суспільства істотно впливає на процеси виникнення інформаційних технологій у всі сфери освітньої діяльності, а з іншої,- інформатизація освіти формує інформаційну культуру членів суспільства, істотно сприяючи її інформатизації. Смисл освіти ми вбачаємо в успішній самореалізації і розвитку

соціокультурної компетентності людини, розвитку її іманентних можливостей, внутрішньо властивих особистості, здібностей до її цілеспрямованого удосконалення. Зміни антропоцентричних технологій, основою яких виступають безперервно змінюючи процеси метаболізму (обміну речовиною, енергією і іноформацією) між людиною і середовищем проживання, слугує способом відтворення форм соціальності і збереження моральності і може стати частиною загальної теорії соціуму, екоантороропороцетричною теорією, філософією культури, що збагачує науку в теоретичному і практичному планах та визначає сучасний діалог культур в інформаційному суспільстві. Соціальна динаміка сучасного соціуму потребує перегляду якісних характеристик освітніх інституцій, так як сьогодні ВНЗ повинен закладати в людину не тільки знання з різних галузей науки, але й розвивати у ній такі якості, які необхідні для успішної взаємодії у соціумі, перш за все. На ринку праці визначаються такі якості, як мобільність флексібельність, здатність до роботи в команді, стресостійкість, ініціативність і відповідальність, здатність до прийняття рішень, нормо усвідомлення, лояльність. Ці якості визначають соціокультурну морально-гуманістичну компоненту освітнього простору та слугують тим, освіта виступає як інтегративний механізм духовної соціалізації особистості в інформаційному суспільстві. Ми виходимо з того, що освіта, побудована на принципах антропоцентризму на загальних геоцінностях, виступає оптимальним соціокультурним простором для соціалізації особистості і трансляції гуманістичних форм культури в інформаційному суспільстві. На нашу думку, методологічною основою дослідження виступають гуманітарно-антропологічні і соціологічні підходи до пізнання людини у їх взаємодії з оточуючим світом, системний та синергетичний підходи, універсальна єдність антропологічного, гносеологічного, аксіологічного і праксеологічного аспектів аналізу особистості, формування якої відбувається в умовах нового освітнього середовища. На основі істотних ознак освітнього середовища в умовах інформаційного суспільства ми виокремлюємо принципи освіти: крос культурність, антропоцентризм, толерантність, індивідуалізація освітніх процесів, полілінгвізм.

Тому в умовах інформаційного суспільства виокремлюється варіант просторової моделі соціокультурного(духовного) онтогенезу особистості, що візуалізіує соціокультурні взаємозв'язки і взаємозалежності соціуму і особистості. У соціокультурному просторі інформаційного суспільства освіта базується на антропоцентризмі і представляє собою сукупність ідей, поглядів, принципів і підходів до соціалізації особистості, у рамках якого людина представляється як ресурс суспільного розвитку, як носій соціального капіталу, що вносить свій вклад у суспільну свідомість і культуру. Антропоцентризм відображає семантичну багатовимірність особистості. Що інтеріорізує культуру у просторі соціальної взаємодії інформаційного соціуму. Тому істотну характеристику і стратегію освіти визначають антропометричні технології соціалізації. які виступають засобом орієнтації особистості на цілісне бачення світу, у якому домінують духовність як спрямованість до термінальних цінностей, які детерміновані аксіологічними вимірами, в контексті яких суб'єкт осмислює значення своїх дій, усвідомлює їх значимість у процесах все більш широкої інформатизації. Антпропоцентристські технології стимулюють творчу діяльність, гуманізують свідомість і особистісно вироблені цінності, дозволяють вступити в смисловий контакт з новими цінностями. Отже, відмітимо, що освіта є найбільш оптимальним соціокультурним простором для збереження і трансформації гуманістичних форм культури в інформаційному суспільстві. Цілісно-системний підхід як методологічна основ дозволив розробити і обґрунтувати модель ВНЗ як соціального інституту з якісно новими можливостями для задоволення різноманітних запитів індивідуального особистісного розвитку суб'єктів освіти. ДЛЯ ВНЗ представляє собою просторову модель соціокультурного онтогенезису, що візуалізує психосемантичні взаємозв'язки і взаємозалежності в інформаційному суспільстві. В антропоцентричних технологіях, що

поєднують воєдино предмети думки і предмет дії, домінує духовність як напрямок до досягнення цілей, трансцендентних смислів і термінальним цінностям, до іншого і самого себе. Ці цінності є аксіологічними, вони стимулюють творчість, креативність як устремління до свідомої активності, гуманізують свідомість і особистісно обрані цінності, виключають дихотомію «об'єкт-суб'єкт» і характеризуються семантико-емоційною наповнюваністю. Аксіологічність відображає основну семантичну багатовимірність людини-діяча, що виступає культуротворчим суб'єктом у просторі інформаційного суспільства і набуває нових духовних вимірів в контексті духовного онтогенезу. Інформатизація сприяє формуванню інформаційної культури особистості, яка включає: 1) прийняття на особистісному рівні гуманістичної цінності інформаційної діяльності людини; 2) культура спілкування і співпраці у сфері інформатики та інформаційних технологій, використання можливостей телекомунікацій для міжособистісної колективної взаємодії; моральна поведінка у сфері інформаційних відносин; 3) компетентність і вільна орієнтація у сфері інформаційних технологій, гнучкість та адаптивність мислення; 4) передбачення можливих наслідків інформаційної діяльності, професійно-соціальна адаптація у постійно плинних інформаційних умовах; 5) використання інформаційно-технологічних можливостей для найбільш ефективного вирішення професійних задач; 6) знання і використання основних правових норм регулювання інформаційних відносин, усвідомлення відповідальності за дії, що здійснюються за допомогою засобів інформатизації; 7) реалізація в інформаційно-професійній діяльності принципів наукової організації праці, безпеки для здоров'я, фізіологічності і комфортності. Отже, соціокультурний простір особистості інформаційного суспільства включає в себе соціальні і культурні механізми як рівнозначні за впливом фактори. Це сфера подвійної детермінації – ідеальної і матеріальної. В суспільстві головну роль відіграють закони, закономірності, ідеали, смисли, цінності, сформовані інформаційним суспільством. Образ людини інформаційної культури дає можливість .визначити специфіку культури цього суспільства, а також і специфіку соціокультурного буття людини інформаційного суспільства. Всезагальна культура мислення і виявлення індивідуальності – це те, що характерне для інформаційного суспільства і відображається в образі людини сучасного соціуму. Повернення людини до гуманізму, пріоритету цінностей вільної творчої особистості, формування нової культури мислення на основі колективного інтелекту – це першочергові задачі сучасного інформаційного суспільства. Звідси зміни буття людини у суспільстві, а також його свідомості і світогляду, що, в першу чергу, знаходить відображення у формуванні образу людини як синтезу суб'єкт-суб'єктного сприйняття світу.

Список використаних джерел

1 Воронкова В. Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку мережевого суспільства та інформаціоналізму / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб.наук.пр.] – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016.- випуск № 64. - С.32-43.

2. Voronkova Valentina. The formation of the concept of noosphere development of modern society in the conditions of information society Philosophy & Cosmology Научный журнал: К: Международное философско-космологическое общество / Под ред. О.Базалука.- 2016. Vol. 16 2016. P.179-191.

3. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії / М. Ю. Максименюк, В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.] – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2016.- випуск № 66. - С. 266-278.

4. Nikitenko Vitalina Conceptualization of geo-cultural values in the process of teaching of foreign language / Nikitenko Vitalina // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.] – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2016.- випуск № 64.- С.255-259.

5. Нікітенко Віталіна. Новий тип інфрормаційно-комунікативного суспільства та його мережевий характер / Віталіна Нікітенко / Віталіна Нікітенко // // Теоретичні та практичні засади розвитку менеджменту організацій та адміністрування в умовах незалежності України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25- річниці незалежності України та 20-річчю кафедри

менеджменту організацій та управління проектами / Ред. упрядн.: д. філософ. н., проф. Валентина Воронкова, Регіна Андрюкайтене. - Запоріжжя: ЗДІА, 2016.- 274 с.- С.140-145.

УДК 37:339

Н. Рупташ,
старший викладач кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін
Херсонського державного аграрного університету,
м. Херсон
e-mail: kafphilosophy@ukr.net

ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ КРАЇН ЗАВДЯКИ ПРІОРИТЕТНОМУ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ

В умовах реформування сучасного українського суспільства чи не найголовнішим завданням є створення якісно нової системи підготовки високоосвічених спеціалістів постіндустріальної ери, які відповідатимуть вимогам сьогодення. Ці завдання, на думку Г. Берегової, актуалізуються з огляду на сучасні трансформаційні процеси в Україні, що висувають перед фаховою освітою необхідність розробки оновлених підходів до навчання й виховання з метою вироблення в молодого покоління науково-філософського розуміння світу, необхідного для вирішення глобальних проблем [1, с.5]. Окрім зазначеного, не менш важливим є принцип зміцнення конкурентоздатності країни завдяки пріоритету розвитку освіти, котрий активно обстоює В. Огнев'юк [3].

Характерним для сьогодення є швидкість і складність змін, необмежений доступ до інформації та знань, синтез технологій, які стирають межі між різними середовищами. Сучасний період учені називають епохою розуму, цифровою або інноваційною революцією, що відкриває якісно нові можливості людини у повсякденному житті та загальних трансформаціях. Уже й тепер суспільний статус і рівень статків працівників залежить від їхньої здатності продукувати й використовувати інновації. Надалі попит на висококваліфікованих працівників ще більше зростатиме і, відповідно, знижуватиметься на працівників нижчої кваліфікації.

Зрозуміло, що від генерування нових ідей і знань, оволодіння цифровими технологіями залежить не лише успішність окремої людини, але й нації і держави. Тому інтелект як стратегічний ресурс слід підтримувати й поповнювати. Сьогодні ж ми, українське суспільство, спостерігаємо зворотне – влада не розуміє реальних рушіїв розвитку країни, вона повністю ігнорує значимість людського капіталу для забезпечення сталого розвитку держав. Урядовці не усвідомлюють що найбільшим багатством країни є високоосвічені люди. Як вважає В. Огнев'юк, «саме інтелектуально розвинена і креативна людина є найбільшим багатством і найпотужнішим чинником розвитку будь-якої країни. Організований, підготовлений і конструктивний мозок людини спроможний знайти заміну неефективному та енергетично затратному виробництву, громіздкому та корупційно вразливому управлінню, духовному обмілілому та культурно обмеженому життю, бідності та людській ницості» [3, с. 38].

Це підтверджується успіхами багатьох країн Європи, Азії та США, лідери яких практично втілили ідею інноваційної революції. Україна ж за Індексом людського розвитку (ІЛР) посідає 78-у позицію з-поміж 187 країн світу.

Очевидно, що світ робить ставку на освіту, знання й інтелект, а ми використовуємо застарілі промислові та аграрні технології. Україні потрібна нова стратегія розвитку, що має ґрунтуватися на максимальному залученні національного інтелекту,спроможного до постійного відновлення і розвитку інтелектуального потенціалу країни, продукування

інноваційних технологій вагомих результатів праці. Але кошти, передбачені на розвиток освіти і науки у державному бюджеті на 2016, засвідчують що освіту і науку влада вважає лише затратною сферою. Такий підхід є перспективно згубним для держав.

Розвиток країни може відбуватися на прирості різноманітних знань новітніх винаходів та перспективних стратегій оскільки вдосконалення механізмів інфраструктурних, управління мають менший потенціал порівняно з людським капіталом. Можна підвищувати ефективність економіки й рівень життя населення традиційними методами але такий шлях веде до відставання країн, що зробили ставку на знання й інновації. Збереження конкуренто спроможності й забезпечення населенню більш високих стандартів життя потребує іншого середовища сприятливого для інноваційної діяльності. А це, в свою чергу, потребує державних та приватних інвестицій в освіту, наукові дослідження і розробки, створення і підтримки інноваційних установ, що продукуватимуть нові знання, необхідні для створення нових технології, співробітництва в галузі досліджень, технологічних розробок між освітніми закладами та промисловістю.

Освіта і наука посідають головне місце в системі інноваційного розвитку, оскільки інноваційний потенціал країни неможливий без здорового, добре освіченого і кваліфікованого персоналу, здатного працювати на основі нових технологій так само, як він неможливий без належного фінансування.

«Освіта прямо пов'язано з конкурентоспроможністю»,- йдеться у книзі Д. Грейсона та К. О'Делла «Американський менеджмент на порозі XXI століття», що вийшла у світ ще 1991 року [2]. Жодне суспільство не може мати високоякісну продукцію без високоякісних вихідних матеріалів. Освіта створює «людський капітал», який в поєднанні з «фізичним капіталом» і дає збільшення продуктивності і якості. Це було правильним завжди, але удвічі правильним це є для глобальної технічно складної економіки. І далі автори акцентують увагу на тому, що «у конкурентоспроможної країни її громадянам необхідно мати: високий середній рівень функціональної грамотності; певні основи знань в галузі математики, статистики, наукової методології; здатність спостерігати процеси, аналізувати їх , інтерпретувати результати і робити дії; знання про світ; уміння працювати в колективі; здатність нести відповідальність; здатність постійно вчитися і пристосовуватися до змін» [2].

Сьогодні епіцентр конкуренції між країнами змістився у бік освіченості, компетентності й високої кваліфікації робочої сили. Забезпечення конкурентоспроможності на ґрунті освіти й наукових досягнень приводить до збільшення продуктивності праці, заробітної плати і життєвого рівня.

Нині всі країни оголосили освіту наукові знання й інновації центральним важелем підвищення продуктивності праці, рівня життя населення, економічного зростання та належного місця у конкурентному світі: конкурентоспроможність ґрунтується на здатності йти в ногу зі швидкими технологічними та організаційними досягненнями.

На думку В. Огнев'юка, універсальними принципами зміцнення конкуренто здатності країн завдяки пріоритетному розвитку освіти і науки можуть бути такі: «Першорядне інвестування в освіту з метою забезпечення інтелектуальної й технологічної бази носіїв знань і компетенції, завдяки яким функціонує інноваційна економіка. Значне збільшення державних і приватних інвестицій у наукові дослідження і розробки. Визнання і закріплення на законодавчому рівні порядку, за якого університети можуть спів - фінансуватися державою і бізнесом…» [3, с. 42].

Насамкінець хочеться висловити сподівання, що система освіти у сучасній Україні стане одним з найбільш важливих і динамічних елементів соціальної інфраструктури, адже, на думку Г. Берегової, «від ефективності освітньо-виховної діяльності суттєво залежить успіх соціально-економічних перетворень, спроможність українського суспільства

переломити наростаючі негативні тенденції в розвитку духовної культури, відродити й збагатити найвищі моральні ідеали й життєві пріоритети людини» [1, с.8].

Список використаних джерел

1. Берегова Г.Д. Освітньо-виховний потенціал філософських знань у системі вищої аграрної освіти в Україні: Монографія / Галина Берегова. – Херсон: Айлант, 2012. – 312 с.

2. Грейсон Д., О'Делл К. Освіта і конкурентоспроможність; [електронний ресурс] / Американський менеджмент на порозі XXI століття // Д. Грейсон мол., К. О'Делл. – М.:1991. – Режим доступу: http://epi.cc.ua/amerikanskiy-menedjment-poroge-xxi.html.

3. Огнев'юк В. Освіта та конкурентоспроможність суспільства / В. Огнев'юк // Українсько-польський науковий журнал «Освітологія». - №5. – Київ-Варшава, 2016. – с.37- 44

УДК 008

Н. Скобиоалэ
старший преподаватель
Молдовский государственный аграрный университет,
Молдова
e-mail: sdn81@inbox.ru

КУЛЬТУРА В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

В современном языке понятие культуры употребляется в разных значениях. Под культурой подразумевают: совокупность достижений человечества в различных сферах общественной жизни; способ организации общественных отношений, представленный в системе официальных и неофициальных социальных институтов; степень развития личности, приобщения человека к достижениям науки, искусства, права, морали и других областей духовности.

Роль культуры в общественной жизни невозможно переоценить, так как, по большому счету, культура является той средой, в которой протекает человеческая жизнь, а значит, и жизнь всего общества. Человек как существо разумное создал совершенно уникальное жизненное пространство - культуру. И это пространство (или реальность, открытая только человеку) стало жизненной средой человека. Именно культура является тем ключевым компонентом, который позволяет определенной совокупности индивидов создавать социальную целостность, то есть общество. Общие способы коммуникации, общие цели и ценности, общие представления о должном, правильном и неправильном позволяют обществу сохранять стабильность и преемственность не только на протяжении жизни одного поколения, но и значительно более длительные промежутки времени - сотни, а иногда даже тысячи лет.В этом смысле культура может пониматься как устойчивый, действующий дольше жизни одного поколения механизм адаптации общества к внешним условиям среды и изменениям своей собственной внутренней структуры. При этом свойственная культуре статичность не исключает полностью изменений. В рамках целого общества культурные изменения, безусловно, имеют место, но их протекание чаще всего растянуто во времени, менее динамично, чем жизнь отдельных членов общества. Именно эта «медлительность» принятия изменений и обеспечивает устойчивость социального развития, когда каждый новый культурный феномен, претендующий на включение в рамки господствующей культуры, проходит длительную проверку и апробацию (Нужно отметить, что в условиях современной цивилизации такое положение вещей претерпевает значительные изменения). Таким образом, культура выполняет весьма значимую роль стабилизатора общественной жизни[3].

Устойчивость культуры к резким и глобальным изменениям можно объяснить тем, что культура как социальный феномен одновременно и постоянно воссоздается (принимается и используется) большим числом носителей данной культуры (людьми, которые считают эту культуру родной). Следовательно, чтобы в культуре закрепилось, а не просуществовало некоторое время среди ограниченного круга индивидов, некое новшество, необходимо, чтобы новшество это было воспринято подавляющим числом носителей культуры. Только в этом случае новшество становится неотъемлемой частью культуры, закрепляется как норма, передается в качестве таковой следующему поколению. Реальная жизненная практика служит тем полигоном, на котором проходят апробацию все новые культурные формы, способы деятельности и коммуникации, нормы поведения. В результате такой апробации большинство новшеств не приживаются. Но то немногое, что успешно проходит испытание на полезность и соответствие уже существующим ценностям данной культуры, приобретает нормативный характер (становится нормой), зачастую вытесняя при этом устаревшие компоненты культуры.

Жизнедеятельность общества - многосферна (труд, политика, экономика, этика, эстетика, право, семья, религия и др.) Каждой из сфер жизни общества соответствует определенный достигнутый им уровень культуры как качественной характеристики его жизнедеятельности. Культура играет важную роль в жизни человека и общества, которая состоит, прежде всего, в том, что культура выступает средством аккумуляции, хранения и передачи человеческого опыта. Именно культура делает человека личностью. Индивид становится членом общества, личностью по мере социализации, т.е. освоения знаний, языка, символов, ценностей, норм, обычаев, традиций своего народа, своей социальной группы и всего человечества. Уровень культуры личности определяется ее социализированностью - приобщением к культурному наследию, а также степенью развития индивидуальных способностей. Культура личности обычно ассоциируется с развитыми творческими способностями, эрудицией, пониманием произведений искусства, свободным владением родным и иностранными языками, аккуратностью, вежливостью, самообладанием, высокой нравственностью и т.д. Все это достигается в процессе воспитания и образования[1]. Культура регулирует поведение человека в семье, школе, на производстве, в быту и т. д., выдвигая систему предписаний и запретов. Нарушение этих предписаний и запретов приводит в действие определённые санкции, которые установлены сообществом и поддерживаются силой общественного мнения и различных форм институционального принуждения. Культура, представляющая собой сложную знаковую систему, передаёт социальный опыт от поколения к поколению, от эпохи к эпохе. Кроме культуры, общество не располагает иными механизмами сосредоточения всего богатства опыта, который был накоплен людьми. Поэтому неслучайно культуру считают социальной памятью человечества[2].

Именно культура играет важную роль в жизни человека и общества. Она формирует тот или иной тип личности: общее историческое прошлое, историческую память, групповую совесть, религиозные доктрины, общепринятые ритуалы, биосоциальный опыт, коллективные мнения и ощущения, предрассудки, семейные образцы, исторические традиции, идеалы и ценности, отношение к чужим ценностям. Культура, концентрируя лучший социальный опыт множества поколений людей, приобретает способность накапливать богатейшие знания о мире и тем самым создавать благоприятные возможности для его познания и освоения. Можно утверждать, что общество интеллектуально настолько, насколько полно использует богатейшие знания, содержащиеся в культурном генофонде человечества. Все типы общества, которые живут сегодня на Земле, существенно различаются, прежде всего, по этому признаку. В сфере труда, быта, межличностных отношений культура, так или иначе, влияет на поведение людей и регулирует их действия, и

даже выбор определенных материальных и духовных ценностей. Регулятивная функция культуры поддерживается такими нормативными системами, как мораль и право[4].

Особенностью современного этапа общественного развития является возрастание социальной роли культуры как одного из факторов, организующих духовную жизнь людей. При этом культура выступает не только как духовный опыт человечества, но и как особая реальность, плодоносящая и созидательная, закладывающая основы истинно человеческого существования, способности сохранить ценности и формы цивилизованной жизни. В настоящее время в культуре разных народов и стран прослеживаются две глобальные тенденции, которые находятся в оппозиции друг к другу.

Одна тенденция, которую сегодня принято рассматривать как процессы глобализации, проявляется в том, что в мире происходит стихийное и никем не контролируемое заимствование культурных ценностей. Происходит образование неких «единых эталонов универсальной и наднациональной культуры, обращенной ко всему миру и представляющей ценности, нормы, идеи, образы, символы близкие всему человечеству (или значительной его части). Это широкий слой культуры и в его основе лежат мощные общие процессы интеграции». При этом существуют как позитивные, так и негативные аспекты этих процессов. С одной стороны, в связи с развитием современных транспортных средств и экономических связей, благодаря воздействию на людей средств массовой информации такие процессы способствуют сближению народов, расширению культурных контактов, взаимному обогащению, обмену, миграции людей. Но с другой стороны негативные аспекты глобализационных процессов кроются в возможности утраты народами своей культурной самобытности (идентичности).

Также в настоящее время на первый план выходит еще одна тенденция, она связана с процессами регионализации, национально-этнического возрождения культур и народов. В ней просматривается «потребность в осознании своего, самобытного культурно-исторического пути, в чувстве укорененности на некотором своем социальном и культурном пространстве, на своей земле, потребность в идентификации своей судьбы с этой землей, страной, религией с ее прошлым, настоящим, будущим».

Культура сплачивает людей, интегрирует их, обеспечивает целостность сообщества. Но сплачивая одних на основе какой-либо субкультуры, она противопоставляет их другим, разъединяет более широкие сообщества и общности. Внутри этих более широких сообществ и общностей могут возникать культурные конфликты. Таким образом, культура может и нередко выполняет дезинтегрирующую функцию. В ходе социализации ценности,идеалы, нормы и образцы поведения становятся частью самосознания личности. Они формируют и регулируют ее поведение. Можно сказать, что культура в целом определяет те рамки, в которых может и должен действовать человек. [2].

Представляя собой определенную знаковую систему, культура предполагает знание, владение ею. Без изучения соответствующих знаковых систем овладеть достижениями культуры невозможно. Так, язык (устный или письменный) является средством общения людей. Литературный язык выступает в качестве важнейшего средства овладения национальной культурой. Специфические языки нужны для познания мира музыки, живописи, театра. Естественные науки также располагают собственными знаковыми системами. Культура как определенная система ценностей формирует у человека вполне определенные ценностные потребности и ориентации. По их уровню и качеству люди чаще всего судят о степени культурности того или иного человека. Нравственное и интеллектуальное содержание, как правило, выступает критерием соответствующей оценки[5].

Таким образом, система культуры не только сложна и многообразна, но и весьма подвижна. Она является живым процессом, живой судьбой народов, постоянно движется,

развивается, видоизменяется. Культура - непреложная составляющая часть жизнедеятельности как общества в целом, так и его тесно взаимосвязанных субъектов: личностей, социальных общностей, социальных институтов [6].

Список использованных источников

1. *Андреев А.Н. Культурология. Личность и культура. - М., 1998.*
2. *Арнольдов А.И.Введение в культурологию. - М., 1993.*
3. *Грушевицкая Т.Г., Садохин А.П.Культурология.-М., 2010.*
4. *Маркова А.Н.Культурология.-М., 1995.*
5. *Ревская Н.Е.Культурология. Конспект лекций. - М., 2001.*
6. *Соколов Э.В.Культурология. - М., 1994.*

УДК 342.813

С. Солодухін,
к.е.н., доцент кафедри економіки та інформаційних технологій
Запорізької державної інженерної академії
e-mail: soloduhin.s@gmail.com,
В. Хорошун,
к.е.н., доцент кафедри економіки та інформаційних технологій
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: vi-x@mail.ru

ФОРМУВАННЯ ВАРІАТИВНОЇ КОМПОНЕНТИ В НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНАХ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ ПРО ВИЩУ ОСВІТУ

Стаття 62 Закону України «Про вищу освіту» визначає [1] «вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та робочим навчальним планом, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для даного рівня вищої освіти. При цьому здобувачі певного рівня вищої освіти мають право вибирати навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти, за погодженням з керівником відповідного факультету чи підрозділу». В таких умовах вищі навчальні заклади повинні сформувати підґрунтя реалізації студентам вибору варіативної компоненти навчальних планів.

Поява нових проектів стандартів вищої освіти за новим переліком спеціальностей [2] охоплює сукупність компетентостей та програмних результатів навчання за спеціальністю, що формує зміст державного стандарту освіти. Причому перелік дисциплін, що забезпечує зміст освітньої програми в навчальному плані, формує безпосередньо навчальний заклад з виконанням обов‘язкової умови – мінімум 50% для першого (бакалаврського) рівня освіти обсягу освітньої програми має бути спрямовано на забезпечення загальних та спеціальних (фахових) компетентностей за спеціальністю, визначених стандартом вищої освіти.

Низка нормативних актів МОН України рекомендує окремі аспекти формування навчальних планів, зокрема наказ МОНУ від 26.01.2015 № 47 "Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік" вказує [3] «Вищим навчальним закладам з метою провадження діяльності з надання освітніх послуг у сфері вищої освіти формувати навчальні плани (робочі навчальні плани) на 2015/2016 навчальний рік для першого курсу здобувачів ступенів вищої освіти бакалавра та магістра, враховуючи, що навчальні дисципліни і практики плануються, як правило, в обсязі трьох і більше кредитів ЄКТС, а їх кількість на навчальний рік не перевищує шістнадцять, а також вимоги затверджених

стандартів вищої освіти у частині освітньо-кваліфікаційних характеристик і «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту». Листом МОН № 1/9-120 від 11.03.15 року "Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін" наводяться наступні рекомендації «Забезпечити викладання дисциплін, що формують компетентності з історії та культури України, філософії, української мови із загальним обсягом не менше 12 кредитів ЄКТС, якщо відповідні дисципліни не є профільними. Вищі навчальні заклади мають право самостійно визначати форми і методи викладання цих предметів. На вибір студентів може бути запропонований широкий перелік гуманітарних дисциплін. При цьому студенти повинні набрати мінімум 12 кредитів ЄКТС із цього циклу. Створити умови для вивчення англійської мови, як мови міжнародного академічного спілкування, задля досягнення випускниками ВНЗ рівня В2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. У разі надання студентом міжнародного сертифікату з підтвердженням цього рівня володіння англійською мовою, такий студент (за бажанням) звільняється від вивчення цієї дисципліни.» Один з найінформативних листів міністерства є лист від 13.03.2015 № 1/9-126 "Щодо особливостей організації освітнього процесу та формування навчальних планів у 2015/2016 навчальному році" де зазначено «Навчальним планом для певної спеціальності має визначатися перелік обов'язкових дисциплін (максимум — 75% від загального обсягу кредитів ЄКТС). Загальний обсяг вибіркових дисциплін має складати не менше 25% від загального обсягу кредитів ЄКТС. Серед вибіркових дисциплін навчальним планом може встановлюватися перелік професійно-орієнтованих дисциплін на вибір для певної спеціальності. При цьому Положенням про організацію освітнього процесу встановлюється, яку частку вибіркових дисциплін для студента мають становити вибіркові дисципліни з числа професійно-орієнтованих для певної спеціальності, а яка частка відводиться на вільний вибір студента, який може обирати будь-які дисципліни з інших спеціальностей». Підсумовуючи аналіз нормативної бази можна зазначити, для більшості ВНЗ України розпочинається новий етап формування забезпечення навчального процесу через внесення змін до освітніх програм, положень про організацію навчального процесу, структурно-логічних схем спеціальностей, навчальних та робочих планів спеціальностей за новими шифрами, методичного забезпечення дисциплін тощо. Цей процес реформування навчального процесу доцільно розглядати через призму формування варіативної компоненти освітньої підготовки студентів.

Реалізація Закону України «Про вищу освіту» спонукала вищі навчальні заклади на розробку та удосконалення положень, що регламентують організацію навчально процесу в напряму обрання студентами вибіркових навчальних дисциплін. Досвід провідних ВНЗ показує, що дані положення за мету ставлять конкретизацію процедури формування переліку вибіркових навчальних дисциплін та їх обрання та подальшого вивчення студентами ВНЗ різних освітніх рівнів.

До переліку дисциплін робочого навчального плану входять нормативні (обов’язкові) дисципліни, дисципліни за вибором навчального закладу, що є обов'язковими для вивчення студентами даної спеціальності, та дисципліни вільного вибору, які студенти обирають самостійно. Навчальні дисципліни за вибором здобувача вищої освіти, або вибіркові навчальні дисципліни, – це дисципліни, які вводяться вищими навчальним закладом для більш повного задоволення освітніх і кваліфікаційних запитів особи для потреб суспільства, ефективного використання можливостей закладу освіти, врахування регіональних потреб тощо. Вибіркові дисципліни професійної та практичної підготовки надають можливість більш повного забезпечення освітніх кваліфікаційних вимог на ринку праці, ефективно-го використання можливостей ВНЗ, здійснення поглибленої підготовки за спеціальностями та спеціалізаціями, що визначають характер майбутньої діяльності; сприяють академічній мобільності студента та реалізації його освітніх інтересів.

Реалізація вільного вибору студентів зазвичай передбачає два варіанти: вибір дисциплін за блоками. Студенти мають право обрати блок навчальних дисциплін, які, в свою чергу, складаються з нормативних (обов‘язкових) та вибіркових дисциплін, який повинен охоплювати дисципліни, які будуть викладатись з наступного після вибору семестру, та вибір окремих дисциплін з переліку. Переліки вибіркових дисциплін для певної спеціальності певного рівня вищої освіти повинні узгоджуватись з освітніми програмами (освітньо-професійними й освітньо-науковими) та навчальними планами.

Типова схема організації вибору студентами дисциплін наступна:

1) студентам доводиться до відома перелік вибіркових дисциплін на наступний навчальний рік (лютий-квітень);

2) вибір дисциплін студентами здійснюється шляхом подачі письмової заяви на ім’я адміністрації ВНЗ (березень-травень);

3) традиційно існує мінімальна кількість студентів академічної групи для вивчення окремої навчальної вибіркової дисципліни (15-20 осіб) в залежності від рівня освіти, спеціальності, ВНЗ в цілому. Процедура вибору триває доти, поки всі студенти спеціальності не виберуть одну дисципліну (або блок дисциплін) з наведеного переліку та кількість студентів на вивчення дисциплін не буде відповідати встановленим вимогам;

4) студент, який не скористався своїм правом вибору, буде записаний на вивчення тих дисциплін, які інститут (деканат) вважатиме потрібним для оптимізації навчальних груп;

5) студент в односторонньому порядку не може відмовитись від вибраного і затвердженого вченою радою інституту блоку дисциплін. Самочинна відмова від вивчення курсу тягне за собою академічну заборгованість, за що студент може бути відрахований з ВНЗ;

6) обрані дисципліни вносяться до робочих навчальних планів спеціальностей і визначають навчальне навантаження кафедр і конкретного викладача, яке розраховується до початку навчального року для навчальних планів і освітніх програм;

7) після остаточного формування і погодження академічних груп з вивчення вибіркових дисциплін, інформація про вибіркові дисципліни вноситься до індивідуального плану студента. З даного моменту вибіркова дисципліна стає для студента обов’язковою;

8) адміністрація ВНЗ протягом травня-червня передає в навчальний відділ для врахування розрахунку навчального навантаження відповідних кафедр на навчальний рік та затвердження Вченою радою робочих навчальних планів;

9) узагальнена інформація кафедр про вибір студентами тих, чи інших вибіркових навчальних дисциплін (при наявності сформованої академічної групи) є підставою для розрахунку науково-педагогічного навантаження на наступний (поточний) рік.

Таким чином, процес формування варіативної компоненти навчальних планів охоплює інтереси всіх учасників навчального процесу.

Збоку адміністрації ВНЗ відкривається можливість економії ресурсів та зменшення кількості малокомплектних груп через одночасне залучення до вивчення обраної дисципліни студентів різних спеціалізацій, спеціальностей, факультетів. Запровадження електронного запису на курси дозволить суттєво полегшити адміністрування процесів формування груп, розрахунку та оптимізації навчального навантаження.

Для викладачів розробка зрозумілих і прозорих презентацій власних курсів дозволить збільшити ймовірність вибору їхніх дисциплін найбільш умотивованими студентами, що призведе до збільшення власного навчального навантаження.

І, нарешті для основних суб‘єктів навчання – для студентів, які є повноцінними учасниками освітнього процесу. У студентів з‘явився основний інструмент впливу на організацію процесу навчання – вибіркові дисципліни. Отже, студентство має бути не лише пасивним споживачем, а й активно вимагати для себе вибірковості дисциплін не лише у себе

на факультеті, але й за його межами, що дозволить збільшити власні конкурентні переваги на ринку праці.

Список використаних джелел

1. *Закон України Про вищу освіту від 1 липня 2014 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38.*
2. *Проекти стандартів вищої освіти. Міністерство освіти і науки України [Електр.ресурс] – Режим доступу: http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/proekti-standartiv-vishhoyi-osviti.html*
3. *Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.01.2015 № 47 "Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік" [Електр.ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0132-15.*
4. *Лист МОНУ від 13.03.2015 № 1/9-126 "Щодо особливостей організації освітнього процесу та формування навчальних планів у 2015/2016 навчальному році" [Електр.ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46385/.*

УДК: 352.07 (477.7)

О.Черемісін,
к.істор.н., доцент кафедри філософії і соціально-гуманітарних дисциплін
Херсонського державного аграрного університету,
м. Херсон
e-mail: al.cheremisin@gmail.com

МЕМУАРНІ ДЖЕРЕЛА ПРО МОДЕРНІЗАЦІЮ ПІВДНЯ УКРАЇНИ В КІНЦІ XVIII – ПОЧАТКУ XIX СТ.

Тема дослідження є дуже актуальною на сучасний момент оскільки південноукраїнський регіон виділявся багатьма особливостями, що якісно вирізняли його серед інших регіонів Російської імперії широким діапазоном національних, соціальних, релігійних і муніципальних взаємовідносин. Довгий час Росія намагалася довести, що регіон повинен називатися «Новоросія», але в дійсності він був заселений більшістю українців і став «Південною Україною». Тут дуже швидко поширювався дух вільного підприємництва, адже вона майже не знала кріпосного права, і через порти розповсюджувалися не тільки товари, а й ідеї західноєвропейської культури про специфіку муніципального й адміністративного управління. Урбанізація, модернізація та фінансове забезпечення проходили більш швидкими темпами. Міста володіли значними земельними ресурсами, розвиненим господарством і торговельно-промисловими зв'язками.

Британка Марія Гутрі, яка подорожувала Південною Україною з метою оздоровлення, описувала, у власних листах на батьківщину, регіон зовсім не як російський, а називала його Скіфією або узбережжя Евксінське [1, с. 19-20]. Про Південь України розповідає із великим натхненням, описує його як достаньо заможний край, в якому *«дерзкие крестьяне самые богатые в империи»*, що тут можна зустріти найкращі фрукти, клімат та французьку гостинність [1, с. 22]. Авторка листів була добре знайомою з історією регіону. На своєму шляху описувала топоніми, назви яким давали ще давні греки.

Мері Холдернесс, англійка, яка перебувала на Півдні України приблизно у 1816 – 1820 рр., наголошує на тому, що Одеса зобов'язана власним розвитком лише одній людині – французу Дюку де Рішельє, а не росіянам. На Півдні України їй найбільше сподобалась приказка, яка найкраще характеризувала корумпованість місцевого чиновництва: *«До неба далеко, до царя далеко»* [1, с. 65]. Хоча у всіх кабінетах знаходився портрет імператора та

всі службовці поводилися так, ніби він присутній тут, але всі знали, що звідси до царя дуже далеко. Тому можна і дозволити собі більше.

Імператор Олександр І назвав книгу англійця Роберта Лайялла «Путешествие по России, Крыму и Кавказу» (1825 р.) ворожою для Російської імперії. В його описах Херсонської, Катеринославської та Таврійської губернії всі росіяни виглядали хабарниками, а євреї – шахраями. Південь України він називав *«окремою країною»*, мешканцями якої є росіяни, українці, євреї та іноземці. Докладно описує історію регіону. Характеризує діяльність Петра І та його мрії відносно цивілізаторської місії на узбережжі Чорного моря. Йому це зробити не вдалося, натомість цей край цивілізували саме представники Західної Європи. Акцентує увагу на тому, що південноукраїнські міста дуже швидко розвиваються. Протягом 5 років їх вже не можливо впізнати. Дії уряду, відносно економічного розвитку регіону вважав недостатньо належними і критикував, особливо ті, що пов'язувалися із торгівлею з країнами Західної Європи. В розмірковуваннях доходить до висновків, що Одеса повинна бути одним з найкращих портів світу, а царський уряд тільки стримує бурхливий розвиток [4, с. 91].

Роберт Пінкертон (британець, співробітник Англійського Біблійного товариства, мандрував по Росії у 1814 – 1820 рр.), подорожуючи по Півдню України, помітив, що всі традиції, якими користувалися місцеві мешканці – є суто українськими. Навіть, дивувався, що місцеві не долюблюють професійних медиків, а звертаються лише до *«бабок»* [1, с. 100-179].

Джон Стефенс (американець із Нью-Джерсі, юрист, дипломат і мандрівник) перебував на Півдні України і залишив власні спогади «Рассказы о путешествии». Характеризуючи регіон знаходив і негативні і позитивні риси, але помітив, що край щільно заселений іноземцями, та знайти собі компанію серед представників греків, італійців, німців, французів та англійців зовсім не важко. Будівлі культурних закладів описує більшими за розмірами ніж в Сполучених Штатах Америки. Південь України характеризує як регіон, завдяки якому Російська імперія проклала собі шлях до цивілізації від дикого варварства. Для європейців – це регіон бізнесу та відпочинку. Порівнюючи його з Америкою вояжер прийшов до висновку, що Південь України розвивається швидшими економічними темпами. В нього даний факт в голові не вкладався, оскільки США знаходилися в кращому стартовому становищі [1, с. 208-264].

Філіпп Вігель (походив із шведської родини, яка оселилася в Російській імперії, у 1826 – 1828 рр. був градоначальником Керчі) в епістолярній спадщині залишив «Записки», які написані російською мовою. У власних мемуарах детально описує буденне життя на Півдні України. Чільне місце в його творі належить проблемам управління регіоном, а тому характеризує осіб, які були до цього причетні не тільки з позитивної сторони. Значне місце займає і критика перших осіб регіону. Хоча у власних спогадах Південь України і називає регіон Новоросійським, але розуміє його окремішність від норм, порядків та економічного потенціалу суто російських губерній. Для мешканців Півдня російський Північ був дикою країною. На Півдні України дворяни полюбляли розмовляти французькою, німецькою та не долюблювали поглядів у бік Москви та Петербурга. Багато з них полюбляли їздити до Відня, який і ближче, і веселіше. Одеса сприймалася столичним містом, в якому царює дух вільнодумства та республіканських ідей. Російські дворяни, чиновники, приїхавши до Півдня завжди виділялися не достатньо цивілізованими нормами поведінки. Складалось враження, що вони приїхали в село *«повелевать крестьянами крепостными»*, але дуже скоро розуміли, що помилилися. Розкіш життя їх просто шокувала, одяг місцевих дівчат був кращим ніж на їх дружинах, їх бороди сприймалися варварськими, а регіон поєднував в собі всі найкращі риси Флоренції та Ніцци [2, с. 156-168].

Також, іноземними вояжерами вказувалося, що росіяни дуже добре засвоїли багато українських слів, говірок та особливостей мови. Молдавське населення хоч і зберігало власну мову, але повністю вивчило і українську. Серби, так взагалі, майже злилися з українським населенням. Крім того, зазначалося, що українці Півдня України володіють однією особливістю, яка сильно відмежовує їх від українців інших територій. Вони більш мобільні. Якщо на мобільність українців Лівобережжя та Правобережжя України впливала кріпосна залежність, то на мобільність українців Півдня України це не впливало. Вони могли спокійно піти собі у Крим або в Молдавію, на заробітки в міста, на пасовиська до інших господарів, або просто втекти. Іноді, біглі українські кріпаки створювали організовані злочинні угрупування, які діяли проти російських поміщиків та євреїв, що відображало стару пам'ять про гайдамацький рух. Взагалі прийнято було завжди вважати, що українці здебільшого займалися землеробством. Так і було. Крім цього міські українці були задіяні у риболовних артілях, соляному бізнесі, займалися ізвозом (особливо в портових містах) в час вільний від землеробства і «чабанством» (випасом худоби).

Для царської Росії через інкорпорацію Півдня України був шанс організувати більш краще та оновити імперію, вивести її із відсталості та занедбаності у бік «благоденства та процвітання». Грандіозні плани імперії виявилися нездійсненними. Оновити імперію вдалося лише зовнішньо, а внутрішньо бюрократія, розгул дворянства, казнокрадство та корупція потягнули її назад. Новоросія не стала російською, а перетворилася на Південь України та стала об'єднавчим економічним конструктом всієї України.

Нові зв'язки (торговельні й ментальні) з країнами Західної Європи дали поштовх для розуміння того, що в Росії не все «благополучно». На Півдні України модернізувалися всі національності. Німці, які завжди славилися чесними, практичними та педантичними примкнули до одеської контрабанди, яка розходилася по всій Україні.

Модернізувалося і російське населення під впливом віддаленості від столиць та не розвиненими шляхами сполучення. Вони дуже скоро починали розуміти, що до цивілізованої Європи ближче, а там привабливіше. Тому, виховані у традиціях військового патріотизму та гордості за власне російське походження вони раніше вивчали іноземні мови ніж починали голити свої традиційні бороди.

Модернізувалося і українське населення. Правобережжя (торгівля якої традиційно орієнтувалася на Польщу) та Лівобережжя (з торговельними інтересами в Москві та Петербурзі) пожвавились, прийшли до руху. З них пішли каравани продуктів на продаж до Півдня, звідки вони потрапляли до країн Західної Європи. Хоча самі торговці з інших регіонів рідко поверталися до дому з грошима. Вони пропивали, програвали їх на місці в південних містах. А переселення на Південь було символом «нового» життя, вільного від панщини та ярма кріпацтва.

З розвитком господарсько-економічних процесів відбулося включення Півдня до територіального районування на рівні з Західною, Східною та Північною Україною. Проте особливості включення регіону до складу Російської імперії створили умови для формування нових соціально-економічних, адміністративно-територіальних, національних відносин тощо. Тому цілком можна погодитися з думкою І. Лисяка-Рудницького про те, що Південь об'єднав Україну, спочатку економічно через включення до процесу міжнародного розподілу праці, а згодом і в національному плані і став економічним центром тяжіння новітньої України [4, с. 145-171].

В цілому, можна говорити, що південноукраїнські землі, приблизно з кінця XVIII ст., приєдналися до основної української етнічної території. З цього часу єдино правомірною стає його назва – Південна Україна, в якій темпи урбанізації, модернізації, торгівельно-промислової діяльності та фінансового зростання проходили швидше ніж, в інших регіонах України та Росії і під цими впливами модернізувалося як побутове, так і муніципальне

життя, а про традиційний уклад згадували, коли необхідна була подорож до родичів в інші регіони.

Список використаних джерел

1. Мария Гутри, Мэри Холдернесс, Роберт Лайялл, Роберт Пинкертон, Джон Стефенс. Одесса глазами Британцев. – Одесса: Optium, 2012. – С. 19 - 20; С. 22; С. 65; С. 91; С. 100-179; С. 208; С. 221-264 .

2. Вигель Филипп. Записки / Составитель А.Н. Полторацкая /. – Одесса: Изд-во «Оруium», 2006. – С. 57 – 65; С. 156-168.

3.Герлиги П. Одесса. История города 1794 – 1914. – К.: «Критика», 1999. – С. 154-155.

4.Лисяк-Рудницький І. Роля України в новітній історії / Історичні есе. – К., 1994. – Т.1. – С. 145 – 171.

УДК 101:37.061:378

Т. Черниш,
вчитель початкових класів спеціалізованої школи 155 - з поглибленим вивченням англійської мови,
м. Київ

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ «БАГАТОВИМІРНОЇ СУТНОСТІ ГУМАНІЗМУ» ЯК ФОРМИ АНТРОПОЛОГІЧНОГО, ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА АКСІОЛОГІЧНОГО АНТРОПОЦЕНТРИЗМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація представляє собою історичний процес, головним змістом якого виступає формування світової економіки на основі досягнень науково-технічного прогресу, інтеграції фінансових ринків і промислового виробництва, встановлення міжкультурних глобальних взаємозв'язків. Результатом цього історичного прогресу є об'єктивно сформована взаємозалежність – соціокультурна, політична, економічна, на основі виникнення і розповсюдження надтериторіальних і наддержавних організаційно-управлінських та інших структур. Разом з тим, соціальна природа глобалізації характеризується посиленням соціальної нерівності між класами і соціальними верствами, поглибленням нерівності між «золотим мільярдом» і підкореними народами, переорієнтацією всієї культуротворчої діяльності людини на виживання в умовах екологічної катастрофи, нерівності, глобальної експансії інформаційного і культурного простору, перетворенням знання на істотний елемент суспільного багатства. Глобалізація здійснює вплив на духовні сфери суспільства, що формують особистість та розхитують її традиційні цінності. Трансформації, що породжені глобалізацією, істотно перетворюють морально-етичний, психологічний стан людини, а, отже, і сучасне суспільство. Ідеологія гуманізму як одна із самих значимих духовних цінностей орієнтувала людину на подолання існуючих несправедливостей і вад суспільства, покращення умов життєдіяльності, вирішення проблем, пов'язаних зі станом особистості, удосконаленням матеріальних та духовно-ідеологічних і світоглядних відносин. В умовах техногенної цивілізації сформувався новий тип соціальних суперечностей, який відобразив невідповідність між проголошеними гуманістичними цінностями і реальним станом населення, пов'язаних з існуючими труднощами виживання людини в умовах кризового пособу буття. Глобальні процеси, що відбуваються в сучасному світі, безпосереднім чином відображаються на змісті гуманізму як загальнолюдської ідеології та її духовних цінностях. У сфері людських цінностей самою нагальною проблемою є вироблення світогляду, що відповідає сучасним потребам і можливостям сучасної спільноти. Саме такою цінністю є гуманізм, який стоїть на захисту прав і свобод людини, відстоює достойність і свободу людини і сприяє пошуку шляхів, направлених на деформацію гуманістичних цінностей. Саме моральні цінності і норми є невід'ємною складовою духовного життя соціуму, що детермінують поведінку індивідів та їх взаємовідносини – міжособистісні,

групові, соціальні. В умовах радикальних змін суспільства, перегляду основних цінностей буття і освоєння ідей гуманізму як визнання найвищої цінності людини головною задачею є подолання тих суперечностей, що нівелюють значення гуманізму, тому духовне оздоровлення суспільства залежить від гуманізації всього суспільства. Сьогодні український соціум виступає як складний і суперечливий організм, що роздирається суперечностями, клановими і парламентськими війнами, корупційними скандалами, що руйнують стабільність соціуму, сприяють втраті його цілісності, впливом таких цінностей, як ринок, підприємництво, варіативність політичних, економічних, моральних рішень у бутті індивідуумів. Постільки моральні цінності включають в себе уявлення про вищі цінності буття, то їх переосмислення, деформація можуть звести нанівець величезні успіхи практичної і наукової діяльності, політики, економіки, ідеології та інших суспільних відносин [1]. Аналіз деформації гуманістичних ідеалів у сучасному світі дозволяє привести висновки цих негативних процесів. Серед причин деформації цінностей у сучасному світі слід назвати такі, як втрата духовних і моральних цінностей, відмова від світогляду, що базується на справедливості, відсутність уваги і поваги до людини, знецінення життя людини та його моральності. Ігнорування проблем особистісного розвитку та формування громадянськості людини негативно відбиваються і на рівні професійних якостей людини. Гуманістичні ідеали людяності, добра, справедливості, рівноправних відносин між людьми вже давно ввійшли у золотий фонд філософії і людської культури. Сьогодні, коли багато з цих цінностей втрачені, постає питання вироблення механізмів їх відновлення та реалізації в таких інститутах, як сім'я, школа, заклади освіти, що функціонують у динамічно плинному світі з їх суперечностями глобального характеру, загрозою соціально-економічної кризи, дегуманізації і відчуження від суспільного та особистісного розвитку, інших людей, від сфери праці. Сьогодні більш цінними і витребуваними формами гуманізму є колективізм, солідарність, дружба, чим абстрактні права людини та необмежена «свобода особистості». В умовах трансформації сучасного соціуму різко зростає роль злагоди, довіри, терпимості, солідарності, чесності, порядності, поваги до людської достойності. По мірі того, як держава буде змінювати нематеріальну сферу на головне завдання свого піклування, вона буде набувати риси соціальної держави чи держави соціального гуманізму. Держава повинна стати гарантом функціонування закладів соціальної сфери, збереження і розвитку систем соціального захисту населення, реалізувати у своїй економічній політиці принцип гуманізму. Соціальний гуманізм вибудовує систему моральних критеріїв в організації гармонійних людських відносин, як в організації господарської трудової діяльності, так і в розповсюдженні результатів економічної діяльності. Реалізація принципу гуманізму розкривається через охорону праці та здоров'я людей, людей з обмеженими можливостями і літніх людей, розвиток системи соціальних служб і встановлення пенсійного забезпечення, гарантій соціального захисту населення. Тому принцип соціального гуманізму включає соціальну і гуманістичну спрямованість економічної політики, рівні можливості всіх людей, незалежно від добробуту і релігії, національності і місця проживання для реалізації своїх здібностей, отримання освіти і забезпечення своєю працею гідного рівня життя людей; активну роль держави у забезпеченні інтересів всього суспільства, у формуванні політики добробуту і основних гарантій всьому населенню, а не окремій кучці багатіїв, розвитку науки, освіти, культури, охорони здоров'я, просвітництва, охорони оточуючого середовища, підтримки інновацій і технічного прогресу заради процвітання народу, боротьби зі злочинністю та підтримки морального клімату в країні та підтримку інститутів громадянського суспільства [2].

Історія світової культури сучасної цивілізації свідчить про присутність в ній певної домінанти – гуманізму, що представляє собою форму антропологічного, психологічного та аксіологічного антропоцентризму. Глибинні історичні трансформації гуманізму свідчать про

високу міру адаптивності цього світогляду. У виключно складних умовах кінця XX-початку XXI століття гуманізм не може не прийняти нові форми і змінити способи свого функціонування. Аналіз найновіших трансформацій гуманізму дозволяє розглядати відображення змін фундаментальних ціннісних установлень у сучасній культурі і разом з тим робить можливим зворотний вплив гуманізму наших днів на сучасний цивілізаційний процес. Процес світоглядного діалогу між сучасним гуманізмом та його опонентами свідчить, що світова культура продовжує розвиватися у діалоговому режимі, як простір часто полярних дискурсів і цінностей. Аналіз змісту, цінностей, методології, форм виявлення сучасного гуманізму дозволяють говорить про гуманізм як форму антропологічного, психологічного та аксіологічного антропоцентризму та складний соціальний і культурний феномен, достатньо суперечливий, структура якого не тільки багатоманітна, але й багатоякісна. Тому для виявлення цього складного феномену слід ввести поняття «багатовимірний гуманізм». Якщо розглядати гуманізм з точки зору сутності та існування, то слід розрізняти всю багатоманітність його сутнісних якостей, так і багатоманітність форм існування, тобто його присутності і функціонування у певній системі координат культури. Термін «багатовимірний гуманізм» дозволяє охопити всю систему цінностей, методи і психологію мислення, його науково-дослідницьку практику, види соціалізації та стилі життя. Термін багатовимірності дозволяє ідентифікувати гуманізм як відкритий знаннєвий комплекс, а його основними компонентами є антропологічні, філософські, психологічні, педагогічні, загальнополітичні, еволюційні, екологічні та загальні космологічні і біологічні ідеї. За допомогою терміну «багатовимірність» фіксується комплексний характер сутності та існування гуманізму, а також його складна взаємозумовленість і взаємозв'язок, тому багатовимірність гуманізму репрезентує багатовимірну людину, що живе у багатовимірному світі глобального розвитку. Сучасний гуманізм усвідомлює себе як культурну парадигму, що еволюціонує, а також включає в себе світоглядну систему знань і методів, що вбирають у себе як найновіші, так і перевірені часом і культурою найбільш життєздатні і реалістичні цінності і погляди людини на суспільство, світ і самого себе. Ця парадигма розвивається як постійно оновлюючий інтелектуально-моральний, науково-просвітницький і соціокультурний феномен планетарного масштабу. Сучасний гуманізм розглядається як складова частина проекту Нового Просвітництва, що претендує на роль змістовного мейнстриму культурних трансформацій сучасності, що включає в себе базовий зміст культури, наукового світогляду, свободи, різних форм нетеїстичних поглядів і переконань, критичне мислення, загальнолюдські, екзистенційні, етичні, громадянські та екологічні цінності, загальнодемократичні соціальні ідеали [3]. Сучасний гуманізм як компонента парадигми неомодернізму, що протистоїть постмодерністській парадигмі, складає ціннісне і світоглядне ядро неомодернізму як пост-постмодернізму. Сучасний гуманізм проявляє тенденції до виявлення багатоманітних форм соціалізації та інституціоналізації, намагаючись стати культурною нішею, у якій відбувалася інтеграція гуманістичного світогляду з практикою моральності і правового її забезпечення. Як теоретичний феномен, гуманізм представляє собою принципово не завершену, відкриту, самореферентну метасистему, що включає у якості субсистемних блоків такі сфери знання, як філософія, антропологія, аксіологія, психологія, педагогіка, теорія еволюції, а також основи критичного мислення, соціології, космології, фізики, біології, теорії інформації, що складають сучасну наукову картину світу. Гуманістична антропологія демонструє єдність об'єктцентристських уявлень про особистість як невід'ємну частину буття, що формується у контексті взаємодії об'єктивних природних, соціальних і культурних факторів, а також суб'єктцентристських уявлень, у рамках яких особистість розглядається у нескінченному процесі свого становлення у світі екзистенційних переживань, проектів, реалізацій. Тому в сучасних умовах відбувається синтез гуманізму з ідеями екзистенціалізму, персоналізму, натуралізму,

прагматизму, екзистенційно-гуманістичною психологією, новими стилями наукового мислення, персоналізму та педагогічними технологіями. Істотною є реконструкція аксіологічної складової сучасного гуманізму, що вбирає в себе загальнозначимі екзистенційні, етичні, правові, загальнополітичні та екологічні цінності, що свідчать, що гуманізм є багатовимірною реальністю.

Список використаних джерел

1. Черниш Т.М. Культурні маркери світоглядного потенціалу гуманітарної освіти в умовах мовленнєвої глобалізації XXI століття / Т.Черниш // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2016. – Вип. 65.- С. 153-163.

2. Воронкова В. Г. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві [Текст] / В. Г. Воронкова // Гілея : науковий вісник: зб. наук. праць. – К. : Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР», 2014. – Вип. № 86 (7). – С. 198 - 203.

3. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії / М. Ю. Максименюк, В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб.наук.пр.] – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016. - випуск №66. - С.266 - 278.

УДК 291.37:291.35

О. Хахалін,
магістр богослов'я (теології), асистент кафедри філософської антропології
пошукач кафедри етики та естетики
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова
м. Київ
e-mail: aakhakhalin@icloud.com

ПАРАДИГМІЧНІ ЗАСАДИ ПАЛОМНИЦТВА НА СВЯТИХ МІСЦЯХ

В статті визначаються пріоритети святих місць як засади здійснення паломницької діяльності. Надається аналіз предметно-речовинного комплексу ритуального простору паломництва як фактору продукування синергії – етично-естетичного феномену поклоніння.

Ключові слова: культура, святі місця, проща, обмін місцями, туризм.

Priorities of the sainted places as principles of realization of activity of pilgrim are determined in the article. The analysis of subject and matter complex of sacral space of pilgrimage is given as to the factor of producting of synergy – ethics and aesthetically beautiful phenomenon of worship.

Keyw ords: culture, sainted places, pilgrimages, exchange, placed, tourism.

В статье определяются приоритеты святых мест как принципы осуществления деятельности паломника. Предоставляется анализ предметно-вещевого комплекса ритуального пространства паломничества как фактору продуцирования синергии – етико-эстетического феномена поклонения.

*Ключевые слова***:** культура, святые места, богомолье, обмен местами, туризм.

Паломництво в його ідеологічному, культурологічному та творчому змісті несе в собі певний етос, тобто онтологічний устрій етики як орієнтовану на божественну та людську реальність регулятивну нормативну базу щодо вміння людини пересуватись, знаходити місце свого буття в реаліях космічної далечини, в сакральному космосі, де формується порядок, лад, устрій як культурний, так і божественний, знаходити місце божества.

Проблема філософсько-культурологічних визначень паломництва як практики культури досліджувалася у роботах С. Житєнєва, І. Кучмаєвої, В. Расторгуєва, М. Еліаде [1; 2; 3; 6] та ін., адже мало визначені соціокультурні ознаки проблеми.

Паломництво – це не лише мандри до святих місць, це мандри до всіх місць, де можлива святість. Тобто звичайне помешкання теж є цінністю для людини, бо в цьому місці

є можливим присутність божества. Тобто паломництво перетворюється в тотальну метафору культури. Із свого автентичного сакрально визначеного ідеологічного змісту воно міркує до профанного, більше того, метафорично-алегоричного місцеперебування особистого божества. І всі мандри души, які здійснюються в цьому світі, посвячуються ідеалам, Абсолютам. А цей Абсолют визначається як приховане буття, як можливість.

М. Гайдеггер пише: «Якщо ж за домовленістю основного значення слова етос назва «етика» повинна визначать, що вона осмислює місцеперебування людини, то думка, що продумує істину буття в сенсі визначальної стихії людини як екзистуючого їства є сама по собі етика в її витоці. Думка ця, разом з тим, є також і не тільки етика, тому що вона є онтологія. І справді, онтологія завжди мислить лише сутнє (OV) в його бутті. Поки, однак, не осмислена істина буття, будь-яка онтологія залишається позбавленою своєї засади. Тому думка, яка намагалась в «Бутті та часові» увійти в істину буття, назвала себе фундаментальною онтологією. Фундаментальна онтологія намагається повернутись до тих сутнісних засад, з яких виростає осмислення істини буття. Вже через цю іншу постановку питання це осмислення виходить за рамки «онтології» та метафізики. Але «онтологія», будь то трансцендентальна, або докритична, підлягає критиці не тому, що продумує буття сутнього і при цьому занурює буття в поняття, а тому, що не продумує істину буття, і тим самим, випускає з виду, що є більш строге мислення, ніж понятійне. Думка намагається увійти в істину буття, в скудності першого пориву вона дала слова лише дуже мало чому із абсолютно іншого виміру» [4, с.216].

Ми потрапляємо в цікаву ситуацію: думка, рефлексія, яка намагається осмислити поле спілкування, тим чи іншим чином, починає осмислювати сам тип цього рефлектування, починає вступати в критичне відношення до мислення як оцінки та переоцінки словесно даної реальності, бо вона визначається вже в слові. Тобто слово паломника, дискурс паломника і комунікативна структура актів ведуть до Богоспілкування, Богооткровення, Богобачення, теофанії, Богоявлення, прямого входження божества в реальність, епіфанії як відчуття та сприйняття Божественного на слух. Епіфанія в давньогрецьких міфах, поемах Гомера визначається як слухове явище.

Ці дефініції поєднуються ще в одному слові, яке вводять синтетичне поняття явища божественного або сакрального взагалі — ієрофанія. Слово вводить Мірча Еліаде. Термін був введений саме для позначення, що з'являється не лише Божество і не лише теофанія або епіфанія,– без слів, без облич, що стає найважливішим актом наявності в світі людини Абсолюту. Немає ані ікон, ані «Священного писання», немає ніяких текстів, але місце має святість. Воно є святим місцем. Чому? Тому, що в ньому є лише можливість Божества.

Ієрофанія як тотальна наявність іншого і сакралізація цього іншого, що фактично означає обмін цінностями, визначається в усіх релігіях, у всіх вірах, визначається ритуально та міфологічно, символічно та естетично. Звернемось до дослідження М. Еліаде, щоб побачити, наскільки актуально визначаються категорії етосу, онтології, співбуттевої онтології М. Бахтіна і фундаментальної онтології М. Гайдеггера як своєрідні матриці інтерпретативної реальності для осмислення паломництва в реаліях релігійно-культурних конфігурації.

Еліаде починає з неба, говорить, що найбільш розповсюдженою в світі є молитва – звернена до небесного Батька: „Отче наш, іже єси на небесі..." Можливо, що всі найбільш ранні молитви біли звернені до того ж самого небесного Батька. Важливо, що небо розкривається саме таким — безкінечним і трансцендентним. Небесне склепіння – це те, що оточує людину і свідчить про мінливість її буття. Земний аналог неба – пустеля. У пустелі немає меж, а будь-яка річ нагадує зірку. Людина легко в'язне у піску, її важко пересувається в пустелі. Недарма всі пустельники були першими святими і християнськими самітниками. Перший небесний Бог усувається і залишає місце для інших об'єктів поклоніння і почитання.

Відбувається певна субституція – заміна божества як заміна місць, і від далекої транспозиції Землі і неба людина приходить до транспозиції Божества і людини на Землі. Таким чином, конкретизація місця, визначення тотемів, каменів, дольменів в і інших способів маркування Абсолюту на Землі надає можливість його презентації в земних умовах. Ієрофанія неба перетворюється в ієрофанію Сонця. Так, Велика Богиня, яка вважалась богинею неба, замінюється сонячним культом, який фактично стає основним для всіх давніх цивілізацій, зокрема для Австралії, Африки, Малонезії, Єгипта, Месопотамії і ін.

М. Гайдеггер в роботі «Виток творіння» каже: «Що надає речам їх постійність і непорушність, а водночас визначає їх спосіб чуттєвого натиску, все яскраве, звучне, розфарбоване, тверде – все це речовинність речі. Разом з таким визначенням речі як їством співвідноситься вже і форма, постійна сталість речі, її конструкція, яка складається з того, що їство співвідноситься з формою. Річ є сформоване їство. Таке тлумачення речі може складатися з безпосередньо зорового уявлення про річ, в якому річ захоплює нас своїм видом, ейдосом. В синтезі з'єднання їства і форми знайдене, зрештою, те поняття речі, яке однаково добре підходить до речей природи і до речей людського споживання» [5, с. 60].

Святі місця, святість місця — це аналог речі в собі, це аналог неба над головою. Паломництва в святі місця — це аналог паломництва в небо, мандрів чумацьким шляхом. Діалог з Великою Ведмедицею, який здійснював всім відомий герой роману «Страждання молодого Вертера» у Гетте, коли він бачив світ з позиції дистанції Великої Ведмедиці, і коли це бачення закінчилось самогубством – це поразка не лише романтичного світоустрою. Це поразка всього людства перед недосяжним Абсолютом. Тому цей роман так приваблює та досі. Сама топографія, топонімія, топологія простору паломника пов'язана з теологією неба та теологією землі. Святість місця, обмін місцями є та ієрофанія, яка лише розкриває можливість буття Божества в світі.

Список використаних джерел

1. Житенев С. Ю. Религиозное паломничество в христианстве, буддизме и иусульманстве: социальные, коммуникационные и цивилизационные аспекты / С. Ю. Житенев. – М. : Идрик, 2012. – 263 с.

2. Кучмаева И.К. Православное паломничество как путь приобщения к святыням христианства / И.К. Кучмаева // Сотериологический смысл паломничества. Сб. Мат. Научн.-метод. Конф. . – 12 фефраля 2007. – М., 2007. – С. 44 – 52.

3. Расторгуев В.Н. Возвращение святынь и судьба России / В. Н. Расторгуев // Церковь и время, № 2 (43). – М., 2008. – С. 243 – 255.

4. Хайдеттер М. Время и бытие / Мартин Хайдеггер. – М. : Республика, 1993. – 448 с.

УДК 378.1

Н. Хомутецька,
к.т.н., доцент кафедри військової фармації
Української військово-медичної академії
А. Голуб
к.фарм.н., доцент
Українська військово-медична академія
e-mail: hom-rufina@yandex.ru

ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Глобальна інтеграція, що відбувається у світовому суспільстві, все більш втягує систему освіти до єдиного світового потоку. Особливе значення сьогодні надуває інформаційні підготовка в сфері освіти, формування навичок життя майбутніх фахівців в умовах масованого мережевого інформаційного впливу, можливість інтеграції їх професійної

та повсякденної діяльності у світові інформаційні процеси, їх підготовка до повноцінного життя у світовому інформаційному просторі. Таким чином, одним із найважливіших завдань сучасної освіти є впровадження до навчання інноваційних освітніх програм, вирівнювання рівня оснащення закладів освіти сучасним інформаційно-комунікативним обладнанням.

Нова роль освіти у цивілізованому процесі на перше місце висуває не стільки оволодіння сумою знань, скільки поняття методів і методології дій, особливо в умовах загальної глобалізації. Глобалізаційні процеси в освіті потребують розвитку всіх світових систем освіти. Методологічної основою розвитку системи освіти є поняття освіти як сфери підготовки людини до життя в соціумі, де соціум є соціокультурним організмом, до якого включена людина у своєму без кінцевому розвитку. Таким чином, освіту можна розглядати як закономірно обумовлений спосіб буття людини, спосіб його власного розвитку та еволюції в соціумі. Одним із проявів глобалізації освітнього процесу є зміна уявлення про освіту як про благо за рахунок держави. Стала переважати думка, що освіта – це послуга та предмет комерційних економічних відношень. Іншим наслідком глобалізації освіти є те, що людина стикається з технократизацією суспільства, зі значним віддаленням духовно-культурного сенсу життя людини від безпосередніх досягнень в галузі науки і техніки, йому важко своєчасно осмислити, що відбувається, а нерідко він взагалі відмовляється від всякої рефлексії по відношенню до своїх власних дій [1]. Ймовірно, що найбільш оптимальним стане вибір глобально-полікультурної освіти, що враховує глобальні, регіональні та індивідуальні характеристики національно-регіональних систем освіти, суспільства та людини. Така система освіти повинна визначати міжнародну політику в галузі освіти. Однак, невиправданеприскорення процесу соціально-економічної, соціокультурної та освітньої інтеграції може призвести до безповоротним втратам специфіки національних систем освіти.

У реформуванні сучасної вітчизняної освіти постає як мінімум дві цільові установки: моральний і духовний розвиток особистості, з одного боку, та забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці і соціалізації у сучасному світі – з іншого боку.

Освіта - посередник між індивідуумом і соціумом в передачі, закріпленні, збереження і примноження значущих для цивілізаційного розвитку культурних смислів. Однак аналіз освітнього процесу в соціокультурному контексті ускладнюється тим, що кожен етап культурно-цивілізаційного розвитку характеризується власними ціннісними орієнтирами і принципами організації всередині тріади «суспільство-освіту-культура». Ціннісні орієнтири, за якими будується освітній процес, залежать не тільки від особливостей суспільного розвитку, але і від ступеня відкорегованості між компонентами цієї тріади, наявності єдиної основи їх взаємодії. Будь-яке суспільство зобов’язано передати новому поколінню створену їм культуру, знання про себе та світ навколо. Освіта буде посередником між старшим та молодшим поколіннями, новими поколіннями та найкращими зразками культури. Орієнтація освіти на ринок, у тому числі у системі освіти, без урахування духовності постає прагматично раціоналістичною і з’являється в підсумку помилковою [1,2].

Однією із тенденцій, що визначає сучасний етап розвитку всіх освітніх систем, є інтернаціоналізація освіти. Достатньо важливим завданням в розумінні інтернаціоналізації є відділення її від глобалізації. Під інтернаціоналізацією освіти слід розуміти крос-культурний обмін досвідом між національними системами освіти при збереженні державних суверенітетів в цьому міжнародному процесі.

Іншою тенденцією, яка визначає сучасний етап розвитку всіх освітніх систем, є європеїзація освіти. Будучи не тотожною ні глобалізації, ні інтернаціоналізації, вона виступає інтеграцією національних систем освіти до єдиного європейського освітнього простору, заснованою на національній ідентичності і має в якості свого сутнісного компонента європейську самосвідомість.

Глобальну міжнародно-правову основу для багатосторонніх і двосторонніх взаємодій формують Болонська декларація, конвенції про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і вчених ступенів, розроблені ЮНЕСКО для різних регіонів світу, а також прийнята в 1997 році в Лісабоні Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні. Основною формою європейської модернізації освітніх систем виступає Болонський процес. Головна мета цього процесу - наблизити освіту до ринку праці та підготувати людину (як в професійному, так і світоглядному плані) до життя і роботи в контексті єдиного європейського простору. Реформи національних систем освіти в рамках Болонського процесу включають також ряд установок, спрямованих на розвиток інформаційних технологій та інформаційної культури. В даному аспекті європеїзація сполучається з наступною тенденцією, детермінованою глобалізацією - інформатизацією. Існує протиріччя між обсягом знань, накопичуються людством і обмеженими можливостями людини щодо їх засвоєння. Людина не має можливості в повній мірі самостійно адаптуватися до нової інформаційної середовищі, в якості одного з основних інструментів такої адаптації виступають інформаційно-освітні технології. Традиційні освітні технології сьогодні втрачають своє значення, а ті, які залишаються, зазнають суттєвих змін з поправкою на інформатизацію.

В сучасних умовах глобалізації та становлення загального освітнього простору в Європі високу якість освіти міцно асоціюється з цілями Болонського процесу: академічна мобільність, визнання дипломів, введення кредитних систем, інваріантні технології навчання та управління знаннями.

На міжнародному ринку освітніх послуг спостерігається стрімке збільшення попиту на навчання за допомогою e-learning. Ця тенденція своєчасно отримала відображення в стратегії під назвою «Електронна Болонья» (eBologna) 1, основною метою якої є створення в Європі глобальної віртуальної середовища для реалізації Болонського процесу. При цьому основні акценти робляться на: нові педагогічні моделі розвитку компетентностей; гнучкість в безперервному навчанні; оцінку якості освіти, підтримку індивідуального навчання і спільне навчання; впровадження e-learning та моделі blended éducation (змішаного навчання) в глобальний освітній простір для забезпечення доступності європейської освіти [3].

Ще однією із тенденцій є тенденція регіоналізації освіти [1,2]. Цю тенденцію доцільно розглядати на різних рівнях. На макрорівні вона виражається в прагненні локальних цивілізацій захистити себе від впливу ззовні. На мезорівні вона проявляється в інтеграції окремих територій, що входять до складу різних держав сучасного світу. На макрорівні процеси регіоналізації розгортаються всередині національних держав. Сучасна освіта покликана розвивати універсально-сутнісні сили людини, формувати і розвивати його особистісне начало. В той же час освіта - це потужний транслятор культури, найважливіший засіб збереження ідентичності того чи іншого народу. Звідси випливає, що всі модернізаційні проекти в сфері освіти повинні враховувати обидва ці чинника - інтегрально-глобальний і індивідуально-регіональний. Традиції та інновації - знакові формування відповідно регіоналізації та глобалізації. Традиція просякнута спадкоємністю, вона легітимізує циклічний характер буття і «просте відтворення» освіти. Інновація, навпаки, - це дія, спрямована на задоволення нової потреби, в основі якої лежить використання нових знань з метою отримання нових продуктів/послуг з високим ринковим потенціалом. Регіоналізація освіти активно взаємодіє з іншими тенденціями, більш того, її можна розглядати як контртенденцій глобалізації. Орієнтація на збереження етнокультурних пріоритетів розвитку і соціально політичної незалежності різних регіонів обумовлює реалізацію стратегій регіоналізації освіти. У той же час регіоналізація детермінована глобалізацією. Регіональна інтеграція з одного боку дає можливість захиститися від глобальних тенденцій і поглинання

загальносвітовим ринком, а з іншого - стати окремим випадком глобальної інтеграції та пройти перехідний, підготовчий етап перед повномасштабним вступом в глобальний ринок.

Деякі автори вважають, що сутнісним началом, що зв'язує ланки довгою освітньої ланцюга «конкретний соціальний індивід - освітня установа - суспільна практика - наука - спілкування », в парадигмі відкритої освіти є творчість [1,2]. Творчий процес одночасно і спосіб, і зміст дозволу всіх протиріч як на рівні соціокультурного середовища, так і на рівні власне освітнього простору. Виходячи зі сказаного, під відкритим утворенням слід розуміти сукупність таких способів і форм організації освітнього процесу, за допомогою яких освітня установа формують умови для творчого і органічного включення індивіда в навчання, науку і спілкування.

Ряд дослідників пов'язує такий підхід до освітнього процесу з ноосферні мисленням. До параметрів ноосферного мислення, які можуть виступити основою несуперечливого розвитку освітнього середовища в умовах глобалізації та регіоналізації, дослідники віднесять: високий рівень критичності; проективність; установка на кооперативне рішення наукових і виробничих завдань; домінантність на постановку і рішення нестандартних завдань; установка на розуміння процесів, що відбуваються в природі і людському суспільстві; вміння розпізнавати відмінності і мати з ними справу; розуміння відмінності між етнічним і етичним способом мислення, яке фіксується як різниця між сприйняттям іншої культури зсередини і зовні; здатність до міжкультурної комунікації; здатність визнавати недостатність знання, т. е. знання про нестачу знання, яке визначає мотивацію до навчання; здатність мислити в порівняльному аспекті; здатність змінювати самосприйняття; здатність розглядати свою країну в кросскультурному аспекті; діагностичні навички (мистецтво, вміння, майстерність). Багато з цих параметрів можуть розглядатися і як параметри нової якості мислення, і як параметри нової якості людини – носія не тільки відповідного світогляду і способу свідомості, а й способу дії і спілкування [2].

Таким чином, можна сформулювати орієнтири в ході проведення модернізації освітніх систем:

- орієнтація на формування єдиної правової бази розвитку і функціонування міждержавних освітніх просторів;
- орієнтація на гуманізацію освітнього процесу та освіти в цілому, яка може здійснитися за допомогою відмови від виключно економічного підходу до утворення;
- орієнтація на розширення інформаційного простору освіти, «відкриття» інформаційних, наукових і освітніх ресурсів для подолання «обмеженості» і «фрагментованності» середовища становлення особистості;
- формулювання соціальних «вимог» до освіти, що враховують як можливості і потенції освітніх систем, так і «виклики» майбутнього;
- орієнтації на парадигму відкритої освіти та формування відкритого ноосферного мислення в педагогічній практиці в рамках регіональних освітніх просторів.

Список використаних джерел

1.Болховский А.Л. Образование в глобализирующемся мире: философский взгляд / А.Л. Болховский, Е.В. Говердовская, А.В. Ивченко // Экономические и гуманитарные исследования регионов. – 2013. - № 5. – С. 80-85.

2.Ефремова Л.И. Регионализация и глобализация образовательного пространства СНГ: социально-философский анализ: Автореф. дисс. на соиск. уч. степ. канд. фил. наук. – М., 2010. – 22 с.

3.Ильченко О. Стандартизация новых образовательных технологий // Высшее образование в России. – 2006. - № 4. – С. 42-47.

СЕКЦІЯ 3

UDC 341.217(4)

A. Antoci
Associate Professor of Department Social and Humanitan Science
Agrarian university of Moldova,
Moldova

IDENTITY WITHIN THE EUROPEAN UNION THROUGH THE LENS OF RITES OF PASSAGE

Introduction

The dilemma arising nowadays within the framework of integration into the European Union is to what extent the national cultures within the European community accommodate the idea of a European identity while allowing individuals to preserve self-defining boundaries. Thus, this paper aims at investigating the topic of identity in contemporary society, and especially within the European Union from the perspective of the concept of rites of passage. The method employed while carrying out this analysis involves taking a comparative look at the significance of the aforementioned concept for traditional and contemporary communities when dealing with and solving the differences arising from the encounter betweeen various national/comunity cultures.

The starting point for this investigation is provided by a contradiction arising from the very idea of a community of communites as the European one is striving to become. Thus, on one hand, as part of this trend, there is the development of ”shared schemata” such as European values, citizenship and their inherent artifacts, symbols, as well as European standards providing for common welfare (e.g. employment regulations within and for the European community, policies regulating access to resources, rights, goods and services), that seem to offer a general background facilitating not only intercultural relationships, but also human bonding and, seemingly, integration into the European community. On the other hand, there is the number of people (oficially acknowledged as immigrants, unoficially labelled as foreigners or just cheap workforce) who for various reasons have to abandon the communities or groups to which they belong and become a functional part of other communities or groups.

The question elicited by this two-sided reality is if in between there is a place for the identity of these displaced, uprooted individuals, if they really succeed in making their culture and identity known to the foster community, or if they are simply judged and treated by stereotypes and clichés? Moreover, another question reenforced by what Noica [1977,23] identified as *part of the modern tragedy, namely” the chaotic freedom of boundaries”* is what boundaries are already inculcated into an individual through the national/ community culture, on one hand and what boundaries the same individual needs or is asked to cross in order to become a European citizen. In the end, the overarching question is what prevents individuals from being assimilated in the mainstream culture or what keeps them from preserving their national/cultural identity, contributing to their networking beyond work relationships and leading to their assimilation into the dominant culture.

Thus, as already underlined, this paper is an attempt towards providing a paradigm of interpretation for what identity is within the European Union by resorting to a novel perspective on the issue, namely identity through the lens of rites of passage. In the end, the questions addressed above will hopefully remain open for debate and discussion, since the perspective proposed by this article is worth indepth research and investigation while the current undertaking is but a lead-in into the matter. Consequently, the paper will focus on the following aspects: the meanings of rites, and more specifically of rites of passage, the significance of rites for traditional communities, the

relationship between identity and rites of passage, the identification of some of the means by which contemporary society resorts to rites in general and to rites of passage, in particular, in order to preserve identity and last but not least an overview of some of European Union's policies related to identity correlated with some member states's action plans towards ethnic or minority identities integration into mainstream culture and how all this can be viewed through the lens of rites of passage.

Rites and rites of passage: etimology, definition, stages and importance

It is relevant for the purpose of this investigation to overview the etimology of the word 'rite', since an understanding of its inherent meanings contributes a lot to the understanding of its usage in traditional societies and of its reverberations into contemporary society. Thus, both *'rite'* and *'order'* have a common indo-european root *'rta'*, standing for the cosmic order, namely for the relationships between gods and humans on one hand, and order among human beings, on the other hand [Monique Segre:2000, 79]. Moreover, as Benveniste [1969] observed, the latin word for rite is *'ritus'* and its meaning refers to what is regulated, what needs to be done, while in Greek the counterparts for the same word are *'artus'* (meaning 'establishing'), *ararisko* (meaning 'to match','to adapt'), *arthmos* (meaning 'connection'). As far as the definition of rites is concerned, it is worth noting that regardless of the type of society we speak about, theoreticians [Monique Segre:2000, 79] agree that rites have to be viewed as either individual behaviour (exhibited through, for example, make-up) or collective behaviour (such as having dinner with the whole family; taking part in football matches, etc) codified to a certain extent, more or less repetitive, highly significant to those enacting or participating to them, based on an acceptance (most often unconscious, empirical) of social values viewed as important .

Referring to the value of rites for society as a whole, Mary Douglas [1967] makes the following remarks: *If a ritual is banned, the latter will emerge even more powerfully provided that there is a very intense social interaction. ...Social rituals create a reality that would not exist outside them. There is no exaggeration in saying that rites are more important to society than words are for thinking.Thus, while we may have knowledge of something though we may be able to express it in words later than our awareness of what we know, we cannot establish social relationships without symbolic gestures.*

However, the above findings on what rites are do not shed light on their relevance for the topic suggested by this article. Consequently, it is more than necessary to understand in greater depth what rites are from the perspective of rites of passage. Thus, as Van Gennep [1998, 16] underlines when referring to traditional societies: *The very act of living requires successive transitions from a special society to another, from a certain social status to another. An individual's life is a set of such transitions with their own beginnings and endings such as birth, social puberty, marriage, fatherhood, class welfare, professional specialization, death. Each of these stages is marked by ceremonies whose sole purpose is to mark the transition from a well-defined status to another well-defined status.*

The same theoretician describes three successive stages involved by these rites of passage, namely the isolation of the individual from the world he was familiar with and the loss of his status within the community, his marginalization by being considered very close to an outcast, when he is part of no group and loses his name and past, and in the end his integration by his accession to a superior status within the community.

Taking Gennep's theory further, B. Myerhoff [1982,109] observed that despite the fact that the rites of passage are means of asserting individuality and identity, they are also reminders of individuals' intrinsic belonging to a certain group outside which existence is not possible.

Contemporary society, nevertheless, is far from ensuring this equilibrium between an individual's position within it and its expectations from the same individual. First and foremost, this kind of society is no longer subject to the belief that change may lead to chaos and violence since

daily life is no longer governed by the sacred, but by economic and political forces. Thus, nowadays organizations and institutions teach employees that change is the key driver of development. Consequently, the only way is to welcome it and even look for it. The result of such a turnaround in mentality is what Gellner calls the "modular" individual. Such a person is characterized by a high flexibility, by the capacity to change positions within society without any fear of trespassing boundaries, without being held accountable for adopting different beliefs or for expressing personal views on various issues, and also by the ability to carry out an incredible number of tasks. It is actually the individual that is replaceable and that fits an evolving and diverse society. Unlike traditional communities he is not viewed as similar with the other members, but as unique. In this respect, the paradox of globalization, and inherently of the attempt to join identities under one umbrella such as the European Union, appears: an individual seen as unique and yet replaceable.

Thus, if the mechanism of contemporary society works smoothly by always having the 'spare' parts handy, one cannot claim the same thing concerning the mechanism of preserving one's identity in an ever evolving and more and more demanding reality.

Traditional societies had rites to restore order and, even though, change affected the individual, the whole community took part in the original rebirth of differences. Contemporary society has institutions focused on economic benefits. There may be rites by which organizations make sure that modular individuals network and communicate, but there are no rites to compensate for their replaceability. Once your task is over, you either prove your ability to switch to a different task or you are dispensed with. It is true that there is cultural order just like in traditional societies, but we speak now of organizational cultural order and not communal cultural order.

REFERENCES

1. *Noica, C., Sase maladii ale spiritului contemporan. Humanitas : Bucuresti, 1997*
2. *Segre, M., Mituri, Rituri, Simboluri În Societatea Contemporană. Amarcord: Timisoara, 2000*
3. *Arnold van Gennep Riturile de trecere, Polirom: Iasi, 1998*
4. *Girard, R. Violenta si sacrul. Nemira: Bucuresti, 1995*
5. *Gellner, E. Conditiile libertatii. Societatea civila si rivalii ei. Polirom: Iasi, 1998*

УДК 159.98

М. Арпентьева,
д.псих.н., профессор кафедры психологии развития и образования,
руководитель лаборатории психолого-педагогического сопровождения семьи и детства
Центра социально-гуманитарных исследований,
Калужского государственного университета им. К. Циолковского
e-mail: mariam_rav@mail.ru

ПРОБЛЕМА НАСИЛИЯ В ОБРАЗОВАНИИ

Современная школа в цивилизованных странах, как кажется, задалась целью разрушить себя и своих субъектов (учителей и учеников) как можно больше: от повседневного школярства к повседневной же коррупции и имитации учения и обучения, ученики и учителя перешли к буллингу и сталкингу, преследованию «неугодных» и «слабых звеньев», позволяющему им, в условиях разваливающейся системы обучения и воспитания, переживать, хотя бы кратко, состояния превосходства и аутентичности. Однако, массовость насилия говорит о том, что такое переживание удовлетворяет нужду в понимании и принятии себя и мира ненадолго и слабо: спираль насилия все раскручивается, формы насилия становятся все более примитивно-архаичными, демонстрируя врожденные, биологические инстинкты выживания и размножения, полностью вытеснившие

человеческое, нравственное и осознанное отношение к миру. Как известно, проблемой архаичных обществ была кровная месть, когда запущенный один раз механизм насилия начинал работать безостановочно, требуя все новых убийств, заканчивающихся истреблением обеих сторон конфликта. Чтобы остановить насилие созданы меры, которые иногда кажутся нелогичными: появление права, судебной системы стало этапом вразвитии узаконенного насилия и концепция вины стала важнее более древней концепцией мести. Эта традиция продолжает существовать и в так называемых демократических сообществах. Корни этой традиции - в попытках создания и поддержания человеком упорядоченного мира, который демонстрирует иллюзорность порядка всякий раз, когда человек сталкивается с ним. Пытаясь «вернуть на место» собственную уверенность в порядке и контроле порядка, человек вынужден приносить жертву. При этом, поскольку порядок не есть естественное инеобходимое для жизни, жертва - не должна бытьзаслужившей и причастной, она не должна быть виновной: в этом состоит парадокс, на котором зиждется порядок. «Неупорядоченность» жертвы, ее невинность непричастность, позволяет восстанавливатьникому не нужный порядок. Этот парадокс, естественным образом, со временем так или иначе разрушает любой созданный на его основе или за его счёт «порядок». Однако, боясь стихии и свободы, человек с упорством выбирает все новые жертвы, и, когда созданное им все же рушится, создает новый порядок, опираясь на новые (типы и формы) жертв и жертвоприношений, в итоге жертвуя – уничтожая – самого себя. В какой то момент человек понимает, что если сознательно принести в жертву того, кто не виноват, можно прекратить или ослабить насилие отмщающее, разорвать порочный круг взаимного насилия. Концепция мести и отношений подавления, важнее концепции вины и отношений справедливости. Главное – отмщение и жертва, а не справедливость и ответственность. Поэтому насилие поэтому всегда остается неузнанным. «…мы продолжаем не понимать воздействие, оказываемое насилием на человеческие общества. Поэтому мы и не согласны признать тождество насилия и священного». Поэтому, опираясь на гуманизм и его ценности, люди получают «побочные эффекты» в виде фашизма и тоталитарных режимов. Жажда насилия, ищущая, куда излиться, неминуемо должна найти объект, иначе произойдет «непоправимое»: насилие поразит своего носителя - человека или общество, потом наступит хаос, называемый Р. Жираром «жертвенным кризисом», когда нужно искать новые механизмы защиты и совладания или идти к внутреннему порядку, отказавшись от внешнего. Однако, как не бывает последней жертвы, так и не бывает справедливых войн, не бывает и победителей в схватке агрессий. Р. Жирар пишет о важнейшей и сложнейшей проблеме жертвы как о проблеме «козла отпущения»: в разной мере добровольной жертвы в пользу другого человека или людей, отношений с ним(и) и общества в целом. Предшественниками Р. Жирара в области теории культуры и жертвоприношений в роли культуры были Ф. Ницше и З. Фрейд, Ф. М. Достоевский и В. И. Иванов [1; 2; 3; 4]. Работы Р. Жирара обращены на осмысление одной из ведущих проблем человеческого общества — отношений между насилием и порядком: на всякий удар нужно ожидать сдачи, поскольку насилие всегда порождает кровавый круг - мести за сделанное или несделанное [5; 6]. Отмщение выступает как один из процессов межличностного и межгруппового обмена. Оно работает таким образом, что по мере разворачивания круга насилия, экстенсивность и интенсивность насилия возрастают. Месть есть, по сути, расширенная репродукция насилия, в том числе, и продуцирование вынужденных жертв. Она идет от/против мира и коренным образом отличается от репродукции любви: она не содержит идеи развития, но продолжает развиваться, проходя все более интенсивную эскалацию, эскалацию гордыни, ревности и неблагодарности. Напротив, «репродукция» любви и мира (смирения) всегда требует дополнительных усилий, чтобы развиваться. Она создает дары вместо жертв и саму жертву превращает в добровольный дар благодарности, умеряющий ревность и гордыню. Поэтому

насилие ядовито и «заразно», оно уничтожает человека и общество, уничтожает культуру, выступающую, со своими запретами и предписаниями-разрешениями одним из осевых феноменов защиты (профилактики - невхода и коррекции – выхода) от порочного круга насилия. Культура насилия – одна из частей этого механизма, которая действует аналогично «вакцине», защищающей от болезни применением содержащегося в инфекции яда в малых дозах. Культура помогает обществу и человеку справляться с ростом насилия с помощью комплекса мер, ограничивающих насилие и трансформирующих формы его проявления. Высший, пиковый, уровень культуры насилия - жизнь Христа, ставшего добровольной жертвой. Универсальным механизмом самозащиты общества от беспредела насилия является сосредоточение на жертве: создании «идентифицированного пациента» (пациентов) – девиантных групп, подлежащих уничтожению или трансформации и/или самом «жертвоприношении» как искуплении путем малого насилия над жертвой, искупающей большое насилие общества над самим собой. Общество и культура выбрали путь упорядочения: вместо того, чтобы обличить насилие как суть общественных институтов, обладающих повсеместностью и хаотичностью, общество создает каналы и формы допустимого насилия, которое превращается в предсказуемый, локальный и упорядоченный ритуал. Общество фиксируется на насилии, пытаясь «выкинуть» его из себя как болезнь: с помощью другого насилия, которое общество не признает и/или не хочет признавать таковым. В жертву приносятся те, кто отличается, разрушает порядок, то есть сложившиеся ритуалы, культуру насилия: от изгоев до правителей, от сильнейших до слабейших, от умнейших до глупейших, от жесточайших до смиреннейших и т.д. [5]. Козел отпущения («жертва отпущения») ни в чем не виноват, он просто - крайний. Более того, он и не должен быть виноват, искупительная жертва заведомо невинна или выбрана случайным образом. Правда может оказаться губительной, ибо если нет ответа в священном, то тогда по Ф. Достоевскому «все дозволено» , тогда – как это происходит сейчас, - насилие становится безграничным. Прозревшему не вернуть спасительного козла, распинаемого на кресте Бога, оно останется один на один с зеркалом…Насилие принадлежит сфере изначального и является базой для развития сакрального. Любая религия – это история взаимоотношения людей с их насилием, результатами страхов и оторванности о себя самих – своего внутреннего порядка. Это насилие и держащий за ним страх так невыносимы, что людям приходится изгонять его в трансцендентность, поддерживая строго регламентированными ритуалами: «Людям удается избавляться от своего насилия постольку, поскольку процесс избавления предстает им не как их собственное действие, а как абсолютный императив, приказ бога, требования которого настолько же страшны, насколько мелочны».

Р. Жирар рассматривает это на примере «законных врагов»: для большинства цивилизованных сообществ и индивидов опыт коллективного насилия (травли, буллинга, сталкинга) над жертвой почти непостижим: «повелители мух» заканчивают карьеру насилия в детстве и юности; однако, у взрослых людей насилие выходит за пределы личного опыта, хотя оно не только не исчезает, но и происходит от имени данной лености или группы, влияющей не только на «свое», но и на «чужое», регулирующее «свое» за сет «чужого» [5; 6]. Жизненные истории, написанные от лица «палача» (специалиста, члена семьи) или с точки зрения жертвы (пациента, «семейного урода»), отличаются по своей структуре и содержанию. Насколько трудно преодолеть эту позицию иллюстрирует весь опыт педагогики, андрагогики и геронтогогики, а также опыт психотерапии и консультирования: системно-стратегический, процессуально-антипсихологический, экзистенциально-религиозный и иные подходы в психотерапии и и образовании приоткрывают завесу лжи над феноменом, однако, они же показывают, насколько трудно его преодолеть: отказ жертвы играть роль козла отпущения и/или отказ специалиста работать с жертвой как с «козлом» не решают проблему, но перемещают ее. Рабочий альянс - предполагает выбор между клиентом

и обществом, не всегда решаемый в пользу клиента. Даже Евангелия, жития мучеников, воспоминания о Холокосте или ГУЛАГе написаны аще авторами или свидетелями насилия, а опыт насилия в экспериментах, подобных опыту Ф.Зимбардо и Ст. Милгрема, до сих пор не осмыслен и во многом закрыт от наблюдателей именно в части опыта жертв насилия [7; 8]. Интересно при этом, что жертва не только должна быть объектом ненависти; но, в некоторых случаях, и объектом поклонения: благодарность возвышает жертву, превращая ее в священную: и убитый козел как символ Диониса, Хаоса и свободы, саморазворачивающегося и самоутверждающегося бытия, преображается в агнца как символа Христа, высшей упорядоченности и разворачивающего и утверждающего «планы Бога» [5].

Истории сакрализации жертвы, осознанные и явные, однако, более редки, хотя и важны, традиционные гонения и буллинг, убийства и преднамеренная травля (сталкинг), которые совершаются тайно и неосознанно, «в тишине и беспамятстве». Религия «защищает» общество от развития и «высшего» порядка благодаря последовательным заменам: всеобщего насилия как хаоса - на жертвенное, человеческой жертвы - на животную или вещественную; реального жертвоприношения - на символическое [5]. Она выкидывает из реальности «высший порядок»: страх беспорядка как результата «охлаждения любви» преследует цивилизацию изначально. Создатели и трансляторы религий часто замещают «учредительную жертву» воспоминаниями о ней, эти воспоминания не требуют отмщения. Однако, когда это невозможно: «жертва» не собирается умирать и утверждать религию, ради которой ее уничтожают, случаются истории убийств, подобных историям Христа и многих других Святых. Когда механизм замены теряет эффективность, общество, благодаря усилиям ревнителей, не дошедшее даже до идеи «высшего порядка» в самом себе, обращается к самоуничтожению. Последнее как игрушка, вдохновляет его до момента нового испуга и раскаяния, после которого вновь возникает жертвоприношение. Поэтому история включает постоянные циклы: насилия - вины - искупления / мести. В современном мире месть заменяется судом: истина правом. Однако, государство не может монополизировать все насилие, потому оно более тщательно «монополизирует» месть. Вместе с обществом оно и творит месть и избегает ее: 1) суд все больше возвышается над обществом и государством, становясь самим государством и поглощая общество, 2) государство и суд защищают и чествуют своих палачей, делая их недоступными мести. Однако, дефицит легитимности все увеличивается и круг насилия также. Самосуды и имитации судов в школе давно стали нормой: сам феномен оценки используется для того, чтобы осудить, а также - чтобы организовать преследование, травлю (буллинг и сталкинг) ученика или даже учителя.

В современном виде насилие в форме буллинга и сталкинга приобрело огромный размах. Буллинг – это не единичная реакция в определенной ситуации, а стойкие неэффективные паттерны поведения, которые вносят серьезные ограничения в развитие человека и общества. Более того, необходимо привлечь особое внимание к агрессорам и жертвам буллинга: вместо замалчивания и утаивания, необходимо активизировать обучение и профилактику, коррекцию и развитие. Буллинг – явление системное и комплексное. К изучению и профилактике этого явления должны, подключиться педагоги, экологи, которые в опоре на жизненные ресурсы личности смогут направить ее как жертву на путь уверенности и спокойствия. Выход из замкнутого круга насилия – диалог, признание буллингом вины и прощение его жертвой, анализ внутренней, а не только внешней структуры насилия. Агрессия, рожденная нарушенной, чрезмерной и болезненно отвергаемой привязанностью к миру и людям, рождает буллинг или травлю. Суть травли-сталкинг, сам же сталкинг обнажает лежащую в своей основе привязанность к миру и к человеку (зависимость от них, деформации «объектных», близких отношений, желание «быть хорошим», точнее, «лучшим», гарантировать себе и близким комфорт полного

удовлетворения и выживание) – чтобы хоть как – то заполнить эту «черную дыру». Привязанность к желаниям (комфорту, контролю, власти) всегда ведет к дальнейшим деформациям отношений. Сталкинг – одно из крайних проявлений синдрома или феномена Люцифера (описанного в работах Ст. Милграма и Ф. Д. Зимбардо): духовное состояние, когда «черная дыра» в человеке столь глубока, что ее не могут заполнить ни власть, ни деньги [7; 8; 9; 10]. Единственное «благо» сталкера – он сам: вернуться к Богу и признать кого-то выше себя он не в состоянии. Суть «эффекта Люцифера» - алчность как желание уподобить себе или поглотить все «другое», не похожее на него, попытки использовать мир и другого человека как вещь ради удовлетворения собственных желаний. Это противоположность служению: в нем человек воспринимает себя как часть круга любви, в котором каждый отдельный человек ценен сам по себе, а также в отношениях с другими.Традиционные представления (распространенные среди тех, кто принадлежат к культуре, придающей особое значение индивидуализму) побуждают искать мотивы патологии или героизма внутри личности [7]. Люди склонны, прежде всего, искать причины негативных событий в «патологии» отдельного человека. Пытаясь понять причины поведения других людей, они обычно склонны переоценивать важность личных качеств и недооценивать важность ситуационных факторов. Однако, хотя обычнокажется, что личность всегда неизменна во времени и пространстве, однако, даже в одиночестве люди меняют поведение, а в группе всегда ведут себя иначе, чем вне нее. Школа – один из механизмов стандартизации развития личности, и, помимо продуктивных, выполняет функции деструктивные, функции насильственного упорядочивания и стратификации детей, подростков, юношей. В этом качестве школа учит насилию не меньше, а даже больше, чем способствует его профилактике и коррекции. Пытаясь упорядочить то, что изначально не было таковым, школа игнорирует особенности детей, а, значит, мешает ребенку понять самого себя и мир, навязывая заказываемые социумом и государством штампы, формируя суженную палитру способов поведения и осмысления себя и мира. Дети-жертвы в такой школе – неизбежность. Напротив, там, где школа обращена к индивидуальности и ее гармонии с обществом, школа помогает найти себя и способы самореализации в обществе. Однако, такие школы редки, поэтому проблема «козлов отпущения», насилия в школах, в семье и на работе, становится все более острой и массовой.

Список использованных источников

1. Иванов В.И. Родное и вселенское. М.: Республика, 1994. 435 с.

2. Ницше Ф. Так говорил Заратустра. М.: Прогресс, 1994. 512с.

3. Фрейд З. Влечения и их судьбы // Фрейд З. Психология бессознательного. М.: ООО "Фирма-СТД",2006. 448 с.

4. Шестов Л.И. Достоевский и Ницше (философия трагедии). // Достоевский в конце XX века / Сост. и ред. К. Степанян М.: Классика плюс, 1996 – 621 с.

5. Жирар Р. Козел отпущения / Предисл. А. Эткинда. Санкт-Петербург, Изд-во И.Лимбаха, 2010. – 336с.

6. Жирар Р. Насилие и священное. М.: Новое литературное обозрение, 2010. — 400 с.

7. Зимбардо Ф. Эффект Люцифера. М.: Альпина нон-фикшн, 2013. 740с.

8. Milgram St. Behavioral Study of Obedience // Journal of Abnormal and Social Psychology. 1963. № 67. C. 376.

9. Mulle P.E., Pathé M., Purcell R. The management of stalkers Advances in Psychiatric Treatment. 2001. Vol. P. 335–342.

УДК 658.15

Р. Артамонов,
магістрант групи ФБС-16-1мд.
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: rosbik231996@mail.ru

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних ринкових умовах господарювання є актуальними проблеми формування фінансових результатів діяльності підприємств. Вони торкаються такого життєво важливого аспекту, як вільна орієнтація у фінансовому житті суб'єкта господарської діяльності, що дає можливість планувати подальший розвиток, визначати поточне положення справ, ідентифікувати причини виникнення тієї чи іншої ситуації.

Ефективність діяльності підприємства багато в чому залежить від того, наскільки швидко і правильно воно орієнтується у ринкових відносинах. Тому особливої важливості та необхідності набуває аналіз фінансових результатів, як основної умови життєдіяльності підприємства та його ефективного розвитку на конкурентному ринку.

Вчасний та об'єктивний аналіз фінансових результатів сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємств, найбільш раціональному та ефективному використанню основних фондів, матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, усунення зайвих витрат.

Слід вказати на те, що аналіз фінансових результатів діяльності підприємств є важливим засобом підвищення конкурентоспроможності підприємства, цей факт набуває все більшого значення в умовах ринкової економіки. Здійснення якісного аналізу фінансових результатів дає відповіді на питання, що пов'язані з вирішенням проблем підвищення ефективності діяльності та забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Під аналізом фінансових результатів діяльності слід розуміти комплекс дій щодо вивчення результатів практичної роботи підприємства за певний період, з метою визначення ступеня ефективності використання всіх ресурсів, виявлення можливих недоліків в управлінні та надання необхідної інформації для оперативного керівництва для підвищення результативності діяльності підприємства.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства передбачає дослідження динаміки та структури фінансових результатів його діяльності, дає змогу визначити чинники, що вплинули на формування величини чистого прибутку або збитку підприємства, і є важливою складовою частиною механізму управління позитивним фінансовим результатом підприємства.

Результати досліджень показують, що більшість дослідників, зокрема М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк, М.Р. Ковбасюк, Є.В. Мних та ін. виділяють такі завдання, які необхідно вирішити, проводячи аналіз фінансових результатів: 1)визначення резервів зростання прибутку та рентабельності, розробка рекомендацій щодо їх впровадження; 2) визначення спрямованості та розміру впливу окремих чинників на суму прибутку і рівень рентабельності; 3) систематичний контроль за формуванням прибутку, зміною динаміки прибутку, виконанням планів одержання прибутку; 4) виявлення впливу на фінансові результати зовнішніх факторів і внутрішніх факторів.

Крім того, Г.В. Савицька зазначає, що до важливих завдань аналізу фінансових результатів слід віднести: 1) вивчення можливостей одержання прибутку відповідно до наявного ресурсного потенціалу підприємства і кон'юктури ринку; 2) оцінювання якості

прибутку; 3) підвищення рівня прибутковості бізнесу; 4) оцінювання роботи підприємства з використанням можливостей збільшення прибутку і рентабельності.

П.Я. Попович і Г.О. Крамаренко зауважують про важливість аналізу порогу прибутку [1, с. 128].

Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній і С.З. Мошенський, О.В. Олійник приділяють увагу дослідженню напрямів, структури, ефективності використання прибутку [2, с. 56; 2, с. 74].

Узагальнивши існуючі підходи науковців до порядку здійснення аналізу фінансових результатів, вважаємо за необхідне виділити такі етапи їх аналізу:

1) аналіз обсягів, динаміки та структури фінансових результатів;

2) оцінка впливу факторів на фінансові результати від різних видів діяльності;

3) аналіз взаємозв'язку «витрати–обсяг–прибуток»;

4) аналіз показників рентабельності;

5) аналіз розподілу та використання прибутку підприємства, його впливу на фінансовий стан;

6) аналіз резервів збільшення прибутку та підвищення рентабельності.

Під час оцінки фінансових результатів, як правило, використовується такий інструментарій:

– «горизонтальний» аналіз фінансових результатів діяльності – дослідження змін кожного показника за поточний період, що аналізується;

– «вертикальний» аналіз показників – дослідження структури відповідних показників і їх змін;

– «трендовий» аналіз – дослідження в загальному вигляді динаміки зміни показників фінансових результатів діяльності за звітний період;

– відносні показники для розрахунку показників рентабельності, точки беззбитковості тощо.

На основі результатів аналізу створюються об'єктивні умови для підвищення ефективності управлінських рішень, прийнятих виходячи з обґрунтованої облікової та аналітичної інформації, для планування й прогнозування фінансових результатів, збільшення прибутковості, забезпечення стабільного фінансового стану. [3, с. 243]

Список використаних джерел

1. Г. І. Кіндрацька Проблеми адаптації методики фінансового аналізу до умов економічної кризи / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: тези доповідей ІІ наук.-практ. конф., 23-24 жовт. 2009 р., Львів / НУ Львівська політехніка та ін. – Львів : Вид-во "Львів. політехніка", 2009. – С. 50-52.

2. Развитие внешнеэкономической деятельности в условиях глобализации: моногра фия / Под общей ред. д.э.н., проф. В. И Крамаренко. – Симферополь, 2006. – 286 с.

UDC 336.6

E. Babenko,
st. gr. FBS-16-1 md
Zaporozhye State Academy of Engineering,
Zaporozhye

THE CONCEPT OF FINANCIAL BUSINESS STRATEGY

Market transformation in the economy of Ukraine carried out under the influence of many factors that determine the characteristics of the uncertainty of the future state of the external and

internal environment for individual enterprise. In this regard, enterprises of all forms of ownership and can provide a perspective of its own existence only through strategic planning, a crucial component of which is the process of formation and implementation of financial strategies.

The importance of the role of financial strategy due to the essential nature of the major economic categories - finance, money and credit, which are the foundation of its construction. The movement of these categories, subject to the laws of the market, their participation in the reproduction process, universal in nature in terms of the performance of the functions of creation, distribution and use of financial resources for any - any business define special status of all derivatives fromthem categories, including financial strategies. [4. 31-36]

According to a market economy, the independence of enterprises, their responsibility for the results of objective necessity arises determine trends of financial condition and future financial opportunities. To address such issues, and directed financial strategy of the company. [2. 57-59]

The financial strategy of the company - forming a system long-term objectives and financial activity choices most effective ways to achieve them. [3. 113]

The financial strategy is a long-term objective determination of financial activity, the choice of the most effective ways and means of achieving them.

The objectives of the financial strategy are:

Determine how a successful financial strategy and use of financial capabilities;

- Identifying promising financial relationships with entities budget, banks and other financial institutions;
- Financial support operational and investment perspective;
- Studying the economic and financial feasibility of possible competitors, the development and implementation of measures to ensure financial stability;
- Developing ways out of the crisis management and crisis conditions for enterprises. [5. 86-88]

Developing a financial strategy - a branch of financial planning. As part of an overall strategy of economic development, it should be consistent with the goals and directions of the latter. In turn, financial strategy have a significant impact on the overall economic strategy of the company. Changing the situation at the macro level and the financial market correction entails both financial and overall development strategy.

The theory of financial strategy by examining objective economic laws of market economy, developing forms and methods of survival and development in new conditions. Financial strategy involves methods and practice of financial resources, their planning and ensure financial viability for the market economy. Financial Strategy covers all forms of financial activity, optimization of fixed and current assets, the formation and distribution of income, cash transactions, investment policy. [2. 145]

The formation of financial strategy of the company includes the following milestones:

- Determination of the period of the strategy;
- Analysis of factors external financial environment of the enterprise;
- Forming a strategic goal of financial activity;
- Development of the financial policy of the company;
- Development of measures to ensure the implementation of financial strategies;
- Assessment developed financial strategies.

An important point in the development of financial business strategy is to determine the period of its implementation. The duration of this period depends primarily on the length of the period of formation of the general development strategy. Moreover, it are the following factors: the dynamics of macroeconomic processes, the changes taking place in the financial market, industry affiliation and specific production activity.

During the development of financial strategy focuses on the analysis of environmental factors, studying economic and legal conditions of financial activity and reflect risk factors. [1. 12-18]

The structure of the strategic financial management of the enterprise may be provisions qualifier basic elements of financial management mechanism for the formation and implementation of enterprise financial strategy will include the following components:

- The internal regulation of certain aspects of the formation and implementation of the financial strategy of the company;
- Market mechanism of regulation of the development and implementation of financial strategies;
- Mechanisms of legal and regulatory financial activity;
- Information support of strategic planning and financial management;
- Methods of financial management enterprise use in the development and implementation of financial strategies;
- A set of financial instruments that provide realizuyemist financial strategy.

The formation and implementation of financial strategies as the basis of the company's financial plan is based on internal tools. These include: The traditional tools of financial management -finansovyy analysis, budgeting, management antykryzysne; Measures for financial restructuring - the elimination of unprofitable, insolvent institutions businesses, cost control cash management costs of production, capital integration with other companies; Market instruments Financial Services - factoring, insurance and leasing.

LITERATURE

1. L.V. Dikan Strategic management of financial resources for industrial enterprises / L.V. Dikan // Finance of Ukraine. - 2008. - No 3. - P. 12 - 18.

2. P.G. Klivets Business strategy: Teach Posib- K .: Akademvydav, 2007. 320 p.

3. V. Lukin Formulation and implementation strategy for the financial management of the enterprise / V. Lukin // Finance of Ukraine. - 2008. - No 3 - S. 113.

4. B. Mizyuk Features of strategic management // Finance of Ukraine. - 2008. - No 12. - C. 31 - 36.

5. V.G. Oberemchuk Business Strategy: Short lectures / Interregional Academy of Personnel Management. - K .: AIDP, 2008. - 127s.

УДК: 631.158 : 658.310.13(477.64)

Т. Бужор,
д.э.н., доцент кафедры „Общая экономика”,
Молдовского государственного аграрного университета
Л. Гринчук,
старший преподователь кафедры „Бизнес и управление”,
Молдовского государственного аграрного университета,
e-mail: lgrinciuc@gmail.com

СУЩНОСТЬ И ВИДЫ МОТИВАЦИИ ПЕРСОНАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Успех предприятия, достижение ее целей определяются выполняемостью планов в процессе деятельности всех членов предприятия. Главную роль в организации играет отношение исполнителей к своей деятельности ориентированные на достижение целей предприятий. Следовательно, одна из важнейших задачь управления, это обеспечение у всех исполнителей желания и готовности как можно эффективнее выполнять свои обязанности.

Лишь немногие люди в организации работают «на полную мощность», используя весь свой профессиональный, физический, интеллектуальный и психологический потенциал. Томас Эдисон не раз говорил о том, что, по его мнению, без упорного труда рассчитывать на

успех невозможно. Именно ему принадлежат слова: «Гений – это 1% таланта и 99% упорного труда». Неоспорим и тот факт, что одни люди трудятся напряжённее (т.е. затрачивают на работе больше усилий), чем другие [3, стр.5].

Большинство авторов рассматривают мотивацию как поведение, направленное во вне. Мотивированные люди прилагают на работе больше усилий, чем немотивированные или демотивированные.

Самоукина Н.В., считает что удовлетворенность трудом, один из критериев поведения сотрудников в организации с точки зрения их эффективности: если степень удовлетворенности трудом у сотрудника низкая, то и его поведение будет неэффективным. Т.е. существует прямо пропорциональная зависимость между удовлетворенностью трудом и эффективностью организационного поведения сотрудника: чем ниже степень удовлетворенности трудом, тем менее эффективно его поведение в организации [4, стр. 123].

Мотивация человеческого поведения является объектом изучения ряда наук, такие как: социология, психология, социальная психология, менеджмент и ряд других наук. В психологии мотив или система мотивов выступают в качестве важных факторов, актуализирующих поведение индивида в той или иной конкретной ситуации, придающего ему личностно значимый смысл и определенную направленность. Вот почему мотивация рассматривается как специфический вид психической регуляции, которая определяет его направленность, устойчивость и алгоритм, способствует формированию осознанного решения о характере, способах и форме его реализации.

«Мотивация» происходит от греческого слова «motiv» и от латинского «movo» - двигаю. Мотивацию можно понять по разному. По мнению многих исследователей в сфере человеческих ресурсов, мотивация это процесс сопряжения целей предприятия и целей работника для наиболее полного удовлетворения потребностей обоих, это система различных способов воздействия на персонал для достижения намеченных целей и работника, и предприятия.

В.Р. Веснин рассматривает мотивацию как «внешнее или внутреннее побуждение экономического субъекта к деятельности во имя достижения каких-либо целей, наличие интереса к такой деятельности и способы ее стимулирования, побуждения» [1, стр. 268].

В.И. Климычев и А.П. Смирнова определяют «*мотивацию*» как «совокупность факторов, механизмов и процессов, обеспечивающих возникновение побуждения к достижению необходимых целей».

С точки зрения менеджмента, *мотивация* – это процесс побуждения человека или группы людей (сотрудников) к деятельности, направленной на достижение целей организации.

С этих позиций мотивация рассматривается как движущая сила человеческого поведения, в основе которой находится взаимосвязь потребностей, мотивов и целей человека. Общую характеристику процесса мотивации можно представить, определяя соответствующие понятия.

По мнению Гущиной И., *потребности* - это состояние человека, испытывающего нужду в объекте, необходимом для его существования. Потребности являются источником активности человека, причиной его действий.

Мотивы - это побуждения человека к действию, направленные на результат (цель).

Цели - это желаемый объект или его состояние, к обладанию которым стремится человек.

Труд - это базовая форма деятельности, а не один из видов деятельности наряду с другими. Вот почему, основные аспекты мотивации человеческого поведения имеют более или менее выраженную трудовую направленность.

Трудовой мотив - это непосредственное побуждение работника к работе, связанной с удовлетворением его потребностей. Мотив труда формируется только в том случае, когда трудовая деятельность является основным условием получения блага. Большое значение для формирования мотивов труда имеет оценка вероятности достижения целей [2, стр.19-22].

Фатхутдинов Р.А., считает что, существует несколько классификаций *мотивационных факторов,* таких как:

1) внешние и внутренние;

2) системные и управленческие;

3) индивидуальные и коллективные;

4) монетарные и немонетарные;

5) поощрительные и наказательные.

Внутренние факторы мотивации: мечта, самореализация; идеи, творчество; самоутверждение; убежденность; любопытство; здоровье; нужность кому-то; личный рост; потребность в общении; и др.

Внешние факторы мотивации: деньги; карьера; статус; признание; и др.

Исходя из факторов мотивация подразделяется на внутреннюю и внешнюю.

Внутренняя мотивация определяется содержанием и значимостью работы. Если она интересует человека, позволяет реализовать его природные способности и склонности, то это само по себеявляется сильнейшим мотивом к активности, добросовестному ипродуктивному труду.

Внешняя мотивация может выступать в двух формах: административной и экономической. Административная мотивация это выполнение работы по команде, приказу, т. е. по прямому принуждению с соответствующими санкциями за нарушение установленныхнорм. Экономическая мотивация осуществляется методами побуждения через экономические стимулы [5, стр.130].

Очень важно создать условия, при которых человек ощущает значимость своего труда, испытывает чувство причастности к определенному коллективу, доволен и общителен с коллегами. Хорошо всегда четко определять "полезность" профессиональных качеств сотрудника для компании и показатели, определяющие профессиональные успехи, которые достигнуты в личных интересах самого сотрудника. Эти показатели, не оказывая прямого влияния на материальное обеспечение сотрудника, могут учитываться в кадровой работе.

Мотивирование предполагает, что индивид реагирует на внешние стимулы в соответствии со своим мотивационным профилем. Не смотря на это реакция может быть положительной, нейтральной или отрицательной, что позволяет установить связь между «чистыми» мотивационными типами и приемлемыми для них формами стимулирования.

По мнению Гущиной И., руководство организаций при создании системы мотивирования обычно исходит из принципа: «Мы сами знаем, что хотят работники». В результате работник получает далеко не то, что находится в сфере его мотивационных интересов, а иногда полученное поощрение вызывает даже психологическое отторжение.

Мотивация сопровождает нас в жизни всегда. Может быть, мы иногда сами не осознаем, как она появляется и как влияет на нашу жизнь. Будем стремится узнать о себе немного больше.

Список использованных источников

1.Веснин В.Р. Управление персоналом. Теория и практика: учебник. - М.: ТК Велби. 2011. - 688 с.

2.Гущина И. Трудовая мотивация как фактор повышения эффективности труда/ И. Гущина// Общество и экономика.- 2000г.

3. Мескон М. и др. Основы менеджмента / Пер с англ. - М.: Дело, 1992. - 702 с. ISBN *978-5-8459-1060-8*

4. Самоукина Н.В. Управление персоналом: российский опыт - СПб.: Питер, 2003. 236 с.

5.Фатхутдинов Р.А., Москва, Инфра-М – 672 с.Организация производства. Учебник. 2000, ISBN 5-16-000201-4

UDC 331.108:352

M.Vienazindiene,
Candidate o of social sciences, Associate Professor of the Business and Economy Department of the faculty Businessand Technology at the Marijampole College,
e-mail: milita.vienazindiene@mkolegija.lt
R. Andriukaitiene,
Candidate of social sciences, Associate Professor of the Business and Economy Department of the faculty Business and Technology at the Marijampole College, Lecturer PhD at the Lithuanian Sports University,
Lithuanian
e-mail: regina.andriukaitiene@mkolegija.lt

THE CHALLENGES TO HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF PUBLIC MANAGEMENT REFORMS

During the last decades most world states started different reforms of a public sector that were aimed at transforming M. Weber's described ideal, legislative and rational bureaucracy and increasing the effectiveness of public institutions and their activity. According to the theorists of these reforms inflexible, centralized bureaucracies developed during industrial periods have become ineffective and unproductive; moreover, they cannot function effectively and successfully in a rapidly changing knowledge society and economy. Thus, they should be changed into more flexible, result oriented, modern management models developing the partnership of public and private sectors. This aspiration was the main stimulus to turn to a business sector under the market conditions and to base on New Public Management (NPM) modernizing the structures of administration culture taking into accounts the challenges of the time under consideration [Sakalas, Vienazindiene, 2010]. The transition from the Traditional Public Administration to the New Public Management was occurred in the 1980s and 1990s. From 2000 there was a discernible trend towards anemerging model variously termed the "new public service",the "new public governance" or the "post-New Public Management" [Robinson, 2015]. The New Public Service became as the product of the evolutionary process of the new public management. Today, its indicators and activities' specifics are extensively discussed [Raipa, 2014].The differences of these theories in philosophy and approach are set out in Table 1.

Table 1. Comparing perspectives: Traditional public administration, New Public Management, and the New Public Service (Source: Denhardt and Denhardt (2000, p.554)

Attributes	Old public administration	New Public Management	New Public Service
Theoretical foundations	Political theory, naive social science	Economic theory, positivist social science	Democratic theory
Rationality and models of human behaviour	Administrative rationality, public interest	Technical and economic rationality, self-interest	Strategic rationality, citizen interest
Conception of the public interest	Political, enshrined in law	Aggregation of individual interests	Dialogue about shared values
To whom are civil servants responsive?	Clients and constituents	Customers	Citizens
Role of government	"Rowing", implementationfocused on politicallydefined objectives	"Steering", serving ascatalyst to unleash marketforces	"Serving", negotiating andbrokering interests among citizens
Mechanisms forachieving policy objectives	Administeringprograms throughgovernment agencies	Creating mechanisms andincentives through privateand non-profit agencies	Building coalitions of public, nonprofitprivateagencies

Approach toaccountability	Hierarchical-administrators responsibleto elected leaders	Market-drive-outcomesresult from accumulation ofself-interests	Multifaceted-public servantsguided by law, values, professionalnorms and citizen interests
Administrativediscretion	Limited discretion grantedto public officials	Wide latitude to meetentrepreneurial goals	Discretion needed but constrainedand accountable
Assumedorganizationalstructure	Bureaucratic organizationswith top-down authorityand control of clients	Decentralized publicorganizations with primarycontrol within agency	Collaborative structures withshared leadership
Assumed motivationalbasis of public servants	Pay and benefits, civil - serviceprotections	Entrepreneurial spirit, desireto reduce size and functionsof government	Public service, desire to contributeto society

The implementation of the ideas of the New Public Service (NPS) is interconnected with Human Resources (HR) of public institutions. HR is the most significant and valuable asset which is managed by PS institutions and which leads to practice efficiency. According to M. Armstrong [2006], Voronkova, Andriukaitiene et.al. [2016] Human Resource Management (HRM) is a strategic and complex approach to people, who are one of the most valuable organization components and who contribute to the achievement of organizational goals both individually and collectively. Such an approach explains the fact that HR is an active factor of any changes having its own culture and preconception, which can promote or prevent the ongoing changes connected with the transition from PA to NPS. In the process of the consistent transition, an important role is played by the existing system of HRM and its ability to meet the requirements of NPS, which witness the replacement of personnel management (PM) ideas with HRM ideas [Storey, 2001]. Therefore, this transformation requires objective and fundamental evaluation of the existing HRM as the means to determine potential barriers of the transition and suggest further ways of improvement.

HR role in public policy realization and the satisfaction of society's needs in the sphere of public affairs is very important as it ensures successful and step by step transition from a traditional public administration (PA) to NPS. In this context it becomes evident that HRM gains a special importance as an essential strategic function in an organization.

The development of HRM conception, characteristics of HRM systems, goals, practices, requirements and other fundamental aspects are discussed by a great number of foreign and Lithuanian researchers.Despite a wide range of scientific researches, scientifically the change of HRM in the context of the transition from PA to NPS is analyzed rather fragmentary. Here emerges a problem that the scientific discussion lacks the systematic approach *how to manage HR and which* characteristics of human resources management change would to ensure a successful transition from PA to the NPS.

Having analyzed thescientific literature and empirical investigations, it can be stated:

1. The conceptual development of HRM is the process which originated from PM based on strict control; yet, at present it emphasizes HRM which is based on commitment and engagement. Moreover, it stresses strategic function of HRM as well as flexible approach to work, culture development and collective decision.

2. The modern HRM can be defined by the following characteristics: 1) HRM is the main and strategic function of an organization, 2) it performs the main role in an organization, 3) it is oriented to a long term perspective, 4) it is based on participation an teams, 5) it emphasizes individual and collective competence, their synergy as well as a need to develop these competences, 6) tasks are defined more flexibly, 7) it is based on responsibility, 8) it emphasizes flexibility, adaptability to organization needs, commitment and orientation to results, 9) it is performed by line managers, 10)

it is directed towards a team, 11) work contract puts emphasis not only on collectivism but also on individualism, 12) it is focused on organizational development.

3. The upheaval from the traditional PA to NPS, which is oriented to anti-bureaucratic concepts, makes a big influence on PS institution practices as well as on the contents of HR work and organizational forms. All this determines the change of orientation from PM to HRM.

4. The following HRM characteristics are typical to the traditional PA:

a) a serving function of an organization is rather administrative and consultative, oriented towards a short term perspective, weakly influencing formation and management of politics;

b) practice is strictly regulated by law, written rules and clearly defined tasks. In addition, the practice is based on constant control which guarantees stability; however, it does not encourage a flexible approach to work;

c) it is based on management hierarchy and obedience;

d) relationship among employees are severely formal and impersonalized;

e) lifelong guaranteed job;

f) orientation towards training with an emphasis on employee competence for a certain position;

g) work payment is based on a strict system of workplace valuation and grouping, where the size of payment depends on the current position, work experience and functions an employee is to perform.

5. The basic HRM characteristics, which correspond with NPS principles, are the following:

a) decentralization, when all the authority and responsibility for HR management goes to line managers; when teamwork and collaboration are encouraged, the process of decision making is improved as strictly hierarchical management structures are changed into minimum hierarchical ones.

b) participation, when employees are involved into the management of an organization while applying participant style of management. All this not only encourages engagement and commitment but also increases responsibility and leads to the achievement of common goals. Moreover, citizen participation in the processes of decision making guarantees citizen interest fulfilment and encourages ethic decision making.

c) takeover of private sector experience when applying management methods:

• Strategic management development with orientation towards a long term perspective when emphasis is laid on personnel service as a strategic partner:

• Diversion of employee practice to economy;

• Employee orientation to practice results but not the process;

• Support of employee initiative, flexibility, independence; rejection to follow strict instructions and severely defined tasks;

• Development of employee professionalism and corresponding competence while training certain skills, acquiring new information/knowledge, in-service training;

• Reorientation of management from bureaucratic-administrative culture (from rules and procedures) to an organizational culture and values which represent and defend public interest and are based on flexible decisions.

6. In the context of the upheaval from the traditional PA to NPM, the characteristics of HRM change are substantiated by the notion (in a specific organization management) which is characterized by the change of PM characteristics into those of modern HRM and their establishment.

LITERATURE

1. Denhardt, R. B., Denhardt, J. V. The New Public Service: Serving Rather Than Steering. Public Administration Review, 2000 - Vol. 60, No. 6, p. 549–559.

2. Raipa, A. (2014). Iššūkiai valstybės tarnybai naujojo viešojo valdymo kontekste. Public Policy and Administration. Vol. 13, No 4, p. 545–556 doi:10.13165/VPA-14-13-4-01

3. Robinson, M. From Old Public Administration to the New Public Service. Implications for Public Sector Reformin Developing Countries. Global Centre for Public Service Excellence, 2015, p.1-18.

4. Sakalas, A., Vienazindiene, M. New Public Management and the Conceptual Upheavalof Human Resource Management. Inzinerine Ekonomika-EngineeringEconomics, 2010, Vol. 21, No 4, p. 417- 425.

5. Storey, J. Human resource management: a critical Text. London: Routledge, 2001.

6. Voronkova V., Andriukaitiene R., Maksimenyuk M., Nikitenko V.. The formation of the concept of humanistic management and its impact on human development in the conditions of globalization and european integration/ Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy: [GS Sciences etc.] – Zaporizhzhya: publishing ZDIA, 2016 - Isue № 65.- p.13-26.

UDC 657.6:004.738.5

A. Gabrevičienė,
lecturer of Depatment of Business and Economics,
Marijampolė College,
e-mail: ausra.gabreviciene@mkolegija.lt
B. Petrošienė,
lecturer of Depatment of Business and Economics,
Marijampolė College,
e-mail: birute.petrosiene@mkolegija.lt
D. Šidlauskienė,
lecturer of Depatment of Business and Economics,
Marijampolė College,
e-mail: danguole.sidlauskiene@mkolegija.lt

INTERNAL AUDIT: CONCEPT, ACTIVITIES AND PROBLEMS

The use of internal audit concept becomes relevant not only for researchers, but also for businessmanagers who seek to have an independent adviser, consultant, assurance provider [17].In order to stay competitive in the markets, managers must shift their approach to internal audit and expect from audit not only the raw data inspection activities, but also provide consultancy services, which would allow to add value and improve performance. In this study the analysis of scientific literature, legislative and regulatory documentation about internal audit concept was undertaken (Table 1).

Table1. Definitions of internal audit concept

Reference	*Description of the internal audit*
[9]	Part of the public legal entity's internal control system, which enables auditors to conduct an independent, objective research, evaluation and consulting activities aimed at ensuring the improvement of the public legal entity.
[15]	An independent and objective activity of inspection and consultancy with the aim to evaluate and improve the performance of an organization. The purpose of the internal audit is to asses systematically and comprehensively the risk management in a company and promote improvements in management, control and maintenance processes so the goals of an organization are achieved.
[18]	Part of the public legal entity's internal control system which enables auditors to conduct an independent and objective research, evaluation and consulting activities aimed at ensuring the improvement of the public legal entity performance.
[12]	An active function within an organization covering inspection and advisory services and simultaneously creating added value by using a structured and systematic approach that

	enables to assess and improve risk management, control and maintenance processes in organization.
[7]	An independent activities control in a company, undertaken to assess the entity's control system, the quality of activities and to assist in management decision making. An independent and objective inspection and advisory role with the aim to evaluate and improve the performance of the whole organization.
[16]	An independent and objective consulting activity with purpose to create added value of the company and improve its performance.
[1]	An effective management system of relevant institution in helping to prevent mistakes, losses and various violations, better work organization of the units, identification of internal reserves and savings.
[6]	Versatile measurement of an organization's performance, structured and internationally approved professional practice standards-based approach to the organization's internal processes, risk management integrity, management and internal control.
[10]	Evaluates the adequacy and efficiency of internal control system, investigates whether the system insures the achievement of a company's objectives.
[14]	An independent assessment function established within the company as a service and includes efficiency analysis and evaluation of the company's internal control and adequacy.
[5]	Systematic and objective assessment of company's activities and internal control to determine whether financial and operation information is accurate and reliable, whether risks are identified and managed, whether there is a compliance with company'spolitics and procedures, compliance with standards, whether resources are used efficiently and economically and achieved their goals.
[4]	The evaluation function, created within the company as a service which provides advice to company management at various levels how to perform better in their functions.

Having summarized the definitions of the internal audit in the Table 1, it can be said that the there are a number of different definitions but they are all similar in their essence: that is covering the concepts of operation, evaluation and value creation. Many of them also emphasize an advisory function of internal audit, and this is very true as the internal audit activity is increasingly focusing not only on accounting issues but also covers business performance and strategic plans.

The summary of analysis of the scientific literature, legislative and regulatory acts suggests that internal audit has become an independent and objective activity for providing assurance and advice in assessing the entity's internal control system adequacy and efficiency with the aim to achieve organizational objectives and increased shareholders value.

It should be noted that the International Institute of Internal Auditors in a new internal audit definition distinguishes two types of activity:examination of records and guidance.The Institute has published International Internal Audit Professional Practice Standards, which are divided into three groups:

1. The quality standards that describe traits and characteristics of audit organizations and individuals.

2. Operational standards that describe nature of the internal audit activities, and define the criteria under which must be assessed internal audit activities or services.

3. Application standard that regulate quality and performance level applied in each individual phase or level of auditing.

As stated above, the *Standard 2000 states: Leadership in the internal audit activity* says that the function of the internal audit is not only to perform the role of a verifier, but also provide benefits to the entity creating added value and cost savings.The *Standard 2100: Nature of work* provides not only for risk management, functions of control supervisory, but also function of own

monitoring systems improvement.Another *Performance Standard 2130: Supervision* provides supervision function of internal audit that is how business risk and control is managed by business leaders.In line with the requirement of this standard appears another function of internal auditor - internal auditor should be involved in creating and supervising an entity's ethical values. That is how internal auditor is compliant with laws and obligations which is highly dependent on the entity's ethical culture [2].Even though all employees are responsible for the entity's overall ethical culture, the internal audit function must actively contribute to supervising the ethical culture. Table 2 below shows collected information about analysis of the scientific literature, legislative and regulatory documentation on the internal audit activities.

Table 2. Activities of the internal audit

Reference	*Distinguished activities of the internal audit*
[9]	Determining whether a legal entity is compliant with legal regulations. Advise how to reduce risk factors in public legal entities. Recommendations of improvements to public legal entities activities and internal control. Evaluation of implementation of public legal entity strategic or other actions plans and programs where value for public money is achieved (economy, efficiency and effectiveness perspective).
[15]	Control.Consulting. Risk assessment and management. The pursuit of organizational goals. Efficiency in creating added value.
[18]	Supervision of internal control system, in order to make the system operate more economically, efficiently and effectively.
[12]	Control.Consulting.Creating of added value.
[7]	The supervision of accounting and internal control systems. Financial and other information control in management purposes. Investigation of business and financial transactions economic sense, significance and effectiveness. Investigation of activities compliance with laws, orders and some other external requirements, also with company's internal policy.
[8]	Internal control.Assuring.Consulting.Management.Risk management.
[11]	Assessment of activity performance:economy, effectiveness and efficiency. Review of accounting and internal control systems. Investigation of non-financial information.
[16]	Assurance of the financial statements. Assurance of the operations and internal control. Assurance of the riskmanagement system efficiency. Consulting.
[1]	Assurance of the adequate and effective internal control system. Assurance of the appropriate policies and procedures in achieving the organization's goals. Supervision of the organization processes and control environment. Assurance of the risk identification, assessment and management process in the organization. Reporting to supreme supervisory body on adequacy and effectiveness of internal control.
[13]	Assessment of internal control system information security. Monitoring of compliance with legal acts.

	Protection of assets. Assessment ofindividual operations and structural units' performance efficiency and effectiveness. Assessment and analysis ofthe risk management system efficiency, providing risk mitigation methods. Assessment ofthe entity's management system.

The Table 2 shows the internal audit activities comparison. It can be said that the internal auditor can help the entity's management to help maintain an effective internal control system by periodically evaluating the efficiency of this system.There are three main objectives of the entity, when implementing a good internal control:

- reliability of the financial statements;
- efficiency of activity;
- compliance with laws and regulations.

A. Dzingulevičiene and A. Kustienė [3] have released guidelines of the internal audit activities and responsibilities, which should be used as guidance in the internal audit work helping the entity to achieve its goals:

- compliance with principle of the independence;
- possession of an appropriate competence;
- leadership consulting of potential management risk;
- provision of recommendations for improving the control;
- supervision of the proper implementation and application of recommendation;
- periodical assessment of the internal control effectiveness.

The compliance with these guidelines can be effective only when the entity's management is treating audit activities as one of the components of company's value chain and considers it like evaluation and development tool of the performance.The following problematic scopes of the internal audit activities can be identified:

- coordination and cooperation with the entity's employees and other auditsperforming entities;
- availability of human resources and optimization of the inspected areas.

The internal auditor should receive support from the entity's management when correcting the deficiencies that were raised during the audit, but it is not always easy to achieve.Employees often do not trust the auditor's identified shortcomings and ignore the recommendations.The internal auditor should be initiator of the improvements and reforms required toincrease efficiency of management and performance, but this transformations is rather difficult to achieve without constructive communication.The Internal audit can be very beneficial but it will not resolve the problematic issues of the entity.Due to limited availability of human resources, the auditor is not in capacity to audit all process of business every year, so is required to properly optimize the choice of units checked on the basis of a preliminary risk analysis.

REFERENCES

1. Daujotaitė D. Finansų kontrolės sistemos reforma viešėjame sektoriuje. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 2. 2002.

2. Daunienė E., Dičpetris L. Naujieji vidaus audito standartai ir jų taikymas praktikoje // Prieiga per internetą: http://www.theiia.org/chapters/pubdocs/303/Vidaus_audito_vaidmuo_rizikos_valdymo_procese_2000_11_19.pdf [Žiūrėta 2016 09 05].

3. Dzingulevičienė A., Kustienė A. Vidaus kontrolės sistemos kūrimas ir įgyvendinimas smulkiose ir vidutinėse Lietuvos įmonėse. LŽŪU mokslo darbai. Nr. 86(39) – 2010.

4. Galloway D. Internal auditing: a guide for the new auditor.– The institute of Internal auditors. Florida, 1995.

5. Kas yra vidaus auditas? Lietuvos vidaus auditorių asociacija // Prieiga per internetą: http://www.theiia.org/chapters/index.cfm/view.news_detail/cid/303/newsid/3838 [Žiūrėta 2016 09 02].

6. Lakis V. Audito sistema: raida ir problemos: monografija. –Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 2007.

7. Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas.Valstybės žinios, Nr. 123-5540 – 2002. .

8. Mackevičius J. Finansinių ataskaitų auditas ir analizė: procedūros, metodikos ir vertinimas: monografija.– Vilnius: TEV. 2009.

9. Rupšys R., Boguslauskas V. Measuring Performance of Internal Auditing: Empirical Evidence. Engineering Economics. No 5(55)– 2007.

10. Сонин А. Зачем компании внутренний аудит? Журнал „Управление компанией". 2004 // Prieiga per internetą: http://www.zhuk.net/archive/printyk.asp?aid=4517 [žiūrėta 2016 09 05].

11. Tarptautiniai vidaus audito profesinės praktikos standartai (vertimas iš anglų kalbos). Patvirtinta JAV Vidaus auditorių instituto. Sud. J.Balaišis// – Vilnius: Lietuvos vidaus auditorių asociacija, 2004.

12. Tamošiūnienė R.; Savčuk, O. Internal Audit Subordination Principles for Lithuanian Companies. Engineering economics. No 5(55)–2007.

13. Uckutė E. Vertės grandinės koncepcija pagrįstas vidaus auditas. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Nr. 2 (15) – 2009.

UDC 005.35

O. Gantsovskiy,
postgraduate student
Zaporizhia State Engineering Academy
e-mail: teck-t@yandex.ua
V. Voronkova,
Doctor of Philosophy Sciences, professor, Head of the Departament of Management of Organizations and project management
Zaporizhia State Engineering Academy,
Zaporizhia
e-mail: valentine-voronkova@yandex.ru

WORLD EXPERIENCE OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN BUSINESS

In terms of business development globalized countries forms the basis of the economic activity of the country, and the idea of social responsibility has echoes in social existence. In recent years, has developed a large number of technological, systematic and theoretical projects is reflected in society, produced standards and criteria by which otsinuyetsya level of socialization corporation. Scientific understanding of the issue of corporate social responsibility is mainly to economic trends, which is considered the paradigm of business profitability to the social and environmental performance.

The aim is to understanding the international experience of corporate social responsibility and study the role of state regulation in the matter of social responsibility.

The idea of corporate social responsibility or CSR in developed countries - the US, UK, Germany, Japan, etc., led to the concept at the heart of which lay the belief that entrepreneurs should not only care about profit, but also to share with the public and state responsibility under the existing social and environmental problems.

The concept of "Corporate Social Responsibility" according to A. Carroll - a line economic, legal, ethical and discretionary expectations that society must meet certain organization in this period [4, p. 278].

Social Responsibility - is an active social position of the company, not indifference and interaction with the public, customers and staff, as well as reaction in society and participate in solving real problems.

The axis of corporate social responsibility concept is the harmonious relationship among stakeholders and compromise among individual benefits for greater opportunities of general social benefits, ensuring sustainable economic and social development. There are different points of view

about the organization's relations with stakeholders, but there is a general provision that the organizations must combine their activities not only with the existing norms and standards, but also with values established in society - a factor which is more a call, but not a direct, institutionalized regulatory obligation [4, p. 45].

Corporate social responsibility confirms legitimate stakeholder involvement, citing the fact that corporate profitability demands responsible strategies reflecting social problems.

Corporate social responsibility managerial system is distinguished by stakeholder participation in order to balance the conflict of interests and to create a relationship of trust between the company and stakeholders.

Nevertheless, after almost half a century, the question of corporate social responsibility, remains controversial, however, the opinions shift to how much the companies must invest and what should the change be (or is). Although the debate about profitability, according to Erhemjamts et al., leaves controversial issues, the studies show that socially responsible activities are positively related to investment and organizational strategies. Companies implement corporate social responsibility by increasing profitability making use of several strategies: reverse strategy, the aim of which is to confirm the commitment of people working in it; "external risk" strategy, designed to enhance reputation; and "integrated open system strategy" which groups together their efforts to promote the best practices, learning and positive social factors throughout the commercial chain. In addition, the indirect impact of social responsibility on the company's activity results is emphasized - through the organization's reputation and customer satisfaction (Galbreath, Shum, 2012) [4, p. 39].

But we cannot underestimate the risks mentioned by Baron (2001). It is stated that although the companies should take advantage of every opportunity to apply socially responsible practices, by behaving in an altruistic way they can worsen the results of their financial performance, and stock market mechanisms can react to this.

Corporate social responsibility is also defined as an advanced corporate management model (entrepreneurs, managers, directors), it has responsibilities that include their depositaries obligations to the owners, carrying out similar depositary duties to all company stakeholders (Sacconi, 2006) [4, p. 40].

The general model of social responsibility can be considered: the American model and the European model of social responsibility. In the American model prevails philanthropic approach of distribution of profits to invest its community service initiatives. Examples of such embodiments include: investing resources in charitable initiatives of local civil society organizations; direct financial support funds, charitable associations and children's institutions; reconstruction of national historic sites, funding humanitarian projects, support for national culture, etc. [2, p. 25].

In the current economic conditions American model of corporate social responsibility most widely used because it is easy to implement the results of its implementation is publicly visible. And in terms of investor participation in corporate charitable activity characterizes it as a socio-economically sustainable. Also, this model if its implementation literacy, is the most lively response from the public, organizations and personnel [2, p. 26].

The European model of social responsibility related to the achievement of business goals and strategies are part of an additional investment attractiveness of the company. Almost all the initiatives funded by corporations as part of this model, are directly related to increasing profits. The most popular investment targets under this model are: development of personnel; contribution to the development of municipalities where the production capacity; environmental protection; the development of science, education and technology; programs to bring the company in accordance with international industry standards [2, p. 27].

Thus, unlike the American model, the basis of the European model of responsibility is not a philanthropic mind, and implementation of public initiative. Because the state directly interested in

highly economically developed society, and as a society - is in most corporations hiring employees, then the strategy of social responsibility aimed at formation programs to employees.

The European model is best represented in the northern and central states of the continent, where the promotion of corporate social responsibility involved government agencies. For example, in Italy the process of social responsibility and actively monitors reporting Ministry of Labour and Social Development. And Spain is a state expert technical committee of CSR. In Lithuania CSR strategy was developed at national level. In Poland, the Ministry of Labor established a working group on CSR.

The role of the state and assessment of the state in shaping corporate social responsibility strategy. The regulation and development of social responsibility among businesses at the state level able to implement only the management institution on behalf of the state, which has the power, program, strategy development, funding and other support from the State, where the development of social and moral level of business has priority farm in public administration . The issue of control of such ethical issues as social responsibility, ambiguous, for control should be displayed but indirectly - without direct control methods to preserve the level of moral development and education of business in society and the state overall.

Representatives of the voluntary approach argue that social responsibility is an informal rule that under the neo-institutional theory, there is the memory of participants of different social groups, which acts as a guarantor of any member of the group noticed a breach. In other words, sustainability rules driven by informal practices that established, traditions and socio-cultural prerequisites [1]. Thus, according to "volunteer" is that social responsibility is a spontaneous flow of evolutionary cultural sustainability of society. But we need to confirm that in developed countries, not a social program, initiative, and especially social value is not born out of nowhere, for analyzing world history we can see that it is through indirect state involvement or control farm created a cultural movement and informal rules that have support in society, but headed and governed necessary for individuals to achieve a strategic goal. Thus, control over social responsibility lies both in public and at the state level, because without certain not get effective implementation.

Note the opinion of Friedman that civil society is not able to effectively control the activities of social businesses and forcing him to be responsible. The only force capable of this, is the "iron fist" of power. Therefore, corporate social responsibility, in his opinion, undermines the foundations of a free society and market economy - as it inevitably leads to state interference in the activities of corporations [5].

In turn, representatives of the regulatory approach believe that the institutional mechanisms for the enforcement of rules and regulations should control the state. Since the EU defines CSR as an activity of companies, which they do willingly, than law, and the European Parliament considers CSR as a certain set of voluntary initiatives, legislative requirements and mandatory conditions [3]. So, we can assume that social responsibility - a voluntary strategy action to the discretion of the company, which should be encouraged by government institutions and business support initiatives.

State control element during informatization seek to implement social responsibility programs, which thus have enough knowledge and experience necessary in implementing strategies and not bypass common problems in the exaggerated stimulation and control of corporations. Governments impose sanctions, fines, penalties and other means of responsibility for the failure, which leads to evasion of voluntary business principles and rejection of real moral and social responsibility of cooperation. To include recommendations, it is necessary to regulate, maintain CSR strategy - programs, projects, activities and encourage business benefits, so that will increase activity and initiative among morally sustainable enterprises.

Thus, considered international experience in CSR enables you to test the theoretical and practical models that have been introduced and invented by European and American scientists,

having two opposing points of view to the implementation of policies of social responsibility, but which were already used in practice economically developed countries. Regarding the role of the state in regulating social responsibility has been determined that there are a few thoughts on the account of this issue, but according to the author, most effective should be an independent moral constancy enterprises to social responsibility through successful indirect regulation states, encouraged by the actions of her and create a favorable subsoil.

LITERATURE

1. North D. Contribution to the Understanding neoynstytutsyonalyzma problems perehodnoy economy [the electronic resource] / D. North. - Access: http://www.winder.unu.edu

2. Guide to CSR. Basic information on CSR / kol.avtor .: Lazorenko O., pegs, R., et al. - K .: Publishing house "Energy", 2008 - 96 p.

3. Houyt R. Look to the future European Parliament / R Houyt // SEAL. - 2003.4. Carroll A. Corporate social responsibility: Evolution of definitional construct / A. Carroll // Business and Society: – 1999. – Vol. 38 (3)

4. Zukauskas P. Management Culture and corporate social responsibility / P. Zukauskas // Latvia. – 2016.

5. Friedman M. The social responsibility of Business is to Increase its profits / M. Friedman // The New York Times Magazine. – 1970. – September 13. – p. 32-33.

УДК 378.147:[616-001+617.3]].018.43:004.773.7

М. Головаха,
д.мед.н., професор, завідувач кафедри травматології та ортопедії
Запорізького державного медичного університету
А. Кудієвський,
доцент кафедри травматології та ортопедії
Запорізького державного медичного університету
В. Іваньков,
магістрант кафедри травматології та ортопедії
Запорізького державного медичного університету,
м. Запорфжжя
e-mail: travma77@mail.ru

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА З ФАХУ «ТРАВМАТОЛОГІЯ ТА ОРТОПЕДІЯ» НА ПЛАТФОРМІ OPEN EDX

Вступ

У стрімко мінливих умовах життя, безпосередньо пов'язаних з інтенсифікацією інформаційного обміну, на систему освіти покладається функція науково-методичного забезпечення системи вдосконалення професійної підготовки фахівців.

У сучасних умовах зростає необхідність формування гнучкої розподіленої системи безперервної освіти, за допомогою якої забезпечується доступ людини до світових ресурсів інформації та баз даних і можливість безперервно протягом життя підвищувати свої професійні навички. Така система дозволяє людині бути професійно мобільною і творчо активною. Цю можливість забезпечує дистанційна освіта, яка є однією з найбільш активно розвиваючих напрямків.

Гарвардський університет і Массачусетський інститут технології (MIT) оголосили про запуск партнерства в області дистанційної освіти. Новий проект отримав назву edX.

Протягом останніх декількох десятиліть дистанційна освіта стала глобальним явищем освітньої та інформаційної культури, істотно вплинувши на характер освіти в багатьох країнах світу. В даний момент у всьому світі відбувається розвиток спектру освітніх послуг для забезпечення дистанційної освіти, що характеризується величезним числом учнів,

кількістю залучених освітніх установ, розмірами і складністю інфраструктури, масштабами фінансування. Дослідники цього напрямку констатують наявність понад 850 центрів дистанційної освіти, розташованих практично по всьому світу. Область дистанційної освіти визнається одним з ключових напрямків програм ЮНЕСКО "Освіта для всіх", "Освіта протягом життя", "Освіта без кордонів".

Дистанційна освіта (ДО) - це спосіб навчання, який характеризується рядом специфічних рис**:**

- взаємної просторової віддаленістю тих хто навчається, тих хто навчає і джерел інформації;
- набором спеціальних технологій, що забезпечують двунаправлену взаємодію суб'єктів освітньої діяльності та джерел інформації;
- поєднанням синхронних та асинхронних технологій навчання та спілкування (on-line або off-line технології);
- орієнтацією на самостійну освітню діяльність учнів.

При цьому роль навчаючого не зводиться до простої трансляції інформації. Він стимулює і підтримує стійку позитивну мотивацію учня за рахунок наступних чинників:

- адекватної і зручної подачі матеріалу, що забезпечує можливості для успішної самостійної освітньої діяльності того, хто навчається;
- постійно підтримується зворотний зв'язок, як реакції на результати діяльності того, хто навчається, оцінки його діяльності;
- організації можливостей спілкування та взаємодії учнів в процесі спільної творчої діяльності (реалізації дистанційних проектів).

Правовою основою для системного впровадження дистанційної освіти є Наказ Міністерства освіти и науки України «Про затвердження Положення про Дистанційне навчання» від 25.04.2013 № 466 та Наказ Міністерства освіти и науки України від 30.10.2013 № 1518 «Про затвердження вимог до Вищих Навчальних Закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з подготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямами і спеціальностямі» [1,3].

Мета

Створення сучасних онлайн курсів безкоштовного навчання та надання їх студентам по курсу травматології та ортопедії.

Матеріали та методи

На кафедрі «Травматологія та ортопедія» ЗДМУ впроваджуються курси дистанційної освіти з фаху для студентів 5 курсу ЗДМУ. Початок розробки курсу – травень 2016, дата здачі курсу – 1 листопада 2016р. Під час розробки курсу співробітники кафедри систематично відвідували семінарські заняття та приймали активну участь у практичних уроках та під час конференції з «Дистанційної освіти» проведеної на базі кафедри інформатики ЗДМУ у жовтні 2016р. Був створено детальний проект сценарію та розроблена схема заповнення контенту співробітниками кафедри. Проводилась начитка он-лайн лекцій та апробація курсів. Таким чином, станом на 1.11.2016 на кафедрі «Травматології та ортопедії» повністю сформовано курс дистанційної освіти. Матеріал викладений в стислій та доступній текстовій формі, добре ілюстрований (біля 300 зображень та 30 таблиць) та доповнений відео-файлами (близько 80 відео-фрагментів, з яких 10 лекцій співробітників кафедри) та посиланнями на веб-ресурси, що дозволяє покращити засвоєння матеріалу. В курсі розташовано проміжний контроль знань у вигляді двох видів завдань (вибір вірного варіанту та вписування вірної відповіді) та виконання практичних завдань (представлені 3 завданнями з обов’язковим виконанням), а також підсумковий модульний контроль в системі тестування RATOS. Також в курсі розміщенні допоміжні підручники та статті у бібліотеці

для полегшення засвоєння матеріалу. Згідно з вимогами до курсу створена вся необхідна супровідна документація, підписана, завірена та розташована на ftp-сервері [2,4].
Курс ДО за фахом «Травматологія та ортопедія» складається з 3 (трьох) змістових модулів, кожен з яких складається з тем, представлених у вигляді навчальних блоків.

Всі теми включають в себе лекційний матеріал представлений співробітниками кафедри, теоритичний матеріал в текстовому вигляді, відеоматеріали, схеми і таблиці, а також зображення які розкривають зміст заняття. З огляду на специфіку дисципліни і різноманітність сфер вивчення різних питань за фахом, в курсі представлені відео не тільки вітчизняних, а й зарубіжних авторів, як на російській мові, так і англійською. Під час виконання практичних завдань студент робить записи вирішення теоретичних питань (опис рентгенологічного знімка, вирішення ситуаційної задачі) в будь-якому зручному для нього форматі (текстовий документ, зображення з позначками, відео-аудіо запис), при виконанні практичного навика студент складає алгоритм виконання в текстовому вигляді або в редакторі Power Point і короткий відео-фрагмент, на якому студент демонструє відпрацьовані навички.

В курсі передбачені перевірочні завдання (контроль знань або практичні навички), які мають строгі терміни виконання, також зазначені на сайті.
Студент виконує практичні навички та фільмує їх на будь-який електронний носій для подальшого оброблення та перевірки. Ці відео-файли або тексти алгоритмів надсилаються на електронну пошту т'ютера (яка роздається студентам під час першого організаційного заняття) з позначкою номера модулю, номера теми, завдання, П.І.Б. студента, курс та факультет (приклад: М1_Т1_Зупинка кровотечі_Іванов І.І. 5мед.). В подальшому тьютор перевіряє правильність дій, їх послідовність та техніку виконання та виставляє бали.

По завершенні навчання, студенту необхідно здати ПМК за допомогою системи RATOS. ПМК являє собою тестування у вигляді питання і декількох варіантів відповіді, тільки одна з яких вірна. На одного студента припадає 50 питань, час тестування - 60 хвилин. Після завершення тестування студент отримує оцінку за п'ятибальною системою в залежності від набраних відсотків вірних відповідей.

Висновки:

1. За умови успішного закінчення курсу ДО з дисципліни «Травматологія та ортопедія», студент отримує сертифікат з зазначенням оцінки.

2. На етапі безпосереднього включення в роботу на курсі здійснюється інтерактивна взаємодія студентів, викладачів, шляхом листування між усіма учасниками курсу.

3. У процесі роботи студенти повідомляють своєму викладачеві про виниклі проблеми, задають питання, обговорюють різні проблеми. В результаті викладач або тьютор можуть не тільки бути інформованими про успіхи студентів, а й оперативно вирішувати виниклі проблеми.

Список використаних джерел

1. *Наказ Міністерства освіти и науки України «Про затвердження Положення про Дистанційне навчання» від 25.04.2013 № 466*

2. *Конференція з «Дистанційної освіти» проведена на базі кафедри інформатики ЗДМУ жовтень 2016р.*

3. *Каирбекова С.З. О роли дистанционных образовательных технологий в системе дополнительного медицинского образования // Центрально-азиатский научно-практический журнал по общественному здравоохранению. Выпуск 5 (№1) –2015.- С.28-32.*

4. *Рыбалкина Д.Х. Дистанционное обучение молодых специалистов в сфере здравоохранения//Журнал Образовательные технологии и общество. Выпуск №3/том 18/2015*

УДК 530.192:65

О. Грюкова,
магістрант групи ПТБ -16- 1мд.
Запорізької державної інженерної академії
e-mail: olyagrukova@gmail.com

ПОНЯТТЯ СИНЕРГІЇ У РОЗРІЗІ ПІДПРИЄМСТВА

Термін «синергетика» походить від грецького слова, яке означає «діючий разом». Скажімо, йдеться про явище посилення дії одного каталізатора додаванням іншого. Синергетика, власне, це вчення про взаємодію. Термін запропонував у 1969 р. керівник інституту Штутгартського університету Герман Хакен для позначення наукового напряму, який на той час ще не існував. Нове русло досліджень потрібне було для вивчення систем з багатьох складових, аби пояснити, як через взаємодію різних елементів утворюються структури на макроекономічному рівні. [1]

Єдиного загальноприйнятого економічного визначення даного явища немає. Сучасні автори, що зачіпають питання синергії в своїх працях, описують її як явище, при якому 2 + 2 швидше дорівнює 5 або 6, ніж 4. Після такої характеристики, синергізм зазвичай трактується з точки зору того предмета або явища, що їх в даний момент цікавить.

Розглядати синергію будемо у розрізі підприємства. Підприємство за своєю суттю є системою. Кожна система, як відомо, взаємодіє не лише з внутрішнім середовищем, а й із зовнішнім. Чим більшою інформацією володіє підприємство про своє внутрішнє і зовнішнє середовище, тим більша імовірність її стійкого функціонування Ефективне використання наявних ресурсів для максимізації діяльності, підвищення корпоративної єдності, вирішення негайних проблем, розробка стратегії та її втілення у життя – все це приклади внутрішнього ефекту синергії підприємства. А об’єднання різних підприємств або їх злиття та результати цього – зовнішній ефект. Ефект синергії, це ефект від спільної дії всіх елементів системи, що призводить до збільшення якісних показників функціонування без збільшення кількісних.

«При високій організованості системи сума властивостей системи буде вище суми властивостей її компонентів. Різниця між сумою властивостей системи і сумою властивостей її компонентів називається синергетичним ефектом, додатковим ефектом творчої взаємодії компонентів» [4]

Але ефект синергії не завжди буває позитивним «При низькій організованості системи сума її властивостей буде менше суми властивостей компонентів» [2].

Існує декілька джерел синергії: синергетичний ефект, який отримуємо в результаті скорочення витрат або за рахунок покращення якості результатів діяльності підприємства. Також, за характером виникнення, синергію можна розділити на три типи: структурну, функціональну та адміністративну.

Структурною вважається синергія, що виникає завдяки самому пристрою організації, і залежить від присутніх в ній інформаційних потоків, взаємозв'язків між групами та їх позиціонування відносно один одного. Основною умовою виникнення структурної синергії є наявність такої корпоративної культури в організації, при якій правила групової поведінки враховують людські потреби членів колективу, проводиться системне попередження конфліктних ситуацій, політика компанії орієнтована на відкритість роботи в групі, доступність керівника для підлеглих, чітке з'ясування співробітниками значущості командної роботи між підрозділами для досягнення загального кінцевого результату.

Функціональною синергією вважається налагоджена взаємодія в колективі, заснована на спільній професійної діяльності, єдності цілей, спільності інтересів, спільної трудової

діяльності, та впровадженні інновацій. Цей вид синергії є найбільш поширеним, оскільки не залежить від організаційного середовища, в якій діє група. Функціональна синергія є також найбільш легко досяжною і довговічною, оскільки не залежить більшою мірою від особистостей, що складають групу, і легко підтримується після входу в неї нових членів.

Адміністративна синергія виникає при впливі на групу чи колектив ззовні, наприклад з боку керівного складу або Ради акціонерів. Її відмінною рисою є те, що ефект тут носить скоріше періодичний характер і досягається в процесі роботи завдяки застосуванню адміністративних або розпорядчих методів, що впливають на персонал. [3]

Визначити наявність позитивної синергії допоможуть наступні критерії:

- рівень раціоналізації й оптимізації технологічного процесу і використання ресурсів;
- ефективність управління;
- підвищення конкурентоспроможності, стійкості, а також стабільності організації;
- зміна рівня попиту на продукцію (у бік збільшення);
- обстановка в колективі: психологічний клімат, підвищення лояльності персоналу.

Для ефективного управління також необхідні кількісні показники. Яким же чином можна виміряти синергію, в яких одиницях? Наприклад, порахувавши, на скільки відсотків синергетичні ефекти збільшують або зменшують вартість інвестиційного капіталу в підприємстві, також можна оцінити вартість синергії, прийнявши її за нематеріальний актив.

Синергія є перевагою, яку не зможуть повторити Ваші конкуренти. Грамотно використовувані ефекти синергії здатні значно (іноді навіть у рази) збільшити прибуток підприємства. Однак, для управління синергією потрібні відповідні знання, навички, здібності персоналу та організації, а також умови, що дозволяють їх застосувати.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Національна інноваційна система та інноваційно-інвестиційна діяльність. В кн.: Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця . – К.: Ін-т екон . прогнозув .; Фенікс, 2003. – 385 с.

2. Капіца С.П. Синергетика і прогнози майбутнього / С.П. Капіца, С.П. Курдюмов, Г.Г. Малінецкій.- М .: Едіторіал УРСР, 2001. - 283 с.

3. Регіональна економіка: підручник / за ред. Т.Г. Морозової. - М .: ЮНІТІ-ДАНА, 2003. - 450 с.

4. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку / Й. Шумпетер. - М .: Прогрес, 1982. -278

УДК 159.923.2-027.561

Н. Деньга,
доцент кафедри соціальної підготовки і соціальної роботи
Кременчуцького педагогічного коледжу ім. А. Макаренка,
м. Кременчук
Науковий керівник - Н. Сас,
д.пед.н., доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту ім. І. Зязюна
Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Короленка,
Полтава
e-mail: denga_n@ukr.net

ДО ПИТАННЯ «АНАЛІЗ МЕТОДИК ДІАГНОСТИКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ»

Раніше проведений теоретичний аналіз поняття професійна рефлексія педагога дав змогу зробити висновок, що поняття рефлексія, професійна рефлексія та професійна

рефлексія педагога взаємовідносяться між собою як загальне, спеціальне та специфічне. Можна стверджувати, що *професійна педагогічна рефлексія* – це: усвідомлення викладачем себе як суб'єкта педагогічної діяльності; оцінка педагогічної ситуації, в якій він перебуває; визначення міри відповідності власних педагогічних дій і форм поведінки в професійнозначущих ситуаціях. Професійна рефлексія педагога підлягає діагностуванню та розвитку.

Постає завдання в проведенні аналізу методик діагностики рівня розвитку професійної рефлексії.

Нами проаналізовані методики діагностикирівня розвитку професійної рефлексії, розроблені А.Карповим, О.Анісімовим, О.Рукавішніковою, рівня онтогенетичної рефлексії, розробленої Н.Фетіскіним, В.Козловим, Г.Мануйловим.

Для науковців, які планують займатися розвитком професійної рефлексії, стане в нагоді використання методики діагностики рівня розвитку рефлексивності, розроблена А.Карповим на основі сформованих уявлень про зміст поняття рефлексії [2]. Дана методика діагностики базується на теоретичному матеріалі, який конкретизує загальне поняття рефлексивності та ряд суттєвих особливостей цієї властивості й призначена для визначення рівня розвитку рефлексії у особистості. В опитувальнику вказаної методики запропоновано 27 тверджень, на які треба дати такі варіанти відповідей: абсолютно невірно, невірно, швидше невірно, не знаю, швидше вірно, вірно і абсолютно вірно. Результати даної методики диференціюються на три основні категорії: високий, середній та низький рівень рефлексивності.О.Анісімов запропонував методику визначення рівня рефлексії, яка складається з восьми запитань і дає змогу визначити рефлексивність, колективність та самокритичність особистості за такими рівнями: низький, нижче середнього, середній, вище середнього, високий [1]. О.Рукавішнікова пропонує для виявлення рівня сформованості педагогічної рефлексії особистісний опитувальник, який складається з 34 питань, на які потрібно дати відповідь «так» чи «ні». В результаті проходження даної діагностики респондент може отримати такий результат: низький, середній або високий рівень розвитку рефлексії [5]. Н.Фетіскін, В.Козлов, Г.Мануйлов підготували діагностику на самооцінку рівня онтогенетичної рефлексії, яка спрямована на вивчення її рівня,передбачає аналіз минулих помилок, успішного і неуспішного досвіду життєдіяльності [7]. В результаті діагностики респондент може отримати такі результати: повна відсутність рефлексії минулого досвіду, рефлексія зі знаком «-», підсумком минулих помилок стає страх перед вчиненням нових, рефлексія зі знаком «+» (аналіз здійсненого і рух вперед).

На нашу думку, вказані методики є сенс використовувати для виявлення рівня рефлективності (зокрема онтогенетичної) та рівня сформованості рефлексії. Як взаємодоповнюючі використовуються методики діагностики рівня саморозвитку та потреб у саморозвитку, самооцінки, самоактуалізації, мотивації досягнень, ціннісних орієнтирів та ін.

Зокрема, доцільно провести тест на визначення рівня реалізації потреб у саморозвитку, авторами якого є Н.Фетіскін, В.Козлов, Г.Мануйлов [7]. Відповівши на 15 питань опитувальника балами від 1 до 5 в залежності від того чи дане твердження: повністю відповідає дійсності; скоріше відповідає, ніж ні; і так, і ні; скоріше не відповідає; не відповідає дійсності; та в результаті простого підрахунку загальної суми балів респондент може отримати такі результати: активно реалізовує свої потреби в саморозвитку, система саморозвитку поки що не склалася, перебуває у стадії зупиненого саморозвитку. Л. Бережнова пропонує діагностику рівня саморозвитку і професійно-педагогічної діяльності, в результаті якої визначається рівень прагнення до саморозвитку, самооцінка особистістю своїх якостей, оцінка проекту педагогічної підтримки [7]. Вважаємо, що ці методики доцільно використовувати разом для формування більш повної картини про респондента.

Н.Фетіскін, В.Козлов, Г.Мануйлов розробили експрес-діагностику рівня самооцінки, яка складається також з 15-ти питань і в результаті дає можливість респонденту визначити свій рівень: завищений, середній (реалістичний), занижений. Діагностика на самооцінку за методикою Будассі спрямована на вивчення й оцінку уявлення про себе [4]. Методика пропонує список із 48 слів, які означають властивості особистості та з них респондент має вибрати 20, які найбільше характеризують ідеал, та розмістити їх в порядку від найбільш важливого до негативного, після чого вибудувати їх в порядку вираженості в опитуваного. Внаслідок проведення діагностики можливо отримати такі результати: самооцінка висока (неадекватна та адекватна), середня, низька (неадекватна та адекватна).

З метою визначення рівня прагнення людини до найбільш повного розкриття та реалізації свого особистісного потенціалу, що дасть змогу з'ясувати потребу в самоактуалізації, тобто прагненні реалізувати свої здібності і таланти, доцільно проводити діагностику самоактуалізації особистості за методикою А.Лазукіна в адаптації Н.Каліни[7]. Окремі шкали опитувальника представлені наступними пунктами: орієнтація в часі (наскільки людина живе сьогоденням), шкала цінностей (відношення до істини, добра, краси, цілісності, справедливості тощо), погляд на природу людини, потреба в пізнанні, креативність (прагнення до творчості), автономність, спонтанність, самопорозуміння, аутосимпатія, шкала контактності, гнучкість у спілкуванні. Доволі цікавою і простою в проходженні є методика виявлення стилю самоактуалізації, запропонована В. Семиченкоу підручнику «Психологія» [6], яка містить десять запитань з трьома варіантами відповіді і дає можливість визначити один з трьох стилів респондента: стиль особистості, що прагне до самоактуалізації, стиль консервативної особистості, стиль домінуючої особистості. Вказані дві діагностики на визначення самоактуалізації особистості та стилю самоактуалізації дадуть змогу більш детальніше проаналізувати результати та виявити нахили й можливості респондента, внаслідок чого розробити план дій по розвитку його здібностей.

Особливе місце в діагностиці особистості займає тест на орієнтацію сенсу життя за методикою Д. Леонтьєва [3], який дозволяє виявити джерело сенсу життя, який може бути знайдений людиною або в майбутньому (цілі), або в сьогоденні (процес),або в минулому (результат), або в усіх трьох складових життя. Цей тест містить 20 пар протилежних тверджень, які дають можливість визначити рівень розвитку таких показників: цілі в житті (наявність чи відсутність планів на майбутнє), процес життя (інтерес та емоційна насиченість життя), результативність життя (задоволеність самореалізацією), локус контролю – Я (я – господар життя), локус контролю – життя (керованість життям).

Коротка характеристика вказаних методик діагностики рівня сформованості рефлексії та допоміжних діагностик саморозвитку, самооцінки, самоактуалізації тощо демонструє різноманітність та варіативність технологій діагностики, їх видів, механізмів, результатів. Серед них, на нашу думку, є значимі та ефективні. Та існує необхідність в розробці сучасних технологій діагностики рівня сформованості професійної рефлексії, зокрема професійної рефлексії педагога.

Список використаних джерел

1. Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика её диагностики. Психологический журнал. 2003. Т. 24. № 5. С. 45–57.

2. Леонтьев Д. А. Тест смысложизненных ориентаций (СЖО). 2-е изд. Москва, 2000. 18 с.

3. Нахождение количественного выражения уровня самооценки (по С. А. Будасси) / Никиреева Е. М. Психологическиеособенностинаправленностиличности:учебн. пособ. Москва, 2007. 154 с.

4. Рукавишникова Е. Е. Формирование профессиональной рефлексии у студентов медицинского колледжа: автореф. дис.канд. психол.наук. Ставрополь, 2007. С. 46–74.

5. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. Київ, 2004. С. 253–254.

УДК: 339.137.2 (478)

Л. Добровольски,
старший преподователь, замдекана экономического факультета
Молдовского государственного аграрного университета
А. Литвин,
д.е.н., професор, заведующая кафедри менеджмента
Молдовского государственного аграрного университета,
Молдова
e-mail: a.litvin@uasm.md

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВЫ В ГЛОБАЛЬНОМ КОНТЕКСТЕ

Национальная конкурентоспособность напрямую определяется внутренней экономической среды. В Молдове она остается очень низким по сравнению со странами в регионе, не говоря уже о развитых странах, и сформировался стереотип, что перспектив у нашей экономики нет. Если судить только по макроэкономическим, показателям, то ситуация неблагоприятная. По данным НБС (Национальное бюро статистики) дефицит текущего счета платежного баланса Молдовы в 2015 г. составил 464,24 млн $, что на 17,7% меньше по сравнению с 2014 г. Но ВВП в 2015 г. сократился, а в текущем году прогнозируется небольшой рост - 1,0%. [2]

Отрицательное сальдо складывается из года в год, объем импорта всегда превышал экспорт, и такая асимметрия устойчива. Уже только эти показатели свидетельствуют о том, что экономика отнюдь не конкурентоспособна. По данных Министерство Экономики Республики Молдова, доля Молдовы в мировом продукте составляет всего около 0,02%. [1]

Среди стран Европы по территории и численности населения, а также по ВВП на душу населения Молдова занимает одно из последних мест. Особенным богатством, кроме земли и относительно дешевой рабочей силы, мы не располагаем и не можем составить сильную конкуренцию другим. Сопоставляя данные Молдовы и других стран (таблица 1), можно отметить, что ВВП на душу населения в 2015 г. (1822 $) - один из самых низких в Европе.

Таблиця 1- Экономика Молдовы по сравнению с другими странами региона в 2015 г

Страна	ВВП в 2015 г (млн. дол.)	ВВП на душу населения в 2015 г (дол.)	ВВП по сравнению с 2014г (%)	Прогноз роста ВВП на 2016г. (%)
Молдова	*6476*	*1822*	*99,5*	*101,0*
Румыния	177315	8906	103,7	104,2
Украина	90524	2005	90,1	101,5
Росия	1324734	9055	96,3	98,2
Эстония	22704	17288	101,3	102,2
Польша	474893	12495	103,6	103,6

Источник: Разработанный авторами на основе данных Министерство Экономики Республики Молдовы и данных Евростат

В глобальном контексте показательным является рейтинг по Индексу глобальной конкурентоспособности (GCI — The Global Competitiveness Index) [4]. Этот показатель, принятый Всемирным экономическим форумом (ВЭФ), ежегодно обновляется и позволяет оценить способность страны и ее институтов обеспечивать стабильные темпы экономического роста.

Таблиця 2- Профиль Молдовы в рейтинге глобальной конкурентоспособности 2015-2016 г.

Показатели	Рейтинг	Индекс (максимум 7,0)
Глобальный индекс конкуретноспособности	*84*	*4,0*
Качестов институтов	121	3,2
Инфраструктура	83	3,7
Макроэкономическая стабильность	56	4,9
Здоровье и начальное образование	93	5,4
Высшее образование и профессиональнаяподготовка	84	4,1
Эффективность рынка товаров и услуг	103	4,1
Эффективность рынка труда	82	4,1
Развитость финансового рынка	100	3,7
Уровень технологического развития	51	4,4
Размер внутреннего рынка	124	2,6
Конкуретноспособность компаний	124	3,4
Инновационный потенциал	131	2,5

По данным таблицы видно, что Молдова заняла 84 место (в 2015 г. - 82, в 2014 г.- 89, а в 2011 г.- 94). Индекс конкурентоспособности составил 4,00 (в 2015 г.- 4,03, в 2014 г.- 3,94, в 2011 г.-3,86). То есть, несмотря на некоторое снижение по сравнению с 2015 г., в целом наблюдается рост. Тем не менее, на глобальном уровне конкурентоспособность остается низкой.

Одновременно заметим, что основные проблемы Молдовы, касаются почти всех 12 контрольных показателей. Слабый оптимизм внушают только оценки по «Макроэкономической стабильности», «Уровню технологического развития» и «Здоровью и начальному образованию». Если внимательно изучить профиль страны, то вопросы, нуждающиеся в первоочередном реформировании, относятся к финансовой сфере и защите прав собственности.

Таблиця 3 - Некоторые показатели в рейтинге глобальной конкурентоспособности в профиле Молдовы

Показатели	Рейтинг	Индекс (максимум 7,0)
Права собственности	126	3,2
Защита интеллектуальной собственности	118	2,8
Незаконные выплаты и взятки	116	3,0
Независимость судей	141	2,0
Расточительность государственных расходов	102	2,6
Прозрачность государственной политики	69	4,0
Защита инвесторов	68	5,3
Качество системы образования	103	3,2
Распространенность торговых барьеров	89	4,3
Наличие финансовых услуг	109	3,8
Финансирование через местный рынок капитала	114	2,5
Простота доступа к кредитам	104	2,4
Прочность банков	124	3,8

Источник: Разработанный авторами на основе отчета глобальной конкурентоспособности 2015-2016 г. (ВЭФ)

Мы можем отметить, что из результатов отчета ВЭФ, Молдове предстоит самая сложная фаза развития - создание институтов.

Кризис, с которым столкнулась Молдова в 2015 г., показал, что нынешняя экономическая модель исчерпала себя, и мы вошли в новую фазу трансформации уже в рамках европейской интеграции, с целым комплексом отложенных реформ и населением, уставшим от бедности и отсутствия перспектив.

Сейчас благоприятные факторы для развития иссякли, естественные конкурентные преимущества закончились. Потеряны традиционные рынки на Востоке, источник легких денег от гастарбайтеров стал тонким ручейком, закончились выгоды от продаж низкокачественной продукции...Мы в жесточайшей конкуренции по всем отраслям. Об этом говорит расчёты и оценки автором SNAIPE (Стратегия привлечения инвестиций и продвижения экспорта) 2016-2020 на основе данных НВС, которые представлены в нижеследующей таблице. Шкала оценок от 10 (благоприятные условия) до 0 (неблагоприятные).

Таблиця 4 - Оценка отраслей молдавской экономики с точки зрения привлекательности для притока инвестиций и потенциала роста экспорта

Отрасли	Инвестиц. привлекат	Создание робочих	Дина-мика ПИИ	Дина-мика экспорта	Индекс выявл. сравнит. преимущ.	Эксп ортн барь еры	Итог о
Информация и коммуникации	10	9	10	5	-	10	44
Производство машин и оборудования	7	10	10	5	0	10	42
Административные и вспомогательные услуги	9	7	5	5	-	10	36
Производство приборов и запчастей	8	8	0	5	5	10	36
Производство текстильных изделий, одежды и обуви	0	0	10	10	5	10	35
Электрооборудование	2	4	5	5	5	10	31
Пищевая промышленность	6	6	10	10	-10	0	22
Деревообработка, переработка продукции из дерева и пробки	0	0	0	5	5	10	20
Производство основной фармацевтической продукции и фармацевтических препаратов	3	5	0	1	-	10	19

Источник: Экономический журнал «Business Class», июнь 2016, стр.13 [3]

Из данных таблицы заметим, что *с точки зрения привлекательности для притока инвестиций и потенциала роста экспорта*, первое место занимает отрасль информации и коммуникации, на втором месте - производство машин и оборудования а на третьем месте - административные и вспомогательные услуги и производство приборов и запчастей. Но ситуация может изменится из года в год.

Если взглянуть на конкуренцию на глобальном рынке, становится понятным, что Молдове сложно найти нишу, которая ещё не занята аналогичной небольшой развивающейся страной.

Когда было введено эмбарго на продукцию из Молдовы, наша страна стало изучать опыт других стран. Например, в структуре экспорта Италии или Голландии Россия занимала 10-15%. А в нашем - 90%. Нельзя забывать про российский рынок, но это не означает, что не надо искать и другие. Наши фермеры сейчас осваивают огромные рынки Бангладеш, Индии, Египта. И они не требуют денег от государства, но нужна политическая воля, чтобы поддержать их, т.к. пока

нет адаптированного законодательства по торговле с этими странами. Европейский рынок хорош, но там конкурентов много и без нас.

Переход к иной модели экономики всегда связан с некими революционными преобразованиями. Требуются не просто реформы, а новый стратегический подход. Его должно найти как бизнес, так и власть. Нужны инвестиции в инфраструктуру, в научно-исследовательские-конструкторские работы, что означает комплексный подход, который бы содействовал появлению новых видов предпринимательства. Понимание в обществе и запрос на технологический рывок есть. Таким образом, перспективы по повышению конкурентоспособности, с нашей точки зрения, требуют радикального пересмотра подходов, политики, стратегий и средств действий.

Но такими реформами может заниматься только государство. Прямая его обязанность - формулировать правила, создавать стимулы.

Список использованных источников

1. *Министерство Экономики Республики Молдовы, http://www.mec.gov.md/ru*
2. *Национальное бюро статистики Республики Молдовы, http://www.statistica.md/index.php?l=ru*
3. *Экономический журнал «Business Class», июнь, 2016 г.*
4. *World Economic Forum, Global Competitiveness Report, 2015-2016.*

UDC: 338.439.027:634.232

A. Zbancă,
The State Agricultural University of Moldova,
Moldova
e-mail: andzbanca@yahoo.com
A. Litvin,
Doctor of Economic Sciences, professor, Head of Department of Management
The State Agricultural University of Moldova
Moldova
e-mail: a.litvin@uasm.md

BENCHMARKING OF INVESTMENT IN CHERRY ORCHARD

Abstract

The main purpose of this paper is to determine correctly the investments required to establish cherry orchard, as well as to point out the best option to ensure the quality, productivity and competitiveness of the relevant products. The feasibility of investments for planting cherry orchards is considered according to the following method: preparation of investment budgets for planting and maintenance of cherry orchards before fructification for three technologies of fruit cultivation (traditional, intensive and super-intensive), the budget for the cherry orchard during the fructification period, and the comparison of the obtained results of calculation. The traditional orchard technology is more extensive, easier to implement, needs least investments per hectare and has lower economic effects, the intensive technology needs large investments per hectare and, therefore, allows obtaining more advantageous economic results, while the super-intensive technology is the most expensive, implies the greatest investments per hectare, and allows obtaining the best economic results. Given the above-listed findings, it may be concluded that intensive orchards allow obtaining cherrys of homogenous quality, have a high productivity per hectare and at lower costs.

The globalization of the world economy and the technical – scientific progress provides new possibilities for increasing the efficiency of more levels of the agriculture. The integration objective

of the Republic of Moldova in the international economic system as a competitive partner imposes a qualitative change of the actual situation within the agro-food sector. For Moldova, the achievement of this task can be reached through prior orientation towards the production and export of high value agro-food products, for which there are profitable and modern markets.

Under market economy conditions, agricultural entrepreneurs should analyze in detail the start-up of a business to determine correctly the implementation of business and the investment amount. The investment budget during planting and maintenance of the cherry orchard before fructification should be analyzed from the following points of view:

❖ The most important aspect is whether the selected technology allows ensuring **quality,** *productivity and competitive price* during fruit production. Only the high quality and productivity of cherries will make our business competitive and will facilitate access of our products to strategic fruit markets.

❖ The amount of necessary investments and return on investment in the shortest time.

❖ An important aspect is the optimal use of production factors in the enterprise.

These are the most important aspects which should be taken into consideration when planting cherry orchards and, to ensure correct decision making, the farmer should avail of technological and specific economic information to take right decision.

As materials for analysis and research we considered the Statistical Yearbooks of the Republic of Moldova, the data offered by the Ministry of Agriculture and Food Industry regarding the developments in the agricultural sector and, particularly, high value agriculture, the data collected from agricultural enterprises dealing in cherry production by applying various cultivation technologies. To analyze and substantiate the feasibility of investments for planting cherry orchards, these materials were considered according to the following method: preparation of investment budgets for planting and maintenance of cherry orchards before fructification for three technologies of fruit cultivation (traditional, intensive and super-intensive), the budget for the cherry orchard during the fructification period, comparison of the obtained results of calculation, and formulation of final conclusions on the analyzed issue – feasibility of investments.

On the basis of calculations, it was established that the intensive technology of cherry cultivation is the best one for agricultural entrepreneurs, as it offered real opportunities to compete with fruits produced on regional markets in terms of price and quality.

Further we are going to present economic information for the made investments in planting 1 ha of cherry orchard using three technologies: traditional (rootstock Mahaleb), intensive (rootstock Maxima 14) and super-intensive (rootstock Gisela 6).

An important factor in planting a cherry orchard is the selection of the field and namely: it is possible to plant where there are minimum 1500 hours of sunshine, 36 degrees of global temperature, 9-11,5 degrees of average temperature and over 600 mm precipitations; permeable in order to avoid water ponding; excluded from planting fields excessively wet and without drainage as well as those with phreatic level under 1,5 m; the soil should have neutral reaction, weak acid or weak alkaline; the fields should be exposed to sun, south exposition, S-E or S-W, avoiding northern expositions.

In the table below you may find a comparative analysis of differences between technologies of cherry cultivation that the entrepreneur should know in order to select the most optimal and efficient method when starting up a private business.

Table 1: Analysis of technical indicators in cherry orchards cultivated according to different technologies

Specification	MU	Cultivation technologies of cherries		
		Traditional variant (Mahaleb)	Intensive variant (Maxima 14)	Super-intensive variant (Gisela 6)

Planting scheme	m	5 X 4	5 X 3	4 X 2
Number of trees per hectare	trees	500	667	1.250
Average harvest that may be obtained	t/ha	6,5	12,0	17,5
Time for return on investment (per harvest)	year per harvest	1,14	1,18	0,80
Time for return on investment since plantation	years	7,14	6,18	4,80
Number of years upon fructification	years	6	5	4
Period of use	years	25	20	15

Source: Calculations made by authors

The investment budget for planting the cherry orchard is a financial tool through which the expenditures and necessary financial resources for a certain period of time are forecasted.

The presented calculations will serve as a basis for economic reasoning while selecting the optimal variant for planting an orchard.

Photo 1. Traditional orchard
(Mahaleb)

Photo 2. Intensive orchard
(Maxima 14)

Photo 3. Super-intensive orchard
(Gisela 6)

In the table below you may find systematized information from investment budgets for planting and maintaining cherry orchards before fructification using three variants of fruit production technologies: traditional (rootstock Mahaleb), intensive (rootstock Maxima 14) and super-intensive (rootstock Gisela 6).

Table 2: Total investments for planting and maintaining cherry orchards before fructification

Specification	Cultivation technologies of cherries					
	Traditional variant (Mahaleb)		Intensive variant (Maxima 14)		Super-intensive variant (Gisela 6)	
	Lei	%	Lei	%	Lei	%
I. Cost of production means	65.962	58,1%	143.143	78,9%	268.611	74,2%
II. Mechanized services	19.117	16,8%	33.000	18,2%	27.704	7,6%
III. Manual operations	17.500	15,4%	1.964	1,1%	32.360	8,9%
IV. Contingencies (10%)	10.984	9,7%	3.217	1,8%	33.473	9,2%
TOTAL	*113.564*	*100,0%*	*181.323*	*100,0%*	*362.148*	*100,0%*

Source: Calculations made by authors

For planting 1 ha of traditional orchard, the farmer needs approx. 113.6 thousand lei. For 1 ha of intensive orchard – the investments will increase with 159.7% (investments are foreseen for drip irrigation system) in comparison to the traditional orchard and for 1 ha of super-intensive orchard – by 3.19 times (the investments for protective nets against hail are not taken into account).

If comparing the data from the table, we come to the following situation:

- he traditional variant is the less intensive (more extensive) easily achievable for farmers, requires lowest investments per ha and resultantly - the lowest economic results obtained from the operational activity;
- The intensive variant can be implemented by farmers but requires large investments per ha and as a result allows to get more advantageous economic indicators from the operational activity;

If we compare the data from the table, we come to the following situation- the wholesale price of cherries is the same for all variants and makes in 16 lei/kg:

- The traditional variant allows getting a gross profit of 92,760 lei/ha, which is rather low if we use a performant agriculture;
- The intensive variant allows getting a gross profit of 203,605 lei/ha, which is advantageous for using a performant agriculture;
- The super-intensive variant allows getting a gross profit of 395,275 lei/ha, which is the most advantageous for using a performant and sustainable agriculture.

Table 3: Income and expenditure budgets for maintaining cherry orchards during fructification

Specification	Cultivation technologies of cherries					
	Traditional variant (Mahaleb)		Intensive variant (Maxima 14)		Super-intensive variant (Gisela 6)	
	Lei	%	Lei	%	Lei	%
I. Net sales	132.600	X	276.000	X	504.000	X
II. Cost of production means	6.718	16,9%	7.598	10,5%	10.375	9,5%
III. Mechanized services	2.311	5,8%	3.310	4,6%	4.681	4,3%
IV. Manual operations	22.537	56,6%	35.310	48,8%	49.933	45,9%
V. Contingencies (10%)	8.274	20,8%	26.177	36,2%	43.737	40,2%
VI. Variable consumption - total	39.840	100,0%	72.395	100,0%	108.725	100,0 %
VII. Gross profit - total	*92.760*	*X*	*203.605*	*X*	*395.275*	*X*

Source: Calculations made by authors

In the table below you may find the analysis of the economic indicators for cultivating cherry orchards using three variants of fruit production technologies: traditional (rootstock Mahaleb), intensive (rootstock Maxima 14) and super-intensive (rootstock Gisela 6).

Table 4: Analysis of economic indicators in cherry orchards cultivated through different technologies

Specification	MU	Cultivation technologies of cherries		
		Traditional variant (Mahaleb)	Intensive variant (Maxima 14)	Super-intensive variant (Gisela 6)
Total investment amount	lei	113.564	254.711	410.148
Income from sales that may be obtained	lei	132.600	276.000	504.000
Direct consumption	lei	39.840	72.395	108.725
Gross profit	*lei*	*92.760*	*203.605*	*395.275*
Unit cost of production	*lei/kg*	*6,13*	*6,03*	*6,21*
Average selling price	lei/kg	16,00	16,00	16,00
Direct consumption per MDL 1 of income from sales	*lei*	*0,383*	*0,377*	*0,388*
Profitability	*%*	*232,8*	*281,2*	*363,6*

Source: Calculations made by authors

On the basis of economic calculations for planting a cherry orchard, the specialists recommend to entrepreneurs to apply intensive technologies for cherry cultivation (rootstock Maxima 14), because it allows to get the best results with less risks.

Despite of a high profitability of cherry orchards and high demand of these fruits, the expansion of cherry orchards is subject to high natural risks. According to the data from the Ministry of Agriculture and Food Industry, at present, the total area of cherry orchards in Moldova is about 2,6 thousand ha, whereof 2 thousand are in fructification and the average yield is 3,2 t/h (according to the data of the National Bureau of Statistics from Moldova).

CONCLUSIONS

The commercialization of cherries is advantageous for entrepreneurs because they can get incomes from early sales need for cash inflows in the enterprise cash flow and more efficient administration of the enterprises. The cherry fruits have a high demand from consumers being among the first fruits of the season with a good and stable price for the season.

Why intensive technology of cherry cultivation? The answer can be found in the following argues:

✓ The intensive and super-intensive orchards allow getting qualitative cherries (uniform size and quality and stable yields each year);

✓ The administration of intensive orchards is more efficient due to average form of the tree crown (dry pruning is easier as well as spraying, harvesting, etc.);

✓ The high productivity of cherries in intensive orchards allows to have unit costs of production ensuing competitiveness fact which is extremely important in competitive struggle on regional markets;

✓ The intensive technology is less expensive compared to the super-intensive and is a middle variant (average) in the area of cherry production;

✓ The intensive orchards benefit from substantial subsidies;

✓ Production factors in intensive orchards are used on a high level;

✓ The acquisition prices of cherries from the field will be high because they are among first fruits and the intensive orchards allow to have a high profitability level in these conditions.

REFERENCES

1. Donica I., Rapcea M., Contribuţii la reformarea ramurii pomiculturii în Republica Moldova, Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare a Republicii Moldova – Academia de Ştiinţe a Moldovei „Institutul de Pomicultură", Chişinău 2008.

2. Stratan A., Zbancă A., Morei V., Litvin A. Ghid privind argumentarea economică a activităţilor din agricultura Republicii Moldova (sector vegetal), Editura Bons Offices, Chişinău 2009, 216 pag.

3. Zbancă A., Elaborarea bugetelor generice pentru afaceri în domeniul agriculturii de valoare inaltă, Ghid informativ, Proiectul Competitivitatea Agricolă şi Dezvoltarea Intreprinderilor (ACED), Contractul: AID-117-C-11-00001, Chişinău 2013-2014.

УДК 338.484(478)

К. Кощуг,
д.ф.н., доцент кафедри бизнеса и администрирования
Молдовского государственного аграрного университета,
Молдова
e-mail: c.cosciug@uasm.md

КАЧЕСТВО ПРЕДОСТАВЛЯЕМЫХ АЭРОПОРТОМ УСЛУГ КАК ОСНОВОПОЛАГАЮЩИЙ ФАКТОР УВЕЛИЧЕНИЯ ТУРИСТСКИХ ПОТОКОВ

Современный аэропорт является важнейшим элементом транспортной инфраструктуры страны, являясь, зачастую, первым и последним пунктом, где туристы соприкасаются с элементами культуры посещаемой ими дестинации. В связи с этим, от качества обслуживания туристов в них зависит не только впечатление от страны, но и то, сможет ли выжить аэропорт в условиях жесткой конкурентной борьбы за пассажиров или нет. Согласно данным Международного совета аэропортов (ACI), одними из форм конкуренции между аэропортами являются их борьба за привлечение новых авиакомпаний – пассажиров и грузов; за роль хаба между аэропортами и за транзитные транспортные потоки между ними; за право обеспечить наземное обслуживание (хэндлинг) авиакомпаний. Осознание

нахождения аэропорта в конкурентной среде неизменно приводит к пониманию того, что качество обслуживания является одним из базовых элементов в системе управления, а его измерение посредством степени удовлетворенности пассажиров – ключевым элементом на пути улучшения эффективности его функционирования, и, как следствие, увеличение пассажиропотока. Международный Аэропорт Кишинэу является ярким примером эффективного менеджмента по предоставлению качественных услуг, которые, безусловно, влияют на количество перевозимых туристов. Рассмотреть опыт этого аэропорта в области изучения степени удовлетворенности пассажиров качеством предоставляемых аэропортом услуг является целью данного труда.

Согласно последним маркетинговым исследованиям, Международный аэропорт Кишинэу был признан победителем в номинации самый «Динамично развивающийся аэропорт» среди стран СНГ а так же лидером по росту пассажиропотока в Европе, среди аэропортов, обслуживающих до 5 млн. пассажиров, зарегистрировав рост на 34,8 % за 2014 год, при том, что средний показатель в данной категории, в европейских аэропортах, составил всего 5,4%. За первые 7 месяцев 2015 года в Кишиневском Аэропорту было зарегистрировано 1254007 пассажиров, что на 35 % больше, чем в аналогичный период прошлого года. Совершено 13086 воздушных операций или на 24,6% больше чем за такой же период 2014 года. На сегодняшний день заметно растёт количество пассажиров из России, летающих в Европу через Кишинёвский Аэропорт. В первом полугодии 2015 их количество составило порядка 60 000, что на 160% превысило показатель того же периода 2014 года.

Одной из причин роста пассажиропотока в кишиневском аэропорту является факт введения безвизового передвижения граждан Республики Молдовы в пределах Еврозоны. Другой причиной является нестабильная политическая ситуация в Украине, в связи чем вышеназванный аэропорт используется как хаб в силу своего удобного расположения на пересечении многих воздушных путей. Однако очевидно, что наиболее значимым фактором, обеспечившим высокие показатели роста пассажиропотока, является качество предоставляемых кишиневским аэропотром услуг. В противном случае, пассажиры могли бы предпочесть расположенные в относительной близи аэропорты-конкуренты – Baneasa (Румыния), Борисполь и Одесский аэропорт (Украина).

Так, на молдавский рынок аэропортового обслуживания в 2015 году был выведен новый продукт – аэровокзальный парковочный комплекс, отвечающий всем современным требованиям и ожиданиям потенциальных клиентов. Привлекательной для туристов, вылетающих за рубеж на короткий срок, является предлагаемая аэропортом услуга по бесплатному хранению приобретенных в зоне Duty Free товаров. Среди других услуг, предоставляемых международным аэропортом Кишинэу - информационная служба; безопасность пассажиров; регистрация; паспортный и таможенный контроль; хэндлинг (доставка багажа и других грузов, транспортировка туристов к самолетам и т.д.); обслуживание в шопинг зоне, зоне ожидания, пунктах питания, санитарных пунктах; операции по подбору рейса, бронированию и продаже билетов, по обмену валюты и т.д.

В связи с вышеперечисленным, получение объективной информации о качестве услуг аэропорта и устойчивости производственных процессов должно являться приоритетными направлениями деятельности международного аэропорта Кишинэу.

Исследования, проведенные институтом Маркетинга и опросов IMAS-INC Chişinău (IMAS – Instututul de Marcheting si Sondaje) в области степени удовлетворения туриста качеством предоставляемых аэропортом услуг, показали, что 33,7% считают качество предоставляемых международным аэропортом Кишинэу услуг отличным[4].

В соответствии с исследованиями IMAS, треть путешественников заявили, что они покидают Международный Кишиневский аэропорт с отличным опытом, индекс удовлетворенности пассажировдостигает77,3пункта.

Кроме того, 75,9% опрошенных пассажиров желают еще раз воспользоваться Международным Аэропортом Кишинэу в будущем, а 72,6% ответили, что услуги, которыми они воспользовались, удовлетворили их больше, чем они ожидали. При сравнении с другими аэропортами по всему миру, более половины участников опроса (53.2%) оценили МАК хорошими оценками (7/8 – 37.1%) или отличными (9/10 – 16.1%).

Наибольшее количество положительных откликов о предоставляемых Международным аэропортом Кишинэу услугах («крайне хороший» - 10 баллов) дали, впервые летящие пассажиры (45% из них). Аналогичной лояльностью отличается женская половина пассажиропотока, которая оценила вышеупомянутые услуги на 9-10 баллов.

Таблица 1- Оценка качества предоставляемых Международным Аэропортом Кишинэу услуг по сравнению с другими аэропортами, в которых побывали респонденты

Крайне низкий									Крайне высокий
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0,45%	0,8%	1,6%	1,1%	7,8%	7,8%	18,6%	27,8%	16,2%	17,5%

Источник: Данные Института Маркетинга и опросов IMAS-INCChişinău. Доступно на: *http://imas.md/pic/uploaded/Customer%20Satisfaction%20Survey%20Airport%202016.pdf*

Заставляет задуматься о качестве обслуживания пассажиров тот факт, что большинство опрошенных согласны еще раз воспользоваться услугами Международного Аэропорта Кишинэу, но тех, кто рекомендовал бы данные услуги как качественные своим знакомым, коллегам – гораздо меньше.

Объяснение этому кроется в отсутствии какой-либо конкуренции. Поэтому повторное использование услуг международного Аэропорта Кишинэу для многих резидентов РМ является неизбежным. Единственный постоянно действующий пассажирский аэропорт страны, отсутствие других, кроме одной имеющейся, компаний, претендующих на обеспечение работы хэндмэйкинга, затрудненный доступ на молдавский рынок новых авиакомпаний, предоставляющих более дешевые перевозки, и т.д. не способствуют повышению качества обслуживания пассажиров.

Ярким примером может служить работа сервиса по обслуживанию клиентов, потерявших багаж. Так, утерянный груз, после его нахождения и доставки в кишиневский аэропорт не доставляется к месту нахождения туриста (в отель или другой пункт). Ограниченный график работы сервиса по обслуживанию туристов, потерявших багаж, также не радует пострадавших. Посещающие с бизнес целями Кишинев, вовлечены в различные мероприятия, после окончания которых, как правило, вышеупомянутый сервис не работает. Порой по нескольку раз приходится навещать Международный Аэропорт Кишинэу, чтобы получить утерянное, иногда, по вине авиакомпании, имущество.

Наличие же другой подобной конкурирующей компании спровоцировало бы своеобразную борьбу за клиента, за качество его обслуживания и гармонизировало бы требования молдавского аэропортовского сервиса с европейскими стандартами.

Исследования показали, что ожидания пассажиров направлены, в основном, на современный общий вид аэропорта и предоставление услуг которые относятся к комфорту пассажиров. Из приведенной ниже диаграммы следует, что наибольшую удовлетворенность выразили пассажиры обстановкой аэропорта (6, 67), осознавая при этом, что она не является столь важным элементов в сети предоставляемых аэропортом услуг (5,80). Наименьшую

удовлетворенность выразили пассажиры доступностью предоставляемых услуг, при этом отмечая их важность (5,90)

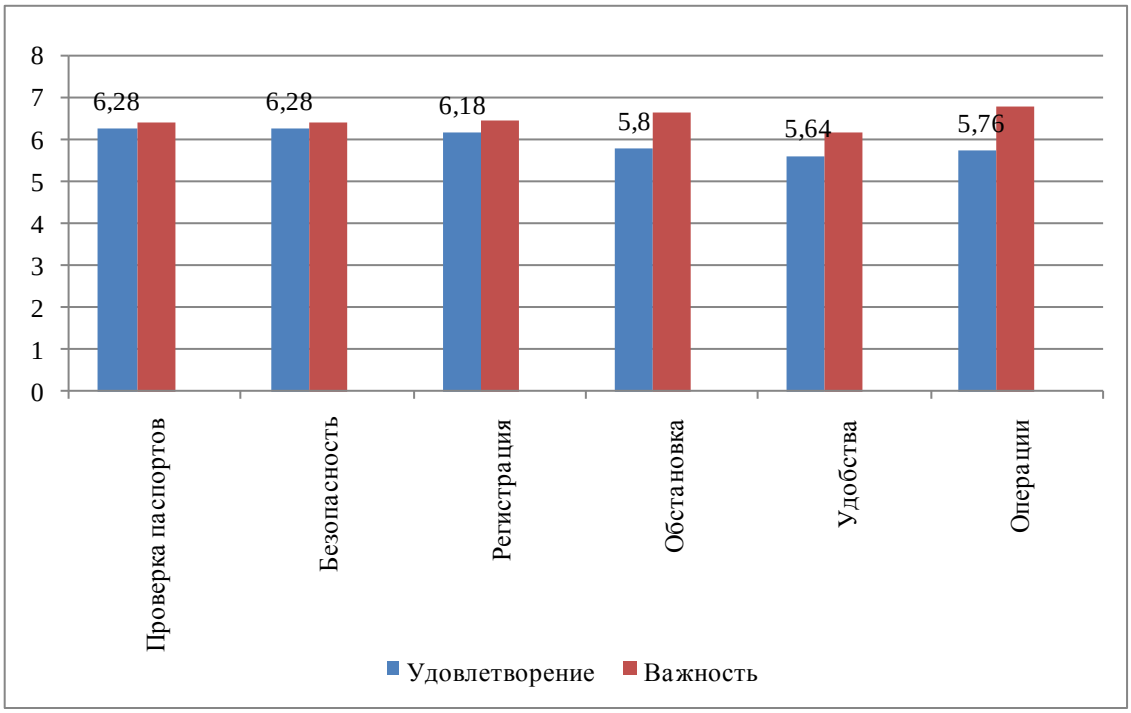

Диаграмма 1 - Оценка удовлетворения оказанными услугами в Международном Аэропорту Кишинэу

Источник: Данные Института Маркетинга и опросов IMAS-INCChişinău. Доступно на: *http://imas.md/pic/uploaded/Customer%20Satisfaction%20Survey%20Airport%202016.pdf*

Из вышеприведенной диаграммы следует, что для обеспечения стабильного, качественного сервиса, привлекающего потоки туристов, принципиально достичь минимального разрыва между важностью указанной пассажиром услуги и уровнем удовлетворенности ею.

Таким образом, вышеприведенные факты свидетельствуют о том, что Международный Аэропорт Кишинэу, в основном, оправдывает ожидания клиентов, удовлетворяет качеством предоставляемых услуг. Однако значительный рывок в сфере повышения уровня обслуживания туристов, увеличения пассажиропотока и количества привлеченных авиакомпаний возможен лишь при условии принятия концепции конкуренции.

Список использованных источников

1. *Рябова И.А., Забаева Ю.В., Драчева Е.Л. Экономика и организация туризма (международный туризм). М. .: КноРус, 2015. – 566 с. ISNB 978-5-406-03862-8*

2. *Алексей Гущин. Система контроля качества аэропортовых услуг. Доступно на: http://www.aex.ru/docs/3/2009/9/2/801/print/ (последнее обращение 03.11.2016)*

3. *Roberto Rendeiro Martı´n-Cejas. Tourism service quality begins at the airport. JournalTourismManagement 27 (2006) 874–877*

4. *Данные Института Маркетинга и опросов IMAS-INCChişinău Доступно на: http://imas.md/pic/uploaded/Customer%20Satisfaction%20Survey%20Airport%202016.pdf (последнее обращение 03.11.2016*

УДК378.147.091.33-021.464:616.9-053.2

О. Конакова,
к.мед.н., асистент кафедри дитячих інфекційних хвороб
Запорізького державного медичного університету
e-mail: olgakonakova@rambler.ru
Є. Сіліна,
к.мед.н., асистент кафедри дитячих інфекційних хвороб
Запорізького державного медичного університету
Т. Пахольчук,
доцент кафедри дитячих інфекційних хвороб
О. Дралова,
асистент кафедри дитячих інфекційних хвороб
Запорізького державного медичного університету
Науковий керівник - О.Усачова,
д.мед.н., професор, завідувач кафедри дитячих інфекційних хвороб
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя,

ОРГАНІЗАЦІЯ АУДІТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ШОСТОГО КУРСУ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ З ДИТЯЧИХ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ

На сучасному етапі для вивчення клінічних дисциплін у медичних вищих навчальних закладах невід'ємною частиною освітнього процесу як для студентів, так і для викладачів стає аудиторна самостійна робота[1].

Педагогічні технології системи ECTS передбачають, що у центрі навчального процесу знаходиться студент. Перевага віддається активним методам навчання, підготовка студентів відбувається за індивідуальними планами, збільшується частка самостійної роботи під контролем викладача. Когнітивним інтересам належить одне з провідних місць серед основних чинників ефективного навчання оскільки вони, власне, забезпечують активне пізнання світу [3].

Зважаючи на велику роль інфекційних хвороб у структурі захворюваність і високу летальність при цих хворобах серед дітей, значне погіршення епідеміологічної ситуації у світі, виникнення нових інфекцій, збільшення міграції населення, викладання дитячих інфекційних хвороб у системі вищої медичної освіти є невід'ємною частиною підготовки студентів на медичному факультеті.

Згідно робочої навчальної програма для студентів шостого курсу медичного факультету передбачається аудиторна (лекції та практичні заняття), аудиторна самостійна робота студентів та підсумковий модульний контроль.Одним із компонентів, що впливає на сумарну ефективність навчального процесу є аудиторна самостійна робота, що вимагає сучасного інформаційного забезпечення.

Для успішного впровадження нової програми навчання на кафедрі створено якісно нове методичне забезпечення: нові тексти лекцій, мультимедійні матеріали, методичні вказівки до практичних занять для викладачів та студентів з обов'язковим повним поданням теоретичного матеріалу за темою, переліком питань до кожної теми, ситуаційних, проблемних задач, тестових завдань з еталонами відповідей до них, переліком рекомендованої літератури. Методичні матеріали обговорені на центральній методичній Раді ЗДМУ і розташовані на Web-сторінці кафедри. Наявність електронних носіїв кафедри

дозволяє всебічно використовувати навчальну літературу, яка регламентована МОЗ України та МОН України. Всі комп'ютерні версії навчальних планів та методичних напрацювань (календарно-тематичні плани лекцій, практичних занять, перелік практичних навичок та тестових завдань для підготовки до поточного та модульного контролю, список додаткової літератури, а також розклад занять і графік проведення модульного контролю) подані українською та англійською мовами.

Слід зауважити, що за сучасних умов, частка самостійної роботи під час навчання в медичному ВНЗ збільшилась і перевищила аудиторну роботу студентів. В останні роки відбулося впровадження аудиторної самостійної роботи, яка на 6-му курсі медичного факультету кожного дня займає 3 академічні години (при цьому практична робота складає 4 години щодня). Отже, розділ «аудиторна самостійна робота» є рівноцінним при викладанні дитячих інфекційних хвороб на 6-му курсі медичних ВНЗ.

Безумовно, студенти, які зацікавлені в отримані якісної освіти, використовують сучасні технічні засоби при самостійній підготовці (комп'ютерні технології, Інтернет, візуальні та дистанційні форми отримання інформації) [4]. Але більшість студентів потребують вдосконалення навичок для самостійного навчання, поповнення, систематизації та перетворювання знань. Саме викладачі вищої школи повинні цілеспрямовано проводити роботу зі студентами по виробленню навичок працювати з літературою, а також широко використовувати статистичні матеріали, наукову медичну інформацію, періодичні видання, сучасні електронні, мультимедійні засоби, глобальні та локальні мережі навчання [2].

Важливою формою навчання єствореннь on-line курсів для вивчення клінічних дисциплін у медичних вищих навчальних закладах. Створення on-line курсуна платформі Edx по дисципліні для студентів 6 курсу медичного факультету на кафедрі дитячих інфекційних хвороб проводилося у декілька етапи. На початку, згідно робочої програми навчальної дисципліни, було обрано найбільш актуальний тематичний модуль, який включав три теми. В подальшому розроблено повний сценарій on-line курсу та план навчальних елементів (відео, презентації та ін.) з урахуванням тематичних планів обраного модуля. Після проведення ретельного пошуку сучасного теоретичного матеріалу для кожної теми, який складався із протоколів діагностики та лікування інфекційних хвороб у дітей, лекцій завідуючої кафедри, презентацій доповідей провідних спеціалістів МОЗ України та ВООЗ, проводилося його розміщення використовуючи on-line програму STUDIO. З метою полегшення вивчення модулю студентами, нами було створено кілька блоків для кожної теми, що дозволило чітко розподілити інформацію та висвітлити найбільш важливі питання.

Під час створення та впровадження відповідного on-line курсу виникли певні труднощі.Розробка on-line курсу на платформі Edx, особливо в умовах обмеженого часу, потребувала значного інтелектуального напруження викладачів, які брали участь у проекті та має ряд суттєвих проблемних питань. Серед них труднощі, пов'язані з особливостями розміщення матеріалу з урахуванням плагіату та захисту авторських прав в Інтернеті та об'єктивізації оцінювання знань студентів по закінченню on-line курсу.

Також, на нашу думку, необхідно ширше використовувати мультимедійні програми, компакт-диски та відеофільми для забезпечення наочності при знайомстві із хворими на низку інфекційних захворювань, які включені до навчального плану. Саме сьогодні народжуються нові схеми розуміння і засвоєння знань, менш зв'язані зі словом, більш - із зоровим, тактильним рядом, формою, образом. Вважаємо, що одним з важливих ресурсів у вивченні дитячих інфекційних хвороб є розвиток якісних, інтуїтивних, образних уявлень шляхом використання «наочно-комп′ютерних підходів».

Значні проблемні питання, щодо впровадження аудиторної самостійної роботи студентів, ми вбачаємо у створенні ефективної навчальної обстановки під час аудиторного навчання студентів без участі викладача. Ми вважаємо, що важливим є не лише доступне

викладання матеріалу у наведених вище видах засобів (лекції, on-linекурс тощо), але і створення умов для використання їх під час аудиторної роботи. Ми пропонуємо на кожне заняття низку диференційних таблиць, які повинні заповнити студенти, задач та завдань, які вони повинні вирішити після ознайомлення з методичними матеріалами. Таким чином досягається мета не лише спонукання студентів до ознайомлення з засобами з теми, що наявні на занятті. Крім того, ми використовуємо можливість оцінити отримані під час проведення аудиторної самостійної роботи знання, за результатами бальної оцінки результатів вирішення наведеної діяльності: діагностичні таблиці, завдання різного рівня складності (тести, клінічні задачі) тощо.

Таким чином, наявність сучасних дидактичних методичних матеріалів для аудиторної самостійної роботи студентів створює умови для вивчення теми та об'єктивної оцінки її ефективності за допомогою сучасних контролюючих засобів.

Отже, ми бачимо наступні шляхи поліпшення самостійної роботи при викладанні дитячих інфекційних хвороб в межах аудиторних занять:

1.Підвищення рівня викладацької майстерності, що потребує постійної самоосвіти та обміну досвідом.

2.Оптимізація методичного забезпечення навчального процесу шляхом підготовки власних підручників, навчальних посібників, методичних розробок, збірників ситуаційних задач, які б відповідали сучасним вимогам.

3. Впровадження комп'ютерних технологій, таких як: фото-, відеозадачі.

4. Створення on-line курсів для вивчення клінічних дисциплін у медичних вищих навчальних закладах є важливою формоюаудиторної самостійної робота студентів. Розробка адекватних методичних матеріалів, в яких містяться як сучасні літературні данні, що висвітлюють тематику, так і методи контролю отриманих знань.

Список використаних джерел

1. *Навчальний план підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» кваліфікації «лікар» у вищих навчальних закладах МОЗ України за спеціальностями 7.12010001 «Лікувальна справа», 7.12010002 «Педіатрія». – Київ, 2015*
2. *БілозірЛ. І.Інноваційні технології та методологія викладання фтизіатрії студентам з англомовною формою навчання в умовах інтеграції медичної освіти /ІльницькийІ. Г., КостикО. П., ЧуловськаУ. Б., ПавленкоМ.Л. // Укр. пульмонол. журнал. - 2013, № 1. - С. 52-56.*
3. *Гайдай Н.В. Виховання і новітні засоби навчального процесу студентів з англомовною формою навчання з фаху «Акушерство і гінекологія» в умовах запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні. // "Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору". Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції. – Київ, 2013. – Том IX (51). - С. 204-209.*
4. *Дубинянський Ю.М. Застосування мультимедійних технологій в навчальному процесі / Дубинянський Ю.М., Шостка В.І. // "Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору". Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції. – Київ, 2013. – Том IX (51). - С. 248-255.*

УДК 316.3:37.091.212:34

Т. Кравченко,
викладач кафедри українознавства
Запорізької державної інженерної академії
e-mail: tatjana_1@meta.ua
науковий керівник - І.Чернова,
к.філол. н., доцент, завідувач кафедри українознавства
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: filol68@mail.ru

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Сучасна вища освіта України, зважаючи на виклики глобалізації та стрімкого розвитку, перебуває в постійному пошуку. Особлива увага держави та громадськості спрямована на вищу освіту, яка сприймається як комплекс завдань з розвитку особистості, трансляції та застосування набутих компетентностей, творчого підходу та здатністю до ефективної комунікації у поліетнічному та полікультурному середовищі, який дозволяє формувати цілісну особистість висококваліфікованого фахівця. Вища освіта функціонує в площині державної та суспільної відповідальності, в середовищі, де усі освітні інституції, незважаючи на мету їх створення, відповідають запитам суспільства та забезпеченні необхідними ресурсами для виконання покладених на них функцій та наданих повноважень: підготовка студентів до подальшого життя як активних громадян у демократичному суспільстві; формування та постійне розширення широкої новітньої бази знань, а також стимулювання дослідницької і винахідницької діяльності.

З огляду на викладене, комплексне вивчення засад та пріоритетів соціального захисту студентів вищих навчальних закладів, з огляду на створення оптимальних економічних, правових, організаційних умов і гарантій для отримання якісної вищої освіти, забезпечення рівного доступу, гарантування основних прав людини на працю та освіту є надзвичайно актуальним.

Конституція України закріпила статус суверенної та незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Саме ці ключові засади відіграють визначальну роль для у забезпеченні права людини на соціальний захист в Україні [1]. За Конституції України соціальний захист — це система заходів щодо захисту населення від соціальних ризиків. Саме такий зміст закладено у ст. 46, якою встановлено «право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом».

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» студент – особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу і навчається згідно зі статтею 49 за очною (денною, вечірньою) або заочною (дистанційною) формами навчання, з метою здобуття певних освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів [2].

Іщенко Т. підкреслює, що студентство є складовою частиною окремої суспільної групи — молоді та, відповідно, наділена всіма якостями, властивими молоді, зокрема, соціальним

престижем, адже більшість студентів усвідомлюють, що вища освіта у сучасному світі є одним із засобів соціального просування [3]

Головний Закон України закріплює право кожної людини на освіту. Держава забезпечує доступність і безоплатність вищої освіти в державних та комунальних навчальних закладах; розвиток вищої й післядипломної освіти різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг студентам.

Права студентів невід'ємно пов'язані з такими поняттями, як правова культура, правова свідомість, обізнаність, освіченість людини. Згідно зі ст.62-63 Закону України «Про вищу освіту» (Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII) за студентами ВНЗ закріплено низку прав та обов'язків. Проте деякі аспекти соціального захисту студентської молоді досі залишаються відкритим для пошуку законодавчого вирішення, серед яких необхідно виділити: 1) забезпечення студентів житлом на час навчання; 2) стипендіальне забезпечення; 3) соціальне забезпечення студентів із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; 4) допомога у працевлаштуванні випускників ВНЗ; 5) матеріальна допомога студентам; 6) соціальна допомога студентам з проблемами здоров'я.

Проблема соціального захисту вітчизняних студентів залишається в центрі постійного наукового інтересу, про що свідчать праці: І. В. Боберської, О. В. Наумкіної, І. Кононенка, М. П. Бублій, Т. Іщенка, С. О. Горбунової, О. Федорової, І. С. Кругляк, А. В. Коновалова, М. О. Шишкової та ін.

Суттєвим складником нормативно-правового поля надання державою кожній молодій людині соціальних послуг, спрямованих на навчання, виховання, духовний та фізичний розвиток, а також професійну підготовку, є Декларація України «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15 грудня 1992 р. № 2859. Реалізація державної молодіжної політики окреслена також у Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р., яким передбачено, що Україна гарантує молодим громадянам рівне з іншими громадянами право на освіту, культурний розвиток, дозвілля і відпочинок [4] .

Соціальний захист студентів ВНЗ в України здійснюється за багатьма напрямами. Одним із найважливіших є забезпечення студентів житлом (гуртожитком) на час навчання, особливо студентів, які не мають змоги проживати з сім'єю чи забезпечити себе власним житлом, або навчаються далеко від свого місця проживання. Забезпечення та порядок поселення в гуртожитки врегульовано *Житловим кодексом України* (ЖКУ, ст. 127), Положенням про студентський гуртожиток ВНЗ, яке розробляється відповідно до *Типового Положення* і Правил та умов проживання в гуртожитку. Незважаючи на це, питання поліпшення умов проживання і відпочинку, відповідність їх сучасним вимогам залишається відкритим. Потребують вирішення проблемні питання оплати за проживання в студентському гуртожитку. Для вирішення зазначеного питання доцільно, на наш погляд, продовжити попередні програми, зокрема Державну програму «Студентський та учнівський гуртожиток» або запровадити на державному рівні Програму діяльності «Гуртожиток – наш дім» за аналогією до програми, затвердженої наказом Міністерством аграрної політики України від 19 червня 2008 р. № 376.

У ст. 62 Закону України «Про вищу освіту» передбачено право на матеріальне заохочення за успіхи у навчанні та активну участь у науково-дослідній роботі. Студенти ВНЗ мають право на отримання стипендій, призначених юридичними та фізичними особами, які направили їх на навчання, а також інших стипендій відповідно до законодавства. У вкрай складних економічних умовах стипендії є основою соціальної підтримки та захисту студентів, а також дієвим заохоченням до підвищення рівня знань. Урегулювання питання щодо призначення та виплати стипендії, її розміру та порядку нарахування визначається постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р. № 882 «Питання

стипендіального забезпечення», завдяки якій студенти можуть одночасно отримувати академічну та соціальну стипендії. Соціальні стипендії надаються з метою підтримки окремих категорій, які потребують соціального захисту та яким за підсумками навчання не призначена академічна стипендія. Окреме місце в системі підтримки та заохочення найбільш обдарованих студентів посідають академічні іменні стипендії та стипендії імені видатних українців: В. Чорновола, М. Амосова, М. Грушевського, В. Гетьмана та ін [5].

Проте законодавча норма визначає розмір мінімальної стипендії не менше за прожитковий мінімум. Згідно з Постановою КМУ від 8 жовтня 2015 р. *№797* «Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 5 березня 2008 р. №165», Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ *№ 797 від 08.10.2015,* визначено, що *розмір мінімальної ординарної (звичайної) академічної стипендії становить: 825 грн. Ця* виплата насамперед залежить від успішності в навчанні, тобто ті, хто вчиться на трійки, державою не мотивуються і стипендій не отримують, студенти-відмінники можуть розраховувати на 930 гривень, а за наявності середнього бала 4.0-4.99 - близько 830 гривень.

Студенти, які належать до категорії сиріт та дітей без батьківського піклування, отримують від держави суми від 1860 до 1960 гривень. Спеціальні підвищені стипендії: президентська(1200 гривень); стипендія Кабміну (1100 гривень); стипендія Верховної ради(1200 гривень) [6].Доводиться констатувати, що розмір мінімальної студентської стипендії не задовольняє потреб молодої людини, і, відповідно, робить її залежною від батьків. Отже, для покращення рівня соціального захисту студентів, демографічних показників у країні та умов для створені сім'ї, мінімальна стипендія повинна хоча б дорівнювати прожитковому мінімуму.

До пільгової категорії належать студенти із числа дітей-інвалідів (Закон «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991р.). Проте й у цій царині залишається багато проблемних місць: звуженість доступності вищої освіти для інвалідів, ускладнення інтеграції в освітнє середовище через недосконаліть нормативно-правової бази; недостатність інформаційного забезпечення; непристосованість архітектурного середовища; нестача засобів технічної компенсації обмежених можливостей, спеціального обладнання; відсутність дієвої політики трудової зайнятості інвалідів; відсутність системи підготовки спеціалізованих кадрів, викладачів та співробітників; забезпеченість транспортом тощо[7] .

Найгострішою проблема вищої освіти в Україні є працевлаштування, адже держава гарантує студентам забезпечення робочими місцями (п.1, ст. 64 Закону України «Про вищу освіту, Ст. 5 Закону України «Про зайнятість населення»). Для працевлаштування студентів, випускників вищих навчальних закладів підприємствам, установам та організаціям з чисельністю штатних працівників понад 20 осіб встановлюється квота у розмірі 5 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік. Більшість потенційних роботодавців стверджують, що готові прийняти молодь без практичних навичок у разі, коли випускник бажає працювати і підвищувати свою кваліфікацію, але при цьому не вимагає великої зарплати. Керівники підприємств більше зацікавлені приймати на роботу професіоналів, що ускладнює працевлаштування фахівців-початківців.

До вирішення соціальних проблем студентів активно залучаються недержавні формування. Майже в усіх навчальних закладах діють первинні профспілкові організації студентів, що входять до Федерації профспілок України та Профспілок працівників освіти і науки України. Однак останнім часом роль профспілок у студентському середовищі зменшується, перевага віддається студентському самоврядуванню.

Отже, низка проблем соціального захисту студентів ВНЗ України потребують негайного вирішення на законодавчому рівні, до найбільш нагальних можна віднести: забезпеченість

студентів на час навчання у ВНЗ місцями в гуртожитках.; дотримання ВНЗ вимог чинного законодавства щодо обов'язкового нормативу площі на одну особу; невідповідність вартості навчання та проживання в гуртожитку фінансовим можливостям студентів; продовження державних програм на кшталт Державної програми «Студентський та учнівський гуртожиток», яка діяла на період 2007–2010 рр. та ін.; стипендіального забезпечення студентів відносно до прожиткового мінімуму; проблема працевлаштування; посилення соціального захисту осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Список використаних джерел

1.Конституція України: Прийнята 28 червня 1996 року на п'ятій сесії Верховної Ради України // http://www.rada.gov.ua

2.Про вищу освіту:Закон України від 01.07.2014 №1556-VII// http://www.rada.gov.ua

3.Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури / С. Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с. – С. 95.

4.Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 р. № 2998-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – Ст. 167

5.Студентська молодь України: сучасний вимір щорічна державна доповідь президентові України, Верховній раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2008 року) / [за ред. Ю. О. Павленко, Р. Г. Драпушко, О. С. Лозовицький, А. О. Мішин]. – К.: 2009. – 130 с. – С. 10–13.

6.Постанова Кабінете Міністрів України від 05.03.2008 № 165 //http://www.rada.gov.ua

7.Федорова О. М. Інтеграція осіб з обмеженими можливостями в соціумі через механізми університетської освіти / О. М. Федорова. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua

УДК: 316.2

Е. Литвин,
професор, проректор по научной деятельности и внешних связей
Молдовская экономическая академия,
Молдова
e-mail: eugen1ulitvin@gmail.com

ПОНЯТИЕ, СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ СОЦИОЛОГИИ УПРАВЛЕНИЯ

Объектом социологии управления являются *управленческие процессы*, протекающие в обществе, его отдельных подсистемах или организациях, рассматриваемые и интерпретируемые с точки зрения взаимодействия участвующий в них людей, объединенных в семейные, профессиональные, территориальные и иные группы и включенных в многообразные процессы сотрудничества, взаимопомощи, соперничества. [4]

Предмет социологии управления составляет *изучение, оценка и совершенствование процессов управления* различных типах общностей, организаций, социальных институтов и общества в целом, каждое из которых представляет собой специфическую систему социальных взаимодействий индивидов и их групп.

Социология управления в своем развитии базируется на сформулированных Ф. Тейлором, А. Файолем, М. Вебером, Э. Мэйо, и другими крупными теоретиками и практиками управленческой деятельности принципах научного управления социальными и промышленными организациями. [1]

Социология управления — наука, благодаря которой концептуальный аппарат и методические приёмы, разработанные в социологии, находят свое применение в сфере управленческих отношений, возникающих в любом обществе и в любую историческую эпоху. Управленческие отношения столь же универсальны, сколь универсальны отношения социальные. [3]

На всем протяжении развития человеческого общества управленческое и социальное шли рука об руку, являясь необходимыми элементами, характеризующими любое сообщество двуногих мыслящих особей. Вот почему социология управления, изучающая социальные отношения в сфере управления, или социальный аспект управления, стала органичной частью научного небосклона. Ее появления ждали. И сегодня трудно даже представить себе, насколько неполным было бы без нее относящееся к сфере управления научное знание. [2]

Термин *«Социология управления»* образовался не случайно. По глубокому убеждению термины «управление» и «менеджмент» нельзя рассматривать в качестве эквивалентных или тождественных, хотя их часто и представляют таковыми, ссылаясь на банальный перевод на русский язык английского слова *management*. [4]

Дело в том, что менеджмент впитал в себя традиции и культурные ценности западного рыночного общества. Когда американец или англичанин произносят это слово, они знают, о чем идет речь. Когда его произносим мы, то также убеждены в этом. Однако на практике дела обстоят совсем иначе. В одно и то же слово представители разных культур вкладывают совершенно разный смысл. Мы лишь механически перенесли само слово, не прихватив с собой всего многообразия той культурной реальности, которую оно отражает, — свойственный рыночному обществу цивилизованный способ отношений между работодателем и работником, руководителем и подчиненным, тип отношения к труду и трудовой мотивации.

Своих начальников мы именуем модным нынче словом «менеджер», часто приклеивая его наподобие ярлыка на совершенно неподобающие места, а образовательные центры гордо называем школами менеджмента. Впрочем, это лишь некоторые из шагов, которые, по нашему мнению, способны приблизить нас к цивилизованным рыночным обществам. Разумеется, это не порок: через стадию ученичества прошли все страны, вставшие на путь радикальных экономических, социальных, политических изменений. [4]

На наш взгляд, путь к рыночному обществу, совершаемый посредством подражания «идеалу», лучше, чем никакой. Вопрос лишь в том, как долго мы задержимся в учениках и сумеем ли усвоить урок правильно. Любая помощь на этом пути, пусть даже и состоящая в разъяснении элементарных, казалось бы, понятий, может оказаться неоценимой.

Управление — универсально-историческая категория, отражающая управленческие отношения, существующие в любом — как рыночном, так и нерыночном — обществе. Рыночное общество западного типа появилось всего 200 — 250 лет назад, тогда как человеческое общество, и мы уже говорили об этом, существует как минимум 40 тыс. лет. Очевидно, что нерыночное управление гораздо старше рыночной его разновидности, или менеджмента. И географически менеджмент стал доминировать лишь в последние десятилетия XX в., а до этого времени небольшой островок продвинутых западных стран окружало безбрежное и весьма разношерстное море обществ, управленческие отношения в которых далеко не всегда носили рыночный характер. [2]

Антагонистом менеджменту выступает Административная система. Пишем ее с заглавной буквы единственный раз и вовсе не ради особого уважения к ней, а потому, что убеждены: она заслуживает того, чтобы стать предметом отдельного научного изучения, ибо является классическим вариантом, своего рода «идеалом» нерыночного типа управления. Репрезентирующей ее страной выступал в свое время Советский Союз. [4] Сегодня, несмотря на господство рыночных отношений, в нашем обществе все еще сохраняются рудименты нерыночного типа управления.

Между двумя полюсами шкалы — менеджментом и административной системой — расположены промежуточные типы управления, в разных пропорциях соединяющие в себе

элементы и признаки как менеджмента, так и административной системы. Таковым является, например, феодальное управление. Его нельзя считать ни рыночным, ни административным, ибо ни о каком плановом хозяйстве, централизованном управлении и других свойственных административной системе вещах в те времена не шло и речи. [2]

Таким образом, управление — самая общая категория нашей науки, а менеджмент и административная система представляют экономико-культурные варианты ее в рыночном и нерыночном обществах соответственно.

Список использованных источников

1. Зборовский Г. Е.. Орлов Г. Г. Введение в социологию. Урал. ун-т, 1992.

2. Осипов Г. В. Социология. М., 1990. Основы социологии. Под общей редакцией А. Эфендиева. М., 1993.

3. Ядов В. А. Размышления о предмете социологии. Социс, 1990, № 2.

4.Ерушкина Л.В. Социология управления: Учебно-методическое пособие. – Нижний Новгород: Нижегородский госуниверситет, 2011. – 73 с.

УДК 316.77:338.48

К. Нікітенко,
магістрант гр. М-15-мз
Запорізької державної інженерної академії
Науковий керівник - В. Воронкова
д.філос.н., професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та управління проектами
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: valentina-voronkova@yandex

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність комунікативних технологій у розвитку туристичного бізнесу в умовах глобалізації обумовлюється тими об'єктивними процесами, що свідчать про якісні зміни в життєдіяльності сучасної людини. Це стосується, насамперед, зростання ролі туристичного бізнесу в системі суспільного виробництва в умовах ринку, посилення залежності соціалізації людини і реалізації нею свого потенціалу від туристської активності, а також змін у змісті й характері праці під впливом глобалізації соціально-економічних процесів і підвищення мобільності людини, що стимулює розвиток туристичної індустрії. Туристська діяльність людини та її результат обумовлюють вирішення таких важливих соціальних завдань, як повноцінне відтворення людини як біосоціальної істоти, надання особистості нових емоційних та естетичних вражень і засвоєння нею передових форм соціального досвіду. Актуальність теми удосконалення розвитку туристичного бізнесу в умовах ринку в тому, що подальший розвиток ринкових процесів в Україні, створення передумов для її успішної інтеграції у світове економічне співтовариство потребує суттєвих змін у визначенні пріоритетних форм, методів і напрямів діяльності в умовах глобалізації. Саме туризм найбільш суттєво впливає на розвиток політичних, економічних, соціальних, культурних відносин і міжособистісних стосунків у міжнародному масштабі, стає змістом та стилем життя для мільйонів людей в умовах інформаційного суспільства. Україна володіє різноманітними туристично-рекреаційними ресурсами, значним потенціалом для розвитку міжнародного туризму. Останніми роками і в Україні почали надавати все більше уваги розвитку туризму. Перспективи розвитку туристського комплексу України багато в чому залежать від посилення державного регулювання туристської сфери на

загальнонаціональному рівні, яке повинне поєднуватися з сучасною стратегією просування регіональних турпродуктів. З одного боку, сучасний стан туризму в Україні розцінюється як кризовий, пов'язаний з різким падінням досягнутих раніше об'ємів надання туристських послуг, скороченням матеріальної бази туристської галузі і значною невідповідністю потребам населення в туристичних послугах. З іншого боку, наголошуються високі темпи будівництва туристичних об'єктів, що відповідають найвищим світовим стандартам, значне зростання кількості числа туристичних організацій по всій території України. Тому туристичні підприємства для успішної роботи та зайняття своєї ніші на ринку послуг повинні використовувати удосконалення всіх сфер, починаючи від маркетингової діяльності і закінчуючи його рекламною діяльністю для того, щоб розпізнати, ідентифікувати і оцінити існуючий або прихований попит на туристичні послуги, які підприємство пропонує або може запропонувати, і спрямувати зусилля фірми на розробку, виробництво, розподіл, продаж і просування цих товарів і послуг. Достатньо суперечливе і складне перше десятиріччя становлення ринкових відносин у нашій країні, а також його кризові чинники зумовили, з одного боку, швидке насичення ринку туризму, збільшення кількості туристичних фірм, якісних та кількісних показників їхньої діяльності. З іншого - на туристичному ринку України явно переважає імпорт туризму, що суттєво зменшує його значення для розвитку національної економіки.

Останніми роками і в Україні почали надавати все більше уваги розвитку туризму. Перспективи розвитку туристського комплексу України багато в чому залежать від посилення державного регулювання туристської сфери на загальнонаціональному рівні, яке повинне поєднуватися з сучасною стратегією просування регіональних турпродуктів. Сучасний розвиток туризму в Україні характеризується наявністю глибоких протиріч в його організаційній структурі, в спрямованості розвитку, в стані якісних і кількісних характеристик. З одного боку, сучасний стан туризму в Україні розцінюється як кризовий, пов'язаний з різким падінням досягнутих раніше об'ємів надання туристських послуг, скороченням матеріальної бази туристської галузі і значною невідповідністю потребам населення в туристичних послугах. З іншого боку, наголошуються високі темпи будівництва туристичних об'єктів, що відповідають найвищим світовим стандартам, значне зростання кількості числа туристичних організацій по всій території України. Тому туристичні підприємства для успішної роботи та зайняття своєї ніші на ринку послуг повинні використовувати маркетингову діяльність, для того щоб розпізнати, ідентифікувати і оцінити існуючий або прихований попит на послуги, які підприємство пропонує або може запропонувати, і спрямувати зусилля фірми на розробку, виробництво, розподіл, продаж і просування цих товарів і послуг. Нині однією із найважливіших соціально-економічних галузей світової економіки є туризм. Саме туризм найбільш суттєво впливає на розвиток політичних, економічних, соціальних, культурних відносин і міжособистісних стосунків у міжнародному масштабі, стає змістом та стилем життя для мільйонів людей.

Україна володіє різноманітними туристично-рекреаційними ресурсами, значним потенціалом для розвитку міжнародного туризму, а отже має всі передумови, щоб увійти до найбільш розвинених у туристичному відношенні країн світу. Однак на цьому шляху існує багато проблем як прикладного соціально-економічного, так і науково-методологічного характеру. Достатньо суперечливе і складне перше десятиріччя становлення ринкових відносин у нашій країні зумовило, з одного боку, швидке насичення ринку туризму, збільшення кількості туристичних фірм, якісних та кількісних показників їхньої діяльності. З іншого - на туристичному ринку України явно переважає імпорт туризму, що суттєво зменшує його значення для розвитку національної економіки. Крім того, високий ступінь невизначеності ринкової ситуації, політична та міжнародна нестабільність, сезонні коливання попиту на туристичні послуги, посилення конкуренції, обмеженість ресурсів,

призводить до виникнення кризових явищ на туристичних підприємствах та підвищення складності їх управління. У цій ситуації значний інтерес для вітчизняних науковців та підприємців галузі становить сучасна маркетингова концепція управління, передові методи та форми маркетингового впливу на формування ринкового попиту, конкурентної позиції туристичного підприємства та образу країни як туристичної дестинації. За таких умов ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності туристичних підприємств як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку стає дієва система маркетингових комунікацій. Це складний та динамічний процес, який характеризується широким застосуванням різноманітних комунікаційних засобів, появою нових інструментів інформаційного маркетингового впливу. Запорукою успіху туристичної фірми на ринку стає її спроможність оптимально організовувати взаємодію багаточисельних елементів даної системи, визначати найбільш дієві та ефективні види маркетингових інструментів.

Список використаних джерел

1.Воронкова В.Г. Розвиток туризму як соціального і культурного явища в умовах глобалізації та крос-культурної комунікації / В.Г.Воронкова // Наукові записки Київського університету туризму, економіки та права .- К.: КУТЕП.- 2010.- № 8.- С.23-35.

УДК 005.2+338.24

Л. Осіпова,
магістрант групи МЕН-16-1мд
Запорізької державної інженерної академії
науковий керівник - В. Воронкова,
д.філос.н., професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та управління проектами
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: valentine-voronkova@yandex.ru

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЯК ФАКТОР ДОСЯГНЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

В умовах глобалізації соціально-економічних процесів і переходу в майбутньому до інформаційного суспільства управління проектами набуває особливої значущості для досягнення стійкого розвитку і подолання екологічної катастрофи. Проблеми стійкого соціально-економічного розвитку пов'язані з управлінням станом трьох взаємопов'язаних систем – людини, біосфери і соціально-економічної системи. Ключовою компонентою їх управління проектами функціонування і розвитку є людський фактор, який виступає в якості провідного суб'єкта і об'єкта змін, що відбуваються в суспільстві. Методологічна складність сприйняття концепції стійкого розвитку підсилюється таким чином, що мова йде про необхідність управління станом системного цілого (людина-природа-суспільство), зумовленого, в свою чергу, рівнями гомеостазу трьох ключових систем: 1) організму людини; 2) біосфери; 3) економіки. Для того, щоб триєдине системне ціле зберегло свою стійкість, необхідна підтримка стійкості кожної з перерахованих систем в контексті управління проектами. Для формування стійкості соціально-економічних систем необхідно: 1) досягнення конкурентоспроможності країн, до яких відносяться високорозвинуті країни; 2) досягнення високого рівня концентрації економіки, якої можуть досягнути країни з високою конкурентоспроможністю; 3) формування інтегрованих структур бізнесу, яких можуть досягнути країни з високою концентрацією економіки, на які впливають процеси глобалізації товарних і фінансових потоків. Таким чином, управління соціально-

економічним розвитком та досягнення стабільності в українському соціумі пов’язано з формуванням факторів: 1) політико-правових; 2) економічних; 3) соціокультурних; 4) технологічних. Умови досягнення стабільності в українському соціумі пов’язані з підвищенням ролі економічного фактору, який здійснює значний вплив на процес демократизації суспільства. Демократизація в суспільстві стає можливою у тому випадку, коли економічні зміни приводять до важливих змін в стратифікаційній системі суспільства, впливають на зменшення поляризації суспільства, сприяють економічному добробуту держави. Поняття стабільності означає формування високого рівня інституціоналізації, тобто формування і утвердження демократичних політичних інститутів, консолідацію демократії, співпрацю еліт, подолання кризи в суспільстві – кризи ідентичності, кризи легітимності, кризи участі, кризи проникнення, кризи вирішення конфліктів; подолання нестійкості – економічної, військово-політичної, демографічної, фінансово-економічної, міжцивілізаційної, моральної, що в цілому повинно привести до єдності, цілісності, конструктивності, ефективності, послідовності. Існуючі сьогодні соціокультурні інститути і технології управління повинні бути радикально реконструйовані, так як на наших очах народжується світ глобальної конкуренції, виникає нова хвиля міжетнічних і геополітичних зіткнень. О.Тоффлер в доробку «Метаморфози влади» відмічає, що на сьогодні важливо найшвидше адаптуватися до стрімких змін. Проте як досягти стабільного розвитку? Нинішнє суспільство – це інформаційне суспільство, яке викликане повсюдним розповсюдженням комп’ютерів, турбореактивної авіації, гнучких технологій. В інформаційному суспільстві формуються нові види сімей, стилі життя, нові форми політики, економіки і свідомості. Світ здається машиною, заповнюється нововведеннями, для сприйняття яких необхідний постійний розвиток пізнавальних здібностей. Символи «Третьої хвилі» - цілісність, індивідуальність і чиста, людська технологія. Провідну роль у цьому суспільстві набуває сфера послуг, наука і освіта, що сприяє народженню нової цивілізації, в якій комунікаційний зв'язок створює нові умови для повної життєдіяльності. Зверхновий час покликав до життя новий ресурс – інформацію, яка у ХХ1 столітті стає визначальною. З’явилося нове поняття «мережа», що сприяло виникненню мереженої економіки, мережевої логіки, нейтронної мережі, мереженого інтелекту, мереженого графіку. В умовах глобалізації соціально-економічних процесів і переходу в майбутньому до інформаційного суспільства режим управління набуває особливої значущості для досягнення стійкого розвитку і подолання екологічної катастрофи. Проблеми сталого соціально-економічного розвитку пов’язані з управлінням станом трьох взаємопов’язаних систем – людини, біосфери і соціально-економічної системи. Ключовою компонентою їх функціонування і розвитку є людський фактор, який виступає в якості провідного суб’єкта і об’єкта змін, що відбуваються в суспільстві. Методологічна складність сприйняття концепції стійкого розвитку підсилюється таким чином, що мова йде про необхідність управління станом системного цілого (людина-природа-суспільство), зумовленого, в свою чергу, рівнями гомеостазу трьох ключових систем: 1) організму людини; 2) біосфери; 3) економіки. Для того, щоб триєдине системне ціле зберегло свою стійкість, необхідна підтримка стійкості кожної з перерахованих систем. Для формування стійкості соціально-економічних систем необхідно: 1) досягнення конкурентоспроможності країн, до яких відносяться високорозвинуті країни; 2) досягнення високого рівня концентрації економіки, якої можуть досягнути країни з високою конкурентоспроможністю; 3) формування інтегрованих структур бізнесу, яких можуть досягнути країни з високою концентрацією економіки, на які впливають процеси глобалізації товарних і фінансових потоків. Таким чином, управління соціально-економічним розвитком та досягнення стабільності в українському соціумі пов’язано з формуванням факторів: 1) політико-правових; 2) економічних; 3) соціокультурних; 4) технологічних. Умови досягнення стабільності в українському соціумі пов’язані з підвищенням ролі економічного фактору,

який здійснює значний вплив на процес демократизації суспільства. Демократизація в суспільстві стає можливою у тому випадку, коли економічні зміни приводять до важливих змін в стратифікаційній системі суспільства, впливають на зменшення поляризації суспільства, сприяють економічному добробуту держави. Поняття стабільності означає формування високого рівня інституціоналізації, тобто формування і утвердження демократичних політичних інститутів, консолідацію демократії, співпрацю еліт, подолання кризи в суспільстві – кризи ідентичності, кризи легітимності, кризи участі, кризи проникнення, кризи вирішення конфліктів; подолання нестійкості – економічної, військово-політичної, демографічної, фінансово-економічної, міжцивілізаційної, моральної, що в цілому повинно привести до єдності, цілісності, конструктивності, ефективності, послідовності. Існуючі сьогодні соціокультурні інститути і технології управління повинні бути радикально реконструйовані, так як на наших очах народжується світ глобальної конкуренції, виникає нова хвиля міжетнічних і геополітичних зіткнень. О.Тоффлер в доробку «Метаморфози влади» відмічає, що на сьогодні важливо найшвидше адаптуватися до стрімких змін. Проте як досягти стабільного розвитку? Нинішнє суспільство – це інформаційне суспільство, яке викликане повсюдним розповсюдженням комп'ютерів, турбореактивної авіації, гнучких технологій. В інформаційному суспільстві формуються нові види сімей, стилі життя, нові форми політики, економіки і свідомості. Світ здається машиною, заповнюється нововведеннями, для сприйняття яких необхідний постійний розвиток пізнавальних здібностей. Символи «Третьої хвилі» - цілісність, індивідуальність і чиста, людська технологія. Провідну роль у цьому суспільстві набуває сфера послуг, наука і освіта, що сприяє народженню нової цивілізації, в якій комунікаційний зв'язок створює нові умови для повної життєдіяльності. Зверхновий час покликав до життя новий ресурс – інформацію, яка у XX1 столітті стає визначальною. З'явилося нове поняття «мережа», що сприяло виникненню мереженої економіки, мережевої логіки, нейтронної мережі, мереженого інтелекту, мереженого графіку. Ризики локальних організацій загострюють ризики глобальної оргсистеми, що приводить до тотальних ризиків. На початку XXI століття виникла ціла низка проблем, пов'язаних з загостренням дезорганізації, що потребує необхідності прийняття заходів по зниженню ризиків в контексті управління проектами. Хаос в нашому суспільстві є наслідком відсутності порядку, дисципліни, організованості, відповідальності, а порушення в соціальній системі зводяться до розхитування системи, дезінтеграції, суперечності, руйнації порядку; появи патології в організаційних відносинах, патології в управлінських рішеннях, патології в управлінських командах. Ми живемо в такий час, який потребує оригінального і новаторського підходу до питань управління проектами, тому концепція управління проектами – це досягнення стабільності в сучасному суспільстві, подолання хаосу і дезорганізованості на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку інформаційного суспільства [Текст] / В. Г. Воронкова // Гілея : науковий вісник: зб. наук. праць. – К.: Вид-во УАН ТОВ "НВП" "ВІР", 2015. – Вип. № 93(2). – С. 174-179.

2. Пунченко О. П. Фреймы для репрезентации современного этапа цивилизационного развития [Текст] / О. П. Пунченко // Философия и социальные науки: Научный журнал. – Минск : Белорусский государственный университет. – 2014. – №2. – С.26-30.

3.Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії / М. Ю.Максименюк, В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб.наук.пр.] – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016. - випуск №66. - С.266 - 278.

УДК 631.15

С. Петрашку,
аспирант, специалист по евроинтеграции и экономической мобильности
Молдовский государственный аграрный университет,
Молдова

ОСНОВЫЕ МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ В ПРЕДПРИЯТИЯХ

В новых условиях необходимо широко использовать принципы и методы проектирования организации управления на основе системного подхода. На успешную деятельность предприятия также влияет и организация управления предприятием, какие принципы, методы и системы управления используются предприятием, а также эффективность использования этих систем, методов и принципов.

В нынешнем времени необходимо научиться жить в условиях рыночной экономики, одним из основных правил является опытные управленцы. Необходимо выделить, проверить и разобрать все элементы организации, а так же методы управления на предприятии, которые в конечном итоге и будут являться залогом достижения поставленных целей, на которых можно в дальнейшем осуществлять воздействие на объект управления, а так же выполнять функции управления организацией. Методы занимают особое место в управлении. На их базе происходит взаимное обогащение его теории и практики. Отвечая на вопрос, как выполнять ту или иную управленческую работу, методы позволяют сформировать систему правил, приёмов и подходов, которые сокращают затраты времени и другие ресурсы на целостную реализацию. Вместе с этим позволяет увеличивать знание об управлении и о закономерностях протекающих в нём процессов и явлений при использовании системы методов благодаря изучению новых проблем управления, а так же способствует непосредственному развитию теории управления. В практике управления одновременно применяют различные методы и их сочетания. Все методы управления органически дополняют друг друга и находятся в постоянном динамическом равновесии.Направленность методов управления всегда одна и та же - они направлены на людей, осуществляющих различные виды трудовой деятельности – на персонал организаций (предприятий, компаний, фирм).

Методология – учение о том, какими должны быть методы, каким критериям они должны отвечать, на каких принципах основаны и по каким направлениям развиваются. Необходима классификация методов управления, так как они отличаются большим многообразием. Положены в основу классификации: содержание методов, направленность методов и организационная форма.

Управление представляет собой деятельность по реализации и закономерности рынка, а содержание методов управления тесно связано с этим. [3]

Таблица 1. Содержание и построение метода управления предприятием

Метод построения	Содержание метода
Разделение по функциям	Каждой функции управления соответствует своя структурная единица
Разделение по группам (категориям) потребителей	Управленческие подразделения (по снабжению, разработке и производству продукции, ее реализации) формируются в соответствии с требованиями каждой группой потребителей
Разделение по производимой продукции (по номенклатуре	Каждая управленческая единица специализируется на определенном товаре или групп

товаров)	товаров
Разделение по этапам производства	Для каждого этапа производства формируется управленческая единица
Разделение по географическому положению	Филиалы в разных географических зонах, как независимые управленческие единицы
Разделение по рабочим сменам	Администрация каждой смены имеет свои функции и программу работы
Метод комбинированного разделения	Использование различных методов управления

Источник: [3]

Различаются следующие методы управления:

✓ Экономические методы управления- представляет собой систему приемов и способов воздействия на исполнителей с помощью конкретного соизмерения затрат и результатов (материальное стимулирование и санкции, зарплата, финансирование и кредитование, себестоимость, прибыль, цена). Помимо сугубо личных целей, участник процесса преследует и общественные, и групповые цели.

Система заработной платы и премирования выступает в качестве основных методов управления, которая должна быть максимально связана с результатами деятельности исполнителя. Результаты деятельности менеджера в сфере ответственности или с результаты деятельности всей фирмы целесообразно связаны с оплатой труда менеджера.

✓ Социально-психологические методы управления.

Люди являются участниками процесса управления. Социальные отношения, важны и связаны с другими методами управления.

✓ Организационно-распорядительные методы управления.- это методы прямого воздействия, носящие директивный и обязательный характер, которые основываются на дисциплине, ответственности, власти и принуждении. Выделяются такие как:оорганизационноепроектирование,регламентирование,нормирование.

Конкретные лица и конкретные даты исполнения не указываются. Указываются конкретные исполнители и сроки выполнения при распорядительных методах (приказ, инструктаж, распоряжение). На типовых ситуациях основаны организационные методы, а к конкретным ситуациям относятся распорядительные методы и основываются на организационных. Организационный регламент состоит в установлении правил, определяющие содержание и порядок организационной деятельности (положение о предприятии, устав фирмы, внутрифирменные стандарты, положения, инструкции, правила планирования, учета и т.д.). Организационное нормирование включает в себя нормы и нормативы расходов ресурсов в процессе деятельности фирмы.

Распорядительные методы реализуются в форме: приказа, постановления, распоряжения, инструктажа, команды, рекомендации.

Управление производством осуществляется на основе правовых норм, которые касаются организационных, имущественных, трудовых и иных отношений в процессе производства.

✓ Правовые методы управления– содержат в себе совокупность способов воздействия субъекта управления на объект управления с помощью правовых норм, правовых отношений и правовых актов. Методы управления должны быть двусторонне направлены, как на стремления менеджеров, так и на их исполнителей. Основой методов управления является постоянное обучение работников и тесная связь между ними. При том, что исполнитель имеет свои личностные особенности, а при таких характерных черт каждое предприятие приобретает оригинальность и неповторимость. Методы управления проявляются посредством функций менеджмента, и заключаются в том, как менеджер планирует,

организовывает, мотивирует и контролирует все процессы деятельности на предприятии.

Различают следующие методы управления по содержанию и направленности: административные, экономические, социально психологические, правовые, демографические и естественно-технические. По организационным формам методы управления классифицируются на: единоличные, коллегиальные, коллективные, комбинированные.[6]

Направленность методов управления ориентирована на систему (объект) управления. Это может быть как предприятие в целом, так и отдельное его подразделение (отдел, департамент и т.п.). Также это может быть функция предприятия (производство, маркетинг, инновация, финансы, информация) либо функция менеджмента (планирование, организация, мотивация и контроль). [1]

Содержание методов управления – это специфика приемов и способов воздействия на управляемый объект.

Все методы можно объединить в три группы:

- ✓ методы принуждения (административные);
- ✓ методы побуждения (экономические);
- ✓ методы убеждения (социально-психологические).

Благодаря применению методов управления, возможно обеспечить:

1. организованность;
2. целеустремленностьколлектива;
3. оперативность и своевременность принимаемыхрешений;
4. четкость и слаженность работыперсонала;
5. распорядительность, гибкость, дисциплинированность и инициативность.

На сегодняшний день,напервостепенными звеньями являются экономические и социально-психологическиеметодыменеджмента. А вспомогательнымистановятсяадминистративные методы, они занимают второстепенное место.

Экономические методы управления — это совокупность средств и инструментов, с помощью которых осуществляется целена-правленное воздействие на внутренние переменные предприятия (цели, задачи, структуру, технологии и людей) для создания благоприятных экономических условий обеспечения его эффективного функционирования и развития в рыночной экономике. Прежде всего об экономических методах, состоящие из:

- хозяйственногорасчета;
- стимулирования;
- ценовой политики и механизмов ценообразования;
- финансирования.

Экономический механизм менеджмента включает основные функции и методы управления хозяйственной деятельностью предприятия, ориентированные на повышение производительности и эффективности производства при постоянной адаптации деятельности предприятия в целом к изменению конъюнктуры рынка и поведения всех его участников.

Выводы:

На наш взгляд, никакие мероприятия по совершенствованию системы управления на уровне предприятия не будут совершенны и целостны без создания тех макроэкономических условий, которые благоприятны для развития промышленности в целом.

Список использованных источников

1. Армстронг Майкл. Основы менеджмента. Как стать лучшим руководителем. Серия «Учебники и учебные пособия» Ростов-на-Дону: «Феникс», 1998

2. Байделл Т. Как улучшить управление организацией. - М.: Инфра-М, 2005.

3. Гольдштейн Г.Я. Основы менеджмента, Таганрог, 2007.

УДК 338.2.331

О. Повстин,
к.е.н., доцент, завідувач кафедрою права та менеджменту у сфері цивільного захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,
м. Львів
e-mail: ogooks@i.ua

КЛАСТЕРІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ІНОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД

Розвиток глобалізаційних процесів призвів до якісних змін у всіх сферах життя суспільства. Глобалізація світу є багатовекторним процесом, що базується на технологічному прогресі, розвитку міжнародної інфраструктури, змінах в телекомунікаційних технологіях та посиленні міжнародних зв'язків.Слід зазначити, що посилення міжнародної конкуренції відбувається, не лише у виробничій сфері, аі у всіх соціальних системах.

Освіту, слід розглядати, як один з найдавніших і найважливіших соціальних інститутів суспільства, який представлений не лише сукупністю навчальних установ та науково-викладацьким складом, що виконує свої функції. Крім того — це сукупність концепцій, ідей, встановлених правил поведінки для учасників освітнього процесу.

«Нова економіка» являє собою економічну інфраструктуру, яка, головним чином, характеризується переважанням нематеріальних активів (послуг і технологій), і зниженням ролі матеріальних активів. Сучасна економіка є економікою знань, економікою нових інформаційних технологій, економікою більш динамічних бізнес-процесів, які забезпечують конкурентоспроможність компаній на світовому ринку.

Новому змісту економічних процесів повинен відповідати оновлений зміст освіти та організації навчально-виховного процесу з врахуванням європейських цінностей, сучасних ринкових економічних умов, здобутків науково-технічного прогресу, необхідних умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина. Висока додана вартість продукції визначається не лише основними матеріальними витратами на її виготовлення, але й рівнем вкладеного у неї знання. Також важливим є той факт, що інноваційні процеси повинні мати місце не лише у сфері надання освітніх послуг, але й стосуватись менеджменту галузі.

Світовий досвід віддзеркалює значні зміни в організації виробництва як на національному, так і на міжнародному рівнях. Розподіл економіки на сектори або галузі поступово відходить у минуле. Все більше , структуризація економічних процесів та їх аналіз відбувається через призму кластерів. Кластерна модель соціально-економічного розвитку поступово перетворюється в провідну концепцію світової економіки.Кластерний розвиток економіки країни є однією з характерних ознак сучасної інноваційної економіки.

Поняття «кластеризація» вперше почало використовуватись у 50-х роках минулого століття переважно в промисловій галузі, а наприкінці XX століття стає розповсюдженим явищем і в соціальній сфері. Засновником кластеризації слід вважати Майкла Портера, за його визначенням, «кластер»" – це група географічноблизьких взаємопов'язаних компаній (постачальники і виробники) і пов'язаних з ними установ, які формують певну інфраструктуру (освітні заклади, органи державного та місцевого управління, транспортні компанії, комунікаційні центри) у певній сфері і характеризуючись спільністю діяльності та взаємодоповнюючи ода одну[1].

Кластер являє собою індустріально-логістичний комплекс, сформований на основі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників і

споживачів, пов'язаних технологічним ланцюгом. Географічний розмір кластера залежить від територіального розташування його учасників. Кластери формуються в різних галузях економіки.

На думку Куценко В.І. кластер являє собою більш складнеявище, аніж просте об'єднання закладів, організацій, підприємств дляспільної маркетингової діяльності, чи проведення узгодженої політики. Зокрема в освіті- кластер передбачає більшглибоку технологічну кооперацію учасників на основі участі в системі накопиченнявартості. При цьому навчальні заклади не лише включаються у процескооперування, але й конкурують один зодним, вибірково в окремих напрямках[2].

Освітній кластер, за визначенням Є. Р. Чернишової, – це мережа постачальників, виробників і споживачів освітніх послуг і технологій, а також елементів освітньої інфраструктури, діяльність яких ґрунтується на позитивних синергетичних ефектах освітньої агломерації (мережних технологіях, інтеграції знань та умінь, близькості споживача та виробника освітніх послуг тощо) [3].

Отже, освітній кластер – це група взаємопов'язаних компаній і організацій, які діють у сфері освіти і націлені на досягнення спільної мети. Ефективність такої співпрацізалежить від швидкостіобміну інформацією, спільним використаннямнакопичених ресурсів, впровадженням інновацій в освітній процес. Разом з тим, однією з цілей функціонування науково-освітнього кластеру є якість освітніх послуг та розвиток науки.

Прикладом освітнього кластера може слугувати взаємодія навчальних закладів, суб'єктів господарювання та органів державної влади або місцевого самоврядування. Так, на базі Черкаського державного бізнес–коледжа, завдяки об'єднанню з Київським національним університетом технологій та дизайну, створено науково-освітній кластер. Навчаючись у Черкасах – за програмою столичного університету та зі столичними викладачами – черкаська молодь зможе отримати освіту бакалавра або магістра за 7 спеціальностями, а виробничу практику пройти на підприємствах Києва, Дубліна, Варшави та Риги.Ініціатором створення першого в Україні освітнього кластеру став директор Черкаського державного бізнес-коледжу Олег Куклін, який уже отримав авторське свідоцтво назапочатковану ідею, щопідтверджує впровадження інновацій в освіті.

Серед головних завдань функціонуваннянауково-освітнього кластерує:

• об'єднання інтелектуальних, фінансових та матеріально-технічних ресурсів учасників науково-освітнього кластера - суб'єктівосвітньої, наукової та виробничої сфери;

• розроблення та організація експериментальної перевірки концептуальної моделівзаємодії закладів післядипломної освіти та інших суб'єктів освітньої, наукової та виробничої сфер в умовах науково-освітнього кластера;

• розроблення концептуальних, нормативно-правових документів щодо розвитку кластерних механізмів взаємодіїзакладів післядипломної освіти та інших суб'єктів освітньої, наукової та виробничої сфер в умовах науково-освітнього кластера;

• впровадження результатів наукових досліджень;

• розвиток кадрового потенціалу учасників проекту;

• оприлюднення результатів наукових досліджень (крім випадків, якіпов'язаніз дотриманнямумов конфіденційності) на конференціях, семінарах та у наукових виданнях [4].

Інноваційний підхід у кластеризації освітнього простору передбачає широке впровадження нових інформаційних технологій в освітній процес. Вітчизняні дослідники виділяють наступні переваги від впровадження останніх [5]:

- підвищення якості навчання та підготовки фахівцівіз використанням ІТ у навчальному процесі;

- розробка нових технологій навчання, що сприяють підвищенню мотивації та активізації пізнавального процесу під час навчання;

- забезпечення непевності та доступності навчального процесу;
- перевірка отриманих знань на практиці, моделювання реальних ситуацій;
- покращення розробки, новизни й доступності навчальних матеріалів;
- автоматизація навчального процесу, перевірка знань, контролю відвідуваності та дотримання навчальних програм;
- надання батькам інформації про відвідування та успішність учнів у реальному часі;
- незалежне оцінювання якості навчання, рівня викладання, якості навчальних програм та матеріалів;
- автоматизоване врахування та аналіз використання нових напрямів і методів у навчальному процесі.

Однією з проблем реалізації проектів пов'язаних з створенням науково-освітніх кластерних структур є відсутність законодавчої та методичної баз розвитку кластерної політики в країні.

Створення освітніх кластерів має позитивно вплинути на технологічний рівень економіки, а звідси на зростання реальних доходів населення. Адже, як відмічено вище, освітній кластер включає не лише навчальні заклади, а йнауково-дослідні інститути, венчурні фірми, злагоджена робота яких дозволяє ефективно використовувати ресурси, зосереджені в них[2].

Список використаних джерел

1. Портер М. Международнаяконкуренция. – М.: Международныеотношения, 1993. – 896 с.; Региональнаяэкономика. – М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 519 с.

2. Куценко В.І. Кластеризація в контексті формування людиноорієнтованої парадигми розвитку освіти \ Електронний ресурс: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/ttmuo/2009_2/09kutope.pdf.

3. Чернишова Є. Р. Освітні кластери як шлях підвищення конкурентоздатності навчальних закладів системи післядипломної педагогічної освіти / Є. Р. Чернишова; НАПН України; Ун-т менедж. освіти. — К. : Педагогічна думка. — 2012. — 472 с.

4. Електронний ресурс: https://www.sites.google.com/site/clusterumo1/]

5. Гуревич Р.С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті/ Р.С.Гуревич, М.Ю.Кадемія, М.М. Козяр; за ред.. член.-кор. НАПН України Р.С. Гуревича. – Львів: Сполом, 2012 – 506с.

УДК 338.012

І. Похильченко,
магістрант групи ПТБ-16-1мд.
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: irina-pohilchenko@mail.ru

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

На сучасному етапі розвитку національних економік та окремих підприємств досить гостро стоять екологічні проблеми. В багатьох країнах саме екологічні проблеми досягають рівня соціально-економічних, саме це і створює необхідність екологізації інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність є одним із головних інструментів забезпечення конкурентоспроможності національних економік і окремих підприємств, а її ефективність підтверджена досвідом економічно розвинених країн. Інноваційна діяльність – це це діяльність, що спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентноздатних товарів та

послуг. Процеси екологізації у своїй більшості потребують фінансових й інших витрат. Тому політика екологізації інноваційної діяльності має бути економічно зваженою. Для запобігання неефективних фінансових вкладень слід обґрунтовано обирати напрями стимулювання екологізації інноваційної діяльності з урахуванням реакції підприємств і ринку на заходи щодо екологізації.

Досліджуване підприємство ПАТ «Запоріжсталь» знаходиться в одній з найбільших промислових лідерів країни, в Запорізькій області. Запорізька область займає вигідне економіко-географічне положення. Вона розташована у південно-східній частині України і межує з Херсонською, Дніпропетровською, Донецькою областями. Південні кордони області омиваються водами Азовського моря, берегова лінія якого в межах області перевищує 300 км.

Запорізька область входить до числа регіонів України, які складають основу її індустріального та аграрного потенціалу. Посідаючи дев'яте місце в Україні за чисельністю населення, область тримає 2 місце за обсягом виробництва валової доданої вартості у розрахунку на одного мешканця після м. Києва.

Запорізька область входить до числа промислових лідерів країни, посідаючи перше місце серед регіонів за обсягом промислового виробництва у розрахунку на душу населення та одного працюючого у промисловості.

Промислове зростання регіону триває вже шостий рік поспіль і спостерігається практично у всіх галузях господарського життя.

В області зосереджені практично всі основні галузі промисловості, серед яких провідне місце займають електроенергетика, металургія, машинобудування, металообробка та хімія. Основу промисловості регіону складають металургійний та енергетичний комплекси, де виробляється 12,1% загального обсягу чавуну, 14% сталі, 15,6% готового прокату, 11,9% коксу, 26,5% електроенергії в Україні. Саме в металургійній промисловості одним з найбільших підприємств є МК «Запоріжсталь».

ПАТ «Запоріжсталь» - підприємство з повним металургійним циклом, яке займає лідируючі місця по виробництву сталі в Україні, обсягами експорту, постачання валюти, а також податкових відрахувань. У 2015 році комбінат перерахував до бюджетів усіх рівнів близько 2,5 млрд. гривень, що перевищує показники 2014 року на 73%.

«Запоріжсталь» одне з небагатьох підприємств в економіці України, яке в умовах кризи змогло зберегти виробництво і продовжити модернізацію з використанням сучасних прогресивних і відповідають всім світовим стандартам природоохоронних технологій.

Проектні потужності комбінату дозволяють виробляти близько 6,3 млн тонн агломерату, 4,2 млн тонн чавуну, 4,07 млн тонн сталі, порядку 3,7 млн тонн гарячого прокату, і порядку 1,2 млн тонн холодного прокату.

Завдяки постійній роботі по підвищенню ефективності виробництва ПАТ «Запоріжсталь» в 2015 році збільшив виробництво чавуну на 19%, сталі - на 5%, прокату на 3% в порівнянні з 2012 роком.

Унікальне географічне положення дає ПАТ «Запоріжсталь» логістичні переваги за рахунок близькості до джерел сировини і до портів.

ПАТ «Запоріжсталь» здійснює поставки в основні металоспоживаючі країни. У 2015 році комбінат відвантажив близько 3 млн 725 тис. тонн продукції в 51 країну світу.

Комбінат системно модернізує виробничі потужності, приділяючи особливу увагу питанням екології. Найбільші програми зачіпають аглодоменне і прокатне виробництва. За останні кілька років на підприємстві ввели в експлуатацію нову лінію безперервного солянокислотного травлення в цеху холодної прокатки № 1, модернізували доменну піч № 4, оснастили сучасними газоочисткиагломашини №№ 1-5, а будівництво газо-

очисткиагломашини № 6 увійшло в завершальну стадію. У 2016 році на «Запоріжсталі» приступили до масштабної реконструкції доменної печі № 3.

Висока якість продукції підприємства підтверджується попитом на неї на внутрішньому й зовнішньому ринках. Вона затребувана більш ніж в 50 країнах світу (Туреччина, Італія, Польща, Росія, Сирія, Ізраїль, Болгарія, Ефіопія, Нігерія та інші), але стратегічним напрямком збутової політики комбінату залишається український ринок.

Для реалізації поставлених цілей ВАТ «Запоріжсталь» послідовно вирішує стратегічні завдання: вироблення високоякісної металопродукції, що задовольняє потребам клієнтів; модернізація й реконструкція основних виробничих фондів; впровадження передових технологій і інновацій; досягнення лідируючих позицій в галузі виробництва, керування й організації бізнес-процесів; забезпечення промислової безпеки, здоровіших і безпечних умов праці; скорочення техногенного впливу на навколишнє середовище.

МК «Запоріжсталь» веде активну модернізацію та реконструкцію існуючого обладнання, впроваджує інновації, постійно збільшуючи обсяги та ефективність виробництва, підвищуючи якість продукції, скорочуючи витрати. Пріоритетними напрямками техпереозброєння є: енерго- та ресурсозбереження; підвищення якості та розширення сортаменту металопродукції; збільшення виробництва продукції; захист навколишнього середовища.

В 2012-2013 році комбінатом було реалізовано такі інвестиційні проекти: введення в дію базового складу вугілля в комплексі установки ПВП в доменному виробництві; реконструкція агломашини № 1 з будівництвом нової ефективної газоочисної установки.

На даний момент МК «Запоріжсталь» продовжує розвиватися і реалізує наступні модернізаційні проекти:

1) Будівництво нової лінії солянокислотного травлення з установкою регенерації соляної кислоти. Введення в експлуатацію нової лінії солянокислотного травлення і УРСК дозволить скоротити на 83 % викиди пари сірчаної кислоти і повністю ліквідувати скиди комбінату в річку Дніпро від цеху холодної прокатки, а також збільшити обсяг виробництва трубного металопрокату на 212 тис. т / рік; в результаті процесу регенерації соляної кислоти побічним продуктом буде виробництво 16,8 тис. т / рік оксиду заліза , який дозволить частково замінити шихту при виробництві агломерату на комбінаті. Бюджет проекту складає 730 млн. грн.

2) Відновлювальний ремонт ДП-4. Проектом реконструкції передбачено нові системи аспірації ливарного двору і підбункерного приміщення, заміна використання природного газу на пиловугільне паливо. У результаті реконструкції ДП- 4 збільшиться продуктивність печі до 1112 тис. тонн чавуну на рік (з 1052 тис. т). Аспіраційна установка ливарного двору і підбункерного приміщення печі включає в себе укриття жолобів і місцеві відводи пилогазової суміші з очищенням в рукавному фільтрі, який забезпечує ступінь очищення до європейських нормативів. Інвестиції складуть близько 600 млн. грн.

3) Реконструкція газоочисткиагломашини № 2. Реконструкція газоочистки дозволить знизити вміст пилу до 50 мг/м3; сірчистого ангідриду - до 400 мг/м3; а також дозволить поетапно знижувати скидання шламових вод від оборотного циклу аглофабрики . Завдяки даному заходу екологічна обстановка в м. Запоріжжя покращиться. Бюджет проекту становить 80 млн. грн. Окрім цього Комбінат «Запоріжсталь» в п'ятий раз провів екологічну акцію «Врятуємо Дніпро разом!». В рамках цієї екологічної ініціативи 5 листопада 2016 року в Дніпро випустили близько 10 тисяч молодих особин, риби, зібрали з дна річки близько 500 кілограмів сміття, а з берегової лінії - близько 16 тонн.

В акції «Врятуємо Дніпро разом!», яка проходила паралельно з волонтерської ініціативою «Чисте місто», взяли участь 1100 запорожців: студентів, представників громадських організацій, небайдужих городян, співробітників Обласної федерації підводного

полювання, дайвінгу та рибальства, міської організації товариства мисливців і рибалок і національного заповідника «Хортиця».

Також у своїй діяльності ПАТ «Запоріжсталь» дотримується принципів корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку.

Основні напрямки соціальної політики підприємства - постійне підвищення рівня життя працівників підприємства, створення умов для повноцінної праці і відпочинку, адресна та благодійна допомога малозабезпеченим та нужденним, якісне медичне обслуговування.

Соціальні програми МК «Запоріжсталь » включають в себе підтримку працюючих співробітників та ветеранів комбінату, можливість оздоровлення та санаторно-курортного лікування, організацію літнього відпочинку та оздоровлення дітей запоріжсталівців, підтримку молодіжних ініціатив, надання матеріальної допомоги тим, які йдуть у відпустку, премії до святкових дат, участь у спортивних та культурних заходах і багато іншого.

Один із соціальних пріоритетів МК «Запоріжсталь» - турбота про ветеранів комбінату. Підприємство матеріально підтримує непрацюючих пенсіонерів - це щомісячні виплати, виплати до державних свят і до дня літньої людини. Ветерани комбінату можуть відпочивати і оздоровлюватися в санаторії- профілакторії та пансіонаті. Також «Запоріжсталь » на постійній основі підтримує свої ветеранські організації.

Комбінат проводить ряд заходів соціальної спрямованості за допомогою Палацу культури металургів, дитячого оздоровчого центру «Супутник», спортивного комплексу, яхт-клубу, пансіонату «Металург», бази відпочинку « Надія», санаторію-профілакторію на о. Хортиця та молодіжного табору «Бригантина».

Можна зробити висновок, що металургійний комбінат «Запоріжсталь» на даному етапі свого розвитку веде активну соціальну, екологічну, економічну та інвестиційну діяльність, яка здійснює позитивний вплив на розвиток Запорізького регіону.

Список використаних джерел

1. *[Електронний ресурс]: http://www.zaporizhstal.com*
2. *[Електронний ресурс]: http://smida.gov.ua/*
3. *Майорова, Т.В. Інвестиційнадіяльність: Навчальнийпосібник/Т В Майорова. — К.: Центр навчальноїлітератури, 2004. — 376 с*
4. *[Електронний ресурс]: http://www.investmentzp.org*

УДК 364.042

А. Пшенічнікова,
студентка кафедри суспільних наук і міжнародних відносин
Дніпропетровського національного університета ім. О. Гончара
e-mail: nastyap1010@mail.ru
науковий керівник - Л. Пірог,
к.соц.н., доцент кафедри соціальної роботи
Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара,
м. Дніпро
e-mail: visnukDNU@i.ua

ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ В РАМКАХ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ

Постановка проблеми. Соціальний супровід, як одна із технологій соціальної роботи, був впроваджений у практику роботи з сім’ями і окремими клієнтами наприкінці 90-х рр.

XX ст. Технологія соціального супроводу вперше розроблена спеціалістами Державного інституту розвитку сім'ї та молоді як своєрідна модель соціальної підтримки сім'ї, яка бере на виховання дитину, позбавлену батьківського піклування. В її основу закладено модель «ведення випадку» або «соціальної роботи з індивідуальним випадком», що широко використовується в практиці соціальної роботи в зарубіжних країнах [2, с.4]. Сьогодні термін «соціальний супровід» активно використовується у різних напрямках педагогіки, психології, соціології та трактується по-різному.

Згідно Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»,поняття «соціальний супровід» визначається як вид соціальної роботи, спрямованої на здійснення соціальних опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу [1]. Реалізація соціального супроводу незалежно від об'єкта соціальної підтримки передбачає здійснення послідовних етапів: діагностику проблеми, планування, надання соціальної допомоги, оцінку отриманих результатів. В умовах перманентного реформування системи соціального захисту населення методи, форми соціальної роботи постійно перебувають у процесі розвитку, що вимагає вдосконалення алгоритму реалізації соціального супроводу, зокрема етапу планування.

Мета статті - *здійснити теоретичний аналіз досліджень, присвячених визначенню сутності процесу планування соціальної допомоги в рамках соціального супроводу.*

Аналіз досліджень і публікацій. Сучаснідослідники розглядають соціальний супровід як оптимальну форму соціальної підтримки людини, яка потрапила у несприятливу життєву ситуацію (О. Безпалько, І. Звєрєва, А. Капська, Г. Лактіонова, І. Манохіна, С. Харченко та ін.). У процесі соціального супроводу клієнта забезпечується, перш за все, ефект соціального розвитку – досягнення оптимальної форми соціальної компетентності, яка робить людину здатною впливати на свої життєві обставини і на саму себе (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Жаровцева, О. Кононко, І. Рогальська та ін.).Аналізу алгоритму реалізації соціального супроводу присвячені роботи А. Капської, Н. Комарової, І. Пєши, Т. Серги. Науковці зазначають, що дуже часто на практиці «план соціального супроводу» визначається як письмовий документ, що регламентує порядок виконання роботи та відповідальність сторін. В той же час процес планування, що передує створенню такого документа, не береться до уваги. Ефективне планування передбачає виконання послідовних певних дій, які потребують детального аналізу.

Виклад основного матеріалу. Широке запровадження соціального супроводу як технології соціальної роботи потребує аналізу складових такої діяльності. Типовий алгоритм реалізації соціального супроводу налічує декілька етапів, одним із яких є планування соціальної роботи. Планування – це процес, під час якого ретельно добираються дії і засоби, спрямовані на досягнення певної мети, розв'язання тієї чи іншої проблеми. Планування має передувати не лише безпосередньому наданню соціальної допомоги, але й оформленню документації, яка її регламентує.

А. Капська та І. Пєша визначають таку структуру планування соціальної допомоги в рамках соціального супроводу:

1) визначення проблеми, яку необхідно вирішити, або потреби, яку необхідно задовольнити (виявлення проблеми);

2) зібрання та аналіз інформації з метою з'ясування характеру і причини проблеми або потреби, а також актуалізація ресурсів і сильних сторін сім'ї, що можна використати для вирішення проблеми (оцінка);

3) з'ясування бажаних результатів, на досягнення яких будуть спрямовані зусилля (формулювання мети і завдань);

4) розглядання можливих дій, реалізація яких може призвести до бажаних результатів, порівняння різних підходів, обрання найбільш ефективного;

5) вирішення, хто і коли буде реалізовувати кожну дію;

6) оцінка реалізації запланованих дій (оцінка ефективності).

План супроводу повинен бути структурованим, визначеним у часі та безперервним. Крім того, він має розроблятися з урахуванням отриманої в ході оцінки інформації та містити опис короткострокових і довгострокових цілей, завдань та етапів їх вирішення[2, с. 38].

Щодо мети соціального супроводження, вона повинна відображати бажаний результат, тобто той ідеальний варіант розв'язання життєвої проблеми клієнта або сім'ї, досягнення якого забезпечується відповідними діями. Відповідно до мети ставляться завдання, обираються види діяльності, послуг, які мають бути внесені до плану роботи. У процесі соціального супроводу, відповідно до життєвих обставин, мета може змінюватися або корегуватися, згідно з потребами або проблемами. Відповідно, при зміні мети, має здійснюватися корекція завдань та видів діяльності.

Щодо завдань планування соціальної роботи, вони повинні фіксувати бажані результати, що забезпечують вирішення однієї або кількох проблем чи задоволення однієї або кількох потреб, які були виявлені під час оцінювання. Таким чином, вирішення завдань має сприяти вирішенню конкретних проблем і задоволенню потреб клієнта. Щоб досягти реальних змін, завдання мають базуватися на оцінці потреб клієнта чи сім'ї. Формулювати завдання соціального супроводу необхідно таким чином, щоб їх виконання і реалізацію можна було простежити і виміряти. Це дозволяє в ході поточного або підсумкового оцінювання мати змогу визначити, чи досягнуто бажаного результату чи ні. При формулюванні завдань необхідно враховувати ті показники, які демонструють їх досягнення і за якими одночасно спеціаліст і клієнт зможуть визначити ефективність виконаної роботи.

Завдання мають бути обмеженими у часі: для виконання кожного із них має бути встановлений реальний термін, що також може виступати кількісним показником в оцінюванні [3].

Досліджуючи процес соціального супроводу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, І. Манохіна визначає такі вимоги до мети та завдань планування соціальної роботи в рамках соціального супроводу: відповідність потребам; конкретність, реальність та вимірюваність; орієнтація на сучасний стан справ; позитивність та спрямованість на розвиток; зрозумілість; відповідність можливостям соціального працівника та клієнта, його ціннісним установкам [4].

Щодо планування заходів, соціальний працівник повинен визначити конкретні кроки, які мають бути впроваджені з метою вирішення кожного конкретного завдання соціального супроводу. Планування дій має передбачати: поетапну реалізацію кожного завдання; містити відповіді на питання: що треба зробити, в якому порядку, хто, де, коли це має зробити; плануватися спільно з клієнтом; передбачати реальний термін реалізації.

Останній етап планування передбачає детальний опис дій, які мають бути реалізовані в процесі вирішення поставлених завдань. Такий опис і має назву плану соціального супроводу та налічує такі позиції: 1) перелік заходів, які мають здійснюватися для вирішення кожного завдання, та послідовність їх виконання; 2) участь клієнта та/або членів родини у реалізації заходів та ступінь їх відповідальності; 3) перелік дій, що мають бути здійсненні соціальним працівником або іншими організаціями; 4) термін виконання; 5) місце виконання кожної дії.

Ми підтримуємо погляди А. Капської та І. Пєвш з приводу того, що планування соціального супроводу має здійснюватися соціальним працівником спільно з клієнтом, членами сім'ї, іноді зі спеціалістами організацій, які надають соціальні послуги. Можливі

такі ситуації, коли провести спільне планування неможливо, але потрібно намагатися це зробити. Дотримання вимог щодо спільного планування забезпечує адекватність, координованість і взаємозв'язок реалізації запланованої діяльності. Результатом спільного планування діяльності є оформлення плану соціального супроводу, що описує скоординовані дії і містить відповідальність сторін за виконання окремих положень. План роботи є документом, який регламентує спільну діяльність соціального працівника і клієнта/членів родини щодо досягнення спільної мети [2, с.42].

План соціального супроводу затверджується директором центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та зберігається в особовій справі клієнта. У разі необхідності, при виникненні обставин, які потребують термінового вжиття заходів, може бути проведено коригування плану соціального супроводу. Соціальний працівник оформлює відповідну пояснювальну записку щодо обставин, які потребують коригування плану соціального супроводу, та переоформлює план відповідно до потреб клієнта[4].

Таким чином, саме планування соціальної роботи в рамках соціального супроводу є основою для реалізації наступного етапу – безпосереднього надання послуг. Від його ефективності залежить результативність всього процесу супроводження.

Висновки. Отже, соціальний супровід – це технологізована практична діяльність соціального працівника, що являє собою сукупність прийомів та операцій, які реалізуються у визначеному порядку, певній послідовності для досягнення певних змін у соціальному становищі та самопочутті клієнта. Одним із важливих етапів соціального супроводження будь-якого клієнта є розробкаспеціалістом плану вирішення проблеми. Цей процес вимагає від соціального працівника наявності професійних якостей готовності до соціальної діяльності; володіння фаховими знаннями з психології, соціології, теорії та методики соціальної роботи; умінь аналізувати та оцінювати великі масиви інформації, отриманої із різних джерел.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» №2558-III від 21.06.2001. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2558-14.

2. Капська А.Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей :навч. посіб. / А.Й. Капська, І.В. Пєша. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 232 с.

3. Комарова Н.М. Соціальний супровід як форма соціальної допомоги сім'ям, які взяли на виховання дитину-сироту / Н.М. Комарова, І.В. Пєша // Український соціум. – К. :Харківський національний університет внутрішніх справ, 2006. – № 2. – С. 49–58.

4. Манохіна І. В. Соціальнийсупровід як форма соціально-педагогічноїроботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування / І. В.Манохіна //Сучасні соціально-економічні системи та проблеми освітології : ІІ Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та аспірантів : тези доповідей, Дніпропетровськ, 12 квітня 2014 р. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. –164 с. – С. 84-8

УДК 37:34

П. Рекотов,
к.ю.н., доцент кафедри українознавства
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: recotov@meta.ua

ЮРИДИЧНА ОСВІТА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Одним з найважливіших соціальних інститутів, що пов'язаний з потребами суспільства відтворювати і передавати знання, уміння, навички, готувати суб'єктів соціальної дії до

вирішення економічних, соціальних, культурних проблем, є освіта. Забезпечення якості освіти в Україні визначене як таке, що є «… національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави» [4].

Це явище складне і багатогранне, що інтегрує різні види навчальної і виховної діяльності, їх зміст в єдину соціальну систему, орієнтує їх на соціальне замовлення, на соціальні потреби суспільства.

Такою ж є і її складова — юридична освіта. В залежності від того, до якого профілю юридичної діяльності готуються фахівці, складається відповідна програма їх навчання, де поряд з фундаментальними знаннями, передбачається надання студентам, слухачам спеціальних знань з урахуванням специфіки тієї сфери, де їм доведеться працювати. Так, майбутнім прокурорам, суддям необхідно глибоко знати кримінальне, цивільне, трудове, шлюбно-сімейне, адміністративне, кримінально-процесуальне, цивільно-процесуальне право. Для слідчих особливо важливими є кримінальне, кримінально-процесуальне право. Юристам, що працюють у сфері державного будівництва, необхідно володіти знаннями конституційного, адміністративного права. Юрисконсультам та іншим фахівцям, що діють у галузях економіки, потрібні широкі знання цивільного, господарського права, арбітражної практики, нотаріусам - знання цивільного права.

На III Всеукраїнському з'їзді представників юридичних вищих навчальних закладів і наукових установ було зазначено, що система вищої юридичної освіти в Україні, її зміст потребує реформування. Сьогодні на державному рівні відсутні науково обґрунтована Програма подальшого розвитку вищої юридичної освіти та Концепція професійної підготовки юридичних кадрів, без якої неможливе реформування системи вищої юридичної освіти.

В Україні здійснюється державне регулювання системи вищої юридичної освіти. Процедуру ліцензування (визнання спроможності розпочати освітню діяльність) й акредитації (надання певного типу права (рівня) провадити освітню діяльність) юридичних навчальних закладів, забезпечує Міністерство освіти та науки України. Крім того, нормативно визначено чи має схвалюватись зміст, види та форми юридичної освіти. Та зміни до системи вищої юридичної освіти в Україні вносяться Міністерством освіти і науки без участі громадських організацій, що впливають на цю сферу, хоча має місце ряд проблем,що потребують розгляду і вирішення.

Видається необґрунтованим виключення з переліку предметів, за якими проводиться зовнішнє тестування, основ правознавства. Це суперечить практиці наявності профільної дисципліни, що склалася і виправдала себе на вступних іспитах у вищі навчальні заклади. Як результат — юридичним вузам невідомий рівень початкової професійної підготовки абітурієнтів за профільним предметом — основам правознавства (історія України, природно, таку інформацію надати не може). Крім того, самі абітурієнти дезорієнтовані в предметі своєї майбутньої професійної діяльності.

Забезпечення дійсної, а не фіктивної автономії вищих юридичних, як і інших навчальних закладів, являє собою проблему, що стосується як сфери визначення навчальним закладом внутрішньої політики щодо навчання (викладання) і наукової діяльності, так і сфер адміністрування установою і його матеріально-технічного забезпечення.

Окрім того, нерівномірний розподіл вищих навчальних закладів і ліцензованого обсягу породжує певні соціальні проблеми, оскільки для молоді різних регіонів створюються нерівні можливості для здобуття вищої юридичної освіти. Сьогодні необхідно при плануванні зарахування враховувати матеріальне становище пересічної сім'ї, яка поки що не має фінансової можливості послати випускника школи на навчання у віддалену область, місто [2].

Відсутність впродовж тривалого часу єдиних вимог до підготовки юристів унеможливлює об'єктивний зовнішній контроль якості юридичної освіти, не відповідає принципам Болонського процесу щодо забезпечення якості освіти. Державні стандарти вищої юридичної освіти дали б змогу розробити критерії щодо спроможності вищих навчальних закладів здійснювати підготовку юридичних кадрів. Важливість значення державних стандартів в системі вищої освіти обумовлена ще й тим, вони визначають методичні основи організації навчального процесу в юридичних вишах. Більше того, державний стандарт вищої юридичної освіти встановлює державні вимоги до змісту юридичної освіти, рівнів професійної кваліфікації випускників юридичних ВНЗ, основних обов'язкових засобів навчання та освітнього рівня вступників до юридичних вузів.

Випускнки-юристи є певною мірою переобтяженими нормативно-теоретичними знаннями. Співвідношення питомої ваги циклу гуманітарних і соціально-економічних дисциплін (історія України, економічна теорія, іноземна мова, релігія та ін.) порівняно з іншими двома циклами – фундаментальними та професійно орієнтованими дисциплінами (теорія держави і права, основні галузі права) та дисциплінами за вибором потребують корегування.

Не відрізняється високим рівнем здатність випускників вирішувати окремі юридичні проблеми, казуси, знаходити альтернативні рішення, працювати в команді та керувати колективом, демонструвати знання прикладних юридичних комп'ютерних програм, достатність володіння юридичною робочою технікою, всебічність правових знань, володіння технікою аргументації, знання української ділової мови, іноземних мов, мікроекономіки.

Спрямованості практичних занять на виховання ораторських та дискусійних навичок майбутніх юристів заважає зменшення часу усного спілкування зі студентами, як наслідок збільшення частки письмової форми оцінювання знань.

Певну проблему складає відсутність контролю за рівнем знань дипломованих фахівців-юристів протягом усієї їхньої діяльності [3].

Важко не погодитись з думкою, що основною метою сучасної вищої юридичної освіти має стати не стільки формування фахових знавців нормативно-правових актів, скільки підготовка професіоналів, які сповідують принцип верховенства права, є опорою у прагненні до демократії, побудови правової держави, що вимагає докорінної зміни вимог до змісту та якості юридичної освіти.

Юридична освіта, як і освіта в цілому, має за структурою, організацією та змістом являти собою таку систему, яка на основі національних надбань та європейського досвіду забезпечить підготовку фахівців, здатних реалізовувати соціальну політику як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб.

Серед завдань юридичної освіти слід назвати наступні:

- дати студентам повноцінні юридичні знання з навчальних дисциплін в обсязі програм,
- прищепити їм навички умілого застосування теоретичних положень у ході практичної діяльності,
- сформувати переконаність у тому, що процес пізнання не завершується із закінченням навчального закладу.

Національна юридична освіта має бути гармонізована в межах європейського освітнього простору та продемонструвати свою конкурентоспроможність у світі.

Завершення роботи з розробки Державних стандартів вищої юридичної освіти дало б змогу розробити критерії щодо спроможності вузу здійснювати підготовку юридичних кадрів. А це, у свою чергу, дозволило б сформувати зміст вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями, передбачивши їх наступність та неперервність.

Необхідно скоригувати навчальні плани бакалаврату та магістратури з метою пропорційного перерозподілу нормативно-теоретичних дисциплін та практико-прикладних курсів, що зумовить активний академічний пошук студента та значно вищу професійну придатність випускників бакалаврату чи магістратури.

Навчальні плани, по можливості, повинні враховувати прагматичну складову повсякденної активності фахівця з права, неправову сферу діяльності юриста (ділову комунікацію, тактику дій, конструктивний аналіз і моделювання ситуації, ситуативний підбір норм права). Вони не завжди повинні будуватися згідно з галузевою диференціацією українського права, мають враховувати практичні потреби в підготовці спеціалістів за конкретними напрямами практичної роботи, що ґрунтуються на міжгалузевому правозастосуванні.

Варто звернути увагу на пропозицію щодо перегляду переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців-юристів, передбачивши, зокрема, розподіл підготовки фахівців з юриспруденції і суміжних видів діяльності – патентних повірених, державних реєстраторів, митників, криміналістів тощо. Навчальний план вищих навчальних закладів взагалі і, юридичних, зокрема, не повинен бути замкнутим і неконвертованим, оскільки це обмежує академічну мобільність процедурою складання академічної різниці за річними періодами навчання [5].

Не можна не звернути увагу на наукову складову юридичної діяльності і освіти, напрямками удосконалення якої є: інтеграція, взаємопроникнення, взаємоузгодженість, взаємна перевірка істинності отриманих результатів на міждисциплінарному рівні; прагматична орієнтованість наукових досліджень, що спрямовуються, у першу чергу, на комплексне вивчення актуальних соціально-правових проблем; прогностичний характер наукових юридичних досліджень, розрахований на довгострокову перспективу; розвиток фундаментальних юридичних досліджень, без результатів яких неможливо осягнути стратегію розвитку; докорінна перебудова методологічної бази юриспруденції, наявних парадигм, методологічних підходів, методів, дослідницьких програм і методик; розширення емпіричної бази досліджень, яка не може бути обмежена вітчизняним досвідом, а повинна охоплювати досвід інших країн [1].

Торкнувшись окремих проблем юридичної освіти, спираючись на широко представлені в публікаціях точки зору науковців і практиків, зазначимо, що ця освітня складова зможе здолати існуючі проблеми спираючись на продуману реформаторську стратегію, сучасні освітні стандарти підготовки фахівців, оновлені освітні програми, науково обгрунтовану методологію а також кваліфіковані науково-педагогічні кадри, використавши можливості вищих навчальних закладів і досвід юристів-практиків.

Список використаних джерел

1. Гусарєв С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) Навчальний посібник / К.: Знання, 2005.- 655 с.

2. Журавський В.Проблеми юридичної освіти // Дзеркало тижня. Україна. 2003. – №3. – 24 січня

3. Ладиченко В Проблеми та перспективи сучасної вищої юридичної освіти // Юридична Україна. 2011. – №2. – С. 5.

4. Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні / Указ Президента України № 1013/2005 від 4 липня 2005 року.

5. Державні стандарти вищої юросвіти в Україні: стан, проблеми, перспективи // Правовий тиждень. 2009. – 26 травня

UDC 658.5:338.512

O. Rodina,
senior lecturer of the Department of Finance and Accounting
Nikopol University of Economics,
Nikopol
e-mail: olga_gelevan@ukr.net
V. Nikitenko,
Candidate of philosophical Sciences, Associate Professor, Department of foreign languages,
Zaporizhzhya State Engineering Academy,
Zaporizhzhya
e-mail: vitalina2006@ukr.net

COST MANAGEMENT: ASPECT BETWEEN THEORY AND PRACTICE

Cost is encompass a broad variety of cost management functions focused on providing independent, objective, accurate and reliable capital and operating cost assessments usable for investment funding and project control.

The International Cost Engineering Council (ICEC) issued a White Paper outlining the similar and highly overlapping functions of cost engineering and quantity surveying, including a comprehensive list of typical cost functions. It also noted that with such an extensive number of cost functions, not all practitioners in the field perform all of these functions. The main goal is to provide guidance to owners, financiers and contractors [1].

A recent survey confirmed that half of the responding organizations are struggling with their project control functions [2]. Experienced project cost professionals know what should be done to manage and control costs successfully. However, simply knowing what should be done is not enough. This paper will delve into some of the obstacles that often impede the proper setup and execution of project cost control and present measures to eliminate or at least minimize negative impacts.

A major impediment to project control effectiveness. Despite being an integral part of project management, there is still some lack of understanding of the whole system of project cost control [3]. There are many people who think of project cost control as merely collecting and reporting costs.

Project control is a key factor in ensuring that business and project objectives are achieved through the provision of accurate and efficient information to support informed decisionmaking. Management is dependent on timely project control status and forecast information and recommendations to develop and implement timely and effective mitigation [4].

The basic project cost control cycle comprises the following steps:

1. Develop a baseline
2. Accumulate/collect data
3. Evaluate and analyze findings
4. Forecast
5. Recommend (to support decision making)

Although project cost control is not that difficult to follow in theory, it is a lot more difficult to do in practice [3].

The other “burning question” is “who controls costs?” Controlling costs is a project team endeavour. The project team members, including engineering, procurement and construction, need to actively control against the baselines. Only the project manager can exercise the authority and control to force compliance to both the budget and associated schedule.

This statement can be considered a mistake, because the cost management should not only the manager but also the head of the company.

The task of a project cost professional is certainly easier in organizations with high levels of Project Management Maturity (PMM) where standard project processes are integrated with corporate processes, including the development and maintenance of estimates, budgets and schedules [5].

Project cost control effectiveness will be impacted by how well the basic project management practices are implemented on the project, including the definition of such items as governance, owner organization and rosters, roles and responsibilities, project execution strategies, reporting and communications.

It is imperative that project controls personnel be involved in these early discussions and planning activities as it would be risky to assume that other project personnel can speak on behalf of project controls. Each owner and each project have unique elements that need to be considered beyond simply repeating "what was done on a past project".

The following are examples of project cost control items that need to be addressed in order to enable the proper application of project cost control:

1.Terminology: Baseline budget and forecast (original and current); Estimate classifications and accuracy ranges; Types of costs: Incurred costs, committed costs, expended costs;Contingency and allowances.

2.Estimates

3.Owner codes

4.Reports

5.Time Pressure

6.Baseline Development

7.Collection of data

8.Analysis of findings

9.Forecasting

10.Recommendations

11.Change Management

"Cost management is not 'good' to cost accounting's being 'bad'" [6] - they both perform different but necessary functions. With recent advances in accounting and ERP systems, there is a veritable flood of "real time" financial data. Often mistaken for or confused with cost control, cost accounting provides a record and history of expenditures but does not by itself manage and control final cost at completion outcomes. Project cost control requires cost commitments and incurred costs (value of work done) at various levels of detail rather than accounting transactions. Accounting accruals only provide a partial picture of the current status. There is often conflict between corporate accounting/IT groups and project groups over what constitutes appropriate information for project control, especially in low-level PMM organizations.

Experienced project cost professionals know how to use the tools and technique, coupled with their inherent capability to forecast and present the project team and management with realistic recommendations. Many of the factors that are causing a gap between project cost control theory and practice are outside the control of the project cost professional. However, this is not unusual in project management. Being undervalued and misunderstood should spur project cost professionals to proactively embark on an educational campaign.

Project cost control is not performed in a vacuum, sitting in front of a computer. The project cost professional needs to talk to people and obtain information first hand. There are multiple informal and formal opportunities to educate personnel via one-on-one conversations, project review meetings, departmental meetings and teaching in company training programs.

There are also opportunities to volunteer in local sections of professional associations

involved with project management, cost management and project controls. These groups have substantial amounts of educational and reference material on line [7].

LITERATURE

1. *International Cost Engineering Council (1996): An ICEC White Paper, International Cost Engineering Council website (www.icoste.org/whatare.htm)*
2. *Project Management Solutions (2005): Organizations Struggle with Project Controls, (www.pmsolutions.com)*
3. *Wideman, M. (2006): Project Cost Control: The Way it Works, (www.maxwideman.com)*
4. *Michalak, C.F. (2001): The Business Impact of Outsourced Project Control, 2001 AACE International Transactions, CSC.11.*
5. *Project Management Solutions White Paper (2001): Describing Project Management Maturity, (www.pmsolutions.com)*

УДК 005.575

Y. Sadovska,
st. gr. ETE-16-1m
Zaporizhia State Engineering Academy
e-mail: sadovskaja.julia@yandex.ua
V. Nikitenko,
Candidate of philosophical Sciences, Associate Professor, Department of foreign languages,
Zaporizhia State Engineering Academy,
Zaporizhia
e-mail: vitalina2006@ukr.net

LOBBYING OF INTERESTS OF UKRAINIAN MANUFACTURERS ABROAD

Today phenomenon lobbying is present in practices almost all countries. Lobbyism was an important element of the political and public administration in many countries.

The need lobbying interests of Ukraine was caused by integration country into the EU and access to new markets.Lobbyism as the embodiment of positive and negative signs is an important part of society.

The word «lobbying» has its own history. According to the «Oxford Dictionary» word «lobby» was first recorded in writing in 1553. At that time they designated passing corridors, mainly in monasteries.However it has acquired a political hue in England in 1640, when the «lobby» began to be called space around the conference rooms in a building of the Central Lobby.English «lobby» means «corridors» [5, p. 261].

Under the term «lobbying» is meant attempt to organizations or individuals to influence not only on the approval, rejection, or modification of laws in parliament, and attempted to influence the administrative decisions of the Government, with the support not only of elected deputies, and various political parties, government and non-governmental organizations and public support through the media.By lobbyists are primarily trade unions, business associations, public and political associations, committees, commissions [1, p.2].

Political lobbying – a system of practices and implementation of interests of different groups of people, specific political institutions that determine the mechanism of private or public organizations - political parties, corporations, unions, etc. – on the decision by Parliament.Overall, researchers account for about 30 definitions that reveal the essence of lobbying [4, p. 36].

The phenomenon of lobbying mixed perceived by public opinion. Often lobbying receives exclusively negative meaning.This situation arises when it is associated with the notion of protectionism, bribery of public officials and deputies,when there observed is an identification mechanism for lobbying as a combination of force and corruption to achieve the goal. Of course, lobbying has a positive side. It is important and necessary institution of the democratic process, a form of legal interest groups to influence management decisions of public bodies. However, illegal pressures, bribery, corruption, are form a negative attitude towards lobbying in general. Given this lobbying is needs to control.

In Ukraine is no doubt there is as existing and hidden lobbying at all levels of government.The problem of lobbying is an important and complex in Ukrainian politics.Ukraine has not classical democracy lobbying. In the West the lobbying is an essential element of democracy, reconciliation of interests, the feedback tool between the state and interest groups of society.The subjects of lobbying in the USA are all corporations, business associations, professional associations, non-governmental organizations.They are sure having units that comprise several tens or even hundreds of employees, specializing in the promotion of interests.Interest groups actively use the services of hired lobbyists, law and advocacy firm.

Lobbyist – a natural person who is registered in the prescribed manner, on their own behalf or for the benefit and commissioned third party has a legitimate impact on the public authorities, as well as their officers and employees to participate in the formulation and implementation of public policy.There are three types of lobbyists:

– external lobbyists – are working on a free transfer and represent the interests of individuals and entities with whom a contract for lobbying;

– corporate lobbyists – are state companies, organizations or institutions where they work, receive a fixed salary and carry out a legitimate lobbying influence in the interests of his employer;

– lobbying coalition - unification and coordination of several actors in the defense of common interests; especially concerning small and medium businesses that economic reasons alone cannot compete with the financial-industrial groups [2, p. 2].

Overseas lobbying is regulated by specific laws in many countries are under control legislation gains lobbyists.For example, in the UK lobbying organizations is annual turnover exceeding 500 million pounds.In the EU, only officially registered is more than 13 thousand lobbyists.In this case 40% of lobbyists are operating in the European Parliament.The most advanced is institute of lobbying in the USA.More than 11,000 companies and entrepreneurs in the United States professionally represent clients in government.The main object of lobbying – the executive authorities, primarily the US government has the legislative initiative.Most funds to promote their interests spend companies active in the pharmaceutical, insurance, electricity and computer industry.In 2006, according to the Center for Responsive Politics, spending on lobbying in the United States totaled $ 2.44 billion. [1, p. 6].Ukraine is in 2007 spent $ 100,000 to promote their interests in the USA.

It is necessary stay on lobbying for Ukraine is abroad.The importance of this issue is the need to lobbying Ukrainian industrialist’s interests of Ukrainian companies and lobbying Ukraine as a whole.

There are three reasons to lobby Ukrainian interests abroad.First, maintaining its high status in the foreign media can increase your weight both abroad and in Ukraine.Secondly, a promotion allows creating real mechanisms of influence on decision-making system in the power structures of

foreign countries for Ukraine.Third, this project will attract the authoritative representatives of the expert community and helps establish new business contacts high level.

Ukraine has partnership agreements with leading lobbying and expert centers in the US, UK and Russia.This allows manufacturers to meet high-level representatives of the US Congress, the Canadian Parliament, the State Duma of Russia, Euro parliamentarians.But nevertheless, today Ukrainian distributors and Ukrainian goods are not effectively presented in global markets.

Of course Ukraine is known for its flour, corn, sunflower oil and honey.However, some promising markets for exports of other goods just closed, and Ukrainian companies are little known on most world markets.For example, at present the EU market are Ukrainian quality products, but they are still invisible in the minds of consumers.

Another problem is the negative image of Ukraine and its producers.Because of this, Ukraine is difficult to promote exports.A lot of experts say poor external marketing.The formation and promotion of the brand «Made in Ukraine» is a long time.But even today there is still no common vision of the brand and specific steps for its creation.It is therefore necessary collaboration of business and the state to lobby their interests in the global market.

For example,might consider more Arab market.Today, Ukrainian producers are practically absent in this market.And unfortunately, effective mechanisms for entering the market today do not.The only way to conquer this market for Ukraine is lobbying the interests of their producers [3].

Almost worldwide producers are lobbying their products.The same applies to Arab countries.This due tois different from our attitude to the market.Arab consumer needs not only goods, but also after-sales service.Required the constant presence of the representatives which should communicate with customers, to regulate disputes, solve problems.Still need to take into account the fact that the UAE should work only representatives of local people who know the habits and customs of the region [3]/

However, it is important to take into account the possibility of lobbying of different interest groups.As known, the probability of realizing the interests of certain groups depends on complex opportunities that this group and group members possess. Among the most significant opportunities include:

- proximity to the person or organization that makes decisions;
- theavailability of funds sufficient for the whole range of actions to ensure the implementation of interest to influence the media.

Experts say that lobbying potential organizations directly proportional to the economic value of the industry or the entity they represent.

The problem of domestic lobbying is that lobbying is not regulated by any legislation. Only the power of the law will establish the boundary between lobbying and actions aimed at obtaining unilateral advantages that are similar to corruption. The law should be spelled out who can engage in lobbying activities and who has no such right.

It should also determine the benefits of lobbying the interests of Ukraine abroad:

- lobbying is an instrument of self-organization of civil society with help which mobilize public support;
- lobbying creates opportunities for minority interests (in this case of unknown or little-known Ukrainian producer);
- lobbying is used as a kind of socio-political incentives aimed at accelerating the implementation of these or other purposes;
- lobbying can be assessed tool achievements and as a compromise, a way of mutual balancing and reconciliation between a variety of interests.

Thus, lobbying – an attempt to organizations or individuals to influence the administrative decisions of the government, with the support of elected members of different political parties, public and private institutions and the public.In Ukraine is no doubt there is as existing and hidden

lobbying at all levels of government.The problem of lobbying is an important and complex in Ukrainian politics.In Ukraine is not having classic proven democracy lobbying that exists abroad.Therefore, there is a need to lobby interests of Ukrainian industrialist's interests of Ukrainian companies and lobbying Ukraine in general abroad.Successful lobbying will help get and maintain a high status in the foreign media to create mechanisms to influence decision-making system in government structures of foreign countries concerning Ukraine and will attract the authoritative representatives of the expert community and help to establish new business contacts high level.

LITERATURE

1. Годний С. П. Політичний лобізм як практика і чинник розвитку суспільної свідомості / С. П. Годний //Парадигма пізнання: гуманітарні питання № 8 (11), 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oaji.net/articles/2016/1739-1453990866.pdf.

2. Законодавче регулювання лобістської діяльності (досвід країн Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки) // Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28920.pdf.

3. Какукраинскомудистрибуторувыйти на рынки ОАЭ – эксперт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://trademaster.ua/mnenia/312242.

4. Корнієнко В. О. Політичне лобіювання в Україні: теоретична підойма та практичні реалії / В. О. Корнієнко, Годний С. П. // Політичне життя № 1-2, 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/2672/2706.

5. Малишенко Л. О. Специфіка лобіювання в сучасній Україні / Л. О. Малишенко // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого № 2 (12), 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vnyua/2012_12/260.pdf.

УДК 351(477)

Ю. Сапунова,
магістрант групи МЕН-16-1мд.
Запорізької державної інженерної академії
e-mail: julia-sapunova94@yandex.ua

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ: КОНЦЕПЦІЇ ТА ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ

Управлінська діяльність є одним з найважливіших факторів функціонування та розвитку підприємств в умовах ринкової економіки. Вона постійно вдосконалюється відповідно до вимог виробництва і реалізації товарів, складності господарських зв'язків, підвищення ролі споживача у формуванні техніко-економічних та інших параметрів продукції. Організація не є ізольованою від зовнішнього середовища і дії управлінців направлені на те, щоб забезпечити її стійкий стан, тому основною задачею організації є забезпечення виживання за рахунок трансформації зовнішніх умов та адаптації до змін, що відбуваються. Так як елементами організації є живі люди, то адміністрація повинна враховувати особливості виявлення людської природи у трудовому процесі. У 1957 р. суспільство розвитку теорії систем змінило свою назву на Суспільство досліджень загальних систем. Під патронажем організації теорія систем дала різні нові розгалуження у вигляді теорії комплексності, кібернетики, теорії інформації, системного підходу до вирішення проблем, системотехніки і системної філософії. Задачею організації було стимулювання всіх видів діяльності, пов'язаних з науковим вивченням систем, їх координація на міжнародному рівні. Системне мислення набуло в останні роки самі різноманітні форми, проте всі вони зберігають зв'язок один з одним. Л.Берталанфі був одним з тих небагатьох людей, які змогли

вплинути на те, як люди західної цивілізації стали сприймати свою ізольованість один від одного (на роботі і в останніх сферах життєдіяльності) і з оточуючим світом.

Ефективність менеджменту - результативність управлінської діяльності, що визначається як відношення отриманих результатів від реалізації певних управлінських важелів в організації до витрат, які супроводжують їх одержання [2; с. 312]. Вона може бути економічною, організаційною та соціальною.

Концепції визначення ефективності управління:

-цільова концепція - діяльність організації спрямована на досягнення певних цілей, а ефективність управління характеризує ступінь досягнення поставлених цілей;

-системна концепція - на результати діяльності організації впливають як внутрішні чинники, так і фактори зовнішнього середовища, а ефективність управління характеризує ступінь адаптації організації до свого зовнішнього середовища;

-«баланс інтересів» - діяльність організації спрямована на досягнення очікувань, сподівань і потреб усіх індивідуумів і груп, які взаємодіють в організації та з організацією, а ефективність управління характеризує ступінь досягнення балансу інтересів усіх зацікавлених у діяльності організації індивідуумів і груп;

-функціональна концепція - управління розглядається з точки зору організації праці та функціонування управлінського персоналу, а ефективність управління характеризує співставлення результатів та витрат самої системи управління;

-композиційна концепція - ефективність управління визначається ступенем впливу управлінської праці на результати діяльності організації в цілому.

Поряд із наведеними концепціями в теорії і практиці менеджменту склались три найбільш поширені підходи до оцінки ефективності управління:

-інтегральний - побудова синтетичного показника, який охоплює декілька часткових(безпосередньо не співставних) показників ефективності управління;

-рівневий - ефективність управління формується як інтегрований результат індивідуальної, групової та організаційної ефективності з урахуванням синергічного ефекту;

-часовий - дозволяє краще усвідомити обов’язки менеджера в організації – виявляти фактори індивідуальної, групової та організаційної ефективності і впливати на них у коротко-, середньо- та довготерміновому плані [1, с. 415-416].

В рамках динамічного підходу виділяється два етапи розвитку організації: 1 етап – статичний аспект (стабільні відносини) – оперативне вирішення проблем. 2 етап - динамічний аспект - організаційні проблеми мають стратегічний характер. Робить висновки: 1. Зміна зовнішніх умов приводить до зміни стратегії фірми, до зміни організаційних характеристик, до перетворення організаційної структури управління. Для стабільних умов – функціональна структура; для умовах стабільності зовнішніх зв'язків з двома ринками – дивізіональна структура; в умовах стабільних зв'язків з декількома зовнішніми ринками – багатонаціональна модель [3, с.120].

У зв’язку з цим особливої актуальності *набуває умова побудови організацій, формування інноваційного типу організацій, формування інноваційної людини, організації, яка б стала інструментом перетворень у суспільстві.* На нашу думку, організації як складний соціальний та економічний феномен характеризують:

1. Організація повинна представляти цілісність у взаємодії з іншими системами і включати цілісні динамічні процеси.

2. Соціальні системи є багатовимірними, на які впливає все: і технології управління, і стиль управління, і інтуїція і талант окремого менеджера і мова управління (управління більш широкий термін, тому терміни управління і менеджмент не тотожні).

3. Організація – соціальна спільнота, яка складається з групи людей, діяльність яких свідомо координується заради досягнення загально цілі чи системи цілей.

4. Вимоги до організації: 1) наявність двох людей, які вважають себе частиною групи; 2) наявність однієї цілі, яку приймають як загальну всі члени групи; 3) наявність членів групи, які свідомо працюють разом, щоб досягнути значиму для всіх ціль.
5. Життєвий цикл організації: народження організації; дитинство і юність; зрілість; старіння організації; відродження чи зникнення організації

Оскільки ефективність діяльності організації в цілому суттєво залежить від ефективності управління, одним з головних завдань управляючої системи є визначення напрямків її підвищення(просування по службі, набуття практичного досвіду, провадження атестації і т.д.).

Сьогодні управління в організаціях як складних соціальних та соціотехнічних системах стає рефлексивним, націленим на самоаналіз, когнітивним (націленим на знання), інфраструктурним (націленим на культуру), в основі якого управління змінами та організаційним розвитком, уміння вирішувати проблеми. Головна мета – стати управлінцем-професіоналом, який вміє працювати в команді і вирішувати складні управлінські проблеми [3, с.119].

Список використаних джерел

1. Баєва О. В. Основи менеджменту: Практикум/ О. В. Баєва, Н. І. Новальська, Л. О. Згалат-Лозинська. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 522 с.

2. Белінський П. І., Лук'янова Л. М., Маниліч М. І. Основи теорії менеджменту організацій: Навч.-метод. посібник / П. мІ. Белінський (заг.ред.). — Чернівці, 1999. — 400 с.

3. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. Сергія Чернова, Валентини Воронкової, Віктора Банаха, Олександра Сосніна, Пранаса Жукаускаса, Йоліти Ввайнхардт, Регіни Андрюкайтене; Запоріз. держ. інж. акад. – Запоріжжя: ЗДІА, 2016. – 606 с.

УДК: 005.332.4:378.091

О. Сидоренко,
к.мед.н., доцент кафедри онкології та онкохірургії
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: sydorenko_alex@mail.ru
А. Мельничук,
магістрант кафедри онкології та онкохірургії,
Запорізького державного медичного університету
e-mail: emgrandec7@gmail.com

КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

На початку XXI століття у світі значно посилилась конкуренція в освітньому просторі. Це трапилось також і завдяки підвищенню мобільності студентів та викладачів, уніфікації навчальних програм за зразком Болонської декларації, збільшенню кількості міжнародних стипендіальних програм. Тому, університетам сучасної України необхідно підвищувати рівень освітніх послуг та наукових досліджень, наближаючись до європейських стандартів навчання. Саме цьому присвячений прийнятий новий закон “Про вищу освіту”, який затверджує низку інноваційних положень: автономію вищих навчальних закладів, право самостійного вибору 25% дисциплін або курсів, кредитно-модульну систему, скорочення лекційних годин на користь самостійної роботи студентів та інш. [1].

Поєднання традиційних програм вітчизняної вищої школи та існуючих світових стандартів освіти допоможуть більш ефективній роботі українських вищих навчальних

закладів. Цієї мети сприяє конкуренція між вишами зі застосуванням сучасних технологій викладання:

- комп'ютерізація навчального процесу;
- інтерактивні освітні технології (лекції, практичні заняття);
- дистанційна освіта (онлайн курси за вибором студентів; вебінари);
- проблемно-орієнтоване навчання;
- англійською мовою для іноземних студентів (лекції, практичні заняття) [2].

На наш погляд, конкуренція серед вищих навчальних закладів за студентів та наукові гранти допоможе прискорити реформування вищої освіти в Україні та інтеграції українського суспільства у глобальний освітній простір.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014. №1556 – VII.

2. Сидоренко О.М. Проблемно-орієнтоване навчання майбутніх лікарів і реформування вищої медичної освіти в Україні. Матеріали всеукраїнської науково-практичної відео конференції з міжнародною участю «Актуальні питання дистанційної освіти та телемедицини 2014»-ЗДМУ.-2014.-С.166-167.

УДК 005.2+338.24

Р. Сільченко,
магістрант групи МЕН-16-1мд.
Запорізької державної інженерної академії
науковий керівник - В. Воронкова,
д. філос.н., професор, завідувач кафедрою менеджменту організацій та управління проектами
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: valentina-voronkova@yandex.ru

УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАЦІЯМИ В ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЕКТАХ

Концепція управління комунікаціями інформаційно-комунікаційних та соціокомунікаційних проектів нерозривно пов’язано з підвищенням ролі у суспільстві інформаційних технологій. Інформативно-комунікативні процеси, що об’єднують суспільство на всіх рівнях, пронизують Інтернет-середовище, транслюють соціально значиму інформацію, здійснюють істотний вплив на розвиток інформаційно-комунікаційних та соціокомунікаційних проектів, постільки процес глобалізації розширює сучасні уявлення про суть і моделі комунікації в суспільстві; Інтернет як нову нелінійну комунікативну систему; дозволяє глибоко пізнати соціальні наслідки комунікаційного процесу. Належить визнати, що інтелектуально-технологічні схеми ведуть до принципово нового стану широкомасштабного доступу до Інетернет – до глобального гіперінтелекту (індустрії даних і знань) [1].

Комунікація - це обмін інформацією, на основі якого керівник отримує інформацію, необхідну для прийняття ефективних рішень і доводить прийняті рішення до працівників організації. Якщо комунікації налагоджені погано, рішення можуть надаватися помилковими, люди можуть так розуміти, чого ж хоче від них керівництво, або, нарешті, від цього можуть страждати міжособистісні відносини. Ефективністю комунікацій часто визначають якість рішень і те, як вони насправді будуть реалізовані. Інформація - це лише зовнішній прояв комунікації, її результат. Інформація грає центральну роль у

комунікаційному існування людини і виступає як засіб комунікації. Керівник від 50 до 90% усього часу витрачає на комунікації. Це здається неймовірним, але стає зрозумілим, якщо врахувати, що керівник займається цим, щоб реалізувати свої ролі в міжособистісних відносинах, інформаційному обміні і процесах прийняття рішень, не кажучи про управлінські функції планування, організації, мотивації і контролю. Саме тому, що обмін інформацією вбудований у всі основні види управлінської діяльності, ми називаємо комунікації процесом. Оскільки керівник виконує три свої ролі і здійснює чотири основні функції, з тим, щоб сформулювати цілі організації і досягти їх, якість обміну інформацією може прямо впливати на ступінь реалізації цілей. Це означає, що для успіху індивідів і організацій необхідні ефективні комунікації. Хоча загальновизнано, що комунікації мають величезне значення для успіху організацій, опитування показали, що 73% американських, 63% англійських і 85% японських керівників вважають комунікації головною перешкодою на шляху досягнення ефективності їхніми організаціями. Згідно ще одному опитуванню приблизно 250 тис. працівників 2000 найрізноманітніших компаній, обмін інформацією представляє одну з найскладніших проблем в організаціях [2]. Ці опитування показують, що неефективні комунікації - одна з головних сфер виникнення проблем. Глибоко осмислюючи комунікації на рівні особи і організації, ми повинні вчитися знижувати частоту випадків неефективних комунікацій і ставати кращими, більш ефективними менеджерами. Ефективно працюючі керівники - це ті, які ефективні в комунікаціях, Вони представляють суть комунікаційного процесу, мають добре розвиненим умінням усного та письмового спілкування і розуміють, як середовище впливає на обмін інформацією. Комунікація - це процес передавання інформації від однієї особи до іншої. Отже, ефективні комунікації – це такий процес передавання повідомлення, коли отримане повідомлення, наскільки можливо близьке за значенням до первинного. Ключовим елементом ефективних комунікацій є відмінності між даними та інформацією. Інформація - це дані, представлені у вигляді або формі, які мають сенсові навантаження. Зокрема, менеджер такого заводу може використати інформацію і продати чотири верстати (тримаючи один на запас), перевівши п'ять робітників на іншу роботу.

Характеристики цінної інформації. Інформація є цінною, якщо вона достовірна, своєчасна, повна і доречна. Достовірність. Щоб інформація становила реальну цінність для менеджера, вона повинна бути достовірною. Це означає, що інформація покликана реально і надійно відображати дійсність. Своєчасність. Інформація повинна бути вчасною. Це не обов'язково означає поспішність. Своєчасність є функцією ситуації, яка виникла у менеджера. Повнота. Інформація повинна бути повною, щоб стати корисною для менеджера. Якщо вона часткова, то картина стану справ може виявитися недостовірною або викривленою. Доречність. Нарешті, інформація цінна, якщо вона доречна. Доречність, як своєчасність, залежить від потреб і обставин для конкретного менеджера. Наприклад, операційним менеджерам потрібна інформація про витрати та продуктивність; менеджерам людських ресурсів - про потреби приймання нових працівників та рівень плинності кадрів; менеджерам з маркетингу – про плани продажу та рівень реклами.

Комунікативний процес. Процес комунікацій розпочинається, коли одна особа (відправник) хоче передати факт, ідею, думку або іншу інформацію комусь іншому (одержувачу). Ця інформація має значення для відправника незалежно від того, чи вона проста і конкретна, чи складна й абстрактна. Після того, як повідомлення закодовано, його передають відповідними засобами зв'язку. Засіб, за допомогою якого наше закодоване повідомлення вам передається – надрукована сторінка. Звичайні засоби зв'язку в організаціях - це наради, електронна пошта, записки, листи, звіти та телефонні розмови. Далі відбувається розкодування у форму, яка має значення для одержувача. Комунікації можуть бути перервані перешкодою – шумом від чийогось кашляння, від автомобіля, що проїжджає, або розмови

двох людей поблизу. Перешкодами також є загублений на пошті лист, пошкодження телефонної лінії, неправильна адреса електронної пошти тощо.

Форми комунікацій в організаціях. Сьогодні поширені такі типи комунікацій: міжособові комунікації; комунікації у системах зв'язку та командах; комунікації в організаціях та електронні засоби комунікацій. Міжособові комунікації. Загалом міжособові комунікації бувають усними та письмовими. Кожен з цих різновидів має переваги та недоліки. Усні комунікації. Усні комунікації відбуваються під час розмови віч-на-віч, групових дискусій, телефонних розмов тощо, за яких розмовну мову використовують для передавання змісту. Дослідженнями виявлено, що більшість менеджерів витрачають на розмови з людьми 50-90% свого часу. Це зумовлено кількома причинами. Головна перевага усних комунікацій полягає в тому, що вони забезпечують негайний зворотний зв'язок та взаємний обмін у формі словесних запитань або усних домовленостей, виразу обличчя та жестів. Однак усні комунікації також мають вади. Вони можуть бути недостовірними, якщо співбесідник добирає неправильних слів для вираження суті або пропускає важливі деталі чи якісь перешкоди переривають процес, або ж слухач (одержувач) забуває частину чи все повідомлення. Письмові комунікації. Письмові комунікації - це записки, листи, звіти, записи тощо. За їхньою допомогою можна вирішити багато проблем, пов'язаних з усними комунікаціями. Проте письмові комунікації не такі поширені, як може виглядати. Група менеджерів під час опитування зазначила, що лише 13% пошти, яку вони отримують, відразу їм потрібна. Понад 80% менеджерів, яких опитували в іншому дослідженні, вважають, що письмові комунікації, які вони отримували, мали посередній або низький рівень.

Вибір потрібної форми. Яку форму міжособових комунікацій повинен обрати менеджер? Це залежить від ситуації. Усні комунікації часто ліпші, коли повідомлення особисте, нерегулярне і коротке. Письмові комунікації звичайно надійніші, коли повідомлення офіційне, постійне і довше. Комунікативні схеми та робочі групи. Комунікативна схема – це спосіб, за допомогою якого члени групи або команди спілкуються між собою. Вчені, досліджуючи динаміку груп, виявили кілька типових схем у групах або командах, які складаються з трьох, чотирьох та п'яти осіб. У схемі колесо усі комунікативні потоки проходять через одну центральну особу, яка, очевидно, є груповим лідером. По суті, колесо - найбільш централізована схема, оскільки одна особа отримує і поширює всю інформацію. Дослідженнями у цій сфері виявлено деякі зв'язки між типом схеми та груповим виконанням. Наприклад, коли завдання групи порівняно просте і рутинне, то централізовані схеми діють з більшою ефективністю та достовірністю. Лідер прискорює виконання, координуючи потік інформації. Наприклад, коли група бухгалтерів виписує рахунки-фактури і розподіляє їх для оплати, то ці дії може ефективно координувати один централізований лідер. Коли ж завдання складне, наприклад, ухвалення головного рішення про стратегію організації, то ефективнішими є децентралізовані схеми, оскільки відкриті канали комунікацій забезпечують більше взаємодії й ефективніше поширення відповідної інформації. Менеджери повинні визначати вплив комунікаційних схем на діяльність груп та організацій і намагатися правильно їх структурувати. Дослідження комунікацій виявили п'ять головних схем для груп з п'яти осіб. Вони відрізняються потоками інформації, позицією лідера, ефективністю різних типів завдань. Менеджери можуть намагатися створити централізовану схему, коли завдання групи прості й рутинні, і, навпаки, сприяти де-централізації групи, якщо групові завдання складні. Комунікації в організаціях. Іншими формами комунікацій в організаціях є потоки інформації між організаційними ланками або групами. Кожна з цих форм охоплює як усні, так і письмові комунікації, однак, відповідно, поширюється на моделі комунікацій по всій організації [3].

Для розвитку інформаційно-комунікаційних та соціокомунікаційних проектів важливим є комп’ютеризація, яка створює сучасну технологічну основу становлення і

розвитку інформаційно-комунікативного процесу в складній відкритій системі, у якій інформатика і володіння ЕОМ. В контексті постнекласичної методології істотною проблемою удосконалення управління комунікаціями інформаційно-комунікаційних та соціокомунікаційних проектів є вирішення проблем комунікаційної ентропії [1]. Стрімке розповсюдження інформації, глобалізація комунікативного простору, перехід до нової електронної культури впливають на специфіку спілкування, форми зв'язку, характер ціннісно-світоглядних установок. Сформулюємо основні особливості та принципи цієї концепції. Для розвитку інформаційно-комунікаційних та соціокомунікаційних проектів важливе значення має: 1) пояснення природи соціальної комунікації; 2) аналіз особливостей суб'єкт-об'єктних відносин в комунікативному процесі; 3) визначення комунікації як процесу передачі соціально та індивідуально значущої інформації за допомогою різних комунікативних засобів; 4) дослідження характеру трансформації комунікативних відносин під впливом процесу глобалізації і розвитку інформаційних технологій; 5) розширення змісту понять «простір», «час», «реальність» під впливом нових комп'ютерних технологій та Інтернет; 6) виявлення розуміння сприйняття часу і реальності («віртуальна реальність»); 7) обґрунтування специфіки функціонування моделей комунікації, смислоутворення, інтерпретації і розуміння текстів; 8) ускладнення як тексту, так і контексту комунікації під впливом глобалізації і появи нових комунікативних технологій; 9) виявлення етапів становлення і розвитку комунікативних медіа-засобів, причин появи нових якісно нових форм комунікації і способів взаємодії; 10) врахування нелінійності передачі смислів, сценаріїв, інтерпретації і тлумачення інформації, що передається у процесі комунікативної взаємодії. Інформаційно-комунікаційні та соціокомунікаційні проекти радикально змінюють суспільні зв'язки, інформаційний обмін, ступінь відкритості, якість і кількість діалогових форм спілкування людей, соціальних груп, структур, якість нашого життя. Комунікації самого різного роду, набуваючи мережний характер, істотно видозмінюють зворотний зв'язок між населенням, місцевими спільнотами, громадами, о в цілому сприяє формуванню глобального інформаційного суспільства [4]. Удосконалення управління комунікаціями в інформаційно-комунікаційних та соціокомунікаційних проектах спирається на найвагоміші організаційні принципи: 1) єдність всіх ланок управлінської вертикалі незалежно від їх інституційної належності; 2) субординацію і координацію компетенцій суб'єктів управлінського партнерства; 3) паритет інтересів центральних, регіональних і територіальних органів влади; 4) баланс управлінських сил в умовах координаційної міжорганізаційної взаємодії; 4) єдність інформаційного простору у рамках управлінського партнерства. Коли мова заходить про комунікаційну діяльність в контексті інформаційно-комунікативного процесу, то остання являє собою не тільки ланцюг послідовних комунікаційних дій (операцій), а єдність комунікаційних і некомунікаційних актів, і, навпаки, будь-яка не комунікаційна діяльність включає себе структуру комунікаційної дії.

Отже, управління проектами - це один з найбільш ефективних напрямів сприяння розвитку проектно-орієнтованого бізнесу в умовах ринку, підвищення якості життя, надання нової якості послуг населенню та його залучення до трудової участі у розбудові інформаційного суспільства, а саме формування розумного, інтелектуального, технологічного суспільства, що базується на інформаційно-комунікативних технологіях, геокультурних цінностях [4].

Список використаних джерел

1. Тесленко П.А.Эволюционно-синергетическая парадигма управління проектами / П.А...Тесленко // Технологический аудит и резервы производства / Спецвыпуск, Материалы МНК «Наукова періодика слов'янських країн в умовах глобалізації». Частина 1. – Харьков.- «Технологическиq центр», 2012.-№4/2 (6).- С. 9-10.

2. Управління проектами: вітчизняний і зарубіжний досвід / Під ред. Сергія Чернова, Валентини Воронкової, Алли Двігун, Олександра Сосніна,
Alfredas Chmieliauskas, Erika Vaiginiene, Austeja Pilkaite, Vaidotas Viliunas : [монографія]. - Миколаїв 2015.- 354 с.

3. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії / М. Ю.Максименюк, В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб.наук.пр.] – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016. - випуск №66. - С.266 - 278.

4. Нікітенко В. О. Геокультурні цінності в умовах сучасного світового розвитку : соціально-філософський вимір / В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2013. - № 54. - С. 266 - 280

УДК 378

Д. Скляров,
магістрант групи ФБС-16-1мд.
Запорізької державної інженерної академії
e-mail: sdanil_93@ukr.net
e-mail: scldan93@gmail.com
науковий керівник - В. Нікітенко
к.філос.н., доцент кафедри іноземних мов
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: vitalina2006@ukr.net

ОСВІТНІЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ, ЙОГО НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЧЕРЕЗ МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

На початку XXI століття, освіта стає важливим показником та чинником реалізації соціально-економічних цілей суспільства, та набуває виняткового значення для світової спільноти, коли перед освітньо-науковою сферою постає нелегке завдання, в умовах наростання глобальних загроз, стати основним засобом та каталізатором формування здатних до вирішення проблем сучасності фахівців, стати джерелом знань і методів для урівноваженого співіснування людини та її довкілля.

Україна, як одна з країн що пам'ятає жорсткість адміністративного управління освітньою сферою при плановій економіці, досить важко сприймає трансформацію системи освіти та її перехід до ринкової економіки, де стрімкий розвиток ринку потребує чіткого визначення та формування напрямів та форми діяльності вищих навчальних закладів (далі, - ВНЗ), орієнтуючи їх на сьогоденні потреби споживачів освітніх послуг, затребуваності спеціалістів з конкретними навичками та можливостями, а також диверсифікацію джерел фінансування. Все це загострює не тільки конкуренцію серед ВНЗ, а й серед випускників на ринку праці.*[А]*

Динаміка глобалізаційних процесів, що набирають обертів у сучасному світі, вимагає модернізації системи освітита перегляду методів, форм та меж її регулювання зі сторони держави. Основної мети, набувають розвиток творчих здібностей людини. Актуальність даного спрямування потребує нового підходу до освітніх послуг та простору їх надання, інтеграції зусиль науковців, педагогів та громадськості всіх країн. Доля України в даних плинних процесах залежить не тільки від політичної волі регулятора освітньої діяльності та самих громадян, а й від того, наскільки ефективно будуть задіяні інтелектуальні та творчі можливості народу України, кожного її громадянина та людини, що вибрала її в якості свого дому, від бажання та прагнення кожного із нас змінити не тільки Світ, а в першу чергу – самого себе.*[З]*

Освітній, професійний і кваліфікаційний рівень зайнятого населення являють собою основні фактори розвитку економіки і, як наслідок, соціального забезпечення кожного громадянина та гостя країни, інвестиційної та інноваційної діяльності зазначеної території. Дані фактори, досить тісно переплітаються та залежать від наявного інфраструктурного потенціалу освіти, який створює конкретні умови і можливості для задоволення матеріальних і духовних потреб людини. Тому й не дивно, що переважна частина країн з соціально-орієнтованою ринковою економікою надає пріоритет всебічному розвитку освітнього комплексу.*[1, ст. 13-14]*

Відкладання рушійних реформ, зменшення фінансування освітнього простору та недбалість у сфері надання освітніх послуг призводить до сповільнення розвиткута зниження освітнього та кваліфікаційного рівня населення, що веде за собою зменшення можливостей щодо розвитку економіки та усіх похідних від неї інститутів та систем. Зменшення зацікавленості та інвестувань в освітній простір (не тільки фінансових, але й трудових та розумових) призводить до його ще більшої стагнації та, як наслідок – більших потреб, для повернення його на «виробничі рейки».

З часів перебування України у складі колишнього СРСР, вона (ред. – Україна) успадкувала розвинену та розгалужену мережу освітньо-наукових закладів, що й по сьогоднішній день продовжують розвиватись, розширюватись та урізноманітнювати кількість курсів, дисциплін та спеціальностей, помножуючи власний досвід із досягненнями в різних сферах наукових діянь своїх закордонних колег та фахівців. Водночас, зростає й кількість людей (у кожній віковій категорії) охочих отримати освіту за для власного розвитку та розвитку своїх здібностей, кваліфікаційного рівня та затребуваності на динамічному ринку праці; хоча ще на початку тисячоліття отримання освіти (у більшості випадках) було, радше, кліше за для можливості просування по кар'єрних сходах - формальністю.

Сьогодні в Україні, на відміну від радянської системи підготовки фахівців, формується нова система вищої школи, що знаходить своє відображення у створенні приватних закладів освіти за для зменшення їх залежності від держави та більш самостійної розробки освітніх послуг, більш легкого й прозорого залучення та використання коштів направлених на розвиток освітньої, науково-дослідної та інноваційної сфер діяльності, запровадженні багатоступеневої та багатоваріантної системи вищої освіти, наданні додаткових освітніх послуг вищими навчальними закладами та зміцнення значущості міжнародного співробітництва у системи підготовки фахівців та розвитку критичного мислення у суспільстві.*[1, 2]*

Приватні ВНЗ, які є невід'ємною складовою ринку освітніх послуг, розширюють доступ молоді до навчання і формують конкурентне середовище. Доведено, що вони володіють рядом ознак, які вигідно відрізняють їх від державних ВНЗ. За умови вмілого їх використання, а також дієвого правового забезпечення приватні ВНЗ сприятимуть зміцненню національної системи освіти.*[,1 ст. 3-18;4, ст. 326-328]*

Початий процес реорганізації у сфері управління освітою, її соціально-економічних перетворень та більш тісну інтеграцію у систему міжнародної освіти, ставить на меті створення потужної держави і конкурентної економіки, забезпечення згуртованості спільноти творчих людей, формування відповідальності громадян, спонукання їх активності та підприємливості.*[2]*

Однак, докорінна реформа, здатна зупинити негативні тенденції останнього десятиліття, яка перетворить українську освіту на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку та конкурентоспроможності – не можлива без міжнародного співробітництва та прийнятті досвіду інших країн, їх наукових досягнень та кваліфікації у розбудові освітнього комплексу.

Важливою та неостанню роль у складовій системи освітніх продуктів та освітньої системи в цілому є бажання до саморозвитку людини, її прагненню до пізнання, відкриття нового не тільки у власних здібностях, а й у оточуючому її середовищі. Зміна рутинної обстановки дає нові поштовхи до творчості та прагнення до відкриття. Бо пізнання та навчання – це гра, люди вирішують проблеми не тільки коли це необхідно, а й роблять це заради забави, навіть будучи дорослими. Ігри – це одна із складових, що робить нас людьми, що дає нам поштовх до пізнання, а через пізнання – вирішення поставленої задачі або існуючої проблеми. Людина дивиться на світ як на загадку, бо можливості вирішення проблем та задач - є невід'ємною частиною її самої.

Зменшення бажаючих навчатись закордоном в останні роки, навряд чи можна прирівняти до патріотичних налаштувань у суспільстві чи стрімкого розвитку та підвищення якості освітніх послуг в Україні. На погляд автора – навчання в Україні мало націлене на розвиток критичного мислення чи відкритті нових форм та змісту існуючих знань. Лінійність, та неприйнятність творчої діяльності – становить значні перешкоди до злиття Українського освітнього простору із глобальною системою освітніх послуг. *[5]*

Саме тому, процес реформування вимагає чіткої і комплексної науково-технологічної політики щодо його підтримки та стимулювання розвитку пріоритетних напрямків на базі використання як прямих, так і непрямих методів, включаючи пільгове оподаткування та кредитування. Особливого значення дані новотворення набувають в сучасних умовах економічної неспроможності держави до надання доступної освіти громадянам, через їх низький рівень достатку на тлі проходження через важкий період затяжної кризи, що об'єднала у собі падіння рівня соціального положення кожного громадянина, нестійкого економічного становища, кризи недовіри до банківських інститутів та, особливо, до національної валюти.

Якщо брати до уваги, що на реформування системи освіти в Україні піде ще не мало часу, то без належної уваги до міжнародного співробітництва у наміченій сфері – тисячі людей різних поглядів та віку можуть залишитись без належної та якісної освіти, а держава, у свою чергу, можливості отримати фахівця, що зможе принести новизну та значний вклад у її розвиток. Особливого значення для сучасної України набуває відсутність фінансової можливості отримувати навчання, пізнавати нове, особливо за її межами. Подібне не повинно ставати ключовим та визначальним фактором за для досягнення поставлених перед громадянином цілями. Дана ситуація, є неприпустимою для сучасного суспільства, де знання й розуміння оточуючої людину середовища – є невід'ємною частиною розвитку суспільства й держави вцілому. Можливість навчатись за кордоном, пізнавати культуру та звичаї іншої країни, відвідати нові місця та показати «чого ти насправді вартий» - може стати найбільшим стимулом до підвищення своїх вмінь на навичок, аніж висока зарплатня чи достаток, яким намагаються мотивувати людей в Україні.

Розвиток міжнародного співробітництва, обміну студентами, полегшення процедуру подання документів в іноземні ВНЗ та спрощення системи перетину кордону – дасть можливість небайдужим до саморозвитку та розвитку суспільства людей – отримати теоретичні та практичні знання та навички від тих, хто досяг у цьому більших успіхів. До того ж, поглиблення глобалізаційних процесів у сфері освіти та державності, а також обмін досвідом у сферах управління державою серед молодих фахівців, дасть можливість вивчати не тільки основи функціонування різних держав світу та ЄС (до якого так стрімко та бажано йде Україна), а й отримати більш вузькі та спеціалізовані уявлення та розуміння функціонування складного механізму регулювання життєдіяльності людей по всьому Світу.

Список використаних джерел

1. Вакарчук І. Вища освіта України - європейський вимір: стан, проблеми, перспективи //Вища школа. - 2008. - № 3. - С. 3-18;

2. *Виступ Міністра МОН Лілії Гриневич «Нова школа»*
3. *Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. 2(29)'2008;*
4. *Пасінович І.І. Кредитування навчання як інструмент забезпечення доступності вищої освіти // Сучасні проблеми економіки та управління: Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів, 2008. – С. 326-328.5;*
5. *Статистичний щорічник України за 2008 рік. – К.: Видавництво "Консультант", 2009;*

УДК 378.1

Т. Строгонова,
к.е.н., спеціаліст центра дистанційної освіти та телемедицини
Запорізький державний медичний університет,
м. Запоріжжя
e-mail: strogonova@meta.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Під глобалізацією прийнято розуміти процеси зближення економік різних країн. В освітній сфері під впливом глобалізаційних процесів формуєтьсяінформаційний простір, в якому відбувається інтенсивний обмін не тільки знаннями і технологіями, а й людськими й фінансовими ресурсами. За даними [1] ємність світового ринку освітніх послуг складає 30-40 млрд. дол, тільки у США навчається близько 1 млн. іноземних студентів.

Глобалізаційні процеси, які роблять країни все більш взаємозалежними, також впливають на розвиток освіти в Україні. В той же час, відносини між різними країнами в глобальному освітньому просторі несиметричні: ринкова сила на боці розвинених країн [2].

Останні роки в сфері української освіти та надання освітніх послуг іноземним студентам спостерігаються тенденції, які викликають тривогу фахівців. Їх наслідки можуть привести к некерованим процесам, що негативно впливатимуть на систему української освіти. Причини цих тенденцій потребують вивчення та аналізу.

Мета цієї роботи визначити основні тенденції розвитку освітнього простору України в умовах глобалізації.

Аналіз даних [4-6] дозволив визначити наступні тенденції: зменшення кількості українських та іноземних студентів у ВНЗ України; збільшення кількості українських студентів, що навчаються за кордоном; зміна структури попиту іноземних студентів на українську освіту.

Розглянемо ці тенденціїдокладніше.

1. Демографічна криза та пов'язане з ним зменшення кількості студентів у ВНЗ України.Зменшення кількості українських студентів(рис. 1) є одним з проявів соціально-демографічногоявища – депопуляції населення України[3].

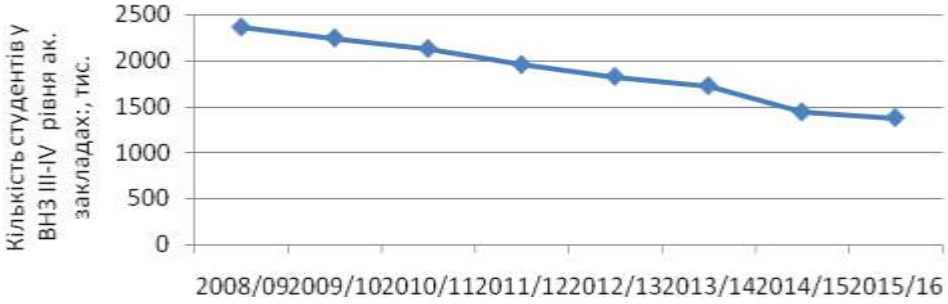

Рис. 1. Динамікакількості студентів у ВНЗ III-IV рівня акредитації закладах*

*за даними [4]

Треба відзначити, що депопуляція населення та пов'язані з цим негативні політичні та економічні процеси спостерігаються, насамперед, у розвинутих європейських країнах, тому глобалізаційні процеси можуть сприяти депопуляції населення в Україні через полегшення еміграції молоді.

2. Збільшення кількості українських студентів, що навчаються за кордоном.Кожен рік зростає кількість українців, що навчаються за кордоном. За даними [3] динаміка зростання з 2009 по 2014 роки складає 79%.

Як видно з даних табл. 1 існує тенденція збільшення кількості українських студентіву загальному обсязі студентів університетів країн Східної Європи та Прибалтики.

Так,чисельність українських студентів, які навчаються у польських приватних та державних ВНЗ за 2 роки збільшилось з 9620 до 14951 осіб. Кількість українських студентів у загальному обсязі студентів Польщі складає 42%[5].

Таблиця 1- Відсоток українців від загальної кількості іноземних студентів по країнах

Країна	%
Польща	42%
Латвія	5%
Чехія	4,9%
Литва	4%
Болгарія	4%
Словаччина	4%
Угорщина	4%
Німеччина	3%
Італія	2,7%
Франція	0,6%
Канада	0,5%
США	0,1%

*за даними [5] станом на 01.01.2016

Для того, щоб оцінити стійкість цієї тенденції та її вірогідні наслідки потрібні достовірні статистичні данні про відсоток студентів, що повертаються в Україну після отримання диплома про вищу освіту у країнах ЄС.

Відсоток іноземних студентів в Україні у 2015 р. дорівнювався 4 %.

3. Зменшення кількості іноземних студентів, що навчаються в Україні.За останні 2 роки відбулось зменшення кількості іноземних студентів, що навчаються в Україні. Абсолютні показники зменшення – 6063 (8,7%) осіб[6].

Рис. 2. Динаміка зміни кількості іноземних студентів в Україні (осіб) на 01.01.2016 р. [6].

Можна припустити, що це зменшення було зумовлено загостренням політичної обстановки в Україні та змінами рівня життя в країнах, що потрапили в зону нестабільності (Сирія, Ірак, Ліван, Йорданія). Якщо цей спадний тренд збережеться у наступному році, то це тривожний сигнал.

4. Зміна географії країн. Зміна географії країн, з яких приїжджають студенти,пов'язанаіз зміною політичної та економічної обстановки у світі. За останні десятиріччя зменшилась частка студентів з країн, які традиційно навчались в Україні: афро-азіатських, латиноамериканських і східно-європейських країн. Яквидно з даних рис.3 на сьогодні 30% іноземних студентів, що навчаються в Україні з Центральної та Середньої Азії.

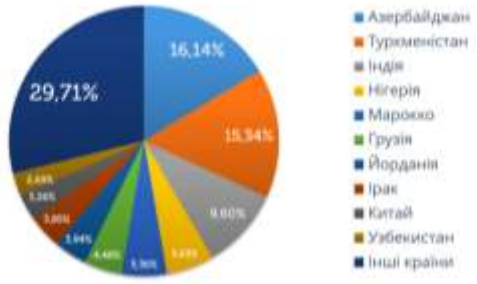

Рис. 3. ТОП-10 країн за походженням іноземних студентів (на 01.01.2016) [6].

Фахівці Економічної і Соціальної Ради ООН прогнозують [7], що чисельність світового населення щорічно зростає на 82 мільйони осіб, причому 54 відсотки приросту припадає на Азію і 33 відсотки – на Африку.

З точки зору довгострокового планування, доцільно було зосередити зусилля на просуванні української освіти в країнах з найбільш зростаючим населенням.

5. Зміна попиту на спеціальності. Найбільш престижною для іноземних студентів (40 %) є медичні та фармацевтичні спеціальності. Сегмент інженерно-технічних спеціальностей України потребує підтримки та грамотного маркетингу в глобальному освітньому просторі.

Рис. 4. Трендові спеціальності для іноземних студентів (на 01.01.2016)

Висновки. В умовах глобалізації головною задачею України є зберегти систему вітчизняної освіти, захистити й зміцнити свої позиції на міжнародному ринку освітніх послуг, свою нішу ринку. При плануванні розвитку освітнього простору України необхідновраховувати як позитивні можливості, які надає глобалізація, так й негативні впливи.

Список використаних джерел

1. 2016 Top Markets Report Education. U.S. Department of Commerce.International Trade Administration. Industry & Analysis [Електронний ресурс]:[Веб-сайт] – Електронні данні. -– Режим доступу http://trade.gov/topmarkets/pdf/Education_Executive_Summary.pdf

2. Стиглиц, Дж. Глобализация: тревожные тенденции / Джозеф Стиглиц ; [Пер. с англ. Г.Г. Пирогова]. - М. : Мысль : Нац. обществ.-науч. фонд, 2003 (1-я Обр. тип.). - 300, [2] с.; 25 см.; ISBN 5-244-01031-X (с)2.

3. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідеміологічну ситуацію. 2015 рік – К., 2015

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України (Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua. - 2016.

5. Аналітичний центр CEDOS [Електронний ресурс]: [Веб-сайт] – Електронні данні. -– Режим доступу:https://www.cedos.org.ua/uk/osvita/sotsialno-ekonomichnyi-portret-studentiv-rezultaty-opytuvannia

6. Український державний центр міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]: [Веб-сайт] – Електронні данні. -– Режим доступу: http://intered.com.ua/

7. Мировая демографическая ситуация.Краткий доклад. 2014 год. [Електронний ресурс]: [Веб-сайт] – Електронні данні. -– Режим доступу: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/trends.. - Нью-Йорк, ООН, 2014,- 44 стр.

УДК 65.012.123

Н. Суркова,
магістрант групи ФБС-16-1мд.
Запорізької державної інженерної академії
e-mail: natalisyrkova21@gmail.com

КРИТЕРІЇ ПРИЙНЯТТЯ ФІНАНСОВИХ РІШЕНЬ

Одним з головних завдань фінансового менеджера є обґрунтування рішень щодо вибору оптимальних для конкретних фінансово-економічних умов форм фінансування підприємства. У цьому зв'язку фінансисти досить часто постають перед необхідністю прийняття рішень щодо вибору найкращої з існуючих альтернатив:

- емісія облігацій чи акцій?
- залучення банківських позичок чи капіталу власників?
- емісія простих чи привілейованих акцій?
- реінвестування прибутку чи виплата дивідендів?

Для прийняття правильних фінансових рішень слід зважати на критерії, за допомогою яких можна оцінити переваги та недоліки залучення позичкового і власного капіталу, зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування тощо.[1]

До типових критеріїв можна віднести такі:

1. Прибуток/рентабельність.
2. Ліквідність.
3. Структура капіталу (незалежність).
4. Накладні витрати, пов'язані із залученням коштів.
5. Мінімізація оподаткування.
6. Об'єктивні обмеження.
7. Особливості законодавства про банкрутство.
8. Максимізація доходів власників (дивідендна політика).

Прибуток/рентабельність. Слід розрахувати, яким чином та чи інша форма фінансування вплине на результати діяльності підприємства. При цьому необхідно виходити з того, що рентабельність активів підприємства повинна перевищувати вартість залучення капіталу, а також враховувати, що зростання частки заборгованості в структурі капіталу в окремих випадках може привести до підвищення прибутковості підприємства, а в інших — навпаки.

Ліквідність. Фінансист повинен розрахувати, яким чином форма фінансування вплине на рівень теперішньої та майбутньої платоспроможності підприємства. Вхідні та вихідні

грошові потоки слід координувати таким чином, щоб у будь-який час підприємство було спроможним виконати свої поточні платіжні зобов'язання. Цього можна досягти дотриманням фінансової рівноваги в довгостроковому періоді. Фінансова рівновага передбачає, що грошові надходження підприємства задовольняють або перевищують потребу в капіталі для виконання поточних платіжних зобов'язань. Доцільним при цьому вважається розрахунок показника дюрації (Duration), який характеризує середньозважений строк непогашеної заборгованості за основною сумою боргу та процентами. Слід враховувати також можливості пролонгації повернення фінансових ресурсів, санкції за порушення умов залучення коштів тощо. У разі, якщо фінансовим менеджментом підприємства неправильно розраховані строки залучення та використання капіталу або якщо вони порушені через погіршення умов діяльності підприємства (зменшення обсягів реалізації, неврахування інфляції при формуванні відпускних цін, високий рівень невиправданої дебіторської заборгованості, непередбачені штрафи за порушення податкового законодавства тощо), то фінансова рівновага порушується і підприємство не в змозі виконати свої платіжні зобов'язання. Якщо неплатоспроможність є стійкою, то це стає підставою для порушення справи про банкрутство підприємства.

Структура капіталу (незалежність). Вдаючись до тієї чи іншої форми фінансування, слід прогнозувати, яким чином вона вплине на рівень автономності і самостійності підприємства у разі використання коштів, збереження інформаційної незалежності та контролю над підприємством у цілому. Окрім цього, необхідно виявляти можливі ризики, зокрема ризик структури капіталу.

Накладні витрати, пов'язані із залученням коштів. Наприклад, емісійні витрати, витрати на обов'язкові аудиторські перевірки, витрати на обов'язкову публікацію звітності в засобах масової інформації тощо.[2]

Мінімізація оподаткування. Доцільно вибирати ту форму фінансування, яка дасть найбільший ефект з погляду зменшення податкових платежів. Звичайно, податковий фактор слід розглядати в контексті його впливу на вартість залучення капіталу в цілому. Наприклад, при мобілізації коштів шляхом збільшення статутного капіталу слід враховувати, що пов'язані з цим накладні витрати зменшують об'єкт оподаткування, однак дивіденди, які є платою за використання власного капіталу, сплачуються за рахунок чистого прибутку після оподаткування. Натомість проценти за користування позичками відносяться на валові витрати. Разом з тим, податкові переваги, які можуть проявлятися при залученні позичкового капіталу, слід зіставляти із фінансовими ризиками, які при цьому виникають. Використовуючи як джерела фінансування нерозподілений прибуток, підприємство практично уникає затрат на мобілізацію коштів, однак на реінвестування може спрямовуватися лише прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства після оподаткування. Тут слід також враховувати рівень оподаткування розподіленого та нерозподіленого прибутку, ставки оподаткування доходів фізичних осіб.

Об'єктивні обмеження: відсутність кредитного забезпечення, необхідного для залучення позичок, низький рівень кредитоспроможності, законодавчі обмеження щодо використання тієї чи іншої форми фінансування, договірні обмеження тощо.

Особливості законодавства про банкрутство: черговість задоволення претензій кредиторів; переважання механізмів санації неспроможного боржника чи захисту інтересів кредиторів тощо.

Максимізація доходів власників (дивідендна політика),так звана концепція Shareholder—Value. Згідно з цим критерієм усі рішення менеджменту підприємства, в т. ч. рішення у сфері фінансування, повинні спрямовуватися на досягнення головної мети діяльності суб'єкта господарювання — максимізації доходів власників.[3]

Список використаних джерел

1. Буднік М. М. Фінансовий ринок : навчальний посібник / М. М. Буднік, Л. С. Мартюшева, Н. В. Сабліна ; Мін-во освіти і науки України, Харківський нац. економ. ун-т. - К. : ЦУЛ, 2009. - 334 с.

2. Васильєва В. В. Фінансовий ринок : навчальний посібник / В. В. Васильєва, О. Р. Васильченко. - К. : ЦУЛ, 2008.

3. Корпоративне управління : навчальний посібник / Б. М. Андрушків, С. П. Черничинець ; Мін-во освіти і науки України ; Тернопільський нац. економічний ун-т ; Тернопільський нац. технічний ун-т ім. І. Пулюя. - К. : Кондор, 2011. - 528 с.

УДК 378.141.091.3:614.1:311.213.3

В. Таранов,
доцент кафедри організації охорони здоров'я, соціальної медицини з основами експертизи працездатності
Запорізького державного медичного університету
О. Руденко,
доцент кафедри сімейної медицини, терапії та кардіології факультету післядипломної підготовки
Запорізького державного медичного університету.
м. Запоріжжя
e-mail: komtiket@mail.ru

ОЦІНЮВАННЯ СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Ряд тем практичних занять з предмету «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я» передбачає виконання завдань з розрахунку та оцінки статистичних показників, що характеризують стан здоров'я населення та діяльність медичних закладів. Ситуаційні задачі, що використовуються на таких заняттях на нашій кафедрі, містять вихідні дані, що максимально наближені до реальних показників, або повністю їм відповідають. Це дозволяє студентам не тільки засвоїти практичні навички щодо обчислення показників, але й отримати уяву про реальну ситуацію, що склалася в близькому для них запорізькому регіоні. Проте є проблема надання оцінки отриманим показникам. Загальновідомо, що оцінка статистичних показників здійснюється у їх порівнянні із спеціальними шкалами, нормами, нормативами, стандартами, середніми показниками країни,області, міста, району, а також у динаміці з попередніми періодами, з даними літератури та ін.

Разом з тим, перелічені критерії, що використовуються на практиці, або значною мірою застарілі, або не є предметом систематичного оновлення, або взагалі не публікуються. Так, для оцінки демографічних показників (народжуваність, загальна смертність, смертність немовлят) використовуються шкали МєрковаО.М. [2], Лісіцина Ю.П. [4], для показників первинної та загальної захворюваності - шкала Гончарука Є.І. [1], захворюваності з тимчасовою непрацездатністю – шкала Ноткіна Є.Л. [3].

Показники діяльності медичних закладів мають порівнюватись з нормами або нормативами. Але і це є проблематичним, оскільки значна їх частина сформувалась іще в радянські часи, впровадження сучасних нормативів проходить досить безсистемно, і це значно ускладнює пошук потрібних показників. Багато показників, особливо специфічних, наприклад таких, що характеризують стоматологічну допомогу, або лабораторну діагностику, взагалі не спираються на нормативну базу, або критерії їх оцінки не оприлюднюються. На наш погляд, означена проблема навіть виходить за межі потреб учбового процесу. Її вирішення може бути також вельми корисним для роботи відповідних структур державної та регіональних систем збору та аналізу медико-статистичної інформації.

Саме тому вважаємо за необхідне сформувати пакет критеріальних показників для оцінки всього спектру показників здоров'я населення та діяльності медичних закладів, що є предметом державної статистичної звітності.

Список використаних джерел

1. Гончарук Е.И., Кундиев Ю.И., Бардов В.Г. и др. Общая гигиена: пропедевтика гигиены. – К.: Вищашк., 1999. – 652с

2. Мерков А.М., Поляков Л.Е. Санитарная статистика (пособие для врачей). Л.: Медицина, Л.О.,1974. - 384с

3. Ноткин Е.Л. Статистика в гигиенических исследованиях . – М., Мед., 1965. - 272с

4. Руководство к практическим занятиям по социальной гигиене и организации здравоохранения / Под ред. Ю.П.Лисицына, Н.Я.Копыта.-М.: Медицина, 1984. - С.143 - 157.

УДК 378

О. Топчій,
к.пед.н., старший викладач кафедри іноземних мов
Київського національного університету ім. Т. Шевченка
м. Київ
e-mail: TOP_OV@bigmir.net

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОЯВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У ПРАВНИЧІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Одним з найяскравіших проявів стрімкої еволюції світової спільноти стала глобалізація, що охопила практично всі сфери життєдіяльності людей у планетарному масштабі. Безумовно, це відбилося насамперед в освітянській сфері. У свою чергу, аналіз і прогнозування впливу глобалізації на подальший розвиток педагогіки стали об'єктом наукових досліджень. На теперішній час загальновизнаними є положення, викладені у працях зарубіжних (А. Велч, Д. Деланти, Х. Ервін, Р. Робертсон, П. Скотт, В. Стеворд, К. Ясперс та ін.) та вітчизняних (В. Андрущенко, М. Квак, В. Кремень, Н. Михальченко та ін.) вчених.

Багатомірність проявів глобалізації освіти призвела до того, що на теперішній час немаєєдиної загальновизнаної дефініції цього поняття. В одному з найавторитетніших українських енциклопедичних видань під ним пропонується розуміти «процес конвергенції принципових засад освітньої політики національних держав у цілій низці параметрів, передусім таких, як цілі та стратегії розвитку освіти, зміст освіти, способи та критерії оцінки ефективності освітніх систем тощо» [1, с.137]. Разом з тим, наведене визначення не може вважатися вичерпним з ряду причин. По-перше, воно не відображає повною мірою інтеграційних процесів, що так чи інакше уніфікують підходи до розуміння критеріїв підготовки фахівців для міжнародного ринку праці. По-друге, за основу беруться концепти й стратегії без кореспондування їх із тактичними завданнями, які постають в процесі навчання здобувачів освіти за конкретними галузями знань і спеціальностями. По-третє, йому бракує віддзеркалення інноваційних тенденцій, що докорінно трансформують вітчизняну систему освіти з її поступовою консолідацією із освітою провідних країн світу.

Тож, якщо деталізувати наведену вище дефініцію, слід мати на увазі появу абсолютно нових категорій, про які у попередні часи не було підстав й говорити. Насамперед, постає проблема гармонізації змісту сучасної освіти із реаліями інформаційного суспільства з поступовим його переростанням у суспільство знань. Усе більш у цьому зв'язку актуалізується принцип LLL (LifelongLearning) – навчання впродовж життя. Його втілення передбачає системну роботу із прищеплення у людей розуміння необхідності й формування

у них потреби постійного самовдосконалення та професійного зростання у парадигмі не тільки формальної, а й неформальної та інформальної освіти. Цьому слугує поява й широке розповсюдження принципово нового типу навчання – електронного (e-learning), яке дозволяє здобувати й поглиблювати знання через систему дистанційної освіти, так званих відкритих університетів, МООС (MassiveOpenon-lineCourse), зокрема,Coursera, edX, Udacity.

Глобалізація освіти виявилася і в появі таких категорій, як транснаціональна освіта, академічна мобільність викладачів та студентів, упровадження міжнародних кваліфікаційних вимог до певних спеціальностей, освітній франчайзинг (надання закордонними вищими навчальними закладами за певну плату ліцензій на користування своїми навчальними програмами), поява світових провайдерів освітніх послуг, конвертація (нострифікація) документів про освіту. У світовому масштабі із врахуванням особливостей перебігу демографічних процесів виникають конкурентні відносини між вишами, боротьба за свого студента, внаслідок якої перемагають ті, хто вміють найбільш ефективно сформувати компетенції здобувача освіти, що у подальшому забезпечать тому реалізацію себе як фахівця і як особистості у сучасному суспільстві.

Разом з тим, слід визнати, що, як правило,у працях науковців проблеми глобалізації освіти в основному розглядаютьсяна макрорівні. У такий спосіб, питання впливу глобалізаційних процесів на юридико-педагогічну ситуацію в державі, прогнозування тенденцій подальшого розвитку теорії і практики юридичної педагогіки в глобалізаційному контексті залишається недостатньо висвітленим. У зв'язку з цим виникає потреба у більш детальному вивченні питань, що на даний час практично залишилися поза увагою науковців.

При проведенні аналізу ми походимо з того, що згідно із постановою *КабінетуМіністрівУкраїни від 29.04.2015 №266 "Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти" у галузі знань «Право» виділяється дві спеціальності: 081 «Право» і 082 «Міжнародне право». [2]*. Подібний розподіл закріплює надзвичайно цікаве положення, що детермінує бінарний характер правничої освіти в аспекті глобалізації, робить вказаний напрям без перебільшення унікальним. Спеціальність «Право» є однією з тих небагатьох, яка повністю базується на національному підґрунті, а значить, у змісті освіти обмежується нормами права, що є чинними лише на території України. У такий спосіб, наповнення фахових навчальних дисциплін є актуальним лише в межах держави. Фрагментарними винятками стають незначні за обсягом кредитів ЄКТС курси «Міжнародне право», «Право Європейського Союзу», «Історія держави і права зарубіжних країн». Додатково для магістрів окремих вищих навчальних закладів читаються спецкурси із порівняльного (компаративного) права, хоча вони віднесені до варіативної частини навчальних планів, а значить не є обов'язковими для усіх студентів.

За нашими спостереженнями, подальший розвиток правничої освіти за умов глобалізації суспільства зазнає поступового впливу з двох сторін. З однієї, під впливом світових процесів, запровадження європейських принципів верховенства права поступово трансформується національна юридична система, з'являються нові правові норми, а чинні нині проходять перевірку на предмет їх відповідності міжнародним стандартам. Це означає, що змінюється й підходи до методології права, а значить - і до методології й методики викладання юридичних навчальних дисциплін.

Тож опосередковано глобалізація у праві впливає на зміст освіти у підготовці фахівців за спеціальністю «Право» при включенні до навчальних програм дисциплін питань щодо гармонізації українського законодавства до європейських стандартів, а також практики розгляду Європейським судом з прав людини позовів громадян України до держави.

У цілому ж можна констатувати, що, не дивлячись на окремі зрушення, самзміст правничої освіти залишається категорією доволі консервативною, а значить, в умовах нашої

країни майже не зазнає впливу глобалізації і зосереджений на власних реаліях та практиці юридичної діяльності. Такому становищу певною мірою сприяє й те, що українська правова система належить до іншої правової сім'ї, аніж європейські й американські, де в основі діє прецедентне право.

У такий спосіб, спостерігається цікаве явище: під впливом глобалізаційних процесів у підготовці правників за спеціальністю 081 трансформації підлягають, насамперед, форми й методи навчання, критерії оцінювання за 100-бальною та літерною шкалами, запровадження рейтингової системи тощо. Проте сам зміст освіти подібного впливу зазнає найменшою мірою. Така ситуація виступає індикатором переваг педагогічної компоненти над власне правничою щодо впливу глобалізаційних процесів на підготовку фахівців за спеціальністю «Право».

Подібне призводить до того, що випускникам українських юридичних вишів, які навчалися за вказаною спеціальністю, не слід розраховувати на роботу за кордоном і визнання документів про освіту в повному обсязі. Навіть при появі тенденції видачі подвійних дипломів за умови договорів між вищими навчальними закладами різних країн, для правників це є доволі проблематичним.

Так само є доволі проблематичним залучення іноземних студентів для навчання в Україні за спеціальністю «Право». З урахуванням того, що в державах їхнього постійного проживання діють абсолютно інші правові норми, таке навчання певною мірою втрачає свій сенс, оскільки не є універсальним.

Зовсім інша ситуація складається із підготовкою правників за спеціальністю «Міжнародне право». Зміст такої освіти передбачає його транснаціональний характер, опанування тих категорій, які цілком укладаються в парадигму глобалізації освіти. Аналіз навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти рівня бакалавра, які навчаються за спеціальністю «Міжнародне право» в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка [3], дозволив виявити окремі особливості, що надають можливості констатувати принципові відмінності у підготовці фахівців в межах галузі знань «Право».

Передбачається, що майбутні міжнародники мають у повному обсязі опанувати методологією теорії міжнародних відносин, римським правом, міжнародним публічним і міжнародним приватним правом, правом зовнішніх зносин, правом міжнародних договорів, правом міжнародних організацій тощо. Традиційні для здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Правознавство» курси конституційного, цивільного, сімейного, трудового, кримінального права і кримінального процесу для міжнародників викладаються у порівняльному аспекті. Подальша підготовка здобувачів вищої освіти, які навчаються за фахом «Міжнародне право», відбувається через такі спеціалізації, як «Міжнародне публічне право» (з вивченням повітряного, космічного, морського права, права міжнародної безпеки, міжнародно-правових механізмів захисту прав людини тощо), «Міжнародне приватне право» (з вивченням міжнародного права цінних паперів, правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності і т.ін.), «Європейське право» (з вивченням універсальних та регіональних систем захисту людини, інституційного права, свобод внутрішнього ринку ЄС, правових засад економічного та валютного ринку ЄС тощо).

Характерною особливістю викладання перелічених навчальних дисциплін є те, що більшість з них читається англійською мовою. Доволі часто для проведення занять залучаються іноземні фахівці. Проводяться інтернет-конференції із зарубіжними вузами-партнерами. Для студентів відкриваються широкі можливості користування базами електронного навчання, а також міжнародних стажувань.

Порівняльний аналіз підготовки здобувачів вищої освіти в галузі знань «Право» в аспекті глобалізації освіти дозволив виявити контрастив і щодо реалізації принципу

академічної мобільності студентів і викладачів, що регламентований постановою Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 № 579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність».[4] Само по собі дане право є породженням глобалізації та віддзеркаленням тенденції, відповідно до якої Україна активно включилася до цих процесів у всесвітньому масштабі, зокрема в сфері освіти.Разом з тим, для фахівців, що готуються за спеціальністю 081, реальними є перспективи мобільностіздебільшого в межах України, в той час як міжнародники реалізують переважно зовнішню мобільність.

Таким чином, проведений нами аналіз дозволив виявити принципові відмінності, які складаються під впливом глобалізаційних процесів в межах однієї галузі знань, що є актуальним для розуміння подальших перспектив розвитку правничої освіти.

Список використаних джерел

1. *Сбруєва А. Глобалізація освіти / А.А.Сбруєва // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України : головний ред. В. Г. Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2009. — 1040 с.*
2. *Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №266 "Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти"[Електронний ресурс] // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF*
3. *Офіційний сайт Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародне право [Електронний ресурс] // http://www.iir.edu.ua/education/international_law/*
4. *Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 № 579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» [Електронний ресурс] // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF*

УДК 347.72.036(477)

М. Фадєєва,
магістрант групи МЕН-16-1мд.
Запорізької державної інженерної академії
emission2016@gmail.com
науковий керівник - В. Воронкова,
д.філос.н., професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та управління проектами
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: valentina-voronkova@yandex.ru

МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Рівень корпоративного управління є одним з ключових факторів, що обумовлює інвестиційний клімат в країні, впливає на ефективність діяльності товариств, визначає ступінь захищеності прав інвесторів та врахування інтересів інших зацікавлених осіб. Розгляд проблем корпоративного управління в Україні на сучасному етапі розвитку економіки є дуже актуальним, оскільки саме механізм ефективного корпоративного управління значно розширює можливості залучення інвестицій, сприяє зростанню продуктивності й конкурентоспроможності підприємств [1].

Моделі корпоративного управління можна згрупувати відповідно до окремих ознак класифікації:

- за ступенем концентрації власності: інсайдерська і аутсайдерська;
- за функціональним призначенням Ради директорів: англо-саксонська, континентальна і японська.

Найбільш загальна класифікація моделей корпоративного управління стосується ступеня концентрації власності. Згідно інсайдерської моделі корпоративного управління,

структура власності має високий ступінь концентрації, тобто акціонерами корпорації є невелика кількість власників (інсайдерів). Для прикладу, якщо інсайдери володіють у сукупності їхньої участі контрольним пакетом акцій, який в Україні визначається як володіння часткою 50% статутного капіталу + 1 акція, то в даній компанії має місце інсайдерська модель корпоративного управління. Відповідно, якщо ж контрольним пакетом акцій у сукупності часток в акціонерному капіталі володіють дрібні акціонери, тобто аутсайдери, то в корпорації має місце аутсайдерська модель корпоративного управління [2].

Аутсайдерська модель корпоративного управління спирається на непряме регулювання з боку незалежних членів Ради директорів, товарні і фондові ринки. Інсайдерська модель корпоративного управління спирається на такі механізми, як ринок корпоративного контролю, ринок кредиту тощо.

Інсайдерська модель корпоративного управління властива корпораціям країн континентальної Європи і Японії, аутсайдерська модель поширена в США, Великобританії, Австралії та інших країнах.

Відмінності обох моделей корпоративного управління чітко простежуються на рівні функціональних повноважень одного з органів корпоративного управління — Ради директорів. Саме Рада директорів є тим інструментом, за допомогою якого акціонери, інсайдери або аутсайдери, реалізують свої плани щодо володіння акціонерним капіталом.

На сьогоднішній день, відмінності у функціональних обов'язках і правах, якими наділяються члени Ради директорів банків з роздробленою або концентрованою структурою власності дають можливості зробити висновок щодо різних принципів корпоративного управління, які мають у своєму арсеналі як аутсайдери, так й інсайдери.

Американська і німецька системи корпоративного управління являють собою полярні підходи до корпоративного управління, між якими розташовується широкий спектр форм організації корпоративного управління, що існують в інших країнах. Японська модель корпоративного управління незважаючи на те, що є унітарною, при цьому має чітко виражені інсайдерські риси.

Концептуальні проблеми проявляються у відсутності чітко сформульованої стратегії держави по відношенню до процесу розвитку корпоративного сектора, реальної державної підтримки суб'єктів діяльності, чітко визначених єдиних і прозорих «правил гри» для всіх учасників корпоративних відносин. Не дивлячись на те, що в Україні склалась достатньо розвинена нормативно – правова база, що регламентує питання формування та функціонування корпоративного сектора, разом з тим вона досить суперечлива та недосконала.

Проблеми загальноекономічного характеру безпосередньо пов'язані з виробничою, інвестиційною і фінансовою кризою в країні, до них слід віднести недосконаліть і нестабільність податкової системи; неефективну систему тарифного регулювання і митниці; відсутність захисту вітчизняних виробників, загрозу монополізації ринку внаслідок існування обмеженого числа олігарх них фінансово-промислових груп; необхідність реорганізації фінансово-кредитної системи.

Проблеми організаційно-управлінського характеру, в першу чергу визначаються: неадекватністю організаційної структури; низькою якістю корпоративного управління; відсутністю національної діяльної культури, корпоративної етики та соціальної відповідальності; корумпованістю та боротьбою за корпоративний контроль різних учасників корпоративних відносин; низькою кваліфікацією управлінських кадрів [3].

Серед ключових проблем у розвитку корпоративного управління в Україні варто зазначити наступні:

- українські акціонерні товариства на етапі свого становлення не в повній мірі сприймають сучасні тенденції розвитку корпоративного управління, засновані на побудові якісно нових взаємин суб'єктів корпоративного управління;

- акціонерні товариства слабко сприймають так звану "соціальну функцію" як необхідний елемент існування корпорацій;

- акціонерний капітал не став основним джерелом росту загальноукраїнського організованого фондового ринку;

- сучасний рівень українського законодавства в сфері корпоративного управління не повністю відповідає міжнародним стандартам. У ньому немає ефективно діючих норм, регулюючих відповідальність керівників корпорацій за свої дії+ на шкоду акціонерному товариству, закріплюючих відповідальність за зловживання акціонерів;

- наявність специфічних "тісних" відносин між керівництвом і власниками великих пакетів акцій. Формування такої структури акціонерного капіталу затвердило орієнтацію не на ріст капіталізації, а на збереження існуючих взаємин з підприємством.

Саме тому поліпшення рівня корпоративного управління є чинником підвищення інвестиційної привабливості та формування вторинного ринку цінних паперів. З метою підвищення рівня корпоративного управління в Україні є доцільним:

1. Перехід до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IAS) та Міжнародних стандартів аудиту (ISA).

2. Запровадження єдиних принципів корпоративного управління.

3. Законодавче закріплення вимог щодо частки незалежних директорів у Наглядовій раді. Для середнього бізнесу частка незалежних членів має складати 25%, для великого - більш, ніж 50%.

4. Запровадження єдиної методики регулярного розрахунку і публічного представлення індексів корпоративного управління.

5. Ініціювання та підтримка, у тому числі фінансова, державою судових позовів з боку міноритарних акціонерів з питань порушень правил корпоративного управління.

Сьогодні необхідно створити таку модель управління, яка базувалась на принципово нових підходах до підприємницьких і ринкових структур, які б функціонували високоефективно і соціально спрямовано – це неодноразовий правовий акт і тим більше не одночасна революційна акція руйнування діючого виробничого і ринкового потенціалу й виникнення більш ефективного нового [4].

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, можна констатувати, що розвиток економіки України, вирішення соціально-економічних проблем нині значною мірою пов’язані із формуванням сучасної моделі корпоративного управління держави. Проте існують певні проблеми, що перешкоджають даному процесу, а саме: проблеми у напрямі правового забезпечення розвитку корпоративного управління; проблеми зв’язані із захистом прав акціонерів; проблеми вдосконалення системи розкриття інформації про діяльність акціонерних товариств; проблеми у напрямку формування та розвитку культури корпоративного управління. При впровадженні в практику України більш досконалої, збалансованої і стратегічно орієнтованої моделі корпоративного управління, яка базується на налагодженій роботі відповідних систем, дозволить контролювати реалізацію стратегічних рішень на всіх управлінських рівнях і тим самим підвищить її ефективність. Використання закордонного досвіду може принести більшу користь тільки в тому разі, якщо це дійсно прогресивний досвід та якщо він використовується з дотриманням окремих умов, в яких знаходиться окреме підприємство.

Список використаних джерел:

1. Грабко Є. В. Особливості сучасного етапу розвитку корпоративного управління в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confco ntact.com/2007may/8_grabko.php

2. Національне корпоративне управління: мають залишитися найефективніші / Урядовий кур'єр 25 листопада 2011. Матеріали круглого столу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: //www.ukurier.gov. ua/uk/ articles /nacionalne-korporativne-upravlinnya-mayut-zalishit/

3. Посохов І. М. Модель корпоративного управління України: становлення, особливості, основні напрямки подальшого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/

4. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua

УДК 336.711(477)

А.Федорова,
магістрант групи ПТБ -16-1мд.
Запорізької державної інженерної академії
e-mail: fedorova22@meta.ua

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З СВІТОВИМ БАНКОМ

Одним із основних кредиторів України сьогодні являється Світовий Банк, що надає допомогу з метою розвитку. Банк розробляє стратегії допомоги для кожної зі своїх країн-клієнтів у співробітництві з різними державними та неурядовими організаціями. Представництва Банку в різних країнах світу займаються реалізацією його програм, підтримують зв'язок з урядом і цивільним суспільством і сприяють більше глибокому розумінню проблем розвитку.

Світовий банк це група споріднених організацій, тому часто згадують про групу Світового банку. До неї входять: Міжнародна асоціація розвитку, Міжнародний банк реконструкції та розвитку (саме його інколи називають скорочено Світовим банком), Міжнародна фінансова корпорація, Міжнародний центр урегулювання інвестиційних конфліктів, Багатостороння агенція гарантування інвестицій, а також [2].

Всі організації Світового банку тісно пов'язані єдністю цілей: сприяння стабільному економічному зростанню країн-членів, допомога в реконструкції господарства країн, що розвиваються, заохочення розвитку приватного сектора, заохочення іноземного інвестування [4, с. 13]

Група Світового банку утворена 27 грудня 1945 року з метою надання фінансової і технічної допомоги країнам, що розвиваються . Світовий банк представляє собою акціонерне товариство, акціонерами якого є 186 країн-членів. Україна набула членства у Групі Світового банку у 1992 році відповідно до Закону України від 3 червня 1992 р. №2402-XII. Україна, як учасник-акціонер Світового банку, має 0,77% акцій (908 акцій основного капіталу)[3]. Україна стала 167-м членом Світового банку. Україна є членом усіх п'яти структур Групи Світового банку. Основним документом, на якому базується співпраця України з членами Групи Світового Банку, є Стратегія партнерства [5].

Однією з цілей Світового банку є заохочення інвестування країн-членів в інші країни, особливо в такі, що розвиваються.

Нова СПУ передбачає перехід від інтенсивної, проте безсистемної співпраці Світового банку з організаціями громадянського суспільства (ОГС), до інституціоналізованого партнерства, тісніше пов'язаного з найважливішими програмами СПУ.

На сьогодні співробітництво України з Світовим банком здійснюється в рамках прийнятої банком у грудні 2007 року Стратегії партнерства з Україною на період 2012-2016 рр. Стратегія партнерства має на меті сприяти сталому економічному зростанню та посиленню конкурентоспроможності України, реформуванню державних фінансів та державного управління, а також поліпшенню державних послуг в сфері охорони здоров'я та освіти.

Допомога Україні за СПУ на 2012–2016 рр. сконцентрована у двох напрямках:

1) поліпшення державних послуг та системи державних фінансів;

2) підвищення ефективності політики та рівня конкурентоспроможності.

Економічна і фінансова допомога Банку зосереджена на сприянні Україні у проведенні економічних реформ, стабілізації її економіки, поліпшенні стану платіжного балансу. Також, Банк сприяє збереженню та розвитку систем соціального захисту. На поточний момент продовжується послідовна спільна робота над покращенням стану проектного портфеля Банку в Україні та, відповідно, підвищенням ефективності використання кредитних ресурсів Банку.

За роки співробітництва Світовий банк затвердив для України 50 позик загальним обсягом 10,1 млрд. дол. США, з яких отримано 7,4 млрд. дол. США. Значна доля цих коштів, була позиками на структурні перетворення та реформування фінансового сектора і подальший розвиток банківської системи. Динаміка зобов'язань на фінансовий рік мають наступну динаміку (рис.1).

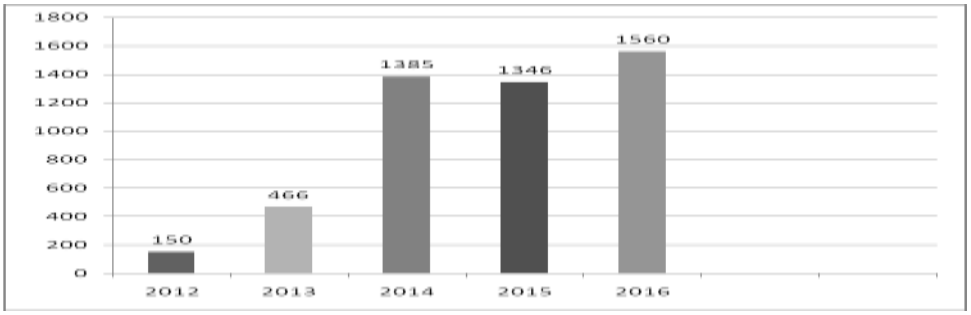

Рисунок 1 – Зобов'язання України, включаючи зобов'язання МБРР і МАР (млн. дол. США) [5]

Єдиним фінансовим збором є разова комісія у розмірі 0,25% від суми позики (27 вересня 2007 року Радою Виконавчих директорів скасовано сплату комісії за резервування, яка скла- дала 0,25% від невибраної суми позики). Для України середній строк погашення позик зросте з 11,25 до 18 років, тобто на 60%, а максимальний строк погашення позик – з 25 до 30 років. На сьогодні Світовим банком в Україні продовжується реалізація 9 інвестиційних проектів, на реалізацію яких виділено 12 позик на загальну суму 1 681,6 млн. дол. США, з яких вибрано 783,9 млн. дол. США, або 29,3% .

Позики Світового Банку для України вигідніші, ніж позики з інших джерел, оскільки умови надання ним кредиту більш сприятливі. За класифікацією Світового Банку Україна належить до III категорії країн (рівень доходів нижче середнього), тому термін погашення кредитів продовжується до 20 років з пільговим періодом 5 років. Відсотки за кредит сплачуються за плаваючою ставкою і становлять близько 6,5% річних.

Світовий банк співпрацює в сфері підвищення міжнародної конкурентоспроможності України, фінансуючи заходи на покращення такої ключової інфраструктури як енергетика і транспорт, надаючи консультації з питань політики, спрямованої на поліпшення в Україні ділового клімату, сприяння інноваціям та впровадженню нових технологій і забезпечення достатньої пропозиції кваліфікованої робочої сили [1,с.7].

Присутність Світового банку в будь-якій країні обов'язково супроводжується вивченням її економіки, системи управління і контактами з потенційними позичальниками – «господарями» і «управлінцями», тобто керівниками держави. Самий факт його присутності в країні означає здійснення в ній ринкових реформ

Світовий банк готовий надавати Україні подальшу фінансову допомогу у впровадженні реформ, спрямованих на боротьбу з корупцією, захист найбідніших верств населення, стабілізацію банківського сектору, реструктуризацію газового сектору та створення

сприятливих умов для ведення бізнесу. У співпраці України та Світового банку також є певні проблеми. У другій половині 2012 р. та аж до революції в лютому 2014 р. Світовий банк практично призупинив фінансування нових проектів в Україні та заявив, що розчарований результатами співпраці з українським Урядом, і, щоб пом'якшити майбутні ризики, ухвалив рішення наступні чотири роки видавати позики строго «каліброваним» методом.

Наразі Банк продовжує підтримувати державний сектор України для більш ефективного і прозорого використання бюджетних ресурсів з одночасним покращенням послуг для українських громадян.

Отже, співробітництво з міжнародними фінансово-кредитними організаціями є досить важливим для України, яка вирішує завдання не тільки інтеграції у світову економіку, а й зміцнення економічної безпеки. Без проведення програми економічних перетворень фінансова підтримка з офіційних джерел не має сенсу, бо в цьому разі позичкові кошти використовуватимуться на фінансування тільки поточних проблем платіжного балансу, які без реформування економіки знову нагромаджуватимуться і перетворюватимуться у додатковий тягар.

Список використаних джерел

1. Головач К. Світовий банк готовий надати фінансову допомогу Україні для підвищення безпеки дорожнього руху / К. Головач //«Дзеркало тижня». – 2011. – №21. – С. 7

2. Інформаційна довідка щодо співробітництва України з Світовим банком [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo/svitovij-bank3.

3. Кудряшов В. П. Фінанси : навч. посіб. / В. П. Кудряшов. – Херсон : Олді-плюс, 2002. – 352 с.

4. Поташній Ю. Світовий банк лобіює в Україні інтереси закордонних товаровиробників / Ю. Поташній //ВІЧЕ. – 2009. – №5. – С. 13-14.

5.Світовий банк – Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine.

УДК 331.5:378:332.135

Т. Федотова,
к.е.н., доцент кафедры экономики и управления национальным хозяйством
Днепропетровского национального университета им. О. Гончара,
г. Днепро
e-mail: feduy@ukr.net

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ ИННОВАЦИОННОГО ТИПА С ОРИЕНТАЦИЕЙ НА РЫНОК ТРУДА

Современный рынок труда требует подготовки компетентных высоко квалифицированных специалистов, способных к саморазвитию и быстрой переквалификации. Данные требования возможно удовлетворить через внедрение современных сетевых технологий и компетентностного подхода в процесс профессиональной подготовки, в том числе и специалистов туристической сферы. Процесс информатизации современного общества существенно трансформирует сферу образования и ведет к ее инновационному развитию за счет внедрения различных технологий

Стремление к интеграции в европейскую и мировую системы образования предопределяет рост активности международного сотрудничества университетов в направлении налаживания международных академических контактов и организации стажировки, языковой и производственной практики студенческо-преподавательского состава за рубежом, а также участию в международных форумах, проектах, программах, научных исследованиях и т. п. Взаимосвязь с центрами международного сотрудничества

будет способствовать обогащению опытом работы ведущих университетов мира, формированию единого образовательного пространства, поиска адекватных решений, признанию дипломов, введению новых учебных курсов и дисциплин, росту академической мобильности и т. п.

Образовательная интеграция инновационного типа на современном этапе ориентирована на использование информационно-коммуникационных технологий, сетевых сервисов, пространства Интернет, дистанционного общения, стирание границ между странами, что позволяет значительно повысить эффективность современной педагогики и качество подготовки специалистов во всех сферах образования.

Сетевые технологии базируются на сочетании дистанционных и информационных технологий, реализованном на базе компьютерных сетей и сети Интернет.

Тенденции расширения возможностей выбора курсов и режима получения знаний, развитие так называемых «дистантных» технологий, которые не предусматривают постоянное посещение заведения, в США, Австрии, Греции и Румынии получили распространение еще в 1990-х годах, в то время как на постсоветском пространстве они были единичными случаями [2].

В качестве одной из основных современных тенденций следует отметить выход международного сотрудничества университетов на новый организационный уровень – интеграционные формы, формирующиеся университетами разных стран, все больше теряют национальные рамки и приобретают черты новой институционной организации - сетевые университеты, не имеющие определенного территориального месторасположения, и структурируемые аналогично ТНК. Сетевые структуры проводят конференции, конгрессы, круглые, финансируются за счет грантов или контрактов. Наиболее распространенной и одной из первых форм являются летние школы, когда университеты работают в период каникул на стыке науки и образования, совмещая их с отдыхом.

Формирование профессиональной компетентности предусматривает совместную деятельность преподавателя и студента в процессе профессионального обучения, направленную на формирование профессиональной компетентности как интегративной черты личности, которая определяет способность специалиста разрешать профессиональные проблемы и задачи, которые возникают в реальных ситуациях профессиональной деятельности с опорой на имеющиеся знания, умения, навыки, личностные качества, жизненный опыт и ценности[1].

Дистанционное обучение по индивидуальным графикам является одной из форм сетевого обучения. В мировой педагогической практике уже доказана высокая эффективность дистанционного обучения[3]. На наш взгляд, дистанционное обучение можно трактовать в двух аспектах, как форму обучения и как педагогическую технологию. Наиболее эффективной считают смешанное обучение, когда доля дистанционного составляет 20-80% от общего объема учебного процесса[4]. В обоих случаях должна существовать соответствующая нормативная база на уровне Министерства образования и учебного заведения.

В качестве основных преимуществ данного проекта нами выделяются такие:

- *преподавательский состав имеет возможность:*

1) повышать свой уровень профессиональных компетентностей, знаний в сфере информационных технологий, имея доступ к соответствующим ресурсам, интерактивным сервисам (форумы, чаты, ресурсы, ссылки, словари и т. п.) и тематическим курсам и тренингам по педагогике, инновациям в образовании, профильным дисциплинам и др.;

2) контролировать полученные знания (разного типа интерактивные тесты, тренажеры и лабораторные практикумы, домашние задания, срезы знаний, контрольные работы, модульные работы и т. п.);

3) использовать для формирования курсов все преимущества и возможности онлайн обучения: мультимедийные материалы (видео- и аудиозаписи, презентации, графические изображения и т. д.), гиперссылки на дополнительные статьи и справочники, материалы словарей и энциклопедий, а также разные варианты текстовых документов;

- *студенты имеют возможность:*

1) получать необходимые знания по всем предметам из учебного плана (автономные онлайн курсы), по факультативным курсам, курсам по подготовке к поступлению в университет, консультационные курсы, коррекционные и т.д.;

2) общаться с педагогами, тьюторами, психологами, родителями и другими студентами (с помощью форумов, чатов, веб-конференций, онлайн трансляций, скайпа или электронной почты).

- *вуз* (факультеты, кафедры, преподаватели) имеют возможность осуществлять методическое сопровождение онлайна учебного процесса (система «тьюторства»), решить проблемы разработки курсов и их преподавания (путем обсуждения на форумах, в чатах, перенятия опыта других т. п.).

Таким образом, с одной стороны студенты и преподаватели, независимо от их местонахождения (особенно студенты из сельской местности и труднодоступных регионов) имеют доступ к образовательной системе, возможность подготовиться к итоговой аттестации, а также к поступлению в Вуз; с другой стороны, материалы курсов позволяют научно-педагогическому составу университета ознакомиться с опытом лучших педагогов, научиться использовать современные педагогические и информационные технологии.

Как показала практика, во время работы с электронным учебным курсом по профессиональным дисциплинам у студентов повышается уровень теоретической подготовки, последовательно совершенствуются навыки планирования работы, поиска рациональных путей ее выполнения, критического и объективного оценивания собственных результатов, формируются потребности в самообучении и саморазвитии[5].

Под термином «экстернат» сегодня подразумевается одна из форм получения образования, предполагающая ускоренное самостоятельное изучение программ по выбранной специальности высшего образования с обязательной сдачей аттестаций (текущей и итоговой) в имеющем государственную аккредитацию ВУЗе. То есть он подразумевает углубленное самостоятельное изучение всех предметов в соответствии с программой и стандартами обучения по определенной специальности.

С педагогической точки зрения экстернат следует трактовать как форму индивидуального образования со своими методологическими принципами, которая нуждается в специфических условиях и формах преподавания и требует особой подготовки специалиста.

Специализированная практика экстерната сегодня воспринимается специалистами и общественностью именно как инновационная, поскольку связывается с новой философией образования, требует новых психологических и индивидуальных подходов и организационных моделей. Кроме того она больше распространена в общеобразовательном пространстве по сравнению с высшей школой, что вызывает необходимость постоянной исследовательской работы и совершенствования экстерната как формы обучения в системе высшего образования.

На наш взгляд, под программой «Двойной диплом» следует понимать получение высшего образования по интегрированным учебным программам одновременно в двух учебных заведениях разных стран. Одним из важнейших компонентов этого процесса является мобильность студентов и преподавателей.

Практика реализации моделей двойных дипломов основывается на принципах дистанционного образования, что обусловливает факт существования определенных

преимуществ и недостатков, содержание которых связано не только непосредственно с конкретной программой, а и с формой дистанционного обучения в целом.

Наиболее перспективной в контексте возможности использования на практике, нам представляется такая модель программы двойного диплома, которая позволяет органично сочетать в своих пределах формы очного, заочного и дистанционного обучения

Сетевые формы реализации образовательных программ в контексте перспективных направлений образовательного процесса отражены на рис. 1.

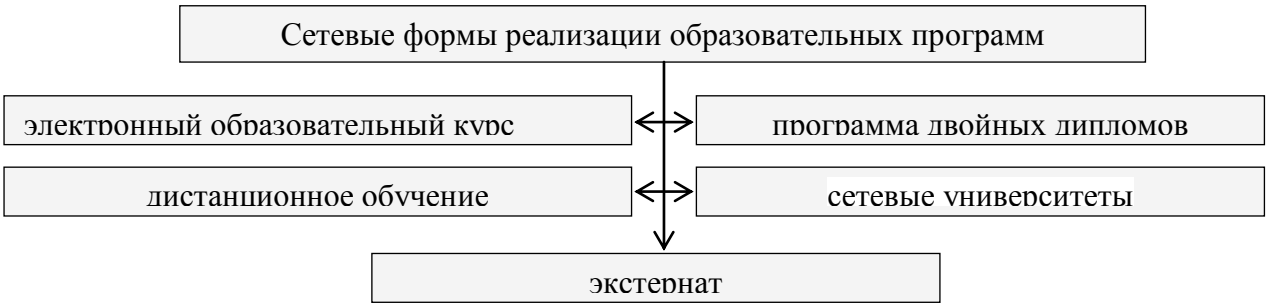

Рис. 1. Сетевые формы реализации образовательных программ

Таким образом, сетевые формы реализации образовательных программ, включающие в себя электронный образовательный курс, дистанционное обучение, экстернат, программу двойных дипломов и сетевые университеты, сегодня являются инновационными направлениями в процессе образовательной интеграции.

Список использованных источников

1. БелозубовА.В. Система дистанционного обучения Moodle / А. В. Белозубов, Д. Г. Николаев. – СПб: СПбГУ ИТМО, 2007. – 108 с.

2. Ващенко Л. М., Жебровський Б. М. Школа зарубежья: пути реформ. - К., 1999. - 152 с.

3. Педагогические технологии дистанционного обучения / Е. С. Полат, М. В. Моисеева, А. Е. Петров и др. – М., 2006. – 400 с.

4. Пьяных Е. Г. Немчанинова Ю. П. смешанное обучение как эффективная форма работы с магистрами в области естественно-научного образования // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2012.- № 7. – С. 257-2

УДК 351(477)

Т. Шевцова,
магістрант групи МЕН -16-1мд.
e-mail: tanyashevtsova22@gmail.com
науковий керівник - В.Воронкова,
д.філос.н., професор, завідуюч кафедри менеджменту організації та управління проектами
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: valentina-voronkova@yandex.ru

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

На сьогоднішній день вирішення кадрових питань є однією із найактуальніших проблем державного будівництва в Україні, істотним аспектом формування та функціонування державної влади. Кадрова політика виступає як важливий чинник політики держави, її головна лінія у сфері добору та виховання кадрів.

Термін «кадрова політика» в управлінській практиці досить вагомий. Найважливіше — відмінність в підходах до його застосування: деякі дослідники і практики трактують кадрову політику як визначення стратегії роботи з кадрами кожного суб'єкта управлінської діяльності, іншими словами програму діяльності. Решта вважають, що кадрова політика подібна кадровій діяльності, тобто роз'яснюють її досить широко, включаючи в неї кадрову роботу. Дійсно, чіткої межі між ними, але вони не схожі за своїм змістом та технологією реалізації, так як відображають різні періоди та аспекти кадрового процесу[3].

Кадрова робота — це діяльність багатьох суб'єктів з реалізації кадрової політики; це сукупність технологій, способів, механізмів її реалізації; це організація роботи з кадрами.

Метою державної кадрової політики є забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави з розвинутою ринковою економікою[5].

Державна кадрова політика України перебуває на стадії реформування. Зміни державної кадрової політики мають відношення до покращення роботи з кадрами та у сфері державного управління. Вагомим фактором вирішення проблем кадрової політики у сфері державної служби є нова редакція Закону України «Про державну службу»[1], в якій використовується компетентнісний підхід до управління людськими ресурсами сфери державного управління. Такий підхід спирається на врахуванні знань, умінь, навичок персоналу, та його особистісних якостей, які надають змогу втілити професійний потенціал на практиці. Даний підхід дасть змогу позитивно вплинути на якість персоналу державної служби, укріпити її кадровий потенціал.

Удосконалення кадрового потенціалу державної служби – комплексна проблема, яка потребує організації системи роботи з персоналом, що буде враховувати процеси побудови ядра колективу певної установи чи організації; адекватної та результативної адаптації працівника на посаді; формування підходів щодо обов'язкового дієвого розвитку персоналу державної служби (залежно від рівня посади та кваліфікаційних потреб як самого працівника, так і установи); контролю та ліквідування недоліків, пов'язаних з плинністю персоналу.

Для того, щоб удосконалити кадрову політику у сфері державної служби її потрібно здійснюватись за такими напрямками:

- формування кадрового резерву державної служби;
- формування складу державних службовців;
- професійне навчання державних службовців;
- професіоналізація державної служби;
- забезпечення конкурсної основи, об'єктивності, прозорості і гласності під час прийняття на державну службу та просування по службі;
- удосконалення діяльності кадрових служб;
- удосконалення адміністративної культури державних службовців, посилення громадської довіри до них;
- підсилювання мотивації та стимулювання праці, заохочення державних службовців та підвищення їх соціальної захищеності;
- зростання відповідальності за неналежне виконання службових обов'язків та неналежну роботу щодо запобігання проявам корупції;
- міжнародне співробітництво з кадрових питань.

Передумовою кадрового забезпечення державної служби є створення резерву заміщення посад державних службовців усіх категорій для просуванняїх по службі, цілеспрямована робота з кадровим резервом.

Наступним напрямом кадрової політики є формування складу державних службовців. Така робота повинна проводитися на базі постійного аналізу фактичного складу державних службовців, економічному житті, прогнозування кількісних та якісних змін у законодавстві, у суспільно-політичному та, викликаного у зв'язку з цим, оновлення функцій державних органів.

Послідовне поліпшення і зміцнення кадрового потенціалу державної служби вимагає створення єдиної цілеспрямованої державної системи підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки державних службовців [3]. Професійні та освітньо-професійні програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців зобов’язані одночасно поєднувати мету навчання, вимоги до професійної та загальнокультурної освіченості особи, форми, зміст, методи і засоби навчання з урахуванням функціональної та галузевої спеціалізації навчання державних службовців.

Значущим напрямком кадрової політики у сфері державної служби є її професіоналізація, яка окреслює: цільову підготовку висококваліфікованих фахівців державного управління, в тому числі з міжнародного права, світової та європейської інтеграції; поступову і планомірну зміну пропорцій у кадровому складі державних службовців з метою досягнення в перспективі стану, коли переважна більшість державних службовців буде мати професійну освіту у галузі державного управління; оновлення змісту і державних стандартів професійного навчання, що відповідає перспективам розвитку державного управління та державної служби, держави і суспільства в цілому; поступовий перехід до безперервного навчання протягом періоду перебування на державній службі із застосуванням сучасних інформаційних технологій; проведення ліцензування та акредитації закладів для професійного навчання державних службовців із залученням центрального органу виконавчої влади з питань державної служби[4].

Забезпечення проведення конкурсу, об'єктивності, прозорості і гласності під час прийняття на державну службу та просування по службі як один із напрямків кадрової політики передбачає розроблення та запровадження більш прозорих, досконалих та об'єктивних процедур прийняття на державну службу, запровадження єдиного порядку проведення відкритого конкурсу та стажування зі складанням іспиту. Для пошуку потенційних лідерів, наділеної неординарними якостями молоді, доречно розробити порядок прийняття на державну службу перспективних випускників вищих навчальних закладів, фахівців підприємницької, банківської та фінансово-економічної сфер.

Також важливо розробити чіткий механізм просування по службі, який базувався б на підставі особистих професійних заслуг державних службовців.

Актуальним напрямком кадрової політики виступає удосконалення діяльності кадрових служб, які повинні зосередитися на професійної діяльності кожного державного службовця, аналітичній та організаційній роботі з кадрового менеджменту, аналізі ефективності діяльності відповідного органу, його структурних підрозділів, прогнозуванні розвитку персоналу, плануванні кар'єри державних службовців, забезпеченні їх навчання та моніторингу ефективності роботи.

Під час реформування системи державної служби потрібно здійснити комплекс заходів, що спрямовані на підвищення адміністративної культури державних службовців і домогтися зміни громадської думки щодо негативного іміджу державної служби.

Також важливо продовжити роботу з удосконалення системи оплати праці державних службовців для заінтересованості державних службовців у продуктивній та ефективній роботі, підвищення престижу державної служби, запобігання проявам корупції та іншим правопорушенням. Для цього необхідно підвищити мотивацію посадових окладів. Потрібно консолідувати структуру зарплати та зменшити кількість її компонентів, усунути міжвідомчі та місцеві розбіжності щодо оплати праці. Умови оплати праці кожного державного

службовця повинні співвідноситися з результатами його атестації та оцінкою професійної діяльності, тобто посадовець повинен отримувати платню, яку заслуговує. Неодмінно повинно бути посилення посадової диференціації умов оплати праці з урахуванням рівня відповідальності, забезпечення її зростання протягом всього періоду роботи.

Зростання відповідальності за неналежне виконання службових обов'язків та неналежну роботу щодо запобігання проявам корупції як один із напрямків кадрової політики у сфері державної служби, створення чіткого і прозорого механізму покарання державних службовців. Державний службовець у встановленому порядку має нести відповідальність за допущені ним порушення законодавства, невиконання чи неналежне виконання своїх обов'язків. Потрібно активізувати роботу щодо запобігання проявам корупції та іншим правопорушенням, запровадити періодичну ротацію кадрів на окремих посадах, а також спеціальні перевірки щодо осіб, яких висувають на керівні посади.

Отже, для удосконалення та зміцнення кадрового потенціалу необхідно спиратися на ефективну й дієву систему професійно-кваліфікаційної підготовки (підвищення кваліфікації) та всебічного розвитку працівника і базуватися на взаємний зацікавленості та взаємній вигоді як персоналу, так і установи (організації).

Список використаних джерел

1. Про державну службу [Електронний ресурс] : Закон України від 10 груд. 2015 р. №889-VIII. – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua/

2. Наукова програма дослідження розвитку державної кадрової служби й удосконалення кадрового забезпечення державного управління. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2002 р. № 953.

3. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посібн. / В. Я. Малиновський. – Луцьк : Вежа, 2000. – 558 с.

4. Основні напрями державної кадрової політики в Україні згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2002 р. № 953.

5. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 1 лют. 2012 р. № 45/ 2012. – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua/

УДК 336(477)

T. Shinkarenko,
st. gr. FBS-16-1md
Zaporozhye State Academy of Engineering
V. Nikitenko,
Candidate of philosophical Sciences, Associate Professor, Department of foreign languages,
Zaporizhzhya State Engineering Academy,
Zaporozhye
e-mail: vitalina2006@ukr.net

THE CURRENT STATE OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE IN THE SPACE OF GLOBALIZATION

The main role of the financial activity of the state, particularly in the fiscal and budget revenues of the budget system of the country is played by the private sector share of redistribution of income received in taxes and mandatory payments target. However, this situation does not give grounds to reduce the value of financial public enterprises.

Before Ukraine as a modern democratic, social and legal state, there is a problem developing its own financial system. Formed today financial system of Ukraine can be considered as a basis to develop and implement more efficient financial system to be robust economy and provide the basis

of the population at an appropriate level [1]. A function of the financial system of our country once again confirms the importance of implementing effective financial system.

It should be noted that Ukraine is going through the development of the financial system and the economy. GDP for the last 5 years increased by almost three times. The growth of foreign trade indicates the expansion of cooperation between economic entities of Ukraine with other countries that are also positive. The state budget is organically related to major financial institutions - taxes, borrowing and spending.

Also, the performance of the different areas and units, lead to the following conclusions. The securities market is also characterized by a tendency to reduce the amount of securities, but its composition in 2015 occupied the largest share of equity shares and investment certificates of mutual funds. One of the most important parts of the financial system are the public finances, which are designed to provide social protection and to provide essential public services [2].

In addition to optimizing the management of public finances, we can improve the financial system through the use of foreign experience. However, it should be noted that our country in the organization of the financial system better to turn to the experience of European countries, because, despite the achievements Eastern countries, our country has a completely different mentality and experience of European countries will be easier to apply here. Examples are many, of course, it does not mean you have to follow everything, but some aspects can be useful for our country and adjust activities of our financial system.

So, in our country in terms of better financial system refer to the experience of European countries, because, despite the achievements Eastern countries, our country has a completely different mentality and experience of European countries will be easier apply here.

LITERATURE

1. Кособій Р.П. Соціально-економічні виміри трансформації глобальної фінансової системи / Р.П. Кособій // Облік і фінанси АПК. — 2014. — №1. — С.37—42.

2.Науменков С.В. Зарубіжний досвід організації систем регулювання й нагляду за діяльністю фінансових установ / С.В. Науменков // Фінанси України. — 2014. — №12. — С. 23—34.

СЕКЦІЯ 4
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 378.147:811.161.1]-057.875-054.6

О. Андреева,
к.фарм.н., доцент кафедры фармакогнозии, фармацевтической химии и технологии лекарств ФПО
Запорожского государственного медицинского университета,
г. Запорожье
e-mail: 100784@inbox.ru

УЧЕТ ОСОБЕННОСТЕЙ РОДНОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТОВ НА УРОКАХ РКИ

Представители различных методических систем выдвигают разные принципы относительно родного языка обучаемых. Сторонники прямого и натурального методов, например, провозглашают принцип исключения родного языка учащихся из процесса обучения. Другие выдвигают принцип опоры на родной язык, третьи – принцип учета родного языка обучаемых. Принцип опоры на родной язык предполагает, что на уроке учащемуся все время необходимо сравнивать формы двух языков, анализировать их сходство и различие с целью детального постижения строя языков. Причем все это направлено на теоретическое осмысление, а не на практическое овладение. Принцип учета родного языка направлен на практическое овладение иноязычной речью. Этому служит, во-первых, такая организация речевого материала, которая способствует предотвращению интерференции со стороны родного языка. Во-вторых, -- соответствующая организация процесса усвоения иноязычных форм (лексических единиц). Данный аспект значим для преподавателя, который обеспечивает профилактику ошибок, предусматривая их заранее.

На уроках РКИ использование родного языка студентов неразрывно связано с дидактическим принципом сознательности обучения. Еще Л.В. Щерба подчеркивал особое значение метода отталкивания от родного языка. По его мнению, учащиеся должны изучать любое новое явление иностранного языка, сравнивая его с соответственным по значению явлением родного. В преподавании русского как иностранного невозможно полностью отвлечься от родного языка студентов (которые ни при каких условиях не смогут полностью абстрагироваться от его влияния, ведь вся окружающая действительность воспринимается человеком через призму именно родного языка).

Ориентацию на родной язык иностранных студентов принято считать методическим удобством. Она представляет собой лингводидактическую основу методики национально-языковой ориентации обучения целевому языку, когда с учетом национально-языковой специфики восприятия и усвоения иностранного (в данном случае русского) языка строится весь учебный процесс.

Принцип учета особенностей родного языка на уроках РКИ состоит в применении сопоставительного принципа, который при тождестве языковых явлений ускоряет и облегчает усвоение языкового материала, способствует его более точному (осознанному) восприятию, а в случаях расхождения языковых явлений предупреждает ошибки, связанные с влиянием родного языка студентов. Все языки имеют относительно общие универсалии, используя которые студентам остается только найти «отличия». Преподавателю без сопоставительного анализа данных (фонетика, морфология, лексика и т.д.) двух языков (родного языка студентов и русского языка) невозможно диагностировать (и предупреждать) трудности в усвоении студентами учебного материала.

При лингвистическом подходе это сопоставление позволяет обнаружить довольно ясную картину соответствий (и несоответствий) в двух лингвистических системах. В лингводидактических целях описание особенностей языков является базой для разработки стратегии обучения русскому языку как иностранному. Проводя сопоставительный анализ, выделяем три группы языковых явлений:

1) полное совпадение;
2) неполное (частичное);
3) полное несовпадение (явления, отсутствующие в родном языке студентов).

Разумеется, наибольшую трудность в усвоении русского языка иностранными студентами представляют явления второй и третьей групп. При частичном совпадении возникает межъязыковая интерференция. Тут задачей преподавателя является направить студентов на «верный путь» (например, при введении нового лексического материала, объяснить им, что обозначает понятие «ложные друзья переводчика» и привести при этом несколько ярких, запоминающихся примеров). Что же касается отсутствующих явлений в родном языке студента, тут преподавателю часто следует прибегать к поиску аналогичных явлений в иностранном (родном для студентов) языке.

Принцип учета особенностей родного языка при овладении иностранным имеет особое значение для обучения новому языку, в котором учащемуся на первых порах многое кажется странным, немотивированным, а иногда просто непостижимым. И только опираясь на родной язык, можно добиться ясного понимания соответствующих структур и значений в чужом языке.

Путем выполнения одноязычных упражнений на иностранном языке родной язык можно «изгнать» из класса, но в сознании студентов он будет неизменно присутствовать, поэтому во всех необходимых случаях родной язык должен стать хорошим помощником для овладения изучаемым иностранным языком.

Разумеется, во всех случаях, когда постижение различных сторон и явлений иностранного языка легко осуществить с помощью беспереводных средств, к ним надо прибегать и широко использовать. Но в тех ситуациях, когда осознание изучаемого явления беспереводным путем либо делается невозможным, либо дается студентам с большой затратой времени и усилий необходимо апеллировать к родному языку, которым хорошо владеют студенты практически и, в известной мере, теоретически. Сказанное отнюдь не нацеливает на то, чтобы на уроках РКИ широко практиковать сопоставление с родным языком. Такой подход уводил бы современного преподавателя в сторону от решения основных задач, обусловленных необходимостью практического овладения изучаемым иностранным языком. Однако полный отказ от учета особенностей родного языка может нанести серьезный ущерб и вызвать у студентов неприязнь к иностранному языку как учебному предмету, что подавляет в них интерес к учебе.

Таким образом, учет особенностей родного языка все-таки остается ведущим принципом, реализация которого должна быть заложена прежде всего в учебных материалах и упражнениях, представленных в учебниках и учебных пособиях. В наше время уже всеми признано, что один и тот же иностранный язык не может преподаваться одинаково учащимся различной национальной принадлежности. Поэтому учебные материалы следует строить так, чтобы, с одной стороны, достигался бы положительный перенос из родного языка на иностранный, где только возможно, а с другой (где это необходимо) — ставился бы большой акцент на тренировочной работе с теми явлениями в изучаемом иностранном языке, которые резко отличаются от соответствующих явлений в родном языке или вообще в нем отсутствуют.

Для того, чтобы иметь общее представление о системных языковых трудностях изучения и усвоения русского языка иностранными студентами, преподаватель обязательно

должен учитывать воздействие родного языка студентов. Учет воздействия особенностей родного языка является одним из основных принципов, на которых основывается лингводидактическая типология трудностей обучения русскому языку как иностранному (и трудностей усвоения его иностранными студентами). Осуществление принципа учета особенностей родного языка возможно лишь тогда, когда речь идет о конкретной национальной аудитории (ведь именно от ее языкового опыта зависит характер трудностей и их объем). Следует отметить, что он может быть эффективно реализован в моноязычной аудитории, в интернациональных же классах, где собраны учащиеся, говорящие на разных языках, преподавателю сложнее учитывать особенности родного языка всех обучаемых. От правильной реализации принципа учета родного языка студентов на уроках РКИ зависит эффективность обучения.

Список использованой литературы

1. *Мотина Е.И. Избранные труды / Е.И. Мотина. – М.: изд-во РУДН, 2005 – 340 с.*
2. *Щерба Л.В. Преподавание иностранных языков в средней школе: общие вопросы методики / Л. В. Щерба. Издание второе: под ред. И.В. Рахманова – М.: Высшая школа, 1974. – 112 с.*
3. *Щукин А.Н. Современные интенсивные методы и технологии обучения иностранным языкам: Учебное пособие. — М.: Филоматис, 2008. — 188 с.*

УДК 378.147

Г. Волкова,
доцент кафедры иностранных языков
Запорожского государственного медицинского университета,
г. Запорожье
e-mail: forlang.zdmu@gmail.com

РАСШИРЕНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ПОСРЕДСТВОМ ИНФОРМАЦИОННЫХ И КОММУНИКАТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Проблема интенсификации учебного процесса является одной из наиболее значимых в современной психолого-педагогической и методической литературе. Основная цель образовательного процесса направлена на то, чтобы студент воспринимал содержание курса на осознанном уровне. Для этого необходимо использование дидактических средств, актуализирующих педагогические функции образовательных ценностей и ценностей диалога культур. Для формирования информационно-когнитивного и деятельностного блоков иноязычной компетенции необходима система учебных заданий, основанная на интенсивности подачи текстового материала. Таким образом, интенсивность иноязычного материала может рассматриваться как одно из педагогических условий развития иноязычной компетенции студентов университета.

Учитывая специфику преподавания иностранного языка в неязыковых вузах — в кратчайшие сроки научить студентов пользоваться иностранным языком как средством межкультурного общения — целесообразно использование отдельных положений интенсивных методов обучения:

- ролевая (игровая) организация учебного материала и учебного процесса, коллективное взаимодействие обеспечивают плотность и непрерывность общения;
- полифункциональность упражнений обеспечивает тренировки в решении коммуникативных задач, в употреблении грамматических, лексических форм, позволяет

реализовать одновременное и параллельное овладение языковым материалом и речевой деятельностью;

- организация учебного пространства, отличная от традиционной системы обучения (студенты сидят полукругом или произвольно), снимает чувство скованности, официальную атмосферу занятия;

- подключение эмоциональных факторов к обучению иностранному языку значительно активизирует процесс усвоения и способствует наиболее эффективному запоминанию материала и овладению коммуникативными умениями.

При разработке дидактических средств активизации иноязычной профессионально значимой деятельности личности студента целесообразно включение в образовательный процесс развивающих креативных технологий, в частности системно-ценностной технологии, опирающейся на концепт межпредметной интеграции:

- использование интернет-методик;

- использование мультимедийных средств.

Интернет- и мультимедийные методики значительно расширяют иноязычное диалоговое пространство, и имеют большую педагогическую ценность. Они совмещают информацию, движение, графику, звук и ориентируют личность студента на развитие интерактивности в реальном времени и пространстве. Информационные ресурсы, предоставляемые интернет- и мультимедийными средствами, раскрывают огромные возможности для личности студента межпредметном поиске. Этот поиск активизирует самоорганизацию действий личности студента по овладению системой знаний, развитию умений и накоплению опыта деятельности. Так, например, для выполнения задания по подготовке к итоговому обсуждению достижений современной медицины студентам предлагается осуществить творческий поиск в системе интернет с целью обнаружения межпредметной информации по темам: «Лечение болезней сердечно-сосудистой ситемы», «Нетрадиционные методы лечения болезней нервной ситемы », «Достижения медицины и фармации в профилактике онкологических заболеваний», «Больница будущего» и пр. Такое занятие может проходить в виде диспутов, дискуссий, конференций, лекций.

За последние годы в нашей стране и за рубежом отмечается значительный интерес к недостаточно еще используемому (особенно в нашей стране) в преподавании иностранных языков учебному телевидению. Использование учебного телевидения в комплексе с сопутствующими и вспомогательными методическими приемами и упражнениями в значительной мере активизирует процесс овладения студентами устной речью и может рассматриваться как способ оптимальной интенсификации обучения иностранному языку в целом. Телевидение обеспечивает поэтапное формирование умений и навыков и существенным образом расширяет возможности учебного занятия.

Учебное телевидение позволяет улучшить качество подготовки студентов-медиков в области иностранных языков, способствует накоплению знаний и прочности их усвоения, обеспечивает оперативность знаний, содействует приобретению определенных профессиональных навыков в процессе обучения. Профессиональный эффект при использовании телевидения достигается через демонстрацию эталона-образца с телеэкрана и через непосредственное участие студентов в подготовке и проведении телепередач, учебных телефильмов, теледраматизаций и телелекций, в процессе которых студенты приобретают умения и навыки, необходимые им в будущей профессии. Тематика телепередач определяется учебными планами и содержанием основного учебного пособия, что позволяет студентам получать знания в области иностранных языков по своей специальности.

Учебное телевидение способно объединять и синтезировать различные источники информации, аудитивные и визуальные технические средства.

В связи с этим оно позволяет преподавателю:

- создавать на занятиях иноязычную языковую среду;

- интенсифицировать учебный процесс, сочетая форму, организацию, темп занятий и слухо-зрительные воздействия на учащихся с реальными возможностями студентов воспринимать и перерабатывать учебную информацию;

- эффективно реализовать принципы воспитывающего обучения, так как телеэкран позволяет сделать процесс усвоения иноязычного материала более живым, интересным, проблемным, убедительным и эмоциональным;

- контролировать восприятие и усвоение телеинформации, вносить соответствующие коррективы в процесс обучения с помощью телевидения.

На основе изучения особенностей обучения иноязычной речи будущих врачей и фармацевтов и апробирования различных форм сочетаний телевизионных и аудиторных форм работы можно сделать вывод, что в учебный процесс в медицинском вузе целесообразно включить различные по своему характеру и структуре следующие телепередачи, отражающие диалогические и монологические формы общения в рамках различных ситуативных телеконтекстов: телелекция; учебный телефильм, демонстрируемый в учебное и внеучебное время; учебная телепередача на занятии; учебно-игровой телефильм.

Телелекция составляет органическую часть процесса обучения, выполняет целевую установку – обучение иноязычному общению на основе аудирования предлагаемого телематериала в новых ситуативных контекстах, отличных от учебных, и говорению в рамках иллюстрируемой ситуации. Лекция должна содержать разнообразный материал, тематически связанный с основными темами учебных пособий. "Моя будущая профессия", "Мой университет", "Анатомия человека", "Методы и подходы к лечению болезней сердца", "Химия в нашей жизни", "Нетрадиционные методы лечения"– вот неполный перечень тем, рекомендуемых для телепередач. При подборе материала должны учитываться определенные требования: лекция должна быть фабульной, интересной, познавательной; преподаватель обязан позаботиться, чтобы используемые материалы были достаточно информативными; содержание лекции должно быть самостоятельным и законченным, логически связанным с учебным материалом. Помимо лекций преподаватель может разратотать телеинтервью, телепутешествия для студентов первого и второго курсов различных специальностей.

Выбор формы изложения материала определяется самим содержанием отобранной информации для аудиовизуальной презентации с экрана. По способу его подачи можно говорить о следующих формах: лекция-беседа, лекция-интервью, лекция-демонстрация, лекция-путешествие, лекция-драматизация, лекция-диафильм, лекция-разговор. Так, лекция о будущей профессии может строится в форме беседы главного врача больницы с тремя молодыми специалистами, претендующими на вакантные должности терапевта, хирурга, педиатра; лекция на тему " Мой университет " может проводится в форме интервью с деканами факультетов с помощью переводчика – студента; лекция о роли трав и растений в медицине и жизни человека может быть построена в форме путешествия на природу за город.

Учебно-игровой телефильм представляет собой разновидность учебного телефильма, но имеет ряд особенностей в структуре и в методике работы. Такой телефильм показывает динамику отношений при взаимодействии героев, динамику в развитии сюжета и образов.

Занятия с фильмом на заключительном этапе, после усвоения лексико-грамматических образцов по теме, предусматривает самостоятельную работу студентов. Перед студентами ставятся задачи записать со слуха все диалоги (по теме ″Рабочий день студента-медика ″), поговорить о героях фильма (тема ″Научная конференция ″), описать целебные свойство растений (тема″Фармакогнозия″), проиграть отдельные фрагменты (тема ″Моя будущая профессия″). Учебно-игровой фильм расширяет лингвистический и общеобразовательный

кругозор студентов, воссоздает реальные жизненные ситуации, стимулирующие речевую деятельность.

Таким образом, использование телевидения позволяет продемонстрировать разнообразные по структуре и характеру образцы, что практически невозможно в условиях традиционного занятия. При этом студенты активно вовлекаются в различные по форме коммуникативные теле- ситуации, способствующие значительно более прочному усвоению материала на основе экстралингвистической и речевой наглядности.

Выше перечислены технологии: образовательный процесс, построенный на базе ценностно-смысловой интенсивности, использование возможностей интернета и учебного телевидения – представляют собой методические возможности, которые открывают перед преподавателями высшей школы перспективы интенсификации обучения иностранным языкам в вузах неязыкового профиля с целью формирования творческой личности специалиста, способного к саморазвитию, самообразованию и инновационной деятельности.

Список использованной литературы

1..Китайгородская Г.А. Интенсивное обучение иностранным языкам. Теория и практика/ Г.А. Китайгородская - М.: Высшая школа, 2009.-277 с.

2.Boulyova P., Levkova N. English by Television. / P., Boulyova, N. Levkova - Sofia, 1998 - P. 16-18.

3.Corder, S.Pit. English Language Teaching and Television. / S.Pit. Corder -London, 1995-P. 42-46.

4.Educational Television. Edit, by R.F. Arnove. – New-York, 1996-p. 46-48.

УДК: 659: 81’373:159.937

Я. Вишницька,
викладач кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету
науковий керівник - С. Іваненко,
к.філол.н., доцент, завідувач кафедри іноземних мов професійного спрямування
Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: seyavi8@mail.ru

КОЛІР ТА КОЛЬОРОНІМИ ЯК ОБ’ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Колір як такий завжди цікавив людину та впливав на її емоційний стан, не існує такої сфери в житті людини де не існувало б колірної складової. Колір відіграє значущу роль у житті та побуті людини. Колір та кольоропозначення вивчаються багатьма науками, такими як лінгвістика, психологія, етнологія, філософія. Колоративна лексика вивчалася в різних аспектах та з різних точок зору, в різних мовах, у творчості різних поетів та письменників. Детально досліджено психологічний вплив кольорів на людину, їх використання у рекламі, психології, політиці, яку роль той чи інший колір відіграв в історії різних держав та народів, кольори на прапорах та у свідомості різних національностей, Всі ці численні праці демонструють, що інтерес до кольору взагалі та кольоронімів у мові зокрема, з боку дослідників дуже високий, а роботи останніх років та сучасні дослідження свідчать про те, що це питання актуальне на сучасному етапі розвитку мови і продовжує цікавити науковців.

Ще з прадавніх часів кожний колір мав певне значення та асоціації з тим чи іншим явищем. Пізніше, кольори почали ставати символічними у того чи іншого народу, фарби певних кольорів наносили на свої обличчя та тіла народи, щоб позначити свою приналежність до певної групи, продемонструвати свій войовничий чи навпаки мирний настрій, чи з метою налякати суперника. Ще далі, мандруючи історією людства, ми бачимо,

що кольори почали використовуватися на прапорах, гербах і містять в собі певну інформацію, яку можна розшифрувати, але не для всіх людей і народів ця «колірна» інформація є однаковою, тому що для різних країн кожний колір має різне значення. Протягом великого проміжку часу ми можемо побачити, що певні кольори чи один колір ставали символом того чи іншого соціального явища, певного періоду в історії країни (наприклад, Радянський Союз та комуністична партія, революціонери асоціювалися з червоним кольором, тому що «Червоний колір уособлює могутність, прорив, жагу до перемоги, він завжди досягає того, чого хоче (в залежності від відтінка – спосіб досягнення). Він завжди у русі, завжди джерело енергії. Червоний колір любить бути першим, але не завжди може їм бути – це залежить від руйнівних якостей. Девіз цього кольору – «нехай виживе найсильніший». Червоний колір змушує насторожитися при небезпеці, символізує пристрасть, пробуджує возбуждает пристрасність, тобто пристрасно кохає, пристрасно ненавидить та пристрасно вірить. Таким чином, йому властива максимальність у почуттях. Червоний колір завжди практичний та не любить ходити коло та навколо (ніколи не вмовляє – приходить та бере); горить бажанням кудись втрапити. Він схильний до імпульсивних дій, без попереднього обмірковування – так званий «слон в посудній лавці». Цей колір змушує бути активним у всьому» [3]. «Помаранчева революція» в Україні асоціювалася з помаранчевим кольором відповідно, тому що цей колір «…відповідає за задоволення різних здібностей, постійно тримає в тонусі; володіє всіма здібностями червоного, але без агресії. Його сила діє дуже м'яко. Вплив, який він надає, є теплим, радісним та збуджуючим. Помаранчевий колір – колір теплоти, блаженства, напруження, але в той же час – м'якого блиску сонця, що заходить. Він завжди радує око та сприяє доброму настрою. Практично завжди має благотворний вплив, тому що демонструє радісні сторони життя (на відміну від синього) [3].

Також у цьому випадку потрібно зазначити, що кожний колір має певний вплив та асоціації, відчуття, які викликає у підсвідомості людини, а особливо людини певного національної приналежності, у зв'язку з цим і надається перевага тому чи іншому кольору. Для слов'янських народів червоний колір позначає прагнення добитися впливу, досягнути успіху. Також це імпульс до моторної дії, до спорту, до боротьби. Червоний колір підвищує кров'яний тиск, прискорює пульс та дихання. А наприклад для східних країн, зокрема для Китаю, червоний колір має значення доброти та відваги.

Колоративна лексика зокрема завжди привертала увагу лінгвістів та дослідників. Мабуть, одним з перших, хто намагався зрозуміти сам та пояснити іншим психологію кольору у 18 столітті був І.В.Гете у своїй праці «Вчення про колір». Він розділив кольори на дві основні групи «…кольори позитивної сторони – це жовтий, червонувато-жовтий (помаранчевий), жовтувато-червоний, які «викликають бадьорий, живий, діяльний настрій» та «кольори негативної сторони – синій, червонувато-синій та синювато-червоний. Вони викликають відчуття неспокою, м'якості та нудьги» [2]. Говорячи про фундаментальні дослідження, то серед них можна назвати роботи В.В.Віноградова, де він говорить про появу прикметників кольору у російській мові та їх типи. Він зазначає, що більшість найменувань кольору виражали поняття кольору через відношення до предмета: «Велика частина прикметників, які позначають колір, виражала схожість з предметом за забарвленням. Коло тих іменникових основ, від яких походили прикметники, змінювався в історії мови, і не всі з відповідних прикметників були однаково здатні до широкого узагальнення свого якісного значення» [1].

Потрібно зазначити, що неологізми серед кольоронімів найчастіше з'являються у засобах масової інформації, у різноманітних каталогах косметики, модного одягу, у рекламі та дуже часто у творчості письменників. Письменники можуть самі створювати нові кольороніми та словосполучення з лексемами на позначення кольору в художніх текстах.

Після того, як вони з'являються на сторінках книг, вони можуть повноцінно увійти в активний словниковий склад мови та продовжити своє існування. Кольороніми в художньому тексті допомагають зрозуміти індивідуально-авторську картину світу та особливості його ідиостилю. Сучасні письменники намагаються будь-що зацікавити читача, використовують для цього різні стилістичні засоби (незвичайні неологізми, нові назви кольорів, метафори, які мають у своєму складі кольороніми та багато іншого), заплутані сюжетні лінії. Звичайно, колоративна складова у художніх текстах надзвичайно важлива.

Дуже цікавий і, мабуть, найбільш досліджений аспект кольору – це психологічний вплив на людину та значення кольорів у рекламі, психології та політиці. На цю тему існує дуже багато досліджень. Велику увагу психологічному впливу кольору на людину приділяв М. Люшер, який розробив загальновідомий кольоровий тест Люшера, він також є засновником психологічного підходу до вивчення слів на позначення кольору, а це означає, що кожен колір має свій вплив та асоціації, які він викликає коли людина його сприймає органами відчуттів. Тобто за допомогою певного набору кольорів, сполучення певних кольорів або ж одного з них можна досягнути певного ефекту, відчуття або викликати певне бажання. Психологічний підхід розглядає зв'язок кольору з емоціями людини, кожна емоція відповідає певному кольору, а кожний колір викликає тільки певні емоції. Згідно цього підходу кожний колір має своє значення, викликає певні асоціації у мозку людини, також сполучення певних кольорів мають свій певний вплив та певний ефект на мозок людини. Існують навіть сполучення кольорів, які є найбільш успішними, це: червоний на білому, жовтий на чорному, зелений на жовтому, білий на синьому, чорний на жовтому, білий на чорному, синій на жовтому, синій на білому. І якщо ми згадаємо найбільш популярні рекламні пости або логотипи відомих кампаній, то побачимо, що ці пари кольорів неодмінно присутні. Цікавими є дослідження вітчизняного сучасного психолога Б.А. Базими, який у своїх роботах розглядає кольорову символіку в історії різних народів, розбіжності у сприйнятті того чи іншого кольору людьми різних національностей та детально зупиняється на значенні кожного з кольорів у тій чи іншій культурі (Базима Б.А. Цвет и психика). Також не менш відомі дослідження Берліна Б., Кея П. та У.Бера, які є представниками антропологічного підходу до вивчення кольоронімів. Виділяють також гендерний (Р.Т. Лакофф, Є.В. Мішенькіна) та лінгвокультурологічний (А. Вежбицька, Л.І.Ісаєва, Ш.К. Жаркинбекова та ін.) підходи. Отже, представники антропологічного підходу передбачали, що існують певні універсальні закони будови системи базових позначень кольору у мовах світу. Існує одинадцять основних найменувань кольорів: білий, чорний, червоний, зелений, жовтий, синій, коричневий, фіолетовий, рожевий, помаранчевий, сірий і система цих основних найменувань кольору тим повніша та поширеніша, чим вища стадія розвитку даної мови. Лінгвокультурологічний підхід стверджує, що багато явищ культури не можуть бути зрозумілі без врахування значень кольору. Колір також є компонентом культури і він є втіленням різних морально-етичних цінностей. Представники ж гендерного підходу до вивчення кольоронімів вважають, що є певні відмінності між жіночими та чоловічими кольоронімами, лінгвістична поведінка жінок недосконала в порівнянні з чоловічою. Р.Лакофф стверджує, що це все є через різницю у соціальному статусі чоловіка та жінки [4].

Кольороніми, як ми вже зазначили вище, вивчаються та продовжують активно досліджуватися в різних мовах. Кольороніми вживаються в українській, в російській, і в англійській мовах, останнім часом, це неологізми, коли вже існуючі та добре знайомі нам назви кольорів замінюють новими незвичайними. Слова на позначення кольору отримують іноді кардинально інше значення або набувають додаткового. Якщо раніше той чи інший колір мав одну первинну номінацію, то зараз з'явилася маса відтінків і кожен з них має свою назву, і не завжди, зустрівши таку назву, ми можемо зрозуміти про який колір або відтінок йдеться. Наприклад, зараз дуже актуальні такі кольори як aquamarine, scuba blue, lucite green,

treetop, sandstone, woodbine, titanium, classic blue, які з'явилися спочатку у світі моди, потім у жіночих журналах, а тепер потрапляють у словниковий склад мови і вживаються на тому ж рівні, що й прості однослівні кольороніми типу синій, сірий, зелений, жовтий і т.д. Тобто вже відомі нам кольори, наприклад синій, голубий, зелений отримали незвичайні назви своїх відтінків – aquamarine, scuba blue, lucite green, classic blue, mint, dask blue, які, в першу чергу, привертають увагу, зацікавлюють і дуже добре запам'ятовуються.

От же, з усього вищезазначеного можемо зробити висновок, що колір та кольороніми викликають великий інтерес з боку дослідників, якщо колір більш цікавий у психологічному плані, у плані впливу на людину, реакції яку той чи інший колір викликає у людини, то якщо говорити про кольороніми, то важливо зазначити, що ця сфера лінгвістики ще не вичерпала себе і є багато недосліджених і цікавих питань. Це пояснюється ще й тим, що з'являються нові кольороніми, нові відтінки, які отримують нову назву, частіше це відбувається в англійській мові і відповідно запозичується в українську та російську мови. Лексичний пласт слів-кольоронімів дуже широкий, нові слова можна зустріти і у творах сучасних письменників, у каталогах косметики, у модних журналах, рекламі одягу і т.д.

Список використаних джерел

1. *Мєсяц С. В. Иоганн Вольфганг Гёте та його вчення про колір (Частина перша) [Електронний ресурс] / С. В. Мєсяц // Кругъ. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://interesi.files wordpress.com/2014/06/ d0b8-d0b2-d0b3d191d182d0b5-d0b8-d0b5d0b3d0be-d183d187d0b5d0bdd0b8d0b5-d0be-d186d0b2d0b5d182d0b5-d187d0b0d181d182d18c-d0bfd0b5d180d0b2.pdf*
2. *Нелюбов М. В. Психологія кольору, значення кольору [Електронний ресурс] / М. В. Нелюбов – Режим доступу до ресурсу: http://www.yugzone.ru/psy/colors.htm.*
3. *Підходи до вивчення слів кольоропозначень [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://aboutyourself.ru/psicvet/izu4-cvet.html.*

УДК 378.1

З. Гонтар,
викладач кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,
м. Львів
e-mail: zoryana_3@ukr.net

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Глобалізація світу та розбудова єдиної Європи перетворюють інтеграцію національної освіти до Європи та інноваційного світового освітнього просторів на обов'язкову умову буття української держави. У європейських державах формування та втілення державної політики в галузі освіти відбувається на засадах її пріоритетного розвитку. Країни, у яких розвиток освіти й науки є пріоритетним, займають високе місце у світовому співтоваристві та є конкурентоспроможними. Упровадження саме таких стратегічних завдань важливе для України. На сучасному етапі існує проблема – розробити єдині з Європою критерії та стандарти в галузі освіти й науки. Проблема створення, удосконалення та подальшого розвитку правового регулювання цієї галузі в Україні залишається однією з найбільш актуальних. Щодо освіти в Україні вже ухвалено чималу кількість нормативно-правових актів різного рівня, які забезпечують правове регулювання освітянської та наукової галузі.

Можна одного дня прокинутися в незалежній країні, але не можна водночас прокинутися в якісно іншій країні. Пост радянська спадщина в Україні дається взнаки, зокрема – в галузі освіти. Наша освітня система, у якій на міністерство покладено одночасно

всі функції забезпечення її життєдіяльності: встановлення правил гри, стратегічного планування, оперативного управління, контролю й моніторингу, розподілу ресурсів – просто нехтує духом субсидіарності і, як наслідок, позбавляє університети повноважень у визначенні траєкторії власного руху. Під впливом патерналізму університети втрачають усвідомлення й мотивацію бути ініціаторами та генераторами докорінних суспільних змін, які вимагає демократичне суспільство. Після цього немає чого дивуватися, що чимало людей дивиться на українську освіту звужено, вважаючи, що університети є лише статтею витрат у держбюджеті, на якій потрібно економити і яку треба обмежувати. Це вкрай примітивний погляд на освіту та на роль університетів у суспільстві.

Європейський освітній досвід може стати дуже корисним для покращення української системи забезпечення якості вищої освіти. Хоча б тому, що він є вдалим прикладом успішного вирішення складних освітніх проблем. Тим не менше, для застосування європейського досвіду важливо усвідомлювати історичний контекст, який пояснює, чому просте перенесення європейських практик може не принести Україні швидких очікуваних результатів: багато історичних рушійних процесів в Європі та Україні відбуваються в протилежних напрямках.

Так, ЄС рухається шляхом об'єднання та уніфікації – від самостійності кожного університету до побудови міжнародних механізмів спільного розвитку освіти. А для України важливо відійти від єдиного формального підходу до усіх закладів вищої освіти та надати можливість самостійного розвитку. В європейських університетах запит на забезпечення якості вищої освіти формується "знизу", тобто від самих гравців системи вищої освіти. А в українські університети він надходить "згори", тобто від міністерства освіти і науки. Європа вибудовує формальні процедури на підґрунті неформальної мотивації до забезпечення якості освіти з боку усіх учасників. А в Україні навпаки – на тлі суцільної формалізації процесів забезпечення якості немає прояву неформальної зацікавленості з боку учасників освітнього процесу.

Тож просте копіювання якихось елементів, окремих процедур, практик чи показників європейської системи забезпечення якості без врахування українського контексту не є виходом зі ситуації. Європі вдалось побудувати ефективну систему освітніх цінностей. В її основі – так званий «Трикутник знань» (освіта - наука - інновації). Така система цінностей задає вектор розвитку європейської освіти. І в цьому сенсі європейський досвід має велику цінність. Результатом дотримання такого вектору є високий рівень довіри з боку світової спільноти до якості європейської освіти [3].

Інтернаціоналізація вищої освіти повинна перестати бути гаслом, а стати повсякденною реальністю. Серед переваг інтернаціоналізації можна виділити три аспекти. Перший – це формування зрозумілої для міжнародної спільноти системи вищої освіти, що досягатиметься шляхом інтеграції з європейським простором вищої освіти і дослідницькими простором. Другий аспект – забезпечення конкурентоздатності українських вищих навчальних закладів. Цього можна досягти підтримуючи міжнародне співробітництво університетів, їх участь у міжнародних проектах та програмах, підвищення якості вищої освіти в середині кожного університету. Третій – це посилення потенціалу вищих навчальних закладів, підготовка їх до активної участі у міжнародних проектах.

Процес інтернаціоналізації не має стати самоціллю для вищих навчальних закладів: скоріше це засіб для підвищення рівня якості вищої освіти, елемент побудови репутації освітніх закладів та їх осучаснення.

Окрім того прийняття Закону «Про вищу освіту» дозволило на нормативно-правовому рівні усунути перешкоди, які гальмували процес інтеграції української системи вищої освіти у міжнародну освітню систему. Зокрема, у складових компонентах інтернаціоналізації -

академічній мобільності, використанні європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), визнання іноземної кваліфікації [1].

Інтернаціоналізація стимулюватиме наукову діяльність в університетах та сприятиме професійному росту викладачів.

Проектуючи глобальні тенденції на українську дійсність, добре розуміємо, з якими викликами рано чи пізно доведеться зіштовхнутися нашому університетові. Тим більше, що з притаманними йому цінностями і практиками він не виник у вакуумі, а є суспільним інститутом, що увібрав у себе неоднорідну спадщину різних векторів розвитку вищої школи в нашій частині світу. Україна є прикладом запізнілої модерності, в якій процеси творення модерної нації ще не закінчилися, в якій ще не завершено процес культурного самовизначення, в якій, зрештою, ще досить сильними є пострадянські комплекси і травми. Тому нашим університетам доводиться поєднувати як традиційні, так і модерні завдання: займатися не лише безстороннім пошуком істини, плекати громадянські чесноти, формувати національну ідентичність, а й брати до уваги нову роль університету з перетворення суспільства на конкурентоспроможне середовище [2]. Одним з варіантів реформування освітньої галузі може стати застосування європейського досвіду в організації системи вищої освіти. Звичайно ж застосування європейських моделей організації освітньої галузі повинне передбачати адаптацію таких моделей до національних пріоритетів, але основні принципи – єдині в усьому світі.

На сьогодні реформування системи вищої освіти повинне починатися зі створення якісного освітнього середовища, що, в свою чергу, потребує послідовних і радикальних змін на законодавчому рівні. Одним з найбільш прозорих й ефективних кроків до створення якісного освітнього середовища є визнання фінансової та адміністративної автономії вищих навчальних закладів. Бо в сучасному світі саме конкурентне середовище, а не державне замовлення, надасть можливість навчальним закладам розвиватися – підвищувати якість освітніх послуг.

Тож просте копіювання якихось елементів, окремих процедур, практик чи показників європейської системи забезпечення якості без врахування українського контексту не є виходом зі ситуації. Європі вдалось побудувати ефективну систему освітніх цінностей. В її основі – так званий «Трикутник знань» (освіта - наука - інновації). Така система цінностей задає вектор розвитку європейської освіти. І в цьому сенсі європейський досвід має велику цінність.

Результатом дотримання такого вектору є високий рівень довіри з боку світової спільноти до якості європейської освіти.

На даному етапі розвитку українське суспільство потребує в першу чергу забезпечення довіри до оцінки якості освіти. Дійсно, неможливо реформувати будь-яку сферу діяльності (і, зокрема, освіту), якщо відсутня довіра між учасниками процесу. Довіра з боку суспільства є необхідною умовою для ефективного проведення освітніх реформ.

Важливим орієнтиром для підвищення якості вищої освіти в ЄС та інших європейських країнах продовжує залишатися Болонський процес, який, сприяючи стандартизації сектора вищої освіти, її привабливості і конкурентоспроможності, формує спільний простір вищої освіти. Упровадження положень і принципів Болонського процесу слід здійснювати через:автономію вищих навчальних закладів, яка повинна реалізовуватися завдяки створенню сприятливих умов для того, щоби забезпечити самостійність ухвалення рішень вищими навчальними закладами за освітньо-науковим, інноваційним, організаційним, кадровим, економічним напрямами діяльності та розвиток академічних свобод, розмежувавши повноваження органів державного управління, у підпорядкуванні яких перебувають вищі навчальні заклади, і безпосередньо самих ВНЗ. Відповідно, органи державного управління здебільшого мають відповідати за розробку і впровадження

державної політики в галузі освіти, науки та інновацій, а ВНЗ здійснювати увесь обсяг повноважень, пов'язаних із якісною підготовкою кваліфікованих кадрів, із виконанням наукових досліджень та з інноваційною діяльністю.

Вільний та успішний сучасний світ, частиною якого ми прагнемо стати, надзвичайно склад ний і багатогранний. Життя в такому світі, взаємодія з його інституціями та з людьми, – уже не кажучи про управління ним та його постійне вдосконалення, – вимагає від кожного громадянина готовності багато пізнавати, учитися і змінюватися – упродовж усього свого життя. Наші університети повинні стати пліч-о-пліч із громадянами, щоб допомагати їм бути готовими до життя в такому світі і до управління змінами в ньому. Іншої альтернативи немає: наша українська освіта має ставати кращою, більш якісною, більш конкурентною, більш уважною до суспільних потреб і вимог ринку праці, більш динамічною та інноваційною. Турбота про якість повинна стати імперативом поведінки всіх тих, кому небайдужий академічний світ.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004).

2. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд / Укладачі: Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С., Ковтунець В., Кур-батов С., Линьова І., Луговий В., Прохор І., Рашкевич Ю., Сікорська І., Таланова Ж., Фініков Т., Шаров С.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с

3. Шепель Г. Інтернаціоналізація як інструмент забезпечення якості освіти / Галина Шепель // Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту : навч. посіб. / за ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіхонена. – Львів : Манускрипт, 2014. – С. 254–260.

УДК 81'373.43:32:811.111

М. Гончар,
аспірант кафедри теорії та практики перекладу
Запорізького національного університету
науковий керівник - Р. Махачашвілі,
д.філол.н., доцент кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: wigttid@gmail.com

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасна лінгвістика розглядає мову як складну динамічну систему у якій найбільш активним та продуктивним є лексичний рівень. При всій розмаїтості шляхів і форм зміни словникового складу мови, основним процесом у розвитку лексики лінгвісти називають процес неологізації, що відображає загальний рух та динаміку мови. У зв'язку з орієнтацією сучасної лінгвістики на дослідження процесів розвитку мови, глибоке й всебічне вивчення неологізмів становить безсумнівний інтерес.

З погляду теорії неології процеси утворення нових слів, причини та передумови їх виникнення досліджено в мовознавстві ще не достатньо, зрештою досі немає виваженого чіткого визначення неологізму. Залишається відкритим питання входження неологізмів у мову та їх оказіональності. Саме поняття „оказіоналізм" (В.Г.Ликов, М.С.Ретунська), „конкурує" з такими термінами як „потенційними слова" (А.І.Смирницький, Є.М.Мєдникова) та „формальні неологізмами" (В.Г.Гак).

Що ж стосується практичних питань неології, то варто зазначити, що, останнім часом переважний акцент робиться на соціологічні фактори, які вплинули на формування новотворів. Кінець XX – початок XXI сторіччя ознаменувався глобальними соціально-економічними змінами та рухами. В умовах кардинальних змін людського життя зросли і темпи збагачення словникового складу англійської мови. У зв'язку з цим актуальності набуває саме суспільно-політична сфера, оскільки саме цю сферу соціального життя, можна відзначити як сферу найбільшого „лексичного росту", та зародження величезної кількості лексичних та фразеологічних іновацій англійської мови.

Виникнення нового слова може бути пов'язано як з прямими потребами мовного колективу в новому позначенні, так і з дією внутрішньомовних чинників, які, в кінцевому рахунку, опосередковані впливом соціальних причин. До перших відносяться: поява нових реалій, зміна моральних цінностей, вплив соціальних чинників і явищ, глобалізація, зміни в різних галузях суспільного життя.

Говорячи про підвищений інтерес до проблеми неології в контексті американських реалій, варто зазначити, що саме американські неолгізми демонструють пристосування мови до умов, що змінюються під впливом зовнішніх факторів, тобто до умов функціонування. Відправною ланкою процесу лексичної інновації є практика, оскільки на лексико-номінативну діяльність впливають культурно-історичні й соціально-політичні умови життя й діяльності мовної спільноти. З огляду на той факт, що більшість номінативних стимулів поставляють соціальна, політична, науково-технічна, культурна сфери діяльності людини, на сучасному етапі розвитку науки про мову дедалі очевиднішою стає необхідність комплексного вивчення мовних і соціокультурних процесів у їхній функціональній взаємодії. Доцільність подібного підходу стає ще більш очевидною у зв'язку з глобалізацією культури, яку розуміють як прискорення інтеграції націй у світову систему, що супроводжується глобальною інформатизацією світового співтовариства. Оскільки саме в США відбулася нова "електронна революція", американський варіант англійської мови сильно впливає на поширення англійської мови у світі, причому це поширення здійснюється без якого-небудь насильницького натиску ззовні [Козьмик]

Основними джерелами поповнення суспільно-політичної лексики стали такі актуальні соціальні чинники, як „інформаційна революція, економічні перетворення, міжнародний тероризм і боротьба з ним, проблеми охорони навколишнього середовища, дискримінації в суспільстві" [Зацний 1997, с. 1]. Саме цим зумовлено зростання темпу збагачення словникового складу англійської мови на початку нового сторіччя. Про це свідчить поява великої кількості неологізмів в англомовних виданнях та словниках (Collins Gem English Pocket Dictionary).

Оскільки домінуючою силою на світовій арені сьогодення є США, доцільно в першу чергу розглянути таке поняття як тероризм, як важливе джерело поповнення словникового складу англійської мови. Починаючи з бойових дій у Персидській затоці та по сьогодні, англомовне суспільство доволі активно вводить нові слова, що описують ті чи інші поняття, які мають відношення до терористичної діяльності. Поняття „тероризм" назавжди увійшло у свідомість не тільки американців, а й усього світу. Події і явища, що пов'язані з міжнародним тероризмом XX – XXI століть й оголошеною йому війною, мали сильний вплив на формування словникового складу сучасної англійської мови.

Велику кількість номінацій отримали самі терористи. Так, терорист-камікадзе (неологізм підкреслює намір убити інших людей, а не тільки себе, що і відрізняє дану номінацію від попередньої - *suicide terrorist*) отримав назву *homicide bomber,* а сам процесс - *homicide bombing.* Загальна назва для ісламських терористів-камікадзе - *islamikaze (islam + kamikaze).* терорист смертник, який керує автомобілем з бомбою або вибухівкою має назву *suicide car bomber.* Терорист, який використовує в якості біологічної зброї бактерії сибірської

виразки номінується неологізмом *anthrax terrorist.* Було утворено і слово *bioterrorist* (біотерорист), тобто, той, хто використовує біологічну зброю у терористичних актах.

"Незаконний бойовик", тобто, особа, яка воює у лавах незаконних військових формувань носить номінацію *unlawful combatant.* Існують і ті, хто симпатизує ідеям та цілям радикального ісламу, але не вступаєє у терористичні угруповання. Для їх номінаціїї було утворено неологізм *jihobbyist.*

"Безпека батьківщини" вимагала реорганізації правоохоронних органів у США і прийняття жорстких мір у "боротьбі з тероризмом", а така реорганізація і міри повинні були мати відповідну законодавчу базу. У США був прийнятий цілий ряд законодавчих актів, причому назви основних законів в абревіатурній формі стали символічними (*USA (*об'єднана скорочена назва двох головних законодавчих актів, спрямованих на боротьбу з тероризмом у США), *Patriot (*антитерористичний закон, прийнятий в будь-якій країні), *Patriot II (*антитерооистичний закон 2003 року в США "Про укріплення внутрішньої безпеки")). Назва єдиного в США органа безпеки країни - "суперміністерства" Внутрішньої Безпеки (*Homeland Security Department*) безпосередньо пов'язана з виникненням понять "безпека батьківщини" (*homeland security*), "захист батьківщини" (*homeland-defense*) як понять нових для американців.

З формуванням нових органів боротьби з тероризмом співвідноситься функціонування значної кількості інновацій, наприклад, *Terrorist Information Awareness (*американський центр збору інформації про всіх "підозрілих осіб"), *Tips* (*Terrorism Information and Prevention System*) (система збору інформації з метою запобігання тероризму), *Terrorist Threat Integration Center* (*TTIC), Total Information Awareness, terrorist watch list, passenger profiling system, color coding, Terrorist Screening Center.* Широке використання самих сучасних досягнень науки і техніки також відбивається в цілій низці неологізмів, наприклад, *brain-fingerprinting, genetic profiles, DNA profiles, biometric signatures, human kinematics, spatio-temporal gaits, 3-D body tracking, backscatter machine.*

Не менш актуальною темою для американського суспільства є проблема расової дискримінації. У США і дотепер основним етносом вважають «англо-американ- ський» (*Anglo-American*), водночас зазначаючи, що тільки кожний восьмий американець вказує на свої англійські, шотландські або уельські корені. В Америці третє тисячоліття називають «змішаним тисячоліттям» *(melange millennium*), однак щораз більше зміщування рас і етнічних груп не усуває проблеми «дискримінації за зовнішнім виглядом» (appearance discrimination).

Зміни в расово-етнічній характеристиці населення США зумовили, зокрема, появу поняття «меншина, що фактично становить більшість населення (на певній території)» - *majority minority.* Іспаномовна меншина США, наприклад, отримала номінацію *Hispanics.*

Виникає щораз більше приміських районів, заселених, головно, іммігрантами, що підтримують тісні зв'язки зі своїми рідними країнами. Це особливо стосується іммігрантів із Мексики і деяких інших країн Латинської Америки. Подібні передмістя одержали назву transnational suburbs.

Ключовим мовним знаком, що характеризує мультикультуралізм в США, є слово *diversity, тобто* расово-етнічна та культурна різноманітність. Дана одиниця послужила основою для формування таких похідних номінацій, як словосполучення *ethno-racial diversity,* слово *diversiphile, тобто,* поборник доктрини, що враховує расово-етнічну різноманітність, стійкі словосполучення *diversity fatigue* - стрес, що виникає в процесі роботи з інтернаціональним колективом, *diversity training* - підготовка адміністраторів, керівників для роботи в інтернаціональних колективах.

Водночас такі расово-етнічні меншості, як афроамериканці, особи латиноамериканського походження та індіанці дотепер відчувають соціальну маргіналізацію

і характеризуються за допомогою словосполучення *underrepresented minorities.* Про існування проблеми расової дискримінації в США свідчить різке зростання кількості судових позовів робітників та службовців з приводу расової дискримінації. Такі позови навіть отримали власну назву - *racial-harassment suits.*

Більшість чорношкірих мешканців Нью-Йорка, наприклад, змушені звертатися за кредитом до фірм, що беруть дуже високий відсоток, оскільки «нормальні» банки відмовляють їм у позиці. Такі фірми одержали найменування , а практика відмови представникам етнічних меншин у кредитах на звичайних умовах позначається словом

Активісти «чорного руху» створили термін для характеристики сучасного становища негрів, «існування рабства в іншій формі, коли вся влада належить білим». Дотепер на території США діє «правило однієї краплі (тобто найменша домішка «африканської крові» дає підставу відносити громадянина США до категорії «чорношкірого».

Можна зробити висновок, що найбільш продуктивними сферами виявились „тероризм" та „дискримінація". Саме у рамках цих понять було утворено найбільшу кількість новотворів. Така тенденція викликана подіями, що пов'язані з міжнародним тероризмом XX – XXI століть й оголошеною йому війною. Щодо „дискримінації", то тут відіграв важливу роль концепт „американська мрія", який складається з кількох понять, таких, як можливість досягти соціальних висот будь-якій людині, незалежно від походження та рівність. Однак здійснення «американської мрії» відбувається в умовах співіснування різних расових і етнічних груп, і в умовах мультикультуралізму, що і викликає певні суперечності. Ці дві сфер не втрачають своєї актуальності і сьогодні, а тому потребують особливої уваги науковців.

Список використаних джерел

1. Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80-90 років XX століття / Ю.А. Зацний. – Запоріжжя: РА "Тандем-У", 1997. – 396 с.

2. Козьмик Г. О. Актуальні проблеми вивчення неології [Електронний ресурс] / Г.О. Козьмик, Т.О. Хейлик. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_gn/2008_1/files/GN108_22.pdf

3. Левицький А.Е. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі сучасної англійської мови) / А.Е. Левицький // Вісник Житомирського державного університету. – 2005. – Вип. 23. – С. 16-21.

4. Махачашвілі. Р.К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття: монографія / Р.К. Махачашвілі. – Запоріжжя: ЗНУ, 2008. – 204 с.

УДК:378.147.016:[616.5+616.97]]-057.875-054.6

И. Дмитренко,
доцент кафедры дерматовенерологии и косметалогии
Запорожский государственный медицинский университет,
г. Запорожье
e-mail: innadmitrenko72@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ДЕРМАТОВЕНЕРОЛОГИИ РУССКОГОВОРЯЩИМ ИНОСТРАННЫМ СТУДЕНТАМ

До недавнего времени в системе высшего медицинского образования на клинических кафедрах преобладал нозологический принцип преподавания, в том числе и на кафедре дерматовенерологии. При этом студенты вначале приобретали теоретические знания о том или ином заболевании (изучали эти опатогенез, клинические проявления, особенности течения, основные принципы терапии больных), а затем пытались реализовать эти знания на практике [1]. В практической медицине основной задачей врача является оказание

квалифицированной медицинской помощи - постановка диагноза и назначение адекватного лечения, т.е. первостепенное значение имеет умение интерпретировать имеющиеся у больного симптомы и синдромы и умение использовать лабораторные и инструментальные методы диагностики заболеваний на основании багажа своих знаний.

В соответствии с этим, для успешного овладения навыками диагностики и лечения больного, в организации учебного процесса в медицинском ВУЗе требуются новые методологические подходы объединения теоретической и практической базы. Согласно учебно-методическим рекомендациям, базисные знания и умения, необходимые для изучения предмета «дерматовенерология», студенты приобретают при изучении анатомии, гистологии, физиологии, патологической физиологии, патологической анатомии, микробиологии и фармакологии. Большинство хронических дерматозов, в силу особенностей нейрогуморальной регуляции и наличия висцерокутанных и нейрокутанных, нейрогуморальных связей, возникают на фоне уже сформированной функциональной или органической висцеральной патологии, как бы «отражая» неблагополучие внутренней среды организма человека. К примеру, псориаз не является заболеванием только кожи, в последние годы достаточно широко используется термин «псориатическая болезнь», подчеркивая таким образом, что данное заболевание - это си- стемная патология соединительной ткани с поражением суставов, сердечно-сосудистой системы, органов желудочно-кишечного тракта, печени, почек и др. органов, нарушением белкового и липидного обмена, при этом, патологию сердечно-сосудистой системы выявляют у 89% больных [2]. Соответственно, для изучения этой темы и для усвоения навыков обследования, диагностики, ведения и лечения больного псориатической болезнью недостаточно теоретической подготовки только по общемедицинским дисциплинам. Дерматовенерология является частью терапии, специализированным разделом терапии, для освоения которого необходимо иметь знания по инфекционным болезням, иммунологии, аллергологии, педиатрии, гастроэнтерологии, ревматологии, эндокринологии, методам лабораторной и инструментальной диагностики, клинической фармакологии, физиотерапии. Поэтому, путѐм повышения качества подготовки русскоязычных студентов специальности «лечебное дело» может быть реорганизация обучения с введением изучения предмета «Дерматовенерология» на 5 и 6 курсе медицинского ВУЗа и увеличением количества учебных часов. Учитывая современные требования, обучение будущих врачей должно быть максимально приближено к условиям практической работы. Суть занятия должна сводиться не только к запоминанию большого объема фактического материала, студенты должны осмысленно понимать, как эти знания применять у постели больного и упражнять их на практике. Большая часть времени на практическом занятии должна отводиться самостоятельной работе студентов, посвященной вопросам ведения конкретного больного в дерматологическом стационаре, или составлению обоснованных алгоритмов диагностики и лечения больного при моделировании си- туативных заданий, т.е. большая часть практического занятия должна проводиться с использованием «проблемного» метода обучения. Большинство студентов уверены, что прочитать главу учебника по заданной теме, уметь ответить на вопросы и пересказать материал означает хорошо подготовиться к занятию, но такое «школьное» понимание сути самоподготовки не соответствует требованиям не только дерматовенерологии, но и других клинических кафедр [3]. Самоподготовка к занятию при обучении на клинической кафедре подразумевает не только овладение информацией учебного материала и дополнительной литературы, но и осмысление этой информации. При попытке практической реализации своих знаний студенты испытывают значительные трудности, т.к. имеют возможность работать только с больными, с уже установленным окончательным диагнозом и уже получающими лечение. В связи с этим, созрела необходимость организационного слияния дерматологиче- ских стационаров и университетских кафедр - структур практического

здравоохранения и научно-педагогических подразделений медицинского ВУЗа [4]. Специфика патологии у больных хроническими рецидивирующими дерматозами (аллергической, токсико-аллергической, аутоиммунной и пр. природы) требует наличия широкой диагностической базы и помощи врачей узкой специализации – гастроэнтерологов, аллергологов, педиатров, ревматологов, эндокринологов и др., поэтому необходимо также расширение профиля дерматологических лечебных подразделений и реструктуризация кожно-венерологических диспансеров.

Таким образом, повышение качества додипломной подготовки врачей общего профиля требует проведения ряда организационных и структурных преобразований.

Список использованной литературы

1. Бойко В.В., Макаров В.В. Перетяга Л.Е. Голосовая культура – неотъемлемая часть педагогической культуры преподавателя.//Материалы XLVI учебно-методической конференции «Педагогічна культура викладача вищої школи» Х., 2012. – С.25-27.

2. Ozdemir M. Assessment of ischaemia-modified albumin level in patients with psoriasis / M. Ozdemir, A. Kiyici, A. Balevi et al. // Clin Exp Dermatol. 2012 Aug; 37(6):610-4. doi: 10.1111/j.1365-2230.2012.04384.x. Epub 2012 May 21. PMID: 22607558.

3. Зонова Ю.А. Использование динамических клинических задач в качестве активной методики обучения врачей-терапевтов/Материалы межрегиональной научно-практической конференции, посвященной 10-летию Института поледипломного образования Кировской ГМА, г. Киров, 1 февраля 2008 г. С. 14—15.

4. Казаков В.Н. // Університетська Клініка. – 2005. – Т.1,№1. – С.3-8.

УДК 378:61]:316.454.52:[316.35:81’243]

В. Жаворонкова,
викладач кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: zhav.vika@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Об’єктивно існуюча в сучасних умовах потреба у фахівцях з високим рівнем іншомовної комунікативної компетентності, яка передбачає використання іноземної мови як засобу спілкування у сфері майбутньої професійної діяльності, зумовлює особливе значення в умовах професійної підготовки в медичних університетах. Актуальність нашого дослідження визначається соціальним замовленням українського суспільства на фахівців медичної галузі, які б володіли англомовним професійно орієнтованим діалогічним мовленням.

Слід відзначити, що освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста з напряму 1101 «Медицина» конкретизує основні вимоги, які ставляться перед студентами медичних вищих навчальних закладів. Відповідно до цих вимог, як зазначає О. Кісельова, медичний працівник повинен володіти щонайменше однією іноземною мовою на професійному та побутовому рівнях [2]. У цьому контексті, з нашої точки зору, методично виправданим є розвиток іншомовної комунікативної компетентності майбутніх лікарів, що передбачає формування у студентів англомовних професійно орієнтованих знань, умінь і навичок.

Згідно з чинною програмою з англійської мови для професійного спілкування зміст навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» включає навчальну інформацію про аспекти мови (фонетика, лексика, граматика, стилістика), яка складає основу формування та розвитку умінь і навичок, пов’язаних із оволодінням чотирма видами

мовленнєвої діяльності – читанням, аудіюванням, усним мовленням та письмом [3]. Ми вважаємо, що пріоритетним виступає завдання щодо навчання майбутніх лікарів англійської мові як засобу спілкування у процесі професійної діяльності в медичній галузі.

Відзначимо, що останнім часом все більше науковців займаються проблемою іншомовної компетентності і розглядають її як одну зі складових професійної компетентності, а її розвиток у сучасній педагогічній теорії і практиці визначають як одне із першочергових завдань професійної освіти. Глибокий сенс у поняття «іншомовна комунікативна компетентність» вкладають вітчизняні науковці І. Бахов, І. Ставицька та інші.

Теоретико-методологічною основою нашого дослідження стали теорії компетентнісно-орієнтованого підходу у навчанні (О. Дубасенюк, Н. Кузьміна, А. Маркова, О. Овчарук та ін.), наукові положення про сутність діалектичного методу аналізу педагогічних явищ (Б. Ананьєв, Л. Виготський, С. Рубінштейн та ін.), індивідуалізації навчання іноземних мов (І .Зимня, Г. Китайгородська, Н. Микитенко та ін.).

Зазначимо, що готовність студентів-медиків до оволодіння англомовним професійно орієнтованим мовленням можна вважати розвиненою, якщо вони володіють основними функціональними типами діалогів. З нашої точки зору, найбільш доцільними для навчання англомовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення майбутніх лікарів, ми вважаємо діалог-обмін інформацією, діалог-розпитування, та діалог-обговорення.

У зв’язку з викладеним вище, виникає необхідність пошуку найбільш ефективних педагогічних технологій з метою навчання студентів-медиків англомовному професійно орієнтованому спілкуванню. Серед таких технологій, ми визначаємо технології навчання дорослих. Українські дослідники цього питання О. Аніщенко, Л. Лук’янова визначають технології навчання як «сукупність прийомів, дій, які виконуються у певній послідовності та допомагають реалізувати методи навчання, які забезпечують реалізацію певного підходу до навчання» [5, с. 75].

Зазначимо, що ефективність технологій навчання дорослих у професійній підготовці студентів як майбутніх лікарів забезпечується урахуванням соціально-психологічних (наявність доброзичливих міжособистісних відношень у навчальній групі, дієвість групи тощо), особистісних (спрямованість студентів на пізнавальну діяльність, готовність до навчання) та методичних (підготовка навчально-методичної документації, майстерність викладача) умов, оскільки саме вони є домінуючими щодо процесу вивчення англійської мови в умовах вищих медичних навчальних закладів та спроможні впливати на його результативність. Використання технологій навчання дорослих у процесі вивчення англійської мови, з нашої точки зору, зумовлює позитивні зміни в іншомовній комунікативній компетентності майбутніх лікарів, оскільки процес вивчення іншомовних знань пов’язаний із розвитком умінь студентів використовувати мову як засіб спілкування у сфері майбутньої професійної діяльності.

Отже, необхідно знайти такі універсальні технології навчання студентів, які дозволять досягти більш високого рівня підготовки майбутніх лікарів шляхом інтеграції навчальної та професійної інформації.

Таким чином, розвиток іншомовної комунікативної компетентності майбутніх лікарів є складним комплексним процесом, який повинен спрямовуватись на використанні в процесі професійної підготовки технологій навчання дорослих. Аналіз наукових джерел і власний досвід педагогічної діяльності з навчання студентів дозволяють стверджувати, що його складовими є фундаментальні знання з латині, безпосереднє вивчення англійської мови, соціокультурологічні аспекти вивчення особливостей медичної сфери в іншомовному професійному просторі.

Проведене нами дослідження не претендує на всебічне розв’язання проблеми розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів медичних університетів. В

подальшому вбачаємо вивчення оптимальних умов поєднання інтерактивних методів навчання з іншими методами в процесі професійної підготовки майбутніх лікарів.

Список використаних джерел

1. Бахов І. С. Формування професійної міжкультурної компетентності майбутніх перекладачів у вищому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Іван Степанович Бахов ; Нац. акад. внутр. справ. – Київ, 2011. – 20 с.

2. Кісельова О. Г. Методика навчання медичної термінології майбутніх лікарів / О. Г. Кисельова // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – № 4. – С. 62–68.

3. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [колектив авторів: Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін.]. – Київ: Ленвіт, 2005. – 119 с.

4. Ставицька І. В. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень [Електронний ресурс] / І. В. Ставицька // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 4. – С. 280–286. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2013_4_36

5. Сучасні технології освіти дорослих : посіб. / авт. кол. : Л. Б. Лук'янова, О. В. Аніщенко, Л. Є. Сігаєва, С. В. Зінченко, О. В. Баніт, Н. І. Дорошенко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 182 с.

УДК 7.038.54:811.111]-043.84

М. Калашникова,
викладач кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету
науковий керівник - Р . Махачашвілі,
д.філол.н., доцент кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: soul-kitchen@mail.ru

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «МОДА» У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Дана стаття присвячена дослідженню концепту МОДА у традиційній картині світу сучасних носіїв англійської мови. У контексті нашого дослідження мода розглядається як прояв масової культури. Актуалізація питання ролі моди у житті суспільства викликала науковий інтерес як до історії її розвитку, так і до її впливу на словниковий склад мови.

Велика кількість сучасних робіт (А.Н. Приходько, Р.К. Махачашвілі, В.І. Карасик, М. Шварц, Дж. Лакофф, Е.С. Кубрякова, та ін.) присвячена когнітивному аналізу систем людського мислення та мови, які розглядають концепти закріплені у свідомості людини.

Феномен поняття «концепт» до цього часу так і не знайшов свого однозначного визначення. Відомий когнітолог Моніка Шварц надає визначення поняттю «концепт», яке стало майже класичним «елементарно організована одиниця, що виконує функцію зберігання знання про світ у абстрактному форматі» [Schwarz M. 1996, с. 49]. В.І. Карасик характеризує концепти як «ментальні утворення, які являють собою значущі усвідомлені типізовані фрагменти досвіду, що зберігаються у людській пам'яті», «багатовимірне ментальне утворення, у складі якого виділяються образно-перцептивна, понятійна і ціннісна сторони», «фрагмент життєвого досвіду людини», «пережита інформація» [Карасик В.И. 2002, с. 358].

Концепти можуть бути класифіковані на різних підставах, наприклад – носій концепту, сфера функціонування концепту, розумові процеси та культурні значення, що вкладаються в поняття концепту. Залежно від носія концепти можуть бути, як вказує В.А. Маслова, індивідуальними, мікрогруповими, макрогруповими, національними, цивілізаційними та загальнолюдськими [Маслова В. А. 2004, с. 58].

Актуальність вивчення концепту МОДА зумовлена тим, що у сучасних умовах це явище постає одним із регуляторів суспільної поведінки значних соціальних шарів. Стрімкі до того ж неминучі зміни науково-технічного та технологічного характеру впливають на суспільно-культурні умови існування сучасної людини. Таким чином, неможливо змінити соціальну реальність за допомогою самих матеріальних, технічних перетворень, вона потребує конкретних змін у людській сутності, відповідно, сюди можна віднести трансформацію базових соціальних якостей людини, які допомагають індивіду пристосуватися до економічних, соціальних та культурних реалій, а також психологічну адаптацію людини до нових умов.

Історія вивчення цього явища пов'язана з тенденціями змін зовнішнього вигляду людини та вивчається вже не одне століття. Існує думка, що мода найчастіше є засобом ідентифікації та само ідентифікації для людини у соціальній середі. Також вважається, що мода може як інформувати соціум про ті, чи інші явища, так і бути відображенням соціальних процесів. Іноді моду визначають як культурний механізм змін.

Потрібно зазначити, що даний концепт розглядається у дискурсі глянцевих журналів, блогів, сучасних Інтернет-видань, через призму яких розкривається головна тенденція – витончена підміна вже існуючих понять на ряду з виникненням та закріпленням у словниковому складі нових тенденцій та явищ. Культура постійно оновлюється міфологізованою природою.

Не дивлячись на те, що концепт МОДА історично виділився зі значно ширшого на той момент поняття «одяг», *fashion* індустрія з'явилася не так давно. Більш того, за останні десять років відзначається зростання інтересу до моди усіх слоїв населення через збільшення споживчої здатності [Которн Н. 1998, с. 24].

По-перше, потрібно чітко розуміти що представляє собою концепт МОДА. Класичні підручники з дизайну надають безліч визначень вищезгаданого поняття, Михайлов С.М. сформулював його так: «Мода – це нетривала єдність та масове поширення тих чи інших зовнішніх проявів культури – смаків, поведінки, стилістичних ознак виробів, прийнятих критеріїв їх естетичної оцінки» [Михайлов С. Н. 1994, с. 77].

З цього випливає, що концепт МОДА базується не на самому понятті «одяг», він включає у себе все, що можна наслідувати – використання специфічного лексикону, поведінка, відвідування популярних закладів, вибір трендовогу одягу тощо.

Концепт МОДА стає причиною утворення груп людей, що слідують певним тенденціям. Ці групи можуть бути спонтанними, довговічними, недовговічними, та навіть професійними. У такому випадку мова відіграє роль зв'язуючої ланки, стає своєрідним кодом, і як наслідок, вбирає у себе нові утворення – неологізми.

Англійська мова, як і інші мови, не може не відреагувати на зміни, які виникають завдяки модним тенденціям, що виникають через нові реалії XXI сторіччя, які стосуються як повсякденного життя, так і культурних надбань. Проблема поповнення словникового складу представлена в багатьох роботах Ю.А. Зацного, Р.А. Будагова, Е.А. Ульмана, Ю.К. Волошина.

Сьогодні одним із найпродуктивніших шляхів збагачення словникового складу є формування нових понять – неологізмів. Ю.А. Зацний вважає, що «визначення неологізмів як слів або зворотів, що створені для позначення нового (раніше невідомого) предмета або для вираження нового поняття, не можна вважати вичерпним, оскільки таке визначення включає далеко не всі різновиди інновацій» [Зацний Ю. А. 2007, с. 12].

Дослідники зазначають, що ми живемо в епоху моди, що швидко змінюється, і говорять про її короткочасність, позначаючи цей феномен словосполученням *speed chic.* Таке явище пов'язане з тим, що «інформаційна епоха», на думку вчених, загострює наше відчуття часу. Не випадково тому, що для характеристики сучасної моди (за аналогією до і відомого

словосполучення *fast food)* починають вживати і словосполучення *fast fashion* [Зацний Ю. А. 2007, с. 10].

Водночас відзначають, що сучасна людина є, фактично, споживачем масової сурогатної моди, яку можна назвати «Мак-модою» *McFashion* (тут цілком логічною є алюзія на «Макдональдси» – постачальників «швидкої їжі»). Після 11 вересня 2001 року різко знизився попит на предмети розкоші. Деякі дослідники вважають, що взагалі наступив «кінець розкоші», пишуть навіть про смерть самої моди. Процес глобалізації призводить, зокрема, до того, що крамниці і товари стають однаковими у всіх країнах світу [Зацний Ю. А. 2007, с. 128].

Мода, що стосується стилю життя, знаходить своє відображення у словниковому складі англійської мови. Не так давно, а саме наприкінці минулого століття у вжиток сходить словосполучення inconspicuous consumption, яке позначає стиль життя заможних людей. Це поняття позначає враження людей, що відносяться до менш заможного соціального та економічного класу, яке стосується купівлі дорогого житла, засобів транспорту та одягу. Цьому визначенню можна протиставити словосполучення voluntary simplicity – суспільний рух, який виступає за відмову від розкоші та зарозумілості. *У* XXI столітті виникло нове словосполучення, яке позначає такий стиль життя – *conspicuous austerity. Тенденція до мінімалізму та спрощення візуальних ефектів знайшла своє відображення і в розробці інтер'єрів, косметичних ремонтів, та закріпилася у мові словосполученням undecorating.*

Можна сказати, що словосполучення stealth wealth частково є синонімом до вищезгаданих понять inconspicuous consumption та conspicuous austerity, яке позначає неповне відображення реального соціально-економічного статусу людини. З іншого боку, для нуворишів, як і раніше, прикметним є прагнення справити враження на інших людей тим, що вони купують дуже цінні, раритетні речі. Таке прагнення одержало найменування *snob effect*). У розмові нувориші намагаються підкреслити які дорогі, супермодні або рідкісні товари вони придбали *(brand-name dropping*).

Словниковий склад відреагував і на зміни у зовнішньому вигляді службовців, який піддався впливу суспільних демократичних настроїв. Офіційні краватка та костюм для чоловіків поступаються позиціями напівофіційному та напівспортивному стилю (*business casual*). Навіть консервативні установи почали проводити «день неофіційного одягу» (*dress-down day*), який має ще одну назву – «неофіційна п'ятниця» (*casual friday*).

Таке соціальне явище як футбольне хуліганство все більше привертає увагу громадськості та поступово перетворюється на загальноєвропейську проблему. У німецьку мову увійшов неологізм, який є запозиченням з англійської – *Hooligan-boom.* Запозичення зі сленгу шляхом прочитання навпаки слова *boy* стало символом хуліганів – *yob(yobbo).* Ціла низка неологізмів виникла на снові цього слова: *yobbish, yobbism, yobbocracy, yob film, yob squad.* Не так давно особливої популярності набули кінострічки, які демонструють життя кримінальних авторитетів – *yob films,* а поліцейські патрулі, що ведуть боротьбу з хуліганами та вандалізмом отримали назву *yob squad.* У свою чергу неологізм *yobbocracy* слугує для позначення заможної молоді, яка веде антисоціальний хуліганський спосіб життя.

Частина слова pharmaceuticals (ceuticals) також почала брати участь в утворенні «гібридів» (під гібридами розуміються зрощення не кільки в структурному, але і в концептуальному аспекті), про що свідчать неологізм *cosmeceuticals* – «препарати, які поєднують в собі косметичні та лікувальні якості».

Ні для кого не є секретом, що тема схуднення хвилювала жінок у всі часи, але останнім часом спостерігається особливо негативна реакція на схуднення. Ці збурені настрої переросли у специфічний рух з контролю за вагою тіла, учасники якого вважають, що «зайві кілограми можуть прикрашати жінку і це не спотворює її», а також параметри тіла

обумовлені генетично та змінити їх неможливо. Цей рух особливо популярний у США, він отримав назву *fatlash*.

Екстремальні дієти можуть стати чинником патологій, що позначаються неологізмом *orthorexia* (у даному випадку проводиться аналогія з поняттям, що означає аномалію харчування – *anorexia*). Жертву моди, що постраждала від реакції свого організму на подібне харчування, позначають новим поняттям – *orthorexic.*

Новоутворення *perma-ryouth* має семантичне наповнення, яке характеризує використання косметичної хірургії задля досягнення «вічної молодості». Неологізм *beauty junkie* позначає людину, що постійно прагне вдосконалювати свою зовнішність. Західне суспільство породило культ молодості та краси, так, людина середнього віку, що наслідує молодіжний стиль життя позначається словом *kidult (kid + adult). Зазвичай прибічники цієї тенденції проживають у країнах Заходу.*

Виходячи з проаналізованого матеріалу, можна стверджувати, що мода – це багатогранне поняття, що пов'язане як з формуванням особистості, так і з новими можливостями та практиками. Мода – це феномен массової культури, який допомагає її споживачу періодично оновлювати та змінювати як своє відношення до оточеня, так і ставлення до себе. Важливо розуміти, що мода виступає у ролі «соціальної практики», у якій людина примірює на себе різні соціальні зразки та ідеали.

Список використаних джерел

1. Schwarz M. Einführung in die kognitive Linguistik / M. Schwarz. – Tübingen : Francke, 1996. – 238 S.

2. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів : Видавництво «Паїс», 2007. – 228

3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 432с.

4.Краткий словарь когнитивных терминов / [укл. : Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина]. – Москва : МГУ, 1997. – 245 с.

5. Которн Н. История моды в XX веке / Н. Которн. – Москва : Тривиум, 1998. – 176 с.

6. Маслова В. А. Когнітивна лінгвістика / В. А. Маслова. – Мінськ : ТетраСистемс, 2004 . – 560с.

УДК 801.631.51:[001.4:61]:811.111`276.6

А. Кречман,
студент 1-го медицинського факультету, спеціальність “Лікувальна справа”
Запорізький державний медичний університет
науковий керівник - О. Соляненко,
викладач кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: krechmana@yandex.ru

ОСОБЛИВОСТІ АБРЕВІАЦІЇ ТА АКРОНІМІЗАЦІЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Ключові слова: медичні терміни, абревіатури, скорочення.

Актуальність: День за днем кількість термінів у медицині невгамовно зростає. Деякі поняття мають досить важку структуру. Саме тому і виникає потреба їх скорочення, але за умови загального розуміння та легкого вимовляння. Таким чином, використання абревіацій набуло великої популярності, що не згасає та продовжує накопичувати нові терміни.

Мета: Визначити способи утворення, актуальність використання та складнощі перекладу абревіацій медичної термінології.

Об'єкти дослідження: Абревіації та акроніми, що широко використовуються в сучасній медичній мові.

Методи дослідження: Аналіз наукової та медичної літератури, Інтернет словників абревіацій(http://www.Stands4.com,http://www.acronymdictionary.co.uk,http://www.sharpened.net,http://www.elsop.com,http://www.NetLingo.com,http://www.acronyms.thefreedictionary.com, http://www.techdictionary.com, http://www.acronym-guide.com,), методи порівняння та опису.

Наукова новизна роботи: Способи утворення абревіатур, які вживаються в медицині практично не вивчались окремо. Проте способи утворення таких абревіатур мають певні відмінності від способів утворення абревіатур як таких. Разом з тим, завдяки широкому використанню Інтернету, як засобу зв'язку, процес утворення такихмедичних інфо-абревіатур дуже прискорився і став більш інтенсивним, вони стають все більш вживаними.

Основна частина: Сучасна медична термінологія – одна із найскладніших і найбільших систем термінів в змістовному відношенні. Стрімкий розвиток медичної науки веде до появи сотень нових термінів щорічно. У сучасному світі термінологія стала відігравати провідну роль в комунікації людей, будучи джерелом отримання інформації, інструментом освоєння спеціальності і навіть засобом прискорення науково-технічного прогресу. Медицина також як і більшість галузей не є винятком. Сьогодні англійська мова для лікарів відіграє надзвичайно важливу роль. Багато нової удосконаленої апаратури, нові захворювання та найбільш визначні наукові роботи мають походження з використанням цієї мови. Тому знання англійської- невід'ємний інструмент для кожного лікаря. Більш того, враховуючи схильність англійської мови до «стислості» і спрощення граматичних конструкцій, абревіація стала одним з найпопулярніших видів терміноутворення.

В англійській мові досить широко розповсюджене використання „активних" морфем та словотворчих елементів. Лексика англійської мови збагачується абревіатурами: акронімами та буквеними скороченнями. Це є безпосереднім результатом "інфо-революції", або "інформаційного віку". Скорочення є найскладнішими елементами як для перекладу, так і для розуміння усної та письмової мови у медичній сфері. Точність перекладу і однозначність абревіатури важлива в будь-якій області науки, але в медицині дана проблема життєво необхідна тому, що вона може стати причиною помилки від якої залежить не тільки здоров'я, а й життя людей. Борисов В.В вказує на дію деяких обмежуючих факторів, впливаючих на структуру конкретного скорочення(абревіації):

1) морфологічний фактор: структура скорочення в значній мірі визначається морфологічною структурою вихідного слова;

2) фонетичний фактор: для скорочення використовуються елементи, що забезпечують легку вимову скорочень;

3) семантичний фактор, який потребує виключення небажаних асоціацій, або навпаки, використання асоціативних зв'язків;

4) нормативний фактор: норма англійської мови дозволяє більш широко вживать скорочення, наприклад: mili виступає як скорочення від miligram, milimeter;

5) прагматичний фактор розпізнання: очевидність шляху скорочення,- чому слово або словосполучення скоротилось саме так, а не інакше.

Дія цих факторів доводить, що можливість абревіації не „самостійна", а підкорюється певним закономірностям. В цьому дослідженні було проаналізовано абревіатури, які наведені головним чином в медичних словниках та які використовуються в сучасній медичній літературі. Ми виявили шість моделей утворення таких абревіатур:

- Літерні абревіатури (скорочення багатокомплексних словосполучень в одне вимовне слово шляхом складання ініціальних літер терміноелементів. Це найбільш продуктивний спосіб утворення акронімії в термінології медичної техніки.) Їх вимова відповідає алфавітному читанню літер:

LASER Light amplification by Stimulated Emission of Radiation
RV Rightventricle

- Складові абревіатури(терміни-абревіатури, утворені шляхом складання початкових складів називного словосполучення і являє собою в вимові одне єдине слово)

LVAn Left ventricular apical aneurysm
IgA Immunoglobin A

- Скорочені утворення(така модель утворюється в результаті злиття двох основ, утворюючи нове слово)

TUMA Transurethralmicrowaveantenna

- Акроніми-омоніми(акроніми, утворені з ініціальних літер слів термінологічного словосполучення, схожі по звучанню та написанню з відомими в загальнолітературній мові словами. Це один з продуктивних і найцікавіший спосіб утворення скорочень. Вони являються омонімами, тому в таких випадках головну роль відіграє контекст)

cAMP Cyclic adenosine monophosphate
ALT Alanine aminotransferase
FISH ForImmediateSympatheticHelp
IT Intrathecal
CT Cerebraltumor (coronary thrombosis, computer tomography найбільш часто використовуються у повсякденному житті))

- Літеро-цифрові абревіатури(акроніми, утворенізіскороченнясловатацифри , при цьому утворюєтьсяновееслово.)

2D Two dimensional
1/2NS half-normal saline

Всі типи таких абревіатур являють собою самостійні терміни і збагачують собою термінологічну систему англійської мови. Цьому сприяє загальне значення скорочень, можливість читання їх за нормами звукової системи мови, регулярне вимовляння.

Відомо, що лише половина всіх абревіатур та скорочень, які використовуються лікарями однієї спеціальності, правильно розуміється фахівцями інших галузей медицини. Адекватний переклад медичних абревіатур вимагає наявності спеціальних знань і підвищеної уваги. Ті словники медичних термінів, які є в нашому розпорядженні, не можуть повністю задовольнити зростаючі потреби медичних фахівців, оскільки медичні абревіатури є важливою частиною термінологічної лексики лікарів.

Висновок.

Ера науково-технічного прогресу, дуже швидкі темпи розвитку сучасної техніки, зокрема мережі Інтернет - все це стало своєрідним імпульсом для утворення великої кількості неологізмів. Сучасне суспільство цілком поринуло у "інформаційний", "цифровий вік", а тому неологізми, що виникли на основі використання джерел інформації набули такої розповсюдженості.Часом вони настільки часто вживаються у спілкуванні, що зникає потреба у будь-яких роз'ясненнях, бо їх значення загально відоме. Серед тенденцій розвитку англійської мови слід відзначити появу та функціонування в мові цілої низки різних скорочень, які роблять акт комунікації між лікарями більш компактним та завдяки поширенню цієї термінології починають вживатися не тільки в літературі. Та хоча питанню медичних абревіатур в англійській мові і присвячені деякі теоретичні дослідження, загалом це питання залишається недостатньо висвітленим у лінгвістичній літературі. Цю думку, зокрема, підкреслює Моісеєнко О.Ю." …ми є свідками утворення особливої терміносистеми, знання якої є необхідним для ефективної комунікації в абсолютно усіх сферах нашого життя та яка повинна стати об'єктом окремого лінгвістичного дослідження та потребує подальшого вивчення" [4].

Список використаних джерел

1. Зацний Ю.А., Пахомова Т.О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови. –Запоріжжя; 2001.

2. Кондратюкова Л.К. „Сокращения в терминологии вычислительной техники”//Словообразование и егоместо в курсе обучения иностранному языку.-Ежегодныймежвузовскийнаучно-методическийсборник. Владивосток 1983

3. Моісеєнко О.Ю. Мовні аспекти спілкування за допомогою електронної пошти.//Мовні і концептуальні картини світу. - К., Київ.ун-т,; 2000

УДК: 378.147.091.33 – 021.464:615.15(477)

О. Мазулін,
д.фарм.н., професор, завідувач кафедри фармакогнозії, фармацевтичної хімії та технології ліків ФПО
Запорізького державного медичного університету
І. Лукіна, О. Бігдан,
асистенти кафедри фармакогнозії, фармацевтичної хімії та технології ліків ФПО
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: lukina.ia@zsmu.zp.ua

ПЕРСПЕКТИВИ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ ПРОВІЗОРІВ В УКРАЇНІ

На сьогодні у фармацевтичній мережі України нараховують до 20107 аптек та аптечних пунктів. В них працює до 48 тис. фахівців. Але лише близько 50% з них має спеціальну фармацевтичну освіту. При цьому постійно зростає попит на лікарські препарати, підвищується їх контроль та об’єми реалізації. Таким чином на перше місце в Україні та світі виходять питання скорішої якісної підготовки кадрів фармацевтичній галузі та їх безперервної освіти з метою покращення існуючого стану.

Для забезпечення належної якості підготовки провізорів в умовах інтеграції України в європейський освітній простір та реформування системи освіти в державі виникає необхідність у пошуку інноваційних методів та використання нових педагогічних методик. Реалізація цих завдань вимагає від освітян упровадження великої кількості інновацій в освітній процес, імплементації кращого європейського досвіду в українські реалії [1].

Новітня освітня парадигма розглядає в якості пріоритету інтереси особистості, адекватність сучасним тенденціям суспільного розвитку. Раніше на перший план висувалися такі символи навчання як знання, уміння, суспільне виховання, а сьогодні знаковими характеристиками сучасної освіти стають компетентність, ерудиція, індивідуальна творчість, самостійний пошук знань та потреба в їх удосконаленні. Вимогою часу стає внутрішня потреба самонавчання, оскільки прагнення людини, зокрема спеціаліста з фармації, досягнути високого професійного рівня та зайняти гідне положення в соціумі цілком залежить від його спроможності до індивідуального залучення у самостійний процес освоєння нових знань та умінь. Виходячи з вище зазначеного особливе значення в системі післядипломної освіти набуває організація самостійної роботи. Сучасні хмаро орієнтовані Internet-технології дозволяють успішно вирішувати проблему мотивації до безперервної освіти та самоосвіти фармацевтичних працівників [1-4].

Саме з тому пріоритетним напрямком діяльності професорсько-викладацького складу кафедри фармакогнозії, фармхімії і технології ліків (факультет післядипломної освіти) Запорізького державного медичного університету є підвищення якості підготовки фахівців в фармацевтичної галузі. Через це співробітники кафедри постійно проводять роботу з

розроблення он-лайн курсів для підготовки фахівців з фармації та лекційного курсу з аудіо- та відео- супроводом. Розробляється адаптований до сучасних тенденцій освіти алгоритм з виконання самостійної роботи для провізорів.

Список використаних джерел

1. *Адамова І. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми / І. Адамова, Т. Головачук // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – № 10. – С. 3-6.*
2. *Вимоги до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямами і спеціальностями, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України №1518 від 30.10.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1857-13.*
3. *Наказ МОЗ України від 13.09.2010 № 769 "Про затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 роки ".*
4. *Положення про дистанційне навчання, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України №466 від 25.04.2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13*

УДК 821.161.1.-31

А. Матрос,
преподователь кафедри языковой подготовки
Запорожского государственного медицинского университета,
г. Запорожье
e-mail:vesna_venus@mail.ru

ТРАДИЦИИ НЕМЕЦКОГО РОМАНТИЗМА В ПОВЕСТИ В.Ф.ОДОЕВСКОГО «СИЛЬФИДА»

Новелла В.Ф. Одоевского «Сильфида» представляет собой один из ярчайших примеров рецепции творчества Э.Т.А. Гофмана русским писателем. Говоря о гофмановской традиции, просто невозможно не сказать о двоемириии, которое лежит в основе феномена двойничества. Ведь это основной эстетический принцип, унаследованный В.Ф. Одоевским от немецкого романтика.

В новелле «Сильфида» феномен двойничества структурирует всю художественную систему произведения и является ключом к его пониманию. Проявляется феномен буквально на всех уровнях: «как рассказывается», « о чём рассказывается», «смысл рассказанного».

Во-первых следует отметить, что сама композиция произведения имеет двухчастную структуру, она разделяется на два «зеркальных» плана по таким признакам, как характер событийности и активность персонажей. Кроме того, композиция обладает цикличностью.

В произведении воспроизведён фрагмент древнего кабалистического текста, что также является приёмом двойничества.

Ещё одним приёмом вышеуказанного феномена в тексте является переплетение внешнего и внутреннего сюжетов. Тематический комплекс «Сильфиды» также тесно связан с двойничеством и представлен темами инициации, инфернальности, недовоплощённости назначения, одиночества поэта в толпе обывателей. В повести многочисленны и «двойнические» мотивы: путешествие, карма, ирония судьбы, тайна (невыразимое), мистическая свадьба, двойное зрение, механизация сознания, кукольность. С этими мотивами связаны образы маски, магического кристалла, мировой лестницы, ящика; а также «дуальные модели»: болезнь – норма, бытовое – высокое, живой – неживой, обретение – утрата.

Можно выявить несколько пар двойников, отношения между которыми организуются или по типу тождества (Михаил Платонович – Сильфида), или по типу антагонистов (Сильфида – Катенька Реженская; Михаил Платонович – его благоразумный друг).

Использование В.Ф. Одоевским эстетики двойничества связано с двоемирием, положенным в основу представлений автора об устройстве мира. Мир разорван на идеальный и реальный, и потому дуализм и бинарность пронизывают многие грани бытия. Они же лежат в основе структуры повести «Сильфида», которая является художественным воплощением мировоззрения князя Одоевского. В «Сильфиде» параллельно существуют потусторонний мир красоты и поэзии и "здешний" мир пошлости и благоразумия.

Феномен двойничества явился объединяющим фактором сюжетообразующих и композиционных свойств новеллы В.Ф. Одоевского «Сильфида», а также проводником философского авторского взгляда на порядок мироустройства и цель человеческой жизни. Благодаря этому писателем актуализирована философская концепция синтеза и художественно проиллюстрирована идея «интеллектуальной интуиции».

Не ускользает из виду сходство «Сильфиды» непосредственно с произведениями Э.Т.А.Гофмана. Можно провести параллели с тремя новеллами немецкого романтика: «Стихийный дух», «Золотой горшок» и даже «Королевская невеста». Во всех случаях речь идёт о мистическом союзе человека с одним из духов стихий.

Произведение В.Ф. Одоевского написано 1837 году, а «Стихийный дух» Э.Т.А. Гофмана переведён на русский в 1837, однако между произведениями довольно четкое сходство. Объяснить это можно тем, что Одоевский знал немецкий, и для ознакомления с гофмановским текстом ему не обязательно было дожидаться перевода произведения на русский язык.

В обоих произведениях перед нами встреча главного героя с чудесной женщиной. Оба героя (Виктор у Гофмана и Михаил Платонович у Одоевского) любуются волшебным спящим существом.Оба существа возникают благодаря занятиям героев кабаллистикой и алхимией, обе воплощают мечту героев: первая – чувственного характера, вторая – идеального. И та и другая – духи стихий (элементали, согласно кабалистическим и алхимическим учениям): у Э.Т.А. Гофмана – Саламандра, у В.Ф. Одоевского – Сильфида.

Оба духа: и Саламандра, и Сильфида зовут героев в свой неведомый мир, жаждут соединения с ними. В обоих случаях, любовь, на наш взгляд, носит духовный характер. Любовь к земной девушке, как телесному двойнику, символизирует, материальную, физическую любовь, которая не приносит такого же счастья и является жалкой копией любви духовной.

На первый взгляд в произведениях немецкого романтика («Стихийный дух», «Королевская невеста»), при изображении соприкосновения главных героев со стихийными духами («Стихийный дух»: Виктор и Саламандра, «Королевская невеста»: Анхен и король гномов) выдвигается порочное, разрушительное начало, гибельное для персонажей. Однаков в «Золотом горшке» мы наблюдаем, как влияние духа награждает героя поэтическим гением. Из этого мы делаем вывод, что у Э.Т.А Гофмана с элементалиями все не так уж и ужасно. Писатель подаёт их иронически.

У Одоевского ирония практически отсутствует. Его Сильфида воплощает поэтическое, возвышенное начало, и потому вовсе не ужасна (она ведь отпустила человека, нарушившего табу). Платон Михайлович вернулся в реальную жизнь, но эта жизнь навсегда стала казаться ему ничтожной. И любовь к Катеньке несравнима с любовью к Сильфиде. Поэтому он пьет и изменяет жене.

Получается, что соприкоснувшись с миром духовным главному герою уже никогда не стать обычным человеком (филистером). В этом мы усматриваем, прежде всего, философию.

Философию двоемирия. И трактовка ее у Гофмана и Одоевского очень близка. Просто Гофман – больше писатель, а Одоевский – больше философ.

Сильфида у Одоевского является Михаилу Платоновичу вследствие занятий алхимией и кабалой, как и в произведении Гофмана «Стихийный дух». Платон Михайлович нарушает табу. Он изучает чернокнижие, несмотря на то, что тетушка запечатала шкафы с книгами, старый слуга предупреждал о грехе и, следовательно, каре Божье, но Платон Михайлович все-таки начал изучать запретное знание.

Как и у Гофмана, фантастика в произведениях Одоевского соседствует с реальным миром, обнаруживается под влиянием больного воображения: Ансельма (Э.Т.А. Гофман «Золотой горшок») можно считать как Гением, так и шизофреником, и Натаниэля из «Песочного человека» тоже. О Платоне Михайловиче, в свою очередь, можно сказать, что он впадал во временное помешательство. Так что здесь Одоевский идет следом за Гофманом.

У обоих писателей в творчестве наблюдаем научный интерес к тайным человеческой психики. Духовидец Михаил Платонович, в «Сильфиде» Одоевского безусловно, характерен для романтической литературы, однако в немалой мере обязан своим появлением обширным познаниям князя в медицине и психологии, его постоянному интересу к так называемому «животному магнетизму», к гипнотизму особого рода одержимости. «Я хочу объяснить все эти страшные явления, подвести их под общие законы природы, содействовать истреблению суеверных страхов», – писал В.Ф. Одоевский – «Нет ни одного из этих видений, которое бы не могло быть объяснено известными естественными законами, изложенными в любом учебнике физики или физиологии» [32;258]. И потому его фантастика объяснена, мотивирована и ставится под сомнение.

В целом, «Сильфида» – абсолютно гофманианское произведение, и единственное, что отличает ее от немецких новелл, – отсутствие иронии и более прямолинейная философичность.

Список использованной литературы

1. Гофман Э.Т.А. // Э.Т.А Гофман. Собр. соч.: В 6-ти томах. — Т.1. — М.: Издательство «Художественная литература», 1991. — 640с

2.Одоевский. В.Ф. Сочинения: В 2-х томах / Сост., вступ.ст. и ком. В.Я. Сахарова – Т.2. – М.: Художественная литература, 1981. – 365с.

УДК 81’38

А. Неруш,
старший преподователь кафедры иностранных языков
Запорожского государственного медицинского университета,
г. Запорожье
e-mail: koala1955@mail.ru

НАУЧНЫЙ СТИЛЬ: ЛЕКСИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКА МЕДИЦИНЫ

Как известно, научный стиль – это стиль научных сообщений, и авторами данного стиля являются ученые и специалисты в своей области. Сфера научного общения отличается тем, что в ней преследуется цель наиболее точного, логичного, однозначного выражения мысли. Главнейшей формой мышления в области науки оказывается понятие; динамика мышления выражается в суждениях и умозаключениях, которые следуют друг за другом в строгой логической последовательности. Мысль строго аргументирована, подчеркивается логичность рассуждения, в тесной взаимосвязи находится анализ и синтез. Следовательно, научное мышление принимает обобщенный и абстрагированный характер. Окончательная

кристаллизация научной мысли осуществляется во внешней речи, в устных и письменных текстах различных жанров научного стиля.

Общими внеязыковыми свойствами научного стиля, его стилевыми чертами являются:

1. Научная тематика текстов
2. Обобщенность. Отвлеченность, абстрактность изложения. Почти каждое слово выступает как обозначение общего понятия или абстрактного предмета. Отвлеченно-обобщенный характер речи проявляется в отборе лексического материала (существительные преобладают над глаголами, используются общенаучные термины и слова, глаголы употребляются в определенных временных и личных формах) и особых синтаксических конструкций (неопределенно-личные предложения, пассивные конструкции)
3. Логичность изложения. Между частями высказывания имеется упорядоченная система связей, изложение непротиворечиво и последовательно. Это достигается использованием особых синтаксических конструкций и типичных средств межфразовой связи
4. Точность изложения. Достигается использованием однозначных выражений, терминов, слов с ясной лексико-семантической сочетаемостью
5. Доказательность изложения. Рассуждения аргументируют научные гипотезы и положения
6. Объективность изложения. Проявляется в изложении, анализе разных точек зрения на проблему, в сосредоточенности на предмете высказывания и отсутствии субъективизма при передаче содержания, в безличности языкового выражения
7. Насыщенность фактической информацией, что необходимо для доказательности и объективности изложения

Важнейшей задачей научного стиля речи является объяснение причины явлений, сообщение существенных признаков, описание свойств предмета научного исследования, выявление закономерностей, обучение.

Названные особенности научного стиля находят выражение в его языковых характеристиках и определяют системность собственно языковых средств этого стиля. Научный стиль включает в себя языковые единицы трех типов:

1. Лексические единицы, обладающие функционально-стилевой окраской данного (т.е. научного) стиля. Это особые лексические единицы, синтаксические конструкции, морфологические формы
2. Межстилевые единицы, т.е. языковые единицы стилистически нейтральные, используемые в равной мере во всех стилях
3. Стилистически нейтральные языковые единицы, преимущественно функционирующие в данном стиле. Таким образом, стилистически значимым становится их количественное преобладание в данном стиле. Количественно маркированными единицами в научном стиле становятся, прежде всего, некоторые морфологические формы, а также синтаксические конструкции.

Так как ведущей формой научного мышления является понятие, почти каждая лексическая единица в научном стиле обозначает понятие или абстрактный предмет. Точно и однозначно называют специальные понятия научной сферы общения и раскрывают их содержание особые лексические единицы – термины. Термин – это слово или словосочетание, обозначающее понятие специальной области знаний или деятельности и являющееся элементом определенной системы терминов. Внутри данной системы термин стремится к однозначности, не выражает экспрессии и является стилистически нейтральным.

Термины, значительная часть которых является интернациональными словами, являются условным языком науки.

Медицина, как ни одна другая наука, изобилует терминами. Строительным материалом для обозначения нового понятия, нового явления, как правило, является греческий и латинский языки. Характерной особенностью терминологического поля языка медицины является постоянное, неуклонное пополнение языка новыми терминами.

В количественном отношении в текстах научного стиля термины преобладают над другими видами специальной лексики. В среднем терминологическая лексика обычно составляет 15-20 % общей лексики данного стиля.

Приведем фрагмент научного текста, где термины выделены:

Coronary heart disease is the single most common cause of illness and death in the developed world. Coronary atherosclerosis is by far the most frequent cause of ischemic heart disease, and plaque disruption with superimposed thrombosis is the main cause of the acute coronary syndromes of unstable angina, myocardial infarction, and sudden death. Atherosclerosis is the result of a complex interaction between blood elements, disturbed flow, and vessel wall abnormality, involving several pathological processes: inflammation, with increased endothelial permeability, endothelial activation, and monocyte recruitment; growth, with smooth muscle cell proliferation, migration, and matrix synthesis; degeneration, with lipid accumulation; necrosis, possibly related to the cytotoxic effect of oxidized lipid; calcification/ossification, which may represent an active rather than a dystrophic process; and thrombosis, with platelet recruitment and fibrin formation.

Многие английские термины обозначают реалии, не существующие в нашей стране, а поэтому не имеющие русских эквивалентов. Это относится к ряду организационных форм оказания медицинской помощи, методикам диагностики и лечения, которые у нас еще не применяются, названиям должностей медицинского персонала и т.д. При отсутствии эквивалента того или иного английского термина дается описательный перевод в виде короткого определения. Например, open hospital – больница, в которой врач не работает, но куда может направить своего пациента для лечения.

Лексика научного стиля отличается однообразием, однородностью, что приводит к увеличению объема научного текста за счет многократного повторения одних и тех же слов.

Однако термины, естественно, не являются единственной составляющей лексики научного стиля. В состав английской научной лексики входят также слова и словосочетания, которые являются „служебными” - артикли, служебные слова, имена прилагательные, наречия, союзы, местоимения, предлоги, то есть слова, не зависящие от стиля речи и присутствующие в любом стиле; сюда также входит и общенаучая лексика. Широкое употребление специалистами такой общенаучной лексики способствует их взаимопониманию. Эти слова и словосочетания не обладают свойством термина идентифицировать понятия и объекты, но употребляются почти исключительно в данной сфере общения. Они отобраны узким кругом специалистов, привычны для них, позволяют им не задумываться над способом выражения мысли, а сосредоточиться на сути дела. Специальная общенаучная лексика включает всевозможные производные от терминов, слова, используемые при описании связей и отношений между терминологически обозначенными понятиями и объектами, их свойств и особенностей. Такая лексика обычно не фиксируется в терминологических словарях, ее значения не задаются научными определениями, но она не в меньшей степени характерна для научного стиля, чем термины.

Приведем фрагмент статьи, в котором выделены общенаучные слова:

Chronic hepatitits C virus infection is a common and serious disease. Although an estimated 2.7 million persons in the United States have this disease, most have not yet been diagnosed. Recent advances in treatment provide successful cure in 50 to 80 percent of cases. Evaluation of suitability for treatment includes a thorough search for comorbid medical and psychiatric conditions that can be contraindications.

Приведем только некоторые глаголы, относящиеся к общенаучной лексике: acceletate, accept, account, accumulate, activate, affect, apply, arise, assess, calculate, cause, collect, conduct, confirm, consist, contain, control, contribute, criticize, decrease, demonstrate, depend, deplete, describe, determine, develop, diagnose, enclose, estimate, evaluate, evolve, examine, execute, experience, find, follow, identify, impair, implicate, include, increase, indicate, influence, introduce, investigate, involve, lead to, maintain, make, manifest, match, measure, observe, occur, play a role, predict, prepare, present, process, produce, provide, receive, recommend, reccur, remain, report, result from, result in, reveal, show, start, stimulate, study, suggest, supply, support, transform, treat, underlie, urge, use и др.

Постоянное появление и обновление терминов в языке науки привело даже к излишнему терминообразованию для создания наукообразности, и это сегодня представляет серьезную проблему для профессионалов.

Итак, научный стиль речи является средством общения в области науки и научно-преподавательской деятельности. Каждый член современного общества в разное время жизни и в разной мере сталкивается с текстами данного стиля. Поэтому овладение нормами научного и учебно-научного стиля, умением адекватно и грамотно передавать свои мысли, а также переводить специальные научные тексты является важной составной частью культуры устной и письменной речи на всех языках.

Список использованной литературы

1. *Алексеева И.С. Введение в переводоведение. М.: Академия, 2004. – 352 с.*
2. *Бархударов Л.С. Язык и перевод. М.: «Международные отношения». 1975. – 240 с.*
3. *Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М.: Издательство института общего и среднего образования РАО, 2001. – 224 с.*
4. *Мороховский А.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. Стилистика английского языка. Киев, «Вища школа», 1991. -272 с.*

УДК 001.4:61

Е. Нікітенко,
студентка факультету філології і журналістики
Херсонського державного університету,

СУЧАСНА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ

Українське суспільство набирає стрімкого розвитку у всіх своїх сферах. Не є виключенням і мова. Являючи собою явище соціальне, мова, а в нашому випадку доцільніше буде деталізувати і говорити про терміносистему в українській мові, також має відповідно реагувати на суспільні трансформації.

Розвиток новітньої української термінології тісно пов'язаний з характером сучасної науки. Десь із середини XX століття темпи її розвитку такі, що кількість опублікованих у наукових часописах світу статей подвоюється кожні 12-15 років[68]. Це означає, що для опрацювання нових публікацій навіть у вузькій галузі потрібні доведені до автоматизму навички перекодування наукової інформації зі світових мов, зокрема англійської, українською.

Безперечним є той факт, що розвиток медичної термінології тісно пов’язаний із формуванням української термінології взагалі. Політичні і культурні реалі її є такими, що сьогодні українська наукова термінологія тяжіє до міжнародних стандартів, але водночас посилюється інтерес до власне українських лексем, що є виявленням цивілізаційної пасіонарності українців.

Зазначимо, що медична термінологія - це комплекс термінологій великої кількості медично-біологічних, клінічних і фармацевтичних дисциплін. Фахівці із цієї проблематики виділяють три основні групи термінів, а саме:

- *група термінів анатомічної і гістологічної номенклатури*, що охоплюють найменування анатомічних й гістологічних утворень (номенклатура - перелік назв, термінів, тощо, які вживаються в якій-небудь галузі науки, виробництва і т.д.).

- *група термінів клінічної термінології*, до якої слід відносити терміни терапії, хірургії, акушерства й гінекології, неврології, офтальмології, психіатрії та інших клінічних дисциплін.

- *група термінів фармацевтичного спрямування.* Сюди слід віднести назви лікарських форм, лікарських засобів, хімічну номенклатуру латинською мовою, назви лікарських рослин тощо.

Якщо говорити про клінічну термінологію, то слід зазначити, що це всі ті терміни, з якими студент-медик зустрічається на лекціях з різних клінічних дисциплін. На відміну від анатомічно- гістологічної номенклатури, де вкоренилась латинська мова, в клінічній термінології слова переважно давньогрецького походження. Передусім з нього беруть початок назви медичних дисциплін: терапія, педіатрія, хірургія, психіатрія та ін. Переважне вживання слів давньогрецької мови пояснюється не лише історичними причинами. Властивістю клінічної термінології є її системність, яка зумовлена вживанням слово-утворюючих елементів: "корінних" слів, префіксів, суфіксів, що позначають відповідні медичні поняття.

Найпопярнішою групою є фармацевтична термінологія, оскілки кожен із нас час від часу звертається до лікарських засобів, рослин тощо. Міжнародна організація охорони здоров'я встановила в якості "міжнародної мови" для лікарських засобів латинську мову. Рецепти в більшості країн світу пишуться латинською мовою. Останнім часом розробляються рекомендації й правила зі складання міжнародних патентованих назв лікарських рослин. Для цього складаються списки складів, за якими лікар міг би легко визначити, до якої групи ліків відноситься новий засіб: наприклад, - cillnum вказує на препарати групи антибіотиків-пеніцилінів (okacillinum). Тільки, засвоївши близько 800 слів та словоутворюючих елементів латинського і грецького походження, можна набути достатню підготовку для швидкого, успішного просування и орієнтації в складних лабіринтах професійної мови.

Однією із актуальних проблем української медичної термінології є питання іншомовних запозичень. Як зазначає О. Гайда, сучасний досвід термінотворення доводить, що поєднання у медичній термінології як запозичень, так і національних слів є позитивним. Це допомагає медичній сфері розвиватися разом із світовою наукою та перешкодить денаціоналізувати власну терміносистему. Позитивною вважаємо як ми, так і авторка статті «Національне та запозичене в медичній термінології» тенденцію до перекладу запозичень шляхом калькування або шляхом підбирання національних відповідників. Іншомовні ж терміни можуть входити в українську медичну термінологію лише за умови відсутності національних відповідників, адже не слід зловживати іншомовними словами, якщо існує прийнятний український відповідник. Запозичення — не єдиний засіб позначати нові поняття. Власним науковим термінам варто надавати перевагу.

Список використаних джерел

1.Місник Н.В. Формування української медичної клінічної термінології // Автореферат дисертації. – Київ. – 2002.

2.Місяць Н.К., Білоус В.Й. Інтернаціональне та національне в українській офтальмологічній термінології // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2005. — № 23. — С. 86-88.

3.Навчук Г.В. Українська медична термінологія на сучасному етапі: проблеми впорядкування / Г.В. Навчук, А.В Ткач // Буковинський медичний вісник. — Чернівці, 2010. — т. 14, № 4. — С.163-166.

УДК 378.147:[616.98:578.828ВІЛ(477)

Г. Носонова,
асистент кафедри дематовенерології і косметології з курсом дерматовенерології та естетичної медицини ФПО
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: annanosonova@gmail.com

ПИТАННЯ ВІЛ-СНІД В УКРАЇНІ ТА АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ЦІЄЇ ПРОБЛЕМИ СТУДЕНТАМ МЕДИЧНИХ ФАКУЬТАТІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Дерматовенерологія» IV курсу медичного факультету складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста**.** Предметом вивчення навчальної дисципліни на IV курсі є набуття теоретичних знань, опанування практичними навичками та уміннями за модулем – 1 «Загальна дерматологія. Дерматологія, венерологія». Навчальна дисципліна «Дерматовенерологія» базується та інтегрується з такими дисциплінами, як: нормальна анатомія, патологічна анатомія, нормальна фізіологія, патологічна фізіологія, фармакологія та включає 10 змістових модулей:

- Змістовий модуль 1 Вступ до дерматовенерології.
- Змістовий модуль 2 Паразитарні хвороби шкіри.
- Змістовий модуль 3 Піодермії.
- Змістовий модуль 4 Псоріаз. Червоний плоский лишай.
- Змістовий модуль5 Мікотичні ураження шкіри та слизових оболонок.
- Змістовий модуль 6 Дерматити. Екзема. Токсикодермії.
- Змістовий модуль 7 Вірусні та бульозні дерматози.
- Змістовий модуль 8 Написання учбової історії хвороби дерматологічного пацієнта.
- Змістовий модуль 9 Загальна характеристика хвороб, що переважно передаються статевим шляхом. Сифіліс.
- Змістовий модуль 10 Гонорея та не гонорейні уретрити. Дерматологічні аспекти ВІЛ-інфекції [2]**.**

Змістовий модуль 10 включає дерматологічні аспекти ВІЛ-інфекції, на вивчення яких навчальною програмою передбачено 2 години лекційних та 2 - практичних занять. Інфекція, зумовлена вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), - нове інфекційне захворювання, яке швидко поширюється й характеризується стадійністю перебігу. Фінальною стадією захворювання є синдром набутого імунодефіциту – СНІД (AIDS, Acquired Immune Deficiency Syndrome [англ.], SIDA, Sindrome d'immuno-deficience acquise [фр.])**.** Думку про те, що виражена форма СНІДу розвивається в незначної частини інфікованих осіб, визнано необґрунтованою. За даними літератури, протягом року захворіють на СНІД 3-5% ВІЛ-інфікованих [1].

Таким чином, в умовах сучасності спостерігається невпинне зростання числа хворих на цю інфекцію, що диктує необхідність включення додаткових годин для опанування цієї важливої та складної теми.

Основні питання ВІЛ-СНІД студентам IV курсу медичного факультету викладають на кафедрі інфекційних хвороб, але не слід забувати, що дерматологічні аспекти не менш важливі, адже особливе місце серед клінічних ознак ВІЛ-інфекції займають саме ураження шкіри та слизових оболонок. Крім того, ураження шкіри та слизових оболонок з огляду на

їхню частоту й своєрідність клінічної картини можуть бути найбільш ранньою й чутливою ознакою ВІЛ-інфікування. Їхня природа дуже різноманітна. Найчастіше зустрічаються: себорейний дерматит, кандидоз, вірусні захворювання шкіри, піодермії, судинні зміни та інші ураження шкірних покривів та слизових оболонок. У процесі захворювання вони можуть регресувати, з'являтися знов, змінюватися один одним, давати різноманітні комбінації, а згодом стати розповсюдженими та важкими [3]. Привертає увагу висока частота й атиповість перебігу вірусних уражень шкіри при СНІДі. Найспецифічнішим ураженням шкіри є саркома Капоші та шанкериформна піодермія [1].

Так, слід змінити діючу типову навчальну програму, як в об'ємі матеріалу, що розбирається, так і саму структуру проведення заняття. Метою таких змін є підготовка спеціалістів у медичній галузі, що зможуть працювати в умовах епідемії ВІЛ-інфекції, що невпинно росте. Також необхідне постійне удосконалення теоретичних знань практичних навичок з діагностики, лікування та профілактики ВІЧ-інфекції.

Крім вивчення особливостей клінічних проявів та перебігу ВІЛ-СНІДу у хворих, належну увагу необхідно приділяти питанню профілактики цього захворювання, перш за все, у самих медичних працівників, через високий ризик зараження на робочому місці (хірурги, гінекологи, патологічні анатоми т ін.). Обов'язковими є знання, що після ймовірного чи доказаного контакту з ВІЛ-інфікованими необхідна екстрена профілактика - прийом антиретровірусних препаратів, які значно знижують можливість ініціації ВІЛ-інфекції. Отже, профілактичне лікування також попереджає розвиток професійної ВІЛ-інфекції у медичних працівників, що випадково були травмовані інструментами, які забруднені контамінованою кров'ю. Тому, абсолютно зрозумілим є те, що в найближчі десятиріччя в основу боротьби зі СНІДом повинні бути покладені програми, що направлені на запобігання нових випадків інфікування ВІЛ.

В теперішній час вивчаються та обговорюються різні напрямки у комплексі заходів з профілактики СНІДу. Головний опір спрямовано на профілактику захворювання, пов'язану з пропагандою засобів попередження зараження ВІЛ, зміною образу життя людей, зведенням до мінімуму факторів ризику серед осіб, що відносяться до груп підвищеної небезпеки інфікування, вивченням соціальних умов, що служать розповсюдженню захворювання. Розглядаються юридичні та медичні аспекти зниження росту захворюваності та розповсюдження ВІЛ-інфекції. Важливу роль у боротьбі зі СНІДом набувають етичні сторони проблеми, що стосуються особливостей поведінки деяких соціальних груп людей, з урахуванням епідеміологічних наслідків [1].

Отже, зміни у робочій програмі – доповнення до змістового модулю 10, повинні включати наступні задачі:

- удосконалення методів викладання;
- індивідуальний підхід до навчального процесу;
- формування професійного мислення, комунікативних навичок.

Студенти повинні знати:

- особливості загального перебігу ВІЛ-інфекції, її класифікацію та варіанти перебігу термінальної стадії ВІЛ-інфекції (СНІДу);
- СНІД-індикаторні захворювання;
- характеристику найчастіших уражень шкіри при ВІЛ/СНІД-інфекції й особливості їхнього перебігу;
- структуру й життєвий цикл ВІЛ, патогенез та епідеміологію ВІЛ-інфекції;
- групи високого ризику інфікування ВІЛ;
- методи лабораторної діагностики ВІЛ-інфекції;
- методи лабораторної діагностики СНІД-індикаторних захворювань;
- принципи лікування хворих на ВІЛ-інфекцію

- профілактичні заходи щодо ВІЛ-інфекції.

Студенти мають вміти:

- збирати анамнез у хворих на ВІЛ-інфекцію, етично проводити опитування щодо обставин зараження ВІЛ-інфекцію;
- проводити огляд хворих на ВІЛ-інфекцію.

Висновок:

Додаткові години у програмі вивчення навчальної дисципліни «Дерматовенерологія», для більш поглибленого та детального засвоєння проблеми ВІЛ-СНІД в Україні, дозволять сформувати у студентів IV курсу медичного факультету вміння цілеспрямованого та деонтологічно виваженого збирати анамнез ВІЛ-інфікованих осіб, правильно оцінювати об'єктивні дані клінічної картини ВІЛ-інфекції, демонструвати вміння визначати СНІД-індикаторні захворювання, орієнтуватись в дерматологічних проявах СНІДу, знати питання профілактики ВІЛ-інфекції, використовуючи загальнодержавні, громадські та особисті заходи профілактики.

Список використаних джерел

1. *Дерматологія, венерологія. Підручник / за редакцією В.І. Степаненка. – К.: КІМ, 2012. – 848 с.*
2. *Програма навчальної дисципліни «Дерматовенерологія» напряму 1201 «Медицина» спеціальності 7.12010001 – «лікувальна справа», 7.12010002 – «педіатрія» за навчальним планом, затвердженим наказом МОЗ України № 539 від 08.07.2010 р. (доповнення до наказу МОЗ України № 749 від 19.10.2009 р.).*
3. *Этюды к диагностике и лечению в дерматологии и венерологии / под ред. И.И. Маврова, В.А. Савоськиной, Г.А. Дунаевой // справочник врача «Дерматолог-Венеролог». – К.: ТОВ «Доктор-Медиа», 2009. – 432 с.*

UDC 378.477

L. Potapenko
Candidate of Science in Philology,
Cherkasy Educational and Scientific Institute of the
State Higher Educational Institution 'University of Banking'
e-mail: milavit7@ukr.net

ENGLISH LANGUAGE TEACHING: DEVELOPMENT OF RECEPTIVE LANGUAGE SKILLS

Language is an instrument for communication and human beings practice it for getting and conveyance information. The language learner/user's communicative language competence is activated in the performance of the various language activities, involving reception, production, interactionor mediation(in particular interpreting or translating). Each of these types of activity ispossible in relation to texts in oral or written form or both*[2, 26]*.

Communication can be oral or written, oral communication includes listening and speaking and written communication encompasses reading and writing. These skills are grouped in the following way: reading and listening are receptive skills as they are used in receiving information and speaking and writing are productive skills as they are useful for producing and conveying information.

As processes, reception and production(oral and/or written) are obviously primary, since both are required for interaction.

Receptive activities include silent reading and following the media. They are also of importance in many forms of learning (understanding course content, consulting textbooks, works of reference and documents). Productive activities have an importantfunction in many academic and professional fields (oral presentations, written studies and reports) and particular social value is

attached to them (judgements made of what has been submitted in writing or of fluency in speaking and delivering oral presentations)*[5, 23]*.

It is worth mentioning that both receptive and productive skills do not take place simultaneously. Listening precedes speaking and reading precedes writing. Making the best use of receptive and productive skills depends upon the high magnitude of determination.

We aim to investigate the process of receptive skills creation and development.

Auditory and visual analyzers function in the receptive types of speech activity and verbal-auditoryanalyzers work in productive speech activity. Accordingly, receptive types of speech activity are determined by the peculiarities of the auditory and visual perception, and productive types are caused by a complex scheme of verbal expression and speech programs*[1,34]*.

Receptive speech activity carries out the perception and the subsequent processing of the voice message. It includes listening and reading. Listening is the secondary kind of speech activity in communication, but we cannot refer it to a passive one. The activity of a listener concerning processing and understanding information needs many efforts and takes no less intensity than in speaking and writing.

An essential and integral component of receptive activities – listening and reading –is understanding. First of all, it is the understanding of words, phrases, phraseological units, etc. It is the process of comparison of form and meaning and then the understanding of the content, meaning and core ideaof the read or heard text. Understanding is a complex human mental activity. The reader or listener not only gets ready information, but also compares it with his own experience and knowledge.

The following factors affect the understanding of a text:

- information density of a text;
- compositional and logical structure of a text;
- language realization and expression of logical, emotional and volitional information in a text;
- correlation betweenvocabulary, grammar and speech of a reader/ listener and text vocabulary, grammar and style;
- reader`s experience, including his/her aesthetic tastes and habits;
- attention focusing on the perception of a text;
- peculiarities of perception, memory, thinking and imagination of a reader / listener;
- individual and psychological characteristics of a reader / listener (age, temperament)*[3, 105]*.

Some of these factors are connected with a text, the others – with a reader. They should betaken into account in the selection process of educational texts and the organization of the teaching process. Listening and reading have common mechanisms: short-term and long-term memory, probabilistic forecasting, understanding, inner speech, speech hearing. The structure of both listening and reading as a psychological process has a certain similarity; it is reflected in the processes of recognition, comprehension and understanding. While reading or listening, a person should produce such mental operations as analysis and synthesis, abstraction and concretization, comparison and distinction, to establish cause-and-effect relationships etc.*[4, 97]*.All these operations are connected with a text. In "Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment" we can find the following definition of a text. "Test is any sequence or discourse (spoken and/or written) related to a specific domain and which in the course of carrying out a task becomes the occasion of a language activity, whether as a support or as a goal, as product or process"*[5, 19]*.

The similarity of the psychological characteristics of the listening and reading (the structure, content, speech mechanisms), similar communication units of listener and reader, considerable coincidence of language and speech materials for teaching these types of speech activity determine the need for an interconnected teaching of listening and reading.

Thisinterconnected relationship should be taken into account in the process of creation of communicative tasks, aimed at development of receptive skills.

The following skills of semantic processing of the voice message are common for listening and reading:

- to forecast the theme and content of the voice message on the basis of situational and contextual information;
- to understand the subject of the voice message;
- to divide the voice message into meaningful parts;
- to understand the common logical plan– to establish logical relations between semantic parts of the message;
- to understood both general content and details of the message;
- to understand the emotional and evaluative relationships of the message;
- to understand the subtext of the message and interpret its contents;
- to understand the basic content of the message, despite the unfamiliar language units;
- to separate the new information from the known information;
- to define general sense, main idea and intentions of the author of the message;
- to draw conclusions on the basis of the heard or read messages;

For the formation of these skills, students may be offered the following communicative tasks:

- listen to / read the introduction of the text and express the opinion about its subject (content);
- look at the illustrations to the text and try to determine its theme (content);
- listen to / read the following word combinations and describe the situations where they can be used;
- listen to / read the beginning of the text and think up its continuation;
- listen to / read the title of the text, its plan, key words and phrases and guess what is this text about;
- listen to / read the text and choose from the proposed illustrations those that are the most relevant with its subject;
- listen to/ read two texts and determine the identity or difference of their themes;
- listen to / read the text and choose from the proposed titles one that is the most suitable;
- listen to / read the text and give the title;
- listen to / read the text and draw up a plan;
- divide the text into concept parts taking into account their logical, semantic and syntactic features;
- place the illustrations to the text in a logical sequence;
- correct mistakes in the proposed plan in accordance with the logic of the text;
- to find a place in the text where proposed additional information can be placed;
- listen to / read the two versions of the text and find out what was added / changed in the second variant;
- listen to / read some sentences and tell which of them correspond or do not correspond to the content of the text;
- listen to / read the text and answer the questions;
- listen to / read the part of the text containing unknown words and phrases and answer questions using language guess, reliance on context and situation, probabilistic forecasting;
- listen to / read the text and try to understand what famous figure or event it is about (the events and the names of the heroes are not mentioned in the text);

There is a wide variety of tasks aimed at development of the receptive skills of communicative activity. The maximum attention is to be payed to the needs of students. Psychological characteristics of speech activities and peculiarities of their functioning in real communication should be taken into account.

REFERENCES

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення викладання, оцінювання / [наук. ред. проф. С.Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 237 с.

2. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку. – М.: Русский язык, 1989. – 219 с.

3. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе: учеб-метод. пособ. для вузов / С.К. Фоломкина. – М.: Высшая школа, 1987. – 207 с.

4. Council of Europe (2011).Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Council of Europe. Retrieved from: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

УДК 821.161.2.09 (092)

М. Сенета,
аспірант кафедри української літератури та теорії літератури
Дрогобицького державного педагогічного університета ім. І. Франка
науковий керівник - П. Іванишин,
д.філол.н., професор
Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка
e-mail: mseneta@email.ua

ІВАН ОГІЄНКО ЯК ШЕВЧЕНКОЗНАВЕЦЬ ДІАСПОРИ

Величезна шевченкознавча спадщина української діаспори стає дедалі більш доступною для літературознавців та широкого загалу читачів. Серед таких відомих імен, чиї праці проливають нове світло в науці, варто загадати В. Барку, Д. Бучинського, Д. Донцова, В. Доманицького, Є. Маланюк, Л. Білецький, І. Огієнко та ін. Серед цих імен чільне місце посідає І. Огієнко – відомий церковний ієрарх, вчений-дослідник української мови, літературознавець.

Його перу належать такі ґрунтовні шевченкознавчі праці: «Перше видання революційних віршів Тараса Шевченка (1960), «Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови» (1961), «Релігійність Тараса Шевченка» (1964) та численні статті у його канадському часописі «Віра й Культура» (1953-1967). Дослідник зацікавився творчістю Кобзаря ще з молодих літ. Зокрема, у київській газеті «Рада» за 1909 він вміщує чимало статей, присвячених феномену Шевченка – «Шевченко на селі. Чи знають Шевченка та його твори наші селяни» (№46), «Як колись читали Шевченка» (№47), «Нариси з духового життя наших селян. IV. Українська самосвідомість наших селян» (№125) та ін. Провідна тема його розвідок – розкриття величі поетичного генія Т. Шевченка.

Варто зазначити, що великий внесок у дослідженні шевченкознавчих праць І. Огієнка зробили М. Тимошик [3; 4] та Є. Сохацька [2]. Однак тут хотілося б детальніше зупинитись на розкритті ідейного змісту праці «Релігійність Тараса Шевченка» (1964). Праця тим більше виглядає новаторською, що на той час говорити про християнські погляди поета було заборонено. Офіційно прийнятий радянською системою канон Шевченка-атеїста не піддавався оскарженню. На той час уже вийшло кілька вагомих праць, що підкреслювали релігійну спрямованість поезії Кобзаря. Зокрема, варто відзначити 4-томне видання «Кобзаря» Т. Шевченка (Вінніпег, 1952-1954) за ред. Л. Білецького, де автор послідовно виводить образ Т. Шевченка як національного поета, християнина. В таких координатах розуміє правду Кобзаря В. Барка (Нью-Йорк, 1961). Через рік виходить фундаментальне

дослідження Д. Бучинського «Християнсько-філософська думка Тараса Г. Шевченка» (Мадрид-Лондон, 1962), у якій автор чітко відносить постать Кобзаря до когорти християнських філософів. На цьому тлі чіткіше вимальовується оригінальність праці «Релігійність Тараса Шевченка» (1964). Вагомість її зростає, враховуючи, що сам автор був церковним ієрархом УПЦ в еміграції і авторитетним мовознавцем, зокрема дослідником історії української мови. Тому І. Огієнко професійним оком дивився на поезію Т. Шевченка.

Одразу підчас читання цієї монографії видно щире прагнення літературознавця спростувати очевидну фальсифікацію радянської влади про атеїзм Шевченка. Для цього дослідник наводить конкретні уривки з віршів поета, де чітко простежується виразна релігійна спрямованість Кобзаря. Для того, щоби відшукати релігійні мотиви у творчості поета, слід насамперед самим мати певний духовний досвід. А за якими критеріями судити про християнську спрямованість поезії? Чи це формальна кількість слів – Бог, сповідь, покаяння, християни? Чи використання церковних старослов'янізмів? Чи створення власних шедеврів на біблійні мотиви? Мабуть, і все з вище наведеного і водночас.

Праця складається з 17 невеликих розділів, назви яких говорять самі за себе: «Релігійний стиль Шевченкових творів», «Релігійність Шевченка», «Шевченкова моральна й релігійна наука». І останній розділ однозначно стверджує «Шевченко був віруючий!». Кожен розділ – це невиткий допис, що має тезу і логічні обґрунтування, цитати з «Кобзаря». Він може існувати як окремий твір, або ж бути об'єднаними Автор розділ за розділом поступово приводить читача до думки, що Т. Шевченко – глибоко віруюча людина і що важливо – зберіг цю віру і зріс у ній навіть у засланні, де умови працювали на те, щоб знищити її. Власне, за мету своєї праці автор і ставить до вести, що «Кобзар» високо релігійний твір» [1, 7]. Такою наполегливою метою це дослідження дещо схоже до праці Д. Бучинського «Християнсько-філософська думка Тараса Г. Шевченка» (1962). Можна припустити, що про вихід цієї праці дослідник не знав, оскільки вийшла вона у Мадриді, різниця в часі невелика (всього 2 роки). Тому і так послідовно, а інколи навіть і дуже однозначно говорить про релігійність поета. Дослідник навіть не сильно вдається до аргументації власних спостережень, адже це і так очевидно. Цікаво, що дуже часто автор використовує уривки з «Кобзаря». Це можна пояснити тим, що дослідник тим більше підтверджує власну думку цитатами з тексту. Водночас це свідчить про те, що він не поринає у філософські чи якісь абстрактні міркування, віддаляючись від живого слова. З іншого боку, це, як на мене, трохи збіднює сам виклад матеріалу, що подекуди сприймається я к переказ ідей поета.

Цікавими є зіставлення старослов'янізмів із мовою творів поета. Особливо яскраво це виражено у творах після заслання і переспіваних «Давидових псалмах». Це, на думку, літературознавця, пов'язано з тим, що ще малим поет читав Псалтир, читав церковні книжки, написані цією мовою. Взагалі, дослідник комплексно береться до вивчення своєї справи: він аналізує життя поета на приклад виявлення причин, що посприяли його вихованню в релігійному дусі. Тут він називає такі фактори: релігійна сім'я, дяківська школа, самоосвіта, вдумливе читання Біблії на засланні. Інколи вчений навіть вдається до простого порівняння окремих фрагментів з поезії. Зокрема, це показано на прикладі поеми «Марія» і зіставлення з акафістом до Богородиці.

Одним із доказів Шевченкової релігійності є також часте вживання таких слів, як Бог, Господь, Божий, святий та ін.. Це є, на думку самого автора ознакою релігійного стилю поета. А найбільшим виразником такої стильової належності є мова поета – «богобійно мова, мова лагідна й тиха. І в цьому була її велика сила: народ легко сприймав її душею й серцем як свою!» [1, 9]. Можна сказати, що І. Огієнко як мовознавець, а зокрема як автор «Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови» (1961) міг авторитетно так стверджувати, бо мав на це підстави.

Цікавим з-поміж інших є розділ «Церковне життя в Кобзарі». Очевидно, що тут дається взнаки церковна діяльність самого митрополита, який на прикладах з поезії пише про Таїнство Хрещення, Миропомазання, Шлюбу, чин похорону, традиція ходінь на прощі, обряд дзвоніння перед Літургією, що присутні в творах Т. Шевченка.

Звертаючи увагу на такі виразні прояви релігійності в поезії Кобзаря, шевченкознавець не оминає гострі кути. Ті фрагменти, окремі слова чи рядки, що ставали каменем спотикання, митрополит особливо акцентує і щиро каже, що «приступає до найтруднішого розділу моєї праця, -- вияснити й показати, яким був Тарас Шевченко, коли впадав у розпач та в чорну безнадію […]. Шевченко писав і тоді, коли одчай мутив йому розум, і він писав часом і таке, чого нормально ніколи не написав би. Часом на Шевченка падає тяжке обвинувачення: богохульник… Так, розпач Шевченків був тяжкий, а безнадія темна й паморочна, але свідомим «богохульником» Шевченко ніколи не був!» [1, 56]. Митрополит береться за нелегку справу: обґрунтувати гострі і різкі випади-звертання поета до Бога. І пояснює це дуже просто, виходячи з християнського вчення про батьківські стосунки між Богом-Отцем і людиною – яка є створінням Божим, Його дитиною. Коли ж ми перебуваємо у тісних стосунках з батьком, то говоримо йому все, що нас хвилює. Тож яким більшим буде звертання генія народу до Бога за свій народ! «Хто глибоко й по-синівському любить Бога, як рідного батька, ой часом і поводиться з Ним, як зо своїм батьком. Візьмімо Пророка Давида, -- у Псалтирі повно Давидових скарг проти Бога, чому то неправедники так добре живуть та багатіють, чому то так множиться число ворогів!» [1, 57]. Отже, тут дослідник висуває тезу про пророчий пафос поезії Шевченка.

Серцевиною праці є різночитання Шевченкових текстів. Огієнко наводить місця з радянських видань і видань «Кобзаря» 1910 р. за редакцією В. Доманицького та лейпцизького видання 1859 р. («Новые стихотворения Пушкина и Шевченки») і робить висновок не на користь перших. Особливо вражаючими, досі не відомими в шевченкознавстві, є коментарі вченого до «Заповіту» («Як умру, то поховайте»), вперше надрукованого в лейпцизькому виданні. Виявляється, там не було атеїстичного «а до того - я не знаю Бога». На думку Огієнка, «...хтось пізніше навмисне вставив «я не знаю Бога», і тим зіпсував і будову вірша, і Шевченкову ідеологію, роблячи з нього атеїста» [1, 67-68]. Учений зазначає, що чув про автографи, де нібито рукою Шевченка написано «я не знаю Бога», але є й автографи і без цього. Доповнюючи Івана Огієнка, треба сказати, що названий вислів є все-таки у книзі автографів Т. Шевченка. Похвально те, що шевченкознавець не оминув такого дражливого питання у своєму дослідженні, а висловив власну позицію.

Окрему увагу автор приділяє дослідженню й аналізові поеми «Марія», що на думку автора є «каменем спотикання» і для релігійности самого автора, і іспит для всіх його дослідників і критиків» [1, 78]. Мабуть , проблема виникає через те, що в поемі Т. шевченко досить неоднозначно передав момент Благовіщення. Тому одні літературознавці відстоюють думку про Непорочне Зачаття Ісуса, а інші, що в поемі цю подію Кобзар представив по-людськи. Для з'ясування істини дослідник навіть вводить окремий розділ «Благовіщення». Наводячи фрагменти є Євангелій, що передають вказану сцену і порівнюючи сцену зустрічі з гостем Марії в однойменній поемі, Т. Шевченко доводить: «Людського Зачаття в «Марії» зовсім нема, -- його вносять самі читачі та критики-дослідники своїм незрозумінням! […] Про людське Зачаття Сина Божого Шевченко хіба й не думав! Помилка й грішні думки виникають тільки через неясний опис Благовіщення» [1, 88].

У розділі XVII «Закінчення: Шевченко був віруючий!» Огієнко підсумовує всю працю й стверджує, що Шевченко був людиною щиро й глибоко релігійною, а його «нарікання» на Бога були випадковими і породжувались виключно його розпачем, спричиненим як важким життям України, так і своїм власним. Такі моменти розпачу бувають в житті кожної людини, однак не слід на цьому акцентувати і зводити поезію Т. Шевченка до таких мотив

Список використаних джерел

1.Митрополит Іларіон. Релігійність Тараса Шевченка / Іларіон, митрополит. – Вінніпег, 1964. – 103 с.

2. Сохацька Є. Шевченкіана Івана Огієнка / Є. Сохацька // «Молюся за ввесь Рідний Край…» Штрихи до життєпису Івана Огієнка та його культурологічної діяльності. – Кам'янець- Подільський: ПП Мошак М.І., 2007. – С. 132-145.

3. Тимошик М. Канадська Шевченкіана митрополита Іларіона / Іван Огієнко / Митрополит Іларіон // Тарас Шевченко. Упорядн., автор передмови і коммент. Микола Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 2002. – С. 7-40.

4. Тимошик М. Шевченкіана Івана Огієнка / М. Тимошик // Дивослово. – 2007. – №3. – С. 33-37.

УДК 811.124`2

Ю. Скрипник,
викладач кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: yuliya.sergeevna.skripnik@gmail.com

ДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ХВОРОБА В ЛАТИНСЬКОМУ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Протягом останніх 15 років тільки на території колишнього СНД вийшло близько семисот праць (кандидатські та докторські дисертації, монографії), так чи інакше присвячених дослідженню феноменів здоров'я та хвороби. В основному ці дослідження проводяться в рамках порівняльно-історичного мовознавства – досліджується об'єктивація концептів на матеріалі паремій, авторських текстів, словників, переважно це порівняння української чи російської мови та однієї з західноєвропейських.

Поняття як одна зі складових концепту є, на наш погляд, відправною точкою в його вивченні. Обумовлений зазвичай як одна з форм мислення і як результат «переходу від чуттєвого ступеня пізнання до абстрактного мислення» поняття «надає мисленню характер узагальненого відображення дійсності» [1; с. 87]. Таким чином, воно є «результатом узагальнення предметів якогось класу і уявного виділення самого цього класу за певною сукупністю загальних та відмінних для них ознак» [1; с. 91]. Нагадаємо, що фактуальна (понятійна) складова концепту включає:

1) повсякденне знання, втілене в мовних дефініціях;

2) елементи наукового знання і загальної ерудиції;

3) стереотипні та прототипічні структури.

Отже, ми маємо, по-перше, визначити ті комплекси ознак, які дозволили узагальнити «предмети» класу «хвороба», а по-друге, виявити існуючі між цими групами відмінності. [2; с. 30]

Концепт ХВОРОБА в латинській мові внаслідок існування багатьох різноманітних концепцій хвороби та здоров'я в античному суспільстві, постає досить неоднорідним, тому нами було вирішено розділити його на ряд субконцептів, досліджуючи кожен окремо. Ці субконцепти були обрані , зважаючи на сучасну актуальність – вони й понині використовуються в медичній латині а також на частотність використання в текстах. Ціцерон у Тускуланських бесідах щодо цього пише: «*Quo modo autem in corpore est morbus, est aegrotatio, est vitium, sic in animo. morbum appellant totius corporis corruptionem, aegrotationem morbum cum imbecillitate, vitium, cum partes corporis inter se dissident, ex quo pravitas membrorum, distortio, deformitas» (*Cic. Tusc. 4. 225-227) «Як у тілі живуть хвороби, захворювання, вади. Хворобою називається повний розлад роботи тіла; захворюванням -

хвороба, супроводжувана знесиленнямам; а вада - це коли частини тіла не узгоджені між собою, тобто це пошкодження членів(тіла), зіпсованість, потворність».

Бачимо градацію від найбільшого до найменшого – *morbus => aegrotatio=> vitium.* З цих трьох morbus - така хвороба, що захоплює все тіло, тобто найсильніша. Зупинимось і ми на такому визначенні, обравши для дослідження три субконцепти – MORBUS, AEGER та VITIUM.

Найбільш часто на позначення феномену хвороби в текстах античної доби використовується іменник morbus, i (m). Історична основа *morb- етимологічно походить від кореня -mori «померти», який, вірогідно, походить від праіндоєврпейського кореня *mer- «стиратися, зникати» (джерелом також вважають санскритське «*mrnati»* «той, який трощить, б'є» або. *«mrdh»* - «ворог, щось вороже». Лексема має досить великий семантичній діапазон, так іменик «morbus» має наступні значення «хвороба», «назва хвороби» «конкретний випадок хвороби», «душевна недуга», «страждання», «пафос» (використовується в перекладі грецьких філософських текстів як синонім до *πάθος*), «слабкодухість», «провал», «недолік», «слабка сторона», «дефект», «сексуальне збочення». Прикметник «morbidus» (morbus + idus, a, um) має значення «хворий» «нездоровий», «інфікований» (за будовою – «той, що виглядає хворим), «такий, що викликає хворобу», а прикметник «morbosus» (morbus + osus, a, um) - схильний до хвороб, хворобливий, а також «хворобливо хтивий», «захоплений», «такий, що біситься через щось» (за будовою – насичений, наповнений хворобою). Серед дієслів знаходимо «remorbesco» - знову захворювати, також на позначення поняття «хворіти» використовується багато парафраз зі словом «morbus» та дієсловами *in morbum incidere [cadere]; morbo [in morbum] implicari; affici morbo; morbo temptari; gravi morbo affectari; suscipere morbos*.[3; с. 510]

Для другого субконцепту, скориставшись російсько-латинським словником Дворецького, визначимо семантику ключового слова та його дериватів – прикметник aeger, gra, grum, який має наступні значення «хворий», «той, що перебуває в занепаді, засмучений», «болісний», «сумний», «нещасний», «пригнічений». Лексема походить від праіндоєвропейського кореня *h_2e ǵ-, споріднена з дієсловами agō та gerō. Пізніше була запозичена староанглійською мовою як «acan» та в англійській трансформувалося в «*ache» зі значенням «страждати, боліти».*

Коренева морфема «aegr-» також має наступні деривати: іменники aegrimōnia - «печаль, скорбота»; «aegritūdo» «недуга», «нездоров'я», «хвороба», «печаль, скорбота», «пригнічений настрій», «туга»; aegror – «хвороба», aegrotatio – «розлад здоров'я», «хворобливий стан, нездужання»; прикметником aegrōtus, a, um «хворий, стражденний», «засмучений, той, що похитнувся», «той, що нудиться, сумує»; дієсловами aegrōto, are –«бути хворим, хворіти», «занепасти, похитнутись»: graviter aegrotare (*C*) важко захворіти «впасти, прийти до занепаду» boni mores aegrotant (*Pl*), aegrotat fama vacillans (*Lcr)* добра слава похитнулась; aegrēsco, -, -, ere «занедужувати», «впадати в зневіру», «починати сумувати, засмучуватися», «посилюватися, погіршуватися»; прийменником aegrē «болісно, важко», «з незадоволенням, з досадою, неохоче», «ледь-ледь, насилу». Отже, бачимо, що центральним, стрижневим семантичним наповненням морфеми виступає значення «хворобливого стану», «нездужання», але достатньо частотним є і значення «страждання», «смуток» і, внаслідок когнітивного переосмислення, також і «зневіра», «небажання щось робити», «апатія». [4; с. 326]

Наступна лексична одиниця, широко розповсюджена на позначення хвороби – слово vitium, i (n), яке можна співвіднести з українським поняттям «вада» - це може означати те, свідомості латиномовного громадянина будь-яка хвороба – не просто загроза життю людини, це ще й певний дефект, порок, слабкість (*vitium corporis* – «вада тіла»); Історична основа походить від праіндоєвропейського слова *wi-tio-, яке, в свою чергу, походить від кореня

*wei- «недолік, помилка, провина». Пізніше термін був запозичений старофранцузькою мовою приблизно в дванадцятому столітті в значенні «провина, дефект», причому також використовувався для номінації як тілесного, так і морального дефекту (сім смертних гріхів старофранцузькою називалися «les set vices»), пізніше (приблизно на початку XIII століття) був запозичений староанглійською мовою у вигляді кореня «vice» - «порочний, такий, що має погані моральні якості». Цей концепт постає більш глибоким та філософським, аніж попередні, оскільки дозволяє нам поринути в специфічний римський світогляд та розуміння пороків та доброчесностей, притаманних римлянину. Цікавим було б подальше дослідження концепту VITIUM як моральної світоглядної категорії в розрізі порівняльно-історичного мовознавства, оскільки VITIUM як аксіологема увійшов у концептуальний простір держав Західної Європи. Завданням нашого дослідження є встановлення когнітивних ознак концепту в рамках дослідження концепту ХВОРОБА.

Отже, лексичні репрезентанти концепту VITIUM – іменники з кореневою морфемою viti- це наступні лексеми: іменнікі vitium, i n «фізичний порок, недолік, вада» *vitium corporis (C),* «дефект, псування, поломка, руйнування, тріщина» *vitium in parietibus aut in tecto (C);* «негативний вплив, шкідливий вплив» vitium tempestatis et sentinae (Cs); «незадовільність, слабкість» *vitium memoriae (Q), vitium. metallorum(O)* – «металевий шлак», *vitium. aeris (V)* – *«*погане повітря», *vitium facere (C), vitium capere (O)* – «пошкодитися, зруйнуватися, розвалитися», *in vitio esse (C)* – *«*бути дефектним, мати недоліки», *vitium castrorum (Cs)* – *«*несприятливе (невигідне) становище табору»; «порок, недуга, хвороба» *vitium intestinorum (CC); vitium mentis (Q);* «помилка, похибка, промах, омана» *vitium ineuntis adolescentiae (C), quod aetas vitium posuit, aetas auferet (PS)* – «промахи, властиві віку, з віком і проходять»; «провина» *meum est vitium (C)* – *«*це моя провина», *esse in vitio (C)* – «бути винним»; *alicui aliquid vitio dare (vertere) (C)* – «ставити кому-небудь що-небудь в провину», *vini vitio aliquid facere (Pl)* – «зробити що-небудь в п'яному вигляді»; *vitio fortunae (C)* – «в силу фатальної випадковості», *corpus onustum hesternis vitiis (H)* – «організм, засмучений вчорашніми надмірностями»; «несприятлива прикмета» (в ауспіціях), «помилка у встановленні прикмет» (в ауспіціях) *magistratus vitio creatus (L, C)* магістрат, обраний неправильно (не дивлячись на протипоказання ауспіцій), *vitio navigare (C)* – «відправитися в плавання, не дивлячись на несприятливі прогнози»; «моральний порок» *vitiis deditus (C)* – *«*відданий порокам», *vitia порочність (C);* «насильство» *vitium afferre (offerre, addere) (Pl, Ter)* – «вчинити насильство»; vitiatio, onis f «осквернення, розтління, розбещення» *vitiatio feminae* (Sen), «псування» *vitiatio aquarum* (Frontin); vitiator, oris m «розбещувач, звідник» *vitiator feminae (Sen);* vitiositas, atis f «порочність, зіпсованість» *vitiositas umoris (Macr);* vitilena, ae f звідниця; vitilitigator, oris m «сперечальник, крикун»; прикметники vitiosus, a, um «зіпсований неправильний пошкоджений, трухлявий багатий недоліками, поганий» *nux vitiosa (Pl), lex vitiosus (C), ilex vitiosus (V), orator vitiosus (C);* «хворий, виснажений, хворобливий» *corpus vitiosum (H), libido vitiosa (H), «*помилковий, неправильний або несхвальний» *aliquid vitioso nomine appellare (C),* «неправильно (всупереч ауспіціям) обраний» *consul vitiosus (C);* «неправильно проведений, недійсний» *suffragia vitiosa (C);* «порочний, розпусний» *vita vitiosa (C);* «гнітючий» cura *vitiosa (H); «*нездоровий, шкідливий» *regiones vitiosae (Vtr);* vitiabilis, e «схильний до псування, тлінний» *natura vitiabilis (Ap),* «шкідливий» *malum vitiabile (Eccl);* vitio, avi, itum, are «заподіювати шкоду, пошкоджувати, засмучувати» stomachus *morbo vitiates (Sen),* «псувати» *vina vitiant (H),* «спотворювати, спотворює» *corpus curis (O); longis vitiari annis (O);* «заражати, отруювати» vitiare auras (O); «дратувати» *vitiare oculos (O);* «оскверняти, ганьбити перекручувати, спотворювати vitiare virginem (Ter, Sen, T); «підробляти, фальсифікувати» *vitiare litteras (L), vitiare scripturas (Dig); vitiare pecunias (Eutr); vitiare memoriam (L);* «оголошувати несприятливим, нещасливим або недійсним» *vitiare auspiciam (AG); vitiare diem (C), vitiare comitiam (C)* та прислівник vitiose «неправильно, всупереч

ауспіціям» *vitiose leges ferre (C),* «помилково» *vitiose concludere (C),* «в поганому (хворобливому) стані» *vitiose se habere (C).*

Список використаних джерел

1. Слышкин, Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук. : 10.02.19 [Текст] / Слышкин Геннадий Геннадьевич. - Волгоград : Волгоградский гос. пед. ун-т, 2004. - б. - 36 с.

2. Скрипник Ю. С. Роль номена MORBUS в латинському лінгвокультурному просторі [Текст] / Ю. С. Скрипник // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. – Вип. 51 – Київ. нац. ун–т ім. Тараса Шевченка, Ін–т філол. – Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2015. – С. 510–515.

3. Скрипник Ю.С. Лексична репрезентація концепту «ХВОРОБА» в латинській мові [Текст] / Ю. С. Скрипник // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць. – Вип. 47 – ВПЦ «Київський університет», 2014 – С. 326–334.

УДК 378.147.091.39:378.041:378.147.091.33-021.464

Е. Соляненко,
преподователь кафедри иностранных языков
Запорожского государственного медицинского университета,
г. Запорожье
e-mail: yura _ 2010@mail.ru

САМОСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТУДЕНТА - ОДНА ИЗ НЕОБХОДИМОСТЕЙ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА (НА ПРИМЕРЕ ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА)

Ключевые слова: самосовершенствование, английский язык, когнитивный подход в обучении, самостоятельная работа, on-line образование.

Невероятное количество научных исследований свидетельствует о том, что стремительное развитие современного общества требует новых, инновационных подходов к обучению. Пересматриваются цели и методы обучения, содержание материала. На одну из основных позиций в современном образовательном процессе выходит информационная компетентность студента в его будущей профессиональной сфере, то есть способность ориентироваться в постоянно обновляющемся пространстве Mass Media. Не секрет, что новости о научно-технических достижениях появляются сначала, как правило, на иностранном языке, в частности, на английском. Студент должен компетентно ориентироваться в сообщениях о научно-технических достижениях в своей будущей профессиональной сфере. А значит, получение, анализ и использование информации из зарубежных источников очень важен. Информированность, безусловно, становится неотъемлемой частью иноязычного образования в неязыковом вузе.

Поскольку, английский язык – не только язык общения, но и язык, способствующий получению непрерывно обновляющейся информации, качественные (валидные) знания английского языка студента неязыкового вуза - актуальный вопрос современного образовательного процесса. Поэтому, одним из требований, предъявляемых к современному студенту, является умение самостоятельно накапливать и обновлять знания, совершенствовать полученные умения.

Выполнение вышеупомянутого требования невозможно без самообразования, а следовательно, без самостоятельной работы. В последнее время изменение рабочих программ по дисциплинам «Іноземна мова» и «Іноземна мова за професійним спрямуванням» происходит за счет увеличения количества часов самостоятельной работы студента, основными целями которой являются:

- систематизация и расширение знаний;

- формирование и закрепление умений использования литературы по будущей специальности;
- развитие познавательно-творческих способностей;
- повышение активности и организованности в обучении;
- формирование способностей, направленных на саморазвитие и самосовершенствование.

Рассматривая вопрос самообразования студентов в вузе, было бы целесообразно уделить внимание когнитивному (от латинского слова *cognitio- знание, познание*) методу обучения. Данный подход напрямую связан с такими познавательными процессами как восприятие, внимание, память, воображение и мышление, посредством которых студент становится заинтересованным и активным участником процесса обучения.

С каждым годом объем информации, предназначенной для усвоения студентами, стремительно увеличивается. Когнитивный подход, с этой точки зрения, направлен на развитие умений студентов взаимодействовать с бесконечно обновляющимся информационным потоком: последовательно анализировать информацию и умело применять полученные знания в своей будущей профессиональной деятельности.

Одна из главных составляющих самообразования при таком подходе – процесс усвоения информации. Формирование интеллектуальных способностей студента, связанных с непосредственным ситуативным применением полученных знаний – результат успешного процесса самообразования, а следовательно, самосовершенствования.

Когнитивный подход направлен на повышение мотивации студента к изучению иностранного языка в неязыковом вузе, так как основан на познавательных потребностях.
Большая часть новых знаний, другими словами, познавательных потребностей, в наши дни не может быть получена вне самостоятельной работы студента. Таким образом, самостоятельная работа неразрывно связана с преобладающим процессом самообразования и самосовершенствования. Самостоятельной работе студентов по иностранному языку в неязыковом вузе предоставлено больше количество часов, чем аудиторным занятиям. Поэтому она должна быть идеально организована и максимально наполнена валидным обучающим материалом.

Одной из важнейших целей самостоятельной работы по иностранному языку в неязыковом вузе является формирование навыков работы студентов с аутентичными профессионально-ориентированными источниками. Её достижение осуществляется с помощью всех видов речевой деятельности: чтения, письма, аудирования, говорения.

Чтение научной литературы – одна из составляющих познавательной деятельности студента. Чтение иноязычной литературы - основное умение, на котором базируются другие виды речевой деятельности. В связи с этим, работу с текстами и послетекстовыми упражнениями целесообразно подбирать с учетом активизации других видов речевой деятельности. Эффективными, скорее всего, будут упражнения с логическими вопросами. Большое внимание преподавателю следует уделять подбору материала. Желательно, чтобы тексты носили информативную направленность, были понятны студентам с точки зрения грамматики и отвечали интересам будущей профессии. Также тексты должны быть адаптированными по степени сложности, то есть, чтобы лексико-грамматические особенности материала не уменьшали желание студента получить информацию. Для успешной самостоятельной работы студента с текстами целесообразно проводить подготовительную работу на практических занятиях. Цели рецептивного вида деятельности-чтения- разнообразны, но, несомненно, что чтение научной литературы- познавательная деятельность. Так, при ознакомительном чтении (reading for gist) студент предпринимает попытку понять основную структуру и общее содержание текста; при поисковом чтении (reading for specific information) - найти определенную информацию; изучающее чтение

(reading for detail comprehension) помогает развивать память, логику, мышление. Аналитическое чтение способствует формированию навыков осмысления содержания. Таким образом, чтение, как один из видов самостоятельной работы студента, не просто важен, а, безусловно, необходим для самосовершенствования будущего специалиста.

Аудирование - другой рецептивный вид речевой деятельности- способствует достижению такого уровня владения иностранным языком, при котором осуществляется устное и письменное общение, что также свидетельствует о самосовершенствовании студента. Научиться слышать и понимать речь носителя языка, стремление совершенствовать речевые умения напрямую связаны с самостоятельной работой студента при аудировании. Задача преподавателя - обратить внимание студента на наиболее интересный и стоящий аутентичный материал, который поспособствует повышению познавательного интереса студентов, мотивации к изучению иностранного языка. You Tube, Learn American English online, British Council, BBC English, SMRT Canadian College, National Geographic, BBC Student News и другие предлагают широкий спектр обучающих аудио и видео материалов: новости, реклама, жизненные ситуации. Максимально приближенная к реальности языковая среда в видеороликах – одна из главных составляющих успешного овладения знаниями английского языка. При этом, опыт показал, что самостоятельная работа с видеороликами этих сайтов приносит эффективные результаты в обучении студентов английскому языку в сфере их будущей профессиональной деятельности. Интерактивные составляющие обучения осуществляют качественно быстрое запоминание информации, высокую степень концентрации внимания, сосредоточенность. Одним из преимуществ является активизация умственных способностей, самостоятельной работы с материалом, коммуникативных умений, что способствует высокой информативной компетенции.

В настоящее время в сфере профессионального образования приоритетное место занимают инновационные технологии, одним из которых является on-line courses. On-line обучение позволяет на качественно новом уровне обеспечивать развитие непрерывного самообразования, которое является необходимым в современном мире. Он-лайн образование - системные регулярные занятия без перегрузки, постоянная практика в выполнении разнообразных тестовых заданий по каждой теме. Грамотная организация самостоятельной работы учащихся в веб-форумах и чатах способствует общению студентов на иностранном языке друг с другом и с носителями иноязычной культуры во внеаудиторное время. Использование интернет-ресурсов рассматривается как база для тренировок и развития у студентов навыков анализа и осмысления информации, развития критического мышления и творческого подхода. Использование веб-квестов в самостоятельной работе студентов способствует эффективному изучению иностранного языка.

Самостоятельная работа студента по иностранному языку в неязыковом вузе представляет собой особую форму самообразования. Она актуальна в связи с формированием и развитием профессионального роста будущего специалиста. Поэтому, важно развивать у студентов заинтересованность в самообразовании, самосовершенствовании, так как самообразование – это развитие не только интеллекта, но и личности в целом.

Таким образом, самообразование является актуальным и жизненно необходимым процессом просвещения. Ценность самообразования – в непременном применении полученных знаний в будущей профессиональной деятельности.

Список использованной литературы

1. Higher education the attack of the MOOCs // The Economist. – 2013. – July 20th.

2. Abdalova O. I. Ispolzovanie tehnologiy elektronnogo obucheniya v uchebnom protsesse (The Use of E-Learning Technologies in the Educational Process), O. I. Abdalova, O. Yu. Isakova, Distantsionnoe i virtualnoe obuchenie, 2014, No. 12, pp. 50–55.

3. Литвинова С.Г. Віртуальна освіта у дослідження зарубіжних вчених [Електронний ресурс] / Світлана Григорівна Литвинова // Інформаційні технології і засоби навчання. –2011. – №3(23). – Режим доступу: http://journal.iitta.gov.ua/ index.php/itlt/ article/ view /439/409.
УДК: 378.046.43:[378.4:61]]-048.23

І. Топол,
асистент кафедри мікробіології, вірусології
Запорізького державного медичного університету,
м. Запоріжжя
e-mail: innatopol@yandex.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС МЕДИЧНИХ ВИШ

Останнім часом модернізація української системи вищої медичної освіти відбувається в умовах динамічного оновлення освітнього простору, імпульсом якого послужили процеси реформування самої системи освіти відповідно до основних положень Болонської декларації, а саме, впровадження європейських норм і стандартів освіти і науки. Як відомо, неперервний професійний розвиток є невід'ємною умовою успішної лікарської діяльності. Якість підготовки майбутніх фахівців багато в чому визначається тією базою знань, умінь і навичок, яка закладається в період навчання студента у медичному виші [2]. Тому перед педагогами стоїть завдання покращення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, що тісно переплітається з упровадженням сучасних інформаційних технологій і методів навчання, які дають змогу підвищити ефективність освітнього процесу вищого навчального закладу [3].

Зміни останніх років у галузі вищої освіти наголосили на контрасті між сформованими традиціями й інноваціями в організації навчального процесу та зумовили необхідність впровадження сучасних інноваційних освітніх технологій для розвитку педагогічного процесу [2]. Однією з них стала технологія дистанційного навчання, що набуває поширення у практиці навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Головна мета технології полягає у створенні умов для розвитку професійної компетенції особистості майбутнього фахівця, також формування його інформаційної компетентності, стимулювання творчої та самоосвітньої діяльності з поєднанням найкращих традиційних методів та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання [4].

У процесі освіти сучасний студент повинен не тільки акумулювати багаж знань, але і сформувати здатність самостійно шукати і продукувати засоби та способи вирішення проблем, тобто він має бути самостійним і ініціативним. У зв’язку з цим, головною особливістю дистанційної освіти у вищому медичному навчальному закладі є забезпечення доступності навчального матеріалу для самостійного розгляду, і саме візуалізація процесу навчання за допомогою застосування електронних технічних засобів забезпечує якісне засвоєння матеріалу. Слід також зазначити, що застосування цієї технології створює можливості не тільки для «передавання» певної інформації від викладача до студента, але й активізує самостійну роботу з використанням інших сучасних освітніх технологій.

Тому, дистанційна освіта має цілу низку переваг, до яких можна віднести наступні: доступність – це можливість займатись у будь-якому місці, де є мережа Інтернет; мобільність – це можливість вибору місця навчання незалежно від поточного місця проживання; використання в навчальному процесі новітніх інформаційних технологій; можливість виконувати завдання у зручний для студента час; індивідуальний темп навчання; творчість, розвиток самостійності, самосвідомості.

Однак хотілося б відзначити і недоліки, пов'язані з дистанційним навчанням, а саме: психологічні, пов'язані з відсутністю «живого» спілкування з викладачем; відсутністю

постійного контролю над студентами, а звідси і високими вимогами до самоорганізації і самоконтролю учня; неможливістю використання дистанційного навчання при вивченні дисциплін, які потребують обов'язкового засвоєння практичних навичок; необхідністю постійного доступу до джерел інформації. У дистанційному навчанні основа навчання тільки письмова. Тому для деяких студентів відсутність можливості викласти свої знання в словесній формі може перетворитися «на камінь спотикання». Однак сьогодні розвиток інформаційних технологій дозволяє частково виправити цей недолік за рахунок застосування відеоконференцій, вебінарів, за допомогою електронної пошти, технології «Skype», спілкування в онлайн- та офлайн-режимі – на чатах і форумах.

Слід зазначати, що у вищих медичних закладах освіті найчастіше використовуються мережеві інформаційно-комунікаційні технології. Серед них найбільшого застосування набули спеціалізовані інформаційні системи, які отримали назву системи управління навчанням (learning management system, LMS). Зокрема, однією з таких систем, яка впроваджується на кафедрі мікробіології, вірусології та імунології Запорізького державного медичного університету, виступає система управління навчанням – EdX. Це середовище дистанційного навчання, призначене для створення якісних безкоштовних навчальних онлайн-курсів. Він уявляє собою комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Основними завданнями on-line курсу є:

• об'єднання традиційної форми очного навчання з використанням дистанційних освітніх технологій;

• ефективне засвоєння навчального матеріалу за рахунок підвищення наочності, використання відео супроводу, а також тестових засобів контролю;

• активна взаємодія куратора курсу зі студентами.

Структура навчального електронного курсу включає наступні компоненти: визначення теми відкритого он-лайн курсу; виділення основних навчальних елементів у відповідності з навчальним планом дисципліни; визначення типу відкритого он-лайн курсу (вивчення нової теми, повторення, поглиблення, контроль і т.д.); вибір найбільш оптимальної за технічними і технологічними особливостями моделі; визначення форми проведення курсу (вебінар, веб-квест, семінар, конференція, лекції тощо); вибір способу доставки навчального матеріалу та інформаційні навчальні матеріали; структуризація навчальних елементів, вибір форми їх пред'явлення студентами (текстові, графічні, медіа, малюнки, таблиці, слайди тощо); використання якісних графічних файлів, оснащених звуковим супроводом і анімацією, підвищують засвоєння матеріалу; підготовка глосарія по тематиці відкритого он-лайн курсу; розробка контрольних завдань для кожного навчального елемента он-лайн курсу; вибір системи оцінювання і формування шкали і критеріїв оцінювання відповідей студентів; підбір списку літератури і посилань на ресурси Інтернет (анотований перелік кращих сайтів з даної тематики, сайти електронних бібліотек, журналів) підбір для кожного модуля посилань на внутрішні і зовнішні джерела інформації в мережі Інтернет [1].

На першому занятті викладач-куратор знайомить студентів з онлайн-курсом, озвучує цілі, завдання, основні професійні компетентності, передбачені державним освітнім стандартом вищої професійної освіти. В ході вивчення on-line курсу студенту пропонується ознайомитися з загальними відомостями про курс, вивчити його розділи, виконати перевірочні роботи і завершити своє навчання виконавши підсумковий тест. Після вивчення окремої теми передбачено поточне тестування або рішення різних ситуаційних завдань з мікробіології для перевірки отриманих студентом знань. А такий елемент курсу як «Електронна лекція» дозволяє студенту вивчати навчальний матеріал у цікавій формі, сприяє розвитку його творчого мислення. З цією метою в кінці кожної електронної сторінки лекції буде пропонуватися питання, відповідь на який буде визначати подальше навчання студента.

Також, слід зазначити, що основним функціональним призначенням кожної «Електронної лекції» є системне концентроване подання нового матеріалу; узагальнення та систематизація попередньо набутих знань. При цьому, «Електронна лекція» повинна починатися з формулювання чітко визначеної мети та переліку питань, які в ній розглядаються.

Отже, впровадження дистанційного навчання у вигляді відкритих онлайн-курсів є перспективним напрямом педагогічної діяльності у розвитку професійної компетенції майбутніх фахівців.

Висновки. Перехід до сучасних дистанційних технологій навчання, створення умов для їх впровадження, розумне поєднання нових інформаційних технологій навчання з традиційними, формування інформаційної компетентності студентів – складне педагогічне завдання, що потребує розв'язання цілого комплексу психолого-педагогічних, навчально-методичних та організаційних завдань, основними з яких є розробка науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу, інформаційна грамотність викладачів і студентів (уміння орієнтуватись в інформаційному просторі для отримання й оперування інформацією), поширення використання сучасних інформаційних технологій навчання під час викладання предмету у медичному виші.

Список використаних джерел

1. Журавлёва Л. Открытые онлайн-курсы в работе клинической кафедры высшего медицинского образовательного учреждения / Л. Журавлёва, Н. Лопина // Тези доповідей XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії», Переяслав-Хмельницький–2016 30 –31 січня 2016 р. С.148-150.

2. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки»// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12. – С. 102–109.

3. Матвійчук Л.А. Методика впровадження навчальної комп'ютерної програми в навчальний процес підготовки майбутніх інженерів-програмістів/ Information Technologies in Education. 2015. № 23. – С. 60-69.

4. Національна доктрина розвитку освіти України. – К., 2008.

УДК 378:004

Yu. Philatova, M. Osadcha
students, Faculty of Finance and Credit
Cherkasy Institute
State Higher Educational Institution «University of Banking»
e-mail: YuliannaF@mail.ru, maryna_osadcha@mail.ru
Scientific supervisor - Potenko L. O.
Cherkasy Institute
State Higher Educational Institution «University of Banking»
Cherkasy
e-mail: ludmilapotenko@mail.ru

LINGUISTIC FEATURES OF INTERNET COMMUNICATION

Today, in the era of global communication Internet linguistics becomes very popular. It accumulates a huge variety of linguistic practices, means and formats of communication. The emergence of the Internet in the late 60's as a communication environment data, and later as a means of mass communication in the XXI century, was the cause of not only the global information environment, but also special virtual worlds, online communities, network culture and language network, which is characteristic for a new segment of social reality.

Creativity of linguistic virtual personality is constantly growing in the space of communication network. This increase occurs on all language levels and performs Networking

Language as a unique research object for linguistic study. Universal Networking Language (UNL) is a declarative formal language specifically designed to represent semantic data extracted from natural language texts. It can be used as a pivot language in interlingual machine translation systems or as a knowledge representation language in information retrieval applications [4].

The purpose of the work is an attempt to review the major areas of Internet linguistics.

The relevance of this topic has been confirmed by the attention of various scholars and linguists to the linguistic aspects of communication on the Internet (N. Baron, D. Crystal, M. Dery, S. Herring, D. Stein and others).

Language of Internet communication is an intermediate fact of written and oral communication. It affects the purity of the language and culture of speech, which can lead ultimately to the degradation of the Linguistic Society. Generally speaking, when we talk about "language and Internet", we are referring to language issues that arise in constructing natural language to be carried across the Internet (e.g., email, chat, the content portion of Web pages).

One of the important forces that can help to shape both written and spoken language (and the relationship between them) is the emergence of new technological means for producing, recording, or transmitting language. The advent of the Internet has revolutionized communication in many ways; it changed the way people communicate and created new platforms with far-reaching social impact. Significant avenues include but are not limited to SMS Text Messaging, e-mails, chatgroups, virtual worlds and the Web [4]. Internet language offers a number of advantages for research, including an abundance of naturally-occurring (i.e., non-experimental) data that, unlike speech, does not require transcription and that can be readily analyzed using computational means (--> Logfile Analysis) [3].

A digitally literate person uses technology to improve his / her ability to gather, organise, analyse and judge the relevance and purpose of digital information. The student: 1) understands and interprets data, and reports results; 2) judges the validity of content found on the Internet, how to find appropriate material, and what sources can be trusted; 3) compares, contrasts, and synthesizes information from diverse sources (triangulates information) before it is used in a knowledge-making process; 4) integrates, compares and puts together different types of information related to multimodal content; 5) structures, classifies, and organizes digital information / content according to a certain classification schemes or genres [2].

With the growing popularity of digital technologies and computer-mediated communication (CMC) various types of interactive communication technology are being increasingly integrated into foreign / second language learning environments. Nevertheless, due to its nature online communication is susceptible to misunderstandings and miscommunications, which necessitates online learners' awareness of existing netiquette (i.e. network etiquette) rules.

Computer-mediated communication is characterized by a large number of diverse linguistic practices, the disappearance of some genres and the emergence of new and different features of language that functions in an electronic environment, constant changes that occur with the language of the Internet. But the study of space communication network is very important because the Internet is a reflection of virtual linguistic identity that may affect the cultural development of future generations.

The rise and rapid spread of Internet use has brought about new linguistic features specific only to the Internet platform. These include an increase in the use of informal written language, inconsistency in written styles and stylistics and the use of new abbreviations in Internet chats and SMS text messaging, where constraints of technology on word count contributed to the rise of new abbreviations [5]. Such acronyms exist primarily for practical reasons – to reduce the time and effort required to communicate through these mediums apart from technological limitations. Examples of common acronyms include *lol* (for laughing out loud; a general expression of laughter), *omg* (oh my god) and *gtg* (got to go).

Also there are unconventional abbreviations which refer to the abbreviations that are not agreed or generally accepted in Standard English. For example, I just *wanna 10Q* (I just want to thank you), Do you *wanna meet @TEOTD*? (Do you want to meet at the end of the day?), I have a *?4U* (I have a question for you), *me and u 4EVER* (Me and you forever), I'm back *2MORO* (I'm back tomorrow).

As regards the use of unconventional abbreviations, these are used for the same reason as conventional ones. Yet, unconventional abbreviations also have another function. Unlike most conventional abbreviations, unconventional abbreviations are fairly innovative. Consequently, showing that one is able to use and think up innovative abbreviations helps to establish his or her social and linguistic identity and thus status on the chat.

Variant terms for Internet language include computer-mediated language, computer-mediated discourse, online discourse, and electronic discourse (-->Technologically-Mediated Discourse). All of these are intended to distinguish language and discourse-related phenomena as a focus of interest from the broader phenomenon of computer-mediated communication, of which they form a part [3].

The revolution in the electronic communication may give rise to new modes of communication. Electronic discourse is a new variety of language that leads to significant variations in written structure of language. Electronic discourse creates a kind of semi-speech that is between speaking and writing and it has its own features and graphology [5]. The researchers identify 9 e-discourses' features namely shortening, clippings and contractions, unconventional spellings, word-letter replacement, word-digits replacement, word combination, initialisms and emoticons.

Word-letter replacement refers to the process of replacing word by single letter. Word-digit replacement is one of the salient features of e-discourse in which digit used to substitute a word, syllable or phoneme. The internet users use digits to substitute a word, syllable or phoneme, which has the identical pronunciation. For example: 4-For; 2-Two, too, to; 1-One; 8-Ate. Word combination in students' e-discourse considers one of the most significant characteristics of e-discourse. Word combination also refers to phonological approximation in which the word pronounces as informal speech.

Table 1. Initialisms in Students' E-Discourse, [5]

Feature of E-Discourse	*E-Discourse Form*	*Standard Form*
Word combination	Wanna	Want to
	Gonna	Going to
	Lemme	Let me
	Dunno	Do not know
	Gotta	Got to

Internet communication contains so-called hybrid language that is a mixture of languages, where the national language closely interacts with English. For example, *ip, aypishnik* is an IP-address*; ban, huhlyty* is to search the Internet (the name comes from Google); *kryaknuty, kreknut* is to break the program (from the English "crack" that is to break), *chatting* / *to chat* that means to talk. Some slang units are common and exist already as a norm of network communication, for example *thanks* (thank you), *bb* (bye-bye), *hf* (have fun).

The Internet language arisen through user interactions in text-based chatrooms and computer-simulated worlds has led to the development of slangs within digital communities. Examples of these include pwn and noob. Emoticons are further examples of how users have adapted different expressions to suit the limitations of cyberspace communication, one of which is the "loss of emotivity" [4].

On the Internet there is an explosion of people's linguistic creativity that captures all language levels but particularly clearly it is visible in the network vocabulary and computer special slang, in the frequent use of language game techniques, etc [1]. Internet slang is a new fact that should be subjected to detailed study as Internet communication indicates the origin of a generation having

different mentality and culture. Often the spelling rules of language are exposed to intentional distortion by the principle "as I hear, I write": kriatiffy (from English "creative"), afftar (from English "avatar"). This "style padonkaf" has extended on the Internet spontaneously and has won popularity at the youth wishing to be allocated [1].

The Internet provides a platform where users can experience multilingualism. Although English is still the dominant language used on the Internet, other languages are gradually increasing in their number of users. The Global Internet usage page provides some information on the number of users of the Internet by language, nationality and geography. This multilingual environment continues to increase in diversity as more language communities become connected to the Internet. The Internet is thus a platform where minority and endangered languages can seek to revive their language use and / or create awareness. This can be seen in two instances where it provides these languages opportunities for progress in two important regards – language documentation and language revitalization [5].

Thus, the Internet creates a special communicative environment, special place where the language is realized in such a way that has no analogues in the past. Virtual reality of the Internet acquires the features of new world and lifestyle that prompts the growth of new media. Future language research will almost certainly devote increased attention to spoken and visually-enhanced modes of networked and mobile communication.

REFERENCES

1. Ландэ Д. В. Интернетика: Навигация в сложных сетях: модели и алгоритмы / Д. В. Ландэ, Е. И. Горошко, А. А. Снарский, И. В. Безсуднов. –М. : Либрикон (EditorialURSS), 2009. – 264 с.

2. Herring S. C. Language and the Internet [Электронный ресурс] / S. C. Herring / Eds. W. Donsbach // International Encyclopedia of Communication. Blackwell Publishers. – 2008. – pp. 279-304. : http://ella.slis.indiana.edu/~herring/lg.inet.pdf

3. Bawden D. Information and Digital Literacies: a Review of Concepts / D. Bawden // Journal of Documentation, Vol. 57 : 2, 2001. – pp. 218-259.

4. Internet linguistics : https://en.wikipedia.org/wiki/Internet_linguistics Language Development via The Internet // Science Daily. – February 28, 2005 : https://www.sciencedaily.com/releases/2005/02/050223145155.htm

УДК 811:376.68-057.87

Т. Філат, О. Ковтуненко, Л.Сербіненко, М. Сидора, О. Запорожець
І- й міжнародний факультет, кафедра мовної підготовки
ДЗ “Дніпропетровської медичної академії МОЗ України”
м. Дніпро
e-mail: languages@dma.dp.ua

МОВНА ПІДГОТОВКА ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ РОБОТИ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Якісна професійна підготовка спеціалістів – це одне з першочергових завдань, що стоять перед вищою школою. Підготовка іноземних студентів має ряд особливостей, зумовлених, у першу чергу, необхідністю попередньої мовної та соціально-побутової адаптації громадян інших країн. Навчання іноземних громадян у ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» починається з мовної підготовки на підготовчому відділенні (ПВ). Основна мета його роботи – формування мовної компетенції у майбутніх студентів, оскільки успішність подальшого навчання та, відповідно, рівень професійної підготовки безпосередньо залежить саме від рівня мовної підготовки.

За 25 років існування підготовчого відділення кафедра отримала великий досвід роботи з іноземними слухачами різних національностей: китайцями, арабами, африканцями,

індусами. В останні два роки громадяни Індії вступають одразу на перший курс англомовної форми навчання, що значно погіршує рівень володіння російською мовою. Якщо на ПВ на вивчення мови відводиться 465 годин, то на 1 курсі – всього 220, а на другому – 180, на третьому – 20. Отже, сподіватися на те, що після такого обмеженого в часі мовного курсу англомовні студенти зможуть вільно спілкуватися з нашими пацієнтами – не варто, оскільки у зв'язку зі зменшенням кількості навчальних годин скорочується обсяг вивченого матеріалу та знижується рівень володіння мовою. Світова практика навчання іноземної мови слухачів нефілологічних спеціальностей передбачає початковий курс у кількості 816 годин з подальшим складанням іспиту та продовженням вивчення мови протягом наступних двох – трьох років. Доцільним видається посилити та поглибити вивчення української (російської) мови в групах з англомовною формою навчання, оскільки її знання необхідно як у навчальному процесі, зокрема на практичних заняттях, при спілкуванні з лікарями, медперсоналом, пацієнтами, так і у вирішенні соціально-побутових питань.

Однією з необхідних умов якісної підготовки іноземців є методичне та технічне забезпечення навчального процесу. Слухачі підготовчого відділення, як і студенти I – IV курсів, забезпечені навчально-методичною літературою. У процесі навчання постійно використовуються технічні засоби навчання: у комп'ютерно-лінгафонних класах кафедри мовної підготовки слухачі підготовчого відділення мають можливість відпрацьовувати граматичні навички за допомогою мовних програм, які постійно оновлюються.

Показником ефективності навчання на ПВ та результатом роботи викладачів кафедри мовної підготовки є участь студентів-іноземців у міжвузівських олімпіадах та конкурсах з російської мови. Вже стали традиційними перемоги наших слухачів та студентів у міжвузівській олімпіаді на краще знання російської мови серед студентів-іноземців міста Дніпропетровська, у міжвузівському конкурсі декламаторів «Любов, весна, поезія», міжвузівських конференціях. Неодноразово виступи наших переможців потрапляли до випуску новин провідних обласних телеканалів.

При роботі з іноземними громадянами на кафедрі мовної підготовки застосовується диференційований підхід до навчання слухачів та студентів з різних країн, що зумовлено як особливостями менталітету різних національностей, так і різним рівнем мовної та шкільної підготовки. По-перше, складено нові плани, де враховується вищий або нижчий рівень володіння російською мовою, та пропонується відповідний йому набір підручників та методичних посібників. По-друге, застосовуються різноманітні методичні прийоми, проводиться систематичний контроль засвоєння знань різного рівня складності: від тестів до самостійно оформлених міні-есе, також протягом всього курсу вивчення російської мови щосеместрово проводиться підсумковий контроль. Використовуваний навчально-методичний комплекс дозволяє враховувати індивідуальні особливості представників кожної нації.

Робота з іноземними студентами передусім ставить високі вимоги до особистості викладача, його професійної підготовки, ерудиції, світогляду.

Професійний ріст викладачів повинен включати не лише збільшення обсягу знань, а й розширення світогляду, вміння враховувати особливості менталітету при обиранні стратегії навчання, виховання в собі пріоритету об'єктивності над суб'єктивністю. Інколи складно погодитись з особливостями менталітету студентів. Десятки разів нагадуючи ім'я по батькові викладача, чуєш у відповідь незмінне «преподаватель». Але це не навмисно, а норма, бо звертання на ім'я або ім'я по батькові, як наголошують студенти з Марокко, Анголи, допускається лише в родинному та дружньому колі.

Зусиллями викладачів ПВ кафедри мовної підготовки «Підготовче відділення Дніпропетровської медичної академії» стало своєрідним брендом. Вони зуміли таким чином

направити роботу з вивчення мови, що саме до їх груп намагаються потрапити близькі та далекі родичі випускників ПВ.

Кафедра докладає чимало зусиль, щоб здійснювати мовну підготовку на належному рівні. Проте, разом із удосконаленням навчання російської мови, вважаємо доцільним ввести елективний курс української мови для іноземних студентів, оскільки вони мешкають у середовищі, де документація, телебачення, преса ведуться державною мовою. Треба відзначити, що засвоєння української мови за умови знання російської не є для студентів проблемним та складним.

У межах підготовки студентів-іноземців ведеться робота з групами англомовних студентів, якість якої залежить від мовної компетенції викладача. З метою покращення мовного рівня щорічно, у вересні, проводиться атестація з англійської мови викладачів, які працюють з англомовними студентами.

Варто відзначити зацікавленість викладачів академії питанням покращення рівня володіння англійською мовою. Якщо в 2012-2013, 2013-2014 навч. рр. на базі кафедри мовної підготовки працювала одна група з вивчення англійської мови, то в 2015-2016 навч. р. таких груп працює чотири, причому в кожній з них викладання ведеться за певним рівнем складності: від початкового до високого. Проведення курсів для викладачів, які працюють з англомовними студентами, безумовно, сприяє та сприятиме справі підвищення рівня володіння мовою, адже саме мовна компетенція викладача є запорукою ефективності та результативності його роботи з англомовними студентами.

Робота з англомовними студентами найскладніша. Вона передбачає, по-перше, високий професіоналізм, по-друге, міцне здоров'я, витримку, толерантність, по-третє, достатнє володіння англійською мовою, по-четверте – високу загальну культуру, обізнаність у багатьох галузях науки і культури. Ставлення англомовних студентів до вивчення російської мови неоднозначне, але треба враховувати психологію цієї категорії студентів та знаходити індивідуальні підходи в роботі з ними [*1; 2; 3; 4; 5; 6*].

Особливу увагу кафедра приділяє навчанню англомовних студентів з Індії. Вивчаючи психологію цих студентів, звернули увагу на такі особливості, зазначені у наукових дослідженнях: по-перше, індуси віддають перевагу вивченню медицини; по-друге, вони наполегливі та працездатні; по-третє, порівняно зі студентами з інших країн – більш відповідальні. Наші ж студенти-індуси суперечать досвіду вчених. Вони рекордсмени за кількістю пропущених занять. Хоча деканат та кафедри докладають чимало зусиль для покращення навчальної дисципліни студентів-індусів, проблем, які треба вирішувати, ще багато.

Аналізуючи методичні та тестові матеріали, які пропонують іноземним студентам інші кафедри академії, стає очевидним, що кожна кафедра не може бути сама по собі, це колективний процес і кожен робить у нього свій внесок. Хороший результат може дати лише співпраця різних кафедр, спрямована на досягнення однієї мети – покращення рівня освіти іноземців. Якщо кафедра мовної підготовки навчає іноземних студентів загальновживаної лексики і дає основи наукового стилю, вчить працювати з науковим текстом: читати, перекладати, розуміти його, то вивчення клінічної термінології в повному обсязі, тлумачення медичних термінів, засвоєння правил професійного етикету, вміння спілкуватись із хворими або колегами – це, безумовно, прерогатива клінічних кафедр. Колектив академії має створювати такі умови, щоб англомовні студенти вимушені були спілкуватися російською мовою, а не ховатися за улюблені лозунги-відмовки: 1. «Я приїхав навчатися англійською мовою!» 2. «Мій викладач – мій перекладач». 3. «Після навчання я не залишусь працювати в Україні».

З метою обміну педагогічним досвідом роботи з іноземцями кафедрою мовної підготовки проводиться щорічна науково-практична конференція «Актуальні проблеми

навчання іноземних студентів» [1]. Цього року планується видання дев'ятнадцятого збірника. Наукові статті та тези, які подаються викладачами вищих навчальних закладів м. Дніпра та області, дозволяють здійснювати взаємний обмін набутим досвідом, збагачувати методику викладання, розвивати педагогічну майстерність, що є однією з необхідних умов якісного навчального процесу.

25-річний досвід роботи кафедри мовної підготовки з іноземними студентами дозволяє визначити певні принципи та підходи до навчання іноземних громадян, дотримання яких дозволяє оптимізувати та зробити більш результативним навчальний процес:

- постійний професійний розвиток викладача;
- вивчення та урахування в процесі навчання особливостей національного характеру студентів з різних країн;
- диференційований підхід до навчання студентів з різним рівнем мовної підготовки;
- співпраця та постійний обмін досвідом кафедр різних напрямків.

Підготовка професійних спеціалістів вимагає від усіх учасників навчання, від студентів до адміністрації вищого навчального закладу, злагодженої постійної праці для досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел

1. Актуальные проблемы обучения иностранных студентов: Материалы межвузовской научно-практической конференции. – Днепропетровск, 1998 - 2014. – №№ 1-17.

2. Вовченко М.В. Адаптація іноземних студентів І-ІІ курсів у Запорізькому державному медичному університеті / Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Досягнення і перспективи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України». – Тернопіль: ТДМУ, 2014. – С. 171-172.

3. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі: матеріали Х ювілейної Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Тернопіль: ТДМУ, 2013. – Ч.1. – 634 с.

4. Лоскутов О.Є., Олійник О.Є., Головаха М.Л., Кондрашов В.М. Особливості викладання курсу травматології та ортопедії іноземним студентам // Медична освіта. – № 3. – 2002. – 352 с.

УДК 81-26

Ю.Чорна,
преподователь кафедры языковой подготовки
Запорожского государственного медицинского университета
С. Турковский,
преподователь кафедри языковой подготовки
Запорожского государственного медицинского университета
e-mail: seda_querida@mail.ru

РАЗВИТИЕ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ НА УРОКАХ РКИ

Продуктивным видом письменной речи является письмо. Письмо – это и цель и средство обучения. В качестве средства письмо связано с выполнением различного рода упражнений и заданий в письменной форме. Цель - обучение письменной речи, выработка умений излагать мысли в письменной форме. Условием письма является техника письма - умение соотнести звук с графическим символом. Это сложный психологический и психолингвистический процесс, который связан с общеречевыми механизмами:

- *Механизм осмысления* (установления смысловых связей). На первом уровне его действие выражается в установлении смысловых связей между понятиями; на втором - связи между членами предложения, которая определяется как логикой описываемых событий, так

и формой связи между словами; третий уровень - это связь межу данным и новым, т.е. между темой и ремой.

- Благодаря действию *механизма упреждающего синтеза* пишущий проговаривает во внутренней речи каждое слово, которое собирается написать, с характерными для него артикуляционными движениями и интонационным оформлением, произнося слово, он "предвидит" последующие слова и формы связи между ними; представляет себе дальнейшее раскрытие замысла.
- *Механизм памяти*. Особенно важную роль при письменной речи играет оперативная память, т.к. при записи предложений и текста предмет высказывания должен постоянно удерживаться в памяти. Оперативная память служит средством организации и удержания материала.

К письменной речи предъявляются следующие требования:

- умение оформить собственное высказывание на основе прослушанного текста;
- умение оформить план: простой и составной);
- оформить сообщение на изученную тему.

Обучение письму начинается на вводно-фонетическом курсе. Первый шаг в обучении письму - это обучение графике, системе написания знаков, принятых в данной языковой общности.

Мы учим одновременно читать и писать буквы, слоги, слова, словосочетания и предложения. Когда мы ставим произношение и обучаем звукам, мы одновременно передаем этот звук графически. При обучении у студентов должна выработаться техника письма – умение соотнести звук с графическим символом. На начальном этапе обучения РКИ учащиеся делают много упражнений, но в аудитории работа ведется в устной форме, а на дом уже дается письменное задание.

Высшая единица обучения - текст. Умение писать связано с текстом, который сначала легкий и состоит из 3-4-х предложений, а потом постепенно укрупняется и усложняется. Постепенно подключается и такой вид работы как составление плана:

- в виде вопросов (это самое легкое);
- в виде глагольных предложений;
- в виде назывных предложений.

Упражнения при обучении письму делятся на языковые и речевые. Языковые (тренировочные, подготовительные) упражнения, целью которых является овладение языковым материалом и подготовка к письменному выражению мыслей, включают имитацию подстановку, трансформацию, отбор, конструирование, комбинирование, сокращение, расширение, перевод и т.д. Эти упражнения могут снабжаться ключами для самоконтроля и выполняться во внеаудиторное время. К речевым упражнениям относятся все виды заданий, обучающих передаче мыслей, смысловой информации в письменной форме:

1) письменное воспроизведение по памяти прослушанных или прочитанных микротекстов либо письменная реконструкция текста по ключевым словам;

2) написание плана текста в форме вопросов, назывных или простых утвердительных предложений;

3) озаглавливание частей текста, написание тезисов является вариантом упражнения в составлении плана.

4) изложение (Отбор текстов для изложения должен проводиться с учетом их структуры: тексты повествовательные активизируют запоминание информации, их целесообразно использовать в начале обучения письменной речи, а тексты разветвленной структуры, активизирующие мыслительную деятельность по их реконструкции, лучше давать на более продвинутых этапах обучения. Работа над изложением предполагает ряд

этапов: слушание текста, проверка его понимания с помощью вопросов, составление плана, повторное прослушивание, написание изложения, проверка качества решения задачи, критический разбор и работа над ошибками);

5) конспект (Учащимся трудно в максимально короткий промежуток времени передать информацию в правильном русском предложении, записать, производя сокращение слов. Поэтому конспектированию следует учить целенаправленно: с помощью словарных диктантов, пересказа текстов с их сокращением и выделением основной информации, с помощью составления плана прочитанного);

6) реферат (Система упражнений, обучающих реферированию, включает задания: выписать из абзацев текста определенные конструкции, подвергнуть их трансформации, сократить предложения, заменить придаточные предложения оборотами, дать письменные ответы на вопросы, выписать основные мысли абзацев и объединить их в связный текст и т.д.);

7) аннотация - краткое, связное изложение содержания текста-источника с целью ориентации реципиента, сообщение ему кратких сведений о заключенной в тексте информации. Обучению аннотированию базируется на предварительно составленных текстах-источниках с помощью серии упражнений: определить и написать, к какой области знаний относится текст, выделять главную мысль частей текста, сгруппировать с учетом основной мысли всего текста, языковая обработка и письменное изложение информации в виде краткой характеристики по следующему плану: выходные данные, тема и основные положения, дополнительные сведения (структура) и т.д.;

8) описание в качестве упражнения способствует умению логично, последовательно передавать на письме определенное содержание;

9) сочинение (Целесообразно строить обучение в такой последовательности видов сообщений: план, конспект, резюме текста, изложение, аннотация, реферат по серии текстов, сочинение или очерк. Активизация языкового и лингвострановедческого материала, составление плана сочинения, устное его проговаривание и воспроизведение и т.д. – этапы подготовительной работы, предшествующей написанию сочинения);

10) резюме – краткое изложение сути написанного, услышанного, прочитанного;

11) рецензия на книгу, спектакль, фильм

Некоторые лингвисты считают, что культура письменной речи – это умение писать правильно на том или ином языке. Другие же полагают, что культура письменной речи – это способность излагать свои мысли на бумаге, просто доступно и логично. И действительно, каждая из приведенных точек зрения имеет свои основания. Настоящая, культурная письменная речь должна быть и правильной, и точной, и краткой, и самобытной, и доступной, и осмысленной, и эмоциональной. Однако если признать за культурной письменной речью все эти положительные качества, то главнейшим из них будет все же правильность, то есть умение пишущего выражать свои мысли грамотно, в соответствии с существующими нормами правописания, а также нормами орфографии и пунктуации.

Письменная речь всегда являлась фиксатором знаний учащихся в области изучаемого языка и в этой роли она составляла (и составляет) важную часть учебного процесса, необходимую при обучении студентов, для которых запись услышанного или конспект прочитанного является привычной опорой запоминания материала.

Обучение письменной речи на материалах и заданиях, близких к реальным коммуникативным потребностям учащихся - это процесс сближения обучения с процессом реальной (прогнозируемой) коммуникации.

Список использованой литературы

1. Акишина А.А., Каган О.Е. Уимся учить: для преподователя руського язика как иностранного. – 2-е узд., испр. и доп.-М.:Рус.яз. Курсы, 2002.-256с.

2. Обучение письму студентов-иностранцев на начальном этапе: Учеб. Пособие/Еремина В.В., Ионкина И.В., Коссович Л.Ф. и др..;Волгоград. гос. техн. ун-т. Волгоград, 1997

3. Ишина Л.М. Обучение письму. Ч.І.: Учеб. Пособие по рус. яз. для иностран. учащихся подготовит. фак. РГАФК/РГАФК.-М.,2000

УДК 82.091

С. Щербина,
старший викладач кафедри українознавства
Запорізької державної інженерної академії,
м. Запоріжжя
e-mail: svetlana-2003@list.ru

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ТВОРЧОСТІ І.С.НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО

На межі тисячоліть суспільна свідомість характеризується історико-культурними змінами, де провідна роль належить релігійній освіті, як фактору соціалізації.

Церковна проблематика займає значне місце у засобах масової інформації та в житті українського суспільства, оскільки православна церква, разом з іншими конфесіями, виступає носієм високої духовності, берегинею матеріальної та духовної спадщини минулого, невід'ємною частиною сучасної загальнолюдської культури. Різні проблеми історії православ'я все більше відображаються у наукових дослідженнях, зокрема знаходять утілення і в творах художньої літератури.

Український літературний процес протягом всієї історії свого розвитку позначений високим рівнем мистецького осягнення життєвих реалій, розмаїттям художніх образів і моделей світу, виникненням широкого спектру стильових напрямів, жанрових утворень, появою великої кількості «народних» письменників. Іван Семенович Нечуй-Левицький є одним із основоположників української літератури, і його внесок у розвиток проблематики світу духовності, віри, релігії, церкви і церковнослужителів російського та українського православ'я XIX століття набув загальнонаціонального визнання.

Тема духівництва, віри і церкви у творчості І.Нечуя-Левицького, є однією з центральних, ключових. Ставлення до неї у різні часи вивчення літературного доробку письменника змінювалося разом із політичними режимами. У радянські часи окремі твори класика розглядали тільки з антицерковних позицій з метою насаджування антирелігійної пропаганди. Одним із найпоказовіших в цьому плані є оповідання І.Нечуя-Левицького «Афонський пройдисвіт», яке радянські літературознавці характеризували, як антирелігійне. Твір справді має антиклерикальну спрямованість, оскільки предметом зображення оповідання є церковні посадовці-неправедники, про що в своєму інтерв'ю 1995 р. пише єпископ Харківського і Полтавського УАПЦ Ігор Ісіченко: «Прочитаймо уважніше Нечуя-Левицького. Він не просто відображає анекдотичні постаті старосвітських панотців і паніматок, він показує трагічну зміну поколінь священицтва, коли разом із священиками, вихованими на традиціях Києво-Могилянської школи, приходять нові службовці держави, які формально ставляться до духовного обряду, дбають передусім про власну кар'єру, про вірнопідданське служіння царській владі». [2, 5].

У більшості повістей, оповідань письменник піднімає питання віри, духовності, життя за Христовими заповідями. Основним чинником є унікальні історичні обставини, що склалися в Україні другої половини XIX століття. До початку XIX ст. неписьменність була майже повсюди. Вона доходила до того, що деякі священики не вміли читати, а інші пани не тримали у руках пера і не вміли підписувати своїх прізвищ. Таким змалював І.Нечуй-

Левицький типовий образ українського панича у повісті «Бурлачка»: «Станіслав Ястшембський змалку вчився в білоцерківській гімназії, але наука не давалась йому. Він насилу переліз в третій клас і ніяк не міг рушити далі, виріс під саму стелю, вивчився курити люльку, пити вино, грати в карти, чудово їздити верхи, й на тім скінчив курс своєї науки. Дома, на вакаціях, Стась ганявся за дівчатами по селу серед дня. Це був найвищий спеціальний клас Стасевої науки, якою він закінчив курс» [4, 18].

Традиційно вважають, що неуцтво духівництва було закономірним наслідком загального низького рівня письменності населення. До початку XIX століття навчання проводилось традиційними методами: зверненням до місцевих священиків і дияконів. Але такі «вчителі» багато в чому відповідали батькам, бо багато хто з батьків духовного сану усіляко ховали своїх дітей від школи і грамотності. Характерними рисами духовних училищ того часу були довгі низькі казарми, побиття, голод, прочуханки і довге стояння на колінах.

Реформи 1860-х років вплинули на загальний стан письменства. Були підвищені вимоги до вступників, які повинні були не тільки вміти читати і писати на момент вступу, а й знати священну історію, катехізис, російську мову, географію, арифметику тощо. Духівництво було важливим джерелом формування творчої і наукової інтелігенції. У XIX ст. найбільше число освічених людей закінчило духовні навчальні заклади. Таким чином держава намагалася вплинути на розвиток просвітництва у країні.

Вирішення проблеми неуцтва, неписьменності, затурканості українського народу І.Нечуй-Левицький вбачав у просвіті, у пасторському служінні.

Найсильніші враження І.Нечуя-Левицького були пов’язані із релігійним життям. Дитинство і юність найглибше вплинули на формування світогляду письменника. Він народився у родині священослужителя. Батько Івана Нечуя-Левицького був освіченою, прогресивною людиною. Він організував школу для селянських дітей і збудував приміщення для громадської крамниці. Саме батько навчив Івана читати. Про це він зазначає в «Уривках з моїх мемуарів та згадок»: «Спочатку сорокових років мій панотець почав вчити мене читати, писать та загадував мені вчити коротеньку «Священну історію» напам’ять» [1, 8]. Далі буде навчання в училищі, а потім і Київська духовна семінарія. Дослідники творчості І.Нечуя-Левицького вважають, що саме під час навчання у Богуславському духовному училищі «зародилося у майбутнього письменника критичне ставлення до церкви й духівництва», що потім знайде своє відображення у викривальних антиклерикальних творах [1, 10]. За спогадами письменника обстановка в училищі не сприяла навчанню. «Схоластика, знущання вчителів, побої, жорстокість – такими були його будні» [1, 9]. Але поруч із п’яними деспотами і злими аскетами Нечуй-Левицький змальовує молодих, симпатичних вчителів. Це учитель підготовчого класу Черняк, вчитель латинської мови Лихнякевич, вчитель грецької мови, історії та географії Креховський. Саме він «першим витлумачив майбутньомуо письменнику основи матеріалістичного розуміння світу, заронив зерна реалістичного ставлення до навколишнього життя», і саме він розкривав у душах дітей уяву і відчуття прекрасного (зокрема, і у Івана) [1, 12].

Але після закінчення Київської духовної академії Іван Нечуй-Левицький піде «проти течії». Закінчивши семінарію, Іван Семенович кілька років викладав, його не вабила духовна кар’єра, але у ті часи, як син священика, він мав право тільки на духовну освіту, і в 1861 році майбутній письменник вступає до Київської духовної академії.

Доля І. Нечуя-Левицького була непростою. За спогадами сучасників І.Нечуй-Левицький був дуже приємною, вихованою людиною, але разом із тим і дуже принциповою. Після закінчення Київської духовної академії перед ним відкривалися великі перспективи у церковному світі, що зичило чималі матеріальні прибутки. Письменник, світогляд якого формувався у часи реформ шістдесятих років, не змінив своїм переконанням і пішов працювати вчителем жіночих гімназій, хоча у чоловічих гімназіях платили викладачам

більше. За спогадами Є. Кротевича, І. Нечуй-Левицький так говорив про своє рішення: «Якщо жінок, вважає наша влада, вчити не слід, то й учителям їхнім не варто платити стільки ж, як учителям чоловічих гімназій» [3, 71]. За цими словами ми бачимо вже сформований світогляд, зрілу принципову позицію письменника, який власним прикладом намагається показати правильний шлях, яким треба рухатися тогочасному суспільству в контексті духовного розвитку.

Сучасна релігійна освіта, трансформуючи свідомість особистості, проходячи через рівні уявлень й гіперболізацій, моральних принципів, претендує на єдине, незаперечне універсально-догматичне бачення, розуміння дійсності. У творах І.С. Нечуя-Левицького відображена традиційна світоглядна система православної християнської релігії, яка однозначно визначає місце людини у світі, диктуючи їй правила повсякденної поведінки та норми міжособистісних стосунків. Розуміння моральних критеріїв, які формує традиційна релігія, характеризує здатність особистості здійснювати моральний самоконтроль, формувати моральні обов'язки і самооцінку вчинків.

Список використаних джерел

1.Іванченко Р.Г. Іван Нечуй-Левицький. Нарис життя і творчості. [Літературний портрет]. – К.: Дніпро, 1990. – 147 с.

2.Ісіченко Ігор. Духовні стежки перетинаються біля Божого храму // Голос України. – 14 жовтня 1995. – С. 5.

3.Кротевич Є.М. Київські зустрічі. – К.: Молодь, 1963. – 191 с.

4.Нечуй-Левицький Іван . Твори у 2 т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т.2. – 640 с.

5.Щербина С.О. Особливості формування релігійних поглядів М.Лєскова й І Нечуя-Левицького: типологічний аспект / С.О. Щербина // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2010. - № 4 (191) – С. 204 – 209.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІР

Матеріали
міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції

25 листопада 2016р.

Україна, м. Запоріжжя